TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

TARAMA SÖZLÜĞÜ

IV

K - N

TARAMA SÖZLÜĞÜ

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI — SAYI: 212/4

XIII. YÜZYILDAN BERİ TÜRKİYE TÜRKÇESİYLE
YAZILMIŞ KİTAPLARDAN TOPLANAN
TANIKLARIYLE

TARAMA SÖZLÜĞÜ

173

IV

K — N

TÜRK TARİH KURUMU BASIMEVİ — ANKARA, 1969

ÖNSÖZ

Bu kitap, XIII. yüzyıldan günümüze kadar Türkiye Türkçesiyle yazılmış 227 eserden taranan ve bugün kullanılmayan, ya da anlamı, şekli değişik olarak kullanılan Türkçe sözlerin sözlüğüdür.

1943-1957 arasında **Tanıklarıyle Tarama Sözlüğü** adı altında yayımlanan dört kitap da bu nitelikte idi. Ancak bu dört kitaptan her biri sadece 30-50 eserin tarama verimlerini içine alan ayrı ayrı sözlüklerdi. Birinde bulunmayan bir sözcüğü ötekinde aramak gerekiyordu. Kimi zaman da aynı sözcük, bu kitapların hepsinde ayrı ayrı anlamları belirtmek için tekrarlanmış bulunuyordu. Bu dört kitapta 160 eserin taramaları vardı.

Daha geniş taramaların verimleri beklenmeden böyle 30-50 eserlik taramaların ayrı ayrı sözlükler halinde yayımlanması, bir gereksinmeyi kısa zamanda karşılamak düşüncesinden doğmuştu. **Tanıklarıyle Tarama Sözlüğü**'nün birinci kitabının önsözünde şöyle deniliyordu :

Böyle birçok ciltlerde alfabenin bütün harflerinden kelimeler bulunması, esere başvuracak olanlar için bir güçlük doğuracaksa da, işin arkası alınıncaya kadar ortaya hiçbir şey çıkartılmamasından ve uzun seneler böyle bir sözlükten mahrum kalınmasından ise, bu muvakkat güçlüğe katlanmanın daha uygun olacağına şüphe yoktur.

İşte şimdi meydana getirilen eserle, o dört kitap birleştirilerek yukarıda sözü geçen güçlük ortadan kaldırılmakta, ayrıca bu kitaplarda bulunan eksikler tamamlanmaktadır.

Geliştirilen yönler şunlardır :

a) **Tanıklarıyle Tarama Sözlüğü**'nün dört kitabında 160 eserin taramaları bulunduğunu söylemiştik. Bu eserde onlara 67 eserin daha taramaları katılmıştır.

b) Madde başı olan bütün sözlerin eski harflerle nasıl yazılmış olduğu tanıklarda gösterilmiştir.

c) Madde başı olan sözlerde ʿ, *ñ*, *ḫ* işaretleri kullanılmıştır.

ç) Her tanıkta, kaynağın sayfa numarası verilmiştir.

d) **Tanıklarıyle Tarama Sözlüğü**'nün dört kitabında ekler de, sözcükler arasında madde başı yapılmıştı. Bu eserde ekler ayrı bir ciltte toplanacaktır.

***

Tanıklarıyle Tarama Sözlüğü'nün dört kitabı gibi bu eseri de –tarama fişlerinden faydalanarak– Türk Dil Kurumu'nun Derleme Tarama Kolu Başkanı Ömer Asım Aksoy ile Kurum uzmanlarından Dehri Dilçin meydana getirmişlerdir.

T. D. K.

KİTABIN DÜZENLENMESİNDE TUTULAN YOLLAR

1 — Madde başı olan her söz en az bir tanığa dayanır. Tanıksız madde yoktur.

2 — Madde başı olan söz, tanık içinde hangi anlamla kullanılmışsa kitaba o anlam geçirilmiştir. Sözün başka anlamları bulunduğu bilinse dahi, onlara tanık olacak metin kitaba alınmamışsa böyle anlamlar gösterilmemiştir.

3 — Her tanığın sonunda, hangi eserden alınmış olduğu kısaltmalarla gösterilmiştir. Bu kısaltmalar aşağıdaki sayfalarda görülecektir.

4 — Her tanığın hangi yüzyıl eserinden alındığı kısaltmalardan sonra Romen rakamlarıyle belirtilmiştir.

5 — Romen rakamlarından sonraki sayılar, kaynak eserin sayfa numaralarıdır. 3,4,5 numaralı notlardaki bilgiler bir arada ve parantez içinde şöylece verilmektedir: (Muham. XV. 198). Bu, üstteki tanığın XV. yüzyılda yazılan Muhammediyye adlı eserin 198 'inci sayfasından alındığını gösterir.

6 — Bazı eserlerde sayfa numarası değil yaprak (varak) numarası vardır. O zaman, Romen rakamından sonra yazılan yaprak sayısına çizgi ile bağlanan 1 veya 2 rakamı da eklenmiştir : (Deş. XVI. 114-1) ve (Deş. XVI. 232-2) gibi ki 114. yaprağın birinci sayfası ve 232. yaprağın ikinci sayfası demektir.

7 — Taranan bazı eserler birkaç cilttir. Bunların sayfa numaralarından önce, bir virgülle ayrılarak cilt numarası gösterilmiştir : (Bab. XVI. 2, 189) gibi ki ikinci cildin 189. sayfası demektir.

8 — Tanıklar en eskilerinden başlanarak yenilerine doğru sıra ile dizilmiştir.

9 — Tanıklarda birkaç imlâ ile geçen sözcüklerin bir şekli esas olarak madde başı yapılmış ve öteki şekiller bunun yanına parantez ( ) içinde yazılmış ve değişik imlâlı bütün şekillerin tanıkları bu maddede toplanmıştır :
bednus, (bedinus, tebnus) ... gibi.

Bununla birlikte parantez içindeki şekiller de sözlükte kendi yerlerini almışlar, karşılarına → işaretiyle toplu bulundukları madde başına bakılması işaret edilmiştir :

bidnus : → bednus.

tebnus : → bednus ... gibi.

10 — Tek tük bazı sözcüklerde görülen ekler, sözlüğün özel cildine alınmış, ayrıca bu eklerle yapılan sözcükler de sözlüğe geçirilmiştir. "acılaca" gibi.

11 — Bir kelimenin birbiriyle ilgili birkaç anlamı varsa, kelime madde başı olarak bir defa yazılmış ve anlamlar 1., 2.... numaralarıyle gösterilmiştir. Her numara içinde o anlama uygun tanıklar konulmuştur.

12 — Bir kelimenin birbiriyle ilgisi açık olmayan birden çok anlamı varsa o kelime her anlam için ayrı ayrı madde başı olarak tekrarlanmış ve bunların yanına parantez içinde (I), (II), rakamları yazılmıştır.

13 — Arapça ve Farsçadan Türkçeye lûgat kitaplarından alınan tanıklarda Arapça kelimelerden sonra (Ar.), Farsça kelimelerden sonra (Fa.) işaretleri konulmuştur.

14 — Manzum tanıklardan kolayca ayırt edilebilmesi için mensur tanıkların başına § işareti konulmuştur.

SÖZLÜĞÜN İMLÂSI

Bu sözlükteki imlânın ana hatları, İmlâ Kılavuzu'ndaki kurallardır. Başlıcaları şunlardır :

● Sözcük sonlarında bulunan eski harflerin, b,c,d'si burada p,ç,t ile gösterilmiştir. Yalnız lûgat kitaplarının Arapça ve Farsça olan madde başlarında ve dilimizde yaygın olmayan sözcüklerde harfin aslı değiştirilmemiştir.

● Sert sessiz harflerle biten sözcüklere bitişik eklerin ilk harfleri c,d,g ise bunlar da ç,t,k ile yazılmıştır. Ancak madde başı olarak alınan sözcüklerde harfler asıllarında olduğu gibi bırakılmıştır.

● Farsça ve Arapça terkiplerin yazılışında, vezin için bazı işaretler konulmasında da İmlâ Kılavuzu'nun "Eski metinlerin yazılışı özellikleri" başlığı altında koyduğu kurallar göz önünde bulundurulmuştur.

● "oldu", "gördü", "yurdu" gibi sözcükler, çok vakıt eskiden yazıldıkları "oldı", "gördi", "yurdı" şekillerinde değil, söylenişlerine göre yazılmışlardır.

● Metinlerdeki sözcükler bir zaruret olmadıkça, daha ziyade bugünkü telâffuza yakın bir imlâ ile sözlüğe geçirilmiştir. Bununla beraber metin içinde birkaç şekliyle geçen sözcüklerin madde başlarında bütün şekilleri gösterilmiştir. Özelliği telâffuz ayrılığından ibaret olan sözcüklerin sesleri, olduğu gibi yazılmıştır : Kemük (kemik), büre (pire), demür (demir) ... gibi.

BU KİTAPTAKİ TANIKLARIN KAYNAKLARI

Aşağıda, bu kitaptaki tanıkların kaynakları olan 227 eser hakkında kısa bilgiler veriyoruz. Eserler, adlarına göre alfabe sırasına konulmuştur. Eser adlarının altında, parantez içinde, bunların kısaltmaları ve meydana getirildikleri yüzyıl yazılıdır.

Yüzyılları sırasıyle bu eserlerin ikinci bir listesi de daha sonra verilmiştir.

آبدالنامه
ABDALNAME
(Ab. Na. XVI.)

XVI. yüzyıl Hurufî, Bâtınî şairlerinden Muhyeddin Abdal'ın hece vezniyle yazılmış divanıdır. İçinde 203 parça manzume vardır. Edebiyat öğretmenlerinden Sadettin Nüzhet Ergun, özel kitapları arasında bulunan nüshayı taramıştır.

عجائب المخلوقات
ACAİB-ül-MAHLÛKAT
(Ac. XV.)

Envar-ül-Âşıkîn Müellifi Yazıcıoğlu Ahmet Bîcan'ın Arapçadan dilimize çevirdiği bir eserdir. Yer, gök ve denizlerdeki garabetlerden bahseder. Aralarında hurafe mahiyetinde şeyler de vardır. Murat Molla kitaplığının Saliha Hatun bölümünde 115 numara ile kayıtlı bulunan 63 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

اعجب العجائب
A'CEB-ül-ACAİB
(Ac. A. XV.)

II. Murat çağı bilginlerinden olup Edirne'de müderris iken ölen Manyas'lı Mahmut'un eseridir. Türlü kitaplardan toplanmış dine, hekimliğe ait birtakım bahislerle bazı olayları içinde toplayan bu eserin, Hekimoğlu Ali Paşa kitaplığında 522 numara ile kayıtlı bulunan 84 yapraklı yazma nüshası taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Murat Uraz'dır.

عدنی دیوانی
ADNİ DİVANI
(Adni. XV.)

Fatih Sultan Mehmet'in vezirlerinden Adni Mahmut Paşa'nın divanıdır. Istanbul Üniversitesi kitaplığının Türkçe yazmalar bölümünde

1962 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Halit Fahri Ozansoy'dur.

احمد پاشا ديوانى
AHMET PAŞA DİVANI
(Ah. Pş. XV.)

Divan edebiyatının başta gelen şairlerinden Bursa'lı Ahmet Paşa'nın divanıdır. Süleymaniye kitaplığının Reis-ül-Küttap Mustafa Ef. bölümünde 959 numara ile kayıtlı bulunan yazma nüshası taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Behçet Yazar'dır.

اختریٔ کبیر
AHTERİ-i KEBİR
Ah. XVI.)

Afyonkarahisar'lı Mustafa Ahteri'nin 1545 (952) te düzenlediği Arapçadan Türkçeye sözlüktür. Arapça kelimeleri karşılamak için kullanılan Türkçe sözler bakımından oldukça önemlidir. Birçok yazma nüshaları da bulunan bu eser defalarca basılmıştır. 1905 (1323) yılında Istanbul'da Arif Ef. matbaasında basılan nüsha taranmış, gerektikçe başka basımlarına da bakılmıştır. Tarayan Türk Dil Kurumu uzmanlarından İshak Refet Işıtman'dır.

اقرباذين ترجمەسى
AKRABADİN TERCÜMESİ
(Akr. XV.)

14 yıl Amasya Dâr-üş-Şifa'sı hekimliğinde bulunmuş olan Amasya'lı Sabuncuoğlu Şerefüddin'in 1446 (850) yılında Farsçadan çevirdiği hekimlik kitabıdır. İlâçların bileşiminden ve yapılışından bahseden bu eserin Farsça aslı Harizmşahi'nindir. Çevirinin 1676 (1085) yılında Siyavuş bin Abdullah tarafından yazılan ve şimdi Fatih kitaplığında 3536 numara ile kayıtlı bulunan 557 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

اقصى الارب
AKS-el-İREB
(Aks. XVII - XVIII.)

XII. yüzyılda yaşamış olan büyük Türk bilgini Zemahşeri'nin Mukaddimet-ül-Edeb adıyle yazdığı Arapçadan Farsçaya sözlüğün Aydın'lı İshak - Hocası Ahmet Ef. tarafından yapılan Türkçe çevirisidir. Çevirmen ilk tahsilini memleketinde yapmış ve Şirvan'da tahsilini bitirdik-

ten sonra Bursa'da yerleşerek müderrislikle meşgul olmuş ve 1708 (1120) yılında orada ölmüştür. Kendisinin el yazısı olan ve şimdi Süleymaniye kitaplığının Esat Ef. bölümünde 3180 numara ile kayıtlı bulunan 1096 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Türk Dil Kurumu uzmanlarından İshak Refet Işıtman'dır.

ALÂEDDİN KAYGUSUZ DİVANI
(Alâ. XVI.)

Melâmî şeyhlerinden Vize'li Alâeddin Kaygusuz'un divanıdır. Şairin, Yunus tarzında kuvvetli şiirleri vardır. Hece vezniyle yazdıkları, aruzla yazdıklarından daha samimî ve güzeldir. Bunlar Abdülbaki Gölpınarlı tarafından toplanıp 1932 yılında yayımlanmıştır. Tarama bu kitaptan yapılmıştır. Tarayan Üsküdar kitaplığı müdürü Remzi Akyürek'tir.

عالی دیوانی
ÂLİ DİVANI
(Âli. XVI.)

Cidde Mutasarrıfı iken 1599 (1008) yılında ölen Gelibolu'lu Mustafa Âli'nin 1584 (992) te düzenlenen divanıdır. Istanbul Üniversitesi kitaplığının yazma eserler bölümünde 651 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

عناصر اربعه
ANASIR-ı ERBAA
(Anasır. XV.)

XV. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı sanılan Boyacıoğlu'nun manzum eseridir. İnsanın anasır-ı erbaa (toprak, su, hava, ateş) dan yaradıldığını ve bu dört maddenin vasıflarını anlatır. 223 beyit olan bu mesnevînin Ragıp Paşa kitaplığının Yahya Ef. bölümünde 189 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

عنتر نامه
ANTERNAME
(Anter. XIV.)

VII. yüzyılda yaşayan ünlü Arap şair ve kahramanlarından Anter bin Şeddad'ın sonsuz aşk macerasını ve bazı Arap kabilelerine ve İran, Rum ordularına karşı yaptığı başarılı çetin savaşları anlatan Arapça eserin çevirisidir. Dil ve üslûbuna göre XIV. yüzyıl bilginlerinden Erzu-

rum'lu Yusufoğlu Mustafa Darir tarafından yapıldığı kuvvetle sanılan bu çevirinin Topkapı Sarayında Enderun kitaplığının III. Ahmet bölümünde 3114 numara ile kayıtlı bulunan 863 sayfalı ikinci cildi taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

ÂŞIK DİVANI
(Ak. XVII.)

Sadettin Nüzhet Ergun'un 1932 yılında yayımladığı bu kitapta Âşık'ın koşmaları, semaileri, türküleri, varsağıları vardır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Refet Bengü'dür.

عاشق پاشا زاده تاریخی
ÂŞIK PAŞAZADE TARİHİ
(Âş. XVI.)

Asıl adı Tevarih-i Âl-i Osman olan ve Âşık Paşazade Derviş Ahmet Âşıkî bin Yahya tarafından, yer yer manzumelerle de süslenerek meydana getirilen bu eser, Osmanlı saltanatının kuruluşundan II. Bayezit çağının yarısına kadar olan zamanı kapsamaktadır. Bu kitabın Tarih-i Osmani Encümenince 1916 (1332) da yayımlanan nüshasını Türk Dil Kurumu uzmanlarından Şakir Ülkütaşır; Alman müsteşrıklarından Prof. Fricdrich Guise tarafından 1929 'da Leipzig'de yayımlanan nüshasını da Avni Aktuç taramıştır.

عشقی دیوانی
AŞKİ DİVANI
(Aşki. XVI.)

1551 (958) de Istanbul'da ölen Üsküdar'lı Selim Beyoğlu Ali Aşki'nin divanıdır. Millet kitaplığının Ali Emiri-manzum eserler bölümünde 397 numara ile kayıtlı bulunan 300 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

عطائی دیوانی
ATAİ DİVANI
(Atai. XVII.)

1634 (1044) yılında Istanbul'da ölen şair Nev'izade Atai'nin divanıdır. Istanbul Üniversitesi kitaplığında 1772 numara ile kayıtlı bulunan 75 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

آتالر سوزی
ATALAR SÖZÜ
(Ata. XV.)

XV. yüzyıl ürünlerinden olduğu sanılan bu eser, Fatih kitaplığında 3443 numara ile kayıtlı bulunan Mevlâna Şemseddin'in hekimliğe ait Teshil adlı yazma kitabının sonuna eklenmiş olarak

1934'te bulunmuştur. Toplayan belli değildir. İçinde 699 ataşözü vardır. Kurumumuz bu önemli eserin tıpkıbasımını, Velet İzbudak'ın açıklamalarıyle birlikte 1936'da yayımlamıştır. Tarayan Dehri Dilçin'dir.

بابوس الواسط
BABUS-ül-VÂSIT
(Bab. XVI.)

XVI. yüzyıl bilginlerinden olup, 1555 (963) te ölen Musa Merkez Ef. oğlu Mehmet Ef. 'nin iki cilt üzerine düzenlediği Arapçadan Türkçeye sözlüktür. Eser, meşhur Kamus esas tutularak meydana getirilmiştir. Istanbul kitaplıklarından bazılarında nüshaları vardır. Üsküdar'da Selimağa kitaplığında 1224, 1225 numaralarla kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

باقی دیوانی
BAKİ DİVANI
(Baki. XVI.)

Divan edebiyatının en büyük üstatlarından olan Baki'nin 1844 (1260) te litoğrafya ile basılmış olan divanıdır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Sadettin Nüzhet Ergun'dur.

بطال غازی
BATTAL GAZİ
(Battal. XVIII.)

815 (200) yılında Malatya'da doğduğu söylenen Battal Gazi' (Ca'fer) nin Bizanslılara karşı yaptığı savaşları anlatan manzum dâstandır. Yazan Darende'li Kâtipzade Bakayi'dir. Yazar, 7000 beyti bulan bu eserini 1769 (1183) da bitirerek Sadrazam Silâhdar Mehmet Paşa'ya sunmuştur. Menkıbenin mensuru XIX. yüzyıl ortalarından beri Istanbul'da birkaç defa basılmış ise de, manzumu basılmamıştır. Sözlüğümüz için, Türk Dil Kurumu uzmanlarından Dehri Dilçin, özel kitapları arasında bulunan nesihle yazılmış harekeli nüshayı taramıştır.

بشارتنامه
BEŞARETNAME
(Beş. XV.)

XV. yüzyıl şairlerinden Refii'nin Hurufiliği telkin maksadıyle kaleme aldığı eserdir. Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 960 numara ile kayıtlı bulunan 110 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

برهان قاطع ترجمه‌سی
BÜRHAN-ı KATI' TERCÜMESİ
(Bürh. XVIII-XIX.)

Tebriz'li Hüseyin bin Halef'in Farsçadan Farsçaya yazdığı Bürhan-ı Katı' adlı sözlüğün Mütercim Asım tarafından Tibyan-ı Nâfi' der-Terceme-i Bürhan-ı Katı' adıyle yapılan Türkçe çevirisidir. Farsça kelimeler için gösterilen Türkçe karşılıklar bakımından zengin bir dil hazinesidir. Asım, bu eserini, Kamus'tan daha önce ve 6 yılda tercüme ederek III. Selim'e sunmuş ve hükümdardan mükâfat görmüştür. Bu değerli çeviri Istanbul'da birkaç defa basılmıştır. 1835 (1251) basımı taranmıştır. Tarayan Ragıp Paşa kitaplığı müdürü Zahir Hasırcıoğlu'dur.

جاماسبنامه
CAMASBNAME
(Cam. XV.)

Abdi adlı bir zatın 1429 (833) yılında Farsçadan dilimize çevirerek II. Murat'a sunduğu bu manzum eser, Danyâl'in oğlu Camasb'ın hayalî ıklimlerde hayalî yaratıklar arasında geçen macerasını anlatır. Eserin Ankara Genel kitaplığında 3086 numara ile kayıtlı bulunan 216 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kitaplıklar Genel Müdürü Hasan Fehmi Turgal'dır. Aynı eser, yine XV. yüzyıl şairlerinden Ahmet Dâi tarafından da dilimize çevrilmiştir. Bu manzum çevirinin 1952 yılında Prof. İsmail Hikmet Ertaylan tarafından, şairin manzum, mensur bazı eserlerinden alınan örnek parçalarla birlikte, tıpkıbasım olarak yayımlanan 8 sayfadan ibaret eksik nüshasını Dehri Dilçin taramıştır. Bu çeviriden alınan tanıklar da (Cam. D.) kısaltmasıyle sözlüğümüze alınmıştır.

جامع الفارس
CÂMİ-ül-FARİS
(Cam. Fa. XVII.)

Adı bilinemeyen bir zat tarafından I. Ahmet adına düzenlenen Farsçadan Türkçeye sözlüktür. Eserin "esma, efâl, masadır, esma-i şühur, kavaid-i şi'riyye" olmak üzere beş bölüm üzerine düzenlendiği önsözde bildirilmekte ise de, "kavaid-i şi'riyye" bölümü görülmemektedir. Bu sözlüğün Ankara Genel kitaplığında 1687 numara ile kayıtlı bulunan 277 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan bu kitaplığın müdür muavini Remzi Akyürek'tir.

جامع الفرس
CÂMİ-ül-FÜRS
(Caf. XVI.)

İnegöl'lü Mustafa bin Mehmet bin Yusuf'un Farsçadan Türkçeye düzenlediği sözlüktür. Eser üç bölüm üzerine düzenlenmiştir. Birinci bölüm isimlerden, ikinci bölüm mastarlardan, üçüncü bölüm de Farsça kurallardan bahsetmektedir. Istanbul'lu Abdürrahman adlı bir zat tarafından 1563 (971) te Bağdat'ta yazılan ve şimdi Köprülü kitaplığında 1540 numara ile kayıtlı bulunan 216 yapraklı nüsha taranmıştır. Tarayan Istanbul Lisesi edebiyat öğretmeni Tahir Nejat Gencan'dır.

جامع النصايح
CÂMİ-ün-NASAYİH
(Câm. Na. XVI.)

1533 (940) yılında ölen büyük Türk bilgini Kemâl Paşazade Ahmet Şemsüddin' (İbni Kemâl) in öğüt verici küçük hikâyelerden meydana getirdiği eserdir. Süleymaniye kitaplığının Esat Ef. bölümünde 1781 numara ile kayıtlı bulunan 114 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

جم ديوانى
CEM DİVANI
(Cem. XV.)

XV. yüzyılda Anadolu Türkçesiyle yazan Divan şairleri arasında özel bir yeri bulunan şahzade Cem'in divanıdır. Istanbul Üniversitesi kitaplığının Yıldız bölümü kitapları arasında 128 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan Atıf Tüzüner'dir.

جواهر الاخبار
CEVAHİR-ül-AHBAR
(Cev. Ah. XV-XVI.)

XV - XVI. yüzyıl sofi ve bilginlerinden Antakya'lı Şeyh İsa oğlu Şeyh Kasım'ın din ve ahlâk bilgileri veren eseridir. Müellif bu eserini, Antakya'da bulunduğu sıralarda 1496 (902) yılında 32 bölüm üzerine Arapça olarak yazmış; Antakya'dan Bursa'ya göçtükten sonra da (manevî bir işaretle) Türkçeye çevirmiştir. Bu değerli çevirinin Radoscuk'lu Hüseyin bin Hacı tarafından 1701 (1113) de yazılan ve Nuruosmaniye kitaplığında 2357 numara ile kayıtlı bulunan 900 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

جواهر الاصداف
CEVAHİR-ül-ESDAF
(Cev. Es. XV.)

1392 (795) den 1439 (843) yılına kadar Kastamonu'da beylik süren Candaroğullarından İsfendiyar Bey'in buyruğu üzerine, oğlu İbrahim Bey için, adı bilinmeyen bir zat tarafından meydana getirilmiş Türkçe Kur'an tefsiridir. Bu tefsirin Nuruosmaniye kitaplığında 278 numara ile kayıtlı bulunan birinci cildi taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

جواهر الكلمات
CEVAHİR-ül-KELİMAT
(Cev. Ke. XVII.)

Şemsi adlı bir zatın Arapçadan Türkçeye düzenlediği sözlüktür. 1666 (1077) da istinsah edilen ve şimdi Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 182 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

جهاننما
CİHANNÜMA
(Cihan. XVII.)

Değerli bilgin Kâtip Çelebi (Hacı Halife) nin 1654 (1065) te kaleme aldığı Asya coğrafyasıdır. 1723 (1145) yılında İbrahim Müteferrika'nın himmetiyle basılmış olan nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

جنان الجنان
CİNAN-ül-CENAN
(Cinan. XV.)

XV. yüzyıl bilginlerinden Müfessir Hacı Ivazoğlu Mehmet adlı bir zatın va'z ve nasihat konusunda kaleme aldığı eserdir. Eserin 1493 (899) yılında İlyas bin Resûl tarafından nesihle ve harekeli olarak yazılan ve şimdi Ragıp Paşa kitaplığının Yahya Ef. bölümünde 189 numara ile kayıtlı bulunan 160 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

جنان الجناس
CİNAN-ül-CİNAS
(Cinas. XVI.)

Akhisar'lı Münşi Mehmet Bedrüddin'in 1584 (992) yılında yazdığı Farsçadan Türkçeye sözlüktür. Bir adı da "Ravzat-ül-Cinas" olan bu eser, daha çok Farsça cinaslı kelimeleri içinde toplamıştır. Süleymaniye kitaplığının Şehit Ali Paşa bölümünde 2617 numara ile kayıtlı bulunan 170 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Atıf Tüzüner'dir.

چنکنامه
ÇENGNAME
(Çeng. XV.)

XV. yüzyıl bilgin ve şairlerinden Germiyan'lı Ahmet Dâi'nin, Yıldırım Bayezit'in oğlu Süleyman Çelebi adına kaleme aldığı manzum eserdir. Bu güzel mesnevinin Burdur kitaplığında bulunan 106 sayfalı nüshası Prof. İsmail Hikmet Ertaylan tarafından, şairin, manzum, mensur bazı eserlerinden alınan parçalar arasında, divanı ile birlikte 1952 yılında tıpkıbasım olarak yayımlanmıştır. Tarama işi bu baskı üzerinden yapılmıştır. Tarayan Dehri Dilçin'dir.

داعی دیوانی
DÂİ DİVANI
(Dâi. XV.)

XV. yüzyıl bilgin ve şairlerinden Germiyan'lı Ahmet Dâi'nin divanıdır. Bu divanın Burdur kitaplığında bulunan 144 sayfalı nüshası Prof. İsmail Hikmet Ertaylan tarafından 1952 yılında tıpkıbasım olarak yayımlanmıştır. Tarama bu baskı üzerinden yapılmıştır. Tarayan Türkçe öğretmenlerinden Nurettin Koç'tur.

DÂSTAN-ı AHMET HARAMİ
(Dah. XIV.)

Dil bakımından değerli manzum bir hikâyedir. Müellifi belli değildir. XIV. yüzyıl ürünlerinden olduğu sanılan bu eserin biricik yazma nüshasını, Çankırı'lı Talat Onay bir önsöz ekleyerek 1933'te Çankırı'da bastırmıştır. Basılı nüsha taranmıştır. Tarayan Süleyman Himran'dır.

دده قورقود کتابی
DEDE KORKUT KİTABI
(Dede. XIV.)

Halk edebiyatının güzel bir örneği olan bu önemli eser, Oğuzname'den alınmış hikâyelerdir. Tarama işi, önce Kurum uzmanlarından Şakir Ülkütaşır tarafından Dresden kitaplığındaki nüshasının fotoğrafisinden yapılmış; sonra da eserin Vatikan'da bulunan başka bir nüshası, Dresden nüshasıyle karşılaştırılmak yoluyle Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili asistanı Dr. Muharrem Ergin tarafından taranmıştır. İlk taramanın kısaltması (Dede.), ikinci taramanın kısaltması (Dede. E.) olarak gösterilmiştir.

دقایق الحقایق
DEKAYIK-ül-HAKAYIK
(Deka. XVI.)

1533 (940) te ölen büyük Türk bilgini Kemâl Paşazade Ahmet Şemsüddin' (İbni Kemal) in, Farsça bazı kelimelerin benzerleri ve anlamdaş-

ları arasındaki kök ve yapı farklarını ve anlam inceliklerini gereği gibi irdeleyen çok önemli bir eserdir. Kitaplıklarda birçok nüshalarına rastlanır. Bayezit kitaplığının Veliyüddin Ef. bölümünde 3104 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

دليل العباد
DELİL-ül-İBAD
(Delil. XV.)

Mehmet bin Sinanüddin adlı bir zatın 1481 (886) yılında manzum-mensur olarak kaleme aldığı dinî bir eserdir. Istanbul Üniversitesi kitaplığında 179 numara ile kayıtlı bulunan 350 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Türkiyat Enstitüsü asistanlarından Kıvamettin Burslan'dır.

ديوان تورکیٔ بسيط
DİVAN-ı TÜRKİ-i BASİT
(D. B. XVI.)

XVI. yüzyıl şairlerinden Edirne'li Nazmi Mehmet Bey'in 45-50 bin beyitlik divanındaki münacat, na't, kaside, mersiye ve gazelleri arasına öz Türkçeyle yazıp serpiştirdiği ve "Türki-i Basit" adını verdiği manzumelerdir. Prof. Fuat Köprülü tarafından toplanıp "Millî Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri ve Divan-ı Türki-i Basit" adı altında 1928 yılında Devlet matbaasında bastırılmış olan bu parçalar taranırken, divanın Istanbul Üniversitesi kitaplığının Türkçe yazmalar bölümünde 1636 numara ile kayıtlı bulunan aslı da göz önünde bulundurulmuştur. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

دستورنامهٔ انوری
DÜSTURNAME-i ENVERİ
(Enveri. XV.)

Enveri adlı bir zat tarafından Nizam-üt-Tevarih'ten Türkçeye çevrilerek Fatih'in vezirlerinden Adni Mahmut Paşa'ya sunulan manzum tarih kitabıdır. Selçuklulardan, Hârizmşahlardan, Moğollardan, Aydınoğullarından ve Osmanlılardan bahseder. Bu eserin Paris Millî kütüphanesindeki nüshasından Prof. Mükrimin Halil Yınanç eliyle istinsah edilen kısmı Türk Tarih Encümeni külliyatının 15 numaralı kitabı olarak 1928 yılında Devlet matbaasında basılmıştır. Tarayan Türk Dil Kurumu uzmanlarından Dehri Dilçin'dir.

Eserin basılmamış olan kısmını da, İzmir genel kitaplığında 22/401 numara ile kayıtlı bulunan nüshadan Mahmut Nedim Bozkurt taramıştır. Bu kısımdan alınanların kısaltması (Enveri. B.) olarak gösterilmiştir.

ابامسلمنامه
EBAMÜSLİMNAME
(Müslim. XV.)

Horasan'lı Ebamüslim'in Abbasî hanedanı için Emevîlerle yapmış olduğu savaşları abartarak anlatan mensur bir eserdir. Yazanın adı belli değildir. Yazıldığı çağın XV. yüzyıl olduğu sanılmaktadır. Ebamüslimname; Hamzaname, Battal Gazi ve benzeri cenk kitapları gibi, savaş meydanlarında tek nefer kalıncaya kadar çarpışmak ve hiç bir suretle düşmandan yüz çevirmemek gerektiğini aşılayan bir kahramanlık dâstanıdır. Istanbul Üniversitesi kitaplığında bulunan 9 cilt ile Millet kitaplığının Ali Emiri bölümündeki 19 cilt taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

ادویهٔ مفرده
EDVİYE-i MÜFREDE
(Edviye. XIV.)

XIV. yüzyılda yetişen Türk hekimlerinden Gerede'li İshak bin Murat'ın 1389 (792) da Timurtaş Paşaoğlu Umur Bey adına yazdığı hekimliğe dair eserdir. Birinci bölümü bitkilerden, ikinci bölümü ameliyattan bahseder. Dil bakımından büyük bir önemi olan bu eserin Topkapı müzesi Revan köşkü kitapları arasında 1693 numara ile kayıtlı bulunan 170 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Amasya Tarihi müellifi Hüsamettin Yasar'dır.

انفس الجواهر
ENFES-ül-CEVAHİR
(Enfes. XIV-XV.)

1429 (833) yılında memleketinde ölen değerli bilgin İznık'lı Musa bin Hacı Hüseyin'in yaptığı "Tefsir-i Hâzinî" çevirisidir. Bu eserin Bursa'da Ulucami kitaplığında (63-397, 64-398) numaralarla kayıtlı bulunan 2 ciltlik nüshası taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

انیس العارفین
ENİS-ül-ÂRİFÎN
(Ârifîn. XVI.)

XVI. yüzyıl bilgin ve şairlerinden Azmi Pîr Mehmet bin Pîr Ahmet'in 1566 (994) yılında Farsçadan Türkçeye çevirerek II. Selim'e sunduğu

mensur-manzum eserdir. Farsça aslı olan (Ahlâk-ı Muhsini) adlı kitap değerli bilgin ve şair Hüseyin Vâiz (Hüseyin Kâşifi) tarafından 1484 (900) te Sultan Hüseyin Baykara'nın oğlu Mirza Muhsin adına kaleme alınmıştır. Enis-ül-Ârifîn'in Istanbul kitaplıklarından bazılarında nüshaları vardır. 1602 (1011) yılında Mehmet bin Yusuf kalemiyle yazılan ve şimdi Süleymaniye kitaplığının Şehit Ali Paşa bölümündê 1531 numara ile kayıtlı bulunan 411 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

انيس الغزاة

ENİS-ül-GUZAT

(Enis. XVI.)

XVI. yüzyıl şairlerinden Hüseyin Fütuhi tarafından yazılan manzum fetihnamedir. Kanuni Sultan Süleyman'ın 1526 (933) da yaptığı Macaristan seferini anlatır. Ayasofya kitaplığında 3785 numara ile kayıtlı bulunan 128 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Bayezit Genel kitaplığı müdürü Sadettin Nüzhet Ergun'dur.

انوار العاشقين

ENVAR-ül-ÂŞIKÎN

(Envar. XV.)

XV. yüzyıl sofi ve bilginlerinden Yazıcıoğlu Ahmet Bîcan'ın; büyük kardeşi (Muhammediyye sahibi) Yazıcıoğlu Mehmet Ef.'nin Meğarîb-üz-Zaman adlı Arapça eserinden de faydalanmak suretiyle meydana getirdiği din, ahlak ve tasavvuftan bahseden mensur eserdir. Her bakımdan büyük bir önem taşıyan ve birkaç defa basılmış olan bu eserin 1888 (1306) yılında Matbaa-i Osmaniye'de basılan 459 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Istanbul Erkek Lisesi türkçe öğretmeni Mithat Sadullah Sander'dir.

ERZURUM'lu EMRAH

(Emrah. XIX.)

Anadolu'nun birçok yerlerinde yıllarca saz çalıp dolaştıktan sonra Niksar'da ölen Emrah, oldukça tahsil görmüş değerli bir halk şairidir. Prof. Fuat Köprülü'nün 1929 yılında basılan "XIX uncu asır saz şairlerinden Erzurum'lu Emrah" adlı kitabındaki şiirleri taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Refet Avni Aras'tır.

اشرف اوغلی دیوانی
EŞREFOĞLU DİVANI
(Eşrefoğlu XV.)

1469 (874) yılında memleketinde ölen değerli bilgin ve sofi İznık'lı Eşrefoğlu Abdullah (Eşref Rumî) ın aruz ve hece vezinleriyle yazmış olduğu ilâhileri içinde toplayan divanıdır. Bu divanın 1887 (1305) de Muhip matbaasında basılan 59 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Türk Dil kurumu uzmanlarından Cenap Muhittin Kozanoğlu'dur.

التحفة السنية
Et-TUHFET-üs-SENİYYE
(Deş. XVI.)

Amasya'lı Deşişî Mehmet Ef.'nin 1580 (988) yılında Mısır Beylerbeyi Hasan Paşa adına düzenlediği Farsçadan Türkçeye sözlüktür. Asıl adı "Et-Tuhfet-üs-Seniyye ilâ Hazret-il-Haseniyye" olan bu sözlüğün, Süleymaniye kitaplığının Damat İbrahim Paşa bölümünde 118 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Tahir Nejat Gencan'dır.

اولیا چلبی سیاحتنامه سی
EVLİYA ÇELEBİ
SEYAHATNAMESİ
(Ev. XVII.)

Istanbul'da doğup büyümüş olan Evliya Çelebi, orduda hizmet, yurt içinde ve dışında memuriyet gibi vesilelerle Anadolu, Suriye, Irak, Mısır, İran, Macaristan, Lehistan, Almanya, Felemenk, Danimarka, İsveç, Rusya ve Kırım'a seyahat etmiş ve gezdiği yerleri birçok bakımlardan inceleyerek eserinde faydalı bilgiler vermiştir. XVII. yüzyılın yabancı sözlerle dolu nesir ve nazım dili arasında Evliya Çelebi'nin üslûbu oldukça tabiî ve dili hayli sadedir. Bu Seyahatname, her biri 500-1000 sayfalı olan on cilt olarak basılmıştır. Basım işi 1898 (1314) de başlamış, 1938 de bitmiştir. Tarama, basılmış kitap üzerinden yapılmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Behçet Yazar'dır.

فاتح قانوننامه سی
FATİH KANUNNAMESİ
(Fatih. Ka. XV.)

Fatih Sultan Mehmet'in buyruğu üzerine Tevkiî Leys-zade Mehmet bin Mustafa tarafından, herkesin anlayabileceği sade bir dille kaleme alınan 22 sayfalık kanunnamedir. Aslı Viyana impara-

torluk kitaplığında bulunan bu Kanunnamenin Mehmet Arif Bey himmetiyle 1911 (1330) yılında Ahmet İhsan matbaasında basılan kopyası taranmıştır. Tarayan Nuri Gökçe'dir.

فضائل مکه و مدینه و بیت المقدس
FAZAİL-i MEKKE ve MEDİNE ve BEYT-ül-MAKDİS
(Faz. XV.)

XV. yüzyıl bilginlerinden Mehmet Yemenî adlı bir zat tarafından 1452 (856) yılında yazılan eserdir. Bir adı da Tuhfet-ül-Âşıkîn olan bu eser, Mekke'deki Mescid-i Haram, Medine'deki Mescid-i Nebevî ve Kudüs'teki Mescid-i Aksa'nın faziletlerini âyetler, hadisler ve hikâyelerle anlatmaktadır. Dil bakımından pek değerli olan bu eserin Ayasofya kitaplığında 3341 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Amasya Tarihi müellifi Hüsamettin Yasar'dır.

فاضل کلیاتی
FAZIL KÜLLİYATI
(Fazıl. XVIII-XIX.)

Enderundan yetişmiş olan Hüseyin Fazıl Bey, Divan şiirinin son şairlerindendir. XVIII. yüzyılın ortalarında doğmuş, 1810 (1225) da Istanbul'da ölmüştür. 1842 (1258) de Mısır'da Bulak matbaasında basılmış olan divanı ile Süleymaniye kitaplığının Bağdat'lı Vehbi Ef. bölümünde 1618 numara ile kayıtlı bulunan yazma Hubanname, Zenanname, Çengiyanname adlı mesnevileri de taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

فضیلتنامه
FAZİLETNAME
(Fazilet. XVI.)

Hafız oğlu Mehmet Yemini adlı bir zatın 1519 (925) yılında, Hazreti Muhammed'in ve Hazreti Ali'nin üstün vasıflarını, özel olarak Hazreti Ali'nin kerametlerini bazı hikâyelerle kaynaştırarak kaleme aldığı bir mesnevidir. Bu eseriyle iyi bir şair olduğunu gösteren Yemini hakkında, eldeki kaynaklarda hiç bir bilgiye rastlanmamaktadır. Faziletname'nin, Hasköy'lü Derviş Hüseyin kalemiyle aslından istinsah edilen 358 sayfalı nüshası Manisa Lisesi tarih öğretmeni İbrahim Gökçen'in özel kitapları arasındadır. Tarayan İbrahim Gökçen'dir.

فرج بعد الشدة
FEREC BA'D-eş-ŞİDDE
(Ferec. XV.)

Kitabın adından da anlaşılacağı üzere, hayatta çekilen sıkıntı ve karşılaşılan güçlüklerden sonra ferahlığa kavuşmanın da mümkün olduğunu anlatmak düşüncesiyle kaleme alınmış kırk hikâyedir. IX., X. yüzyıllarda Arap yazarları tarafından (Ferec Ba'd-eş-Şidde) adı altında yazılmış eserler vardır. Bunlardan bazıları yine (Ferec Ba'd-eş-Şidde) ve (Câmi-ül-Hikâyat)... gibi adlarla dilimize çevrilmiştir. Tokat'lı Molla Lutfi (Sarı Lutfi) tarafından çevirildiği sanılan bu eserin Türk Dil Kurumu kitaplığında 5777/-432 numara ile kayıtlı bulunan 546 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Dehri Dilçin'dir.

فرهنکنامهٔ سعدی ترجمهسی
FERHENGNAME-i SA'Dİ TERCÜMESİ
(Ferh. XIV.)

XIV. yüzyıl bilginlerinden Hoca Mesut'un, Şiraz'lı Şeyh Sa'di'nin Bustan'ından seçerek dilimize çevirdiği manzum bir eserdir. Dil bakımından pek büyük bir önem taşımaktadır. Kilisli Rıfat Bilge'nin Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 300 numara ile kayıtlı bulunan nüshadan kopya ettiği ve çıkıntılar eklediği bu eser 1924 'te Maarif Vekâleti tarafından yayımlanmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Behçet Yazar'dır.

فرشة اوغلی لغتی
FERİŞTEOĞLU LÛGATI
(Fer. XIV.)

1394 (797) yılında memleketinde ölen Tire'li Ferişteoğlu Abdüllatif' (İbni Ferişte, İbni Melek)-in 1392 (795) de yazdığı kabul olunan Arapçadan Türkçeye manzum sözlüktür. Müellif, yirmi sekiz bölüm üzerine düzenlediği bu eserini, torunu Abdürrahman'ın lûgat öğrenmesini kolaylaştırmak düşüncesiyle yazmıştır. Bu manzum sözlüğün kitaplıklarda yazma nüshaları vardır. Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 1276 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

فتحنامهٔ بودین
FETİHNAME-i BUDIN
(Budın. XVI.)

XVI. yüzyıl şairlerinden Pirijdine (Piriştine) li Bahari'nin, Türk orduları tarafından Budın şehrinin alınışını anlatan manzum eseridir. Ba-

hari bu eserini Budın'ın fetih tarihi olan 1526 (932) yılında yazmış ve Kanuni Sultan Süleyman'a sunmuştur. 31 sayfalı olan bu küçük fakat değerli eserin, Yahya Ef. kitaplığının Hacı Mahmut Ef. bölümünde 5345 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

فغانی دیوانی
FİGANİ DİVANI
(Figani. XVI.)

XVI. yüzyıl şairlerinden Trabzon'lu Figani'nin divançesidir. Istanbul Üniversitesi kitaplığının Rıza Paşa bölümünde 2500 numara ile kayıtlı bulunan 10 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Behçet Yazar'dır.

فضولی کلیاتی
FUZULİ KÜLLİYATI
(Fuzuli. XVI.)

Türk şiirinin en büyük üstatlarından olan Fuzuli'nin külliyatıdır. İçinde kasideler, gazeller, terci-i bentler, musammatlar, kıtalar, Şikâyetname, Beng ü Bade, Leylâ ve Mecnun dâstanı vardır. 1913 (1329) te Istanbul'da basılmış olan külliyat taramaya esas olmuş, gerektikçe başka nüshalara ve Kurumumuz uzmanlarından Dehri Dilçin'in özel kitapları arasında bulunan yazma nüshaya da baş vurulmuştur. Tarayanlar Sadettin Nüzhet Ergun ve İhsan Giray'dır.

فتوح الشام ترجمه‌سی
FÜTUH-üş-ŞAM
TERCÜMESİ
(Fütuh. XIV.)

Suriye'nin müslümanlar tarafından fethini anlatan bu eser, Arap tarihçilerinden Mehmet bin Ömer Vâkıdi'nin "Fütuh-üş-Şam" adlı kitabının Erzurum'lu Mustafa Darir bin Yusuf tarafından yapılan çevirisidir. Darir, çeviri işini 1388-1392 (790-795) yılları arasında Mısır'da bitirmiş ve eserini, 1392 (795) de Halep'e gittiği zaman, Halep hükümdarı Melik Çulpan'a sunmuştur. Fütuh-üş-Şam çevirisinin bazı kitaplıklarda nüshaları vardır. Fatih kitaplığında 4286 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

غریبنامه
GARİBNAME
(Ga. XIV.)

Âşık Paşa'nın tasavvufla ilgili manzum eseridir. Dil bakımından bir hazine olan bu eserin Süleymaniye kitaplığının Lâleli bölümünde 1752

numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

GEDAİ
(Ged. XIX.)

Sadettin Nüzhet Ergun tarafından (Beşiktaşlı Gedai) adıyle yayımlanan bu eser değerli saz şairimizin aruz ve heceyle yazdığı şiirleri içine almış bulunmaktadır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Refet Bengü'dür.

كنج لآل
GENC-i LEÂL
(Genc. XVII.)

Gencî Pîr Mehmet adlı bir zat tarafından 1631 (1041) de yazılan manzum sözlüktür. Eser iki bölümdür. Birinci bölüm Arapçadan Türkçeye, ikinci bölüm Farsçadan Türkçeyedir. Yahya bin Yakup adlı bir hattat kalemiyle 1638 (1048) yılında yazılmış olan bu nüsha Kurumumuz uzmanlarından Dehri Dilçin'in özel kitapları arasında bulunmaktadır. Tarayan Dehri Dilçin'dir.

كلستان ترجمەسى
GÜLİSTAN TERCÜMESİ
(Güls. XV.)

İran'ın ünlü şairi Şeyh Sa'di'nin Gülistan adlı meşhur kitabının Manyas'lı Mahmut tarafından 1429 (833) yılında yapılan çevirisidir. Bayezit kitaplığının Veliyüddin Ef. bölümünde 1648 numara ile kayıtlı bulunan 79 yapraklı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

كلشنى ديوانى
GÜLŞENİ DİVANI
(Gülşeni. XVI.)

Halvetî tarikatının Gülşenî kolunu kuran Diyarbakır'lı İbrahim Gülşeni'nin divanıdır. Bu büyük sofi, uzunca bir müddet İran ve Azerbaycan'ı dolaştıktan sonra Mısır'a giderek orada yerleşmiş, 1533 (940) yılında orada ölmüştür. Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 379 numara ile kayıtlı bulunan 154 sayfalı divanı taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

كلشن راز ترجمەسى
GÜLŞEN-i RAZ
TERCÜMESİ
(G. Ra. XV.)

Şeyh Mahmut Şebüsterî'nin, Farsça olarak yazdığı manzum tasavvufî eserin Şeyh Elvan Şirazî adlı bir zat tarafından yapılan Türkçe çevirisidir. Açık bir dille yapılmış olan bu çeviri II. Murat'a sunulmuştur. Eserin, Türkiyat Enstitüsü kitap-

lığının yazmaları arasında 24 numara ile kayıtlı bulunan 232 sayfalı nüshası taranmış, gerektikçe Istanbul kitaplıklarındaki başka nüshalara da bakılmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

كلزار تنورى
GÜLZAR-ı TENNURİ
(Tennuri. XV.)

1482 (887) de Kayseri'de ölen Sofi şair Amasya'lı Tennuri İbrahim Ef.'nin, Muhammediyye tarzında kaleme aldığı dinî manzum eserdir. Yazma nüshaları Nuruosmaniye ve Esat Ef. kitaplıklarındadır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

حديقة السعدا
HADİKAT-üs-SÜADA
(Hadika. XVI.)

Hüseyin Vâız'ın Farsça "Ravzat-üş-Şüheda" adlı eserini göz önünde bulundurarak, Fuzuli'nin yarı çeviri, yarı telif niteliğinde kaleme aldığı mensur eserdir. Yer yer şiirlerle de süslenmiştir. Kitap, Kerbelâ fâciasını anlatır. Bir defa Istanbul'da basılmıştır. Süleymaniye kitaplığının Halet Ef. bölümünde 195 numara ile kayıtlı bulunan 368 sayfalı yazma nüsha taranmıştır. Tarayan Ragıp Paşa kitaplığı müdürü Zahir Hasırcıoğlu'dur.

حديقة السعدا
HADİKAT-üs-SÜADA
(Raufi. XVI.)

Hüseyin Vâız'ın "Ravzat-üş-Şüheda" adlı ünlü eserinin Fuzuli'den sonra Burdur'lu Mahmut Raufi tarafından yapılan çevirisidir. Raufi, aslında bulunup, Fuzuli'nin almadığı parçaları da almıştır. Bir adı da "Kerbelâname" olan bu eserin 1573 (981) te çevirmen tarafından yazılan ve şimdi Millet kitaplığının tarih bölümünde 232 numara ile kayıtlı bulunan 609 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

حافظ شرحى
HAFIZ ŞERHİ
(Ha. Ş. XVI.)

Ünlü İran şairi Hafız Şirazî'nin divanının Bosna'lı Sûdi tarafından yapılan Türkçe şerhidir. Eser, Mısır'da Bulak matbaasında üç cilt olarak basılmıştır. Tarayan Velet İzbudak'tır.

حالتى ديوانى
HÂLETİ DİVANI
(Hâleti. XVII.)

Divan şairleri arasında daha çok rubaileriyle ün almış olan Azmizade Mustafa Hâleti'nin divanıdır. 1630 (1041) yılında Istanbul'da ölen

bu değerli bilgin şairin divanının Istanbul kitaplıklarında çeşitli nüshaları vardır. Bayezit kitaplığının Veliyüddin Ef. bölümünde 2703 numara ile kayıtlı bulunan 621 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

خلق شاعرلری
HALK ŞAİRLERİ
(Hal. Şa. XVIII-XX.)

Sadettin Nüzhet Ergun tarafından 1926'da yayımlanan bu kitapta XVIII-XX. yüzyılları arasında yaşamış 19 halk şairinin şiirleri vardır. Tarayan Türkçe öğretmenlerinden Meliha Sanver'dir.

خمسهٔ عطائی
HAMSE-İ ATAİ
(Atai. Ha. XVII.)

XVII. yüzyıl şairlerinden Nev'izade Atai'nin Nefhat-ül-Ezhar, Sohbet-ül-Ebkâr, Hefthân, Sâkiname (Âlemnüma) adlarıyle kaleme aldığı dört mesneviyi içinde toplayan 491 sayfalı manzum eserdir. Şairin, görülebilen Hamse'lerinin hemen hepsi bu dört mesneviden ibaret olduğu için, beşinci mesneviyi yazmağa muvaffak olamadığı sanılır. Eserin Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 1002 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

حمزه‌نامه
HAMZANAME
(Hamza. XIV-XV.)

Peygamberimiz Hazreti Muhammed'in amcası Hamza'ya ve oğullarına isnat olunan efsane halinde bir takım savaşları ve bu savaşlarda gösterilen kahramanlıkları anlatan mensur eserdir. Müellifi, XIV-XV. yüzyıl bilginlerinden şair Ahmedi'nin kardeşi olup, bu muhteşem eseri meydana getirmesi dolayısıyle (Hamzavî) diye ün kazandığı kuvvetle sanılan zattır. Bu kahramanlık dâstanı; Yeniçeri ocaklarında okunarak, savaş meydanlarında tek er kalıncaya kadar çarpışmak ve hiç bir suretle düşmandan yüz çevirmemek gerektiğini iyice aşılamak için o çağın diliyle ve güzel bir üslûp ile yazılmıştır. Her cildi 80-120 sayfa arasında olarak 72 cilt üzerine düzenlenen bu büyük eserin Istanbul Üniversitesi kitaplığında 1142/1-1142/19 numaralarla kayıtlı bulunan 18 cildi taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

خیالی دیوانی
HAYALİ DİVANI
(Hayali. XVI.)

Kanuni Sultan Süleyman'ın mukarreplerinden olup 1556 (964) yılında Edirne'de ölen Vardar Yenice'li Hayali Mehmet Bey'in divanıdır. Murat Molla kitaplığında 442 numara ile kayıtlı bulunan 167 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Sadettin Nüzhet Ergun'dur.

حیاة الحیوان ترجمهسی
HAYAT-ül-HAYVAN TERCÜMESİ
(Hay. XV.)

Mehmet bin Süleyman adlı bir zatın 1427 (831) yılında Arapçadan çevirdiği bu eser, hayvanların hayatı hakkında bilgi vermektedir. Süleymaniye kitaplığının Esat Ef. bölümünde 2565 numara ile kayıtlı bulunan 211 sayfalı yazma nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

خزائن السعادات
HAZAİN-üs-SAÂDÂT
(Hazain. XV.)

XV. yüzyıl içerisinde yaşadığı sanılan değerli Türk bilginlerinden Mehmet oğlu Eşref'in, okuyanların kolaylıkla anlayabilmelerini sağlamak için o çağın konuşma diliyle kaleme aldığı hekimlik üzerine bir eserdir. Dil bakımından büyük bir önem taşıyan bu kitabın İne Hoca oğlu Ali adlı bir zat tarafından 1460 (864) yılında 72 yaprak halinde yazılmış olan (bugün için) biricik nüshası Topkapı Sarayı kitaplığı III. Ahmet bölümünde 557 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Eserin, Istanbul Üniversitesi tıp tarihi ve deontoloji doçenti Dr. Bedi N. Şehsuvaroğlu tarafından yeni yazıya çevrilen metniyle birlikte Türk Tarih Kurumunca 1961 yılında yayımlanan tıpkıbasımı taranmıştır. Tarayan Dehri Dilçin'dir.

HENGÂMİ
(Hengâmi. XIX.)

Halk şairlerinden Bektaşi Hengâmi'nin hayatı ve eserleri hakkında Sadettin Nüzhet Ergun'un yayımladığı 53 sayfalı eserdir. Tarayan Türkiyat Enstitüsü asistanlarından Kıvamettin Burslan'dır.

حکمتنامه
HİKMETNAME
(Hikmet. XV.)

Antep'li İbrahim bin Bâli'nin, hilkattan, tabiattan, peygamberler tarihinden ve uzun müddet gezip dolaştığı memleketlerin tarih ve coğrafya-

sından kısa kısa; doğup büyüdüğü Antep ile Mısır tarihinden nisbeten daha geniş bahseden manzum eseridir. Müellif, 13,000 beyti bulan bu güzel mesnevisini 1487 (893) yılında memleketinde bitirmiştir. Istanbul Üniversitesi kitaplığının yazma eserler bölümünde 3290 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

خورشید و فرحشاد
HURŞİD ü FERAHŞAD
(Hurş. XIV.)

XIV. yüzyıl bilgin ve şairlerinden Germiyan'lı Şeyhoğlu Mustafa Cemali'nin manzum eseridir. İran Şahı Siyavuş'un kızı Hurşid ile Mağrıp Sultanının oğlu Ferahşad arasında geçen aşk macerasını anlatır. Bu mesnevinin Süleymaniye kitaplığının Hamidiye bölümünde 550 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Amasya Tarihi müellifi Hüsamettin Yasar'dır.

حسن و عشق
HÜSN ü AŞK
(Hüs. Aşk. XVIII.)

1757 (1171) de Istanbul'da doğan ve Galata Mevlevihanesi şeyhi iken 1798 (1213) yılında ölen Şeyh Galip Esat Dede'nin Leylâ ve Mecnun tarzında kaleme aldığı tasavvufî manzum eserdir. Şairin, 26 yaşında meydana getirdiği bu içli eser, divanıyle birlikte 1837 (1252) de Mısır'da Bulak matbaasında basılmakla beraber sonradan Istanbul'da divanından ayrı olarak da basılmıştır. Taranan Bulak basımıdır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

حسن و دل
HÜSN ü DİL
(Hüs. Dil. XVI.)

XV. yüzyıl İran şairlerinden Nisabur'lu Fettahi'nin, Meşrık padişahı Aşk'ın kızı Hüsn ile Mağrıp sultanı Akl'ın oğlu Dil arasında geçen aşk macerasını ve bu yüzden iki hükümdar arasında vuku bulan çarpışmalardan sonra uzlaşıp barıştıklarını anlatan eserinin, Bursa'lı Lâmii Çelebi tarafından yapılan manzum çevirisidir. Lâmii, Yavuz Sultan Selim'e sunduğu eserinin mensur önsözünde özet olarak "Osmanlı ülkesinde yaşayan bilginler hâlâ eserlerini Arapça ve Farsça yazıyorlar. Dili Türkçe olan bu devlet,

öbür devletlerden nasıl üstün ise, Türk Dilinin de öbür dillerden daha üstün durumda olması gerekir. Bundan dolayı Osmanlı yazarları Türkçeye önem vermelidirler" diyor. Hüsn ü Dil çevirisinin 1564 (972) te ta'lik ile yazılan ve Yahya Ef. kitaplığının Hacı Mahmut Ef. bölümünde 5396 numara ile kayıtlı bulunan 231 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir

عشق نامه
IŞKNAME
(Işk. XIV)

XIV. yüzyılda yaşayan Mehmet adlı bir şairin 1398 (800) yılında kaleme alarak Yıldırım Bayezit'in oğlu Süleyman Çelebi'ye sunduğu manzum hikâyedir. 8702 beyti bulan bu güzel mesnevi Hüma ile Ferruh arasında geçen sevişme olaylarını anlatır. Tarama işi; eserin, Paris Millî kitaplığının Türkçe yazmalar bölümünde 604 numara ile kayıtlı bulunan biricik nüshasının fotoğrafı üzerinden yapılmıştır. Tarayan Doç. Sedit Yüksel'dir.

ابراهيم بك كلياتى
İBRAHİM BEY KÜLLİYATI
(İbrahim. XV.)

XV. yüzyılda yaşadığı kabul olunan İbrahim Bey adlı değerli bir şairin manzumelerini içinde toplayan külliyattır. Külliyat iki bölümdür. Birinci bölüm münacat, na't, Mevlâna hakkında medhiye ve Gencname adlı uzunca bir mesnevi ile Mevlâna'nın Mesnevi'sinden nazmen çevirilmiş 14 parça hikâyeyi içine almış bulunuyor. İkinci bölüm Musammatlar, gazeller ve rubailerdir. Külliyatın XV. yüzyıl içerisinde ta'lik ile ve harekeli olarak yazılmış olan 153 yapraklı biricik nüshası Selim Ağa kitaplığının Kemankeş bölümünde 250 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Tarayan Sadettin Nüzhet Ergun'dur.

اخلاص تفسيرى
İHLÂS TEFSİRİ
(İhlâs. XIV.)

Ankara'lı Mustafa bin Mehmet adlı bir zatın, 1361 (763) yılında ölen Denizli hükümdarı Murat Arslan bin İnanç Bey adına meydana getirdiği tefsirdir. Güzel bir dil ve üslûpla yazılmış olan bu tefsirin Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi kitaplığında 910 numara ile kayıtlı bulunan

323 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

ارشاد المريد الى المراد
İRŞAD-ül-MÜRİD
İL-el-MURAD
(İrşad. XV.)

Afyonkarahisar'lı Şeyh Kasım bin Mahmut'un 1421 (825) yılında meydana getirerek II. Murat'a sunduğu Mirsad-ül-İbad min-el-Mebde-i v-el-Maad çevirisidir. Eserin aslı XIII. yüzyılın büyük sofilerinden Necmüddin Dâye tarafından Farsça olarak Sıvas'ta yazılmış, Selçuk Hükümdarı Alâüddin Keykubad'a sunulmuştur. Ahlak ve tasavvuftan, memleket idaresinden, cemiyet hayatından bahseder. Çevirinin, Istanbul kitaplıklarında çeşitli nüshaları vardır. 1427 (831) yılında istinsah olunup şimdi Fatih kitaplığında 2576 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmış; gerektikçe Yahya Ef. kitaplığının Hacı Mahmut Ef. bölümündeki 2235 numaralı nüshaya da bakılmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

اسكندر كتابى
İSKENDER KİTABI
(İs. H. XIV-XV.)

Ahmedi'nin kardeşi olup Hamzaname'nin müelifi olduğu cihetle Hamzavî sanıyle tanılan zatın eseri olduğu sanılmaktadır. Konu bakımından Ahmedi'nin İskendername'sinden ibaret isede bu mensur eserin daha ziyade halk için yazıldığı anlaşılmaktadır. Gerek anlatıştaki kuvvet ve canlılık, gerekse kelime ve tabirleri bakımından pek değerli olan bu eserin, Türk Dil Kurumu kitaplığında 3421/6066 numara ile kayıtlı bulunan 882 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Velet İzbudak'tır.

اسكندرنامه
İSKENDERNAME
(İs. XIV-XV.)

Şair Ahmedi'nin 1389 (792) yılında kaleme aldığı manzum eserdir. Bu pek ünlü mesnevide Filip'in oğlu İskender'in hayatı, seferleri anlatılmış, sonra Hazreti Muhammed'in zuhuru, hayat ve gazâları, halifeler devri yazılmış, bundan sonra da Osmanlı tarihine geçilmiş ve nihayet yine İskender'den bahsedilmiştir. Eserin, 1459 (864) yılında Edirne'de Ataullah bin Abdullah tarafından yazılan ve şimdi Konya müzesinde 141-97 numa-

ra ile kayıtlı bulunan 615 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Türkçe öğretmenlerinden Hicri Göncel'dir.

عزت ملا دیوانی
İZZET MOLLA DİVANI
(Molla. XIX.)

1829 (1245) yılında sürgün olarak bulunduğu Sıvas'ta ölen değerli şair Keçecizade İzzet Molla'nın iki divanı vardır. 1825 (1241) yılına kadar yazdığı şiirleri "Bahar-ı Efkâr", bu tarihten 1829 (1245) yılına kadar yazdıklarını da "Hazan-ı Âsar" adları altında toplamıştır. 1839 (1255) da Mısır'da Bulak matbaasında basılan 466 sayfalı "Bahar-ı Efkâr" taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

قابوسنامه ترجمه‌سی
KABUSNAME
TERCÜMESI
(Kab. XV.)

Mercimek Ahmet tarafından Farsça'dan dilimize çevrilen bu mensur eser, Kabus'un, torunu Kûhistan hükümdarı Keykâvus'un oğlu Geylan Şah'a verdiği öğütlerdir. 44 bölüm olan bu kitabın her bölümünde ayrı bir konuyle ilgili öğütler vardır: Yatmak, dinlenmek, yiyip içmek, hamama girmek, çevgân oynamak, mal artırmak, oğul ve kız terbiye etmek, ilim istemek usûl ve âdabı gibi. Dil ve üslûp bakımından büyük bir değer taşıyan eserin Ankara Genel kitaplığında 1011-61 numara ile kayıtlı bulunan 478 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kitaplıklar müdürü Hasan Fehmi Turgal'dır.

قاضی برهان‌الدین دیوانی
KADI BURHANETTİN
DİVANI
(Kadı. XIV.)

Bilgin bir hükümdar olan Kadı Burhanettin'in bu divanı dil bakımından çok zengin ve özelliklerle doludur. 1394 (796) te Halil bin Ahmet tarafından yazılan biricik nüshası Biritiş müzesinde bulunmakftadır. Türk Dil Kurumu, 608 sayfa olan bu eserin fotoğrafisini aldırmış ve bir kitap halinde yayımlamıştır. Tarama fotoğrafi üzerinden yapılmıştır. Tarayan Istanbul Üniversitesi metin şerhi Profesörü Doktor Ali Nihat Tarlan'dır.

قاموس عثمانی
KAMUS-ı OSMANİ
(Kam. Os. XIX.)

Mehmet Salâhi'nin 1895 (1313) te basılan Arapça, Farsça ve başka dillerden Türkçeye sözlüğüdür. İzahlardaki Türkçe kelimeler bakımından taranmıştır. Tarayan Türkçe öğretmenlerinden Mehmet Oğuz'dur.

قاموس ترجمەسی
KAMUS TERCÜMESİ
(Kam. XVIII-XIX.)

XIV-XV. yüzyıl bilginlerinden Mecdüddin Firuzâbâdî'nin telif ettiği meşhur Arapça Kamus'un Antep'li Ahmet Asım tarafından yapılan Türkçe çevirisidir. Asım'a "Mütercim" lâkabını kazandırmış bulunan bu eser, en büyük ve en sağlam dil kaynaklarımızdan biridir. İncelemelerinin derinliği ve doğruluğu bakımından olduğu kadar Arapça kelimeleri karşılamak ve açıklamak için kullandığı öz Türkçe kelimeler bakımından da gayet değerli bir dil hazinesi olan bu çeviriyi Asım beş yılda başarıp II. Mahmut'a sunmuş ve hükümdar bu eseri beğenerek Mütercim'i mükâfatlandırmıştır. Kamus çevirisi Mısır'da ve Istanbul'da birkaç defa üç cilt olarak, bir defa da Istanbul'da dört cilt halinde basılmıştır. Tarama üç cilt olarak basılmış olan nüshalar üzerinden yapılmıştır. Birinci cildi tarayan Maarif Matbaası musahhihi Avni Aktuç, ikinci ve üçüncü ciltleri tarayan Velet İzbudak'tır.

قانوننامهٔ آل عثمان
KANUNNAME-i ÂL-i OSMAN
(Kanun. Os. XVI.)

Prof. Dr. E. Kraelitz ve Dr. P. Wittek'in önsözleriyle ve Almanca çevirisi ile birlikte 1921'de yayımlanan kanunnamedir. Metin üç kısma ayrılmıştır. İlk sayfada Fatih Sultan Mehmet Kanunnamesi diye yazılı ise de buna II. Bayezit ve I. Selim zamanlarında çıkan kanunların da eklendiği anlaşılmaktadır. Tarayan Nuri Gökçe'dir.

قانون الادب ترجمەسی
KANUN-ül-EDEB TERCÜMESİ
(Kdeb. XVIII.)

Eserin aslı olan Kanun-ül-Edeb fi-Zabt-ı Kelimat-il-Arab, XV. yüzyılda yaşadığı sanılan Ebülfazl Hubeyş-üt-Tiflisî'nin Arapçadan Farsçaya düzenlediği sözlüktür. Bu eserin 1456 (861) da Mustafa bin Şemseddin adlı bir zat

tarafından yazılan ve şimdi Süleymaniye kitaplığının Vehbi Ef. bölümünde 1968 numara ile kayıtlı bulunan nüshasını, 1787 (1202) yılında ölen Müstakımzade Süleyman Sadüddin Ef. "Terceme-i Kanun-ül-Edeb" adıyle Türkçeye çevirmiş ve çevirinin başlama tarihi olan 1769 (1183) u ebced hesabıyle belirtmek üzere de eserine السنهٔ ثلاثه Elsine-i Selâse diye ikinci bir ad vermiştir. Büyük kıtada 2186 sayfayı bulan çevirinin Süleymaniye kitaplığının Esat Ef. bölümünde 3182 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

KARACAOĞLAN
(Kara. XVII.)

Anadolu'nun güneyinden çıkmış ve Adana, Antep, Maraş, Urfa, Halep, Şam taraflarında dolaşarak güzel şiirler söylemiş olan bu değerli halk şairinin şiirleri birçok kimseler tarafından toplanmış ve yayımlanmıştır. Bunlar arasında Sadettin Nüzhet Ergun'un 1933 'te yayımladığı "Karacaoğlan" adlı kitap taranmıştır. Tarayan Türkçe öğretmenlerinden Meliha Sanver'dir.

KÂTİBİ
(Kâtibi. XVII.)

IV. Murat zamanında yaşayan Kâtibi, XVII. yüzyılın ilk yarısındaki saz şairlerinin ileri gelenlerindendir. Sadettin Nüzhet'in yayımladığı şiirleri taranmıştır. Tarayan Kabataş Lisesi Türkçe öğretmeni Nurettin'dir.

KAYIKÇI KUL MUSTAFA
(Kayıkçı. XVII.)

XVII. yüzyılın ilk yarısında büyük bir ün kazanan bu şair IV. Murat'ın ordu saz şairlerindendir. Sade dili, tabiî üslûbuyle halk şiirinin pek güzel örneklerini vermiştir. Prof. Fuad Köprülü'nün 1930 'da yayımladığı "Kayıkçı Kul Mustafa ve Genç Osman hikâyesi" adlı broşür taranmıştır. Tarayan Türkçe öğretmenlerinden Behice Köprülü'dür.

كليله و دمنه
KELİLE ve DİMNE
(Kel. XIV.)

Aslı, Hint filozofu Bidpay tarafından Sanskritçe olarak yazılmış olan bu eser, ibret verici hikâyelerden ve maceralardan ibarettir. Olaylar hayvanlar arasında geçmektedir. "Kelile" ve

"Dimne" birinci bölümdeki hikâyelerin kahramanlarından iki çakalın adıdır. Bu kitap önce İran hükümdarı Nuşirevan'ın buyruğuyle Pehleviceye, daha sonra Arapça'ya, Arapçasından da birçok dillere çevirilmiştir. XIV. yüzyılın değerli bilgin ve şairlerinden Kul Mesut da Aydınoğlu Umur Bey, 1309-1347 (709-748), adına bu eseri Türkçeye çevirmiştir. Dil bakımından büyük bir önem taşıyan bu çeviri iki önsöz, bir zeyl ve 16 bölüme ayrılmış yüz kadar hikâyeden ibarettir. İsmail bin Kılağuz tarafından 1489 (895) yılında Enez'de güzel nesihle ve harekeli olarak yazılan ve şimdi Süleymaniye kitaplığının Lâleli bölümünde 1897 numara ile kayıtlı bulunan 464 sayfalı biricik nüshasının fotoğrafisi taranmıştır. Tarayan Türk Dil Kurumu uzmanlarından Dehri Dilçin'dir.

كمال امى ديوانى
KEMAL ÜMMİ DİVANI
(K. Ü. XV.)

XV. yüzyıl şairlerinden Karaman'lı Kemal Ümmi'nin divanıdır. Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 53 numara ile kayıtlı bulunan yazma nüsha taranmıştır. Tarayan Türkçe öğretmenlerinden İhsan Mahvi Balgır'dır.

قصص انبيا
KISAS-ı ENBİYA
(Enb. XIV.)

Aydınoğlu Mehmet Bey adına Arapçadan çevrilmiş olan bu önemli eser, XIV. yüzyıl Anadolu Türkçesinin sade ve güzel bir örneğidir. Çeviren belli değildir. Kitabın konusu, yaradılış öncesi, yaradılış ve peygamberlerin menkıbeleridir. Eserin, Türk Dil Kurumu kitaplığında 1776/6037 numara ile kayıtlı bulunan 950 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Kemal Edip Kürkçüoğlu'dur.

كتاب بحريه
KİTAB-ı BAHRİYE
(K. B. XVI.)

Büyük Türk denizcisi Pîrî Reis'in denizciliğe, coğrafyaya, birçok deniz ve memleketlere dair değerli bilgiler veren bu eseri 1935 'te Türk Tarih Kurumu tarafından tıpkıbasım olarak yayımlanmıştır. Tarayan Müverrih Ahmet Refik Altınay'dır.

كتاب كزيده
KİTAB-ı GÜZİDE
(Güzide. XV.)

Bu kitabın aslı XI. yüzyıl içerisinde Doğuda yetişen büyük Türk bilginlerinden İmam Serahsî (Ebu-Nasr bin Tahir bin Mehmet) tarafından Türk Ulusunun din bilgisini geliştirmek, genişletmek amacıyle Türkmen-Kıpçak ağzıyle (الغابلغى ibaretince) yazılmıştır. XV. yüzyılda yaşadığı sanılan Mehmet bin Bâli adlı bir bilgin bu eseri (... fasih ve ruşen Türkiye dönderem) diyerek yaşadığı çağın Anadolu ağzına çevirmiştir. Her bakımdan büyük önem taşıyan bu çevirinin bazı kitaplıklarda nüshaları vardır. Millet kitaplığının Ali Emiri-Şer'iye bölümünde 379 numara ile kayıtlı bulunan 177 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

قوچى بك رساله‌سى
KOÇU BEY RİSALESİ
(Koçu. XVII.)

Enderundan yetişmiş ve IV. Murat'ın musahipliğinde bulunmuş değerli idareci ve ileri görüşlü siyaset adamlarımızdan Göriçe'li Koçu (Mustafa) Bey'in, ordunun ve devlet işlerinin düzene konulması maksadıyle 1631 (1041) de kaleme alıp IV. Murat'a sunduğu tasarıdır. Zamanına göre sade bir dille ve külfetsizce yazılmış olan bu tasarı, önce Avrupada, sonra da iki defa Istanbul'da basılmıştır. 1885 (1303) te Istanbul'da Ebüzziya matbaasında basılan nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

قدوسى ديوانى
KUDDUSİ DİVANI
(Kuddusi. XIX.)

Kadirî Tarikatı şeyhlerinden Bor'lu Mer'aşîzade Ahmet Kuddusi'nin sofiyane şiirlerinden meydana gelmiş olan divandır. Şair 1769 (1183) da doğmuş, 1848 (1265) yılında ölmüştür. Divanı iki defa basılmıştır. 1874 (1291) te basılan taş basması nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

KULOĞLU
(Kuloğlu. XVII.)

Bu halk şairinin şiirlerini Sadettin Nüzhet Ergun "Kuloğlu" adını verdiği kitapta toplamıştır. Tarayan Kabataş Lisesi Türkçe öğretmenlerinden Nurettin'dir.

لامعی دیوانی
LÂMİİ DİVANI
(Lâmii. XVI.)

XVI. yüzyıl bilgin ve şairlerinden Bursa'lı Lâmii Mahmut Çelebi'nin divanıdır. Istanbul Üniversitesi kitaplığında 671 numara ile kayıtlı bulunan 226 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Süleymaniye kitaplığı müdürü Zahir Hasırcıoğlu'dur.

لیلا و مجنون
LEYLÂ ve MECNUN
(Ley. XV.)

XV. yüzyıl şairlerinden Karıştıran'lı Süleyman Bey oğlu Bihişti Ahmet Sinan Çelebi'nin Hamse'sini teşkil eden beş mesneviden biridir. Bu güzel eserin Istanbul Üniversitesi kitaplığının edebiyat bölümünde 216 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Türkçe öğretmenlerinden Abdülbaki Fevzi'dir.

لیلا و مجنون
LEYLÂ ve MECNUN
(Lârendi. XVI.)

Lârende' (Karaman) li Hamdi'nin 1543 (950) te yazıp o yıllarda Karaman Valisi bulunan Şahzade Selim'e sunduğu manzum eserdir. Şairin, (Hayretname, Tahayyürname) gibi adlar da verdiği bu mesnevinin Fatih kitaplığında 3740 numara ile kayıtlı bulunan 375 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

لغت نعمة الله
LÛGAT-i Nİ'METULLAH
(Ni'meti. XVI.)

1561 (969) de Istanbul'da ölen Nakşibendî şeyhlerinden Sofya'lı Ni'metullah Ef.'nin 1540 (947) yılında düzenlediği Farsçadan Türkçeye sözlüktür. Bu eserin Türk Dil Kurumu kitaplığında 6075 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmış, gerektikçe 451 numara ile kayıtlı başka bir nüshaya da bakılmıştır. Tarayan Kurumumuz uzmanlarından Dehri Dilçin'dir.

لغت شهنامه
LÛGAT-i ŞEHNAME
(Lû. Şeh. XVIII.)

Bağdat'lı Ömer oğlu Abdülkadir adlı bir zatın 1721 (1133) yılında, Şehname'de geçen kelimeler üzerine düzenlediği Farsçadan Türkçeye sözlüktür. Bu eserin Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 61 numara ile kayıtlı bulunan 96 yapraklı nüshası taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

معارفنامه
MAÂRİFNAME
(Maârif. XV.)

1486 (891) yılında Istanbul'da ölen Hızır Bey oğlu Sinan Paşa'nın ahlak ve nasihate dair eseridir. Çağının oldukça sade bir üslûbuyle yazılmış olan bu eserin, Afyonkarahisar'lı Abdullah oğlu Ca'fer adlı bir zat tarafından 1570 (978) de yazılan ve Süleymaniye kitaplığının Lala İsmail bölümünde 212 numara ile kayıtlı bulunan 295 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

منطق الطير
MANTIK-ut-TAYR
(Man. Tayr. XIV.)

Gülşehri'nin 1317 (717) yılında meydana getirdiği 4408 beyitten ibaret mesnevidir. Dilimiz bakımından büyük önemi bulunan bu eserin bazı kitaplıklarda nüshaları vardır. Bunlardan, kitapçı Raif Yelkenci'de bulunan nüsha, Agâh Sırrı Levend'in önsözüyle birlikte tıpkıbasım olarak 1957'de Türk Dil Kurumu yayınları arasında yayımlanmıştır. Tarama bu baskıdan yapılmıştır. Tarayan Dr. Müjgân Cumbur'dur.

مجمع اللطائف
MECMA-ül-LETAİF
(Letaif. XVI.)

Bursa'lı Lâmii Çelebi'nin güldürücü ve öğütleyici küçük küçük hikâyeleri bir arada toplamak suretiyle meydana getirdiği *mensur-manzum* eserdir. Istanbul Üniversitesi kitaplığında 870 numara ile kayıtlı bulunan 93 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

ملحمهٔ شمسیه
MELHAME-i ŞEMSİYYE
(Melhame. XIV-XV.)

XV. yüzyılın değerli bilgin ve sofilerinden Yazıcıoğlu Mehmet ve Ahmet Bîcan'ın babaları Yazıcı Salâhüddin Ef.'nin 1408 (811) yılında Farsçadan çevirdiği manzum eserdir. Yıldızlardan ve havanın günlük olaylarından bahseden bu eserin 1576 (984) da Ferruhi adlı bir zat tarafından yazılan ve şimdi Nuruosmaniye kitaplığında 2809 numara ile kayıtlı bulunan 173 yapraklı nüsha taranmıştır. Tarayan Türkiyat Enstitüsü asistanlarından Kıvamettin Burslan'dır.

مناظم الجواهر
MENAZIM-ül-CEVAHİR
(Men. Cev. XVII.)

Tire'li Mustafa Hâki'nin 1632 (1042) de yazdığı Türkçe - Arapça - Farsça manzum sözlüktür. Eserin Bayezit kitaplığında 6901 numara ile kayıtlı bulunan 67 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

مناظر العوالم
MENAZIR-ül-AVALİM
(Men. Av. XVI.)

XVI. yüzyıl sonlarında yetişen tarihçi ve bilginlerimizden Trabzon'lu Âşık Mehmet bin Hafız Ömer'in 1597 (1006) de kaleme aldığı eserdir. Rumeli ve Anadolu şehirlerine dair bilgi verir. Süleymaniye kitaplığının Halet Ef. bölümünde 616 numara ile kayıtlı bulunan 690 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Ragıp Paşa kitaplığı müdürü Zahir Hasırcıoğlu'dur.

مسیحی دیوانی
MESİHİ DİVANI
(Mesihi. XV.)

1512 (918) de ölen Mesihi'nin divanıdır. Bu divanın bazı kitaplıklarda nüshaları vardır. Istanbul Üniversitesi kitaplığında 899 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan Istanbul Erkek Öğretmen Okulu edebiyat öğretmeni Sedat Öksal'dır.

مواهب الخلاق
في مراتب الاخلاق
MEVAHİB-ül-HALLAK
Fİ
MERATİB-il-AHLAK
(Mevahib. XVI.)

Uzun yıllar Kanuni Sultan Süleyman'ın Nişancılık hizmetinde bulunduğu için (Koca Nişancı) sanıyle tanılan Tosya'lı Celâlzade Nişani Mustafa Çelebi'nin 1556 (964) yılında kaleme alarak Kanuni'ye sunduğu siyaset ve ahlaktan bahseden mensur eserdir. 55 bölüm üzerine düzenlenmiştir. Eserin Nuruosmaniye kitaplığında 2629 numara ile kayıtlı bulunan nesihle yazılmış 726 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

مولد
MEVLİD
(Mevlid. XV.)

Süleyman Çelebi'nin bu ünlü eserinin Ayasofya kitaplığında 3485 numara ile kayıtlı bulunan yazma nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

مفتاح الجنة
MİFTAH-ül-CENNE
(Cennet. XV.)

XV. yüzyıl şair ve bilginlerinden Ahmet Dâi'nin Arapçadan dilimize çevirdiği bu eser, İslâmın şartlarından, bazı ay ve günlerde yapılan ibadetlerin faziletlerinden, cennetin ni'metlerinden, cehennemin korkunç azabından bahsetmektedir. Eserin bazı kitaplıklarda nüshaları vardır. Türk Dil Kurumu uzmanlarından Dehri Dilçin, özel kitapları arasında bulunan 488 sayfalı nüshayı taramıştır.

مفتاح اللغة
MİFTAH-ül-LÛGA
(Miftah. XV.)

Amasya'lı Şeyh Mahmut bin İbrahim'in II. Bayezit adına düzenlediği Farsçadan Türkçeye sözlüktür. Bu sözlük, bir önsöz ve iki bölüm üzerine düzenlenmiştir. Önsöz, Fars dilinin kurallarından bahseder. Birinci bölüm mastarlar, ikinci bölüm de isimlerdir. Eserin Türk Dil Kurumu kitaplığında 6157 numara ile kayıtlı bulunan 146 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Dehri Dilçin'dir.

محنتکشان
MİHNETKEŞAN
(Mihnet. XIX.)

Keçecizade İzzet Molla'nın manzum eseridir. 1822 (1238) yılında Keşan'a sürülen ve orada bir yıl kalan şairin duyuş ve hatıralarını kapsar. 1879 (1296) da Ceride-i Havadis matbaasında basılan nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

مهری دیوانی
MİHRİ DİVANI
(Mihri. XV.)

XV. yüzyılda yaşamış olan kadın şairimiz Mihri'nin, Istanbul Üniversitesi kitaplığının Rıza Paşa bölümünde 3203 numara ile kayıtlı bulunan mecmua içerisindeki 86 yapraklı divanı taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Ali Sedat'tır.

مهر و مشتری
MİHR ü MÜŞTERİ
(Mih. XV.)

1520 (927) yılında Sofya'da ölen Amasya'lı şair Münir İbrahim Çelebi'nin 1486 (891) da Farsçadan Türkçeye çevirdiği manzum hikâyedir. Istahr Padişahının oğlu Mihr ile vezirinin

kızı Müşteri arasında geçen aşk macerasını anlatır. Eserin 5120 beyit olan Farsça aslı 1381 (783) de ölen Tebriz'li Şeyh Assar'ındır. Aslı da, çevirisi de bazı kitaplıklarda vardır. Çevirinin, Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 1185 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

مهر و مشتری
MİHR ü MÜŞTERİ
(Miri. XVI.)

1599 (1008) yılında Istanbul'da ölen Nakib-ül-Eşref Kiçi Mîrzade Mîri Yahya'nın Farsçadan Türkçeye çevirerek III. Murat'a sunduğu manzum hikâyedir. Mîri'den başka iki şairimiz tarafından da dilimize çevrilmiş olan Mihr ü Müşteri'nin 5120 beyitli Farsça aslı 1381 (783) de ölen Tebriz'li Şeyh Assar'ındır. Istahr Padişahının oğlu Mihr ile vezirinin kızı Müşteri arasında geçen aşk macerasını anlatır. Çevirinin Istanbul Üniversitesi kitaplığının Halis Ef. bölümünde 3520 numara ile kayıtlı bulunan, Mîri'nin el yazısı 344 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

محمدیه
MUHAMMEDİYYE
(Muham. XV.)

XV. yüzyıl bilgin ve sofilerinden Gelibolu'lu Yazıcıoğlu Mehmet Ef.'nin 1449 (853) da yazdığı tasavvufî manzum eserdir. Istanbul'da birkaç defa basılmıştır. Girit'li Ali bin Mehmet tarafından 1751 (1165) yılında müellif nüshasından istinsah edilen ve şimdi Süleymaniye kitaplığının Lâleli bölümünde 1491 numara ile kayıtlı bulunan 560 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

محبی دیوانی
MUHİBBİ DİVANI
(Muhibbi. XVI.)

Muhibbi, Kanuni Sultan Süleyman'ın manzumelerinde kullandığı mahlastır. Divan basılıdır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Tahir Nadi'dir.

مجربنامه
MÜCERREBNAME
(M. Na. XV.)

XV. yüzyılda yetişen değerli bilgin ve hekimlerimizden Amasya'lı Sabuncuoğlu Şerefüddin bin Ali'nin 1468 (873) de yazdığı hekimliğe dair

eserdir. Istanbul kitaplıklarından bazılarında nüshaları vardır. Ayasofya kitaplığında 3729 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan Zahir Hasırcıoğlu'dur.

مفردات ابن بيطار ترجمەسى
MÜFREDAT-ı İBNİ BAYTAR TERCÜMESİ
(M. Bay. XIV.)

1248 (646) yılında ölen ve İbni Baytar sanıylc anılan ünlü hekim Zıyaüddin Abdullah bin Ahmet'in birtakım ilâçların hangi hastalıklar için faydalı olduklarını anlatan Arapça eserinin çevirisidir. Umur Bey'in isteği üzerine yapılmış olan bu değerli çevirinin kimin tarafından yapıldığı bilinmemektedir. 1495 (901) yılında yazılan ve şimdi Fatih kitaplığında 3635 numara ile kayıtlı bulunan 940 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Türkiyat Enstitüsü asistanlarından Kıvamettin Burslan'dır.

منبه الراقدين
MÜNEBBİH-ür-RÂKIDİN
(Müneb. XIV-XV.)

XIV-XV. yüzyıl bilginlerinden 1429 (833) da memleketinde ölen İznik'li Hacı Hüseyin oğlu Musa'nın, insanların yedi azasıyle işleyebileceği iyilik ve kötülükleri irdeleyen değerli eseridir. Nuruosmaniye kitaplığında 2611 numara ile kayıtlı bulunan 312 yapraklı nüsha taranmıştır. Tarayan Kıvamettin Burslan'dır.

منشأت و مكتوبات كانى
MÜNŞEAT ve MEKTUBAT-ı KÂNİ
(Kâni. XVII-XVIII.)

1791 (1206) yılında Istanbul'da ölen Tokat'lı Ebubekir Kâni'nin mensur yazılarıyle bazı dostlarına yazdığı mektupları içinde toplayan mecmuadır. Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 396 numara ile kayıtlı bulunan 488 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

منتهى
MÜNTEHA
(Münteha. XV.)

Yazıcıoğlu Ahmet Bican'ın bu, dinî, tasavvufî mensur eserinin Istanbul Üniversitesi kitaplığının Halis Ef. bölümünde 3324 numara ile kayıtlı bulunan 198 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Behçet Yazar'dır.

منتخب اللغة
MÜNTEHAB-ül-LÛGA
(Müntehab. XVII.)

Arapçadan Türkçeye düzenlenmiş küçük bir sözlüktür. Müellifi bilinmeyen bu sözlüğün XVII. yüzyıl ürünlerinden olduğu sanılmaktadır. Nuruosmaniye kitaplığında 4885 numara ile kayıtlı bulunan 218 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

منتخب الشفاء
MÜNTEHAB-üş-ŞİFA'
(Mü. Şi. XIV.)

Anadolu'da yetişen büyük Türk bilginlerinden, Konya'da doğmuş, Aydın'da yerleşmiş olan Hacı Paşa' (Celâlüddin Hızız) nın hekimliğe ait eseridir. Müellif bir ara hastalanmış ve kendisini tedavi etmek maksadıyle hekimlik tahsil etmiştir. Müntehab-üş-Şifa'yı, yine kendisinin Arapça olarak yazdığı "Şifa-ül-Eskam" adlı büyük kitaptan özetleyip Türkçeye çevirerek Aydınoğlu Mehmet Bey'e sunmuştur. Yaşadığı çağın Anadolu Türkçesi için değerli bir kaynaktır. Topkapı Sarayı kitaplığında 545 numara ile kayıtlı bulunan 540 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Abdülbaki Gölpınarlı'dır.

مزکی النفوس
MÜZEKK-in-NÜFUS
(Müz. XV.)

Hacı Bayram Veli'nin damadı olup Kadirî tarikatının Eşrefiyye kolunu kuran İznık'lı Eşrefoğlu Abdullah' (Eşref Rumî, Şeyh Abdullah Rumî) ın nefsi terbiye etme yollarını öğreten mensur eseridir. Birkaç defa basılmış olan bu önemli eserin Konya Âsarıatika müzesi kitapları arasında 5471 numara ile kayıtlı bulunan 494 sayfalı yazma nüshası taranmıştır. Tarayan Türkçe öğretmenlerinden Hicri Göncel'dir.

نابی دیوانی
NABİ DİVANI
(Nabi. XVII-XVIII.)

Ünlü şairimiz Urfa'lı Nabi'nin divanıdır. 1875 (1292) yılında Istanbul'da Yahya Ef. matbaasında basılan nüsha taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Mesut Saydam'dır.

نعیما تاریخی
NAİMA TARİHİ
(Naima. XVII-XVIII.)

Osmanlı tarihleri arasında hükümlerinin doğruluğu, kaynaklarının sağlamlığı bakımından güvenilir olan bu eser dil yönünden de önemlidir.

1591 (1000) ile 1659 (1070) yılları arasında geçen olayları anlatır. Istanbul'da altı cilt halinde basılmış olan nüsha taranmıştır. Tarayan Devlet Matbaası musahhihi Avni Aktuç'tur.

نصايح الملوك
NASAYİH-ül-MÜLÛK
(Nasayih. XVII.)

1639 (1049) yılında Istanbul'da ölen sofi ve bilginlerimizden Sıvas'lı Abdülmecit Şeyhi'nin, I. Ahmet'in buyruğu üzerine, 57 eserden seçerek meydana getirdiği dinden, ahlaktan ve memleket idaresinden bahseden eserdir. Süleymaniye kitaplığının Lâleli bölümünde 1613 numara ile kayıtlı bulunan 286 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

نظم الجواهر
NAZM-ül-CEVAHİR
(Naz. Cev. XVIII-XIX.)

Bâbıâli hocası ve Mümeyyiz-üş-Şuara Antep'li Hasan Ayni'nin Arapça-Farsça-Türkçe manzum sözlüğüdür. Eserin adı, ebced hesabıyle te'lif tarihi olan 1821 (1236) yı göstermektedir. Sözlüğün 13 beyitlik her sayfası ayrı bir kıtadır. Eser 100 sayfa yani 1300 beyittir. İçinde 5000 kavramın Arapçası, Farsçası, Türkçesi birbirinin karşılığı olarak verilmiştir. Şair eserini önce Dürr-ün-nızam adıyle yazmıştır. Bu ad ebced hesabıyle te'lif tarihi olan 1811 (1226) yı bildirmektedir. Bundan on yıl sonra meydana getirdiği Nazm-ül-Cevahir, Dürr-ün-Nızam'ın bazı yerleri değiştirilmiş şeklidir. Dürr-ün-Nızam'ın güzel bir nüshası, Istanbul Üniversitesi kitaplığının Türkçe yazmalar bölümünde eski 2816-65, yeni 5493 numara ile kayıtlıdır. Yazma bir nüshası da Türk Dil Kurumu Derleme - Tarama Kolu Başkanı Ömer Asım Aksoy'un özel kitapları arasındadır. Aksoy Nazm-ül-Cevahir ve Dürr-ün-Nızam üzerine birer inceleme yayımlamıştır. Hasan Ayni 1837 (1253) de Istanbul'da ölmüştür. Nazm-ül-Cevahir 1826 (1241) da müellifin nezareti altında bastırılmıştır. Tarama basılı nüsha üzerinden yapılmıştır. Tarayan Ömer Asım Aksoy'dur.

نظم اللآل
NAZM-ül-LEÂL
(Naz. Le. XVII.)

Mütercim Asım'ın altı göbek öncesi dedesi Antep'li (Çarpın köylü) Şeyh Ahmet'in yazdığı Arapça-Türkçe manzum sözlüktür. Eserin adı, ebced hesabıyle te'lif tarihi olan 1641 (1051)i gösterir. Müellif Antep'te ölmüştür. Nazm-ül-Leâl, 1515 (921) te yazılmış Farsça-Türkçe bir sözlük olan Şahidi Tuhfesi'ne, nazire olarak meydana getirilmiştir. Eserin bir nüshası Çorum Genel kitaplığında 1880/2 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu Derleme - Tarama Kolu Başkanı Ömer Asım Aksoy'da da biri tam, biri eksik iki nüsha vardır. Aksoy bu eser üzerinde inceleme yayımlamış ve kendisinde bulunan tam nüshayı taramıştır.

ندیم دیوانی
NEDİM DİVANI
(Nedim. XVIII.)

Değerli şairimiz Nedim'in, Halil Nihat Boztepe tarafından yayımlanan divanı taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Mesut Saydam'dır.

نسیمی دیوانی
NESİMİ DİVANI
(Nesimi. XIV.)

Ünlü sofi şair Nesimi'nin divanıdır. Divanın basılmış nüshaları eksik olduğundan Bayezit kitaplığında 3353 numara ile kayıtlı bulunan yazma nüsha taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmeni Sadettin Nüzhet Ergun'dur.

نگارستان ترجمه‌سی
NİGÂRİSTAN TERCÜMESİ
(Nigâ. Ter. XVII.)

İçinde ibret verici hikâyeler bulunan Nigâristan, büyük Türk bilgini Şeyhülislâm Kemal Paşazade' (İbni Kemal) nin Farsça olarak yazdığı bir eserdir. Bu eseri, 1643 (1053) yılında ölen Şeyhülislâm Yahya Ef. I. Ahmet'in isteği üzerine Türkçeye çevirmiştir. Bu güzel çevirinin Süleymaniye kitaplığının Halet Ef. bölümünde 373 numara ile kayıtlı bulunan 307 yapraklı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

نهانی دیوانی
NİHANİ DİVANI
(Nihani. XVI.)

XVI. yüzyıl şairlerinden Kastamonu'lu Nihani'nin divanıdır. Şair bazı illerde kadılık hizmetinde bulunmuştur. Divanın 1551 (959) de Recep bin

Hoca Mehmet kalemiyle yazılan ve şimdi Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 473 numara ile kayıtlı bulunan 102 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

نیازی دیوانی
NİYAZİ DİVANI
(Niyazi. XVII.)

XVII. yüzyılın bilgin ve sofi şairlerinden Malatya'lı olup, Mısır'da tahsil eden ve Halvetiyye tarikatının Mısriyye şubesini kurmuş olan Şeyh Niyazi' (Niyazi-i Mısrî) nin divanıdır. Şair, 1693 (1094) te sürgün olarak bulunduğu Limni'de ölmüştür. Din ve tasavvuf konularında, bir kısmı basılı olmak üzere, 13 kadar eseri vardır. Divanın, Istanbul Üniversitesi kitaplığında 352 numara ile kayıtlı bulunan 107 sayfalı nüshası taranmış, gerektikçe basma ve başka yazma nüshalara da bakılmıştır. Tarayan Zahir Hasırcıoğlu'dur.

نظامی دیوانی
NİZAMİ DİVANI
(Nizami. XV.)

XV. yüzyıl şairlerinden Karaman'lı Veliyüddin oğlu Nizami'nin divanıdır. Henüz 18-20 yaş arasında bulunduğu bir çağda Fatih Sultan Mehmet'in daveti üzerine Karaman'dan Istanbul'a giderken yolda öldüğü söylenen şairin, Millet kitaplığının Ali Emiri-manzum eserler bölümünde 451 numara ile kayıtlı bulunan divanı taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

نخبهٔ وهبی
NUHBE-i VEHBİ
(Nuhbe. XVIII-XIX.)
و شرحی
ve ŞERHİ
(Nuhbe. Ş. XVIII-XIX.)

Maraş'lı Sünbülzade Vehbi'nin "Nuhbe-i Vehbi" adlı Arapçadan Türkçeye manzum sözlüğü ve ona, –Kırkağaç'lı olup sonradan Manisa'nın Yayaköy'üne göç etmiş olan– Ahmet Reşit Ef. tarafından yazılan şerhtir. Basılmış olan nüsha taranmıştır. Metinden tanık alındığı zaman kısaltma (Nuhbe.) olarak, şerhten tanık alındığı zaman (Nuhbe. Ş.) olarak gösterilmiştir. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

نخبة التحفه
NUHBET-üt-TUHFE
(Nuh. Tuh. XVII.)

XVII. yüzyıl bilginlerinden Ahmet bin Ali bin Ahmet adlı bir zatın 1649 (1059) yılında Farsçadan Türkçeye düzenlediği sözlüktür. Eserin 1687 (1099) de Abdullah Lutfi bin Abdullah kalemiyle yazılan ve Süleymaniye kitaplığının Esat Ef. bölümünde 3283 numara ile kayıtlı bulunan 448 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

عثمانلی قانوننامه‌لری
OSMANLI
KANUNNAMELERİ
(Os. Kanun. XVII.)

Tevkiî Abdürrahman Ef. tarafından 1676 (1087) yılında yazılan ve Istanbul Üniversitesi kitaplığının Rıza Paşa bölümünde 906 numara ile kayıtlı bulunan kanunnamedir. Bu kanunnamenin Millî Tetebbu'lar mecmuası III. sayısında yayımlanan kopyası taranmıştır. Tarayan Nuri Gökçe'dir.

پندنامهٔ کواهی
PENDNAME-i GÜVAHİ
(Güvahi. XVI.)

XVI. yüzyıl şairlerinden Geyve'li Güvahi Mehmet bin Abdullah'ın 1525 (933) yılında yazdığı, atasözleriyle öğüt veren manzum eserdir. Bu pek değerli mesnevide sık sık kullanılan atasözleri mümkün olduğu kadar aslı bozulmadan vezne sokulmağa çalışılmıştır. Pendname'nin Istanbul ve Ankara kitaplıklarından bazılarında nüshaları vardır. Yahya Ef. kitaplığının Hacı Mahmut Ef. bölümünde 3760 numara ile kayıtlı bulunan 121 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

PİR SULTAN ABDAL
(P.S.A. XVI-XVII.)

Kitap, bu bektaşi-kızılbaş şairin hep hece vezniyle yazılmış olan 105 nefesini içinde toplamıştır. Yeni harflerle basılmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Tahir Nejat Gencan'dır.

راحة الارواح
RAHAT-ül-ERVAH
(Rahat. XVI.)

XVI. yüzyıl bilginlerinden Burdur'lu Şeyh Mahmut Raufi bin A'mâ Vâiz Murat'ın İslâm ahlâkından ve dinin âdap ve erkânından bahseden mensur kitabıdır. Müellif, "Melâz-ül-Müttakîn"

adlı eserinin önsözünde kitabını 1566 (974) yılında yazdığını söylüyor. Buna göre Rahat-ül-Ervah'ın bu tarihten sonra yazılmış olması gerekir. Eserin, Millet kitaplığının Reşit Ef. bölümünde 379 numara ile kayıtlı bulunan 573 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

روضة الاخبار ترجمهسی
RAVZAT-ül-AHBAR TERCÜMESİ
(Rav. Ah. XVI.)

1571 (979) yılında kadı olarak bulunduğu Üsküp'te ölen, Meşâir-üş-Şuara sahibi Bursa'lı Âşık Mehmet Çelebi'nin Arapçadan dilimize çevirerek II. Selim'e sunduğu, terbiye ve ahlak kitabıdır. Eserin Arapça aslı, 1533 (940) te Istanbul'da ölen Amasya'lı Hatip Kasımoğlu Muhyeddin Mehmet Ef.'nin, Zemahşeri'nin "Rebi-ül-Ebrar" adlı eserini kısaltarak (Ravzat-ül-Ahbar) adıyle meydana getirdiği eserdir. Çevirinin 1652 (1063) yılında Mustafa Bevvap kalemiyle yazılan ve şimdi Istanbul Üniversitesi kitaplığının Rıza Paşa bölümünde 1548 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmış, gerektikçe Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 747 numara ile kayıtlı bulunan nüshaya da bakılmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

روضة الانوار
RAVZAT-ül-ENVAR
(Ravza. XV.)

Değerli bilgin ve şairlerimizden İznik'li Ahmet Hayali'nin ahlak ve tasavvuftan bahseden manzum eseridir. Şair bu mesneviyi 1449 (853) yılında yazmış ve Fatih Sultan Mehmet'e sunmuştur. Ravzat-ül-Envar'ın biricik nüshası, Fatih Sultan Mehmet'in vakfı olarak Fatih kitaplığında 2633 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

روانی دیوانی
REVANİ DİVANI
(Revani. XVI.)

1523 (930) yılında Istanbul'da ölen şair ve asker Edirneli Revani İlyas Çelebi'nin divanıdır. Şairin ölümünden bir yıl önce Kayseri'li Şeyh İbrahimoğlu Derviş Mustafa kalemiyle yazılan ve Millet kitaplığının Ali Emiri-manzum eserler bölümünde 178 numara ile kayıtlı bulunan 198 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

روحی دیوانی
RUHİ DİVANI
(Ruhi. XVI.)

XVI. yüzyılın ünlü şairi Bağdat'lı Ruhi'nin divanıdır. 1870 (1287) te basılan nüsha taranmıştır. Tarayan Türkçe öğretmenlerinden Salâhattin'dir.

روشنی دیوانی
RUŞENİ DİVANI
(Ruşeni. XV.)

Aydın'lı Dede Ömer Ruşeni'nin divanıdır. Ruşeni, Halvetî Tarikati Piri Seyyit Yahya'nın halifesidir. 1486 (892) da Tebriz'de ölmüştür. Ruşeni'nin tasavvufî gazellerinden ve ilâhilerinden başka "Miskinname" ve "Çobanname" adlı mesnevilerini de içine alan bu divanın Istanbul Üniversitesi kitaplığında 795 numara ile kayıtlı bulunan 314 sayfalı nüshası taranmış, gerektikçe aynı kitaplıktaki başka nüshalara da bakılmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Abdülbaki Fevzi'dir.

سعادتنامه
SAADETNAME
(Saadet. XV-XVI.)

İran'lı Hüseyin Vâiz'ın Kerbelâ fâciasını anlatan "Ravzat-üş-Şüheda" adlı eserinin çevirisidir. Çeviren 1505 (911) te Istanbul'da ölen Balıkesir'li Câmi Mehmet Muhyeddin'dir. Saadetname'nin Nuruosmaniye kitaplığında 3938 numara ile kayıtlı bulunan 436 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Haydarpaşa Lisesi edebiyat öğretmeni Abdülbaki Gölpınarlı'dır.

سعادتنامه
SAADETNAME
(Saa. Pend. XVI.)

XVI. yüzyıl şair ve bilginlerinden Pirizren'li Şem'i'nin III. Murat'ın yakınlarından Zeyrek Ağa adına Feridüddin Attar'ın Pendname'si üzerine yaptığı Türkçe şerhtir. Eserin, Kılıç Ali Paşa kitaplığında 793 numara ile kayıtlı bulunan 127 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

ساعتنامه
SAATNAME
(Saat. XV.)

XV. yüzyıl ürünlerinden olduğu sanılan bu eser Hibetullah bin İbrahim bin İsmail adlı bir bilgin tarafından va'z kitabı olarak yazılmıştır. Eserin bazı kitaplıklarda nüshaları vardır. Süleymaniye

kitaplığının Lâleli bölümünde 1378 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan bu kitaplık müdürü Zahir Hasırcıoğlu'dur.

ثابت ديوانى
SABİT DİVANI
(Sabit. XVII-XVIII.)

Şairin kaside ve gazellerinden başka küçük mesnevilerini de içinde toplayan ve Istanbul Üniversitesi kitaplığının Halis Ef. bölümünde 2901 numara ile kayıtlı bulunan divanı taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

سلاطيننامه
SALÂTİNNAME
(Salâtin. XV.)

Bergama'lı Sarıca Kemal'in 1489 (895) yılında kaleme aldığı 3600 beyitli manzum Osmanlı tarihidir. Bir adı da "Tevarih-i Âl-i Osman" olan bu eserin Istanbul Üniversitesi kitaplığının Türkçe yazmalar bölümünde 331 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

صاريجه كمال ديوانى
SARICA KEMAL
DİVANI
(Sarıca. XV.)

XV.yüzyıl şairlerinden Bergama'lı Sarıca Kemal'in divanıdır. Bu bilgin şair, Fatih'in vezirlerinden Adni Mahmut Paşa'nın Edirne Hasköy'ünde yaptırdığı medresenin müderrisliğinde bulunmuştur. Divanın Istanbul Üniversitesi kitaplığında 759 numara ile kayıtlı bulunan 50 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

سلامان و ابسال ترجمەسى
SELÂMAN ve EBSÂL
TERCÜMESİ
(Selâman. XVI.)

Bursa'lı Lâmii Çelebi'nin Farsçadan dilimize çevirdiği manzum eserdir. Eserin Farsça aslı Molla Câmi'nindir. Bu güzel mesnevi, Yunan Hükümdarlarından birinin oğlu Selâman ile sütninesi Ebsâl arasında geçen ve Ebsâl'in ölümü ile neticelenen garip aşk macerasını anlatmaktadır. Çevirinin Istanbul Üniversitesi kitaplığında 3088 numara ile kayıtlı bulunan 166 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

سلیمنامه
SELİMNAME
(Selim. XVI.)

Yavuz Sultan Selim'in sırkâtibi Amasya'lı Keşfi Mehmet Çelebi'nin, kendisinin de katıldığı İran ve Mısır seferlerini, yer yer manzumelerle de süsleyerek canlı bir şekilde anlatan kitabıdır. Müellif, asıl adı "Bağ-ı Firdevs-i Guzat ve Ravza-i Ehl-i Cihad" olan bu eserini 1514 (920) yılında yazmağa başlamış, 1520 (927) de bitirmiş, ayrıca bir de özet yapmıştır. Eserin, Süleymaniye kitaplığının Esat Ef. bölümünde 2147 numara ile kayıtlı bulunan 276 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

سید وهبی دیوانی
SEYYİT VEHBİ
DİVANI
(S. Vehbi. XVIII.)

1736 (1149) yılında Istanbul'da ölen değerli şairlerimizden Seyyit Hüseyin Vehbi'nin divanıdır. Bu divanın, hattat Baharizade Mehmet Sait tarafından ta'lik ile yazılan ve Istanbul Üniversitesi kitaplığının Yıldız bölümünde 5506 numara ile kayıtlı bulunan 398 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

صحاح العجمی فی اللغة
SIHAH-ül-ACEMÎ
Fi-l-LÛGA
(Sıh. Ac. XV.)

Ankara'lı Yusuf oğlu Pîr Mehmet'in 1472 (877) yılında Farsçadan Arapça ve Türkçeye düzenlediği sözlüktür. Eserin Ayasofya kitaplığında 4697 numara ile kayıtlı bulunan 214 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Atıf Tüzüner'dir.

سر الاسرار ومطلع الانوار
SIRR-ül-ESRAR ve
MATLA-ül-ENVAR
(Sır. XVI.)

Hurufî şairlerden Istanbul'lu Mürekkepçi Enveri'nin eseridir. 1000 beyitlik 150 manzume ile bunların sonlarına eklenmiş öz Türkçe nesirlerdir. Bu nesirlerde telâffuz ve ahenk bakımından birbirine yakın olan kelimeler bir araya getirilmeğe çalışılmıştır. Bu sebeple ifade ve anlam bazan zaif kalmıştır. Selim Ağa kitaplığının Kemankeş bölümünde bulunan nesihle yazılmış 167 yapraklı nüsha taranmıştır. Tarayan Sadettin Nüzhet Ergun'dur.

سیر ضریر
SİYER-i DARİR
(Si. Da. XIV.)

Erzurum'lu Mustafa Darir bin Yusuf'un 1388 (790) yılında Mısır Hükümdarı Berkuk adına, Eb-ül-Hasan-ül-Bekrî ile Abdülmelik bin Hişam'-ın Siyer kitaplarından, birbirini tamamlar şekilde seçerek dilimize çevirdiği mensur Siyer-i Nebevî'-dir. Bu değerli eserin, Süleymaniye kitaplığının Çelebi Abdullah Ef. bölümünde 251 numara ile kayıtlı bulunan 5 cilt halinde 1622 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan bu kitaplık müdürü Zahir Hasırcıoğlu'dur.

صولاق زاده تاریخی
SOLAKZADE TARİHİ
(Solak. XVII.)

1657 (1068) de ölen Mehmet Hemdemi Çelebi'nin Osmanlı saltanatının kuruluşundan 1644 (1054) yılına kadar geçen olayları anlatan eseridir. Vaktiyle Istanbul'da basılmış olan bu eserin Nuruosmaniye kitaplığında 3137 numara ile kayıtlı bulunan yazma nüshası taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

سلطان ولد دیوانی
SULTAN VELET
DİVANI
(Velet. XIII-XIV.)

Mevlâna Celâlüddin Rumi'nin oğlu olup, Anadolu Türkçesinin yazılı şiir dilindeki ilk örneklerini veren Sultan Velet'in eseridir. Velet İzbudak'la Kilisli Rifat Bilge tarafından 1925 (1341) te İstanbul'da bastırılmıştır. Tarayan Velet İzbudak'tır.

سورنامه
SÛRNAME
(Sûr. XVIII.)

III. Ahmet'in, oğulları için 1719 (1132) yılında tertip ettiği tantanalı sünnet düğününü tasvir maksadıyle Seyyit Vehbi tarafından kaleme alınan eserdir. Vaktiyle, taş basması olarak eksik bir halde basılmış olan bu eserin, ta'lik yazı üstatlarından Mehmet Nazif Ef. kalemiyle 1754 (1168) de yazılan ve şimdi Istanbul Üniversitesi kitaplığının yazma eserler bölümünde 1607 numara ile kayıtlı bulunan 271 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

سهیل و نوبهار
SÜHEYL ü NEVBAHAR
(Süh. XIV.)

Ferhengname-i Sa'di çevirisi ile XIV. yüzyıl Anadolu Türkçesinin şiir dilindeki ilk güzel örneklerini vermiş olan Hoca Mesut'un Farsçadan çevirdiği manzum hikâyedir. Çin hükümdarının kızı Nevbahar'a, bir nakkaşın yaptığı resimden âşık olan Yemen hükümdarının oğlu Süheyl'in Nakkaş ile birlikte Çin'e seyahatını ve birçok maceradan sonra sevdiğine kavuşmasını anlatır. Bu çeviri dil bakımından gayet zengin ve önemlidir. Eserin biricik yazma nüshası Berlin Kitaplığında bulunuyordu. Bu nüsha 1925'te Prof. Mortman tarafından Berlin'de bastırılmıştır. Bundan bir yıl sonra Çankırı'da minyatürlü bir nüsha daha bulunmuştur. Tarama, şimdi Kurum uzmanlarından Dehri Dilçin'in elinde bulunan bu nüsha üzerinden yapılmış, gerektikçe basılı nüshaya da bakılmıştır. Tarayan Dehri Dilçin'dir.

شاه و گدا
ŞAH ü GEDA
(Ş. G. XVI.)

Şair Taşlıca'lı Yahya Bey'in mesnevisidir. Konya Âsarıatika Müzesi kitapları arasında 2335 numara ile kayıtlı bulunan yazma nüsha taranmıştır. Tarayan Türkçe öğretmenlerinden Hicri Göncel'dir.

شامل اللغة
ŞAMİL-ül-LÛGA
(Şamil. XVI.)

1540 (947) yılında memleketinde ölen değerli bilgin Afyonkarahisar'lı Hasan bin Hüseyin İmadüddin'in 1505 (911) te büyük bir himmetle düzenlediği Farsçadan Türkçeye sözlüktür. Eser başlıca iki bölüme ayrılmıştır: Birinci bölüm isimler, ikinci bölüm mastarlardır. İkinci bölümde manzum, mensur Farsça gramer kuralları gösterilmiş, çekim örnekleri de verilmiştir. Büyük bir özenle ortaya konulmuş olan bu değerli eserin, Afyonkarahisar Memleket kitaplığında 589 numara ile kayıtlı bulunan 673 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Türk Dil Kurumu uzmanlarından Dehri Dilçin'dir.

شهنامه ترجمه‌سی
ŞEHNAME TERCÜMESİ
(Şeh. Ş. XVI.)

İran şairi Firdevsi'nin ünlü Şehname'sinin Diyarbakırlı Şerifi tarafından yapılan manzum çevirisidir. Şerifi, elli sekiz bin beyit olan bu çeviriyi Mısır Hükümdarı Kansu Gavri'ye sunduğu zaman her beyit için bir dinar atıyyeye nail olmuştur. Bu değerli mesnevinin Süleymaniye kitaplığının Damat İbrahim Paşa bölümünde 983 numara ile kayıtlı bulunan 1172 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

شرف الانسان
ŞEREF-ül-İNSAN
(Şeref. XVI.)

Bursa'lı Lâmii Çelebi'nin Kanuni Sultan Süleyman adına kaleme aldığı eserdir. İnsanların yaradılışta hayvanlardan üstün olduklarını belirtmek için yazılmıştır. Lâmii'nin oğlu Derviş Mehmet tarafından 1537 (944) de Bursa'da yazılan ve şimdi Fatih kitaplığında 3999 numara ile kayıtlı bulunan 439 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

شرعیه سجلری
ŞER'İYYE SİCİLLERİ
(Sic. A. XVI.)

Şer'iyye sicilleri, Osmanlı İmparatorluğunun son çağlarına kadar devam eden ve bugünkü hukuk mahkemeleri yerinde olan Şer'iyye mahkemelerinin gördüğü davalara ait tutanaklarla hüccet, berat, ferman... suretleri ve mahkemece el konulan miras eşyasının yazıldığı ana defterler, kütüklerdir. Bunlardan:
Ankara Şer'iyye mahkemesince tutulan XVI. yüzyıla ait defterlerden Ankara Etnoğrafya Müzesinde 1-5 numaralarla kayıtlı 5 defter taranmıştır. Tarayan Ankara Etnoğrafya Müzesi dahiliye müdürü Halit Ongan'dır.

شرعیه سجلری
ŞER'İYYE SİCİLLERİ
(Sic. B. XV-XVI.)

Nitelikleri yukarıda açıklanan Şer'iyye sicillerinden Bursa Şer'iyye mahkemesince tutulan XV., XVI. yüzyıllara ait defterlerden Bursa müzesinde 1-12 numaralarla kayıtlı 12 defter taranmıştır. Tarayan Ankara Etnoğrafya Müzesi dahiliye müdürlüğünden emekli Halit Ongan'dır.

شرعیه سجلری
ŞER'İYYE SİCİLLERİ
(Sic. E. XVI.)

Nitelikleri yukarıda açıklanan Şer'iyye sicillerinden Edirne Şer'iyye mahkemesince 1545 (952) yılından sonra tutulan defterlerden şimdi Topkapı Sarayı Müzesinde 479 numara ile kayıtlı 2 numaralı defter taranmış, öbür defterlerden de faydalanılmıştır. Tarayan ressam Murtaza Elker'dir.

شرعیه سجلری
ŞER'İYYE SİCİLLERİ
(Sic. K. XV-XVI.)

Nitelikleri yukarıda açıklanan Şer'iyye sicillerinden Kayseri Şer'iyye mahkemesince tutulan XV., XVI. yüzyıllara ait defterlerden Ankara Etnoğrafya Müzesinde 1-8 numaralarla kayıtlı bulunan 8 defter taranmıştır. Tarayan Halit Ongan'dır.

شواهد النبوة ترجمه‌سی
ŞEVAHİD-ün-NÜBÜVVE TERCÜMESİ
(Şevahid. XVI.)

Bursa'lı Lâmii Çelebi'nin 1509 (915) yılında II. Bayezit adına Farsçadan dilimize çevirdiği ve birçok ilâveler yaptığı eserdir. Eserin Farsça aslı Molla Câmi'nindir. Hazreti Muhammed'in hak peygamber olduğuna tanık olarak gösterilen tarihe geçmiş olaylarla bazı islâm büyüklerinin olağanüstü hallerini anlatır. 1876 (1293) da Matbaa-i Âmire'de basılmış olan bu çevirinin Fatih kitaplığında 4276 numara ile kayıtlı bulunan yazma nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

شیخ غالب دیوانی
ŞEYH GALİP DİVANI
(Ş. Galip. XVIII.)

Divan Edebiyatının ünlü şairlerinden Galata Mevlevihanesi postnişini Şeyh Galip Esat Dede'nin 1836 (1252) yılında Mısır'da Bulak matbaasında basılan divanıdır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

شیخی دیوانی
ŞEYHİ DİVANI
(Şeyhi. XV.)

XV. yüzyıl şairlerimizden Germiyan'lı Şeyhi Yusuf Sinan'ın divanıdır. Millet kitaplığının divan bölümünde 238 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmış ve Kurumumuzca bu nüshanın tıpkıbasımı da yayımlanmıştır. Tarayan Prof. Ali Nihat Tarlan'dır.

تاج الادب
TAC-ül-EDEB
(T. E. XV.)

Amasya'lı Ali Alâüddin bin Hüseyin'in 1453 (857) yılında yazdığı ahlak ve âdaptan bahseden eserdir. Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 89 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan bu kitaplık işyarlarından Süut Yavsı'dır.

تعریفنامهٔ استانبول
TA'RİFNAME-i
ISTANBUL
(Tar. Is. XVI.)

Tezkire-i Şuara sahibi Kastamonu'lu Lâtifi'nin eseridir. Müellif, 1582 (990) de bir seyahatı sırasında bindiği geminin batmasıyle ölmüştür. Ta'rifname'nin Süleymaniye kitaplığının Esat Ef. bölümünde 2272 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Ragıp Paşa kitaplığı müdürü Zahir Hasırcıoğlu'dur.

تاریخ آل عثمان
TARİH-i ÂL-i OSMAN
(Hadidi. XVI.)

Firecik'li Hadidi'nin 1523 (930) yılında yazdığı manzum Osmanlı tarihidir. Hadidi, yaşadığı çağdan önceki olayları Âşık Paşazade tarihinden almış, yaşadığı çağı ise gördüğü, bildiği, duyduğu gibi yazmıştır. Eserin, Bayezit kitaplığının Veliyüddin Ef. bölümünde 152/3444 numara ile kayıtlı bulunan 933 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

تاریخ آل سلچوق ترجمه‌سی
TARİH-i ÂL-i SELÇUK
TERCÜMESİ
(Ta. Sel. XV.)

İran, Kerman ve Anadolu Selçukluları hakkında Farsça olarak yazılmış olan tarih kitabının yazıcıoğlu Ali adlı bir zat tarafından 1436 (840) da yapılan çevirisidir. Çevirmen bu eserini II. Murat'a sunmuştur. Topkapı Sarayı kitaplığının Enderun bölümünde 1436 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

تاریخ ابن کثیر ترجمه‌سی
TARİH-i İBNİ KESİR
TERCÜMESİ
(Kesir. XV.)

XIV. yüzyılda Şam'lı İmadüddin İsmail bin Ömer'in Arapça olarak yazdığı tarih kitabının 1438 (842) de Hızır bin Celâlüddin tarafından Türkçeye yapılan çevirisidir. Dil bakımından pek önemli olan bu eserin Süleymaniye kitaplığın-

da 896 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Türkiyat Enstitüsü asistanlarından Kıvamettin Burslan'dır.

تاریخ شاهی
TARİH-i ŞAHİ
(Ta Şahi. XVI.)

XVI. yüzyıl bilginlerinden, İbrahim adlı bir zat tarafından 1572 (980) de yazılmış tarih kitabıdır. Asıl adı (Tevarih-i Şahi fi-l-Ehadis-il-İlâhi) olan bu değerli eser, yaradılıştan Hud Peygamberin Tanrı tarafından Âd kavmine gönderildiği zamana kadar geçen olayları anlatmaktadır. Eserin, Süleymaniye kitaplığının Hamidiye bölümünde 306 numara ile kayıtlı bulunan 127 yapraklı birinci cildi taranmıştır.Tarayan Kıvamettin Burslan'dır.

تضرعنامه
TAZARRU'NAME
(Tazarru. XV.)

1480 (891) yılında Hızır Beyoğlu Sinan Paşa'nın Tanrı'ya yakarılarını ve Peygamber'le bazı din ululanını öğüşlerini içine alan mensur-manzum eserdir. Vaktıyle Ebuzziya külliyatı arasında "Tazarruat-ı Sinan Paşa" adıyle birkaç forması basılmıştır. Istanbul Üniversitesi kitaplığında 1818 numara ile kayıtlı bulunan 318 sayfalı yazma nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

تبارك تفسیری
TEBAREKE TEFSİRİ
(Tebareke. XIV.)

Ankara'lı Mustafa bin Mehmet adlı bir zatın Orhan Gazi oğlu Süleyman Paşa adına 1330 (731) yılında açık bir Türkçeyle yazdığı tefsirdir. Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi kitaplığında 45 numara ile kayıtlı bulunan 135 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

تفسیر ابی اللیث ترجمهسی
TEFSİR-i EBİLLEYS TERCÜMESİ
(Leys. Ar. XV.)

997 (387) yılında ölen Semerkant'lı Ebülleys Nasır bin İbrahim'in yazdığı Arapça Kur'an tefsirinin çevirisidir. Çeviren 1450 (854) de ölen ünlü Türk bilgini İbni Arapşah Ahmet'tir. Çevirinin Istanbul kitaplıklarından bazılarında nüshaları vardır. Bayezit kitaplığının Veliyüddin Ef. bölümünde 73 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan emekli öğretmen Atıf Tüzüner'dir.

تفسیر ابی اللیث ترجمه‌سی
TEFSİR-i EBİLLEYS TERCÜMESİ
(Leys. Mu. XIV-XV.)

1429 (833) yılında memleketinde ölen değerli bilginlerimizden İznık'lı Musa bin Hacı Hüseyin'in çevirisidir. Eserin Arapça aslı 997 (387) de ölen Semerkant'lı Ebülleys Nasır bin İbrahim'indir. Sade bir dille yapılmış olan bu önemli çevirinin, Topkapı Sarayı kitaplığının Revan köşkü bölümünde 118 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Kıvamettin Burslan'dır.

تفسیر ابی‌اللیث ترجمه‌سی
TEFSİR-i EBİLLEYS TERCÜMESİ
(Leys. Dâi. XV.)

XV. yüzyıl şair ve bilginlerinden Germiyan'lı Ahmet Dâi tarafından yapılan çeviridir. Eserin Arapça aslı 997 (387) de ölen Semerkant'lı Ebülleys Nasır bin İbrahim'indir. Çevirinin Nuruosmaniye kitaplığında 138-191 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Sadettin Nüzhet Ergun'dur.

ترجمان
TERCEMAN
(Terceman. XV.)

XV. yüzyılın dil ve din bilginlerinden Ankara'lı Pîr Mehmet bin Yusuf tarafından 28 bölüm üzerine 3 cilt olarak düzenlenen Arapçadan Türkçeye sözlüktür. Sözlüğün Ali Paşa kitaplığında 2604 numara ile kayıtlı bulunan nüshası taranmıştır. Tarayan Türkiyat Enstitüsü asistanlarından Kıvamettin Burslan'dır.

(Osmanlı Müellifleri, müellifin ölüm yılını 1461 (866) olarak gösteriyorsa da Pîr Mehmet "Sıhahül-Acemî fi-l-Lûga" adlı eserini 1472 (877) de düzenlediğine göre ölüm tarihinin daha sonra olması gerekir.)

ترجمان بدایة
TERCEMAN-ı BİDAYE
(Ter. Kurt. XVI.)

1588 (996) yılında ölen bilgin ve sofilerimizden Kurt Dede sanıyle tanılan Tatar Pazarcık'lı Şeyh Mehmet bin Ömer Ef.'nin eseridir. Başta (Bidaye) olmak üzere (Fıkh-ı Ekber, Vikaye, Hidaye...) gibi temel din kitaplarından faydalanılarak meydana getirilmiş olan bu çevirinin Istanbul kitaplıklarından bazılarında nüshaları vardır. Fatih kitaplığında 1532 numara ile kayıtlı

bulunan 549 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

تسهيل
TESHİL
(Teshil. XIV.)

Ünlü bilgin ve hekimlerimizden Konya'lı Hacı Paşa (Celâlüddin Hızır)nın hekimliğe dair yazdığı eserlerdendir. Bayezit kitaplığının Veliyüddin Ef. bölümünde 2490 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmış, gerektikçe Süleymaniye kitaplığındaki nüshaya da bakılmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

تواريخ آل عثمان
TEVARİH-i ÂL-i OSMAN
(T. Oruç. XV.)

Kuruluşundan XV. yüzyıl ortalarına kadar olan Osmanlı tarihidir. Müellifi Oruç Bey'dir. Eser, 1925 yılında Hanover'de basılmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Behçet Yazar'dır.

تذكرة الاوليا
ترجمه‌سی
TEZKİRET-ül-EVLİYA TERCÜMESİ
(Tez. Ba. XV.)

İran'ın ünlü bilgin ve sofilerinden 1239 (637) yılında ölen Feridüddin Attar'ın Tezkiret-ül-Evliya adlı eserinin çevirisidir. Çevirmeni bilinmeyen bu değerli eserin XV. yüzyıl ürünlerinden olduğu sanılmaktadır. 16 zatın haltercümesinden bahseden ve 215 sayfa olan bu çeviri Bayezit kitaplığında 3286 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Tarayan Istanbul Lisesi Türkçe öğretmeni Tahir Nejat Gencan'dır.

تذكرة الاوليا
ترجمه‌سی
TEZKİRET-ül-EVLİYA TERCÜMESİ
(Tez. Lâ. XV.)

Feridüddin Attar'ın Tezkiret-ül-Evliya adlı eserinin çevirisidir. Çeviren belli değildir. Dil ve üslûp bakımından XV. yüzyıl ürünlerinden olduğu sanılan bu çevirinin Derviş Mehmet adlı bir zat tarafından yazılan ve şimdi Süleymaniye kitaplığının Lâleli bölümünde 2031 numara ile kayıtlı bulunan 807 yapraklı nüsha taranmıştır. Tarayan Haydarpaşa Lisesi edebiyat öğretmeni Etem Kutsan'dır.

تذكرة الاولیا
ترجمەسی
TEZKİRET-ül-EVLİYA
TERCÜMESİ
(Tez. Ün. XV.)

Feridüddin Attar'ın Tezkiret-ül-Evliya adlı eserinin çevirisidir. Çeviren belli değildir. 1527 (934) yılında Mehmet bin Şeyh Ali adlı bir zat tarafından yazılan ve Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi kitaplığında 177 numara ile kayıtlı bulunan 269 yapraklı nüsha taranmıştır. Tarayan Türkiyat Enstitüsü asistanlarından Hasan Ortekin'dir.

تبرمسبوك ترجمەسی
TİBR-i MESBÛK
TERCÜMESİ
(Tibr. XVI.)

1571 (979) de kadılık göreviyle bulunduğu Üsküp'te ölen Bursa'lı Âşık Mehmet Çelebi'nin Kanuni Sultan Süleyman adına Farsçadan çevirdiği eseridir. (Dökme altun) gibi güzel öğütleri içinde toplayan bu olgun eserin (Et-Tibr-ül-Mesbûk fi-Nasayih-il-Mülûk) adındaki Farsça aslı XI. yüzyılda yaşayan eşsiz bilgin İmam Gazali tarafından İran Selçuklularından Melikşah'ın oğlu Sultan Mehmet için yazılmıştır. Çağının oldukça arı dili ve güzel üslûbuyle yapılmış olan çevirinin, Süleymaniye kitaplığının Lala İsmail bölümünde 254 numara ile kayıtlı bulunan 232 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

تحفهٔ عاصم
TUHFE-i ASIM
(Asım. XVIII-XIX.)

Antep'li Mütercim Ahmet Asım'ın Arapçadan Türkçeye manzum sözlüğüdür. 1839 (1234) da Mısır'da Bulak matbaasında basılan nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

تحفهٔ وهبی
TUHFE-i VEHBİ
(Tuhfe. XVIII-XIX.)
و شرحی
ve ŞERHİ
(Tuhfe. Ş. XVIII-XIX.)

Maraş'lı Sünbülzade Vehbi'nin Tuhfe-i Vehbi adlı Farsçadan Türkçeye manzum sözlüğü ve ona Elbistan'lı Seyyit Ahmet Hayati tarafından yapılan şerhtir. Basılmış olan nüsha taranmıştır. Metinden tanık alındığı zaman kısaltma (Tuhfe.) olarak, şerhten tanık alındığı zaman (Tuhfe. Ş.) olarak gösterilmiştir. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

تحفة الكبار فى اسفار البحار
TUHFET-ül-KİBAR fi ESFAR-il-BİHAR
(Tuh. Ki. XVII.)

Değerli bilgin Kâtip Çelebi'nin denizciliğe dair eseridir. İbrahim Müteferrika tarafından 1728 (1141) de basılmış olan küçük kıtada 149 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

تحفة اللطائف
TUHFET-ül-LETAİF
(Tuh. Le. XV.)

XV. yüzyıl bilginlerinden Abdülcebbaroğlu Ahmet adlı bir zatın eseridir. Konusu ahlak ve mev'ızadır. 1493 (899) te İlyas bin Resûl tarafından yazılan ve şimdi Ragıp Paşa kitaplığının Yahya Ef. bölümünde 189 numara ile kayıtlı bulunan küçük kıtada 394 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

TÜRK SAZ ŞAİRLERİ ANTOLOJİSİ
(Saz. XVI-XIX.)

Prof. Fuat Köprülü tarafından iki cilt halinde 1940'ta yayımlanmış olan bu değerli kitapta XVI. yüzyıldan bugüne kadar yurdumuzda yetişen saz şairlerinden pek çoğunun şiirleri toplanmış bulunmaktadır. Bu eserden taranan kelime ve tanıklar hangi şaire ait ise "Saz." kısaltmasının yanına o şairin adı ve yaşadığı yüzyıl yazılmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Şükrü Kurgan'dır.

اعجوبة الغرائب
U'CÛBET-ül-GARAİB
(Uc. Gar. XV.)

XV. yüzyıl bilgin ve şairlerinden Malkara'lı Bahaüddin'in, 1423 (827) yılında müderris olarak bulunduğu Ayasluğ'da kaleme aldığı Arapça ve Farsçadan Türkçeye 400 beyitlik manzum sözlüktür. Asıl adı (U'cûbet-ül-Garaib fi-Nazm-il-Cevahir-il-Acaib)tir. Bu küçük sözlüğün bazı kitaplıklarda nüshaları vardır. Bayezit kitaplığında 948 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Behçet Yazar'dır.

وحدتنامه
VAHDETNAME
(Vahdet. XV.)

XV. yüzyıl bilgin ve sofilerinden Afyonkarahisar'lı Abdürrahim Ef.'nin 1460 (865) da yazdığı tasavvufî manzum eserdir. Istanbul Üniversitesi kitaplığının edebiyat bölümünde 808 numara ile kayıtlı bulunan 170 yapraklı nüsha taranmıştır.

Tarayan Süleymaniye kitaplığı müdürü Zahir Hasırcıoğlu'dur.

واصف ديوانى
VASIF DİVANI
(Vasıf. XIX.)

1824 (1240) yılında ölen Enderunlu Vasıf Osman Bey'in divanıdır. 1841 (1257)de Takvim-i Vakayi' matbaasında basılan nüsha taranmıştır. Tarayan Devlet Matbaası musahhihlerinden Avni Aktuç'tur.

ولايتنامهٔ حاجى بكتاش
VELÂYETNAME-i HACI BEKTAŞ
(Bektaş. XV.)

XV. yüzyıl ürünlerinden olduğu sanılan bu eser, Halep'te Sultan Baba tekkesinde adı bilinmeyen bir derviş tarafından yazılmıştır. Kitap, adından da anlaşılacağı üzere Hacı Bektaş Veli'nin ve Halifelerinden bazılarının haltercümelerinden ve kerametlerinden bahsetmektedir. 1844 (1260) te Istanbul'da Hüseyin Tevfik adlı bir zat tarafından yazılan ve şimdi Muhtar Dağlı'nın özel kitapları arasında bulunan 465 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Başvekâlet Arşiv dairesi memurlarından Murtaza Dede'dir.

ويسه و رامين
VEYSE ve RAMİN
(Veyse. XVI.)

Bursa'lı Lâmii Çelebi'nin, Kanuni Sultan Süleyman'ın buyruğu üzerine Farsçadan dilimize çevirdiği manzum eserdir. Farsça aslı Cürcan'lı Fahrüddin'in olan bu güzel mesnevi, İran şahının kızı Veyse ile Turan hakanının oğlu Ramin arasında geçen aşk macerasını anlatır. Çevirinin 1532 (939) de hattat Yahya bin Bâli kalemiyle yazılan ve şimdi Süleymaniye kitaplığının Esat Ef. bölümünde 2853 numara ile kayıtlı bulunan 207 yapraklı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

يادكار ابن شريف
YADİGÂR-ı İBNİ ŞERİF
(Yadigâr. XIV.)

XIV. yüzyıl hekimlerinden Ali Çelebi bin Şerif'in Timurtaş Paşaoğlu Umur Bey adına yazdığı hekimliğe dair eserdir. Âşir Ef. kitaplığında 734 numara ile kayıtlı bulunan 768 yapraklı nüsha taranmış, gerektikçe Istanbul Üniversitesi kitaplığında 989 numara ile kayıtlı bulunan nüshaya

da bakılmıştır. Tarayan Türkiyat Enstitüsü asistanlarından Kıvamettin Burslan'dır.

يحيى بك ديوانى
YAHYA BEY DİVANI
(Yahya Bey. XVI.)

XVI. yüzyıl şairlerinden Dokakinzade Yahya Bey'in divanıdır. Bu divanın, Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 516 ve 517 numaralarla kayıtlı iki nüshası bulunmaktadır. 517 numaralı nüsha taranmış, gerektikçe 516 numaralı nüshaya da bakılmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

يونس امره ديوانى
YUNUS EMRE DİVANI
(Yunus. XIII-XIV.)

İçli duygularında, lirizminde, tasavvufî, ahlâkî telâkkilerinde öz Türkçe kelimelerle çok sade ve samimi bir dil kullanmış olan bu heyecanlı derviş şairin divanı ve "Risalet-ün-Nushiyye"si Abdülbaki Gölpınarlı'nın birçok nüshalardan faydalanmak suretiyle meydana getirdiği nüsha taranmıştır. Tarayan Abdülbaki Gölpınarlı'dır.

يوسف و زليخا
YUSUF ve ZELİHA
(Yuz. Şeyd. XIII.)

XIII. yüzyıl şairlerinden Şeyyat Hamza'nın manzum eseridir. Batı Türk edebiyatının ilk ürünlerindendir. O çağın, derli toplu olarak bize kadar gelebilen bu biricik yadigârı Dehri Dilçin tarafından basıma hazırlanmış, Kurumumuzca da tıpkıbasımıyle birlikte 1946 yılında yayımlanmıştır. Tarayan Dehri Dilçin'dir.

يوسف و زليخا
YUSUF ve ZELİHA
(Yuz. Da. XIV.)

XIV. yüzyıl bilginlerinden Erzurum'lu Darir'in mensur eseridir. Dil bakımından büyük önemi olan bu kitabın Istanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi kitaplığında 862 numara ile kayıtlı bulunan 53 sayfalı yazma nüshası taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Süreyya Kula'dır.

يوسف و زليخا
YUSUF ve ZELİHA
(Yuz. Hamdi. XV.)

1508 (914) de Göynük'te ölen Akşemseddinoğlu Ahmet Hamdi'nin 1491 (897) yılında yazdığı manzum eserdir. Istanbul Üniversitesi kitaplığı-

nın Halis Ef. bölümünde 3812 numara ile kayıtlı bulunan 179 yapraklı nüsha taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Mehmet Boğaç'tır.

يوسف و زليخا
YUSUF ve ZELİHA
(Yuz. Şems. XVI.)

Büyük Türk bilgini Kemalpaşazade Ahmet Şemsüddin Ef.' (İbni Kemal) nin 7777 beyit olarak kaleme alıp II. Bayezit'e sunduğu manzum hikâyedir. Konusu Kur'andan alınmış olduğu için, müellif mümkün olduğu kadar bu çerçeveden dışarı çıkmamağa çalışmıştır. Millet kitaplığının Ali Emiri bölümünde 1171 numara ile kayıtlı bulunan 407 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

يوز حديث ترجمهسي
YÜZ HADİS TERCÜMESİ
(Yüz. Ha. XIV.)

XIV. yüzyıl bilginlerinden Erzurum'lu Yusuf oğlu Mustafa Darir'in eseridir. Darir, Peygamberin özlü sözlerini gereğince anlatabilmek için eserine yer yer dinî ve ahlâkî hikâyeler de katmıştır. Bu eserin, Millet kitaplığının Ali Emiri-Şer'iyye bölümünde 1154/133 numara ile kayıtlı bulunan 140 yapraklı nüshası taranmıştır. Tarayan bu kitaplık işyarlarından Süut Yavsı'dır.

زادالعباد ترجمهسي
ZAD-ül-İBAD TERCÜMESİ
(Zad. XVI.)

"İhya-i Ülûm, Fazail-i A'mâl, Zehret-ür-Rıyaz, Tenbih-ül-Gafilîn, Şir'at-ül-İslâm Sema' Risalesi, Münyet-ül-Fukaha, Acaib-ül-Mahlûkat, Mealîmüt-Tenzil, Keşşaf..." gibi temel din ve tasavvuf kitaplarından seçilerek meydana getirilmiş olan Arapça Zad-ül-İbad adlı eserin çevirisidir. Arapça aslının ne zaman ve kim tarafından yazıldığı bilinmediği gibi çevirmenin de kim olduğu bilinmemektedir. Çevirinin, bazı bakımlardan, XVI. yüzyıl ürünlerinden olduğunu kabul etmek mümkündür. Fatih kitaplığında 2580 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

ذاتی کلیاتی
ZATİ KÜLLİYATI
(Zati. XVI.)

XVI. yüzyıl şairlerinden Balıkesir'li Zati'nin kaside, gazel ve kıt'alarıyle mensur, manzum lâtifelerini, Şem'ü Pervane'sini içinde toplayan külliyatıdır. Murat Molla kitaplığında 443 numara ile kayıtlı bulunan nüsha taranmıştır. Tarayan edebiyat öğretmenlerinden Tahir Nejat Gencan'dır.

زهرالکمام ترجمهسی
ZEHR-ül-KİMAM TERCÜMESİ
(Zehr. XVI.)

Koca Nişancı sanıyle tanılan Tosya'lı Celâlzade Nişani Mustafa Çelebi'nin 1560 (968) yılında, kendi zevkına göre bazı değişiklikler yapmak suretiyle Arapçadan Türkçeye çevirerek II. Selim'e sunduğu mensur-manzum eserdir. Konusu Hazreti Yusuf kıssasıdır. Asıl adı (Cevahir-ül-Ahbar fi-Hasail-il-Ahyar) olan çevirinin Nuruosmaniye kitaplığında 2356 numara ile kayıtlı bulunan 345 sayfalı nüshası taranmıştır. Tarayan Kilisli Rifat Bilge'dir.

BU KİTABIN KAYNAĞI OLAN 227 ESERİN YAZILDIĞI YÜZYILLAR SIRASIYLE ADLARI VE KISALTMALARI

XIII. Yuz. Şeyd.	Yusuf ve Zeliha
XIII - XIV. Velet.	Sultan Velet Divanı
XIII - XIV. Yunus.	Yunus Emre Divanı
XIV. Anter.	Antername
XIV. Dah.	Dâstan-ı Ahmet Harami
XIV. Dede.	Dede Korkut Kitabı
XIV. Edviye.	Edviye-i Müfrede
XIV. Enb.	Kısas-ı Enbiya
XIV. Fer.	Ferişteoğlu Lûgati
XIV. Ferh.	Ferhengname-i Sa'di Tercümesi
XIV. Fütuh.	Fütuh-üş-Şam Tercümesi
XIV. Ga.	Garibname
XIV. Hurş.	Hurşid ü Ferahşad
XIV. Işk.	Işkname
XIV. İhlâs.	İhlâs Tefsiri
XIV. Kadı.	Kadı Burhanettin Divanı
XIV. Kel.	Kelile ve Dimne
XIV. Man. Tayr.	Mantık-ut-Tayr
XIV. M. Bay.	Müfredat-ı İbni Baytar Tercümesi
XIV. Mü. Şi.	Müntehab-üş-Şifa
XIV. Nesimi.	Nesimi Divanı
XIV. Si. Da.	Siyer-i Darir
XIV. Süh.	Süheyl ü Nevbahar
XIV. Tebareke.	Tebareke Tefsiri
XIV. Teshil.	Teshil
XIV. Yadigâr.	Yadigâr-ı İbni Şerif
XIV. Yuz. Da.	Yusuf ve Zeliha
XIV. Yüz. H.	Yüz Hadis Tercümesi
XIV - XV. Enfes.	Enfes-ül-Cevahir
XIV - XV. Hamza.	Hamzaname
XIV - XV. İs.	İskendername
XIV - XV. İs. H.	İskender Kitabı
XIV - XV. Leys. Mu.	Tefsir-i Ebilleys Tercümesi

XIV - XV. Melhame.	Melhame-i Şemsiyye
XIV - XV. Müneb.	Münebbih-ür-Râkıdîn
XV. Ac.	Acaib-ül-Mahlûkat
XV. Ac. A.	A'ceb-ül-Acaib
XV. Adni.	Adni Divanı
XV. Ah. Pş.	Ahmet Paşa Divanı
XV. Akr.	Akrabadin Tercümesi
XV. Anasır.	Anasır-ı Erbaa
XV. Ata.	Atalar Sözü
XV. Bektaş.	Velâyetname-i Hacı Bektaş
XV. Beş.	Beşaretname
XV. Cam.	Camasbname
XV. Cem.	Cem Divanı
XV. Cennet.	Miftah-ül-Cenne
XV. Cev. Es.	Cevahir-ül-Esdaf
XV. Cinan.	Cinan-ül-Cenan
XV. Çeng.	Çengname
XV. Dâi.	Dâi Divanı
XV. Delil.	Delil-ül-İbad
XV. Envar.	Envar-ül-Âşıkîn
XV. Enveri.	Düsturname-i Enveri
XV. Eşrefoğlu.	Eşrefoğlu Divanı
XV. Fatih. Ka.	Fatih Kanunnamesi
XV. Faz.	Fazail-i Mekke ve Medine ve Beyt-ül-Makdis
XV. Ferec.	Ferec Ba'd-eş-Şidde
XV. G. Ra.	Gülşen-i Raz Tercümesi
XV. Güls.	Gülistan Tercümesi
XV. Güzide.	Kitab-ı Güzide
XV. Hay.	Hayat-ül-Hayvan Tercümesi
XV. Hazain.	Hazain-üs-Saâdat
XV. Hikmet.	Hikmetname
XV. İbrahim.	İbrahim Bey Külliyatı
XV. İrşad.	İrşad-ül-Mürid il-el-Murad
XV. Kab.	Kabusname Tercümesi
XV. Kesir.	Tarih-i İbni Kesir Tercümesi
XV. K. Ü.	Kemal Ümmi Divanı
XV. Ley.	Leylâ ve Mecnun
XV. Leys. Ar.	Tefsir-i Ebilleys Tercümesi
XV. Leys. Dâi.	Tefsir-i Ebilleys Tercümesi
XV. Maârif.	Maârifname
XV. Mesihi.	Mesihi Divanı
XV. Mevlid.	Mevlid
XV. Miftah.	Miftah-ül-Lûga

XV. Mih.	Mihr ü Müşteri
XV. Mihri.	Mihri Divanı
XV. M. Na.	Mücerrebname
XV. Muham.	Muhammediyye
XV. Münteha.	Münteha
XV. Müslim.	Ebamüslimname
XV. Müz.	Müzekk-in-Nüfus
XV. Nizami.	Nizami Divanı
XV. Ravza.	Ravzat-ül-Envar
XV. Ruşeni.	Ruşeni Divanı
XV. Saat.	Saatname
XV. Salâtin.	Salâtinname
XV. Sarıca.	Sarıca Kemal Divanı
XV. Sıh. Ac.	Sıhah-ül-Acemî fi-l-Lûga
XV. Şeyhi.	Şeyhi Divanı
XV. Ta. Sel.	Tarih-i Âl-i Selçuk Tercümesi
XV. Tazarru.	Tazarru'name
XV. T. E.	Tac-ül-Edeb
XV. Tennuri	Gülzar-ı Tennuri
XV. Terceman.	Terceman
XV. Tez. Ba.	Tezkiret-ül-Evliya Tercümesi
XV. Tez. La.	Tezkiret-ül-Evliya Tercümesi
XV. Tez. Ün.	Tezkiret-ül-Evliya Tercümesi
XV. T. Oruç.	Tevarih-i Âl-i Osman
XV. Tuh. Le.	Tufet-ül-Letaif
XV. Uc. Gar.	U'cûbet-ül-Garaib
XV. Vahdet.	Vahdetname
XV. Yuz. Hamdi.	Yusuf ve Zeliha
XV - XVI. Cev. Ah.	Cevahir-ül-Ahbar
XV - XVI. Saadet.	Saadetname
XV - XVI. Sic. B.	Şer'iyye Sicilleri
XV - XVI. Sic. K.	Şer'iyye Sicilleri
XVI. Ab. Na.	Abdalname
XVI. Ah.	Ahteri-i Kebir
XVI. Alâ.	Alâeddin Kaygusuz Divanı
XVI. Âli.	Âli Divanı
XVI. Ârifîn.	Enis-ül-Ârifîn
XVI. Âş.	Âşık Paşazade Tarihi
XVI. Aşki.	Aşki Divanı
XVI. Bab.	Babus-ül-Vâsıt
XVI. Baki.	Baki Divanı
XVI. Budın.	Fetihname-i Budın

XVI. Caf.	Câmi-ül-Fürs
XVI. Câm. Na.	Câmi-ün-Nasayih
XVI. Cinas.	Cinan-ül-Cinas
XVI. D. B.	Divan-ı Türki-i Basit
XVI. Deka.	Dekayık-ül-Hakayık
XVI. Deş.	Et-Tuhfet-üs-Seniyye
XVI. Enis.	Enis-ül-Guzat
XVI. Fazilet.	Faziletname
XVI. Figani.	Figani Divanı
XVI. Fuzuli.	Fuzuli Külliyatı
XVI. Gülşeni.	Gülşeni Divanı
XVI. Güvahi.	Pendname-i Güvahi
XVI. Hadidi.	Tarih-i Âl-i Osman
XVI. Hadika.	Hadikat-üs-Süada
XVI. Ha. Ş.	Hafız Şerhi
XVI. Hayali.	Hayali Divanı
XVI. Hüs. Dil.	Hüsn ü Dil
XVI. Kanun. Os.	Kanunname-i Âl-i Osman
XVI. K. B.	Kitab-ı Bahriye
XVI. Lâmii.	Lâmii Divanı
XVI. Lârendi.	Leylâ ve Mecnun
XVI. Letaif.	Mecma-ül-Letaif
XVI. Men. Av.	Menazır-ül-Avalim
XVI. Mevahib.	Mevahib-ül-Hallak fi-Meratib-il-Ahlak
XVI. Mîri.	Mihr ü Müşteri
XVI. Muhibbi.	Muhibbi Divanı
XVI. Nihani.	Nihani Divanı
XVI. Ni'meti.	Lûgat-i Ni'metullah
XVI. Rahat.	Rahat-ül-Ervah
XVI. Raufi.	Hadikat-üs-Süada
XVI. Rav. Ah.	Ravzat-ül-Ahbar Tercümesi
XVI. Revani.	Revani Divanı
XVI. Ruhi	Ruhi Divanı
XVI. Saa. Pend.	Saadetname
XVI. Selâman.	Selâman ve Ebsâl Tercümesı
XVI. Selim.	Selimname
XVI. Sır.	Sırr-ül-Esrar ve Matla-ül-Envar
XVI. Sic. A.	Şer'iyye Sicilleri
XVI. Sic. E.	Şer'iyye Sicilleri
XVI. Şamil.	Şamil-ül-Lûga
XVI. Şeh. Ş.	Şehname Tercümesi
XVI. Şeref.	Şeref-ül-İnsan
XVI. Şevahid.	Şevahid-ün-Nübüvve Tercümesi

XVI. Ş. G.	Şah ü Geda
XVI. Tar. Is.	Tarifname-i Istanbul
XVI. Ta. Şahi.	Tarih-i Şahi
XVI. Ter. Kurt.	Terceman-ı Bidaye
XVI. Tibr.	Tibr-i Mesbûk Tercümesi
XVI. Veyse.	Veyse ve Ramin
XVI. Yahya Bey.	Yahya Bey Divanı
XVI. Yuz. Şems.	Yusuf ve Zeliha
XVI. Zad.	Zad-ül-İbad Tercümesi
XVI. Zati.	Zati Külliyatı
XVI. Zehr.	Zehr-ül-Kimam Tercümesi
XVI - XVII. P.S.A.	Pir Sultan Abdal
XVI - XIX. Saz.	Türk Saz Şairleri Antolojisi
XVII. Ak.	Âşık Divanı
XVII. Atai.	Atai Divanı
XVII. Atai. Ha.	Hamse-i Atai
XVII. Cam. Fa.	Cami-ül-Faris
XVII. Cev. Ke.	Cevahir-ül-Kelimat
XVII. Cihan.	Cihannüma
XVII. Ev.	Evliya Çelebi Seyahatnamesi
XVII. Genc.	Genc-i Leâl
XVII. Hâleti.	Hâleti Divanı
XVII. Kara.	Karacaoğlan
XVII. Kâtibi.	Kâtibi
XVII. Kayıkçı.	Kayıkçı Kul Mustafa
XVII. Koçu.	Koçu Bey Risalesi
XVII. Kuloğlu.	Kuloğlu
XVII. Men. Cev.	Menazım-ül-Cevahir
XVII. Müntehab.	Müntehab-ül-Lûga
XVII. Nasayih.	Nasayih-ül-Mülûk
XVII. Naz. Le.	Nazm-ül-Leâl
XVII. Nigâ. Ter.	Nigâristan Tercümesi.
XVII. Niyazi.	Niyazi Divanı
XVII. Nuh. Tuh.	Nuhbe-üt-Tuhfe
XVII. Os. Kanun.	Osmanlı Kanunnameleri
XVII. Solak.	Solakzade Tarihi
XVII. Tuh. Ki.	Tuhfet-ül-Kibar fi-Esfar-il-Bihar
XVII - XVIII. Aks.	Aks-el-İreb
XVII - XVIII. Kâni.	Münşeat ve Mektubat-ı Kâni
XVII - XVIII. Nabi.	Nabi Divanı
XVII - XVIII. Naima.	Naima Tarihi
XVII - XVIII. Sabit.	Sabit Divanı
XVIII. Battal.	Battal Gazi

XVIII. Hüs. Aşk.	Hüsn ü Aşk
XVIII. Kdeb.	Kanun-ül-Edeb
XVIII. Lû. Şeh.	Lûgat-i Şehname
XVIII. Nedim.	Nedim Divanı
XVIII. Sûr.	Sûrname
XVIII. S. Vehbi.	Seyyit Vehbi Divanı
XVIII. Ş. Galip.	Şeyh Galip Divanı
XVIII - XIX. Asım.	Tuhfe-i Asım
XVIII - XIX. Bürh.	Bürhan-ı Katı' Tercümesi
XVIII - XIX. Fazıl.	Fazıl Külliyatı
XVIII - XIX. Hal. Şa.	Halk Şairleri
XVIII - XIX. Kam.	Kamus Tercümesi
XVIII - XIX. Naz. Cev.	Nazm-ül-Cevahir
XVIII - XIX. Nuhbe.	Nuhbe-i Vehbi
XVIII - XIX. Tuhfe.	Tuhfe-i Vehbi
XIX. Emrah.	Erzurum'lu Emrah
XIX. Ged.	Gedai
XIX. Hengâmi.	Hengâmi
XIX. Kam. Os.	Kamus-ı Osmani
XIX. Kuddusi.	Kuddusi Divanı
XIX. Mihnet.	Mihnetkeşan
XIX. Molla.	İzzet Molla Divanı
XIX. Vasıf.	Vasıf Divanı

K

kab : → kap.

kaba : Büyük, iri, kocaman.

Döndü Yusuf söyledi ol Arab'a
Bir ağaç gördün mü anda key kaba قبا *(Yuz. Şeyd. XIII. 45)*

Günahsız niceyi yoğ eyledin sen
Kaba قبا odu uvak koğ eyledin sen *(Işk. XIV. 286 - 1)*

Gözetti bir ağaç kaba قبا vü yüce
Çetük gibi dırmandı ol ağaca *(Süh. XIV. 262)*

Gey ulu pınar içi dolu kayır
Kaba çok ağaçlar ü gökçek çayır *(Süh. XIV. 213)*

§ Yakında bir kaba قابه ağaç var. *(Cinan. XV. 74)*

§ ...ileri gittiler, bir kaba قابا ağaç dibine vardılar, belirsiz oldular. *(Ferec. XV. 223)*

§ Altı yıla değin kaba قبه ağaç gibi olur. *(Hay. XV. 17)*

Var idi bir kaba قبا ağaç arada
Gelir yoğunluğu hadden ziyade *(Şeh. Ş. XVI. 139)*

Ne devletlü kaba قبا ağaç bu dedi
Dahi devletlü kab' ağaçtır adı *(Hadidi. XVI. 116)*

§ ...Kabak : 4, kaba قبه kavun : 4, batıncan : 32... *(Sic. A. XVI. 1, 142)*

kaba diz : But.

§ Kaba dizin قبا دیزك üzerine çöktü. *(Dede. XIV. 103)*

kabak(I) : Göz kapağı.

§ ...kabakların قابقلرین kaldırıp yüzüne baktı. *(Dede. XIV. 105)*

§ ... ol, cisim olmaktan ve muhdesattan münezzehtir, nitekim kabaksuz قبقسوز, karaksuz görür ve kulaksız ve kulak deliğinsüz işitir. *(Müneb. XIV - XV. 97 - 2)*

Dil gamzesini görmeyeli meyli yok meye
Yaşım şarap olup kabağım قبغم dolu câmdır
(Şeyhi. XV. 110)

Kabağım قبغم cür'a-i câm-ı leb-i meygûnun için
Lâ'l ü yakut dolar dürr ile mercan dökülür *(Ah. Pş. XV. 70)*
(Bu iki beyitte "kabak" kelimesi iki mâna ile kullanılmıştır.)

§ Ol iki sinir, kim içi boştur, göze nur andan gelir. Ol sinir, kim içi doludur, andan bir kuvvet gelir kim kabakların قبقلرن dilerse açar, dilerse yapar. *(Hazain. XV. 48 - 2)*

§ Uyanıcak ağzının dadı eyü ola, gözünün kabakları قبقلار yeyni ola. *(Hazain. XV. 21 - 1)*

Humarın yazmağ içün abherin gül
Kabağın قباغن lâlenin pür eylemiş mül
(Hüs. Dil. XVI. 130)

kabak (II) : İçki kadehi, şarap tası, şarap kabı.

Eline alıp bir murassa' kabak قباق
Girip geldi sâki ki duta ayak *(Süh. XIV. 63)*

Dutar gonca tolu Rumî kabağı قباغى
Götürür sûsen ü Çinî çanağı *(Hurş. XIV. 17)*

§ Sol elinde oddan bir kabak قبق ve sağ elinde bir kadeh, ol kabakun قبقون içi dolu gislin, ol tamu ehlinin teninden sızıp çıkar sarı agulu sular. *(Müneb. XIV - XV. 176 - 1)*

§ Sirke kabağı قبغى ve hurde iki hasır. *(Sic. B. XV. 10, 60)*

Yine Çinî kabağ قباغ eline alıp
Baş koyup sundu sâğarın sûsen *(Ah. Pş. XV. 38)*

§ Bir maşraba, iki kabak قباق, altı sahan, iki sini...
(Sic. K. XV. 2, 578)

Kabak قبق sırlı, kabak قبق sırsız kadehdir
Döğersen yarasa kırlangıç olmaz *(Ruşeni. XV. 308)*

Sâfi şarab-ı lâ'l-i nigârı emer deyü
Bir gün boğazı verir ele Zatiyâ kabak قبق *(Zati. XVI. 290)*

§ Çemâne چانه [*Fa.*] : Şarap kabağı قباغی.
(Caf. XVI. 41 - 2)

§ Kedû-pehn کدوپهن [*Fa.*] : Bir nevi şarap zarfıdır ki Türkide mente derler ve yatuk kabak قباق.
(Deş. XVI. 273 - 2)

§ Cemâne جمانه [*Fa.*] : Nakşeylenmiş kabak قباق ve piyale.
(Şamil. XVI. 416)

§ Çemâne چانه [*Fa.*] : Şarap kabağı قباغی ki üzeri nakışlu olmuş ola, Padişah Cem'in piyâlesidir. *(Ni'meti. XVI. 234)*

§ Murat veledi Ermeni nâm zimminin elinde iki kabak قبق şarap ile meclis-i şer'a ihzar idüp süal olundukta...
(Sic. A. XVI. 6, 389)

Bezm-i gamında sanma kabak قبق minnetin çekem
Eşkim şarab ü didelerimdir bana kabak *(Baki. XVI. 144)*

Dahi altun gümüş Çinî tabaklar
Surahi zerden ü simîn kabaklar قبقلر *(Şeh. Ş. XVI.)*

kabak (III) : Boynuzsuz koyun.

§ Kahd قهد [*Ar.*] : ...Güccük kulaklı, rengi kızıldırak bir cins koyundur ve kızıllırak yüzü çil koyun ve kabak قبق koyun. *(Bab. XVI. 2, 474)*

§ Cemma' جماء [*Ar.*], bî-sürüv بی سرو [*Fa.*] : Buynuzsuz koyun ki kabak قباق ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 2, 204)*

kaba kulak desti : Büyük testi.

§ Karâbe قرابه [*Fa.*] : Kaba kulak قبه قولق dedikleri büyük destidir دستیدر ve kilindir ve büyük şişedir ki içinde şarap saklarlar sâfi olsun deyü. *(Ni'meti. XVI. 489)*

§ Karâbe قرابه [*Fa.*] : Kaba kulak desti قبا قولق دستی ve kilindir ve büyük şişe ki zurafa-yi A'câm şarap sâfi olmağ içün anın içine sıkarlar. *(Deş. XVI. 343 - 1)*

kabakuşluk : Öğleye yakın olan kuşluk zamanı.

§ Anlar eyittiler : Hâlâ kabakuşluk قابا قوشلق oldu, biz henüz Çarşamba suyunun üzerindeyiz. *(Bektaş. XV. 239)*

§ Cüm'a günü kabakuşluk قبه‌قشلق vaktinde iki rek'at namaz kıl. *(Zad. XVI. 130)*

§ Tekayyül تقيل [*Ar.*] : ... Vakt-i kaylûlede uyudu ki murat kabakuşluk قباقوشلق ta'bir olunan vakıttır. *(Aks. XVII - XVIII. 593)*

kabalak : Serpuş.

§ Bartıla برطله [*Fa.*] : Kabalak قبالق. *(Miftah. XV. 56)*

§ Bartula برطله [*Fa.*] : Kabalak قبلق. *(Şamil. XVI. 394)*

§ Bartıla برطله [*Fa.*] : Kabalak قبلق. *(Şamil. XVI. 218)*

kabarcık : Yanıkara, şarbon, kara kabarcık.

§ Âteş-i pârisi آتش پارسی [*Fa.*]: Âteşek dedikleri illetin gayrı bir illettir. Arabide nâr-ı Farisi derler. Bu illet beyn-el-Arap cemre ismiyle ma'ruftur. Türkide bu illete kabarcık قبارجق ve yanıkara ve ateş göynüğü dahi derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 29)*

kabar kabar olmak : Yer yer kabarmak.

§ Bercestegî برجستکی [*Fa.*]: Endam kabar kabar olmak قبر قبر اولق. *(Miftah. XV. 55)*

§ Demîdegî دمیدکی [*Fa.*] : Kurdeşeni bigi ki gövdede kabar kabar olur قبر قبر اولور. *(Miftah. XV. 84)*

§ Yerde taş toprak tâkat getiremeyip ol zehirden şerha şerha yarılıp kabar kabar oldu قبر قبر اولدی. *(Bektaş. XV. 329)*

§ Ol hatun gördü ki Kelîme yüklüdür ve hem ayakları kabar kabar olmuş قبر قبر اولمش. *(Müslim. XV. 1, 12)*

§ Erenlerin kahır sıfâtından bir tîrendaz nefes geldi eyitti : Koltuğunda çıkup kabar kabar olup قبر قبر اولوب şişip deşilip sarı sular akası. *(Bektaş. XV. 150)*

§ Demîden دمیدن [*Fa.*] : ... Ve gövde kabar kabar olmak قبر قبر اولق. *(Caf. XVI. 189 - 1)*

§ Şera' شرأ [*Ar.*] : Kurdeşeni derler, kabar kabar olur قبر قبر اولور bir marazdır. *(Bab. XVI. 2, 36)*

§ Demîdegî دمیدکی [*Fa.*]: A'zanın kabar kabar olması قبر قبر اولمسی, niteki kurdeşeni oldukta olur. *(Ni'meti. XVI. 306)*

§ Bercestegî برجستکی [*Fa.*] : Gövde kabar kabar olmak قبر قبر اولق. *(Ni'meti. XVI. 134)*

§ Demîdegî دمیدکی [*Fa.*] : Endamın kabar kabar olması قبر قبر اولمسی. *(Şamil. XVI. 435)*

§ Bercestegî برجستکی [*Fa.*] : A'zanın kurdeşeni gibi kabar kabar olması قبار قبار اولماسی. *(Deş. XVI. 366 - 1)*

§ Bercestegî برجستکی [*Fa.*] : Kurdeşeni ki uzvun kabar kabar olması قبارقبار اولمسی. *(Nuh. Tuh. XVII. 205 - 1)*

kabarmak : Büyümek, şiddetlenmek.

Gece hem irişti vü karardı kaş
Dahi vardığınca kabardı قابردی savaş *(Süh. XIV. 166)*

§ Dahi vardıkca gavga kabardı قبردی. *(Bektaş. XV. 47)*

Varurak ceng işi katı kabardı قبردی
Bu gavga eksik olmaz arta vardı *(Şeh. Ş. XVI.)*

kaba uyluk : But kemiğinin yeri.

§ Girdrân کردران [*Fa.*]: But kemiğine denir ki kaba uyluk قبا اویلق ta'bir olunan mevzi'dir. *(Bürh. XVIII - XIX. 520)*

kabayel : Güneyden esen rüzgâr, lodos.

§ En-neâma النعامی [*Ar.*] : Kabayel قبایل dedikleri yel ki kıble tarafından beri eser. *(Terceman. XV. 236)*

§ Rudâda رضاضة [*Ar.*] : Kabayel قبەيل ki ana lodos derler. *(Bab. XVI. 2, 198)*

§ Poyraz kabayile قبايله eyitmiş : Be herif, çıkmazsın, illâ ki çıkarsın âlemi birbirine urup yıkarsın. *(Letaif. XVI. 84)*

kabcuk : → **kapçuk.**

kabı dar : Her şeyden alınıp çabuk kızan.

§ Kem zarf کم ظرف [*Fa.*] : Ol kimesnedir ki ednâ bahane ile muztarip olur ve gazaba gelir ki Türkide kabı dar قابی طار ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 2, 123)*

kab kac : Kap kacak.

§ İnâ' اناء [*Ar.*] : Bir sâat ve vakıt ve kullanacak kab kac قب قج ve çanak çömlek. *(Bab. XVI. 2, 17)*

kabran : Hareketten kalmış, uyuşuk, amelmanda.

§ El-keham الكهام [*Ar.*] : Kesmez kör kılıca denir... ve tekellümden âciz lisana vasfolur ve amel-mânde koca ve üftâde âdeme vasfolur ve künde ve ayağı ağır kabran قابران ata vasfolur. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 554)*

§ El-bati' البطئ [*Ar.*] : Hemişe deprenişi ağır künd-pay olan insana ve hayvana denir ki kabran قابران ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 6)*

kaburcak, (kaburcuk, kapurçak) : Koku kutusu, küçük mis kutusu, kutu.

§ El-mus'ut المسعط [*Ar.*] : İçine kokulu nesne koydukları kutu ve kaburcak قبرجق ki Fariside bûydân derler. *(Ah. XVI. 977)*

§ Bûydân بويدان [*Fa.*] : Kapurcak قبرجق ki sandık içinde iderler, dürc mânasına ki kokular koyarlar. *(Deş. XVI. 250, 2)*

§ Dürc درج [*Fa.*] : Sandık ve hokka ve hoş kokulu nesne ve kaburcak قبرجق mânasına. *(Ni'meti. XVI. 319)*

§ Külbe کلبه [*Fa.*] : Attar dükkânının kaburcağı قبرجغی ve küçirek höcre ve alaçuk ve bezenmiş gerdek evi ve bucak. *(Ni'meti. XVI. 546)*

§ Bûydân بویدان [*Fa.*] : Koku koyacak nesne ya'ni ol kapurcak قبرجق ki ana kokulu nesne koymuş olalar. *(Şamil. XVI. 406)*

§ Dürc درج [*Fa.*] : Kapurçak قاپورچق. *(Şamil. XVI. 438)*

§ Külbe کلبه [*Fa.*] : Attar kaburcağı قبرجغی. *(Şamil. XVI. 501)*

§ Külbe کلبه [*Fa.*] : Attar kaburcağı قبورجغی ve hücre-i hurd. *(Caf. XVI. 141 - 2)*

§ Bûydân بویدان [*Fa.*] : Kaburcak قبرجق, dürc mânasına. *(Caf. XVI. 30 - 1)*

kaburcuk : → **kaburcak.**

kaburga zırḥ : Bazı kumaşlara demir halkalar kaplanarak yapılan zırh.

§ Begter بکتر [*Fa.*] : Bir nevi cebe zırhtır ki demir halkaların kadife ve zerbeft parçalar üzerine üstüvar idip ceng günlerinde giyerler. Türkistan'da katlav ve bizim Türkimizde kaburga zırḥ قبورغه زرخ ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 123)*

kaç : Kaç defa.

İlâç idim hekim Lokman elinde
Kaç قاچ kurudum kaç قاچ karıldım kim bilir
(Hal. Şa. Gufrani XIX - XX. 88.)

kaçağan : 1. Firarî, kaçkın.

§ Ve eyittiler : İşbunu key berkidin, bu uğru ve kaçağan قچغن ve yalançıdır. *(Enb. XIV. 239)*

§ Kaçağan قچغان kulu kullanma, sârika cariyeyi evine getirme. *(Mevahib. XVI. 553)*

2. Kaçınan, uzaklaşmak isteyen.

§ Zira kişi sevmediğinden kaçağan قچاغن olur. *(Müz. XV. 91)*

kaçak yer : Kaçılacak yer.

Geçit yer : memerr ممر [*Ar.*] : ü kaçak yer : قچق یر meferr مفر [*Ar.*]
(Cef. Ke. XVII. 100)

kaçamak göstermek : Savaşta, kuvvetli olduğu halde düşmanı aldatmak için kendini kaçar gibi göstermek.

§ Istatradalehu استطردله [*Ar.*] : Kendüyi vakt-ı muharebede münhezim suretinde gösterdi ki düşmanı mağrur ve ana hile için ki bizim lisanımızda kaçamak gösterdi قچامق كوسترمك ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 2, 522)*

kaçan, (ḫaçan) : Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vaktâki, nasıl, ne suretle, ne vakit.

Oğlunun oğlanları eydür dede
Yusuf iysi burnundan kaçan قاچان gide
(Yuz. Şeyd. XIII. 91)

§ Kaçan قچن kulumu sevsem anın işitmeği ben olurum, görmeği ben olurum. *(Tebareke. XIV. 10 - 2)*

§ Bâtıldır ol ki müddai eydür : Uyur uyuru kaçan قچن uyara. *(İhlâs. XIV. 184)*

§ Kaçan şerâyin damarlarından, ya'ni atardamardan, kim ona yürek damarı derler, kan çıksa... *(Yadigâr. XIV. 19 - 2)*

§ Pes ikisi yüz arslandın yana duttular. Kaçan قچان katına erdiler, arslan öküze sordu kim üşbu yöreye kaçan قچان geldin ? *(Kel. XIV. 16)*

§ Kaçan قچن sen meni alıp kâfir serhaddine kaçardın. *(Dede. XIV. 64)*

§ Kaçan قچن Kazan evin yağmalatsa. *(Dede. XIV. 147)*

§ Kaçan قچن tavşan hayasını hayızdan kesilmiş hatun kişi üç gün içse yüklü ola. *(M. Bay. XIV. 8)*

§ Abdullah bin Hüzâfe'yi kaçan قچان Kayser'in ileyinde tururdular. *(Fütuh. XIV. 56)*

§ Ve kaçan kim قچنكم konuk gelmezdi üç dört gün oruç tutardı. *(Si. Da. XIV. 42)*

Vasfında her ḫaçan خچن ki Nesimi açar ağız
Şekker lebinden ahar u gevher nisar ider *(Nesimi. XIV. 39)*

§ Ol cemâat ve ol mel'unlar sordular kim Tehâme'nin hurûuc ḫaçan خچن olusardır. *(Si. Da. XIV. 97)*

Bir yetime bunca yüz bin padişah
Kaçan قاچن uya vü hezaran bin sipah
(Man. Tayr. XIV. 8)

Birez gün dürüşesiz arayasız
Kaçan kim قچنکم varasız ol araya siz *(Işk. XIV. 152 - 1)*

Kaçan kim kızı gördü, döndü gitti
Yine yoldaşları katına yetti *(Dah. XIV. 29)*

Melekte ağız böyle nice ola dür-efşan
Ya huride hiç böyle kaçan قچان ola dil-âviz *(Kadı. XIV. 4)*

§ Kaçan birisi günah işlese, geri kalanı anı görüp men'etmeseler Hak Taâlânın ikabı dükelinin üzere âm olur.
(Müneb. XIV - XV. 223 - 1)

Sığındım sana yarı kıl bana
Kaçan قچن mahrum ola sığınan sana
(Hamza. XIV - XV. 54, 38)

Gamzen okları kaçan قچن irişe canıma deyü
Bu Nizami gözetir anca ki canına geçer *(Nizami. XV. 20)*

§ Bir gün zerger, fakiri evine okudu, yidirdi içirdi, önünde bir miskal altun kodu bir mühürlü keseyle; sende emanet dursun, kaçan قاچن gerek ola, alam didi. *(Ferec. XV. 189)*

Nevcivan ile kaçan قچن pîr ola bir *(Bektaş. XV. 50)*

§ Kaçan قچن mescit kapısına gelse başmağın yere sile, temiz kıla. *(Zâd. XV. 102)*

İlâhi bir garib ü bîkesem ben
Ümidimi kaçan قچن senden kesem ben *(Ruşeni. XV. 2)*

§ Kaçan قچن namaza dursalar berk bünyatlar gibi duralar.
(Envar. XV. 219)

§ Kaçan قچن mü'min oruçla günahtan arı olucak heman noksan nefs arıcalığında kalır, ol dahi fıtra ile temam olur.
(Cev. Ah. XV. 697)

§ Kaçan قچن bir katı korkulu iş vâki‘ olsa ...
(Leys. Mu. XV. 415 - 1)

§ Hak Taâlâ kaçan قچن bir nesne halk etmek murat etse...
(Leys. Dâi. XV. 5 - 2)

§ Kaçan قچن bu helâk olsa kalanı dahi ardınca helâk olur.
(Kesir. XV. 16)

§ Kaçan ki قچنکه Hak Taâlâ bir eve rahmet ve bereket vermeli olsa... *(Sâat. XV. 27)*

§ Halife kullara buyurdu kim: Kaçan قچان Sadık içeri gire, ben başımdan tacım götürem, derhal siz anı öldürün.
(Tez. Ba. XV. 6)

§ ... Zira düşman kaçan قچن gelecektir belli değil. Pes daim sakınu turmak gerek. *(Hazain. XV. 53 - 2)*

İnilder dert ile kumru nidem ben
Senin ile kaçan قچن bir zevk edem ben *(Çeng. Dâi. XV. 191)*

§ Kaçan kim yazuk işlesen anın kiçiliğine bakmagıl.
(Güzide. XV. 121)

Güzel kaçan قچن süci içse günüler ay ile gün
Felekte zire ki mah ile âfitap içmez *(Dâi. XV. 34)*

§ Kaçan قچن ol gelicek ben üsküfüm başımdan götürem.
(Tez. Lâ. XV. 15 - 2)

Kaçan قچن pervane olusardır adın
Ki yanmaktan sakınırsın kanadın *(İbrahim. XV. 11 - 1)*

§ Kaçan kim قچنکم ahşam namazı vaktı olsa ve mü'minler abdest alıp ahşam namazın kılsalar... *(Delil. XV. 48)*

§ Kaçan قچن şeytan dilese ki anın gönlüne vesvese bırağa...
(Enfes. XV. 1)

§ Kaçan قاچان kıyamet günü olsa kamu halâyık bir depe üzerine geleler. *(Cennet. XV. 5)*

§ Senden sorarlar yâ Muhammed kıyamet gününden ki kaçandur قچندر anın gelmeği. *(Cev. Es. XV. 232)*

Cefası tıgı kaçan قچن çıka dil niyamından
Çü tuttu hûn-ı dilimle anı serâser jeng *(Ah. Pş. XV. 29)*

Zağ kaçan قچن öykünüserdir tutuya
Ya kaçan قچان benzeyiser turna toya *(Cam. XV. 24)*

Yücelik iden kişi merdut olur
Merdut olanlar kaçan قچن rahmet bulur *(Anasır. XV. 406)*

Can u dil lâ'lin için kıldığı feryat bu kim
Hasta derdine kaçan قچن bulmasa derman iniler
(Şeyhi. XV. 179)

Vereler hem bir ıssı su kaçan kim قچنکم içeler anı
Bağarsukları doğrana ciğerleri dola eskam
(Muham. XV. 385)

Kişide k'olmaya bu resme kemâl
Ana kaçan قاچان iriserdir böyle hâl *(Vahdet. XV. 10 - 2)*

Şükrünü bunun kaçan قچن ettük ki biz
Dahi andan nesneler isteyeyiz *(Tazarru. XV. 173)*

Kaçan قچن ister isen viran edersin
Kamu varlık senindir var sensin *(Salâtin. XV. 2)*

§ Anların arasında kaçan قچن perveriş bulsalar...
(İrşad. XV. 361)

§ Peygamberimiz, kaçan قچن Mekke şehrine yürüse nuru evlere ve hayadlara girerdi. *(Cev. Ah. XV - XVI. 210)*

Kaçan قچن baş kalduram yerden çü-lâle
Akıtma eşkimi mânendi jâle *(Saadet. XV - XVI. 219 - 1)*

Aşk sevdasına sarfeyler Fuzuli ömrünü
Bilmezem bu hâb-ı gafletten kaçan قچن bîdar olur
(Fuzuli. XVI. 144)

Vasla erse Zatiyâ ağlar sevincinden yine
Bu cihanda bilmezem âşık kaçan قچن handan olur
(Zati. XVI. 227)

Yârin adı kaçan قچن gider dilden
Çünkü bir nokta ile zâhirdir *(Lâmii. XVI. 1 - 114)*

Görünür gülşen cehennem odlu eğsi şâh-ı gül
Ey yüzü cennet kaçan قچن sensiz k'dem gülgeşt-i bağ
(Revani. XVI. 72)

Demesinler bu da kanda düzüldü
Kaçan قچن kabak olup boynu üzüldü *(Ârifin. XVI. 178)*

§ Kaçan قچن bir kul ölse sinleye kosalar... *(Ta. Şahi. XVI. 78-2)*

Her kaçan قچن kim nefsin iğva eyleye
Azmede kim kârını vâ eyleye *(Zehr. XVI. 178)*

Düşücek penbede gizlenmez ateş
Kaçan قچن sıvanısar balçıkla güneş *(Güvahi. XVI. 98)*

§ Her kaçan قچن tükürsem eğri gider, kapıyı gözlerim ocağa düşer. *(Letaif. XVI. 35)*

§ Kaçan قچن ramazan ayı gözükse cennetin kapıları açılır, cehennem kapıları yapılır. *(Zad. XVI. 150)*

Karı düşman kaçan قچن dost olusardır
Çü fursat bula kinin alısardır *(Fazilet. XVI. 332)*

§ Key ک [*Fa*] : Kaçan قچن ve ne vakıt. *(Şamil. XVI. 494)*

§ Bir şeyhin bir şâgirdi kaçan ki قچنکه katından gider oldu, vasıyyet talep etmiş... *(Rav. Ah. XVI. 473)*

Kaçan قچن Nazmi ki yaşın yaşın ağlar
Eder ol çağlar sel gözü yaşın *(D. B. XVI. 161)*

§ Yâ Ebazer, kaçan قچن taâm bişirmek dilesen şorbayı çok bişir dahi konşularını gözet. *(Rahat. XVI. 110)*

Bülbül firaz-ı gülde kaçan قچن Gülsitan okur
Serv üzre cümle fâhteler Bustan okur *(Âli. XVI. 8)*

Mûnis olur yüğrüşüp ahu-yi vahşiler bana
Fikr-i çeşminle kaçan قچان kim seyr-i sahra eylesem *(Aşki. XVI. 221)*

§ Her-bâr هربار [*Fa.*]: Vaktî, ya'ni vakıtlardan bir vakıt ki gayr-i muayyendir, her kaçan قچن mânasına. *(Ni'meti. XVI. 630)*

§ Kaçan قچن bir kul ölse sinleye kosalar ol sâat can verip oturturlar. *(Ta. Şahi. XVI. 78 - 2)*

Kaçıp mülk ile malden her ki geçmez
Ḫaçan خچن aşkın yolunda Edhem olsun *(Gülşeni. XVI. 96)*

§ Kaçan قچن bir bınara necaset düşse, ol bınarın suyu çekile. *(Ter. Kurt. XVI. 28)*

Âşıki yaz menakip ibret olsun
Kaçan قاچان kondu budağa uçmadı kuş *(Âş. XVI. 116)*

Sûz-i aşkınla kaçan kim قچنکم dilde ah ü zar olur
Ah dûd ü dûd ebr ü ebr ateşbâr olur *(Baki. XVI. 87)*

Heman-dem ihtiyar elden gidüp karşı çıkar canım
Iraktan doğrulup gelse kaçan قچن ol serv-i âzadım
(Yahya Bey. XVI. 145)

Atası söyler ol turup dinerdi
Kaçan قچن Mısr'ı ana deyü önerdi
(Yuz. Şems. XVI. 127)

Canâ kaçan ki قچنکه derler ise ârızın gülü
Benzer şu bağa kim ana yağmur yağa seher
(Hayali. XVI. 5)

§ Kaçana قچنه değin mûr gibi dane çekici ve rızık cem'edici olasın. *(Saa. Pend. XVI. 46)*

Kaçan قچن başlasa aklım ceng-i nefse
Esir etme İlâhî çeng-i nefse *(Enis. XVI. 3 - 2)*

Her kaçan قچن ol bîvefa ağyar ile sâğar çeker
Âşık-ı dil-hasteler kanlar yudar gamlar çeker
(Figani. XVI. 8)

Kaçan ki dedik elveda
Yanuptur dil ü can oda *(Saz. Bursalı Halil. XVII. 423)*

Besdir hezar zahmine bir sûzen-i müje
Baksa kaçan قچن dike dike yarânı gözlerin
(Atai. XVII. 44)

§ Kaçan قچن kişi kalbini bir mânaya yerleştirse ve dölendirse lâkin amel etmese... *(Nasayih. XVII. 19)*

Acep mi payine sürmek dilersem çehre-i zerdim
Kaçan قچن ben ol tabib-i canı görsem depreşir derdim
(Hâleti. XVII. 336)

Kaçan قچن kim bir geda bir suçu işler
Ulular fazl idüp anı bağışlar *(Battal. XVIII. 64)*

§ Her kaçan ki قچانکه şehir halkından karı ve koca cidâl ve niza etseler. *(Ev. XVII. 1, 63)*

kaçan ise, (kaçansa) : Ne zaman olsa, ne vakit olsa.

Sana dahi bir hafta küymek gerek
Sözümü işitgil budur yeğrek
Kaçan ise قچانیسه sensin benim ben senin
Gece gündüz alam oturam yanın *(Süh. XIV. 211)*

Bu dünyada benim sensin ve ol dünyada senin ben
Kaçan ise قچن ایسه asılısar bu kolum Tubi dalından
(Kadı. XIV. 4)

Ne gam gerçi kavuşmaz dağ dağa
Kavuşur kaçan ise قاچنیسه sağ sağa *(Güvahi. XVI. 69)*

Rakibin sanduğu bu sana yavuz
Komaz tonuzluğun kaçansa قاچنسه tonuz *(Güvahi. XVI. 105)*

kaçansa : → **kaçan ise.**

kaçarlanmak : Kaçar gibi davranmak.

§ Teharrüf تحرف [*Ar.*] : Hamle etmek içün geri çekilip kaçarlanmak قچرلنق. *(Bab. XVI. 1, 292)*

kaçasını : Kaçacağını.

Ne durasın bilir ne kaçasını قاچەسینی
Ne bir kimseye râzı açasını *(Şeh. Ş. XVI.)*

kaçgun, (kaçguncu, kaçkın, kaçkun, kaçkuncu) : Kaçak, firarî.

Ettiler yalancıdır bir aybı bil
Uğrudur kaçguncudur قاچنجیدر key saklagıl
(Yuz. Şeyd. XIII. 15)

§ Gemiciler eyitti... Geminin resmidir kim kaçan içinde kaçmış kul olsa yürümez. Pes ok bıraktılar ok Yunus adına çıktı. Yunus eyitti : Kaçkıncı قچقنجی benven. Bular eyitti : Biz seni denize bırağır değiliz... *(Enb. XIV. 865)*

§ ...Evit, kul karavaş, kaçgun قچغون olsa, anda şer'î hak ta'yin kılmamıştır. *(Müneb. XIV - XV. 299 - 2)*

Kapuna geldi gerü kaçguncu قچغونجی kul
Sana lâyıktır kerem sen kıl kabûl *(Vahdet. XV. 7 - 2)*

§ İçimizde kaçgun قاچغون kul var. *(Envar. XV. 166)*

§ Dediler ki yâ kavm bu oğlan bizim kaçkun قچقون kulumuzdur. *(Leys. Ar. XV. 630)*

§ ...Filvaki' o şekillü bir oğlana rast gelip sen kaçguna قاچغونه benzersin deyü tutmak istediğimizde... *(Sic. A. XVI. 4, 933)*

§ Mes'ele : Kaçgun قاچغون kulun müddet-i urfiyyesi temam olduktan sonra hâkim izniyle bey' ü şirâ şer'an sahih olur mu? *(Os. Kanun. XVII. 343)*

§ Gemiciler, içimizde kaçkun قاچقون vardur deyü kur'a attıklarında üç def'a da kur'a Yunus aleyhisselâm üzerine düşmekle... *(Cihan. XVII. 433)*

§ Âyâ bunlar ne ola, bizim gibi kaçkıncı قاچقنجی mı yoksa bizi koğuncu mu ola. *(Ev. XVII. 5, 36)*

§ Doksan kaçkun قاچقون der-zencir olunup... *(Naima. XVII - XVIII. 5, 42)*

kaçguncu : → **kaçgun.**

kaçık : Eğri, çarpık.

§ Virib وریب [*Fa.*] : Eğri ve münharif mânasınadır. Bu eğrilik eksenya kapı tahtalarında olur. İran Türkisinde kaykaç ve bizim Türkimizde kaçık قاچق ve ba'zılar virib muharrefi verep derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 612)*

kaçkın : → **kaçgun.**

kaçkun : → **kaçgun.**

kaçkuncu : → **kaçgun.**

kaçmak : Koşmak, seğirtmek.

Yürüyen, sürünen, yüğüren, uçan
Görünen, yubunan, çapınan, kaçan قچن *(Süh. XIV. 3)*

kadanmak : Pekişmek, yerleşip kalmak.

Buların her biri bir ad adandı
Bu adlar bunlara muhkem kadandı قدندی *(G. Ra. XVI. 100)*

kadarca : Kadarcık.

§ Katr قطر [*Ar.*] : Bedende can tutacak kadarca قدرجه az gıdâ ve yiygü. *(Bab. XVI. 2, 76)*

kadasın almak : Birine gelecek kaza, öbürüne gitmek.

Kadam alsın güzellerin alayı
Güzellerden sıdkım sıyrıldı gönül *(Kara. XVII.)*

Çıkma, kadan alam, sözünde yalan
Beni boş boşuna eğleme dedim *(Saz. Derdiçok. XX. 767)*

kadem basmak : Azmetmek, ayak diremek, inat ve ısrar etmek.

§ Her kim yavuz içün kadem basa قدم بسا ve hiyanetliğe el uzada, âhir anın renci ve âfeti kendözüne dokunur. *(Kel. XIV. 61)*

kadem urmak : Yapmağa girişmek.

§ Eyitti : Endişe kılurven kim şol can uçurucu zalimin belâsından kendözüm kurtaram. Şağal eyitti : Bu işe ne tarik ile kadem urmak قدم ارمق dilersin. *(Kel. XIV. 2 - 33)*

§ Biz ol taifeden değiliz kim bu dereceye irevüz ve ol dereceyi istemeğe kadem uravuz قدم اوروز. *(Kel. XIV. 26)*

kader : Az, biraz, azıcık.

Tan atıncağız gece olmaz ırak
Güneş eylemez gökte yindek durak
Bu söz kim demişler iğen hakturur
Ki her bir gelecek yakıncakturur
Bu sözleri söyleyicek Nevbahar
Süheyl'in kader قدر gönlü duttu karar *(Süh. XIV. 119)*

kaderlemek : Takdir etmek, mukadder kılmak.

§ Kaderledi قدرلدی dirliği, andan ölümü. *(Tebareke. XIV. 34 - 1)*

kader vakıt : Az bir zaman.

§ Nagâh Dimne ıraktan gözüktü. Pes kader vakıt قدر وقت eğlendi, kaçan arslan katına erdi. *(Kel. XIV. 32)*

kadı bitisi : Mahkeme ilâmı, hüccet.

§ Çek چك [*Fa*] : Kadı bitisi قاضی بتسی ve hallâç tokmağı. *(Ni'meti. XVI. 231)*

§ Terzede ترزده [*Fa.*] : Kadı bitisi قاضی بتسی . *(Ni'meti. XVI. 199)*

§ Terzede ترزده [*Fa.*] : Kadı bitisi قاضی بتسی . *(Caf. XVI. 21 - 2)*

§ Çek چك [*Fa.*] : Kadı bitisi قاضی بتسی . *(Caf. XVI. 41 - 1)*

§ Kabâle قباله [*Ar.*] : Kadı bitisi قاضی بتسی . *(Şamil. XVI. 482)*

§ Çek چك [*Fa.*] : Kadı bitisi قاضی بتسی . *(Şamil. XVI. 416)*

§ Çek چك [*Fa.*] : Kadı bitisi قاضی بتسی ki ta'rib edip sâk derler. *(Cam. Fa. XVII. 1 - 50)*

§ Terzede [*Fa.*] : Kadı bitisi قاضی بتیسی . *(Nuh. Tuh. XVII. 178 - 1)*

kadılaşmak : İki taraf hâkim huzuruna çıkmak, mahkemelik olmak.

§ Nifar نفار [*Ar.*] : Kadılaşmak قاضیلشمق ve husumet edişmek. *(Bab. XVI. 2, 485)*

§ Terâfu' ترافع [*Ar.*] : İki kimse varup kadılaşmak قاضیلشمق . *(Bab. XVI. 1, 242)*

kadıncık : Hanımefendi.

§ Ağaçe آغاچه [*Fa.*] : Kadıncık قادنجق demektir, ağa kadın, bânu mânasına. Bibi dahi derler. *(Deş. XVI. 299 - 2)*

kadın tuzluğu : Oğlan aşı da denilen zamk.

§ Cavşîr جاوشیر [*Fa.*] : Beş yaşın süren deve ve kadın tuzluğu قادین طوزلغی . *(Şamil. XVI. 115)*

kadı otu : Hindiba.

§ Hindiba هندبا [*Ar.*] : Ka.ra kıvrak ve acı marul ve güneyik ve kadı otu قاضی اوتی *(Bab. XVI. 2, 60)*

kafa çanağı : → **baş çanağı.**

kâfir karlağucu : Baykuş cinsinden bir kuş.

§ Çağne چغنه [*Fa.*] : Kâfir karlağucu كافر قرلاغوجى .
(Şamil. XVI. 223)

§ Çağne چغنه [*Fa.*] : Yapalak kuşu ve kâfir karlağucu كافر قرلغجى.
(Ni'meti. XVI. 31)

kağan, (kağan a(r)slan) : Kızmış, kükremiş, çok öfkeli (aslan, kaplan).

§ Şol kağan arslan قغان ارسلان gibi hamle idüp...
(Anter. XIV. 200)

Giyip Mehla cebe meydana girdi
Kağan aslan قغان اصلان gibi cevlana girdi *(Işk. XIV. 211 - 1)*

§ Canavarlar serveri kağan aslan قغان اصلان. *(Dede. E. XIV. 184)*

§ Ol üç canavarın biri kağan aslan idi قغان اصلاندى biri kara buğra idi, biri dahi kara buğra idi. *(Dede. E. XIV. 173)*

§ Ben anı âdem suretinde bir kağan arslan قغان ارصلان gördüm.
(Si. Da. XIV. 691)

Kılıç salsa bin ere depineydi
Kağan aslan gibi kim çapınaydı *(Dah. XIV. 24)*

İki kardaşı kağan aslan قاغان اسلان gibi
Atası ile otururd'ol iki *(Süh. XIV. 135)*

§ Eğer zaif dilgü anın himayeti otluğuna yol bulursa erkek kağan aslanları قغان اصلانلرى iki yırtar.
(İhlâs. XIV. 2)

§ Eyle sandı kim on kağan arslan, on yedi başlı evren kala'sının içine girdi. *(Fütuh. XIV. 499)*

Göğüz gerip kağan aslan قغان اسلان bigiler
Şaha karşı çök urdular serâser *(Hurş. XIV. 61)*

§ Kağan arslan قغان ارسلان gibi anrayıp savaşa girdi.
(Ta. Sel. XV. 1, 215)

§ Karıncalar ittifak ile kağan arslanı قغان ارسلانى âciz ve dermande kılurlar. *(Ta. Sel. XV. 1, 19)*

§ At üstünde şöyle sanaydın ki kağan arslana benzerdi. *(Kesir. XV. 133)*

§ Melik Nasır Salâhüddin kağan arslan gibi bin kişi ile Hama'dan seyreyledi. *(Kesir. XV. 205)*

§ On karınca ittifak edicek kağan arslanın قغان ارسلانك derisin yırtarlar. *(Güls. XV. 44)*

İletti başını meydan başına
Ne geldi gör kağan arslan قغان ارسلان başına *(Mih. XV. 266)*

§ İki arslan çıkageldi, biri erkek, biri kağan قغان idi. *(Bektaş. XV. 102)*

§ Şîr-i garran شیر غران [*Fa.*] : Kağan arslan قغان ارسلان ve anırgan ve çağırgan arslan. *(Ni'meti. XVI. 441)*

§ Jiyan ژیان [*Fa.*] : Yırtıcı canavarların sıfatıdır, kağan قغان ve anırgan demektir. Şîr-i jiyan ve bebr-i jiyan derler. *(Ni'meti. XVI. 362)*

Kağan arslan gibi anrar erenler
Oka kalkan gibi göğüs gerenler *(Şeh. XVI. Ş.)*

Dediler biz iki dilküleriz hor
Bu bir şîr-i kağandır قغاندر mest ü mağrur *(Güvahi. XVI. 60)*

Hânkahı içre anraşup yatan dervişlerin
Her birisi kulle-i aşkın kağan aslanıdır قغان اصلانىدر
(Aşki. XVI. 58)

§ Bosnada kağan arslan قغان آرسلان gibi olan o vezir-i âlişan katledilip. *(Ev. XVII. 5, 602)*

§ Heman ol server-i cihan kağan arslan gibi üç dört yüz süvâr ile küffar-ı hâksar üzerine teveccüh edüp. *(Solak. XVII. 5 - 2)*

§ İfirrin عفرین [*Ar.*] : ...Tünd ve şedit arslana vasfolur, şir-i derrende mânasına ...Türkide ana kağan arslan قغان ارسلان ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 36)*

kağan a(r)slan : → kağan.

kağıldı : Gürültü.

§ Ve kiminin kârı kuru kağıldı قاغلدى ve şamata ve gavgadır. *(Şeref. XVI. 201)*

kağırmak (I) : Balgam çıkarmak için öksürmek.

§ Ve kusmağı ve kağırmağı قاغرمغى keser. *(M. Bay. XIV. 18)*

§ Ve kağırıp تغرب tükürmeyi âsan eder ve ağız ve boğaz iriliğin yumşatır. *(M. Bay. XIV. 30)*

§ Kağırıp تغرب tükürmeği âsan ede ve avazı gökçek ede. *(M. Bay. XIV. 83)*

§ Nefes vermek âletlerinin buhranı tükürmekle ola ve ağızdan kağırmakla قاغرمقله ola. *(Yadigâr. XIV. 60-2)*

§ Fursat bulup kağırup قاغروب ağzı dolu balgamı tabibin şarkıdak suratına tükürür. *(Letaif. XVI. 54)*

kağırmak (II) : → **kañırmak**

kağşak : Kağşamış, parçaları gevşeyip dağılacak hale gelmiş.

§ Ruşt رشت [*Fa.*] : Kağşak تغشق ve her nesne kim eskiyüp harap olmağa başlaya. *(Ni'meti. XVI. 344)*

§ Ruşt رشت [*Fa.*] : Kağşak تغشق mânasına ki bir divar eskiyüp yıkılmağa başlar. *(Caf. XVI. 70 - 1)*

§ Rişt رشت [*Fa.*] : Kağşak قاغشق yer ki eskiyip yıkılmağa başlar... Ve her nesne ki eskiyip harap olmağa başlayıcak rişt derler. *(Deş. XVI. 41 - 2)*

§ Rişt رشت [*Fa.*] : Kağşak قاغشق, mütehalhil mânasına. *(Cinas. XVI. 31 - 1)*

§ Reşt رشت [*Fa.*] : Beş mânası var... 5, mutlak eczası birbirinden müteferrik mânasınadır... ve hassaten kağşak تغشق ve mütehalhil duvara denir. *(Bürh. XVIII - XIX. 300)*

kağşamak, (kaḫşaşmak, kaḫşamak) : Bir şeyin parçaları gevşeyip dağılacak hale gelmek.

Cem'ederem aşkını gönülde ben
Firkati ile bu cihan kaḫşaşa قاخششا *(Kadı. XIV. 210)*

Servini revan eyleyicek gülşene subhun
Gevdemde varı sünügümün kaḫşaşayım قاخشاشيم der *(Kadı. XIV. 340)*

§ Salih bularınla kavil berkitti kim kaçan kayadan deve çıkıcak iyman getireler. Andan Salih dua kıldı, şolok sâat ol kaya yüklü oldu butlacı deve gibi. Andan deprendi ve kaḫşaştı قخششدی ve yarıluben bir deve çıktı. *(Enb. XIV. 127)*

Sünüğü kaḫşamış قخشمش beli bükülmüş
Eneği göğsü üstüne dökülmüş *(Fazilet. XVI. 215)*

Kağşamak قغشمق : Vehn وهن [*Ar.*] ü tahalḫül : çürümek dahi: nehar
(Asım. XVIII - XIX. 33)

§ İnkıdad انقضاض [*Ar.*] : Çatlamak, kağşamak قاغشەمق.
(Kam. Os. XIX. 484)

kağşatmak, (kaḫşatmak) : Bir şeyin parçalarını gevşetip dökülecek hale getirmek.

§ Gafillüce kara başın alıp kesti, kaḫşaduben قاخشدبن alca kanın yer yüzüne döktü. *(Dede. E. XIV. 64)*

§ Ol kal'anın mancınıklar yıkıp ve kağşattığı قاغشتدغی yerleri muhkem yaptır. *(Kesir. XV.* b - *73)*

kaḫalamak : Gagalamak.

Alıp ortaya çaldılar surnayı
Kaḫaladılar قخلدلر nitekim turnayı *(Süh. XIV. 291)*

kaḫlamak : Kurutmak, kadit haline getirmek.

Çü ben suretin gördüm ey mah-rû
Heman kubbede yazılı andan beru
Atam gussadan kendözün kaḫladı قخلدی
Öğüt verdi vü gönlümü sahladı *(Süh. XIV. 127)*

kaḫmak : → **kakmak.**

kaḫşamak : → **kağşamak.**

kaḫşaşmak : → **kağşamak.**

kaḫşatmak : → **kağşatmak.**

kak (I) : **1.** Elma, armut, kayısı gibi meyvaların kurusu.

§ Elma kakı قاق : 100, pirinc : 200. *(Sic. B. XV. 12, 150)*

§ ...Kakırsan andan kakı, yirsen yi armut kakı قاق.
(Ferec. XV. 309)

§ Kişte کشته [*Fa.*] : Ekilmiş ve her meyvanın kurusu, ana kak قاق denir. *(Nuh. Tuh. XVII. 194 - 2)*

§ Müfellak مفلق [*Ar.*], emrud-ı ḫuşk خشك امرود [*Fa.*]: Kuru emrut ki emrut kakı قاق ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 148)*

§ Kak قاق [*Fa.*] : Kadit ve huşk mânasınadır. Hâlâ meyva kurusunda müstameldir. Armut kakı قاق ve kayısı kakı قاق gibi ve ince ve uzun adama da ıtlak olunur.
(Bürh. XVIII - XIX. 452)

2. Kadit, yani kurutulmuş et.
Gürbe : kedi, kedu : kabak, güft : dedi, satil : susak
Hurd : yidi, çepin : solak, kak قاق : kadid قديد [*Ar.*] ü ay : meh
(Genc. XVII. 61)

kak (II), (kaklık) : Kırlarda içine su biriken çukur.

§ Es-sıhric الصهريج [*Ar.*] : Kaklık قاقليق ya'ni su irkilecek yer.
(Terceman. XV. 1, 19)

§ Âbgîr آبكير [*Fa.*] : Kaklık ققلق. *(Şamil. XVI. 107)*

§ El-ku'be القعبة [*Ar.*] : Dağlarda ve kayalarda olan hudayî oyma çukura denir ki anda su irkilir; ba'zı diyarlarda kak قاق ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 236)*

kakığan : Öfkeli, hiddetli.

Ger ımşağ isen düşman igen kıyar
Kakığan isen تقيغانسك halk senden doyar *(Ferh. XIV. 17)*

§ ...ol bed-huludur, bahildir, mütekebbirdir, mürâidir, katı kakığandır قتغندر korkaktır... *(Müneb. XIV - XV. 14 - 1)*

§ Nitekim katı tok olana şeb'an denilür ve kakığan قاقغن kişiye gadban derler. *(Leys. Ar. XV. 12)*

§ Bir kişi geldi Peygambere eyitti : Yâ Resulâllah bana bir nesne öğret kim Hak Taâlâ Hazretlerine yakın olam. Eyitti: kakığan قاقغان olma. *(Cennet. XV. 309)*

§ Tîz تیز [*Fa.*] : İti mânasına ; demürde keskin ve dârûda harif derler ve kakığan قاقغان âdem. *(Miftah. XV. 69)*

Musi'yi sen sanma sakın tîz ü tünd
Bir kakığan تقغان ebleh ü bîakl ü künd *(Ruşeni. XV. 104)*

§ El-ağdabü : الاغضب Katı kakığan قاقغان kişi. *(Terceman. XV. 2, 100)*

§ Düjâgâh دژاکاه [*Fa.*] : Cellât ve bed-hu olup kakığan قاقیغان ve gürleğen olan adamda ve yırtıcı hayvanlarda isti'mâl olunur. *(Deş. XVI. 324 - 1)*

§ Ḫışmgîn خشمکین [*Fa.*] : Kakığan قاقیغان, gazaplı mânasına. *(Deş. XVI. 254 - 2)*

§ El-mütegaşşim المتغشم [*Ar.*] : Kakığan قاقغان gadban gibi. *(Ah. XVI. 928)*

§ Hışmgîn خشمکین [*Fa.*] : Kakığan قاقیغان. *(Şamil. XVI. 198)*

§ Dejâgeh دژاکه [*Fa.*] : Bed-hu olan kimse ki kakığan قاقغن ve gürleğen olur. *(Caf. XVI. 58 - 1)*

§ Gadb غضب [*Ar.*] : Öykeli kimse ve kakığan قغن kimse, arslan. *(Bab. XVI. 1, 101)*

§ Cinfaz جنفاظ [*Ar.*] : Taam üzerinde kakığan قغن recül. *(Bab. XVI. 1, 230)*

§ Dejend دژند [*Fa.*] : Bed-hu ve kakığan قاقغان Türkide hoyrat derler. *(Nuh. Tuh. XVII. 57 - 1)*

kakığan eylemek : Hiddete sevk etmek, öfkelendirmek, asabını bozmak.

§ ...Dalağı büyütür, veremler eyler, ağız dadın yaramaz eyler, tiz kakığan eyler قاقغن ایلر. *(Hazain. XV. 28 - 1)*

§ Uyku vaktinde üyümemek... bedeni arıklatır, benzi karartır, sarartır, kakığan eyler, şefkatı giderir. *(Hazain. XV. 41 - 1)*

kakığanlık : Öfkelilik.

§ ...İştihayı sadık eyler, kakığanlığı قاقغنلغی keser, sevdayı sır, kamu sevdadan rencleri sakin eyler. *(Hazain. XV. 44 - 1)*

§ Dej دژ [*Fa.*] : Dağ tepesi ve hışm ve dürüşt-huy olmak ve kakığanlık قاقنلق. *(Ni'meti. XVI. 300)*

§ Düj دژ [*Fa.*] : Bed-huyî ve kakığanlık قنقنلق.
(Deş. XVI. 151 - 1)

kakılmak : 1. Çalınmak, vurulmak.

§ ... ol esnada kapı kakıldı قاقلدی, cariye durdu kapıya vardı.
(Ferec. XV. 30)

Kapısın kakma ilin tâ ki âhir
Kakılmaya قاقلمایه kapın senin de vâfir *(Güvahi. XVI. 2)*

2. Çakılmak, saplanmak.

§ Bu yıldız gökte şol kandil gibi asılmıştır kim ol tahtaya eğseri kakılmış قاقلمش gibi göğe berkinmiştir.
(Leys. Mu. XV. 191 - 1)

§ Nûk نوك [*Fa.*] : Sügü ucu ve kalem ucu ve evin bedenine kakılan قاقیلان demir. *(Şamil. XVI. 176)*

kakımak, (kaḫımak) : 1. Öfkelenmek, kızmak.

Malik Reyyan ol kamuya kakıdı قاقدی
Kimini sürdü kimini tokudu *(Yuz. Şeyd. XIII. 48)*

§ ...Mübahase eylediğinden nâşi muallim kakıdı قاقدی.
(Si. Da. XIV. 171 - 1)

Söğer ü buşar ana yavlak kakır قاقر *(Yuz. Da. XIV. 28)*

§ Ne kakırsın قاقرسن bana ağam Kazan... *(Dede. XIV. 26)*

Biri sultanlarda şol tiz kakımak قاقیمق
Nice tahtı ol sebepten yıktı Hak *(Ga. XIV. 350)*

§ Zahit anın sözün dinlerken elin birbirine urup ayasın çatlatırdı tâ kim sıçanlar ürke. Pes konuk kakıdı ققدی ve eyitti : Ben söz söylerven, sen elini birbirine ursun; beni yeyni görüp maskaraya dutar mısın ? *(Kel. XIV. 84)*

§ Ot içtükten sonra kendüyi iş işlemekten ve rıyazattan ve kakımakdan قاقمدن saklaya. *(Yadigâr. XIV. 15 - 1)*

§ Tâ üç dört keret gerü okudu, dânişment hiç kakımayup ققميوب tekellüfle gelürdü, tekellüfle giderdi. *(Yüz. Ha. XIV. 228)*

Atam bir gün igen kakıdı قاقدى bana
Söz içinde nesne demişem ana *(Süh. XIV. 194)*

Kakımak ققيمق yürekten giderse seni
Deli diyeler bellü bilgil anı *(Ferh. XIV. 70)*

Meddah ne tahsin edebile seni şâhâ
Sen kaḫıma قاخمه ol medh ile tahsini esirge *(Kadı. XIV. 153)*

§ Çün Mesih kendi kullarına kaḫıdı قاخدى, buştu. *(Fütuh. XIV. 99)*

Şu genç arslan gibi hûb-ı zemane
Kakıdı hışmile oldu divane *(Dah. XIV. 31)*

§ Ve uyku gelmemek ve tiz kakımak قاقق ve gözü kızıl olmak... *(Mü. Şi. XIV - 61)*

Çün kim evvel işitir bu sözleri
kakımağından قاقاغندن olur kan gözleri *(Man. Tayr. XIV. 10)*

Kakıdı ققيدى gözleri oldu hun-âlûd
Yüreğinden dımağa çıktı bir dûd *(Işk. XIV. 133 - 2)*

Sen zamane işine kakımagıl قاقيمغل
Hem samana kazığı dokumagıl *(İs. H. XIV - XV. 16)*

Kakıdı قاقدى ağladı güldü oldu şad
Âhiret andı, Huda'yı kıldı yâd *(Melhame. XIV - XV. 68 - 2)*

§ Gazaplarını yutup kakıdukları قاقد قلرى kişiye affedüp muhsinlerden olalar. *(Müneb. XIV - XV. 14 - 1)*

§ Bey kakıdı قاقدى eyitti: Yâ fâcir, benim katımda yüzüme karşı bunun gibi söz mü söylersin. *(Cennet. XV. 65)*

§ Ve Mâlik yine tamuya kakıyup قاقيوب yohsa benüm buyruğum tutmaz mısın, ben senden Bâri Taâlâya şikâyet kıluram diye... *(Delil. XV. 157)*

§ Bânû-yi âlem kakıyup قاقيوب bire kahpeler, niçün Nakşi-nigâr idüp Pûselik'te karar kılmazsız, dedi.
(Müslim. XV. 4, 34)

§ Şöyle kakımıştı قاقشدى ki gövdesinin kılları tonundan taşra çıkmıştı. *(Enfes. XV. 442)*

§ Bayezit gördü kim Muhammed'in ve Ayşe'nin adını bu lûublara komuşlar, kakıdı قاقدى. *(Müz. XV. 49)*

Sofi kakıdı ققيدى Şeyhi'ye aşk andığı içün
İşitmezem sözün ko çağırsın kolayına *(Şeyhi XV. 151)*

§ İbrahim kakıdı ققدى bıçakı taşa urdu. *(Tuh. Le. XV. 316)*

Didim yolunda can olsun mu kurban
Kakıyup ققيوب didi cânan olsun olsun *(Mesihi. XV. 80)*

§ Filhâl gazap etti, ya'ni kakıdı ققدى. *(Cinan. XV. 59)*

§ Âmir kakıdı قاقدى attan indi, bir od yalını bigi kılıç çekip Ali'ye karşı geldi. *(Hay. XV. 62)*

§ Yusuf Harzemî derler bir kişiye kakıdı ققدى önüne getirdi ikab etmek için. *(Kesir. XV. 43)*

Kakımaya قاقايه ol müride yok yere
Nefret ile olmaya kim ayıra *(İbrahim. XV. 30 - 2)*

§ Fikir dediğimiz şoldur kim yaramaz nesneler sana, ya korkacak, ya kakıyacak قاقيجق ya kin dutacak, ya...
(Hazain. XV. 9 - 1)

§ Delle eyitti : Bu kişi benim erimdir, bundan üç kızım var. Bir gün yok yere kakıdı قاقيدى çıktı gitti. *(Ferec. XV. 486)*

§ Her kim ki vakt-ı nasihatte kakıduğundan قاقدوغندن benzi sararır. *(Maârif. XV. 242)*

§ Hiçbir düşmanına kakıyup قاقيوب karanma kudretten öndin.
(Maârif. XV. 244)

§ Beşinci, kakımağı ققمغى yutmak gerektir. *(Güzide. XV. 4)*

§ Süleyman aleyhisselâm hüdhüdün arayıp bulmadıkta kakıdı قاقیدی. *(Envar. XV. 151)*

§ Bir kerre dahi yine öyle idicek kakıdı قاقیدی beni götürüp Frengistan'da bir cezireye bıraktı. *(Bektaş. XV .177)*

§ Bir gün nefsime bir iş buyurdum, tosunluk eyledi, kakıdım ققدم, bir yıl su vermedim. *(Tez. Ün. XV. 8 - 1)*

§ Es-sevretü السورة [*Ar.*] : Tizlik ve katı kakımak قاقق. *(Terceman. XV. 1, 415)*

§ Ve kakıdıklarını قاقدقلرینی men' idenler içün... *(Cev. Es. XV. 104)*

§ Gars غرس [*Fa.*] : Kakımak قاقق hışm mânasına. *(Deş. XVI. 158 - 1)*

§ Rezd رزد [*Fa.*] : Kakımak قاقق gazap mânasına. *(Deş. XVI. 73 - 1)*

§ Zükiden زکیدن [*Fa.*] : Puşmak ve küsmek ve kakımak قاقق. *(Ni'meti. XVI. 24)*

İşitti dâyeden çün bu hıtabı
Kakıyup ققیوب hışm ile verdi cevabı *(Yuz. Şems. XVI. 101)*

§ Lefc لفج [*Fa.*] : ... Ve bir kişi ki kakıyup قاقیوب gazaba gele. *(Caf. XVI. 148 - 2)*

§ Şöyle kakımıştı قاقشدی ki gövdesinin kılları tonundan taşra çıkmıştı. *(Leys. Ar. XVI. 651)*

§ Lisan-ı Fariside kakıyan قاقین kimseye de ter derler, kakıdı قاقدی deyecek yerde ter-şüd ترشد derler. *(Deka. XVI. 100 - 1)*

§ El-gadab الغضب [*Ar.*] : Hışmetmek ve kakımak قاقیمق. *(Ah. XVI. 729)*

Ey Gülşeni dimezem adın o Türk şûhun
Çün korharam kahısa قخیسه anın gibi yavaştan *(Gülşeni. XVI. 103)*

§ Garaşîden غراشیدن [*Fa.*] : Kakımak قاقیمق. *(Şamil. XVI. 328)*

Eğer gayri kişi görse kakırdı ققردی
Beşik içinde ra'd bigi şakırdı *(Fazilet. XVI. 21)*

§ Abdullah bin Abbas'a söylediler Kâ'b şöyle söyledi deyü, katı kakıdı ققدی, yalan söyledi, didi. *(Ta. Şahi. XVI. 25 - 2)*

Kakıdı ققیدی anlara gümrendi aslan
Diledi ikisin de ede bî-can *(Güvahi. XVI. 62)*

Kakımış aslandır şimdi çöl ister
Sultan Murat geldi açılın dağlar *(Kayıkçı. XVII. 6)*

§ Gadban غضبان [*Ar.*] : Kakıyan قاقیان. *(Müntehab. XVII. 69-2)*

Islamak : âğişten, işkenden : sımak
Ḫışm kerden خشم کردن [*Fa.*], tıyre geşten طیره گشتن [*Fa.*] : kakımak قاقیماق
(Genc. XVII. 84)

§ Ḫışm خشم [*Fa.*] : Kakımak ققمق gazap mânasına ism-i masdardır. *(Cam. Fa. XVII. 61)*

§ Ḫışm خشم [*Fa.*] : Kakımak قاقیمق ve gayz ve gazap. *(Nuh. Tuh. XVII. 136 - 1)*

Kakıdı قاقیدی at saldı Ca'fer'den yana
Hamle kıldı bir kılıç urdu ana *(Battal. XVIII. 24)*

§ El-gadab الغضب [*Ar.*] : Kakımak قاقیمق. *(Kdeb. XVIII. 185-1)*

2. İtiraz etmek, karşı gelmek.

§ Pes Âdem aleyhisselâm işbu buyruğu oğlanlarına söyledi, Habil razı oldu ve Kabil kakıdı قاقدی ve eyitti : Kız karındaşım benimle bir karından doğdu ve Habil(in) kız karındaşından ol görklüdür ve ben ana haklıven ve biz iki uçmak dölüyüz ve ol iki dünya dölüdür. *(Enb. XIV. 29)*

3. Azarlamak, tekdir etmek.

§ Cariye eyitti : Bana ne söğersiz ve kakırsız قاقیرسز, benim elimde ne var. *(Ferec. XV. 62)*

§ Zecur زجور [*Ar.*] : Kakımayınca قاقیمینجه sağdırmayan nâka. *(Bab. XVI. 1, 49)*

§ İtâb عتاب [*Ar.*] : Kakımak قاقق . *(Müntehap. XVII. 63-1)*

Kakımağa قاقنه : muâtebe معاتبه [*Ar.*], masharalık : mutayebe *(Cev. Ke. XVII. 17)*

İtab عتاب [*Ar.*] : Kakımak قاقق azgunluğa dinildi : dalâl *(Cev. Ke. XVII. 104)*

§ Ter şüden تر شدن [*Fa.*]: Ve dahi bir kimesne bir kimesneyi lisanen azâr etse ki Türkide kakımak قاقیمق ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 1, 77)*

kakımaklu : Gazaplı, hiddetli.

§ Garmîde غرمیده [*Fa.*]: Kakımaklu قاقملو gazabnâk... mânasına. *(Deş. XVI. 340 - 1)*

§ Garaşide غراشیده [*Fa.*] : Kakımaklu قاقیماقلو. *(Şamil. XVI. 236)*

kakınç : 1. Hiddet, öfke, sitem, serzeniş.

Kızından çün işitmedi şeh cevap
Kakınç قاقنج oduna bağrı oldu kebap *(Süh. XIV. 144)*

Kakınçtan قاقنجدن kaygudan kahrolmuş idi
O ni'metler ana zehrolmuş idi *(Hurş. XIV. 62)*

§ Benim başıma kakınç قاقنج kakarlar... *(Dede. XIV. 27)*

§ Hay kakınçlu قاقنجلو er sen bunda neylersin. *(Hamza. XIV - XV. 54, 273)*

§ Gördü kim Ebumüslim beyleri kakınç ile قاقنجیله üstüne yürüdü. *(Müslim. XV. 6, 28)*

§ Yapıştım kamîsına ve rıdâsına; kakınçla ققنجله baktım, dahi... *(Kesir. XV. 235)*

§ Allahü Taâlâ kâfirlerin kakınçlarını ققنجلرنی yine kendülere reddeyledi, hiç hayra yetişmediler. *(Kesir. XV. 91)*

§ Zira senden ümidi olana kakınç ققنج etmek, ben dahi umucuyam demek olur. *(Kab. XV. 67)*

Kakınç ile ققنجله belürtüp çin-i ebrû
Ayan etti melâlet ekşidüp rû *(Mih. XV. 187)*

Yâr yad illere salıp beni kakınç ile قاقنجله ah
Tasa nerdinde yine döne döne eyledi zar *(D. B. XVI. 89)*

§ Çeşm-âğıl چشم آغیل [*Fa.*] : Kakınç قاقنج vaktında göz ucıyle bakmak. *(Şamil. XVI. 416)*

§ Ḫışm خشم [*Fa.*] : Kakınç قاقنج. *(Şamil. XVI. 599)*

§ Gajm غزم [*Fa.*] : Kakınç قاقنج ve kîne. *(Şamil. XVI. 476)*

§ Jiyan ژیان [*Fa.*] : Kakınçlu قاقنجلو ve ırancı yırtıcı ve heybetli. *(Şamil. XVI. 450)*

§ Gamende غمنده [*Fa.*] : Kaygulu ve kakınçlu قاقنجلو. *(Şamil. XVI. 475)*

2. Kalkma, kalkış, harekete geçiş.

Çekerler her birine dinç atı
Kakıncı قاقنجی her birinin oldu katı *(Şeh. Ş. XVI.)*

kakınmak : 1. Gazaba uğramak.

§ ...Ol kakınmışlar قاقینمشلر Yahudilerdir. *(Münteha. XV. 177)*

2. Öfkelenmek.

Sana her kim ki yatlu söyler ise
Ne karşı söyle sen ana ne kakın قاقن *(D. B. XVI. 162)*

kakırcamak : Yağ ve ceviz içi bozulup acımak.

§ El-kanem القمْ [*Ar.*] : Ceviz içi fasit olmak mânasınadır ki taşra Türkisinde kakırcamak قاقیرجمق ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 544)*

kakırcımak : Ses çatallanmak, çatlak çıkmak.

§ Sahal صحل [*Ar.*] : Avâze çatallığı ve kakırcıması قاقرجی‌مسی. *(Bab. XVI. 1, 406)*

kakırdak, (kıtırdak) : Kuyruk, iç yağı gibi maddelerin yağları sızdırıldıktan sonra kalan posası, kıkırdak.

§ Hamm حم [*Ar.*], cezdere-i dünbe جزدرهٔ دنبه [*Fa.*] : Kuyruk yağının kakırdağı قاقرداغی. *(Aks. XVII - XVIII. 2, 182)*

§ El-hamme الحمة [*Ar.*] ...ve dahi kuyruk yağının kakırdağı قاقرداغی. *(Ah. XVI. 318)*

§ Cezdere جزدره [*Fa.*] : Kakırdak قاقرداق ve darı kuşu. *(Ni'meti. XVI. 229)*

§ Cezdere جزدره [*Fa.*] : Kakırdak قاقردق. *(Cam. Fa. XVII. 88)*

§ Kürcen کرجن [*Fa.*] : Kıtırdak قطرداق ta'bir olunan yumuşak kemiğe denir, geryek ve kemirtlik dahi derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 481)*

§ Tezleb تزلب [*Fa.*] : Kavrulmuş kuyruktur ki kakırdak قاقرداق ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 183)*

§ Cezder جزدر [*Fa.*] : Erinmiş kuyruktur ki kakırdak قاقیرداق ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 202)*

§ Cirende جرنده [*Fa.*] : Ol yumuşak kemiğe denir ki et ile kemik beyninde kadr-i müşterektir. Arabide gudruf ve Türkide kakırdak قاقیرداق ve kemirtlek ve geyrek dahi derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 202)*

kakırlanmak : Hiddetlenmek, öfkelenmek, kızmak.

§ Hatun eyitti : Bazardan geçerken bir derzi oğlanına nazarım düştü. Saraya gelicek buyurdum oğlanı getirdiler, don kestirdim, gitmek isteyicek yemek gitirttim yidi, küstahane yapıştım oğlanı bana çektim birkaç busesini aldım, oğlan kakır gibi oldu, ben dahi kakırlandım قاقیرلندم elimde bıçak var idi dürttüm. *(Ferec. XV. 173)*

kakıtmak : Öfkelendirmek, kızdırmak.

Yeniler savaşları kovcu kişi
Kakıtır تقیدر yavaşı vü bozar işi *(Ferh. XIV. 61)*

§ Ve cümle kabâili hacil düşürüp ve nâm-ı şerifini yerden yere urup ve harem-i sâdatları kakıtmak قاقتمق reva mıdır? *(Si. Da. XIV. 62)*

§ Nu'man'ı tahrik idün melik Kays'a kakıduñ ققدوك.
(Anter. XIV. 246)

§ Gayet sakınmak gerek korkutmaktan, kakıtmaktan قاقتمقدن kim kanı göyünmeye. *(Hazain. XV. 17 - 2)*

§ El-istisaretü الاستثارة [*Ar.*] : Ve dahi bir kimesneyi kakıtmak قاقتمق ve tasalandırmak, iğdap mânasına.
(Terceman. XV. 1, 59)

§ Bu Fir'avn kavmiyle çün hadden geçti bizi kakıttılar قاقتديلر, bizim azâbımız anlara vâcip oldu. *(Leys. Ar. XV. 436)*

§ Mâlik anlara dedi ki ol Muhammed beni kakıttı قاقتدى.
(Enfes. XV. 50)

§ Bu Ahmed'i kakıtmayalım قاقتميالم yohsa gelüp bir gün bize dahi konuk olur. *(Müslim. XV. 35, 20)*

§ El-istisare الاستثاره [*Ar.*] : Ve kakıtmak قاقتمق, iğdap gibi.
(Ah. XVI. 44)

Iraktan ok atana salma seyfi
Kakıdup ققيدوب nefsine eyleme hayfi *(Enis. XVI. 36 - 1)*

kakıyu çağırmak : Hiddetle haykırmak.

§ Ḫurûşiden خروشيدن [*Fa.*] : Kakıyu çağırmak قاقيو چاغرمق.
(Şamil. XVI. 603)

kaklamak : 1. Pastırma yapmak.

Nice kişi yemekler saklayalar
O miskini kurutup kaklayalar قاقليالر *(Şeh. Ş. XVI. 963)*

2. Kurutmak.

§ Takdid تقديد [*Ar.*] : Uzun uzun dilmek ve eti ve emrudu kaklamak قاقلمق. *(Bab. XVI. 1, 452)*

kaklık : → kak (II).

kakmak, (kaḫmak) : 1. Kalkmak, kabarmak.

Kuşanmış cümlesi cenge kemerler
Göğüs kakmış تقمش kamu germiş tamarlar *(Şeh. Ş. XVI. 83)*
Sabahtan uykudan kakdum قاقدوم
Dikkatle kapıya baktım *(Hal. Ş. Emine XIX - XX. 33)*

2. Çalmak, vurmak, itmek, tepmek.

Yusuf yine ol sağı bir kez kakar قاقر
Ol sağ çınrar yine bir ün çıkar *(Yuz. Şeyd. XIII. 87)*

§ Ömer ilerü vardı kapu kaktı ققدی, içerüden avaz geldi ki kimdir o, deyü. *(Yüz. Ha. XIV. 33)*

§ Kapusun kaḫdı قخدی, bir kara kırnak çıktı, Resûl Hazretin gördü. *(Yüz. Ha. XIV. 264)*

Mukim olalı çohdur eşiğinde
Gönül şimdi dahi kapu kaḫa mı قاخای *(Kadı. XIV. 202)*

Gösterene gönderüp kıldı tapu
Buşr geldi kapuya kaktı ققدی kapu *(Man. Tayr. XIV. 196)*

§ Kapısın kaktı ققدی, İblis eyitti ki kimsin. *(İhlâs. XIV. 80)*

§ Ecel eli ol gün ölüm tablını kaktı ققدی. *(Anter. XIV. 441)*

Yüceldi çü kendüye aşak bakar
Var oldu çü yokluk kapısın kakar ققار *(Ferh. XIV. 40)*

§ ... Ma'rifet dahi bir kapıdır uçmak kapılarından, lâyıktır kim açlığ ile mülâzim olup uçmak kapısın kaka ققه tura. *(Müneb. XIV - XV. 105 - 2)*

§ Birez altun aldı, et etmek götürdü, segbanlar evine vardı, kapı kaktı قاقدی, segban çıktı veziri gördü. *(Ferec. XV. 303)*

§ Düşümde gördüm, bir sayyat bir geyik duzağı kurdu, bir erkek geyik dutuldu, sayyat gelmeden dişisi geldi ol yana bu yana çabaladı, ayağın yere kaktı قاقدی âhir duzak yırtıldı, kurtuldular. *(Ferec. XV. 88)*

Demiri çün kim ol taşa kaḫarsıñ قاخارسك
Ol od çıksın deyü lâbüt çaharsın *(G. Ra. XV. 87)*

§ Kimsenin kapısın kakma ققمه ki kapın kakmayalar قققیلر. *(Ata. XV. 3)*

§ Uçmağın kapılarını daim kakıñ قاقك. *(Müz. XV. 319)*

§ Yusuf aleyhisselâm buyurdu ol sağı getürdüler. Yusuf anı eline alup bir çubuk ile bir kez kaktı قاقدی, ol çınradı. *(Leys. Ar. XV. 653)*

§ Ol gece ikisi Fir'avn kapusuna vardılar, kapusunu kaktılar قققیلر. *(Leys. Ar. XV. 129)*

§ Cebrail aleyhisselâm ana gelüp dedi ki yâ Eyyup sağ ayağını yere kak قاق. *(Leys. Ar. XV. 347)*

§ Tahkik biz yarattuk Âdem aleyhisselâmı şol kuru balçıktan ki od görmemiştir amma kaçan elünle kakasıñ تقسك, avaz verüp öter. *(Leys. Ar. XV. 698)*

Gök kapısın kaktı تقدی ol dem Cebrail *(Beş. XV. 58)*

Senin lâfın beni odlara yaktı
Dürûğun başımı divara kaktı قاقدی *(Ruşeni. XV. 65)*

§ Ol kimdir kim benim kapım kaktı قاقدی ana kapı açmadım. *(Cennet. XV. 50)*

§ ...Ya'ni, izin talep idüp kapı kakmaktır قاققدر. *(Delil. XV. 5)*

§ Ve kapı kakmakta قاققده öneğülük edici ve girici olur. *(T. E. XV. 46)*

§ Kapıyı kaktı تقدی, kimsin dediler, Muhammed bin İshak'ım dedi. *(Kesir. XV. 165)*

§ Kapuyu kaktı قاقدی anası kapuya geldi. *(Tez. Ba. XV. 193)*

Dahi bir kapıyı kim kaksa تقسه dâim
Kakuben olsa ol eşikte kaim *(İbrahim. XV. 42 - 2)*

§ ... ve Habip kapusun kaktı تقدی. *(Tez. Ün. XV. 31 - 2)*

Kimseye dahleyleme ta'netmesinler der isen
Kakma قاقه kimsenin kapısın kakmayalar kapını *(Tibr. XVI. 226)*

Kapısın kakma قاقه ilin tâ ki âhir
Kakılmaya kapın senin de vâfir *(Güvahi. XVI. 2)*

Gerek her gâh anı başıra kakmak تقمق
Kazık girmez yere olmasa tokmak *(Güvahi. XVI. 88)*

§ Kalkanlar bozdağanlar muştayle küt küt göğüs kakup تقوب... *(Selim. XVI. 177)*

§ Nalbantlar demür döveler. İşleri gâh nala, gâh mıha kakmak قاقق ola. *(Zati. XVI. 701)*

§ Berziden برزیدن [*Fa.*] : Kapu kakmak قاپوقاقق.
(Şamil. XVI. 314)

§ Dakka دق [*Ar.*] : Varıp kimsenin kapusun kakmak تقمق.
(Bab. XVI. 2, 335)

§ Cebrail kanadıyle kakdı تقدی bir zülâl bigi su çıktı.
(Ta. Şahi. XVI. 68 - 1)

Gelip Şemmas deyrine kapı kaktı قاقدی
Bildi Şemmas Seyyid'i taşra çıktı *(Battal. XVIII. 145)*

Sen ilin kapısın kakarsan eğer
İl de senin kapın kakar demişler
(Saz. Levni. XVIII. 316)

§ Püşt-i pâ zeden پشت پازدن [*Fa.*] : Ayakla kakmak قاقق ki terk ve feragat etmek ve yüz döndürmek ve i'raz eylemek ve bozulmak ve münhezim olmaktan kinayedir.
(Bürh. XVIII - XIX. 157)

§ Er-rekz الرکض [*Ar.*] : Kakıvermek قاقیورمك mânasındadır.
(Kam. XVIII - XIX. 2, 424)

3. Çakmak, saplamak.

§ Yattuğu yerde başı ucuna bir kazık yonup yere kakalar قاقالر, yemiş ağacından ola. *(Yadigâr. XIV. 136-2)*

§ Altı demir kazık getirdiler od ile kızdırdılar, değme birin anın endamına kaktılar تقدلر ve bir kazık başına dokudular.
(Cennet. XV. 348)

§ Elbette Müslim Şah dünyaya kazık kakmaz قاقز deyip ...
(Müslim. XV. 17, 32)

§ Süpûḫten سپوختن [*Fa.*] : Sançmak ve dürtmek ve duvara nesne kakmak تقمق. *(Ni'meti. XVI. 26)*

§ Perçiden پرچیدن [*Fa.*] : Kakmak قاقق ve kamamak.
(Ni'meti. XVI. 11)

§ Nûk نوك [*Fa.*] : Sügü ucu ve kalem ucu ve evin bedenine kakılan قاقیلان demir. *(Şamil. XVI. 176)*

§ Demir eğseriler getirdiler yere kaktılar قاقدیلر, (Âsiye'nin) ellerini ayaklarını eğserilere bağladılar, iki eğseri dahi getirtip göksüne kaktılar, arkasından çıktı. *(Mevahib. XVI. 102)*

§ Çaksiden چقسیدن [*Fa.*] : Kazık kakmak قاقق. *(Şamil. XVI. 271)*

Tama' ehlini her kim dost sana
Kazık kakmış ققمش gibi olur samana *(Güvahi. XVI. 24)*

§ Ve geçit ümidi olan yerlerin su içinde tahtalara harbeler kakup قاقوب. *(Ev. XVII. 7, 11)*

§ Ed-da'r الدعر [*Ar.*] : Sançmak ve dıvara mıh kakmak قاقق. *(Kdeb. XVIII. 535 - 1)*

§ Pâydâm پایدام [*Fa.*] : Ayak duzağı ki tor ve şebeke ta'bir ederler; bir karış miktarında ağaç kazıkların uçlarına gözenekli perde şeklinde müşebbek duzağın birer tarafını bağlayıp zemine kakarlar قاقارلر ve sayyadlar davar enselerine sinip... *(Bürh. XVIII - XIX. 145)*

kak soñra : En sonra.

§ Kimse kim gıybet üzerine musırr olup ölse, gerek evvel tamuya giren ol ola ve her kim tevbe kılıp ölse kak soñra قق صکره uçmağa giren ol ola. *(Müneb. XIV - XV. 80 - 2)*

Evvel bizi var eyledi envârın îsar eyledi
Kak soñra قق صکره dîzar eyledi ol Hazrete bîhad düâ *(Muham. XV. 513)*

Bulur sükr ile sahvı sonra telvin
Mekin olur bulur kak soñra قق صکره temkin *(Muham. XV.)*

§ El-acizetü العجزة [*Ar.*] : Bir kişinin kak soñra قاق صوکره olan veledi. *(Terceman. XV. 55)*

§ Es-sükeytü السکیت [*Ar.*] : Yarış atlarının kak soñra قاق صوکره gelenine denir. *(Terceman. XV.)*

kalaba : Sayıca çok.

§ Yarındası bu kal'anın beyi kalaba قلبه leşkerle gelip yetişti. *(Ta. Sel. XV. 1, 20)*

kalabak : 1. Kabalak, keçe külâh.

§ El-burtule البرطلة [*Ar.*] : Kalabak قلابق dedikleri keçe takye. *(Terceman. XV. 1, 157)*

2. Taç.

Sor : bipürs ü yalamak: lîsîden
Kara ev : hargeh ü gerzen كرزن [*Fa.*] : kalabak قلبق
(Genc. XVII. 77)

kalağan : Çok kalan.

Gafil oluben yatan yolda kalağan قالغان olur
(Kuddusi. XIX. 60)

kalaklamak : Dalgalanmak.

Geriden baktıkça Sunam görünür
Siyah zülfü mah yüzünde kalaklar *(Kara. XVII. 168)*

kalaklanmak : Havalanmak, kendini yüksek görmek.

Maâni gözledin düştün hilâfa
Kalaklandıñ قلقلندك uçarsın kuru lâfa *(G. Ra. XV. 130)*

kalaklu : Yüksek.

Olsa burnu kalaklu قلقلو insanın
Öykesi öykenine sığmaz anın *(Ârifîn. XVI. 282)*

kalan : 1. Öbür, diğer, başka, mütebaki, geri kalan, sonraki.

Yüzümüzü yandırmaz bu tamuda
Kalan قالن a'zamız yanar dün gün oda *(Yuz. Şeyd. XIII. 52)*

§ Pes Tanrı Taâlâ bir ulu balık yarattı, adı Lûsiya künyeti Belhut ve lâkabı Semhut, ol sahreyi anın arkası üzere kodu, kalan قلن gövdesi boş kaldı. *(Enb. XIV. 7)*

§ Yedisi kalan قلان illerdedir. *(Enb. XIV. 539)*

Kuşların kalanı قالان dahi geldiler
Ortaya vü bir bahane buldular *(Man. Tayr. XIV. 100)*

§ Kalan قلان meliklere böyle içikmediler kim sana içiktiler. *(Fütuh. XIV. 188)*

Ana süt verip besledi on daya
Kalan قلان kulluk edeni hot kim saya *(Süh. XIV. 25)*

§ Allahü Taâlâ anı bize viribidi, nitekim kalan قلان peygamberleri viribidi bizden öndünkilere. *(Kesir. XV. 339)*

§ Kurt bağarsağından kiriş düzüp kupuza daksalar da çalsalar kalan قلن kupuz kılları kırıla. *(Hay. XV. 93)*

§ Ol hamırı erişte biçesin bir çömçe süt içinde kaynatasın amma kalan قالان aşlar gibi çok kaynatmayasın. *(M. Na. XV. 18)*

§ Zekeriyya'nın kalemi su geldüğünden yana aktı ve kalanınıñ قلانىنك kalemi su uğruna aktı. *(Cev. Es. XV. 89)*

§ Hak Taâlâ buyurdu ki bugün gerek yâ Fir'avn bedenini yalnuzca sudan çıkarup bir yüce yerde bırağurun tâ ki senden kalan قلن kâfirlere senin hâlin ibret ola. *(Leys. Ar. XV. 583)*

§ ...Andan gerü halkın çoğu eyle sanırlar ki kul, karavaş almak kalan قلان bezirgânlık bigidir. *(Kab. XV. 197)*

§ Kalan قلن peygamberler yakındağın def'edip sırlar idi. *(İrşad. XV. 119)*

§ ...Kalan قلن müritler anı günülerlerdi. *(Tez. Ün. XV. 194 - 2)*

§ Meymune eyitti: Var atanı ve kalan قالان ekâbir ve a'yanı oku, gelsinler didi. *(Ferec. XV. 76)*

§ Koltuğun, kulağın, uyluğu arasın ol tuzla tuzlayalar, kalan قلان bedenin tuzlu su ile yuyalar. *(Hazain. XV. 9 - 2)*

§ Yüreğin içinde üç boş yer var, biri sol yanındadır, büyüktür kalanından قالانلدن. *(Hazain. XV. 57 - 1)*

Kalanın قالنن bundan kıyas et ey refik
Söz igen çoktur veli ma'ni dakik *(İbrahim. XV. 50 - 1)*

§ Her kim süci içse kalan قلن yazukları işlemek ana genez olur. *(Güzide. XV. 87)*

Gevher-i kân-ı kün fekân sözdür
Bu kelâmı işit kalan قلان sözdür *(Deka. XVI.)*

Kalan قلن davarlarımı canım içün
Boğazlan toy idin ısyanım içün *(Güvahi. XVI. 22)*

Kalan قلان divlerin oldu başı kayı
Yidi Mifrak Semendun Kethudayı *(Fazilet. XVI. 84)*

2. Artık, gayrı manalarına zarf ve nida.
Azrail gelmiş de yarim almağa
Ya ben kimler ile kalayım kalan *(Kara. XVII. 111)*

kalanca : Kalan kısım, bakıyye.

§ Evlerinin kalancasın قلنجاسن dahi oda ururlardı. *(Ta. Sel. XV. 66)*

§ Dâbir دابر [*Ar.*] : Bir halkın sonuna kalancası قلنجه‌سی. *(Bab. XVI. 2, 44)*

Haramdan özün sakınmaktır : afafe
Memekte südün kalancasıdır قلانجه‌سیدر ufafe عفافه [*Ar.*] *(Naz. Le. XVII. 29)*

kalarda koparda : Oturma ve yürüme zamanlarında.

§ ... Kalarda koparda قلاردە قوپردە yerin sorar olsam ne yerdir. *(Dede. XIV. 136)*

kalayık : Halayık, cariye.

§ Hatun ele girince kalayığı قلایغی hoş görmek gerek. *(Ata. XV. 12)*

kalbur çıbanı, (galbır çıban) : Birçok yerinden baş veren çıban, seretan, yenirce.

§ Hezar-çeşme هزار چشمه [*Fa.*] : Kalbur çıbanı قالبور چبانی dedikleri marazdır. *(Caf. XVI. 175 - 2)*

§ Hezar-çeşme هزار چشمه [*Fa.*] : Türkide kalbur çıbanı قالبور چبانی dedikleri karhadır ki çok yerden baş verir etıbba illet-i sâiye derler. *(Deş. XVI. 358 - 1)*

§ Hezar-çeşme هزارچشمه [*Fa.*] : Galbır çıban غلبیرچبان derler bir çıbandır çok yerden baş verir. *(Ni'meti. XVI. 631)*

kalçın : Çoraba geçirilmek üzere terlik biçiminde ince sahtiyenden dikilmiş giyecek.

§ Curmuk جرموق [*Ar.*] : ... Maveraünnehir'de harçın derler ki bizim kalçın قالچین dediğimiz andan mehuz ve muharreftir. Bunlar üzre mestin cevaz ve adem-i cevazı kütüb-i fıkhiyede meşruhtur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 878)*

kalem çalınmak : Yazılmak.

Levha kalem çalınmadın قلم چالمدین ilm-i ledünde varıduğ
(Nesimi. XIV. 14)

§ İradet kalemiyle kader hükmü öyle çalınmış ki...
(Münteha. XV. 136)

Ezel gününde ki çalındı چلندی ol levha kalem قلم
Ki yazdı kudret eli Lâilâhe ill'Allah *(K. Ü. XV. 17)*

Çare nedir kalem böyle çalınmış
Siyah zülfün gerdanına salınmış *(Saz. Mecmuni. XVIII. 376)*

kalem çekmek : 1. İptal çizgisi çekmek.

Adı mahvoldu Nesimi'nin kalem çek قلم چك harfine
Ey bu defterden habersiz ol bu defterden midir
(Nesimi. XIV. 40)

Çek چك bu yolda Hak'dan artuğa kalem قلم
Özüne ur aşk dağından rakam *(Vahdet. XV. 71 - 1)*

Kalem çek قلم چك bu suçumuz defterine
Atâlar kıl hatamızın yerine *(Şeh. Ş. XVI. 4)*

2. Yazmağa başlamak.

Gönül verme cihanın gussasına
Kalem çek قلم چك Âl-i Osman kıssasına
(Hadidi. XVI. 17)

kaleme gelmek : Yazılmak, kaydolunmak.

§ ... Ve iki yüz bin kâfir kaleme gelüp قلمه كلوب nefîr-i âm niyyeti üzre ağız bir edüp ehl-i islâmı külliyet ile Rumeli'nden def' ü ref' olmasına karar verdiler. *(Solak. XVII. 24 - 1)*

kaleme getirmek : Yazmak, kaleme almak.

§ Hatıra düşeni kaleme getürüp قلمه كتوروب tafsil edersevüz söz uzanır. *(Leys. Mu. XV. 321 - 2)*

kalemlik : Kamışlık.

§ İki tarafı iri kalemlıktır قلملقدر, hatta natır kalemleri ve düdük kalemleri bulunur. *(K. B. XVI. 184)*

kalemli futa : Çizgili peştemal.

O kalemli futa قلملی فوته kaftan üzre
Sürünür kûşe-i dâman üzre *(Fazıl. XVIII - XIX. 22)*

kalem urmak : Kalem çalmak, nakış ve resim yapmak.

§ Bir nakkaş üstat kim âlem içinde suret yazmakta ve kalem urmakta قلم ارمقده parmak ile göstermeli idi. *(Kel. XIV. 66)*

kalem yondurmak : Kalem açtırmak.

§ Yahya Sofi kalem tıraş etmekte pehlevandır dediler, vezir anı getirip kalem yondurdu قلم يوندردی. *(Mevahib. XVI. 414)*

kalem yonmak : Kalem açmak.

§ (Sahip bin Abbad hakkında) Âhir bunda ittifak ettiler ki kalem yonmağa قلم يونماغه kadir değildir. *(Tibr. XVI)*

kalevre : Bir çeşit ayakkabı.

§ Şelem شلم [*Fa.*] : Pay-efraz-ı misafir ya'ni yola gidenlerin ayakkapları çizme ve postal ve çarık ve kalevre قلوره gibi. *(Bürh. XVIII - XIX. 397)*

§ Pâleng پالنك [*Fa.*] : Çarık ve postal ve kalevre قلوره ta'bir olunan ayakkaplarına denir ki gönden dikilir. *(Bürh. XVIII - XIX. 143)*

kalgımak : → **kalkımak.**

kalgışmak : → **kalkışmak.**

kalgıtmak : → kalkıtmak.

kalı, (kalıça) : Halı.

§ Toksan yerde ala kalı قالى ipek döşemiş idi.
(Dede. XIV. 20)

§ Evvel bir kalın aba aldılar ev içinde kalı قالى yerine döşemek içün. *(Si. Da. XIV. 540 - 2)*

§ Ve dahi ol koyun yünlerinden ve keçi kıllarından size ev âletin kılıvirdi, kalı قالى gibi ve keçe döşekler gibi.
(Leys. Ar. XV. 728)

§ Kaliçe قاليچه [*Fa.*] : Güççük kalı قالى . *(Miftah. XV. 114)*

§ Anda dürlü nakışlar vardır, iğen hûb kalılardır قاليلر در.
(Cev. Es. XV. 261)

§ ...Ve harirle dokunmuş kalılar قاليلر.
(Cev. Es. XV. 334)

§ Lâtif lâtif çemenler çayırlar ol evün kalısı قالسى olsun.
(Tuh. Le. XV. 170)

§ Yüz kırk nakit akçanı ve bir tava ve bir sahan ve iki tepsi ve bir köhne kalıyı قالىنى verdim. *(Sic. B. XV. 3, 315)*

§ Zili : 30, üç kalı قالى : 50, üç çift küpe 350...
(Sic. B. XV. 2, 2)

§ İki döşek: 100, iki yorgan çarşabı 50, kalı قالى, zili : 50.
(Sic. B. XV. 1, 1)

§ İki kalı قالى, bir zili : 80, köhne kalı قالى : 20 kürk : 40.
(Sic. B. XV. 12, 62)

§ Dört nezkep : 116, iki kalı قالى, bir kalıça قاليچه : 100, üç tepsi, dört sahan... *(Sic. K. XV. 1, 340)*

§ Destimâl, kalı قالى , kilim, iki sini, tepsi, iki sahan...
(Sic. K. XV. 2, 157)

§ Mum ve kalıça قالیچه getirip kapıyı açtı girdi, şem'i nazarında kodu ve altına bisat saldı. *(Ferec. XV. 466)*

§ ... Benim dahi bu mukabelede bir kalıça قالیچه ve bir sini ve iki tepsi rehinim var. *(Sic. A. XVI. 4, 369)*

§ Elli akça kıymetlü bir kilim ve yüz akça kıymetlü bir kalıça قالیچه ve altmış akça kıymetlü bir yorgan...

(Sic. A. XVI. 1, 1031)

§ ...sakin olduğu odanın önünde bir köşe dahi kazılıp kalıçalar قالیچه‌لر ve sair pelâs gibi ve kaftan ve bundan gayri esbap çıkup... *(Sic. A. XVI. 5, 86)*

§ Kalıçe قالیچه [*Fa.*] : Güççük kalı قالی. *(Ni'meti. XVI. 488)*

§ Benim zırhımı alıp haymesi içinde muhkem saklayıp üzerine bir kalı قالی döşeyikomuştur. *(Rahat. XVI. 41)*

§ Bûb بوب [*Fa.*] : Nefis ev döşemesi, kalı قالی ve keçe gibi. *(Lû. Şeh. XVIII. 7 - 1)*

Tanfısa طنفسه [*Ar.*] : kalı قالی, namat: oldu münakkaş perde *(Asım. XVIII - XIX. 35)*

kalıça : → kalı.

kalıñ (I), (kaluñ) : Mehri muaccel.

§ Kalıñ قالك ve kaftanlık almayayın. *(Anter. XIV. 78)*

Eydür imdi kalıñuma ey imam
Hûkbanlık bana bir yıl temam *(Man. Tayr. XIV. 38)*

§ Fatıma binti Seydi Ahmed'i Hamza Hacı oğlu Ali'ye nikâh idüp bin akça kalıñ قالك verip... *(Sic. K. XV. 1, 115)*

§ ... Nâm kâfir ikrar eyledi kim, hâmil-i kitap... nın kızına nişanlı idim, kalıñına قالكنه duta, ki beş yüz akçadır, bir su sığırı ineği buzağusıyle ve bir dahi kara sığır ineği buzağusıyle verdim. *(Sic. B. XV. 7, 310)*

§ Kâbin كابين [*Fa.*] : Mehr mânasına, kalıñ قالك ve nikâh mânasına dahi müsta'meldir. *(Miftah. XV. 115)*

§ ... Benim kızıma kaluñ قالوك verdikleri bir sarı biserek devemi alıp bana vermediler. *(Sic. K. XVI. 4, 25)*

§ ... Mezkûrun kız karındaşı Azize'ye namzet idim, kalıñ قاليك içün on sekiz altun verip ... *(Sic. K. XVI. 5, 221)*

§ Oğulu kalıñ قالك verüp evere, anun içün dahi bir makam düzüvere. *(Leys. Ar. XV. 161)*

§ Bunun bigi güyeğü eline girse andan çok kalın قالن isteme, kız satıcı olma ki... *(Kab. XV. 249)*

§ Kâbin كابن [*Fa.*] : Nikâh ve kalıñ قالك. *(Ni'meti. XVI. 496)*

§ Kâbin كابن [*Fa.*] : Kalıñ قاليك ki kızlara ve avratlara verirler, mehr mânasına. *(Deş. XVI. 273 - 1)*

§ Kâbin كابين [*Fa.*] : Nikâh ve kalıñ قالك, gerekse mehr-i müeccel olsun. *(Cam. Fa. XVII. 74)*

§ Kâbin كابين [*Fa.*] : Mehr ki Türk kalıñ قاليك derler. *(Nuh. Tuh. XVII. 159 - 2)*

§ Kâbin كابين [*Fa.*] : Mehr-i zenan mânasınadır. Avam-ı nas nikâh ta'bir ederler, Türkide kalın قالين denir. *(Bürh. XVIII - XIX. 463)*

§ Mehr مهر [*Ar.*] : Kâbin mânasınadır ki akd vaktinde ta'yin olunan meblâğdır ve Türkide kalın قالين ve bu diyarlarda nikâh ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 578)*

kalın (II) : 1. Sık, kesif, kalabalık, çok, sayısız.

İrişti yine bir kalın قالك mişeye
Batuptu deniz gibi endişeye *(Süh. XIV. 190)*

§ Ne yiğitsin kalın قالن Oğuz ilinden gelen yiğit. *(Dede. E. XIV. 267)*

§ ... Kalın قالن Oğuz beğleriyle temaşaya bakar idi. *(Dede. XIV. 9)*

§ Zinc ve Mansur ibni Cafer Hayyat ile buluştular kalıñ قلك leşker içinde. *(Kesir. XV. 86)*

2. Kalınlık.

§ Pes Tanrı Taâlâ Firdevsin yüksek derecesinden bir yeşil yakut indirdi anın kalıñı قالكى beş yüz yıllık yol idi. *(Enb. XIV. 6)*

3. Derin.

§ El-hecic الهجيج [*Ar.*] : Kalıñ قالك dere, ya'ni derin ki vâdi-i amîk mânasına. *(Kdeb. XVIII. 310 - 2)*

kalıñırak : Kalınca, irice.

§ Altıncı perde : Bir deri gibi vardır kalıñırak قالكرق şöyle damar damar sünükte perdeden içeri. *(Hazain. XV. 47 - 2)*

kalıñırmak, (kalıñurmak) : Kalınlaşmak, irileşmek.

§ Şetn شتن [*Ar.*] : Avuç içinin derisi kalıñırmak قالكرمق bütür bütür olmak. *(Bab. XVI. 2, 512)*

§ İzli'bab ازلعباب [*Ar.*] : Bulut kalıñırmak قالكرمق ve sel çoğalmak ve hışm ile akmak. *(Bab. XVI. 1, 65)*

§ Tübüddün تبدن [*Ar.*] : Kalıñurmak قالكورمق ve enlenmek. *(Bab. XVI. 1, 492)*

§ Şâsi' شاسىء [*Ar.*] : Galiz nesne ve kalıñırmış قلكرمش el. *(Bab. XVI. 1, 136)*

kalıñlık : Derinlik.

§ El-lücc اللج [*Ar.*] : Denizin umku ki kalıñlık قالكلق derler. *(Kdeb. XVIII. 298 - 2)*

kalın sap : Kalın iplik, yorgan ipliği.

§ Rişte nikende رشته نكنده [*Fa.*] : Yorgan, döşek kaplayıp diktikleri kalın sap قالين صاپ ta'bir olunan iplik. *(Aks. XVII - XVIII. 111)*

kalınurmak : → **kalınırmak.**

kalkan yapınmak : Kalkanla siperlenmek.

Kılıç elde kalkanı yapındılar قلقان ياپنديلر
Kuzu emişir gibi depindiler *(Süh. XIV. 165)*

§ Birer ellerinde kalkanların yapındılar قلقانلرن یاپندلر.
(Fütuh. XIV. 6)

§ Kalkan yapındılar قلقان یاپندلر gürzlerin omuzlarına urdular.
(Dede. XIV. 144)

§ Kazan kalkan yapındı قلقان یاپندی. *(Dede. XIV. 153)*

Dahi bir çekdiler pil ana bindi
Kılıcın çekti vü kalkan yapındı قلقان یاپندی *(Hurş. XIV. 64)*

Baştan ayağa demür giymiş firenk
Cümle kalkan yapınup قلقان یاپنوب eyledi ceng *(Enveri.XV.64)*

Çünkü Paşa çekti kılıç depinür
İrişür küffara kalkan yapınur قلقان یاپنور *(Enveri. XV. 19)*

Anı saldı kılıcına çapındı
Ana Elkûs kalkanın yapındı قالقان یاپندی *(Şeh. Ş. XVI. 257)*

Kılıcın çekti üstüne depindi
Görüp Selm anı kalkanın yapındı قلقانین یپندی *(Şeh. Ş. XVI. 90)*

Ahmedi Turran yetişti hamle kıldı kâfire
Bile hamle kıldı yüz er yapınup kalkanları یاپنوب قالقانلری
(Battal. XVIII. 45)

Kalkar olmak : İster istemez kalkmak.

Uluyu hasmedinen ahkar olur
Ağır bastıkta yiyni kalkar olur قلقراولور *(Güvahi. XVI. 25)*

kalkımak, (kalgımak) : Sıçramak, hoplamak, kalkmak.

§ Er-raksu الرقص [*Ar.*] : Kalkımak قالقمق ve oynamak.
(Terceman. XV. 363)

§ Müslim durduğu yerden kendüyi aşağa attı, altında bir kişi yaturmuş, indi üzerine düştü, ol kişi öldü, kardaşı var imiş Müslim'i tuttu... Kadı eyitti : Kalkıdığı قالقیدینی yer bizim mahkeme yüksekliği var mı? Var dediler. Kadı eyitti : Sen medrese kullesine çık, Müslim aşağa yatsın, üzerine kalkı قالق, eğer ölürse hoş, ölmezse nesne yok didi.
(Ferec. XV. 522)

Çün işitti işbu sözün Belkiya
Arttı aşkı gözler imdi kalkıya قلقیا *(Cam. XV. 20)*

Savardım karşı gelse ol kılıç gürz
Geçerdim kalgısam قالغسم bin Kûh-i Elbürz
(Çeng. Dâi. XV. 253)

§ Beden hareketlerinde ağır nesne götürmekten, yüksek yerden kalgımaktan قالغمقدن, hususâ çok hareket idüp...
(Hazain. XV. 18 - 2)

§ Ḫızîden خزيدن [*Fa.*] : Kalkmak قالقيمق ve örü turmak.
(Şamil. XVI. 320)

Dutuşmuş el çemende serv ü şimşat
Seğirtüp kalgır قلغر üstünden geçer bâd *(Hüs. Dil. XVI. 130)*

§ Nesnas نسناس [*Fa.*] : ... Ba'zılar eydür, bir nevi mahlûktur div-âdem derler, bir ayaklarıyle kalgırlar قالغرلر.
(Caf. XVI. 165 - 1)

§ El-vesb, el-vesbe الوثبه ، الوثب [*Ar.*] : Sıçramak ve kalkmak ve cem'etmek. *(Ah. XVI. 1121)*

Mansıbım artup ziyade ileri gelmek içün
Şol üç adım kalgıyan قالغيان âdem gibi gittim geri
(Yahya Bey. XVI. 21)

§ Denize düşüp talabırken dalgaya binip dalıp çıkarken kalgıyup قالغيوب inerken bıyıklı balıklar temaşa ettiğini sana söyleyidururdum. *(Sır. XVI. 56)*

§ ... Kalgımak قالقماق eksikliktir. *(Rav. Ah. XVI. 130)*

Turup kalgırsa قالغرسه sofi nola hop hop
Doyunca yir pilavi çünkü hap hap *(D. B. XVI. 48)*

§ Ḫarsek خرسك [*Fa.*]: Bir oyundur ki uzun eşek derler ve galat idip çatal eşek derler. Sureti budur ki oğlancıkların birisi kalkır قالقر üzerine, kankısının ayağı yere değerse duranın güdücüsü vardır deper. Bu kerre depilen onun yerine durur. Onun üzerine kalkırlar... *(Deş. XVI. 196, 12)*

§ Çehiden چهيدن [*Fa.*] : Sıçramak ve kalgımak قالغمق.
(Ni'meti. XVI. 17)

Şâhda nağme etse bülbül-i bağ
Hâkte kalkır قالقر idi şevk ile zağ *(Atai. Ha. XVII. 15)*

§ Cin tutmuş gibi yıkılarak ve sendereyerek kalkırlar قالقرلر.
(Nasayih. XVII. 49)

Söze âğaz etmedin kavvâl
Germ ola sofi kalgıya قالغيه fil-hâl
(Nigâ. Ter. XVII. 90 - 2)

Raks mıdır kim yoğ iken derd-i can
Gerd gibi kalgıyasın قالغيەسين her zaman
(Nigâ. Ter. XVII. 90 - 1)

§ Yüğrük ve kavi eşhastır, pire gibi kalgırlar قالغرلر.
(Cihan. XVII. 117)

Kalkımak قالقمق : vesbe وثبه [*Ar.*], çehinden چهيدن [*Fa.*]; oynamak :

Lû'b ü bâziden hem il'ab : oyna, bâz
(Men. Cev. XVII. 22)

§ En-nezevan النزوان [*Ar.*] ... Ve eşek kısmı haşarılıktan beri öte şâtır gibi kalkımak قالقيمق mânasına müstameldir.
(Kam. XVIII - XIX. 3, 938)

§ Künbîden كنبيدن [*Fa.*] : Pertav etmek ve kalkımak قالقيمق ve yukarı sıçramak ve atılmak mânasınadır.
(Bürh. XVIII - XIX. 501)

§ Bezân بزان [*Fa.*] : Bezîdenden mübalâğadır; bezîden sıçramak ve kalkımak قالقيمق ve dalgalanmak ve yel esmek mânalarınadır. *(Bürh. XVIII - XIX. 115)*

§ Tündyur تنديور [*Fa.*]: Sıçramak ve atılmak ve kalkımak قالقيمق ve pertav etmek mânasınadır. *(Bürh. XVIII - XIX. 191)*

§ Raksan رقصان [*Ar.*] : Dönerek ve kalkıyarak maymun gibi oynayan kimseye denir. *(Nuhbe. Ş. XVIII - XIX. 276)*

kalkışmak, (kalgışmak) : Sıçraşmak.

§ Ayu gibi kalkışurlar قلقشرلر. *(Tuh. Le. XV. 338)*

§ Ol cezire nesnaslar ceziresi imiş, galebe idüp beni tuttular bir ağaç kafese koydular beni asakodular. Beni görürler kalkışırlar قالقشرلر oynarlar, ağladığımca dahi bedter olur.
(Ferec. XV. 358)

§ Bir bölük serçecükler gelüp etrafında kalgışdılar قالغشديلر.
(Şevahid. XVI. 231)

Elleşürdük boylaşıp şimşad ile
Kalgışurduk cûylerden bâd ile *(Selâman. XVI. 147)*

kalkıtmak, (kalgıtmak): Sıçratmak, hoplatmak.

Uğradım aşka eğerçi göz yumup divane veş
Dostlar od bastı kalgıttı قلغتدى bana pervane veş
(Zati. XVI. 265)

§ Kız, atı sıçratıp kalkıdayım قالقديم dedi. *(Mevahib. XVI. 250)*

kalmak: Bağlanmak, kapılmak, değer vermek, itibar göstermek, bakmak.

Bu arada her kim ki aklı ola
Ne mala güvene ne cana kala قلا *(Süh. XIV. 18)*

§ ... Lâkin sen anın ettiğine kalma قاله.
(Hamza. XIV - XV. 1, 77)

Zinhar gönül hayale kalma قلمه
Nûş eyle belâyı bala kalma قلمه *(İbrahim. XV. 114 - 1)*

§ Tanrı Kerîmdir bizim hatalarımıza kalmaz قلمز diye, anların gibi kişilere ümmet olduğu faide etmez. *(Saat. XV. 31)*

Ey rind sana mescide gel deyü imamın
Ceng ettiğine kalma قاله delüdür ana uyma
(Mesihi. XV. 94)

Kaşına ger hilâl öykündü ise
Sen anın kalmagıl قلمغل eksikliğine *(Mesihi. XV. 94)*

§ Kemlik bizden, kerem senden, eksikli halimize kalma قاله dediler. *(Bektaş. XV. 21)*

§ Şöhrete kaldıñ قلدك, amelini ihlâsa getirmedin.
(Müz. XV. 395)

Cânan dileyen cihana kalmaz قلمز
Yok yok ne cihan cana kalmaz *(Hüs. Dil. XVI. 25)*

Can ister isen cihana kalma قلمه
Cânan diler isen cana kalma *(Hüs. Dil. XVI. 66)*

Bahasına anın kalur قالور değülüz
Neye olsa verürüz eyü yavuz *(Yuz. Şems. XVI. 181)*

kalmış : Âciz, düşkün.

§ Emet suyunun aslanı Karacuğun kaplanı, konur atın iyesi, Han Uruzun ağası, Bayındır Hanın güyeğisi kalın Oğuzun devleti, kalmış قالمش yığıt arkası Salur Kazan.
(Dede. XIV. 20)

Cihanda izz ü devlet verici Hak
İşin kalmışlarıñ قالمشلرك onarıcı Hak *(Şeh. Ş. XVI. 15)*

kalmışlık : Aciz, düşkünlük.

§ El-leğab اللغب [*Ar.*] : Za'f ve acz ki Türkçe kalmışlık قالمشلق mefhumundadır. *(Kdeb. XVIII. 185 - 2)*

kaluça : Taban.

§ Bir küçük nalı ol deve kaluçasına قالوچەسنه perçin kılurdu.
(Si. Da. XIV. 97)

kaluñ : → **kalıñ (I).**

kalur giderse : Devam eder durursa.

Hayal-i serv kadinle kalur giderse قالور كيدرسه bu eşk
Feza-yi sinede bir cûybar olur giderek *(Nedim. XVIII.155)*

kalya taşı : Deniz otları ya da çöven yakılarak elde edilen bir madde, sodyum oksidi.

§ Kalyè قليه [*Fa.*] : Kelek (?) dedikleri taş ki boyacılar kalya taşı قليه طاشى derler. *(Caf. XVI. 120 - 2)*

§ Eşhâr اشحار [*Fa.*] : Kalya ismidir ki zac-ı siyahtır; etıbba zac-ı matbuh dahi derler ki kalya taşı قليه طاشى ta'bir olunan nesnedir, nişadıra dahi eşhâr denir.
(Bürh. XVIII - XIX. 66)

§ Kalya قليا [*Fa.*] : ... Türkçe'de kalya taşı قليه طاشى denilen bir nevi ekşice otların külünden hasıl olan nesnedir ki sabun i'malinde kullanılır. *(Kam. Os. XIX. 4, 221)*

kamalaklanmak : Muhasara olunmak.

§ Çünkim Sadrazam asakir-i islâmın kamalaklanup قالقلنوب allak bullak olduklarını görüp. *(Ev. XVII. 7, 96)*

kamamak : Çivilemek, perçinlemek, çakmak.

Ne ok kim attı yer yerin yamadı
Urup her birin ağaca kamadı قادی *(Şeh. Ş. XVI. 536)*

§ Perçiden پرچیدن [*Fa.*] : Kakmak ve kamamak قمق. *(Ni'meti. XVI. 11)*

§ Berçin بر چین [*Fa.*] : Eğseri ucun ve mıh ucun kamamak قمق. *(Ni'meti. XVI. 134)*

§ Perçin پرچین [*Fa.*] : ... Divar kenarı ve kamamak قامق. *(Caf. XVI. 17 - 2)*

§ Berçin برچین [*Fa.*] : Kamamak قامامق. *(Şamil. XVI. 580)*

kamçı : Kısa kılıç.

§ Nîmçe نیمچه [*Fa.*] : Câme-i kûtah ki zıbın ve miltan ve belleme makûlesi sevbdir ve kısa kılıca da denir ki varsak ve kamçı قمچی ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 606)*

kamçı kısdurmak : Kamçılamak.

Revan atına kamçı kısduradı قامچی قصدوردی
Kime uğradı ise bastıradı *(Süh. XIV. 292)*

kamu : 1. Bütün, hep, her.

Gördüm ay ü güneş on bir yıldız
Secde kılurlar kamusu قاموسی bana düz *(Yuz. Şeyd. XIII. 2)*

Cihanı kim görürsüz kamu قامو oldur
Eğer iki görürsüz siz körsüz *(Velet. XIII - XIV. 16)*

Gazadan geldi şeh tahtın oturdu
Sipahiler kamu قو tapuya turdu *(Yunus. XIII - XIV. 7)*

Eydür idi din bana hasıldurur
Yohsa ayruğu kama قامو bâtıldurur *(Man. Tayr. XIV. 6)*

Kim evvel nakşe kılmadı safalar
Buyurdu şeh ki kamusun قاموسن yıkalar *(Işk. XIV. 183 - 2)*

§ İki ayağı namaza durmaktan şişti, bu kamu قو ni'met şükrün ödemek içün idi. *(Enb. XIV. 4)*

Kamu قامو evlerden bu ev ayruksırak
Ev içinde kapuya yavlak ırak *(Ga. XIV. 524)*

§ Ol, peygamberin sonu ve mertebede kamusunuñ قاموسنك önü. *(Kel. XIV. 1)*

§ Tâ bileler ki kamu قامو peygamberlerden bilüsü artuktur. *(Tebareke. XIV. 56 - 2)*

Bana gösterelden beri ol cemâl
Kalan gördüğüm kamu قامو oldu hayâl *(Ferh. XIV. 35)*

Doldu gönülde hava komadı hâli mekân
Lâcerem oldu kamu قو bu der ü divar aşk *(Kadı. XIV. 2)*

§ Böyle i'tikat ide kim Hak Taâlâ kamu قو nesneleri yaratmağa kaadirdir. *(Si. Da. XIV. 73)*

§ Kamu قو yerde ahadsın, Allahü samedsin. *(Dede. XIV. 107)*

Bu kamusunu قاموسنى nice yarattı gör
Ki her nesneyi yerli yerinde kor *(Süh. XIV. 3)*

Cümle peygamber kamu قو nefsî diye
Ümmetinin bes nice kaydın yiye
(Melhame. XIV - XV. 8 - 2)

§ Kamu قامو yerde ve kamu قامو gönüllerde makbûl idi ve kamu قامو dillerde anılmış idi. *(Tez. Ba. XV. 84)*

§ Hasegîler ve vezirler kamu قو acepleldiler. *(Tez. Ün. XV. 7 - 1)*

Selam verip karşı turdular kamu قو
Yüzlerin toprağa urdular kamu *(Bektaş. XV. 92)*

§ ... Altun hoş terazidir kamu قامو işi bitirir, bundan böyle kamusu قاموسى kul oldu. *(Ferec. XV. 146)*

§ Kankı mü'min kim sökel olsa inilese kamu قامو yazuğu dökülür, hazan vaktında ağacın yaprağı döküldüğü gibi. *(Güzide. XV. 120)*

§ Kakığanlığı keser, sevdayı sır, kamu قو sevdadan olan rencleri sakin eyler. *(Hazain. XV. 44 - 1)*

Çü Kayyum oldur anın zatı dâim
Kamu قو mevcut anın zatiyle kaim *(Çeng. Dâi. XV. 158)*

Çünki ol şah erdi on dört yaşına
Kamu قامو halk ant içer oldu başına *(Mevlit. XV. 38)*

§ Kamu قو leşkerin kızıl börk giysinler, sen ak börk giygil.
(T. Oruç. XV. 15)

Kamu قامو mülkün maliki Allahdır *(Mihri XV. 101)*

Anın içün kıldı varlığın ayan
Anın içündür kamu قو kevn ü mekân *(Cem. XV. 3)*

Hudâ doğruya yardım kılıcıdır
Kamu قو azmış işi onarıcıdır *(Salâtin. XV. 220)*

Nice k'eylersin bana cevr ü cefayı dâddan
Gördüğüm gibi yüzün gider kamusu قوسی yâddan
(Sarıca XV. 31)

Bana ne ilm ü amel ne küfr ü iyman nisbeti
Kamusundan قوسندن el yudum aşka uyuben giderem
(Eşrefoğlu. XV. 53)

Kamu قو dillerde oldur söyleyen ol
Kamu قو heykelde var vaslına bir yol *(Mih. XV. 4)*

Kamu قو cünbideye cümbüş veren sen *(Ruşeni. XV. 89)*

Haber ver cümle esmâdan bilinsün
Kamu قو dillerde esmâ eydilinsün *(Muham. XV. 58)*

Kamu قو mahlûk olana rızkı düpdüz
Verir, nakzeylemez gece vü gündüz *(Delil. XV. 4)*

On iki bin kul idi müşterası
Kamusu قوسی pehlevan erdem iyesi *(Hikmet. XV. 528)*

§ Kamu قامو âlem sarayından çıkıp sinleye varacaktır.
(Cennet. XV. 56)

Âzade olup kamu قو cihetten
Pür oldu kemal ü ma'rifetten *(Ley. XV. 152)*

§ Ve eğer dilersen ki dükeli gönülde yerin ola, sözünü kamu قامو gönüllere muvafık söyle. *(Kab. XV. 103)*

§ Ve yüreğin kamu قامو marazlarına ve elemlerine faide eyler. *(M. Na. XV. 4)*

Pes kamusu قوسی şey-i vâhid ismidir
İhtilâf-ı elsine hükmü budur *(Beş. XV. 9)*

Kamu قو eşyanın azdı ta'm ü rengi
Güzel yüzlülerin lûtfu bozuldu *(Kesir. XV. 39)*

§ Heme همه [*Fa.*] : Cemi', kamu قامو ve dükeli. *(Şamil. XVI. 535)*

Şefâatte bilürven müctebâdır
Ümidimiz kamu قو yarın anadır *(Güvahi. XVI. 4)*

Meğer İsa'yîlerden bir ulusu
Kamudan قودن artık idi hem bilüsü *(Fazilet. XVI. 61)*

§ Kamu قو ölüler sinlerinden baş kaldıracaktır. *(Ta. Şahi. XVI. 20 - 1)*

Bir nefes lutfun olucak rehberi
Yola iltürsün kamu قو gümrehleri *(Selâman. XVI. 9)*

§ Su anı aşağa aldı batırdı şol vakta değin kim anın kamu قامو vücudu Dicle içinde gark oldu. *(Tez. Ba. XVI. 12)*

Çün anın zâtı akdemdir
Kamusundan قاموسندن mukaddemdir *(Alâ. XVI. 43)*

Dertmendim derdime eyle deva
Ki kamu قو hastalara sensin hekim *(Muhibbi XVI. 2)*

Kıyam etti çemende yâre karşı
Çınar u ar'ar ü şimşad kamu قامو *(Baki. XVI. 198)*

Dedi dâye gerü kim ey peri-vâr
Kamumuzdan قومزدن ulu aklın bilün var *(Yuz. Şems. XVI. 103)*

Kâşki sevdiğimi sevse kamu قو halk-ı cihan
Sözümüz cümle heman kıssa-i canân olsa *(Yahya Bey. XVI. 189)*

Dükendi dâneleri kiştzar-ı mihnette
Kamusu قوسی girye ile tohm-ı eşk-i dide eker
(Hayali. XVI. 4)

Benüm şol nem ki yok bir katra nesnem
Kamusundan قوسندن kamu sensin benüm nem
(Şevahid. XVI. 5)

Bezm-i aşkında kamu قو ömr kadeh-peymâdır
(Fuzuli. XVI. 47)

Ana nisbet kamu قو var yok gibidir
Ki hestî birdir amma çok gibidir *(Enis. XVI. 2 - 2)*

Hikmette kamu قو derde şifa ola kelâmın *(Zati. XVI. 1)*

Ne ferr-i kevkebedir kim cihana doldu kamu قو
Saday-ı eşhedü enlâilâhe illallah *(Lâmii. XVI. 1)*

Kamu قو engellerin yolunda şimdi
Bizimle yağı olup oldular çep *(D. B XVI. 49)*

§ Bu kamu قامو ululuklar anın ululuğun gösterir.
(Sır. XVI. 23)

Ehl-i irfana zahîr ü kamu قو yârane muin
Feyzi-i feyz-resan menba-ı ihsan nicedir
(Ruhi. XVI. 54)

Kamu insan bir ahenge maildir
Kaygu nedir, mihnet nedir bilmezler
(Saz. Âşık Ömer. XVII. 218)

Çürüklerin hep sağ olur
Zehrin kamu قو bal yağ olur *(Niyazi. XVII. 5)*

Şikâyet eylerim dergâh-ı Hakk'a za'f-ı tali'den
Kamusu meskenet buldu felek seyyâre ben kaldım
(Kâtibi. XVII. 76)

Didiler sana muti' olduk kamu قو
Hizmetinde devleti bulduk kamu قو *(Battal. XVIII. 28)*

Yandı kamu قو cism ü can kalmadı hiç sanımız
(Kuddisi. XIX. 73)

2. Herkes.

Hak seni sultan kılısar kamuya قامویه
On bir kardaşın durısar tapuya *(Yuz. Şeyd. XIII. 2)*

Kul gibi kapunda duralar kamu قو *(Yuz. Da. XIV. 12)*

§ Ümid halktan kesmiş idi, lâcerem kamudan قامودن ulu oldu. *(Tez. Ba. XV. 38)*

§ Ağır ve müşkil oldu anı bilmek; gökler ve yirler ehlinde kamu قو temenna iderler ki bileler. *(Cev. Es. XV. 232)*

Kamunuñ قامونك senden irişir mededi
Sen yarattın bu cümle nik ü bedi *(İbrahim. XV. 2 - 1)*

Kamuya قامویه sensin veren cümbüşleri
Kamusu senden umar bahşişleri *(Mihri. XV. 89)*

Kamuya قویه bencileyinsen diriğ kamulara قامولره
Yeğ ise âlemin ayruklar ile, vah bana *(Ah. Pş. XV. 57)*

§ Bu hatuna kamu قو karşı vardı eline yapıştı, tahta çıkardı. *(Müz. XV. 116)*

Hususâ kim Gelibolu diyarın
Kamudan قودن ön şefâat eyle yarın *(Muham. XV. 556)*

Gamını ben yir idim bu cihanın
Ben ölücek yiyiserler kamu قو gam *(Sarıca. XV. 27)*

Kamu قو bilür bu remzi zâhir ü fâş
Ki katlanmaz güneş nûruna huffaş *(Ravza. XV. 45)*

Yarağın gör bilirler bunu kamu قامو
Ki olur yaz uçmak kış tamu *(Güvahi. XVI. 76)*

Bay ü yohsul kamu قو hüsnüne hayran olmuş
Verdi vaslın güzelim götürü dünyaya tama' *(Revani. XVI. 71)*

Kamuya قویه lezzet-i dünya, belâ-yı aşk bana *(Hayali. XVI. 11)*

Mihrapta şekl-i ham-ı ebru-yi lâtifin
Vâcip bu cihetten kamuya قویه secde-i mihrap
(Fuzuli. XVI. 126)

Kamunuñ قونك sevdüğü bil hakdurur hak
Hakikat Hak'durur mahbub-ı mutlak *(Yuz. Şems. XVI. 46)*

Kamudan قودن fâzıl üş ehl-i vilayet
Ki bunlardan ayan olur keramet *(Fazilet. XVI. 173)*

Gene geldi türlü baharlar bağlar
Bülbül figan edip kamuyu dağlar *(Kara. XVII. 186)*

Bu çeşmede bizim gibi çok kimse urdu dem
Bir göz yumunca oldu kamu قو sâlik-i adem
(Nigâ. Ter. XVII. 101 - 1)

Harabat ehlinin aynına gelmez
Kamunun zimmetin zerreye almaz
(Saz. Lâtifi. XIX. 562)

kamucuğu : Hepiciği, ne kadar varsa, tamamı.

Bağışla yâ İlâhi fazlın ile
İyman ehli kamucuğunu قوجوغون bile *(Anasır. XV. 405)*

kamular : Herkes.

§ Kamulardan قاملردن yüz yıl ilerü uçmağa givürem.
(Tuh. Le. XV. 182)

§ ... Ey Peygamber ayâli, sizin öğüdünüz kamulara قاموللره vâciptir, hak üzerine fazlınız vardır. *(Tez. Ba. XV. 7)*

Cihanı can ile bulmuş kamular قولر
Demiş can bir cihan iki ululer *(Güvahi. XVI. 68)*

kan : 1. Suç, cinayet.

Kiçi oğlun sattınız kuldur deyü
Aldınız bahasını haram yiyü
Yusuf anda Bünyamin'i tutturur
Buyurur zindan dapa ilettirir

İki yıl yatsın deyü kakır buşar
Kardaşları gelir ayağına düşer
.....
Ağırla atamızı tutma anı
Bizden tutgıl biz eyledik bu kanı قانی *(Yuz. Şeyd. XIII. 79)*

§ ... Gemi halkı eyittiler : Gemi içinde öldürme, önümüzde bir cezire vardır, İrem derler, şehriyarına Firdevs derler, ana iletin, öldürsün, bu, size kandır قاندر dediler.
(Ferec. XV. 244)

Mey içmek zâhidâ yanında kan قان ile beraberdir
Ve liykin rind-i meyhuru kınamak kandan artuktur
(Aşki. XVI. 157)

§ ... Kana قانه beraber bir iş etti deyü suret-i vâkıayı halifenin izz-i huzuruna takrir eylerler. *(Ârifîn. XVI. 257)*

Lâyık mı bir iş eyleyesin kana قانه beraber
(Ârifîn. XVI. 257)

2. Ceza, cerime, diyet.

Ol zamanda uğruluk kılan kanı قانی
Kulluk kılur iki yıl dünü günü *(Yuz. Şeyd. XIII. 77)*

kana kan : Kısas, öldürenin öldürülmesi.

Sayyad sakın cefa yamandır
Bilmezsin mi ki kana kandır قانه قاندر *(Fuzuli. XVI. 272)*

kanara : 1. Mezbaha.

§ Kâfirler Uruz'u alıp kanara قناره dibine getirdiler.
(Dede. XIV. 29)

§ Kanarada قاناره‌ده kan yalamış köpeğe döndü.
(Müslim. XV. 6, 204)

§ Sitavîz ستاویز [*Fa.*] : Rivak ve kanara-i قنارهٔ kassab.
(Ni'meti. XVI. 397)

§ Meslaḫ مسلخ [*Ar.*] : Tavar boğazlayıp yüzecek yer ve kanara قناره.
(Bab. XVI. 1, 437)

§ Mezbah مذبح [*Ar.*] : Kurban boğazlayacak yer ve kasap kanarası قناره‌سی. *(Bab. XVI. 2, 421)*

§ ... Koyun sürüsü kanaraya قناره‌یه varır gibi nehre düşüp. *(Ev. XVII. 2, 290)*

§ Ada arası donanma kanarası قناراسی derler. *(Tuh. Ki. XVII. 145)*

§ El-mezbah المذبح [*Ar.*] : ... Kanara قناره ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 466)*

§ Derzend درزند [*Fa.*]: Galiben kan dökülen mevzia denir, cengâh ve meslah ve kanara قناره gibi. *(Bürh. XVIII - XIX. 267)*

§ Selḫ سلخ [*Ar.*] : Hayvan makûlesinin derisini yüzüp çıkarmak. Kanaraya قناره یه selhhane ta'biri bundandır. *(Nuhbe. Ş. XVIII - XIX. 100)*

2. Üç çatallı kasap çengeli.

§ Büziçe بزیچه [*Fa.*]: Oğlak ve büzgale mânasınadır ve kasapların kanara قناره ta'bir ettikleri üç çatal çengele dahi denir. *(Bürh. XVIII - XIX. 116)*

kanata : Tahtadan oyulmuş şarap kabı, çotra.

§ Kedû-nîme کدونیمه [*Fa.*] : Kanata قنته dedikleri şarap zarfıdır. *(Ni'meti. XVI. 510)*

§ Kedû-nîme کدونیمه [*Fa.*] : Türkide kanata قناته dedikleri şarap zarfı ve yatuk kabak. *(Deş. XVI. 345 - 2)*

§ Kedû-pehn کدوپهن [*Fa.*] : Bir nevi şarap zarfıdır ki Türkide kanata قنته dirler ve yatuk kabak. *(Deş. XVI. 273 - 2)*

kanat bükmek : Bir hedefe doğru koşmak.

Kanat büküp قنات بوکوب heman Tarsus'a indi
Buyurdu paşa, leşker anda kondu *(Salâtin. XV. 216)*

kanat kakmak, (kanat urmak) : Kanat çırpmak.

§ Henüz sen kanadın kakıp قندك ققب yuvandan uçup ırılmadın; makam-ı aslîde mukimsin. *(İrşad. XV. 38)*

§ Pes "Kaabe kavseyn" makamına kanat kakup قنت تقوب pervaz kılmağa başlayıcak adı abd oldu. *(İrşad. XV. 239)*

§ Buyurur ki görmezler mi ve bakmazlar mı bu kâfirler işbu uçan kuşları ki havada muti', münkat oluben kanad urup قند اورب uçarlar. *(Leys. Ar. XV. 727)*

§ Bir kuşun yavrusu yuvasından düşüp anası babası üzerine gelüp pırlayup kanat kanada kakup قنات قناده تقوب ... *(Rahat. XVI. 284)*

§ Ḫafakan خفقان [*Ar.*] : Yürek oynamak ve kuş kanad kakmak قناد قاقق. *(Bab. XVI. 2, 504)*

§ Kaçan ki yılda bir kere Cebrail sureti kanat kakup قناد قاقوب sayha ursa. *(Ev. XVII. 1, 64)*

§ Et-tasfik التصفيق [*Ar.*] : Kuş kısmı kanatlarını kakmak قنادلرینی قاقق mânasınadır. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 5)*

kanat salmak : Kanat sallamak, kanat çırpmak.

§ Kuknûs قنوس [*Fa.*] : Hindûsitan'da bir kuştur. Burnunun elli miktar sûrahı vardır... kaçan ömrü bin yıla varsa birez odun cem'eder, arasına girer, burnunun her sûrahından bir dürlü avâzeler gelür, âhir kanatların قنتلرین ol kadar salar سالر ki andan bir od peydâ olur, ol kuşu yakar. *(Miftah. XV. 114)*

kanat urmak : → **kanat kakmak.**

kan ayaklı : Fakir, biçare, zavallı, âciz.

Şive-i reftarına öykünmez ey serv-i bülent
Sana nispet kebkdir bir kan ayaklı قان ایقلی dertment
(Kan ayaklı deyimi ile kekliğin ayağının kırmızı olduğuna da işaret edilmiştir.) *(Atai. XVII. 10)*

kana yunmak : Kana boyanmak.

Dilümden nola derya kana yunsa قانه یونسه
Gamımdan taşlar aluben döğünse *(Şeref. XVI. 114)*

kan bahası, (kan ödeği) : Diyet.

§ Ey sultan, bir kişinin kan bahası قان بهاسی on bin direm gümüştür. Ben kan baham قان بهام içün hâcibe verirem, vezire verirem; ziyade sultana dahi vereyim, beni üşendirme, yok dirsen buyur başımı alsınlar. *(Ferec. XV. 231)*

Dâi lebin hayali ile teşne-dil gider
Gör âşıkı ki susar imiş kan bahasına قان بهاسنه *(Dâi. XV. 119)*

§ Ma'kule معقله [*Ar.*] : Kan ödeği قان اوده‌کی ve diyet. *(Bab. XVI. 1, 319)*

§ Diyet دیت [*Ar.*] : Maktûl için vârisine verilen mala denir ki lisanımızda da diyet ve kan bahası قان بهاسی denilir. *(Nuhbe. Ş. XVIII - XIX. 164)*

kanca : Nereye.

Yusuf eydür kangı ildensin digil
Kanca قنجا varırsın bana bir söylegil *(Yuz. Şeyd. XIII. 70)*

Bir zamandan sonra anı bulımaz
Tanlar anı kanca قانجه vardı bilimez *(Yuz. Şeyd. XIII. 71)*

§ Ol kişi buna eydür: Kandan gelürsün kanca قنجا gidersin. *(Yüz. Ha. XIV. 4)*

Eydür eyvah oda yandım nideyim
Bağlı boynum bunda kanca قنجه gideyim *(Man. Tayr. XIV. 27)*

Cihan içinde bir âvareven ben
Bilimezem ki kanca قنجا varaven ben *(Işk. XIV. 207 - 1)*

Geldik imdi sözümüz söyleyelim
Bu sözü kanca قنجه varır soylayalım *(Ga. XIV. 170)*

Yiğit aydur balığı biz nidelim
Evimiz yok kanca قنجه alıp gidelim *(Hurş. XIV. 74)*

§ Yâ fülân kanca قنجه gidersin... *(Si. Da. XIV. 959 - 2)*

Ne bilem gemi kanca gitmiş ola
Ya yoldaşlarım dahi nitmiş ola *(Süh. XIV. 263)*

§ Bir nesnede bana muti' ol, seni kurtarayım, buların gözlerin bağlayıp seni içlerinden kapam, kanca قنجه vardığın bilmeyeler. *(Müneb. XIV - XV. 277 - 1)*

§ Gece kaçtı, belirsiz oldu, bilmediler kanca قنجه gitti. *(Kesir. XV. 79)*

§ Dört yana gezdi, kanca قنجه gideceğin bilmedi. *(Güls. XV. 45)*

§ Anı mütehayyir kılup hayrete bıraktı, kanca قنجه gideceğin bilmez. *(Enfes. XV. 39)*

§ Yolda birkaç müşriklere sataştı, sordular A'şâ'ye ki kanca قنجا gidersin ? *(Leys. Ar. XV. 118)*

§ Şeytan aleyh-il-lâ'ne bir pîr suretine girüp geldi, İsmail'e eydür: Yâ oğlan kanca قنجه varursun? *(Tuh. Le. XV. 310)*

§ Hak seni kanca قنجه dilerse döndere. *(Tez. Ün. XV. 146 - 1)*

§ Küca reftend كجا رفتند [*Fa.*] : Kanca قانجه gittiler. *(Şamil. XVI. 662)*

kancalığın : Nerede bulunduğunu.

§ ... Lâkin kancalığın قنجالغن bilmezdi. *(Anter. XIV. 318)*

kancarı : → **kancaru.**

kancarısın : Nerede olduğunu, bulunduğu yeri.

Beli bildim ki sen bir genc erisin
Veli göster o gencin kancarısın قنجری سن *(Çeng. Dâi. XV. 222)*

kancaru, (kancarı, kançaru) : 1. Nereye, neresi, ne tarafa.

Gök perdeleri açılır iyi yavuzdan seçilir
Ol dem kancaru قنجرو kaçılır baş kurtarası er gerek
(Yunus. XIII - XIV. 178)

§ Eyitti: Ya yetmiş yıllık ibadetüm kancaru قنجرو varısar. *(Yüz. Ha. XIV. 100)*

§ Senin gönlünde hıyanatlık ve düşmanlık ağacı bitmiş. İmdi benim katımdan gitgil, kancaru قنجرو dirlersen vargıl. *(Kel. XIV. 43)*

Aşk içinde yavu kıldı kendözün
Kancaru قنجرو baktıysa gördü dost yüzün *(Ga. XIV. 80)*

§ A beğler oğlan kancaru قنجرو gitti ola dedi. *(Dede. XIV. 69)*

Bilmedim ki kancaru قنجرو gitti Yusuf *(Yuz. Da. XIV. 14)*

Ne kişisin ü kancarudur قنجرودر yönün
Nedürür burada dileğin senin *(Süh. XIV. 257)*

İşimiz yavuz kancaru قنجرو gidelim
Ne çare acep bilmeziz nidelim *(Süh. XIV. 163)*

§ İmdi kancaru قنجارو kaçalım. *(Tebareke. XIV. 39-2)*

Giysûsu küfrü duttu gönülümü
Sizin kancaru قنجارو vardı iymanınız *(Kadı. XIV. 76*

Kancaru قنجارو bahsam gözüm seni görür
Senin ile zire doludur cihat
Mancınık oldu hevan ü top canın
Kancaru ki diler isen anı at *(Kadı. XIV. 269)*

Başıma bir zeval geldi nideyin
Bilimezüm ki kancaru gideyin *(Dah. XIV. 71)*

§ Bu düşmanlar cevabına niçün kulak dutarsın, aklın kançaru قنچرو gitti. *(Si. Da. XIV. 59)*

§ Eyittim, kancaru قنجرو varırsın. *(İhlâs. XIV. 39)*

Siz ne kim diler iseniz idiniz
Kancaru قنجرو gider iseniz gidiniz *(Man. Tayr. XIV. 39)*

Ne disün istesün kancarı قنجار varsun
Kimiçün arasun ya niçin arsun *(Işk. XIV. 204 - 2)*

§ Haberim yok kancaru قنجارو gitti. *(Anter. XIV. 192)*

§ Yâ Yunus, bizim bu kabih fi'limize bakıp bizden i'raz edüp kancaru قنجارو vardın ? *(Müneb. XIV - XV. 42 - 2)*

Çünkü perden gide açıla gubar
Kançaru قنچرو baksan görüne rûy-i yâr *(Vahdet. XV. 17 - 2)*

Fikridüp çok ey acep nitsem didim
Bilmezem hiç kancaru قنجرو gitsem didim
(Melhame. XIV - XV. 13 - 1)

§ Gelini ata bindir güyeği yolu kancarı قنجرى der.
(Ata. XV. 29)

§ Her kancaru قنجرو kim baksa gözüne Leylâ'dan artık...
(Müz. XV. 422)

Dediler kanı bizim sultanımız
Kancaru قانجرو vardı dinüz ol hanımız *(Mevlit. XV. 90)*

Deyeler kanı noldular atamız
Ya kanı kancaru قنجرو gitti anamız *(Muham. XV. 372)*

§ Kerkes dedi ki: Hak Taâlâ işin ıslah etsün, bilmezem ol hüdhüd kancaru قنجرو gitti. *(Leys. Ar. XV. 153)*

§ El-metihetü المتيهة [*Ar.*] : Yolu ve izi bilinmez yere derler ki kişi anda şaşar kancarı قنجرى gideceğin bilmez.
(Terceman. XV. 265)

Kaale Allah, Kaale Resul söylenir
Doğru yol kancaru قنجار gider soylanır *(Anasır. XV. 408)*

§ Hırba حربا [*Ar.*] : Bir canavardır kaya kelerinden büyükrek olur. Daim yüzün güne karşı tutar. Kancaru قنجرو dönse bile döner, Acem ona âftab-perest der. *(Hay. XV. 53)*

§ Denize girdikten sonra bilinmedi ki nice oldu, nereye vardı, kancuru gitti. *(Kesir. XV. 347)*

§ ... Ve dil dahi terazudur görün kancaru قنجرو gelür.
(Cev. Es. XV. 258)

Cihanı toz ana kıldı karanu
Bilimezdi ki kancaru قنجارو tuta rû *(Mih. XV. 273)*

Her kancaru قنجرو ki bakar isem seni görürem
Sensiz gözüme girmedi deyyar kandasın
(İbrahim. XV. 133-1)

§ Azıksız binitsiz kancaru قنجرو gidersin.
(Tez. Ün. XVI. 245 - 2)

§ Her zaman namaz vaktı gaip olur hiç bilinmez ki kancaruya قنجرویه varır, namaz kıldıktan sonra yine gelir.
(Bektaş. XV. 301)

§ Bu kişinin ahvalini bil kim neye gelmiştir, kancaru قنجرو gider. *(Ferec. XV. 52)*

Senin atını kim ola apara
Nereye ilete kancaru قنجارو vara *(Şeh. Ş. XVI. 262)*

Kancaru قنجرو baktım ise
O'durur er göründü *(Ab. Na. XVI. 268)*

§ Tekemmüh تکه [*Ar.*] : Kişinin gözleri açılmamak ve kancaru قنجارو gideceğin bilmemek. *(Bab. XVI. 2, 562)*

§ Hısımlık faide etmezse şefâat kancuru قنجرو vardı.
(Ta. Şahi. XVI. 14 - 2)

Emir Ömer didi şimdi kançaru قنچرو geldi çeri
Didi Ma'muriye'ye dek geldiler merdanları
(Battal. XVIII. 44)

2. Nereye ait ?

§ El-müzekkinü المزکن [*Ar.*] : Bir nesneyi bir nesneye benzedici ve karıştırıp kankısı kancarı قنجری idüği belirsiz edici kişi.
(Terceman. XV. 1, 350)

kancasa, (kancasanaya, kancasına, kancaya, kancasaya) : Bir tarafa, her hangi bir yere.

§ Anda bulunsam kancasanaya قنجه‌صنایه gitmeğe komazdım.
(Anter. XIV. 464)

§ Sen bugünden gerü anı cüstelet ki yalınız hiç kancasanaya قنجه‌صنایه çıkar mı? *(Anter. XIV. 2, 41)*

§ Hiç ilim isteyü kancasa قنجسا gittiğin kimse bilmez idi.
(Enb. XIV. 2)

§ Kayser'in oğlu taşra ayağ uzatmadı, kancasına قنجه‌سنه fodulluk idüp çerisin alıp gitmedi. *(Fütuh. XIV. 64)*

§ Dâim anası hükmündedür, hiç anası koyup kancasına قنجه‌سنه gitmez. *(Yüz. Ha. XIV. 84)*

§ ... Ya hastalık vâki' olup kancasaya قنجسيه çıkmaz ola.
(Müneb. XIV - XV. 160 - 2)

§ ... Amma ol gayret kim sever oldur kim avratında gümanı ola, anı saklamak üzre gayret kıla, kancasaya قنجسيه çıkarmaya. *(Müneb. XIV - XV. 205 - 2)*

§ ... Bir dahi, eri desturunsuz evden çıkıp kancasaya قنجسيا gitmek, eğer yanında konşu dahi olursa,
(Müneb. XIV - XV. 171 - 1)

§ Andan sonra buyurdular, kendi türbesinde otura, kancasa قنجسه çıkmaya. *(Kesir. XV. 188)*

§ Dön gerü Medine'ye var anların sözüne meyledüp kancaya قنجيه gitme bizden sana destur olmayınca.
(Leys. Ar. XV. 768)

kancasanaya : → **kancasa.**

kancasaya : → **kancasa.**

kancasına : → **kancasa.**

kancaya : → **kancasa.**

kancıkmak : Kan oturmak.

§ Ve bere yemiş, kancıkmış قنجقمش etleri salâha getirir.
(Edviye. XIV. 27)

§ Eksa' اكثع [*Ar.*] : Dudağı kızarup kancıkmış قانجقمش recül.
(Bab. XVI. 1, 237)

§ Ebsağ ابثغ [*Ar.*] : Gövdesi kancıkmış قنجقمش kimse.
(Bab. XVI. 2, 275)

kancuğa, (kancuka) : Terki.

§ Fitrâk فتراك [*Fa.*] : Kancuğa قنجوغه. *(Cam. Fa. XVIII. 53)*

§ Fitrâk فتراك [*Fa.*] : Terki mânasınadır ki at iyeri ardında olan tasmadır; pâyvent ve köstek ve torba ve heğbe bağlanır. İran Türkleri kancuka قنجوقه derler.
(Bürh. XVIII - XIX. 435)

kancuka : → **kancuğa.**

kançaru : → **kancaru.**

kanda : Nerede, nereye.

Ol Zeliha şöyle kim sevdi anı
Kanda قانده varsa eydürdü Yusuf kanı *(Yuz. Şeyd. XIII. 29)*

Yusuf'a dir kalmadı ayruk çare
Kapı bağlandı yusuf kanda قنده vara *(Yuz. Şeyd. XIII. 34)*

Ey yarenler ey kardaşlar sorun acep kanda قنده idim
Dinler isen aydıverem ezelî vatanda idim
(Yunus. XIII- XIV. 249)

Yeri göğü ne varsa ol yarattı
Gözünüzü açın kanda قندا varırsız *(Veled. XIII - XIV. 18)*

Dedi kim nolısar gerü kim bilir
Belâ kanda قنده varsam ileri gelir *(Süh. XIV. 233)*

Elimden gafilin çıktı nideyin
Avare oldum üş kanda gideyin *(Dah. XIV. 39)*

§ Pes anı okudu, eyitti : Kanda قنده olursun ?
(Kel. XIV. 28)

§ Kanda قنده gitti, nice çıktı deyü tanladım, irte olucak gördüm ki geldi. *(Yüz. Ha. XIV. 73)*

§ Gayet mücerrep nesne kim gerçektir hem âsandır hem kanda قنده gerekse ele girür. *(Yadigâr. XIV. 118-1)*

Canlarımız gökten indiler yere
Yerde kalan göklere kanda قنده ire *(Man. Tayr. XIV. 1)*

Seninle giderem kanda قندا gidersen
Bile tadam neyi kim sen tadarsan *(Işk. XIV. 204 - 1)*

§ Bugün yarın kanda قنده ise gelir. *(Dede. E. XIV. 26)*

§ Bizim nefsimiz kanda قنده bular öykünüser, biz zaifleriz, biz de ol kuvvet yok. *(Müneb. XIV - XV. 8 - 2)*

§ Beni aşkınla bîmar edüp tîmar etmeden kanda gidersin.
(Hamza. XIV - XV. 26, 106)

Güneşi sorar isen ger kandadur قنده‌در
Burc-i Sertan kandasa ol andadur
(Melhame. XIV - XV. 98 - 1)

§ Kanda قنده varsa karga bile gider tâ ki şikârından bile yiye. *(Hay. XV. 149)*

§ Etti: Bunca zamandan beri kanda قنده idin. *(T. E. XV. 54)*

Her kim ol bu ma'niden almış haber
Gayri görmez kanda قنده kim kılsa nazar *(Beş. XV. 53)*

Kanda قنده bula medhin bigi şirin şekeristan
Ahmet bigi bir tûti-i ter-gû-yi şeker-hâ *(Ah. Pş. XV. 15)*

§ Bunlar kandan gelirler, kanda قنده giderler. *(Müz. XV. 193)*

Kanda قانده ki işitse bir gülistan
Çün bülbül ederdi anı seyran *(Ley. XV. 31)*

Kalmışam sergeşte hayran ey aziz
Kanda قنده gidem çün belürmez yol u iz *(Vahdet. XV. 149-1)*

§ Gördüler ki yeni kaftanlar giymiş sevinü sevinü gelür... Halinden sordular kim kanda قنده vardın, nice oldun, hoş sevinirsin deyü. *(Cennet. XV. 266)*

§ ... Ya'ni üvezle mesel urur, örümcek hod kanda قنده kaldı.. *(Cev. Es. XV. 10)*

§ Ahmet kanda قنده gittiğin bilmem amma gayri göz kulak olayım, dedi. *(Müslim. XV. 11, 90)*

Didi şahâ himmetinde hurremiz
Kanda قنده olsa devletinde bîgamız *(Enveri. XV. 26)*

Heva-yi nefs ile dermande kaldım
Ne bilem nire varam kanda قنده kaldım *(Ravza. XV. 8)*

§ Kanda قنده bir derviş, hakir, aç, cimri varsa katına dirşirüp... *(Enfes. XV. 28)*

§ Eyittüm ki: Yâ Cebrail, işbu ırmaklar kandan gelür ve kanda قنده gider. *(Delil. XV. 164)*

Ne bilürlerdi kim kanda قنده gider yol
Ne kimse vardı kim yol göstere ol *(Mih. XV. 180)*

Her gonca sâmit olup urur gül gibi kulağ
Her kanda قنده kim Mesihi-i bülbül-kelâm ola
(Mesihi. XV. 99)

Benden bana yakınsın, canımdan sevgilisin
Ya ben seni isteyü kanda قنده varayım canım
(Eşrefoğlu. XV. 30)

Talibâ terketmesen ger varını
Aşk kanda قنده gösterir dîdarını *(Ruşeni. XV. 186)*

§ Her kanda قنده namaz kılsanız yönünüzü Kâ'be'den yana yöneltin. *(Leys. Dâi. XV. 59 - 2)*

§ Ve dahi kuluna ve cariyesine ve evladına ve ehline çağıra: Gelin yanıma, yanımdan mumu kanda قنده götürdünüz, deye. *(Sâat. XV. 105)*

Ne lu'betsin ki mislin yok cihanda
Eyitgil bu tılısmın genci kanda قانده *(Çeng. Dâi. XV. 206)*

§ Sen bu kalp akçayı kanda قنده buldun ? *(Sic. B. XV. 7, 77)*

§ Ben kanda قنده gidersem tenha gidem. *(Sic. B. XV. 4, 4)*

Ben bülbül olmuşam gece gündüz işim figan
Sen boyu serv ruhleri gülzar kandasın قندەسن
(İbrahim. XV. 133 - 1)

Devlet ü ikbal ile her kanda قنده kim azmeylesen
Yoldaşın feth ü zaferdir leşkerin mansurdur
(Dâi. XV. 14)

§ Tavus der: ... Eğer, şeytan değilmişse ben bu diyarı kanda قنده görürdüm. *(Maârif. XV. 107)*

§ Padişah eyitti: Beni koyup kanda قانده gidersin ?
(Ferec. XV. 448)

§ Hazreti Hünkâr mübarek eliyle işaret idüp etti: Gel, bunda su vardır, kanda قانده gidersin, dedi. *(Bektaş. XV. 320)*

§ Ba'zılar eyitti : Ol bizim elimizden kanda قنده gider, sizinle varalım, anı her kanda قنده ise bulalım. *(Bektaş. XV. 125)*

§ ... Ya şimdi Üveys kandadır قنده‌در ? *(Tez. Ün. XV. 10 - 2)*

§ Hiç bilür misin ki baban seni kanda قنده iledür. *(Saadet. XV - XVI. 17 - 1)*

Kanda قنده kaldı cûylar gözüm geçer deryaları
Mevc-i bahr-ı aşkına aynım olaldan âşina *(Zati. XVI. 65)*

Kanda قنده gidersin dedim
Hakka giderim dedi *(Raufi. XVI. 332)*

Kandadır قنده‌در böyle bir şerefli nesep
Ma'den-i fazl ü izz ü ilm ü edep *(Hadika. XVI. 79)*

§ Muaviye'nin zaman-ı hilâfeti kanda ve Ka'b-ül-Ahbar kanda قنده. *(Men. Av. XVI. 153)*

Baharın deminden çemen cennet oldu
Çemenden çıkıp kanda قند eğlensin âdem *(Ruhi. XVI. 41)*

Her kanda قنده azm edersen ola rehrev-i refik
Tevfik-i Rabb-ı izzet ü teyid-i Girdigâr *(Baki. XVI. 30)*

Şahın mekânı kanda قنده
Kanda istersen anda *(Ab. Na. XVI. 80)*

§ Kücâ کجا [*Fa.*] : Kanda قنده ve nereye. *(Caf. XVI. 139 - 2)*

Gamzesi oku anın can ü gönülden geçüben
Kimse fehmetmez anı ben bilürem kanda قنده yatur *(Hayali. XVI. 59)*

Geceler kanda قانده görse rûşen bezm
Eyler idi o yana candan azm *(Şeref. XVI.)*

§ Bu vakıt kanda قنده gidersin. *(Şevahit. XVI. 129)*

§ Kücâ کجا [*Fa.*] : İstifhamdır kanda قانده demektir. *(Deş. XVI. 21 - 1)*

Her gönül sevgi odıyle tutuşur kav gibi
Sevgisi çakmağını kanda قنده kim ol yâr çaka
(D. B. XVI. 183)

§ Kücâ کجا [*Fa.*] : Kanda قنده , edat-ı istifhamdır mekândan.
(Cinas. XVI. 17 - 2)

Severiz Rumeli gerçeklerini gerçekten
Hele her kanda قنده ısak zevk u safa etmedeyiz
(Âli. XVI. 97)

§ Kücâ کجا [*Fa.*] : Kanda قنده. *(Şamil. XVI. 498)*

Dimesünler bu da kanda قنده düzüldü
Kaçan kabak olup boynu üzüldü *(Ârifîn. XVI. 178)*

Hûb-rûler çokdürür âlemde liykin dilberâ
Kanda قنده bir senin gibi hüsnü melâhat kânı var
(Nihani. XVI. 37)

Kanda gidelim dergeh-i lutfun var iken
Göster bize var mı varacak gayri kapu *(S. Vehbi. XVIII. 10)*

§ ... Gözlerim nûru mazlum idin, kanda قانده geceledin, seni kuyulara mı kodular... *(Zehr. XVI. 73)*

§ ... Talak verdiği hatunu içün, bu kahbeyi kanda قنده alır gidersiz deyü şetm eyledi. *(Sic. A. XVI. 4, 653)*

Elimden kanda قنده can iltür diyip ol
Serâser leşkeri yağmaya meşgul *(Veyse. XVI. 62-2)*

Beste-i zencir-i zülfün yalınız gönlüm değil
Kanda قنده baksan yatar anın deste deste bestesi
(Nihani. XVI. 90)

Götürüp başını didi burader
Bu denli kanda قنده seksen deve gevher *(Fazilet. XVI. 67)*

Geçirme fursatı düşerse kanda قنده
Nolısar bitmez iş olmaz cihanda *(Güvahi. XVI. 57)*

Olur meşhurdur bu söz cihanda
Düzenlik kanda ise قندەییسه onmağ anda *(Güvahi. XVI. 36)*

Ben bu dertten kanda derman bulayım
(P. S. Ab. XVI - XVII. 39)

Ağlama sevdiğim yine gelirim
Kanda gider isen arar bulurum *(Kara. XVII.)*

Aşk kanda ise bilinir
Şimdi binde bir bulunur *(Kara. XVII. 293)*

§ Gece içre kanda قنده arayu gidelim. *(Solak. XVII. 25 - 1)*

Hercayîlıkta aşırısın sen de ey felek
Amma o şûhun ettiğini kanda قنده eyledin *(Atai. XVII. 45)*

§ Yürük taifesi konup göçer geldikleri i'tibariyle kimesneye raiyyet olmayıp her kanda قنده gider olsa...
(Os. Kanun. XVII. 306)

§ Her kanda قنده varsalar feth ü zafer nümayan olurdu.
(Koçu. XVII. 23)

Akratis dedi kim serverler kanı
Kanda قنده gitti bilmezem erler kanı *(Battal. XVIII. 146)*

Çend ü kem : kaç, keyfe, çûn: nice, küçа كچا [*Fa.*], eyn این [*Ar.*] : kandadır قنده‌در

Key, meta : kankı zamandır, bîmeze : tatsız, melîḥ
(Naz. Cev. XVIII - XIX. 46)

Kanda görsem nazenin geç geç nigâh eyler bana
Taht-ı zülfe gizleyip rûyün siyah eyler bana
(Saz. Dertli. XIX. 702)

kandaduğu, (kandayduğu) : Nerede olduğu.

§ ... İlâhî yeğrek sen bilirsin anın kandaduğun قندادغن.
(Cennet. XV. 33)

§ Sen İbrahim kandayduğunu قندیدغی bilür müsün ?
(Rahat. XVI. 148)

kandağı : Nerede.

Şimdi kendü korkusundan dürüşüp handak kazar
Kandağı قندغی Rum ü Medâyin kandağı arz u semâ
(Muham. XV. 175)

kanda ise : → **kandasa.**

kandak : Hendek.

Üşüp kandağı قنداغی leşker doldururlar
Hısardan kandakın halin görürler *(Hadidi. XVI. 367)*

Kandaki : Hangi.

§ Benzer ki yeni âşıksın dirlerdi, kandaki قندەکی yeni, eskiyip canımdan bezdim, dirdi. *(Hamza. XIV. 16, 59)*

kandalığı, (kandeliği) : Nerede olduğu.

Âşık oldum bakıcak ol surete
Bilmezem kandalığın قاندەلغین anın ata *(Yuz. Şeyd. XIII. 23)*

Geldi Musa istedi bulımadı
Kandalığın قاندەلغین Yusuf'un bilimedi *(Yuz. Şeyd. XIII. 102)*

Aklım başıma gelmedi aşk şarabın tatmayınca
Kandeliğimi قندەلکمی bilmedim gerçek ere yetmeyince
(Yunus. XIII - XIV. 58)

§ Âdem eyitti : Ya Rabbî ol yer kandalığın قندلغ (harekelidir) bilmezven ve Tanrı Taalâ ana bir ferişteh kulağız verdi, tâ kim anı Mekke'ye getürdü. *(Enb. XIV. 171)*

Acep kandalığıñ قندالغك kimden bilem ben
Acep ger irdesem kanda bulam ben *(Işk. XIV. 275 - 1)*

Hazine kandalığın bildi bunlar
Kolay yol nerde ise buldu bunlar *(Dah. XIV. 27)*

§ Bizim kandalığımızı قندلغمزی anlara bildirmeye.
(Anter. XIV. 66)

§ Hamza Mekke'de yoğumuş, kandeliğin قندەلکن kimse bilmez.
(Hamza. XIV - XV. 3, 15)

§ Tiz bana Mehlâl kandalığın قندەلغن haber vermek gereksin.
(Müslim. XV. 35, 160)

§ Ola ki size bir haber getürem, yol kandalığın قندەلغن bilem.
(Leys. Ar. XV. 147)

Her ki senin kandalığıñ قندەلغك der bana
Çakmacuğum, kavlucuğum hep ana *(Ruşeni. XV. 87)*

§ Emir-ül-mü'minin beni istediyse, bulmayıcak melûl olur, kandalığım قاندالغم kimse bilmez. *(Ferec. XV. 212)*

§ Âlemde anı Şeyh Sadrüddin Konevî Hazretleri ızhar etti, andan mukaddem sırrına kimesne ermedi ve kandeliğin قندەلكين bilmedi. *(Bektaş. XV. 233)*

§ ... Ardınca baka kaldım, şolok sâat bir dağa irdi andan sonra hiç kandalığın قندەلغن bilmedim. *(Tez. Ba. XV. 28)*

§ Bahadırlık nişanı oldur ki leşker-i düşmen ne denlüdür diye sormaya, adüvnün kandalığını قاندەلغنى tecessüs ve tefahhus etmeye. *(Mevahib. XVI. 507)*

Nola varsan kadem rencide kılsan
Nigârım kandalığın قندەليغن bana bilsen *(Yuz. Şems. XVI. 159)*

§ Berâkış براقش [*Ar.*] : Kancık kelp idi. Anın avâzesiyle haramîler obanın kandalığını قندەلغنى bilüp oba halkını hep kırdılar. *(Bab. XVI. 2, 160)*

Za'fa düşüp uyuyan u hem tasarruftan kalan
Kandalığın قندەليغن bilmeyen meyyit gibi şahsiyyeti
(Nasayih. XVII. 217)

kandan : Nereden.

İbrahim Nebi Aleyhisselâm eyitti: Ben pîrim, oğul bana kandan قندن gelür. *(Si. Da. XIV.)*

Dediler ey kavim kandan قندن gelürsüz
Ne satarsız bu yerde ne alursuz *(Işk. XIV. 125 - 2)*

Kandan قندن olmuştur bu hayme zernigâr *(İs. XIV - XV. 6)*

Cehd ü tâat ol tecelliden gelir
Bağlı olucak yolu kandan قندن gelir *(İbrahim. XV. 61 - 1)*

§ Yine haber sorup eyittiler : Kendisi kandan قندن ve gelişi nereden, dediler. *(Bektaş. XV. 106)*

§ Bu aydınlığı kandan قندن getirdin ? *(Tez. Ün. XV. 22 - 2)*

§ Kâfire bu vâkıa kandan قاندن hasıl olur. *(İrşad. XV. 299)*

§ Hak Sübhanehu ve Taâlâ anların kandan قندن geldüğün a'lem padişah iken eyde ki: Ey feriştelerim kandan قندن gelürsüz diye... *(Delil. XV. 28)*

§ Melik, Zeyn'i görücek riayet idüp eyitti : Ey cüvan kandansıñ قاندنسيك , bu yere nite düştün ? *(Ferec. XV. 151)*

§ Şah eyitti : Nolaydı kel olmayaydı. Buyurdu : Otur şarap iç. Kel hizmet etti, kullukçuyum, bana hizmet buyurun, Padişah ile sohbet bana kandan قاندن dedi. *(Ferec. XV. 455)*

§ Ey hoca sen kandansıñ قاندانسك, kankı mescitte namazı bile kıldık? *(Ferec. XV. 527)*

§ Bunu kandan قندن aldın, denildikte... *(Sic. B. XV. 8, 99)*

Cebrail'den sordu ol Hayr-ül-Beşer
Kim bular kandan قندن gelür kanda eşer *(Muham. XV. 317)*

Ger gaybdan sana ayn olsa atâ
Göresin kandan قندن gelür aşk ey fetâ *(Vahdet. XV. 141 - 2)*

Osandı sanursun ola cânâ beni senden
Doyunca yüzün görmemişem kandan قندن osandım
(Yuz. Şems. XVI. 265)

Ferş-i hadrâ üstüne kandan قندن dökülmüştür bu kan
İtmedi bâd-ı hazan eşcar ile çün kârzâr *(Zati. XVI. 51)*

§ Sen bunları kanda buldun, kandan قندن getirdin ?
(Sic. A. XVI. 5, 477)

§ Sen kandan قندن padişahtan huruc talebi kandan.
(Tibr. XVI. 62)

...kandan ...kandan : ...nerede ...nerede, ...kim ...kim.

§ Ey yiğitler, ben kandan قندن, anın muhabbeti da'visin itmek kandan قندن. *(İhlâs. XIV. 3)*

§ Ben kandan قندن bana ululuk kandan قندن. *(Tuh. Le. XV. 172)*

§ Ol kandan قندن bunun gibi lakap yazdırmak kandan قندن. *(Ta. Sel. XV. 139)*

§ Şapur kendüye eydür: Cihanda çok acayip iş olduğu var amma bunun gibi olduğu yok dedi, ben kandan قاندن, Cevher nâm hâdim kandan قاندن, yüklerle akmeşe kandan قاندن. *(Ferec. XV. 296)*

§ Ben kandan قاندن beş yüz dinara cariye almak kandan قاندن. *(Ferec. XV. 282)*

§ Padişah Cüllâh'ın ayağın öptü. Her gâh ve sâat eydürdü ki: Ben kandan قاندان, Cebrail kayınatası olmak kandan قاندان, şükür Tanrıma. *(Ferec. XV. 202)*

§ Eyitti, ben kandan قندن muhabbetten söz söylemek kandan قندن. *(Kesir. XV. 174)*

Deşt-i gam Mecnunuyam ben kandan ü kandan قاندن و قاندن libas
(Fuzuli. XVI. 155)

Derler seni aşka müptelâsın
Bigâneler ile âşinasın
Sen kandan قندن ü aşk şevkı kandan قندن
Sen kandan قندن ü dost zevkı kandan قندن *(Fuzuli. XVI. 252)*

§ Ben kandan قندن ve ululuk kandan قندن dirse ümittir ki... *(Ta. Şahi. XVI. 42 - 1)*

kandasa, (kanda ise, kandaysa): Nerede ise, nerede olursa olsun, nerede olsa.

Güneşi sorar isen ger kandadır
Burc-ı Sertan kandasa قندسه ol andadır
(Melhame. XIV - XV. 98 - 1)

Ki serverlik erlik ile bulunur
Erin erliği kandasa قندسا bilinir *(Ta. Sel. XV. 443)*

İnledüp ağlatmağa âşıkların bülbül gibi
Kanda ise قنده ایسه ol peri kendin belürdür gül gibi
(Yahya Bey. XVI. 210)

Sanma terk-i can içün dünyada âşık gam yiye
Can verir can vermeğe her kandasa قندسه merdaneler
(Nihani. XVI. 28)

İdüp hırsım elin bî-ferr ü kûtah
Ayağım doğru bastır kandas' قندسه ey şah
(Lârendi. XVI. 12)

Olur varlı hemişe eski varlı
Yeni varlı olur kandaysa قندیسه çorlu *(Güvahi. XVI. 106)*

kandasa da : Hangi durumda olursa olsun.

§ Deprenmesini anul anul dururken, otururken, yatarken, bir yanından bir yanına dönerken, kandasa da قندسدا ata binmekte, inmekte, yürümekte... *(Hazain. XV. 9 - 1)*

kandasına : Gideceği yere, başka bir tarafa.

§ Hâlâ karındaşım evinde bir derviş geldi ve anda karar kıldı, bir acîp halli kimesne, varıp kandasına قندەسنه gitmez.
(Bektaş. XV. 139)

§ Derviş, Kadıncık'ı sever, mahabbet eder, gönlünden âşık olmuştur, anınçün varıp kandasına قندەسنه gitmez dediler.
(Bektaş. XV. 138)

kandayduğu : → **kandaduğu.**

kandaysa : → **kandasa.**

kandeliği : → **kandalığı.**

kan dere batmak : → **kan derlemek.**

kan derlemek, (kan dere batmak) : Kan ter içinde kalmak.

§ Mey-i gülgûn sıfat kan derleyüp قان درلیوب ayaktan çıktım.
(Saadet. XV - XVI. 135 - 2)

Gerçi ki ferş eyledi iskerledi
Sanma şafak şerm ile kan derledi قان درلدی
(Atai. Ha. XVII. 14)

Yorulup kan dere batmazdı قاندره باتمزدی muhabbetkâran
Adem ıklimine bir anda yollar hançer *(Ş. Galip. XVIII. 166)*

kandıra : → **kındıra.**

kan düşmemek : Kaatil sayılmamak, kanlı cezası lâzım gelmemek.

§ Biregü eydürse : Ramazan orucu farîza değül, ol mel'un şundak kâfir olur. Anı, andak öldürene kan düşmez قان دشمز .
(Tuh. Le. XV. 347)

kan etmek : → **kan eylemek.**

kan eylemek, (kan etmek) : Başkasının kanını dökmek, cinayet işlemek.

§ İleri zamanda bir kişi var idi, doksan sekiz kişiyi nâhak yere depelemiş idi. Bir râhip katına geldi, sordu eyitti: Ben doksan sekiz kan eyledüm قان ايلدوم ... *(Cennet. XV. 101)*

§ Bundan akdem mezbur Mehmet Ağa (Haymana ağası) sen kan ettiñ قان اتدك deyü benden elli koyun ve bir çift öküz ve bir merkep ve bir inek almış idi. *(Sic. A. XVI. 2, 48)*

Dişledimse lâ'lin ey kanım döken kahreyleme
Tut ki kan ittim قان ايتدم adalet eyle kanı kana tut
(Fuzuli. XVI. 131)

§ Bundan akdem mezbur Mehmet senin karındaşın İshak kan eyledi قان ايلدى deyüp, biz piyade olup bunlarla asla alakamız yoğ iken ben Murtazaâbat subaşısıyın deyü benim bir çift öküzümü alup gidüp bana hayf eyledi.
(Sic. A. XVI. 4, 911)

kangı, (kankı) : Hangi.

Haberin ver bana dir bir söylegil
Kankı قانڭى ildensin hikâyet eylegil *(Yuz. Şeyd. XIII. 45)*

Ne amel kılıp bu kadre irdiniz
Kankı قنق safdan işbu sadre irdiniz *(Man. Tayr. XIV. 61)*

§ ... Kazan hatunu kankıñızdır قنڭكزدر der, kırk yerden avaz veresiz dedi. *(Dede. XIV. 27)*

§ Sizi sınaruz, kankıñızdır قانقكزدر ölümle dirlik arasında eyü amel eyleyen. *(Tebareke. XIV. 34 - 1)*

§ ... Her kankısı قنقسى ele girürse revâdır. *(Yadigâr XIV. 26 - 2)*

§ Kankı قنق beyt kankı قنق hadîse muvafıktır, beyan kıldı.
(İhlâs. XIV. 4)

§ Musa eyitti : Kankı قنڭ kulun sana sevgilidir.
(Enb. XIV. 430)

§ Sirkeyle karıştırıp behakın kankı قنڭ nev'ine ursalar faide ede. *(M. Bav. XIV. 27)*

Hafız olur han kıyında oturur
Kankı قنڭ aştan diler ise götürür *(Ga. XIV. 295)*

Bu il kangı قنغ ile yakındurur gör
Beği kimdir yeri adı nedir sor *(Işk. XIV. 308 - 1)*

§ Bir kişi ne kadar san'at içinde iş işlese, ol işlediği işin kankısı قنقیسی muhkemdir, kankısı zaiftir, kankısı ma'lûldür, kankısı sahihtir bilir, zira kendi fi'lidir. *(Müneb. XIV - XV. 94 - 1)*

Kankı قنڭ ay kaç sâat olur der-hisap
Kankı burca dâhil olur âftap *(Melhame. XIV - XV. 148 - 2)*

§ Ey nevcüvan kankı قنڭ bağın gülüsün ve kankı bağçenin bülbülüsün. *(Hamza. XIV - XV. 39, 35)*

§ Anun ziyanların kankı قنڭ dil ile deftere sığurayın.
(Tuh. Le. XV. 339)

Miyanında yatur mûyi, bilinmez
Ki mû kangıdurur kangı قنغی miyanı *(Sarıca. XV. 47)*

Eğer bir avrat iki ere varsa
Vara her kankısına قنقیسنه kim dilerse *(Muham. XV. 451)*

§ Kul eyde : Yâ Mâlik tamu içinde kankı قنڭ od katıdır.
(Cennet. XV. 34)

§ Kılın namazı örü turup, ya binüp iymâ ile, kankı قنڭ yana dönerse. *(Cev. Es. XV. 65)*

§ Kangı قنغی taş pektir, başın ana ursun.
(Müslim. XV. 15, 110)

§ Bu iki tâifeden kangısına قنغسنه, hakluraktır, beyan idip...
(Enfes. XV. 46)

§ Tamu mâliki bunlara sora kim : Kankı قنڭ ümmettensiz?
(Delil. XV. 156)

§ Her millet kendü dinini tercih edüp bu haktır, der. Allahü Taâlâ hak kankı قنڭ ve bâtıl kankıdır beyan eyleye.
(Leys. Ar. XV. 583)

Kankı قنڭ canda kim anın aşkı odu yanmaz müdâm
Tâ ebed cansızdır ol bîcan ki cânân istemez
(Eşrefoğlu. XV. 10)

§ Kangı قنغى kal'ada otursun derse oturayın. *(Kesir. XV. 89)*

Kim ezelde kankı قنڭ uzvun gördü ol
Dünyada bir nesneye hem erdi ol *(Mevlit. XV. 11)*

§ İki hasım düşman,kangısın قنغيسين galip olduğun nice bilesin.
(Ac. A. XV. 31)

Kangı قنغى dımağı yakmadı aşkın harareti *(Mihri. XV. 156)*

Serv didim kaddine bir gamz idüp dir gamzesi
Kankı قنڭ servin naz ü ganc ü gonca-i handanı var
(Ruşeni. XV. 244)

§ Yâ Rabbî, kangı قنغى kulun senin kıtında azizdir ?
(Envar. XV. 103)

§ Bilmezven kim kankı قنڭ yola iletirler. *(Tez. Ün. XV. 200-2)*

§ Kankı قنڭ kişi kim bu kitabı okursa din içinde bay ola.
(Güzide. XV. 3)

§ Kullarına yetmiş kerre nazar eder, kankı قنڭ kulunun, ki anda amel yoktur... *(Saat. XV. 24)*

§ Her kankı قنڭ gıdâyı gönlü dilerse andan doyunca yiye, ayruğuna mukayyet olmaya. *(Hazain. XV. 31 - 2)*

§ ... Her kankıñızıñ قنقكزك taht-i kazasına dahil ve vâsıl olursa hükmün suretin alıp hıfz idesiz. *(Sic. B. XV. 7, 63)*

Göz açıp gözetirler cümle ılduz
Ki kankı قنڭ yoldan irer şah-ı pîruz *(İbrahim. XV. 9 - 1)*

§ Kankı قنڭ şahzade kızı dileyü gelse kanı, canı, başı, mali teleftir. *(Ferec. XV. 322)*

§ Küdam كدام [*Fa.*] : Kangı قنغى. *(Sıh. Ac. XV. 50)*

§ Kangı قنغى günah içün Yahya Peygamberi öldürdüler.
(Münteha. XV. 69)

§ El-müzekkinü المزكن [*Ar.*] : Bir nesneyi bir nesneye benzetici ve karıştırıp kankısı قنقسى kancarı idüği belirsiz idici kişi.
(Terceman. XV. 1, 350)

Kankı قنّى yere su değe, bulur hayat
Su ile biter delim dürlü nebat *(Anasır. XV. 406)*

§ Kankı قنّى kul ola ki Hakk'a yarar kulluğu yerine getiribile.
(Güls. XV. 1)

Nedir düşman ana hem dost kimdir
Yinecek yinmeyecek kankı قنق yemdir *(Tennuri. XV. 107)*

§ Pes insanın her kankı قنّى endamına bir maraz hâdis olsa...
(M. Na. XV. 3)

§ Âdem oğlanlarından kangı قنغى tayifenin belâsı eşed ve mihneti ezyeddir. *(Saadet. XV - XVI. 2 - 2)*

§ Kangı قنغى mü'min ki kurbanın kıbleye yöneldüp dahi boğazlaya. *(Cev. Ah. XV - XVI. 711)*

Baştan ayağa yarayım
Kangı قانغى derde ağlayayım *(Ali. XVI. 56)*

Bakiyâ kangı قنغى gönül şehrine gelse şeh-i aşk
Bile enduh ü belâ hayl ü haşem gibi gelir *(Baki. XVI. 97)*

§ ... Ya'ni tuyûr u vuhûştan her kankısın قانقسين ki buldular.
(Şeref. XVI. 73)

Ki kankı قنّى fırkadan ma'dût olam ben
Kabûl olam mı ya merdût olam ben *(Yuz. Şems. XVI. 11)*

§ Efna' افناء [*Ar.*] : Kankı قنّى kabileden idüği bilinmeyen girindi ve adı sanı şöhret bulmamış erâzil-i nâs.
(Bab. XVI. 2, 14)

§ Küdam كدام [*Fa.*] : Kankı قنّى. *(Caf. XVI. 139 - 2)*

§ Küdamîn كدامين [*Fa.*] : Kankısı قنقسى demektir.
(Deş. XVI. 276 - 2)

§ Her kankıñuz قنقكوز bay ve varlıklı kimseyse...
(Rahat. XVI. 62)

Bilemez kimse ne sihr ittiğin ol fettanın
Nazı çok kangı قنغى birin şerhedeyin ben anın
(Âli. XVI. 60)

§ Küdam كدام [*Fa.*] : Kankı قنڭى . *(Ni'meti. XVI. 541)*

Bakıncak kankısı قنغسى vermeye hayret
Birisinden birisi dahi âfet *(Enis. XVI. 47 - 2)*

Acep kangı قنغى hararetli gönülden geçtin ey dilber
Kızarmışsın serâser cismini müstağrak etmiş der
(Zati. XVI. 190)

§ Ve Sidret-ül-Münteha kankı قنڭى semada olduğunda bir nice kavl üzre ihtilâf vardır. *(Men. Av. XVI. 15)*

§ Ve kangısın قنغىسن koyup kangısın قنغىسن alacağını bilemez.
(Tar. İs. XVI. 7)

Kangı قنغى birine olsun tahammül
Derd ise galip yâr ise gafil *(Ruhi. XVI. 48)*

Kangı قنغى gülşen gülbünü serv-i hıramanınca var
Kangı قنغى gülbün üzre gonca lâ'l-i handanınca var
(Fuzuli. XVI. 143)

§ ... Kangı قنغى mahalledensin deyü süal olundukta ne mahallesin ve ne atası ve anası adını dimeğe kadir olmayıp...
(Sic. A. XVI. 6, 373)

§ Meblağ-ı mezbur kangı قنغى emin ve âmilden alınırsa...
(Sic. A. XVI. 4, 1188)

§ Beni kor yabana gidersin, kim bilir kankı قنڭى oynaşınla ayş ü nûş edersin. *(Tibr. XVI. 221)*

§ Küdamîn كدامين [*Fa.*] : Kankısı قنڭىسى . *(Şamil. XVI. 206)*

Kankı قنڭى âşık kim senin zülfüne gönlün bağlar
Karalar giymiş bulutlar anın içün ağlar *(Revani. XVI. 39)*

Salınan serv-i serefraz çemen sahnında
Kankı قنق tıflın aceba serv-i hıramanıdır *(Nihani. XVI. 33)*

§ Ol vakıtta kankı قنق kul kim kurban etse...
(Ta. Şahi. XVI. 75 - 1)

İhtiyar et kankısın قانقىسن katledelim
Nakd-i cehdi ol yola bezledelim *(Zehr. XVI. 37)*

§ Kankı قنق kapıdan dilerse hisapsız ve azapsız ol kişi uçmağa gire. *(Zad. XVI. 54)*

Kankı قنق mü'mindir saçından şedd-i zünnar eylemez
Nice kâfirdir yüzün görüp müselman olmayan
(Selâman. XVI. 71)

§ Buyurdum ki beratlarına nazar kılıp göresiz, timar-ı mezbur kangısına قنغيسنه mukaddem verilip berat tarihi kangısınıñ mukaddem ise... *(Sic. K. XVI. 6, 40)*

Nazar kıl kankısını قنقيسنى sevse canın
Kabul eyle üçünden birin anın *(Câm. Na. XVI. 6)*

Söyle çeşmin kim etti pür-gevher
Zülfünü kankı قنق yel perişanter *(Mîri. XVI. 229)*

§ Çavuşlarla kâtipler kangısı قنغىسى eski ise ana i'tibar olunur.
(Kanun. Os. XVI. 19)

§ ... Her kankıñuzuñ قنقوزك taht-i kazasına dahil olursa...
(Sic. A. XVI. 6, 1357)

§ Cem' olunan avârız akçası kimlerden cem' olunduğun ve kankı قنق senenin akçası idüğin ve ne miktar akça idüğin yazıp defter eyleyip... *(Sic. A. XVI. 3, 1093)*

§ Dalvatlu hünkâr kanguñuzdur قانغكوزدر.
(Solak. XVII. 144 - 1)

§ Eyyü اى [*Ar.*] : Kangı قنغى. *(Müntehab. XVII. 10-2)*

§ Küdam كدام [*Fa.*] : Kangı قنى, eyyü mânasına.
(Cinas. XVII. 24)

§ Tulû' eden âfitab-ı âlemtap kankısı تنقی idiği nâ-ma'lûm idi. *(Ev. XVII. 8, 2)*

Behey ala gözlü dilber
Kangı bağın gülüsün sen *(Saz. Gevheri. XVII. 186)*

Kangısı تنقیی Hak'tan ırak olmuş buların söylegil
Kangısı تنقیی kaadir ki Hak emrine eyleye inat
(Niyazi. XVII. 20)

Bülbül olup gülistana kondumsa
Hâr oldu el kangı güle sundumsa *(Kâtibi. XVII. 16)*

§ Baba ve anasına ve ebe ve dedesine kangı تنقی taraftan olursa olsun. *(Nasayih. XVII. 137)*

Söz olmaz padişah-ı kadrdansın neylesin şâir
Yazıp evsafın etsin kankı تنقّی bir ihsanımı ta'dat
(Ş. Galip. XVIII. 43)

Nakd-i visalini kangı er tutar *(Ged. XIX. 39)*

Kangı dağda bulsam ben o merali
Kangı yerde görsem çeşmi gazali *(Saz. Zihni. XIX. 469)*

kanı : Hani, nerede.

Sever idi Yusuf'u nidem anı
Geldi sordu Ya'kub'a Yusuf kanı قانی *(Yuz. Şeyd. XIII. 5)*

Bu cihan gövde bigi anlar canı
Gövdeye bakma içi gör can kanı قانی *(Veled. XIII - XIV. 80)*

§ Kanı قانی benim iki gözüm yahtusu Anter.
(Anter. XIV. 850)

§ İki vardın bir gelirsin yavrum kanı قنی ? *(Dede. E. XIV. 24)*

Birisi eydür ki tesbihin kanı قنی
Âdemî tesbih ile olur gani *(Man. Tayr. XIV. 28)*

§ Eyittim İlâhî derviş kanı قانی ? *(İhlâs. XIV. 39)*

Dir idi kanı sevgili yarenler
Ner arslan gibi ol gürbüz erenler *(Dah. XIV. 38)*

Nigârinâ bu gözlerden nasibi kanı قانی uşşakın
Ki her dem leblerin içün dökülür kanı uşşakın
(Kadı. XIV. 2)

Kanı قنی kimse kim bile söz kıymetin
Ya kişi ki âli duta himmetin *(Süh. XIV. 21)*

Tutayın ki yoktur davarın malın
Kanı قنی bâri Sa'di'leyin hoş dilin *(Ferh. XIV. 43)*

Henüz yolda yürürsün kanı قنی menzil
Veli yollarda râh-ı râstın bil *(Si. Da. XIV. 3)*

Yalnuzun kuvvet kanı قنی kim yol açа
Bu kamu perdeleri yırtıp geçe *(Ga. XIV. 56)*

§ ... Kanı قان bizim atalarımız ve analarımız ?
(Müneb. XIV - XV. 194 - 2)

Mekânın kanda kim sensiz mekân yok
Nişanın kanı قانی kim sensiz nişan yok *(Ravza. XV. 7)*

Diyeler kanı noldular atamız
Ya kanı قانی kancaru gitti anamız *(Muham. XV. 372)*

Geh yenine yüzün sürüp miskin
Der idi kanı قانی sâid-i simîn *(Yuz. Hamdi. XV. 141-2)*

Ger der isen kanı قان pîr işe yarar
Var sen iste ki hezâr-ender-hezâr *(Tazarru. XV. 56)*

Kanı قانی ol dem ki bizimle dün ü gün hemden idin
(Mihri XV. 157)

Kul hata kılsa nola, afv-i şehinşah kanı قنی
Tutalım iki elim kanda imiş kanı kerem *(Ah. Pş. XV. 28)*

§ Eyde ki : Kanı قنی ol beğlenip toğan götürücüler ve padişahlık da'vasın idüp hisar idenler. *(Delil. XV. 149)*

§ Kanı قنی ol sizünle bizüm aramızdağı bilişlik ki dünyada varıdı. *(Leys. Ar. XV. 420)*

Diriga Ahmed-i Teymiye kanı قانی
Gözüm kan ağlasa cânâ sezadır *(Kesir. XV. 216)*

Firkatte yâr vaslın anıp ağlayıp dirim
Kanı قانى diyarımız acaba noldu yârimiz *(Cem. XV. 86)*

Ne yire ben bakar isem gözüm anı görür ancak
Görünen oldur hem gören kanı قنى gelsün imdi bînâ
(Eşrefoğlu. XV. 12)

§ Avrat eyitti : Kanı قنى işlediğin hakkı? Habip eyitti: On gün alucak verir. *(Tez. Ba. XV. 75)*

§ Kanı قنى şebâbda olan şevklerin, kanı ol zamandaki ışkların, kanı can ü dilden sevdiklerin. *(Maârif. XV. 164)*

Kanı قانى tali' ki gelesin dizimi yastanasın
Ben öpem seni vü sen kendin uyura urasın
(Nizami. XV. 47)

Kanı قنى ol servi kim âzad idi ol
Cihanda görk ile bir ad idi ol *(Çeng. Dâi. XV. 241)*

Seni ol sevdi sen dahi anı
Severem dir isen kanı قانى nişanı *(İbrahim. XV. 15 - 2)*

Kanı ol gün kim anın subhunu iyd etmiş idik
Hem konuk olmuş idi bir büt-i yağma gecesi
(Dâi. XV. 21)

§ İblis eyitti : Yâ Rab, çün beni yer yüzüne indirirsin, kanı قنى bana mesken? *(Envar. XV. 35)*

§ ... Avrat eyitti : İki bin dinar var idi kanı قانى dedi. Cemâat eyitti: Kumaştan ayruk nesne görmedik.
(Ferec. XV. 196)

Habab-ı mey gibi fi'l-i harama göz dikme
Sakın gözüne turur kanı قانى tevbe kanı قانى yemin
(Yahya Bey. XVI. 43)

Kanı قانى ol gelmez diye bahseyleyen cahilceler
(Baki. XVI. 24)

Kanı قانى ol beylik ki önümce yürürdü şem-i bezm
Altun üsküflü uzun boylu solağım var idi *(Aşki. XVI. 291)*

§ Kû کو [*Fa.*] : Kanı قانی ; kelime-i istifhamdır.
(Cinas. XVI. 58 - 1)

Ol gün kanı قنی ki gün gibi sûzan idim sana *(Hayali. XVI. 35)*

Ol Âb-ı Hayat-ı Hızır kanı قانی
Can teşne-dil oldu sine atşan *(Lâmii. XVI. 47)*

Kanı benim çerilerim, nökerim
Yedi yıldır ben bu derdi çekerim *(Saz. Öksüz Dede. XVI. 33)*

Baş açık yalın ayak vâdi-i aşkı dolanır
Kanı قنی Ruhi gibi âlemde bugün bir seyyah
(Ruhi. XVI. 117)

Ahd bünyadın mürüvvettir mi viran ettiğin
Kanı ey zalim bizimle ahd ü peyman ettiğin
(Fuzuli. XVI.)

Didiler kim mey-i gül-reng kanı قانی
Getür sâki kim irişti zamanı *(Enis. XVI. 23 - 2)*

§ ... Kanı قانی babam dediğimde vardı odasına gitti deyü cevap verdiklerin ... *(Sic. A. XVI. 6, 1095)*

Dedi ey mâye-i sühandanî
Dil gerek sabra dil deyen kanı قانی *(Mîri. XVI. 276)*

Tabl ü şeştâlar çalan mihter kanı قنی
Ol alemler kaldıran server kanı *(Zehr. XVI. 80)*

Hey utanmaz kanı قنی heva vü heves
Kuş uçar bir gün uşanır bu kafes *(Nihani. XVI. 46)*

§ Feriştehler eyittiler : Kanı قنی ol ziynet-i cemâl, kanı ol libas-ı cinan. *(Ta. Şahi. XVI. 68 - 1)*

Getür sâki kanı قنی şol atkulağı
Ki azm-i Arş eder himmet ulağı *(Veyse. XVI. 7 - 2)*

Kanı قنی bek yüzlü düşmen-i bed-gû
Aybımı bana eyleye ızhar *(Nigâ. Ter. XVII. 200 - 2)*

Kanı senin ile yeyip içtiğim
Ulu sahralarda konup göçtüğüm *(Kara. XVII. 122)*

Kanı ihsan, kanı mürüvvet kerem
Cevrile bağrımı deldin rûzigâr *(Kuloğlu. XVII. 30)*

Kû کو [*Fa.*] : kanı قانی, gevgâh: ağıl, dimne: çakal, fil: pil *(Genc. XVII. 41)*

Kanı قنی bir bu günki gibi yevm-i iyd
Ölürsen şehit öldürürsen said *(Sabit. XVII - XVIII. 207)*

Na'ra urup çağırdı kanı قنی Asım
Kapıyı açtı bildi anı Asım *(Battal. XVIII. 98)*

Kanı böyle cânân girseydi ele
Kadir Mevlâm anı müyesser kıla *(Saz. Mecnun. XVIII. 372)*

Kameti olsa dahi hoş-endam
Kanı قنی reftar ile nazende hıram *(Fazıl. XVIII - XIX. 10)*

Kanı yâr olmayan bir davranışlar var idi sende *(Ged. XIX. 76)*

kanı boynuna : Ölümünün vebali boynuna.

Şu kuzunun ola kanı boynuna قنی بوینه
Ki göz göre kurdu koya koynuna *(Süh. XIV. 212)*

Ol ki tiryak içmezem der kon anı
Ölür ise boynuna بینه kendi kanı قانی *(Ga. XIV. 164)*

§ Münâdî nida etti : Sabah kimse evinden çıkmasın, dükkâna gelmesin; duhter-i Şah-ı Yemen bağa varır; kanları boynuna قانلری بوینونه dedi... Fahrünnisa'nın hâdimleri irişti, gördüler şahzadeyi, eyittiler: Ey nâpâk canına niçin sitem edersin, kanıñ boynuña قانك بوینوکه deyüp geçtiler. Birisi diledi kim kılıçla çala... *(Ferec. XV. 449)*

kanı ısıcak : → **kanı ıssıcak.**

kanı ıssıcak, (kanı ısıcak) : Kanı sıcak, sevimli.

§ Germ-ḫunest کرم خونست [*Fa.*] : Her kes ile ülfet eder, Türkide kanı ıssıcakdır قانی ایسیجاقدر ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 123)*

§ Şuḫ شوخ [*Fa.*] : Matbu', kanı ısıcak قانی ایسیجق adam. *(Nuh. Tuh. XVII. 43)*

kanık : İçeceğe kanmış.

İhtiyacımız yok âb-ı engûre
Muhabbet meyinden kanıklarız biz
(Saz. Meydani. XIX. 554)

Sâki sunma bize mey-i engûru
Canlar câm-ı pîr-i muğandan kanık *(Saz. Dertli. XIX. 677)*

kanıkmak : 1. Kanlanmak, kandan kızarmak.

Kanıkmış idi قنقمشیدی ağlamaktan gözüm
Bulaşmış idi kanlı yaşa yüzüm *(Süh. XIV. 116)*

2. Kana susamak, kan dökmeğe susamak.

§ Kaçan ki Kamdan-ı Haninî bu haberi işidicek heyahey kakıdı, buştu, kanıkmış قنقمش ejdehaleyin anradı sağına soluna gerindi, sündü. *(İs. H. XIV - XV. 350)*

İki leşker yine bindi savaşa
Kanıktı قنقدی her biri kand-i savaşa *(Işk. XIV. 287 - 2)*

§ Bir bahadır ve kanıkmış قانقمش arslan bir sürü koyuna girdikte nice alan ve talan kılur ise... *(Rahat. XVI. 51)*

§ O da cenge kanıkmış قانیقمش Abaza, Çerkes, Gürcü serefrazlarıyle hücum edip. *(Ev. XVII. 3, 79)*

§ El-esde الاسده [*Ar.*] : Sayda öğrenip bavlımış kelb-i mualleme denir... Türkide kanıkmış قانقمش ve bavlımış ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 569)*

kanı kurumak : Bitkin, cansız hale gelmek.

Canı şehvettir çü bulmaya anı
Beli iki kat olup kurur kanı قوررقنی *(İbrahim. XV. 78 - 2)*

Lebüne gonca hem-râz oldu cânâ
Acep mi lâlenin kurursa kanı قوررسه قانی *(Hayali. XVI. 166)*

Fâsık ü fâcirlerin kanı kurudu قانی قورودی nâgehan
Oruç ayında boşanmış câma döndüler heman
(Yahya Bey. XVI. 87)

Kayser'e didiler kim Battal budur
Bunca erlik gösteren kattâl budur
Kayser'in kanı kurudu قانی قوریدی ey ahi
Müslüman olmadı ol kâfir dahi *(Battal. XVIII. 125)*

kanına etmek doğramak : Canına kastetmek.

Kanıma قانمه gamzelerin göz göre etmek doğrar اتمك دغرر
Yoktur arada meğer anın ile hakk-ı nemek
(Revani. XVI. 78)

kanını pamuğa almak, (kanını panbuğa almak) : Öldürüp izini bırakmamak.

§ İşbu gelen Arap haramîsi bizim kanumuzu pamuka alur قانومزی پاموقه آلور dedi. *(Anter. XIV. 160)*

§ Eğer bize galip olalardı kanumuz panbuğa alurlardı قانومز پنبوغه آلورلردی. *(Anter. XIV. 757)*

kanını panbuğa almak : → **kanını pamuğa almak.**

kañırmak, (kağırmak (II)) : → Ayırırcasına bükmek.

§ Boynun kañırup قاکروب iymandan tekebbürlüğünden...
(Cev. Es. XV. 34)

Çıkıp göğsünün üstünde oturdu
Kağırdı قاغردی boynunu tiz hançer urdu *(Şeh. Ş. XVI. 569)*

kañırtmaç : Bir ağaçtan koparılıp başka bir yere dikilen fidan.

§ Darḫal دارخال [*Fa.*] : ... ve bir ağaçtan alınıp âhar yere garsolunan fidana dahi denir ki kañırtmaç قاکیرتماچ ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 261)*

kanıya : Haniya, nerede.

Seydi Battal didi eyit kanıya قانیا oğlanlarım
Ol didi aldı periler sanma în ü ân olur *(Battal. XVIII. 336)*

kankal : Kangal.

§ Şikâf شكاف [*Fa.*] : Üç mânası var... Sâlis, ibrişim kelâfe kerde mânasınadır, ya'ni kelep olmuş ipek ki kankal تنقال ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 395)*

kan karışan : Akraba.

§ ... ve kan karışan قان قريشن hısımına hakkın vir.
(Cev. Es. XV. 378)

kan karpuzu : Koyu kırmızı karpuz.

Derununa uymazmış anın yüzü
Kabak sandığım çıktı kan karpuzu قان قارپوزی
(Atai. Ha. XVII. 41)

kan kaşandırmak, (kan kaşatmak) : korkudan kan işetmek.

§ ... Gayet pehlevan serkeş kimsedir, şöyle kim kılıç yüzünde kahramanlara kan kaşandırır قان قشندرر.
(İş. H. XIV - XV. 830)

§ Ceng günlerinde Kahraman'lara kan kaşandırup قان قشاندروب Neriman'lara yılan kuşattırır. *(Müslim. XV. 10, 42)*

Nice rahş, Aşkar-ı pûyende ki kanlar kaşatır قانلرقشادر
Abraş-ı Rüstem-i destana sebük-seyranı
(Sabit. XVII - XVIII. 57)

kan kaşanmak : Korkudan kan işemek.

§ Aslanı çıkardılar, meydana getirdiler. Aslan haykırdı, meydanda ne kadar at varsa kan kaşandı قان قاشندی. Yiğitleri eydür: Boğadan kurtuldu, aslandan nice kurtula, dediler.
(Dede. XIV. 93)

Bular şah korhusundan kan kaşanur قان قشانور
Ölüsü dahi sin içre üşenür *(Salâtin. XV. 171)*

§ Ejderha dem çekip sürdü bunların üzerine hamle kıldı ve anın deminden ol merkep kan kaşandı. *(Bektaş. XV. 398)*

Bebürler kişnesem bağdan boşanur
İşitse erkek aslan kan kaşanur قان قشانور *(Çeng. Dâi. XV. 253)*

Kan kaşanur قان قشانور tevsen-i gerdun anı sanma şafak
Heybetinden rahşinin ey Husrev-i mülk-i Acem
(Figani. XVI. 1)

Birisi dahi Sam ibni Neriman
Ki dev andan üşenip kaşanur kan قان قاشنور *(Şeh. Ş. XVI. 73)*

Yahut beni vilâyet-i Hind'e revane kıl
Tâ kim elimden anda dahi kan kaşana قان قشانه tığ
(Hayali. XVI. 9)

§ ... Bana bir himar verdi sağ ve sâlim deyü, hâlâ kan kaşanur قان قشانور. *(Sic. A. XVI. 6, 1239)*

Bir şîr-i Erdşir-sıfattır değil şihap
Gördükce anı kan kaşanur قان قشنور rahş-i rûzgâr
(Hâleti. XVII. 46)

Sıkıldı gubar-ı sipehten cihan
Şafaktan felek kan kaşandı قان قشاندی heman
(Sabit. XVII - XVIII. 205)

Dil-şikenliklerini muhtesibin nakletsem
Korkusundan hum-ı ser-beste-i mey kan kaşanur قان قاشانور
(Nabi. XVII - XVIII. 23)

kan kaşatmak : → **kan kaşandırmak.**

kan katılur kavm : Bir kandan, aynı ırktan, hısım, akraba.

§ Ben sizinle kan katılur kavmüz قان قا تلور قومز, bir ata oğlanlarıyuz, bir koyun aşığuyuz, bir ağaç yaprağıyuz, bir yazı toprağıyuz... *(Fütuh. XIV. 491)*

§ Kendi inamlu kişilerinden, kan katılur kavminden قان قتيلور قومندن dört bin kişi atlandırdı. *(Fütuh. XIV. 13)*

kankı : → **kangı.**

kañlı, (kañlu) : Kağnı arabası.

§ Çeğzinür nesneye ve tiz hareketlü nesneye bakmak ve kañlı تكلى tekerleği gibi ve dahi ne ki bulara benzer varsa ziyan eyler. *(Yadigâr. XIV. 72 - 1)*

§ Gemiye binmek ve kañlıya تاكليه binmek temam rıyazat yerin dutar. *(Yadigâr. XIV. 14 - 1)*

§ Pes gümüşten bir kañlı تكلى getirdiler ve Yunus'u anın üzerine bindirdiler kim alıp gideler. *(Enb. XIV. 869)*

Şeh eydür imdi var bitir bu işi
Ya bir kañlı تكلى yahut birkaç kişi *(Işk. XIV. 278 - 1)*

§ Kañlı تكلى çökücek yol gösteren çok olur. *(Ata. XV. 4)*

§ Tekerlekli kañlılar تاكللر üzerinde yaptılar ki nereye dilerlerse iledirler. *(Kesir. XV. 249)*

§ El-a'câlü الاعجال [*Ar.*] : Kañluya تاكلويه ve arabaya ve kızağa derler. *(Terceman. XV. 93)*

§ Kañlılar تاكليلر üzerinde köşkler düzettiler. *(Ta. Sel. XV. 236)*

§ Gerdûn كردون [*Fa.*] : Gök ki durmadan döner. Ve kañlı تاكى, acele mânasına... Arabaya gerdûn dedikleri döndüğünden ötürüdür. *(Deş. XVI. 274 - 1)*

§ Bir demür kañlı تكلى getirdiler, ağır yük yüklettiler, dahi ol kanlıyı Cersis'in üzerinden çektiler. *(Cennet. XV. 368)*

Meseldür avlanur sayd ile avlar
Melikler tavşanı kañlıyle تكليله avlar *(Hikmet. XV. 166)*

§ Gerdûn كردون [*Fa.*] : Felek ve kañlı تكى. *(Miftah. XV. 119)*

Kañlı تكلى üstünde nice ev ittiler
Burç dibine çekip ilettiler *(Enveri. XV. 50)*

§ Yoksullardan, zikrolunan gibi, kanunname mucibince haklarından sonra atların ve kañluların تكلولرين, güç ile ulak dutmayalar. *(Fatih. Ka. XV. 26)*

§ Gerdûn گردون [*Fa.*] : Felek ve kañlı تكى. *(Sıh. Ac. XV. 58)*

§ Karşıdan kañlu تاكلو geldi, ardından ben sürüp giderdim, kañlı تاكى geçti, gördüm benim iki eşeğim var, ol gaip olmuş. *(Sic. A. XVI. 6, 860)*

§ Yuğ يوغ [*Fa.*] : Boyunduruk ki öküzün boynuna koşup çifte sürerler ve kañlı تكلى ve arabaya koşarlar.
(Caf. XVI. 179 - 1)

§ Çarḫ چرخ [*Fa.*] : Sema' ve raks ve kañlı تاكلى ve çıkrık ve değirmen. *(Ni'meti. XVI. 227)*

§ Gerdûn كردون [*Fa.*] : Kañlı تاكلى ya'ni araba.
(Şamil. XVI. 489)

§ Dört re's karasığır ineği ve dört re's karasığır öküzü ve bir kañlı تاكلى ve ... *(Sic. K. XVI. 6, 77)*

§ ... Mezbur benim bir çift kömüşüm ve bir kañlım تاكلم aldı.
(Sic. A. XVI. 1, 484)

Uzatma hayrı uğrarsın ziyana
Ger öküz öle ya kañlı تكلى uşana *(Güvahi. XVI. 34)*

Acele : ivmek ü kañlı تكلى: acele عجله [*Ar.*]
Bakare : inek, öküzler: severan *(Genc. XVII. 17)*

Hem acele عجله [*Ar.*] : kañlıdır تاكلى در hem dahi gerdun كردون [*Fa.*]
(Men. Cev. XVII. 52)

§ Gerdûn كردون [*Fa.*] : Felek ve kañlı تكلى.
(Lû. Şeh. XVIII. 70-2)

§ Garde غرده [*Fa.*] : Araba ve gerdûne mânasınadır, envaına şâmildir; kañlı تكلى ve koçu ve tarika gibi.
(Bürh. XVIII - XIX. 426)

kanlı bıçaklı : → **kanlu bıçaklu.**

kanlık, (kanluk) : Tazminat, diyet.

§ Eğer avrat zina kılsa şeriat katında sabit olsa, gani olsa er kanlığın قنلغين vere, orta halli yahut fakire olsa erenler gibi olur kanluğın قنلوغين verir. *(Fatih. Ka. XV. 19)*

§ Ve süvarinin raiyyetinden hasıl olan kanluğun قنلوغ yarısın subaşı ve yarısın süvari ala. *(Fatih. Ka. XV. 25)*

§ Ve urup baş yarmak ve kılıç ve bıçak ve ziyan ve gayri niza'lı nesnelerden ki kadı katında sabit ola, baylık ve yohsullukta müslümanlar kanluğuna قنلوغنه nazar oluna, anın nısfı hükmola tâ ki harac-güzarlar zayi' olmaya.
(Fatih. Ka. XV. 29)

§ Her birinden halli halince kanlık قنلق aldılar ve koyuverdiler.
(Ta. Sel. XV. 786)

kañlış : → **kannış.**

kanlu : Kaatil.

§ Pes Ûriyâ işi nite ola kim kıyamet gününde gelip eyder ise kim : Ya Rabbî Davut benim kanlumdur قنلمدر.
(Enb. XIV. 586)

Dutup kanlu قنلو gibi sürürler anı
Saraya değin ü saçılır kanı *(Süh. XIV. 254)*

§ ... Kimse kanlusın قانلوسين depelemezdi. *(Anter. XIV. 60)*

§ ... Yohsa atan öldürdük kanluñ muyuz قانلوك ميوز.
(Anter. XIV. 36)

Şer' içinde kanlusun قنلوسن şahs öldürür
Kor tarikatte vü Tanrı'dan görür *(Man. Tayr. XIV. 270)*

Kanlusu قنلوسى gibi yakamı elden komaz eyyam
(Cem. XV. 9)

Kanlum قنلوم kim olduğu bilebilmezdim isteyip
Sordum nigâr lâ'l-i lebinden gelir sorağ *(Ruşeni. XV. 254)*

§ Ve kanlunuñ قانلونك dahi afvine sebep olmağı reva görme.
(Kab. XV. 421)

Atanı öldüren üş kanluñ قنلوك benim
Halkı ko sen gel beri kinlün benim *(Cam. XV. 89)*

§ Bir gün bir kanluyu قنلوى (harekelidir) iletirlerdi öldürmeğe.
(Tez. Ün. XV. 34 - 2)

§ ... Eğer âlemi leşker idüp gelirse vermezüz, kanlumuzdur قانلومزدر. *(Ferec. XV. 365)*

Yaşım idi ben kuru başın cihanda hemdemi
Şimdi ol dahi bana her dem değer kanlu قنلو gibi
(Lâmii. XVI. 106)

Demâ-dem sâkıyâ kan ağladırsın bana bezminde
Senin kanluñ mu قنلوکی oldum ben ki câm-ı bâde sunmazsın
(Âli. XVI. 148)

Tuttular kanlu قنلو gibi muhkem resenler taktılar
(Baki. XVI. 94)

Kanlu قانلو gözünden kim olursa halâs
Varsun öğünsün yürüsün bir zaman *(Yahya Bey. XVI. 156)*

Kalmadı bir hûp kim olmaya nalânın senin
Kanlular قانلولر zindanıdır çâh-ı zenahdanın senin
(Hâleti. XVII. 489)

Var atan kanlusın قنلوسین öldür sonra gel mansıbın al
Söz ile mansup alınmaz bu sana isnat ola *(Battal. XVIII. 15)*

kañlu : → **kañlı.**

kanlu bıçaklu, (kanlı bıçaklı) : Birbirinin canına kasteden.

Dil müjenle kan yalaştılar karındaş oldular
Zâhirâ gören sanur kanlu bıçaklu قانلوبچاقلو yağıdır
(Aşki. XVI. 152)

Kînesi hançer gibi saklı ola
Gamze gibi kanlı bıçaklı قانلی بچقلی ola *(Atai. Ha. XVII. 9)*

Hisabım var benim kassap ile kanlu bıçakluyuz
(Sabit. XVII - XVIII.)

kanluk : → **kanlık.**

kanmuğ : Geçkin sarhoş.

Meye meyledeni zemmeyledi dün mescitte
Ben bugün vâizi meyhanede gördüm kanmuğ قان موغ
(Zati. XVI. 285)

kannış, (kañlış) : Naz, eda, fitne, fettanlık.

§ Amma ol ki katır kañlışlu قاکلشلو ve eşek cümbüşlüdür, oldur ki köprü geçmez katır gibi huyun terketmez.
(Tibr. XVI. 220)

§ Ol bed-huy-ı büzürg-kannışa قنشه ol pîr-i hurdegîr serzeniş yüzünden dedi... *(Nigâ. Ter. XVII. 197 - 2)*

kan olmak : Kan dökülmek, cinayet işlenmek.

§ ... Nâm avratlar yaramazdır, daima ikisi bile nâmahrem ile musahabet ve mülâabe ederler, bir gün mahallede kan olur قان اولور mahalleden ihraç olunmasın talep ederiz. *(Sic. A. XVI. 1, 269)*

kan ödeği : → **kan bahası.**

kañrılmak : Bir tarafa eğilmek.

Az ola yemiş ağaçlar kuruya
Kañrıla تكرلا budağ dibi çürüye
(Melhame. XIV - XV. 24 - 1)

§ Sarı' صريع [*Ar.*] : Gölgede kañrılıp تكرلب yatan budak. *(Bab. XVI. 2, 257)*

kansı : Hangi.

§ Bu suret vâki' olsa gasl-i şerifin kansı قنسی hizmetkârına rücu' edersin. *(Hadika. XVI. 41)*

kantura : Palto gibi bir giyecek (?).

§ Kanturanıñ قنطوره‌نك sim saçakların dizine dökmüş. *(Müslim. XV. 34, 30)*

kan tutmak : Yaptığı katilden dolayı şaşkınlığa uğramak.

Kangı bülbül kanı tutmuş قانی طوتمش bilmezem kim muttasıl
Geh esir-i hâr olur geh müptelâ-yi naz gül
(Fuzuli. XVI. 23)

kan uğut : Kana boyanmış (?).

Bağlamalu kan uğut قان اوغت bir kıpkızıl divanedir
Avuç avuç za'feran yer çün müdam ey yâr gül
(Lâmii. XVI. 14)

Berg-i terler kef çalar oynar söğüt
Goncalar dembeste güller kan uğut قان اوغت
(Selâman. XVI. 108)

kanya : Kadeh.

Mecliste içerler demi kanyadan
Güzel seven murat alır dünyadan *(Kara. XVII. 9)*

kan yağı : Kan düşmanı.

§ Anlara ne ziyanımız dokundu ki her biri bize kan yağıdır قان یاغی‌در. *(Şeref. XVI. 295)*

kan yalaşmak : (Eski bir geleneğe göre kardeş olmak için) iki kimse birbirinin birer damla kanını yalamak.

Dil müjenle kan yalaştılar قان یلاشدیلر karındaş oldular
Zâhirâ gören sanur kanlu bıçaklu yağıdır *(Aşki. XVI. 152)*

İkilikten geçmişiz birliğe irdik zahidâ
Ayş ile kardaş okuştuk kan yalaştık قان یلاشدق câm ile
(Revani. XVI. 142)

Biri birine ulaştı bunlar
Ol bağçede kan yalaştı قان یلاشدی bunlar
(Hüs. Aşk. XVIII. 18)

kan yutmak : Pek çok sıkıntı, azap, ıstırap çekmek.

Bay olan nitesi tena'üm eder
Çü görür ki derviş kanlar yudar قانلریدر *(Ferh. XIV. 11)*

Çin'e zülfünden sabâ ilettüğiyçün bûy-i misk
Kan yudup قان یودوب göbek buruların çeker ahu-yi misk
(Aşki. XVI. 197)

Gelecekler dahi kanlar yudarak قانلر یودرق gelmededir
Her biri âlem-i ma'nide peşimandır hem *(Âli. XVI. 27)*

§ Hazreti Fatıma... ol dağ-ı nihan ile kanlar yudup قانلریودوب ve sûz-i dilini penhan tutup ... *(Raufi. XVI. 175)*

Her kaçan ol bîvefa ağyar ile sağar çeker
Âşık-ı dil-hasteler kanlar yudar قانلر یودار gamlar çeker
(Figani. XVI. 8)

Reva mı illerin kanını içmek gözlerin cânâ
Seninçün nice kanlar yudmuş قانلریودمش iken âşık-ı rüsvâ
(Hâleti. XVII. 163)

Dehri envar-ı devletin tuttu
Câm-ı reşk ile hasm kan yuttu قان یوتدی
(Nabi. XVII - XVIII. 13)

kan yutturmak : Fazla eza ve cefa etmek.

Dehre halk-ı Basra vü ehl-i Cezayir fitnesi
Çok zamanlar gerçi kan yutturdu قان یوتدردی penhan eyledi
(Fuzuli. XVI. 34)

§ ... Avrat cariyeyi bacaya gönderdi, herifler gör neyler dedi. İkinci vezir sesi işitti, cariyeyi görücek feryat eyledi. Cariye bunlara cevap verip kanlar yutturdu قانلر یوتدوردی hal ana yetişti kim... *(Ferec. XV. 60)*

İltifat-ı yâre mağrur olma, dil verme Nedim
Gör ne kanlar yutturur قانلر یوتدیرر ol meh hele bir kez seve
(Nedim. XVIII. 210)

kanzil : Geçkin sarhoş, körkütük.

Biz ezel humhane-i vahdette kanzil قانْ زل mest idik
Tâ ebed bu meclise mestane gelmişlerdeniz *(Aşki. XVI. 62)*

Görmek ile sâkıyâ, Hak ne keramet verdi kim
İçmedin câm-ı şarab-ı lâ'lini kanzilleriz قان زللرز
(Aşki. XVI. 164)

Şen olur kanda ise kanzil قان زل olan
Çeker kaygu olanlar ayık oyuk *(D. B. XVI. 118)*

Serv uğut, şimşad hayran, lâle kanzil قان ذل gonca mest
Olmasın mı ey yüzü gül, bülbül-i dil mey-perest
(Lâmii. XVI. 82)

Gönlümü sanma mey-i nâb iledir dâim mest
Sâkıyâ lâ'lini yâdetmek ile kanzil قان ذل olur
(Revani. XVI. 56)

§ Salâtinin ferzanesi oldur ki şarab-ı saltanat sekriyle kanzil قان زل ve gurur-ı devlet keyfiyyetiyle lâya'kıl olmaya.
(Tibr. XVI. 116)

Çeşm-i mesti gibi olup kanzil قان زل
Câm-ı aşk ile oldu lâya'kıl *(Mîri. XVI. 219)*

Câm-ı merg ile oldular kanzil قان زل
Düştüler rû-yi hâke lâya'kıl *(Atai. Ha. XVII. 39)*

Tâb-ı şehvetle olup lâya'kıl
Neşve-i şevk ile olsan kanzil قان زل *(Atai. Ha. XVII. 112)*

Gördü anı tabib-i dânâ-dil
Dedi ey câm-ı aşk ile kanzil قانزل *(Atai. Ha. XVII. 100)*

Hastkâr-ı vuslet oldum mest-i kanzildir قانزلدر deyü
Havfe düştüm sonra çeşmi kana mâildir deyü
(S. Vehbi. XVIII. 285)

Mânend-i mevc cûş ile dilgir-i sahilem
Ditrer elimde kâse-i girdap kanzilem قانذلم
(Ş. Galip. XVIII. 68)

Yıkılmış âlemi i'mara i'mâl etme endişen
Harabat-ı muhabbette varıp iş kanzil قانذل olmaktır
(Ş. Galip XVIII. 165)

kap, (kab) : Kabuk, kışır.

§ Ve eğer anın kabından قابندن sirke ile kaynatırlarsa diş ağrısına iyidir. *(Edviye. XIV. 21)*

§ Ve buların bir nar kabına قبنا beş kişi Musa kavminden sığar idi... *(Enb. XIV. 501)*

§ Eyitmişlerdir kim : Tanrı Taâlâ Âdemi yere indirdiği vakıt otuz türlü yemiş azık verdi; onu kablu قبلو, onu çekirdekli onu ne kaplu ne çekirdekli. *(Enb. XIV. 50)*

§ Avrat sısamı yaş eyledi, kabın قابين çıkardı, güneşe kodu. *(Kel. XIV. 86)*

§ Bu hikâyet şuna benzer kim ol bir er eyitmişti kim üşbu avrat kapsuz قبسوز sısamı kablu قابلو sısama beraber verir. dediğinin bir sebebi vardır. *(Kel. XIV. 84)*

§ Eğer kabın قابن göyündürüp, bişirip yakı edip süst olan a'zaya ura, faide ede. *(M. Bay. XIV. 151)*

§ Enar kabı قب ve merzengûş ve künlük... bunları cümle beraber döğeler eleyeler. *(Yadigâr. XIV. 104 - 2)*

§ Kuru benefşe beş direm, kabı قب soyulmuş buyan dibi on direm, yüz yiğirmi beş direm su içinde kaynatalar. *(Yadigâr. XIV. 104 - 2)*

§ Bir dürlüsü dahi vardır ki ne taşında kabı قاب var, ne içinde çekirdeği var. *(İhlâs. XIV. 185)*

§ Arpayı döğüp kabın قبن soyalar. *(Teshil. XIV - XV. 32)*

Giydiği ağaç kabı قبی, yediği ot
Dahi anlarda ne gûşiş var ne kut *(İs. XIV - XV. 588)*

§ Eğer geç amel eylerse bir kabza raziyane, beş dirhem kabı قب soyulmuş hatmiyle kaynatalar... *(Mü. Şi. XIV - XV. 13)*

§ Bu ayyar birkaç şagirtleriyle bir mahalde giderdi, ayağını bir kavun kabınıñ قابنك üstüne bastı, ayağı tayındı. *(Kab. XV. 257)*

İçin çıkar uşat ol taşra kabın قابن
Cemalinden götür anın nikabın *(G. Ra. XV. 58)*

O narın kabını قابنی hayme edine
Cihan hem gark ola ılku südüne *(Muham. XV. 299)*

§ Anın misali koza benzer, nite ki kozun hem içi var hem kabı قابی. *(İrşad. XV. 383)*

§ Kuru naneyi fustukun taş kabiyle قابیله döğeler, su ile içireler. *(Hazain. XV. 16 - 1)*

§ Bir soğanın kabın قبن giderip dört pâre eyleyip ol ayrana bıraksın... *(Hazain. XV. 67 - 1)*

§ Bir dağa çıktı birkaç gün oturdu, ağaç kabın قابن soydu yidi. *(Ferec. XV. 541)*

§ Soğan gibi kap kap قاب قاب üzerinedürür. *(Güls. XV. 7)*

§ Alalar yaş kozu, eğer dahi kartalmamış olursa taşradağı gök kabın gidereler, iç kabın قابن koyalar, dura. *(Akr. XV. 347)*

§ Süfalûd سفالود [*Fa.*] : Fındık ve koz kabı قابی. *(Deş. XVI. 76 - 1)*

§ Kezvan کزوان [*Fa.*] : Bir ottur, turunç kabı قابی gibi tadı ve râyihası vardır. *(Deş. XVI. 274 - 1)*

§ Süfâl سفال [*Fa.*] : Sırça ve çanak ve topraktan olan kap kacak ve fındık ve ceviz kabı قابی. *(Ni'meti. XVI. 411)*

Oluben pehlû be-pehlû hâbde
San iki badâm idi bir kabda قابده *(Selâman. XVI. 100)*

§ El-kışr القشر [*Ar.*] : Deri ve her nesnenin kabı قابی. *(Ah. XVI. 811)*

Sakın sanma yimez sofi soğanı
Kabın قبن dahi komaz buldukda anı *(Güvahi. XVI. 87)*

Gören dir anları ol hâb içinde
İki badâmdır bir kap قاب içinde *(Hüs. Dil. XVI. 47)*

Dizdi bezme benat-ı Pervin'in
Geydi karpuz kabı قابی arakçinin *(Atai. Ha. XVII. 20)*

§ Bitlâb بتلاب [*Fa.*] : Hurma çiçeğinin kabına قابنه denir ki kapçuk ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 102)*

kapağ : Kapak.

§ Dîde دیده [*Fa.*] : Gözün içinde kapağ قپاغ altında olan yirdir. Çeşm'de kapağ ve kirpik dahildir. *(Deka. XVI. 75 - 2)*

kapaklanmak : Kapağı kapatılmak.

Olardan çün arınmadı gümanlar
Kapaklana قپقلانا cehennem kala anlar *(Tennuri. XV. 8)*

kapaklu tutmak : Kapalı bulundurmak.

Ne çare hem nice tutsañ kapaklu طوتسك قپقلو
Olur konşu kızı ekser çapaklu *(Güvahi. XVI. 93)*

kapama : Astarlı kaftan, pamuklu hırka.

§ Ikbâ' اقباء [*Ar.*] : Kimseye kapama قپمه kaftan giyürmek. *(Bab. XVI. 2, 14)*

§ ... Alıp gittiği üç kalıça ve bir maşraba ve bir çanak ve bir köhne kapama قپمه ve döşeği kimden aldın deyü Selçuk'tan süal olundukta... *(Sic. A. XVI. 5, 381)*

§ Kapama قپامه câme : 85. *(Sic. E. XVI. 24 - 1)*

§ Kaba-yi takayn قباء طاقين [*Ar.*], dütâî دوتائی [*Fa.*] : Astarlı iki kat kaftan ki kapama قپامه ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 1 - 186)*

§ El-ma'kıd المعقد [*Ar.*], bendgâh-ı kabâ بندگاه قبا [*Fa.*] : Kapamanıñ قپامەنك, peştemalın düğüm yeri. *(Kdeb. XVIII. 374 - 2)*

§ El-kabâ' القباء [*Ar.*] : kapama قپامه ve kaftan ki tavil-üzzeyl, önü açık ola. *(Kdeb. XVIII. 93-2)*

§ Savîs ساويس [*Fa.*]... ve ol pamuklu sevbe denir ki cenglerde zırh altında giyilir, çokar ta'bir olunur ve kapama قپامه dedikleri sevbe dahi derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 336)*

§ Kabâ قبا [*Fa.*] : Kaftan ta'bir eylediğimiz câmedir. Arabide dahi bu mânadadır. Hatta sadeye kabâ-yi tak ve kapamaya قپامەيه kabâ-yi takayn derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 453)*

kapan : Büyük terazi.

§ Ferestûn فرسطون [*Fa.*] : Büyük kapan قپان. *(Miftah. XV. 112)*

§ Mahruse-i Bursa'nın kapanın قپانن dutan Yusuf oğlu Pîri... *(Sic. B. XV. 3, 286)*

§ Burusa kapanı قپانی Salih üzerinde üç yıla sekiz yüz otuz bin akçaya idi. *(Sic. B. XV. 11, 213)*

§ Mezkûre Hatice Hatun'un mahrusa-i Burusa kapanı قپانی kıstından yevmî yirmi akça hesabı üzere... *(Sic. B. XV. 4, 100)*

§ Ferestûn فرستون [*Fa.*] : Büyük kapan قپان ki anınla yük tartarlar. *(Şamil. XVI. 478)*

§ Nâre ناره [*Fa.*] : Kapan قپان dili. *(Şamil. XVI. 518)*

§ Rummane رمانة [*Ar.*] : Kapan قپان denilen büyük terazinin bir kefesi taşı ve tartusu ve taşının ağırı ve ana urulan denk. *(Bab. XVI. 2, 201)*

§ Kebban كبان [*Fa.*] : Kapan قپان ki anda nesne tartarlar. *(Deş. XVI. 273 - 2)*

§ Nâre ناره [*Fa.*] : Kapan قپن taşı. *(Ni'meti. XVI. 595)*

§ El-kabban القبان [*Ar.*] : Büyük terazuye denir ki lisanımızda kapan قپان ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 685)*

§ Kepan كپان [*Fa.*] : Kapan müradifidir ki Türkide dahi kapan قپان derler ma'ruf mîzandır. *(Bürh. XVIII - XIX. 472)*

kapaştırmak : Birlikte kapamak.

Dîk-i hâlilerini ol iki zen
Ne çıkar ola kapaştırmakdan قپاشدیرمقدن *(Atai. Ha. XVII. 112)*

kapçuk, (kabcuk) : 1. Buğdayın üstündeki sert kabuk.

§ Küfra كفرا [*Fa.*] : Çiçek kapçuğu قپچوغی.
(Cam. Fa. XVII. 2 - 5)

§ El-kunbu' القنبع [*Ar.*] : Sünbülede buğday danesinin kabcuğuna قبجوغنه denir. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 658)*

2. Hurma salkımının gılâfı.

§ Teblâb تبلاب [*Fa.*] : Hurma salkımının gılâfına denir ki kabcuk قبجوق ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 175)*

§ Bitlâb بتلاب [*Fa.*]: Hurma çiçeğinin kabına denir ki kapcuk قبجوق ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 102)*

kapçur : Sayım vergisi.

Geh yasama, gâh kapçur قپچور, geh tağar
Koşuna koşmuş ili her dem sağar *(Ga. XIV. 298)*

§ Müslümanlardan haraç ve kalan ve kapçur قپچور alırlardı. *(Ta. Sel. XV. 834)*

kapılmak : Müncezip olmak, kendini kaptırmak.

§ Mansur Dımışk'ın nüzhetine kapıldı قاپلدی kaldı, varını dahi anda yidi, âhir kaftanın dahi sattı yidi. *(Ferec. XV. 226)*

kapkarşu : Tam karşı.

Kara yüzlü Sa'lûk'ü kapkarşu قپقرشو
Dururdular ol kavm ile karşu *(Süh. XIV. 318)*

kaplamak : Muhasara etmek, sarmak.

§ Şehir halkı anın meclisine derilmişti. Biregü girip geldi eydür: Şehri kâfir alısar, üş kapladı قپلدی . *(Tez. Ba. XV. 213)*

kaplanmak : Çevrilmek, kapanmak.

Mebadâ izimiz duyulmuş ola
Yolumuz dört yana kaplanmış ola *(Dah. XIV. 32)*

kaplayı : → **kaplayu.**

kaplayu, (kaplayı) : Her tarafı kaplanmış şekilde.

§ Ol kız geldi Musa'ya katı ta'zim etti, yüzün kaplayu قپلیو örtmüş. *(Leys. Ar. XV. 176)*

§ Takvâlarını şöyle saklayalar kim kaçan bir yerde hazır olsalar bilmeyeler kim bular kimlerdir... amma, yürüdükleri yerler buları bilirler, ayakların üzerlerine bastıklarına fahr ederler ve gök ferişteleri, ne yerde yürürlerse kaplayu قپلیو bile yürürler. *(Müneb. XIV. XV. 101 - 2)*

§ Şekâle شکاله [*Fa.*]: Bütün ve kaplayı قاپلاي ve temam ve mecmu' mânasınadır. *(Bürh. XVIII - XIX. 397)*

Kaplayı قاپلاي sise di : amâ عما [*Ar.*] vü dabab ضباب [*Ar.*] *(Asım. XVIII - XIX. 9)*

Kaplayı قاپلاي yağmur : tabak طباق [*Ar.*], yağmak imiş : insicam *(Asım. XVIII - XIX. 48)*

§ El-idcan الادجان [*Ar.*] : Kaplayı قپلاي bulutlu yahut çok yağmurlu güne girmek mânasınadır ve gün kaplayı dumanlı ve bulutlu olmak mânasınadır. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 626)*

§ Et-tatbik التطبيق [*Ar.*] ... Ve sehap her yere kaplayı قپلايي yağdırmak mânasınadır. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 9)*

kaplıbağa : → **kaplubağa.**

kaplubağa, (kaplıbağa) : Kaplumbağa.

§ Eğer kaplubağa yumurtasını yeseler... *(M. Bay. XIV.)*

§ Kaplubağa قبلوبغه kanı sar'a ve dahi za'f-ı sekteye müfittir. *(Mü. Şi. XIV - XV. 74)*

§ Seng-püşt سنك پشت [*Fa.*]: Kablubağa قبلوبغه. *(Sıh. Ac. XV. 10)*

§ Seng-püşt سنكپشت [*Fa.*] : Kaplıbağa قابلبغا. *(Caf. XVI. 83-1)*

§ Bu hizmete keşefden, ya'ni kaplubağadan قپلوبغادن gayri kimesne fehmetmezem. *(Şeref. XVI. 210)*

§ Kâse-püşt كاسه پشت [*Fa.*]: Kaplubağa قاپلوبغه. *(Deş. XVI. 44-2)*

§ Lâk-püşt لاك پشت [*Fa.*]: Kaplubağa قبلوبغه. *(Ni'meti. XVI. 561)*

§ Lâk-püşt لاك پشت [*Fa.*]: Kaplubağa قپلوبغه. *(Şamil. XVI. 438)*

§ Derya kenarlarında kaplıbağa قبل بغا bîhaddir. *(Cihan. XVII. 132)*

kapmak : Kaplamak, istilâ etmek.

Uyhuda çün gamın beni kaptı قپدی
Gözlerim uyhuya kapu yaptı *(Yuz. Hamdi. XV. 124-1)*

kapu bağlamak : Kapıyı kapatmak.

Sarayın yaptı kapusın bağladı قاپوسين باغلدی
Yusuf anı görüceğez ağladı *(Yuz. Şeyd. XIII. 33)*

Âlemde kim ki fitne kapusunu bağladı قاپوسنی بغلدی
El-hak zehi saadet ü Allah zehi savap *(Nesimi. XIV. 15)*

§ Yedinci, marifeti anın gönlünden çıkardı; sekizinci, tevbe kapusın قاپوسن ana bağladı بغلدی. *(Enb. XIV. 39)*

Gel sefih ü cahile bağla kapu بغلا قپو
Çün zarîf oldun zarîfe kıl tapu *(Vahdet. XV. 45 - 1)*

§ Gelüp mihraba oturdu, kapusun bağladı قپوسين بغلدی. *(Leys. Ar. XV. 339)*

§ Hancı geldi höcreyi açtı, zili saldı, kalıça döşedi geçtim oturdum; sâz ü selebim çıkardım atım tımarladım, höcre kapusın bağladım قاپوسين باغلادم turdum şehre girdim.
(Ferec. XV. 263)

§ Kenizek eyitti: Ey hudavent, benim elimde ne var, bir cariyeyim, bibim kapuyı bağlayup قاپوي باغلايوب miftahı bile alıp gitti. *(Ferec. XV. 55)*

§ ... Zîr-i zemine girdiler, Delle kapuyı bağladı قاپوي بغلدى .
(Ferec. XV. 502)

§ Ol duhter beni çıkarıp bile oturdu ve kapuları bağladı قاپولرى بغلدى .
(Ferec. XV. 130)

Gayret odundan yüreğin dağladı
Turdu ardınca kapuyı bağladı قاپوي بغلدى
(İbrahim. XV. 76 - 1)

§ Heman tiz buyurdu saray kapuların bağladılar قاپولرين بغلدلر .
(Müslim. XV. 194)

§ Şimdi söz kapusın ayruklara bağladım. *(İrşad. XV. 37)*

§ Kaçan ramazan ayı gelse uçmak kapıların açarlar, tamu kapuların bağlarlar قاپولرين باغلارلر . *(Cennet. XV. 212)*

Açar kendüyi alçaktan yüceden
Çıkar kapuyu bağlarsañ قپوي بغلرسك bacadan
(Yuz. Şems. XVI. 44)

Kapuñuz bağlañuz قاپوكز باغلاكوز beklen yeriniz
Yerinizden ırılmanuz biriniz *(Şeh. Ş. XVI. 84)*

Bağladı kapuyı قپوي باغلادى ruhban ol zaman
Geldi Seyyit bağlu görd'ol dem heman *(Battal. XVIII. 269)*

kapu bağlanmak : Kapı kapanmak.

Yusuf'a dir kalmadı ayruk çare
Kapu bağlandı قاپو باغلندى Yusuf kanda vara
(Yuz-Şeyd. XIII. 34.)

§ ... Yedinci gün cehennem kapuları bağlandığı قاپولری بغلندیغی gündür, tâ zilhicce ayının on günü geçmeyince açılmaz. *(Cennet. XV. 282)*

kapu basırığı : → **kapu basturuğu.**

kapu basturuğu, (kapu basırığı) : Kapıyı kapamak için arkasına konan ağaç.

§ Şengîne شنکینه [*Fa.*] : Gâzürler tokmağı ve kapı basturuğudur قاپو بصدوروغدر. *(Miftah. XV. 105)*

§ Derivas دریواس [*Fa.*] : ... Ve kapu basırığına قپوباصرینه da denir ki kapu açılmasın için ardına konulan dayaktır. Kapu değesi ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 270)*

§ Feravend فراوند [*Fa.*] : Mahalle ve hısar kapularının ensesine konulan kalın ağaca denir, kapu değesi ve kapu basırığı قپوباصرینی ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 437)*

kapu değesi : Kapıyı kapamak için arkasına konan ağaç.

§ Derivas دریواس [*Fa.*]: ... Ve kapu basırığına da denir ki kapu açılmasın için ardına konulan dayaktır. Kapu değesi قپودکەسی ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 270)*

§ Feravend فراوند [*Fa.*] : Mahalle ve hısar kapılarının ensesine konulan kalın ağaca denir, kapu değesi قپو دکەسی ve kapu basırığı ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 437)*

§ Peravend پراوند [*Fa.*] : Ol kalın ağaca denir ki kapu açılmasın için ensesine korlar, kapu değesi قپو دکەسی ve kapı sürgüsü ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 149)*

kapu geçmek : Baştan savmak, atlatmak, ihmal etmek.

§ ... Fudayl anlara kapuyı açtı amma anlara kapu geçti قپوکچدی ya'ni Emir-ül-mü'minin bunda neyler dedi. *(Tibr. XVI. 30)*

Ne acep kapu geçti قاپوکچدی bana o yâr
Etti şefkat kapusını divar *(Zati. XVI. 223)*

kapu kaşı : → **kapunun yukarı kaşı.**

kapu kuzusu, (kapu yavrusu) : Büyük kapı kanadındaki küçük kapı.

§ Çâk چاك [*Fa.*] : Altı mânası var... Hâmis, derîçe mânasınadır ki büyük kapı içinde olan küçük kapıdır. Ol büyük kapıya kuzulu kapı ve yavrulu kapı ve küçüğüne kapu yavrusu قاپو ياوروسى ve kapu kuzusu قپوقوزوسى ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 213)*

kapunun yukarı kaşı, (kapu kaşı) : Kapı üstündeki saçak, damlalık.

§ Feresb فرسب [*Fa.*] : Mertek, eğri doma, kabûl mânasına, ya'ni kapu kaşı قپوقاشى. *(Caf. XVI. 116 - 1)*

§ Feresb فرسب [*Fa.*] : Kapunuñ yukarı kaşı قاپونك يوقارى قاشى. *(Cinas. XVI. 3 - 2)*

§ Feresb فرسب [*Fa.*] : Düğer ve tîr-i assarân ve kapunuñ yukarı kaşı قاپونك يوقارى قاشى. *(Ni'meti. XVI. 474)*

kapurçak : → **kaburcak.**

kapu yapmak : Kapı kapamak.

Sarayın yaptı kapusun ياپدى قاپوسين bağladı
Yusuf anı gürüceğez ağladı *(Yuz. Şeyd. XIII. 33)*

Irak düşmüşem edemedim tapu
Çü geldim hele aç ü yapma kapu يپما قپو *(Ferh. XIV. 87)*

§ Kapuları yapup ياپوب قپولرى kendüyi Yusuf'la evinde halvet kıldı. *(Leys. Ar. XV. 632)*

Uyhuda çün gamın beni kaptı
Gözlerim uyhuya kapu yaptı قپو ياپدى *(Yuz. Hamdi. XV.124-1)*

§ ... Dervişe karşı kapusun yaptı قپوسن يبدى. *(Tez. Ün. XV. 30-2)*

Yüzüne kapu yaparsañ قاپو ياپارسك bacadan düşer
Göreli âfitap yüzün mâhtabını *(Nizami. XV. 52)*

§ Kapuları yapup ياپوب قپولرى muhkem üstüvar etti. *(Saadet. XV - XVI. 125 - 1)*

kapu yaşmağı : Kapı pervazı.

§ Leb-i der لب در [*Fa.*] : Kapu yaşmağı قپو يشمغى ve kapu kanadı. *(Ni'meti. XVI. 562)*

§ Bînî-der بينى در [*Fa.*] : Kapu yaşmağı قپو يشمغى. *(Ni'meti. XVI. 173)*

§ Leb-i der لب در [*Fa.*] : Kapu yaşmağı قاپو ياشماغى. *(Deş. XVI. 122 - 1)*

§ Bînî-der بینی در [*Fa.*] : Kapu yaşmağı قاپو یاشماغی .
(Şamil. XVI. 402)

§ Leb-i der لب در [*Fa.*] : Kapu yaşmağı قپویاشماغی .
(Şamil. XVI. 131)

kapu yavrusu : → **kapu kuzusu.**

kapuyu almak : Kapıda durmak, kapıyı işgal etmek.

§ Halit döndü eve geldi, gördü haccam kapuyı almış قاپوی آلمش, elin eneğine urmuş oturur. Halit diledi ki kendüyi uğurlaya, haccam gördü, çağırdı eyitti : Ey yâr... *(Ferec. XV. 469)*

§ Halit eyitti: Kapıda dur, gireyim giyineyim dedi. Hacam: Ferman senin deyüp ev kapusın aldı قاپوسن آلدی oturdu. Halit eve girdi, haccamdan kurtuldu, uğru kapıdan va'degâha yöneldi. *(Ferec. XV. 468)*

kapuyu bozmak : Kapıyı açmak.

Bozup kapuyu قاپوی بوزب girdi cümle gazi
Tekür gafil ele verdi boğazı *(Hadidi. XVI. 69)*

kapzamak : Kaplamak.

Pür olmuş gördü sahra tığ ü hançer
Cihanı kapzamış قبضمش emvac-ı leşker *(Lârendi. XVI. 164)*

kara : 1. Ayıp.

Dağ-ı siyah-ı sinemiz örtüle mevc-i eşk ile
Bir gün ola ki Bakıyâ görmeye kimse karamız قارەمز
(Baki. XVI. 133)

2. Zenci.

§ Pes Abdülmuttalip eyitti : Yâ Ebâ-Mesut üş karalar قرالر çerisi üstümüze gelmiştir. *(Enb. XIV. 934)*

§ Ol yerde hezar Zengiler hazır imiş, bizi tutup meliklerine ilettiler. Gördüm taht üzerinde bir kara قارا oturur, eğer dev görse bîhuş olaydı. *(Ferec. XV. 120)*

kara ağrı : Bir çeşit humma.

§ Tamarlar içinde müteaffin olan safra eğer yüreğe ya ciğere yakın olursa humma-yı muhrika ki kara ağrı قرا اغر derler.
(Teshil. XIV - XV. 124)

Çok ola derletme hem humma dahi
Hem kara ağrı قرا آغری biledir ey sahi
(Melhame. XIV - XV. 75 - 2)

Hastalık derletme sevda sıtma hem
İşbu yıl çoktur kara ağrı قرا آغری behem
(Melhame. XIV - XV. 84 - 1)

karaasma : Sarılgan bitkilerden biri.

§ Şeşbendân شش بندان [*Fa.*] : Tâk-i sahrayîdir. Fariside siyah dârû ve Arabide kermet-ül-esvet ve Türkide karaasma قره آصمه dedikleri nebattır, sarmaşık gibi etrafında olan nebatata sarılır. *(Bürh. XVIII - XIX. 392)*

karaayak : Doğan cinsinden bir kuş.

§ Bu Mısır'da karaayak قرا ایاق makulesi ya'ni balaban ve zağnos bir diyarda yoktur. *(Ev. XVII. 10, 76)*

kara bağır : Dertli göğüs, dertli yürek.

§ ... Kara bağrı قره بغری sarsıldı, düm yüreği oynadı.
(Dede. XIV. 69)

Kara bağrım قره بغرم gamınla kan toldu
Halini bilmezem senin noldu *(Mîri. XVI. 121)*

kara basmak : Kara yatırmak.

Kılup berf-bâzî niçe tazeler
Biri birini kara basmış قاره بصمش meger *(Atai. Ha. XVII. 63)*

kara baş : 1. Dertli baş.

§ Ünüm anla, sözüm dinle ağban evim şundan geçmiş gördün mü, degil mana, kara başım kurban olsun çoban sana.
(Dede. XIV. 37)

§ Beyrek adlı bir yiğide buluşmadın mı? Mire ozan gördün ise degil mana, kara başım kurban olsun ozan sana.
(Dede. XIV.)

Baş etti cevri yüreği bitti anın işi
Lutfu medet acep kara başa قره باشا ola mı ki *(Kadı. XIV. 278)*

Kara başıñ قارا باشك yarağın eylegil sen
Ki kendine kazandın sarp düşman *(Şeh. Ş. XVI. 733)*

Dağlar doldu tenim vuslete imkânım yok
Kaldım ayakta kara başıma قرا باشمه dermanım yok
(Yahya Bey. XVI. 175)

2. Akılsız.

Şu kişi ki gözetir ola yolun
Giricek gözün ü çıkıcak dilin
Ve ger ne kızıl dil nice kara baş قراباش
Kuruttu vü gözlerden akıttı yaş *(Süh. XIV. 237)*

kara biti : Kötü amel defteri.

Şol yazuk yazılı kara bitisin قارابتسن
Tevbe suyıyle yuyuben yoyumaz *(K. Ü. XV. 55)*

karaböce : Domuzlan.

§ Duhrûce دحروجة [*Ar.*] : Karaböce قره بوجه yuvaladuğu yuvalak ve yuvalak taşı. *(Bab. XVI. 2, 185)*

karabulak : Kara batak da denilen su kuşu.

§ Mâğ ماغ [*Fa.*] : Kara batak dedikleri siyah kuş ki suya batar balığı tutar, karabulak قره بولق dahi derler.
(Deş. XVI. 179 - 1)

karaca (I), (karıca) : Bazu.

§ Karacaların قرجەلرن berk bağlayalar. *(Mü. Şi. XIV-XV. 88)*

§ Ol avratın iki bilekleri yok ve iki karacaları قرجەلری yok ve eli yapışmış karacalarına قرجەلرینه ve omuzlarına...
(Kesir. XV. 158)

§ El-adud العضد [*Ar.*] : Karıca قاریجه ya'ni dirsekten omuz başına varınca. *(Terceman. XV. 74)*

§ Bâzu بازو [*Fa.*] : Karaca قرجه ve kuvvet ve kolaç ve kapu sövesi. *(Ni'meti. XVI. 118)*

§ Bâzu بازو [*Fa.*] : Karaca قاراجه, kol. *(Şamil. XVI. 389)*

§ Sitan ستان [*Fa.*] : Karıcası قرجس (harekelidir) üstüne yatmış kimesne. *(Şamil. XVI. 458)*

§ Bâl بال [*Fa.*] : Karıca قریجه. *(Şamil. XVI. 390)*

§ Kayd قید [*Ar.*] : Ayak bağlayacak tuşak ve bukağu ve kişinin ardından beri iki karıcasını قاریجه‌سنی bir yere getürüp sıkacak nesne. *(Bab. XVI. 2, 474)*

§ Adud عضد [*Ar.*] : Bazu, ya'ni dirsek ile omuz mâbeyni ve karıca قاریجه da derler. *(Bab. XVI. 1, 468)*

Karaca قاراجه : adud عضد [*Ar.*], bâzu بازو [*Fa.*]; topuk ho (hod): püjûl ü kâ'b *(Men. Cev. XVII. 43)*

§ El-ḫasile الخصیله [*Ar.*] : Kol uzvunda olup ayrılmamış olan et paresine denir uylukların ve bazuların ve karacalarıñ قره‌جه‌لرك balık etleri gibi. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 196)*

karaca (II) : Bir göz hastalığı.

§ Dahi gözde karaca قرجه olsa def'eder. *(Mü. Şi. XIV - XV. 222)*

karaca karga : Kara karga.

Karaca karga قاراجا غارغا : gurab غراب [*Ar.*] oldu vü kuzgun: addak *(Genc. XVII. 20)*

karacanavar, (karacanavarı) : Domuz.

§ ... Sene başına değin anda kaldı ol keşişin karacanavarlarını قره جنوارلرینی güttü. *(Bektaş. XV. 174)*

§ Tarlanın bir köşesinde bir alay karacanavar قره‌جانور girmiş imiş. *(Letaif. XVI. 35)*

karacanavarı : → karacanavar.

karaca ot : Çörek otu.

§ Karaca otu قره جه اوتی kaynatalar, suyun eve saçalar, cemi-i büre helâk ola. *(Hay. XV. 25)*

karaca yer : Yüreğin içi, ortası.

§ Şeğaf شغف [*Ar.*] : Kişiye mahabbet galip olmağla sevgü yürek perdesini yarıp ve karaca yerine قارجه یرینه girmek. *(Bab. XVI. 2, 304)*

karacı : → **karaçı.**

karaciğer : Yüğrük, idmanlı (at).

§ Yerağ يراغ [*Fa.*] : Türkide yarak ve yaranmış at ta'bir olunur. Baid yerlere ılgar ederek ve sıkıştırarak puhte olmuş attır ki her ne kadar yürüse ve seğirtse haceti olmaz; öylesi ata karaciğer قاره‌جكر dahi derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 636)*

kara cümle : Manasız yazılmış şeyler.

Yekûnu defterimin kara cümledir قاره جمله‌در bilirim
Hatasını kalem-i kudretinle kıl terkîn *(Molla. XIX. 20)*

karaçav : Duvarcı ve sıvacı iskelesi.

§ Bina temam olduğundan sonra karaçavların قره چاولرن bozarlar, eğerçi binadan evvel ne sa'yler ile düzerler. *(Maârif. XV. 83)*

§ Görmez misin ki nice karaçavlar قره‌چاولر olur düzülür, bir gün bina temam olmadın ikisi bile yıkılır. *(Maârif. XV. 83)*

§ Eğer der isen ki, niçeler olur ki henüz küçük iken ölür pes beden karaçavı قره چاوی niçin kemaline varmadın bozulur. *(Maârif. XV. 83)*

§ Ḫav خو [*Fa.*] : Sarmaşık ve karaçav قره چاو ki bina yaptıkları vaktın etrafına çatarlar binayı anın üzerinde yaparlar. *(Caf. XVI. 51 - 1)*

§ Ḫareçûb خره‌چوب [*Fa.*] : Karaçav قره‌چاو dedikleri oldur ki bir kubbe veya minare yapmağ içün ağaçtan çatarlar. *(Caf. XVI. 44 - 1)*

§ Pây-best پای بست [*Fa.*] : Bünyad temeli ve karaçav قره چاو ve ayağı bağlu. *(Ni'meti. XVI. 216)*

§ Ḫareçûb خره‌چوب [*Fa.*] : Karaçav قره‌چاو ki bennalar bina yaptıkları zamanda ağaçtan çatarlar. *(Deş. XVI. 30 - 1)*

Çiğne: bihâ, ḫav خو [*Fa.*] : karaçav قاراچاو, ev: saray *(Genc. XVII. 65)*

§ Ḫarek خرك [*Fa.*] : On bir mânası vardır.. 8, ... ve bennalar üzerine basıp sakf ve kubbe yaptıkları iskele ve karaçav قره‌چاو. *(Bürh. XVIII - XIX. 239)*

§ Ḫav خو [*Fa.*] : Sekiz mânası vardır. 1, iskele ve karaçavdır قره‌چاو در ki bennalar ağaçtan çatıp üzerine çıkıp bina ederler, mancınık dahi derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 253)*

§ El-mehale المحالة [*Ar.*] : İskeleye denir ki duvarcılar ve sıvacılar anın üzerinde oturup amel ederler karaçav قاره‌چاو dahi ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 347)*

karaçı, (karacı) : **1.** Yağmacı, gönül teshir eden.

§ Çiğil چكل [*Fa.*] : Türkistan vilâyetinde bir yerin ismidir, mahbubu gayette çoğ olur ... ve karaçı قراچی tâifesine dahi derler amma gaaliben ol sebeptendir ki ekserya yağmacı olurlar. *(Ni'meti. XVI. 239)*

§ Lûlû لولو [*Fa.*] : ... Karaçı قراچی tâifesinin güzellerine derler ve bersebil-i istiâre her güzel ki fitne ve yağmacı ola, ıtlak olunur ve ol tâifeye ol sebepten lûlû derler ki şenlikleri vaktında lûlû derler. *(Ni'meti. XVI. 568)*

§ Bazarlarında karaçılar قراچیلر ve güftarlarında değacılar... *(Hüs. Dil. XVI. 8)*

Nice karacı قراجی ki keramet satar
Mankıra almaz anı ehl-i basar *(Atai. Ha. XVII. 75)*

2. Çingene.

§ Lûlû لولو [*Fa.*] : İnci ve karaçı قراچی ya'ni çingene. *(Şamil. XVI. 509)*

3. İftiracı.

Kimi kezzap ü kimi iftiracı
Kimi kulmaş ü kimisi karacı قراجی *(G. Ra. XV. 211)*

4. Gözcü, gözetleyici.

§ Anda yağının karacıları قراجیلری zâhir oldu. *(Ta. Sel. XV. 861)*

5. Falcı, bakıcı.

§ El-makıtu الماقط [*Ar*] : Ve dahi arpa salıcı ve bakla salıcı ve otçuluk, karacılık قراجلق edici kimesneye derler.
(Terceman. XV. 111)

kara demür : Balta.

§ El-gurab الغراب [*Ar.*] : Odun baltası ki kara demür قاره دمور ta'bir olunur. *(Kdeb. XVIII. 214-2)*

kara dün : Karanlık gece.

Meğer ışlar olmayadı hem ışık
Vereydi kara dün قرادون içinde ışık
Çıkarırdı yıldız gözünü sünü
Işıldadı yanmış gibi özenü *(Süh. XIV. 167)*

Kara dün içinde gözettim kara
Alem almadım ü bile nakkare *(Süh. XIV. 195)*

Karınca ayağın kara dün قرادون için
Kaya üzre basa önün ya kıçın *(Süh. XIV. 4)*

kara düş : Korkulu rüya.

Düşeli gönlüm ayru kâkülünden
Görür her gice düşler kara kara قاره قاره دوشلر *(Sarıca. XV. 35)*

Hâbe varsam hat-ı miskin görürem haddinde
Korkaram ol kara düşten قره دوشدن ki yakındır ecelim
(Revani. XVI. 93)

karadüzen : Üç telli tambura.

Karadüzenle قرا دوزنله bir bozuk düzenden
Yine kaygu kupuzun Nazmi çaldık *(D. B. XVI. 119)*

§ İstâre استاره [*Fa.*] : Altı mânası var... Râbi', üç telli tanbura denir, bulgarî ve karadüzen قره دوزن gibi.
(Bürh. XVIII - XIX. 63)

§ İstâre استاره [*Fa.*] : Üç telli tanbura. Bulgarî, karadüzen قاره دوزن dedikleri saz demektir. *(Kam. Os. XIX. 297)*

kara er : Kötü adam.

Gülendam söyledi kim ol bed-ahter
Yüzü kare harami-i kara er *(Dah. XIV. 109)*

kara ev : **1.** Büyük çadır.

§ Biz anınla alış veriş ederken nâgâh kara ev قرا او içinden bir kişi Kâ'be'ye karşı namaza meşgul oldu.
(Kesir. XV. 287)

§ Ḫargâh خرگاه [*Fa.*] : Kara ev قره او. *(Sıh. Ac. XV. 69)*

§ Târem طارم [*Fa.*] : Kara ev قره او ve tahta ev.
(Sıh. Ac. XV. 30)

Kara evler ile قاره اولاریله yüz bin artuğ ev
Bu cihan köhne sarayı sanma nev *(Enveri. XV. 73)*

§ Târem طارم [*Fa.*] : Kara ev قره او. *(Miftah. XV. 107)*

§ Ḫargâh خرگاه [*Fa.*] : Padişah otağı ve kara ev قره او.
(Miftah. XV. 76)

Temaşa kıldı ol deşti hırâman
Kara evler قرا اولر tutulmuş gördü yeksan *(Lârendi. XVI. 77)*

§ Ruvak روق [*Ar.*]: Çadır gibi olan kara evdir قاره اودر ve otak.
(Bab. XVI. 2, 337)

§ Ḫıbâ' خباء [*Ar.*] : Gizli nişan ve gömele ve çerge ve kara ev قارا أو. *(Bab. XVI. 1, 28)*

§ Hevcâ هوجاء [*Ar.*] : Kara evleri قاره اولری kaldırıp yere uran perk esen yel. *(Bab. XVI. 1, 61)*

§ Ḫargâh خرگاه [*Fa.*] : Kara ev قاره او. *(Şamil. XVI. 423)*

Gerekse âlemin olsun beği ol
Gerektir kara evinde قاره اوند kişi kul *(Güvahi. XVI. 74)*

§ Benim sahrada kara evim قره اوم yarılup içinden bir Hatayî kemha kaftan, bir setir bezi ve bir keten gömlek ve bir ... alındıkta... *(Sic. K. XVI. 5, 285)*

§ Bir şahıs gümrah oldu, bir vâdide bir kara evle قاره اوله konmuş bir karı gördü. *(Tibr. XVI. 105)*

§ Ḫargâh خرگاه [*Fa.*] : Kara ev قره او ve beyler otağı. *(Caf. XVI. 52 - 1)*

§ Ḫırgâh خرگاه [*Fa.*] : Kara ev قره او ki otağ gibi bir nesnedir. *(Ni'meti. XVI. 273)*

§ Yürükler kara evlerine قاره اولرنه hânüman derler, eve benzediğinden ötürü. *(Deka. XVI. 121-2)*

Ḫargeh خرگه [*Fa.*] : kara eve قره اوه di Arapca fustat فسطاط [*Ar.*] *(Men. Cev. XVII. 32)*

§ Ḫânüman خانمان [*Fa.*]: Ev bark, Yürük tâifesinin kara evlerine قاره اولرینه hânüman derler, eve benzediği için. Türkmana dahi Türke benzediği için Türkman derler. *(Nuh. Tuh. XVII. 152 - 2)*

Sor: bipürs ü yalamak: lîsiden
Kara ev قاره أو : ḫargeh خرگه [*Fa.*]: ü kerzen kalabak
(Genc. XVII. 77)

§ Ḫargâh خرگاه [*Fa.*] : Umumen bol ve vâsi' ve hususen büyük çadırdır. Mukaddem kara eve قره اوه denir idi ki Ekrad ve Urban beyleri ve müteayyinleri kurarlar ve Türkmanın keçeden evi idi, sonra padişah ve vüzeranın otaklarına ıtlak olundu. *(Bürh. XVIII - XIX. 239)*

2. Karanlık çukur.

Âhir-i kâr olur yeri makberenin kara evi قرا اوی
Kırmızı gülden eylese âdem eğer otağını
(Yahya Bey. XVI. 229)

karagat : Havlincan denilen kök.

§ Ḫüsrev-dârû خسرو دارو [*Fa.*] : İsm-i havlincandır ki ma'ruf devayî köktür Türkide kulunç otu ve eğri kestane ve karagat قره غات dahi derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 244)*

kara gönüllü : Bilgisiz.

§ Kûr-dil کوردل [*Fa.*] : Kara göñüllü قره کوکللو ve cahil ve bî-ma'rifet ve kevden. *(Deş. XVI. 293-1)*

kara gün : Kötü gün, felâketli gün.

§ Kardaşım vefat etti, avrat ve cemâat yas tutup otururlar, bu kara güne قاره کونه kaldım. *(Ferec. XV. 402)*

Yürekte gerçi gam döğün gibidir
Kara gün قره کون il ile düğün gibidir *(Güvahi. XVI. 30)*

Dürüş harcet nitekim düğün içün
Ki ağ akça olur kara gün içün قاره کونیچون *(Güvahi. XVI. 11)*

kara günlü : Bedbaht, talihsiz.

Ben kara günlüye قراکونلویه mi kaldı bu firkat gicesi
(Mesihi. XV. 41)

§ Siyeh-rûz سیه روز [*Fa.*] : Kara günlü قره کونلو.
(Şamil. XVI. 139)

§ Siyah-rûz سیاه روز [*Fa.*] : Kara günlü قره کونلی ya'ni bedbaht.
(Ni'meti. XVI. 404)

Kara karıların odsuz ocağı
Kara günlüleriñ قراکونلولرك kutsuz bucağı
(Yuz. Şems. XVI. 241)

Çünkü olmaya tâliim yâver
Kara günlüye قره کونلویه subhden ne doğar
(Atai. Ha. XVII. 69)

karağı : Ucu orak gibi eğri değnek.

§ Dastḫâle داستخاله [*Fa.*] : ... ve ol ucu eğri değneğe denir ki cirit oynayanlar anınla yerden cirit kaldırırlar ve meyva koparmak için ağacın dalını çekerler. Türkide karağı قاراغی derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 262)*

§ Kilâk کلاك [*Fa.*] : Ucu eğri bir ağaçtır. El yetişmeyen meyvaya ol ağacı uzatıp budağa geçirip kendilerine çekerler. Türkçe bir nev'ine çatal ve bir nev'ine karağı قراغی ta'bir ederler. Arabide mihcen derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 493)*

§ Es-savlecan الصولجان [*Ar.*] : ... Ucu eğri ağaçtır, anınla dalları çekerler; Türkide ana karağı قاراغی ta'bir olunur.
(Kam. XVIII - XIX. 1; 417)

karağu : → **karañu.**

kara ḫalk : Avam.

Hem böceklerdir : hevam : ü kara ḫalka قاره خلقه di : avam عوام [*Ar.*]
(Cev. Ke. XVII. 106)

karahaspa : Öldürücü bir çeşit çıban.

§ El-adse العدس [*Ar.*] : Bir nevi sivilcedir ki insanın bedeninde çıkar ve helâke müeddi olur. Taşra Türkisinde karahaspa قاره حصبه ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 259)*

karaḫcı : → **karakçı.**

karak : Göz, gözbebeği, bakış, nazar.

Felek-i atlası dürdüm yedi kezin cevlan urdum
Muhammed nurunu gördüm bu benim karağım قراغم anda
(Yunus XIII - XIV. 60)

En öndin gerek kişi yoldaş bula
Pes andan yarağ ile yola gire
Senin yoldaşın yoktur ü yarağun
Nitesi açıla kaşın, karağuñ قاراغوك *(Süh. XIV. 276)*

Gece gündüz işi idi ağlamak
Açılmazdı çatmış idi kaş, karak قراق *(Süh. XIV. 183)*

Kızarttı yüzün ol lâle yanaklu
Dedi dayeye ol nergis karaklu قرقلو *(Hurş. XIV. 40)*

Nola merdümlük eylese gözü
Bizi karaklamasa karak ile قاره قيله *(Kadı. XIV. 63)*

§ ... Ol, cisim olmaktan ve muhdesattan münezzehtir, nitekim kabaksuz, karaksuz قرقسوز görür ve kulaksız ve kulak deliğinsüz işitir. *(Müneb. XIV - XV. 97 - 2)*

Bir kaşı keman, zülfü zerin, kameti bâlâ
Bir hüsnü hasen, çeşmi füsun, fitne karaklu قرقلو
(İs. H. XIV - XV. 822)

§ ... On ikincisi : Bunların arasında açuk oturmak, kaş karak قرق çatup oturmamak gerektir. *(Tuh. Le. XV. 387)*

kara kan olmak : Kıpkızıl kana boyanmak, baştan ayağa kan olmak.

Gördüler Aşkar'ı olmuş kara kan اولمش قاره قان
Her birisi kıldı ah ile fiğan *(Battal. XVIII. 13)*

kara karı : İhtiyar, yoksul, âciz, felâket görmüş kadın (?).

Kara karılarıñ قره قرىلرك odsuz ocağı
Kara günlülerin kutsuz bucağı *(Yuz. Şems. XVI. 241)*

kara kata : Karıştırarak.

İkisin kara kata قرا قتا etgil hele
Ki cerrah urur zahm ü merhem bile *(Ferh. XIV. 17)*

karakavruk : Hindiba.

§ Hindiba هندبا [*Ar.*] : Karakavruk قره قوروق ve acı marul ve güneyik ve kadı otu. *(Bab. XVI. 2, 60)*

kara kaygu : Acı düşünce.

Kara kaygu قرا قيغو gönülünü bastıdı
Sınıklı olup gey katı bustudu *(Süh. XIV. 142)*

Saçından geh rakibinden gamın verir bana korhu
Bu ben miskine hiç eksik değildir bir kara kaygu
(Lâmii. XVI. 103)

karakçı, (karaḫcı) : Yağmacı, yol kesen.

Karakçı قرقچى gözlerin yağmalarından
Yine dönüp demez estağfirullah *(Nesimi. XIV. 53)*

Lebinin kanına dişim bu gece diler ki gire
Ki karaḫcı قرخجى gözlerinden nişe girdiler kanıma
(Kadı. XIV. 182)

kara keş : Kara kurut.

§ El-masl المصل [*Ar.*] : Yoğurdu kaynatıp sıktıktan sonra galîzına ki, keş ta'bir olunur, anın suyuna denir ki bir defa dahi kaynatıp sıkarlar. Türkler kara kurut ve kara keş قاره‌كش ta'bir ederler. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 349)*

kara kır : Siyaha yakın kır renk.

§ Hasan bin Ali nâm kimesneye iki bin üç yüz akçaya bir kara kır قره قير bargir bey' idüp ... *(Sic. A. XVI. 4, 344)*

kara kıyma : Açık siyah, siyah tahrirli.

§ ... Kara kıyma قره قيمه gözleri kan yaş toldu.
(Dede. XIV. 13)

karaklamak : Yağma etmek.

Nola merdümlük eylese gözü
Bizi karaklamasa قارقلماسه karak ile *(Kadı. XIV. 63)*

kara koca : Sakalı ağarmamış ihtiyar.

§ Siyah-pîr سياه پير [*Fa.*] : Şol yaşlu kimesne ki sakalı ağarmayıp siyah ola. Türkide kara koca قره قوجا derler.
(Deş. XVI. 112 - 2)

kara konur : Siyah ile yanık al karışığı renk.

§ ... Mezbura bir kara konur قره قونور pelenk ala öküz emanet vermiş idim. *(Sic. A. XVI. 1, 521)*

§ İki atlı ve bir yaya elinden bir kara koñur قره قوكور danayı bıraktırıp... *(Sic. K. XV. 1, 63)*

§ İşbu Mehmet bin Hamza'nın kara koñur قره‌قكور devesini Halep'te handan çıkardım, aldım gittim.*(Sic. K. XVI.3, 4)*

karakulak : 1. Çakala benzer bir hayvan.

§ El-anaku العناق [*Ar.*] : Ve dahi anak karakulak قره قولاق dedikleri canavara derler. *(Terceman. XV. 23)*

§ Siyeh-gûş سيه كوش [*Fa.*] : Porsuk ve karakulak قره قولق .
(Şamil. XVI. 154)

§ Siyah-gûş سياهكوش [*Fa.*]: Karakulak قره قولق dedikleri canavar ki daima arslanla yürür... *(Caf. XVI. 87 - 1)*

§ Siyah-gûş سياه كوش [*Fa.*] : Karakulak قره‌قلق derler bir canavardır, daima arslanın önünce yürüyüp kulavuzluk eder ve bir sayd görse bir vechile arslana işaret edermiş.
(Ni'meti. XVI. 404)

§ Siyah-gûş سیاه کوش [*Fa.*]: Karakulak قره قولاق dedikleri yırtıcı bir canavarcıktır ki aslanın kılavuzudur. *(Deş. XVI. 169 - 1)*

§ Siyah-gûş سیاه کوش [*Fa.*] : Karakulak قره قولق ta'bir olunan canavardır ki İran'da salâtin anınla şikâr ederler. Arslanın mülâzımıdır; dâima önünce gider. *(Bürh. XVIII - XIX. 374)*

2. Hafiye.

§ ... Defterdar Etmekçi-zadenin karakulağı قره قولاغی, yüğrük ulağı idi. *(Naima. XVII - XVIII. 5, 148)*

§ Siyah-pûş سیاه پوش [*Fa.*]: ... ve çavuş ve çukadar ve karakulak قره قولق misillü serhenglere de ıtlak olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 373)*

kara kura : Kâbus.

§ En-ni'dilü النئدل [*Ar.*] : Kara kura قره قوره ve ağır dedikleri nesne ki kişiye uykuda vâki' olur, kâbus gibi. *(Terceman. XV. 208)*

kara kura düş : Korkulu rüya.

§ ... Kara kura düşler قاره‌قوره دوشلر görürdü. *(Anter.XIV. 49)*

kara kurut : Yoğurdun ikinci defa kaynamasından yapılan gıda.

§ Ruḫbin رخبين [*Fa.*] : Ve kara kurut قرا قروت ki Arabide masl derler yoğurdu kaynatıp sıkarlar galîzını keş düzerler ve suyunu galîz olunca bir defa dahi kaynatırlar gayette hâmız ve bârid olur... *(Bürh. XVIII - XIX. 298)*

§ El-masl المصل [*Ar.*] : Yoğurdu kaynatıp sıktıktan sonra galîzına, ki keş ta'bir olunur, anın suyuna denir ki bir defa dahi kaynatıp sıkarlar. Türkler kara kurut قاره قورت ve kara keş ta'bir ederler. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 349)*

karalara girmek : → **karalar giymek.**

karalar giymek, (karalara girmek) : Siyahlara bürünmek, matem elbisesi giymek.

§ Rıdvan Şah'tan ümidin kestiler, bu kez memleket bozulmasın deyü Fağfur soyundan birisini beğ edindiler. Dâye karalara girüp کیروب قاره‌لره vardı zâviyesinde mücavir oldu. *(Ferec. XV. 73)*

Kankı âşık kim senin zülfüne gönlün bağlar
Karalar giymiş قاره‌لر كيمش bulutlar anın içün ağlar
(Revani. XVI. 39)

karalar vilâyeti : Sûdan ve Zengibar ülkesi.

§ Ba'zısı karalar vilâyetine قره‌لر ولايتنه varup gerü gelince mezbur kıral intikal etti. *(Cihan. XVII. 89)*

§ Zeng زنك [*Fa.*] : Sekiz mânası var... 2, tâife-i Sûdan ve vilâyetlerine de denir, Zengibar dahi vilâyetleri ismidir ki karalar vilâyeti قره‌لر ولايتى ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII - XIX. 324)

karalcık : Karartı, gölge.

§ Ol ay yüzünde karalcık قرلجق ki görünür, Cebrail'in kanadı alâmetinin eseridir. *(Leys. Ar. XV. 747)*

karaldu : → **karaltı.**

karalığı ağarmak : Rengini atmak, başka renge girmek.

§ Anter bu hali görücek gazabından karalığı ağardı قاره‌لغى اغردى
(Anter. XIV. 2, 577)

karalmak : Kararmak.

Yazuklar işleyüp yüz karasıyle
Yüz aklığın kazanmaduk karalduk قرالدق *(D.B. XVI. 119)*

karaltı, (karaldu) : 1. Yığın, kütle.

§ Kim ki bir kavme karışıp anın karaldusın قرلدوسن arturursa anlardan olur. *(Müz. XV. 477)*

2. Kalıp, ceset.

Yetişir: kâf, besâ, le'm لأم [*Ar.*] : karaltı قرالتى, kâlbüd [*Fa.*]
Mey: süci, mim; balık: nun ile mâhi canâ
(Naz. Cev. XVIII - XIX. 19)

karaltmak : Karartmak.

Karaldır قارالدر âfitabı saye çeksen perde ruhsara
(Fuzuli. XVI. 350)

karamak : 1. Hor görmek, me'yus, mahzun etmek.

§ Tanrı karaduğına قرادوغنه iblis aleyh-il-la'ne balta ile seğirtir. *(Ata. XV. 31)*

Yarlığanmak umusun komayalım gel Nazmi
Ki Çalap kullarını suç ile yindek karamaz قرەمز
(D. B. XVI. 93)

Merhametin çoktur beni karama
Beni görüp mah yüzünü bürüme *(Kara. XVII. 274)*

2. Lekelemek, karalamak.

Ger iblis ile varsa ittihadın
Seni sen baştan aşağa karadıñ قارادك *(G. Ra. XV. 224)*

3. Zemmetmek.

Öğmek, karamak قرامق : medh ü zem ذم [*Ar.*], insan nedir: ins ü beşer
(Naz. Le. XVII. 7)

karaman evi : Kara ev, büyük çadır.

§ El-ḫarkahetü الخرقاهة [*Ar.*] : Kara ev ya'ni karaman evi قرمان اوى. *(Terceman. XV. 295)*

karamsılık : Yüzdeki esmer lekeler.

§ Bala karıştırıp çığıda ve benizde olan karamsılığa قرامسلغه ursalar gidere. *(M. Bay. XIV. 38)*

karamtık : Karamsı, karaya çalar.

§ ... Ve dahi eşkere nişan oldur ki önlerince bir karamtık قرمتق deve üstünde iki kara garar ve bir kara pelâs var dedim. *(Faza. XV. 205)*

§ Önlerince ol karamtık قرمتق deve kara gararları üstünde vardılar. *(Faza. XV. 206)*

§ El-mükteibü المكتئب [*Ar.*]... ve dahi rengi ve benzi karamtık ve karaya mail köle. *(Terceman. XV.)*

§ Siyah-fâm سياه فام [*Fa.*] : Karamtık قرمتق. *(Caf. XVI. 87 - 1)*

§ Per-siyah پرسیاه [*Fa.*] : Karayağız ve karamtık قرمتق esmer mânasına. *(Ni'meti. XVI. 137)*

§ Siyah-fâm سیاه فام [*Fa.*] : Karaya mâil, karamtık قرمتق demektir. *(Deş. XVI. 233 - 1)*

§ Per-siyah پرسیاه [*Fa.*] : Karayağız, esmer mânasına ve karamtık قرمتق demektir. *(Deş. XVI. 305 - 1)*

§ El-akheb الاقهب [*Ar.*] : Boz renk, ya'ni karamtık قرامتق dedikleri ak ki karaya mâildir. *(Kdeb. XVIII. 192 - 1)*

§ Deycûr دیجور [*Fa.*] : Karanuluğa denir ve toprağa ve karamtık قرامتق boz nesneye denir. *(Nuhbe. Ş. XVIII - XIX. 121)*

§ El-enmes الانمس [*Ar.*] : Küduretli ya'ni karamtık قرامتق boz olan şeye denir. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 302)*

§ El-harakaniyye الحرقانية [*Ar.*]: Şol dülbende dinir ki ateş yanığı levninde karamtık قرامتق ola. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 882)*

§ Tîre تیره [*Fa.*]: Bulanık, karamtık قرامتق. *(Kam. Os. XIX. 179)*

karamtıl: Karaması, karaya çalar.

§ El-elma الالمی [*Ar.*] : Karamtıl قرامتیل dudaklı kişi. *(Terceman. XV. 121)*

karamuk : 1. Tarlada buğday aralarında biten, anasona benzer söbüce siyah ve acı bir tohum.

Fiğ, çörek otu, karamuk قرامق çavdar
Ya'ni her bir daneden ey bezrker
(Melhane. XIV - XV. 108 - 1)

§ El-idrik الادرك [*Ar.*] ... ve ba'zı kitapta karamuk قرموق dedikleri karaca, ufacık yemiş deyü kaydolunmuş. *(Terceman. XV. 38)*

§ Vergâr ورکار [*Fa.*] : Karamuk قرامق ki buğday içinde bulunur siyahça tanelerdir. *(Deş. XVI. 125 - 1)*

§ Vergâ ورکا [*Fa.*] : Karamuk قرەمق ki siyah danecikler buğday içinde olur. *(Ni'meti. XVI. 623)*

§ Vergâr ورکار [*Fa.*] : Karamuk قرەمق ki buğdayda olur. *(Şamil. XVI. 53)*

§ Ez-züvan الزوان [*Ar.*] : Karamuk قرموق ta'bir olunan siyahca danedir ki buğdaya karışır ve bu buğday azıntısıdır, deliceden başkadır. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 642)*

§ Züvan زوان [*Ar.*], siyahçe-i gendüm سیاهچهٔ کندم [*Fa.*] : Ol siyah danedir ki buğday içinde olur, hâlâ Türkide karamuk قراموق ve sürme dahi derler. *(Aks. XVII - XVIII. 145)*

2. Bir cins yaban eriği.

§ Âlûce آلوجه [*Fa.*] : Dağ eriği ve karamuk قرامق ve uvacık saruca erik ve göğem. *(Ni'meti. XVI. 73)*

§ Gejem کژم [*Fa.*] : Karamuk قرمق yemişi. *(Ni'meti. XVI. 516)*

§ Âlûçe آلوچه [*Fa.*] : Karamuk قراموق. *(Şamil. XVI. 215)*

§ Gejem کژم [*Fa.*] : Karamuk قرمق dedikleri yemiştir, göğem dahi derler. *(Caf. XVI. 129 - 2)*

§ Âlûçe آلوچه [*Fa.*] : ... Ve karamuk قرمق, göğem dedikleri yemiştir. *(Caf. XVI. 7 - 2)*

§ Gejem کژم [*Fa.*] : Karamuk قرامق dedikleri siyahça yemiş, göğem dahi derler... *(Deş. XVI. 236 - 1)*

3. Çiçek ve kızamık gibi döküntülü bir hastalık (?).

§ En-nebcü النبج [*Ar.*] : Adamın gövdesinde çıkan çiçek ve kızamuk ve karamuk قراموق ve kabarcık. *(Terceman. XV. 209)*

karañılık : → **karañu.**

karanmak : Küfretmek, kötü söylemek, lânet etmek.

Ne yol bilir idi ki gide ne iz
Şu horlukta canı değildi aziz
Öğüş talihine karanur idi قره‌نوریدی
Gözünün katında kara nur idi *(Süh. XIV. 157)*

Kara bahtına çok karanur idi قرانوردی
Giderdi vü dağ taş yörenür idi *(Süh. XIV. 183)*

Kuş dönücek bu dahi gitti dağa
Taliine karanu قارنو sola sağa *(Cam. XV. 104)*

§ Hiç bir düşmanına kakıyup karanma قرنمه kudretten öndin. *(Maârif. XV. 244)*

İşitüp Kayser ol dem gussalandı
Vezirlerine karandı قاراندی ilendi *(Fazilet. XVI. 129)*

Unuttu kendözün atına bindi
Kara bahtına ilendi karandı قرندی *(Şeh. Ş. XVI. 208)*

karantı, (karantu) : Karartı, karaltı, bir şeyin belli belirsiz görünen heyeti.

§ Şebah شبح [*Ar.*] : Nesnenin cüssesi ve karantısı قرنتیسی. *(Bab. XVI. 1, 412)*

§ Cilüb جلب [*Ar.*] : Yağmursuz gelip geçen bulut ve karantısı قرانتسی ve karanuluğu ve yaranın başıkmış mühresi. *(Bab. XVI. 1, 79)*

§ Şaḫs شخص [*Ar.*] : Her nesnenin ıraktan görünen cüssesi ve karantusu قرنتوسی. *(Bab. XVI.1,184)*

karañu, (karağu, karanuğ, karañuluḫ, karañılık, karañuluk) : Karanlık.

Sorucular geleler soru hisap soralar
Karañu قراکو sin içinde otura yanımıza *(Yunus. XIII - XIV. 73)*

Bu yeri koyuben göğe ağasın
Karanu قرنو yere nur gibi yağasın *(Velet. XIII - XIV. 50)*

§ Zülkarneyn karañuluğa قرکولغه girdi. *(Tebareke. XIV. 8 - 1)*

Hızr'a lâzım ne idi karañuluḫda قاراکولخده istemek
Âb-ı hayvana senin lâ'lini menba' görseler *(Kadı. XIV. 5)*

Karañu قراکو bucakta kalan kişi hay
Ne bilir nedir câm-ı gîtî-nümay *(Ferh. XIV. 68)*

§ ...Ve gece karanuğunda قاره‌نوغنده Mekke tarafına gittiler.
(Si. Da. XIV. 191 - 1)

§ Karañulukta قراكولقده Able'gil vardığı yere vardı.
(Anter. XIV. 269)

§ Ey karañu قراكو gecede karaca karıncayı kara tarlada yürürken gören. *(Anter. XIV. 836)*

Gerçi gözüm var idi görmez idim
Karañudan قاركودن ol yana varmaz idim
(Man. Tayr. XIV. 13)

Nigârâ hecr odu yaktı beni uş
Karañu قراكو geceye döndü günüm uş *(Işk. XIV. 275 - 1)*

Meğer suretinden görüptür nişan
Karañu قراكو oluptur ana bu cihan *(Süh. XIV. 44)*

Hele sabredelim ki gece geçe
Karañuluğuñ قراكولغك kuşu gökten uça *(Süh. XIV. 48)*

§ Karañu قره‌كو dünde bulduğum oğlum kanı. *(Dede. XIV. 70)*

§ Nefsini Allah nutfeden yarattı, karañuda قراكوده yarattı.
(İhlâs. XIV. 136)

§ Bir gün hacceylemeğe gider idim. Pes Kûfe şehrine irmiştim, karañu قراكو dün içinde yoldaşlarımdan ayrıldım.
(Enb. XIV. 10)

Karañuluk قاركولق öğüş olur aydın az
Zira kim gün kısa olur şep diraz *(Ga. XIV. 206)*

§ Ol yılan ana bir diş zahmin yedirir kim anın ömrünün aydın gündüzü karañu قركو dün bigi olur. *(Kel. XIV. 58)*

§ Ve karañu قراكو yere girmek ve âdemden kaçıp halveti sevmek... *(Mü. Şi. XIV - XV. 65)*

§ Bu yerler yaradılmakta, dahi gece gelip gündüz gitmekte ve gece karañu قراكو olup gündüz rûşen olmakta.
(Müneb. XIV - XV. 3 - 2)

Ol karañu قراکو höcreler pür-nûr olur
Çürümüş toprak yeşil mahmur olur
(Melhame. XIV - XV. 16 - 2)

§ ... Şimdiki halde karañu قراکو gece gibi karañuluktur قراکولقدر dedi. *(Kesir. XV. 378)*

§ El-mu'mi المعمی [*Ar.*] : Bir kimsenin gözünü kör edici ve karağu قراغو kılıcı kimesne. *(Terceman. XV. 77)*

§ Hâliya bir hâlete i'tibar edüp kişi zat-ı azizin ve nefs-i nefisin cehalet karañuluğunda قارکولغنده koyup bîhünerler zümresinden olmak hamiyyet değildir. *(T. E. XV. 40)*

Giceler yanar karañuluk قراکولق kaçar
Şem' nuru mahfile şu'le saçar *(Anasır. XV. 408)*

Söyündür varlığın nurun sen ey can
Karañuluktadır قراکولقدەدر çün Âb-ı hayvan
(Tennuri. XV. 23)

Dedim ne manzar idi yüzün zülfün olmasa
Güldü dedi çırağ dibi karañu قارەکو olur *(Cem. XV. 81)*

Gül dikensiz var mıdır kim solmaya
Var mı bir ay karañusu قارەکوسی olmaya *(Enveri. XV. 59)*

§ Anlar dünyada Hak Taâlâye şirk getirmekle karañulukta قرکولقده kalmışlardı ve âhirette dahi karanu dütün içinde vâki' olup azâb-ı elîm çekeler. *(Delil. XV. 154)*

§ Nûr yarattı, dahi karañuluk قاراکولق yarattı. *(Enfes. XV. 1)*

§ Dâc داج [*Ar.*] : Arabidir, aslı dâcîdir, karañu قراکو mânasına. *(Miftah. XV. 80)*

§ Dâc داج [*Ar.*] : Karañu قراکو, zulmet mânasına, Arabidir. *(Deş. XVI. 51 - 1)*

§ Fülân kulum yalınızlıktan, karañuluktan قراکولقدن, sin darlığından katı zahmet çeker. *(Cennet. XV. 166)*

§ Anın bir karañuca قرکوجه sokağı var idi. *(Ta. Sel. XV. 70)*

Zülfün karañusunda قراکوسنده sergeşte, güm-reh iken
Gösterdi Ruşeni'ye aydınlığı yanağın *(Ruşeni. XV. 256)*

Gün yüzün oldu gözümden ki nihan iki gözüm
Karañu قره‌کو oldu bana işbu cihan iki gözüm
(Mihri. XV. 141)

§ Göze sürme çekseler, karañuda قراکوده yazıyı okuyalar.
(Ac. V. XV. 87)

§ Çırak dibi karañu قراکو olur. *(Ata. XV. 19)*

§ Ol vakıt kim halâyık sırat üzerinde olalar, tâ ki bir karañuluk قرکولق gelip anları bürüye. *(Leys. Mu. XV. 363 - 1)*

§ Ve dahi bizi ol doğru yola koya heva vü heves karañuluğundan قراکولغندن çıkara ilim güneşi nûruna mustağrak eyleye.
(Saat. XV. 2)

§ Karañuluk قراکولق dört yanın bürüdü.
(Leys. Dâi. XV. 22 - 2)

Sadrı nûrundan karañu قراکو geceler
Yolda yürürdü yiğitler kocalar *(Mevlid XV. 43)*

Gönlüm evi karañu ise قراکویسه gözlerime gel
Nûr ile ruşen eyle ki hoş tâbhanedir *(Şeyhi. XV. 85)*

Salâvat kıyamette nûr olusardır dedi
Sıratın karañuluğunda قراکولغنده ederken zehab
(Muham. XV. 269)

§ ... Ve çırak gitse yine karañuluk قراکولق gelür, bunlar dahi ancılayındır. *(Leys. Ar. XV. 3)*

§ Gece karañusu قره‌کوسی gibi zulümât-ı maâsi anı bürür.
(Leys. Ar. XV. 2)

Cihanı toz ana kıldı karañu قراکو
Bilimezdi ki kancaru tuta rû *(Mih. XV. 373)*

Gözüm gönlüm karañuluk قراکولق oluptur hicrin irelden
Nitekim gice iriştikte dolar bahr ü ber zulmet
(Mesihi. XV. 40)

§ Gördü ki bir ev gayet dar ve karañu قراكو, nice bin haşerat ve mûzîyat anda mevcut... *(İrşad. XV. 85)*

Nefsi terket kıl bu aşkı ihtiyar
Tâ karañu قراكو gece ola çün nehar *(Vahdet. XV. 110 - 1)*

§ Ol erenlerin her biri karañulukda قراكولقده kaldılar. *(Bektaş. XV. 110)*

§ Deycur ديجور [*Fa.*]: Katı karañu قركو gece. *(Sıh. Ac. XV. 24)*

§ Bir gece yolun azıttı, katı karañu قركو idi. *(Leys. Mu. XV. 10 - 2)*

Karañu قراكو gecelerde tâat içün
Subh-dem va'de-i icabet içün *(İbrahim. XV. 4 - 2)*

§ Bir evde koyalar kim karañu قراكو ola, havası latif, mu'tedil ola. *(Hazain. XV. 10 - 1)*

§ Bugünü ganimet bile ahşam irmedin maslahatını göre karañu قره كو olmadın. *(Maârif. XV. 167)*

Ey dil saçında hadd ü lebin gör ki hûp olur
Sohbet karañu قراكو gecede şem' ü şarap ile *(Nizami.XV.50)*

§ Karañuda قاراكورده elin uzattı, eli bir kesik başa dokundu. *(Ferec. XV. 27)*

§ ... Çün gece oldu cihan karañuluk قراكولق toldu. *(Ferec. XV. 24)*

§ Getirmişler bir karañu قره كو çukura bırağı komuşlar, yatur. *(Müz. XV. 74)*

§ Karañu قره كو gecede dişlerinin nurundan yürünürdü. *(Cev. Ah. XV - XVI. 212)*

Karañu قراكو don çıkarır Âb-ı hayvan
Hacer karnında besler la'l-i rahşan *(Lârendi. XVI. 7)*

§ Karañuluklar قراكولقلر gitsin aydınlıklar yetsin. *(Sır. XVI. 7)*

§ Târik تاريك [*Fa.*] : Karañu قراكو. *(Ni'meti. XVI. 193)*

§ Târik تاريك [*Fa.*] : Katı karañu قراكو. *(Cinas. XVI. 35 - 1)*

Ne bilsin halimi ol şem'-i meclis
Demişlerdir çırağ dibi karañu قراكو *(Muhibbi. XVI. 174)*

Hâlin hayali hatır-ı ağyarı kıldı cây
Gûya karañu قراكو gicede ruşen sitaredir *(Baki. XVI. 120)*

§ Tîr تير [*Fa.*] : ... Ve karañu قراكو, zulmet mânasına. *(Caf. XVI. 35 - 2)*

§ Cilüb جلب [*Ar.*] : Yağmursuz gelip geçen bulut ve karantısı ve karañuluğu قركولغى ve yaranın başıkmış mühresi. *(Bab. XVI. 1, 79)*

§ İ'tikâr اعتكار [*Ar.*] : Gece gayetle karañılık قراكلق olmak. *(Bab. XVI. 1, 13)*

Karañu قراكو gicede azmıştı yolun
Ne sağın farkedebilmiş ne solun *(Yuz. Şems. XVI. 180)*

Yaralarla ben kara yerde karañu قراكو gecede
Kim koçar yâ Rab o yâr-i dilsitanı her gece *(Aşki. XVI. 264)*

Hattım üzre sözüm gören buldu
Karañulukda قراكولقده Âb-ı hayvanı *(Hayali. XVI. 14)*

§ Târik تاريك [*Fa.*] : Karanudur. Karañu قراكو giceye Acem şeb-i târik der. *(Deka. XVI. 56 - 1)*

Iraktan anılır kızlar ayanu
Yakın olsa çırak dibi karañu قراكو *(Güvahi. XVI. 93)*

Gözüne âlem karañudur قراكودر güzelsiz âşıkın
Kişi dünyayı nider hurşid-i âlemtâbsız *(Revani. XVI. 59)*

§ Hava karañuluğun قراكولغك üstünde karar tuttu. *(Ta. Şahi. XVI. 10 - 1)*

§ Avratın dün karañusunda قراكوسنده alıp giderken oğlan burusu tuttu. *(Ta. Şahi. XVI. 96 - 2)*

§ Hengâme-i zalâm, ya'ni hengâme-i şâm erişti, âlem karañu قره كو ve cihan nazara enü yanu oldu. *(Hüs. Dil. XVI. 20)*

Çü hayret galip idi şep karañu قراكو
Serâser oldu ol kavm enü yanu *(Veyse. XVI. 53 - 1)*

Çıktı eflâke dûd-ı ahı o dem
Karañu قره كو oldu gözüne âlem *(Mîri. XVI. 77)*

Karañu قراكو eyledi cümle cihanı
Şehâ ol divlerin nârı duhanı *(Fazilet XVI. 83)*

§ Târikî تاريكى [*Fa.*] : Karañuluk قراكولق. *(Şamil. XVI. 249)*

§ Târik تاريك [*Fa.*] : Karañu قراكو. *(Şamil. XVI. 166)*

Nefs odur kim cehl karañusu قاره‌كوسى kaplar kalbini
Ruh odur kim ilm nuru gönlüne yakar çerağ
(Niyazi. XVII. 46)

Olmayaydı ger düâ-yi pirezen
Kala idim bir karañu قراكو yerde ben
(Nigâ. Ter. XVII. 40 - 2)

§ Hındis حندس [*Ar.*]: Karañuluk قره‌كولق. *(Müntehab. XVII. 32-1)*

Kimnun : zire, karañu قاراكو: tîre تيره [*Fa.*] *(Genc. XVII. 40)*

Ne bilir zîr-i tâk-ı mînuda
Şah göz kıptığın karañuda قراكوده *(Atai. Ha. XVII. 78)*

§ Târik تاريك [*Fa.*] : Karañu قراكو ve karañu gece.
(Nuh. Tuh. XVII. 113, 1)

Sünbat içmiş idi, çok lâflar urur
Bir karañu قراكو yer bulup anda durur *(Battal. XVIII. 75)*

§ Târ تار [*Fa.*] : Altı mânası var ... Sâlis, karañu قراكو ve muzlim mânasınadır. *(Bürh. XVIII - XIX. 171)*

Liv ü dıhh oldu: güneş, miğ : buluttur: midrar
Münşerih, vâ-şüde: açık, karañu قراكو : gayheb غيهب [*Ar.*]
ü târ تار [*Fa.*]
(Naz. Cev. XVIII - XIX. 57)

Nur u ferr: aydın imiş, karañuluk قاره‌كولق : târ [*Fa.*] ü gasûk غسوق [*Ar.*]

Nurlu: tâbende, münir, parlamadır: rahş ü bürûk
(Naz. Cev. XVIII - XIX. 89)

karañu delik : Mezar.

§ Hısımlarınız ve dostlarınız yüz çevirip sizi karañu delik قراکو دلك içinde koyalar gideler. *(Zad. XVI. 6)*

karañu göñüllü : Siyah kalpli, kötü düşünceli.

§ Kûr-dil کوردل [*Fa.*] : Kevden ve karañu göñüllü قرا کوکللی *(Şamil. XVI. 182)*

karanuğ : → **karañu.**

karañuluḫ : → **karañu.**

karañuluk : → **karañu.**

karañumak : Karanlık çökmek, karanlık hale gelmek.

Karañumak قراکومق ü şiddet شدت [*Ar.*], iğsak اغساق [*Ar.*] u sak ساق [*Ar.*]
(Naz. Le. XVII. 5)

§ El-ığda الاغضا [*Ar.*] : ... Gece karañumak قراکومق, yahut zulmetle her şeyi kapayıp bürümek mânasınadır.
(Kam. XVIII - XIX. 3, 890)

kara oba : Küçük kara çadır.

§ Ormana girdiler gittiler, içinde bir kara oba قاره اوبا var, bunların obası imiş, anda kondular. *(Ferec. XV. 24)*

kara olmak : Kararmak, karanlık olmak.

İrişti gece olucak اولیجق yer kara قرا
Sakındı kim olmasın atın yora *(Süh. XIV. 184)*

karapazı : Koyun sarmaşığı denilen ot, sirken.

§ Er-ruğl الرغل [*Ar.*] : ... Bir nebat adıdır. Alâ-kavlin sermak ismidir ki koyun sarmaşığı ve karapazı قاره پازی dedikleri nebattır. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 227)*

§ Es-sermak السرمق [*Ar.*]: Karapazı قره پازی ve koyun sarmaşığı dedikleri ottur. Meshuk olan tohumdan üç hafta beher gün iki dirhem miktarını şürp istiska illetinin tiryakıdır. Lâkin iksarı mühliktir. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 926)*

§ Sermec سرمج [*Fa.*] : İsfanah-ı Rumî ismidir, berrî ve bostanîsi olur... Türkide bu nebata karapazı قره پازی ve koyun sarmaşığı derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 351)*

kara pus : Kara sis, kâbus; endişe.

Ol evden çıktı çün Behram bin Tus
Cihanın gönlünü bastı kara pus قراپوس *(Huş. XIV. 86)*

karar : Harar, kıldan örülmüş büyük çuval.

§ Mumdan ba'zı karar قرار ve ba'zı penbe ve bir kaftan yanmış. *(Sic. B. XV. 4, 425)*

kararak : Karamsı, karaca.

§ Şîrbaḫ شیربخ [*Fa.*] : Hind canibinden gelür bir köktür, taşı ve içi kararak قرارق olur... *(Deş. XVI. 60 - 2)*

§ Şebdiz شبدیز [*Fa.*] : Kararak قرارق at. *(Şamil. XVI. 465)*

karar komak : Karar vermek, karara bağlamak.

§ ... Ol kim zireklik da'visin eylerdi, eyitti: Ne hacettir kim üleşevüz, harçlık kadarı götürelim, kalanın gizleyelim. Pes anın üzerine karar kodular قرار قدلر, birez nakd andan götürdüler kalanın danışık ile bir ağaç dibinde gömdüler. *(Kel. XIV. 55)*

kararmak : Canı sıkılmak, kederlenmek.

Kararma قررما dedi ayruk hanene var
Selâm et benden ayıt sevgili yâr *(Hurş. XIV. 67)*

§ Oğlan kuş yürekli olur, kaçıp anasına gitmiştir, dediler, Kazan karardı قاررری, döndü aydur... *(Dede. XIV. 69)*

karasağı, (karasağu) : Karaya mail, karaya çalar, karamsı, karayağız.

§ Sevda alâmeti, gövde arık olmak ve rengi karasağu قاره‌سغو olmak ve miyde ıssı olup göynümek... *(Mü. Şi. XIV - XV. 3)*

§ Sevda galip olmak alâmetleri, gövde rengi karasağu قره‌سغو olmak. *(Teshil. XIV - XV. 5)*

§ Fâm فام [*Fa*] : Bir lâfızdır ki renklere delâlet eden kelimelerin âhirine lâhik olur, ol renge mâil olana delâlet eder. Kebûd-fâm derler gökcül mânasına; siyah-fâm derler karasağı قراساغی mânasına. *(Miftah. XV. 111)*

§ Ḫaşîne خشینه [*Fa.*] : Karasağı قره‌ساغی adam ya'ni karayağız. *(Şamil. XVI. 424)*

§ Siyah-fâm سیاه فام [*Fa.*]: Karasağu قاراصاغو. *(Şamil. XVI. 619)*

§ Deycur دیجور [*Ar.*] : Karanuluk ve karasağı قره‌صغی olan boz renkli olan nesne. *(Bab. XVI. 1, 91)*

§ Sincab سنجاب [*Ar.*] : Sıçandır ya böcek. Kuyruksuz bir canavardır, derisinden kürkler edüp giyerler. Tatarda çok olur. Katı hilekâr bir canavardır. Karasağı قاره‌صغی morsağı rengi olur. *(Bab. XVI. 1, 91)*

§ Kelef کلف [*Ar.*] : Yüzde belüren karasağı قاره‌سغی sarurak reng ki ana çığıt derler. *(Bab. XVI. 2, 313)*

karasağu : → **karasağı.**

kara sığırı : Karada gezen, suya girmeyen sığır, kara sığır.

§ Su sığırı dahi kara sığırı قره صغیری gibidür. *(Tuh. Le. XV 344)*

karasın dutmak : Matemini dutmak.

Ölmedin dutuñ karasın دوتوك قراسین dünyeye can verenin
Bu sebepten ağlar oldum görüben hursendine
(Gülşeni. XVI. 107)

kara uğrusu : Gece hırsızı ; serseri.

§ Şeb-düzd شب دزد [*Fa.*]: Gece uğrusu. Türk ana kara uğrusu قره اوغریسی derler; ayyardan gece uğrusu murattır. *(Ha. Ş. XVI. 171)*

karavaş : Cariye, hizmetçi.

Çevre konar ol kuyu yöresine
Kul karavaş قرواش çok kumaş hilesine *(Yuz. Şeyd. XIII. 13)*

§ Karavaşlarum قروشلرم kullarum cümlesin âzad eyledim. *(Yüz. Ha. XIV. 68)*

§ Ve Sârâ'nın bir karavaşı قراوشی var idi adına Hâcer derlerdi. *(Si. Da. XIV. 50)*

Yüzü gökçek yerince aklı kâmil
Bin artık kul karavaş kendinin bil *(Dah. XIV. 48)*

Kul u karavaş قراواش sen bulursun öğüş
Tuzağına düşer delim dürlü kuş *(Süh. XIV. 204)*

Saçının hâdimi anber çü sünbül
Gözüne karavaş قاراوش abher çü nergis *(Kadı. XIV. 104)*

§ Ol avratın fahişe karavaşları قروشلری var idi. Ol karavaşın birisi yavlak hup idi. *(Kel. XIV. 17)*

Mal ü ni'met, kul, karavaş قراوش taht ü taç
Her gün anda doyunuptur bin bir aç *(Ga. XIV. 442)*

§ Bir ay tamam anda durdular hamr içerlerdi ve Muaviye'nin iki karavaşı قروش bulara ırlayuverirdi. *(Enb. XIV. 98)*

§ Seyfüddevle zamanında Halep'ten bir karavaş قروش esir oldu. *(İhlâs. XIV. 27)*

Meğer anda duran nice karavaş قراوش
Ki kılmazlardı sırrı saklayup faş *(Işk. XIV. 257 - 2)*

§ Karavaşa قراوشه ton giyürsen kadın olmaz. *(Dede. E. XIV. 3)*

Değme bir kula ider bir armağan
Değme bir karavaşa قاراوشا hem bir nişan
(Man. Tayr. XIV. 90)

§ İlâhî, ben zaif kulunam, anam dahi zaife karavaşıñdır قروشکدر ...ben kulunu dahi anam karavaşuñı قروشوکی esirgeyesin.
(Müneb. XIV - XV. 8 - 2)

Bilün kim yâ ferişteler karavaşum قراواشم Havva'yı
Kulum Âdem'le çift ettim kim oldur hikmetimde has
(Muham. XV. 61)

Didi Paşaya eyâ şah-ı cihan
Karavaşım قارواشم ben sana, dutma güman *(Enveri. XV. 29)*

§ Ve mala kesilenler kul iken ya karavaş قراوش iken...
(Cev. Es. XV. 44)

§ Hak Taâlâ yarattığı kullarına ve karavaşlarına قروشلرنه emreyledi ki... *(Cihan. XV. 22)*

§ El-emetü الامة [*Ar.*] : Karavaş قراوش ve halaylık. *(Terceman. XV. 123)*

§ Er-rakiku الرقيق [*Ar.*] : Kul ve karavaş قراوش. *(Terceman. XV. 363)*

§ Süciler içeler ve harirler giyeler ve çengi karavaşlar قراوشلر ve sazlar edineler. *(Kesir. XV. 272)*

Hüsn ehli nedenlü var cihanda
Kimi kul ana kimi karavaş قراواش *(Ruşeni. XV. 215)*

§ ... Tez ver, yoksa ben genez karavaşı قراوشی satarım ve bunun altunun veririm. *(Kab. XV. 296)*

§ Ve kul, karavaş قراوش alıp satmaya, âfet ve töhmet getürür. *(İrşad. XV. 519)*

§ Perestar پرستار [*Fa.*] : Kul karavaş قروش. *(Sıh. Ac. XV. 22)*

§ Eğer kul karavaş قراواش zina kılsa hürr ve hürre cürmünün nısfın vere. *(Fatih. Ka. XV. 20)*

§ Habip evinde bir karavaş قراوش dutardı. *(Tez. Ün. XV. 34 - 1)*

§ Ol karavaşı قروشی bezedi dürlü dürlü geyesiler geyürdü. *(Tez. Lâ. XV. 561 - 2)*

§ Ve karavaşım Havva ile sizin için uçmağı iki bin sene evvel yarattım. *(Envar. XV. 32)*

§ Abdullah bin Mes'ud'un bir karavaşı قروش var idi. *(Güzide. XV. 17)*

§ Bir koca kulum ve bir karı karavaşım قراوشم var, beni küçükten beslemişlerdir. *(Ferec. XV. 318)*

§ Ay yüzlü karavaşlar قرەواشلر gelirler, ellerinde altun tabaklar içi dolu inci gevher. *(Tez. Ba. XV. 36)*

§ Perestar پرستار [*Fa.*] : Kul ve karavaş قرواش. *(Ni'meti. XVI. 137)*

§ Vasîf وصيف [*Ar.*] : Kul, karavaş, eğer erkek eğer dişi.
(Bab. XVI. 1, 320)

§ Kenizek كنيزك [*Fa.*] : Cariye ki karavaş قراوش ve kırnak derler. *(Deş. XVI. 208 - 2)*

Çün oldu yalın yüzlü kulu haddinin ateş
Lâyık mı değil hattına dûd olsa karavaş قراوش
(Zati. XVI. 170)

Kadimîden meğer var idi kallâş
Kapılarında bir karı karavaş قراواش *(Lârendi. XVI. 85)*

Kabul etti şehin cümle sözünü
Karavaşlığa قراوشليغه verdi üç kızını *(Şeh. Ş. XVI. 56)*

§ Keniz كنيز [*Fa.*] : Karavaş قراوش cariye mânasına.
(Caf. XVI. 134 - 1)

§ Göre ki bir huri dahi gele yetmiş karavaşla قراوشله.
(Ta. Şahi. XVI. 30 - 2)

§ Kenizek كنيزك [*Fa.*] : Karavaş قاراواش. *(Şamil. XVI. 174)*

§ Perestar پرستار [*Fa.*]: Kul, karavaş قاراواش. *(Şamil. XVI. 393)*

§ Perestâ پرستا [*Fa.*] : Kul, karavaş قراوش.
(Nuh. Tuh. XVII. 6 - 1)

§ Câriye جاريه [*Ar.*] : Karavaş قرواش ve yürür gemi.
(Müntehab. XVII. 23 - 2)

Bende, karavaş قاراواش : rehî, kenizek كنيزك [*Fa.*]
(Genc. XVII. 75)

§ Mal ve menalinden, kul ve karavaşından قراوشندن ayrılmış ağanın... *(Ev. XVII. 2, 412)*

Bir karavaş قراوش ana getürdü taâm
Yidi şükretti Hudaya ol hümam *(Battal. XVIII. 297)*

§ El-berdec البردج [*Ar.*] : Kul ve karavaş قراوش ve tutsak ki esir dahi denür. *(Kdeb. XVIII. 297 - 2)*

§ Câmegîhâr جامگیخوار [*Fa.*]: Ulûfeli ve vazifeli kimesneye denir... ve kul ve karavaş قراوش ve hâdim ve hizmetkâra da ıtlak ederler. *(Bürh. XVIII - XIX. 199)*

karavul : Gözcü, nöbetçi, karakol.

§ ... Oğuz iline karavul قراول olsun dedi. *(Dede. XIV. 120)*

§ ... Gürcistan ağzına varıp kondu, karavulluk قراوللق eyledi. *(Dede. XIV. 120)*

Yürüdü bir iki gün anul anul
Ki nâgâh ana tuş oldu karavul قراول *(Işk. XIV. 273 - 1)*

§ Şol karavullar قراوللر kim, Sultan anları Kuds-i şerif etrafında komuştu... *(Kesir. XV. 262)*

§ Fir'avn Medâyin'e dellallar gönderdi, bin gez bin âdem derildi, dahi beş yüz bin âdem karavul قراول yetmiş bin âdem... *(Cev. Es. XV. 76)*

§ Er-rebietü الربيئة [*Ar.*] : Gözcü ve karavul قرول, talîa gibi. *(Terceman. XV. 343)*

§ Dideban دیدبان [*Fa.*] : Gözcü ve karavul قراول. *(Şamil. XVI. 199)*

§ Dideban دیدەبان [*Fa.*] : Karavul قرەول. *(Caf. XVI. 61 - 2)*

§ Talîa طليعة [*Ar.*] : Leşker önünce gönderilen karavul قراول ve gözcü. *(Bab. XVI. 2, 239)*

§ Tuleâ' طلعاء [*Ar.*] : Çevre tarafı gözleyen gözcü ve karavul قراول. *(Bab. XVI. 2, 40)*

Nice yüz kişi gönderin karavul قراول
Ki çıka uca vara bekleye yol *(Şeh. Ş. XVI. 160*

§ Telâbe تلابه [*Fa.*] : Karavul قراول. *(Ni'meti. XVI. 204)*

§ Dâlâbe دالابه [*Fa.*] : Karavul قراول, talîa mânasına. *(Deş. XVI. 322 - 2)*

§ Didebân ديدبان [*Fa.*] : Gözcü ve karavul قراول . Arapça ayn ve talîa derler. *(Deş. XVI. 256 - 2)*

Karavullar قراولر çıkıp iki yanadan
Bu iki cündü hıfzetti belâdan *(Zati. XVI. 246)*

Kayser'in oldu karavulları قراوللرى cüst
Askerin yoluna set çekti dürüst *(Atai. Ha. XVII. 79)*

§ Dideban ديدبان [*Fa.*] : Gözcü ve karavul قراول .
(Nuh. Tuh. XVII. 153 - 2)

§ Ol gece karavullar قراوللر teyakkuz ve intibah ile bîdar olup...
(Solak. XVII. 39 - 2)

§ Canib-i erbaasına karavullar قراوللر koyup derakap.
(Ev. XVII. 10, 75)

Dağların ardına karavul koyup
Çarkacı seçtiğin seyran eyledim
(Saz. Kul Deveci. XVII. 122)

Karavul قراوول : herkeş هركش [*Fa.*] ü yarlığ: nişan-ı şahî
Tığ: dağbaşı, duman: mığ, kıl ören: mûtap
(Genc. XVII. 64)

§ En-nefeda النفضه [*Ar.*] : Karavul قراول ta'bir olunan cemâat ki bir mahalle irsâl olunur, anda düşman ve sâir mahuf emr var mıdır, haber vereler. *(Kdeb. XVIII. 652 - 1)*

§ Talâbe طلابه [*Fa.*] : Karavul قراول ve çarhacı.
(Lû. Şeh. XVIII. 55 - 1)

Mürtem مرتم [*Ar.*] ü herkeş هركش [*Fa.*]: karavul قراول , atludur: fâris, süvar
Rah ü menhec: yol, piyade, arcele ya'ni yaya
(Naz. Cev. XVIII - XIX. 17)

§ Yezek يزك [*Fa.*] : Mukaddimet-ül-ceyş mânasınadır ki daim askerin önünde giden süvarilerdir. Türkistan'da karavul قراول derler; hâlen ıstılahımızda çarkacı ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII - XIX. 636)

karavul eri : Keşif kolu, piştar.

Görüben anı belinledi çeri
Bildiler kim sindi karavul eri قاراول اری *(Cam. XV. 92)*

Tiz buyurdu bindi karavul eri قاراول اری
Öte geçti suyu otuz bin çeri *(Cam. XV. 90)*

karaya çalmak : Karaya oturmak.

Karaya çalardı çoktan bu havada keşti-i sabr
Dil-i ahenini yârin hele ana lenger oldu *(Nabi. XVII-XVIII.)*

kara yas : Derin matem.

Ne haber verdi sabâ zülf-i perişanın içün
Ki benefşe kara yaslu قره یصلو görünür anın içün
(Şeyhi. XV. 137)

kara yazılu : → **kara yazulu.**

kara yazulu : (kara yazılu) : Bahtsız, talihsiz, bahtı kara, bedbaht.

Gamzeni tahrik eder ebrulerinle gözlerin
Ben kara yazulımıñ قرا یازولی‌نك katline tanıklar gibi
(Aşki. XVI. 281)

Kara yazılu idi قرا یازیلویدی dehr elinden ağlar idi
Veli bu devrde gördüm ider terâne kalem *(Ali. XVI. 25)*

Gitmedi hattınla zülfün fikri başımdan meğer
Ben kara yazuluya قرا یازولیه olmuş kuru sevda nasip
(Mesihi. XV. 39)

Ben kara yazuluya قرا یازولویه gönderdiğin sat sanmanuz
Yâre ma'lum oldu yüzler suret-i halimdir ol
(Hüs. Dil. XVI. 164)

kara yer, (yir) : Toprak, zemin, yer.

§ Kara yeriñ قره یرك üstüne ağban evin diktirmiş idi.
(Dede. XIV. 35)

§ Kaçan ki talaz olsa ol anber kopar denizden kara yer قاره یر üzere talaz bırağır. *(Ac. XV. 21)*

Kışın toprağa can ısmarlayanlar
Kara yirden قرا یردن başın kaldırdı anlar *(Çeng. Dâi. XV. 185)*

Cânâ reva mıdır ki gözün cana kastedip
Her dem kanımı kara yire قاره یره kara perçemin
(Nizami. XV. 31)

Sipihr kara yere قاره یره cür'a veş döker kanın
(Hayali. XVI. 1)

Var yimez pinti kara yire قرایره gömer akçasını
Bulmasunlar deyü üstüne yığar taş ü ağaç
(D. B. XVI. 65)

§ Berr بر [*Ar.*] : Bahr zıddı, kara yerdir قره یردر.
(Bab. XVI. 2, 19)

Çözsün saçını sünbül-i ter matem eylesün
Kara yere قاره یره karıldı çün ol zülf-i anberîn *(Aşki. XVI. 79)*

Hemişe odlara yansın diyarı düşmanımın
Müdâm kara yir قاره یر olsun hısarı düşmanımın
(Hüs. Dil. XVI. 180)

Yüz urup bâd gibi bahr ü berre
Kara yerden قرا یردن nişan bulmadı zerre *(Hüs. Dil. XVI. 148)*

Çeke tığını tâ ola hunriz
Kara yire قاره یره kara kızıl kanı *(Nigâ. Ter. XVII. 2 - 2)*

kara yoḫsul : Bedbaht fakir.

Çünki dervişle kanaat eş değil
Ol kara yoḫsuldurur قرا یخسلدرر derviş değil *(Ga. XIV. 333)*

kara yurt : Ağaçsız, bahçesiz yer, bozkır.

Korular kalmadı kara yurt oldu
(P. S. Ab. XVI - XVII. 33)

karcaşık, (karçaşuk, karşacık) : Karışık, karmakarışık, dolaşık.

§ Bular eyittiler : Bu karçaşuk قرچشق ve muhtelif ve bâtıl düşlerdir ve biz bunun ta'birin bilir değiliz.
(Enb. XIV. 258)

§ ... ve eğer karcaşık قرجشق olursa bedenin yavuzluğuna delâlet eder. *(Mü. Şi. XIV - XV. 4)*

§ Bu senin düşün bir asılsız karcaşuk قرجشوق düştür. *(Enfes. XV. 425)*

§ Korkunç nesneye, yiğrenci nesneye, gayet karcaşık قرجشق nesneye çok bakmaktan... *(Hazain. XV. 52 - 2)*

§ ... Dediler bu senin düşün bir asılsız karcaşık قرجشق düştür. *(Leys. Ar. XV. 639)*

§ Ol müşriklerden ba'zısı der ki şol Kur'an karşacık قرشجق düşler gibidir, aslı yok. *(Leys. Ar. XV. 35)*

§ El-ahlâmü الاحلام [*Ar.*] : Karcaşık قارجاشق düşlere derler. *(Terceman. XV. 26)*

§ Saçı dağınık ve sakalı karcaşık قرجشق olur. *(Müz. XV. 407)*

§ Derhem درهم [*Fa.*] : Karcaşuk قارجاشوق ve perişan. *(Şamil. XVI. 433)*

§ Derhem درهم [*Fa.*] : Karcaşık قارجشق ve dolaşık ve perişan. *(Ni'meti. XVI. 299)*

§ Şümaşir شماشير [*Fa.*] : Sıhah-ı Acem sahibi karcaşık قارجشق mânasına nakleylemiş. *(Deş. XVI. 115 - 2)*

karcaşık yel : Bora, sert esen rüzgâr, fırtına.

Kazadan karcaşık yel قرجشق يل çıktı nagâh
Gemiciler görüben kıldılar ah *(Hurş. XIV. 73)*

karcaşmak : Karışmak, birbirine girmek, karmakarışık olmak.

Çeriler ki karcaştı قرجشدى nâgâh katı
Eşindi ayaktan yerin bir katı *(Süh. XIV. 177)*

§ Andan Beni-İsrail Meliki Sadikayı Tanrı Taâlâ kabzeyledi. Beni-İsrailin işi karcaştı قرجشدى ve melikleri biri birin depeledi ve fesatlar çoğaldı. *(Enb. XIV. 688)*

§ Kabileler karcaştı قرجشدى ceng dileyü dağ dibine irişti. *(Anter. XIV. 460)*

§ Karcaşuben قرجشوبن uğraşuben tağdan indi yasanuben üzerine yağı yetti. *(Dede. E. XIV. 192)*

§ Melik gördü kim kendinin çerisi bir yöne durmadılar, karcaştılar قرجشدلر. *(Fütuh. XIV. 423)*

§ ... Eğer bu iki taraftan birisin sehl dutarsa doğrular kâhel ve usan olalar ve müfsitler kaygusuz ve baysuzlar olalar. Pes işler karcaşa قرجشا ve ameller mühmel ola. *(Kel. XIV. 156)*

§ Nice kişi kim saç karcaşmış قرجشمش yüz, göz toza bulaşmış kuruda, denizde gezer. *(Müneb. XIV - XV. 118 - 1)*

Karcaşa ıklim vilayet key katı
İl eminsizlik öğüştür fetreti *(Melhame. XIV - XV. 21 - 1)*

Karcaşa قرجشا iller bulana rûzügâr
Yıl eyü gelmez bu yıl sa'b ola kâr *(Melhame. XIV - XV. 30 - 1)*

§ Anların üzerine tazelik ve arılık câri ola, ayruk saçları karcaşmaya قرجشميه. *(Leys. Ar. XV. 418)*

Karcaşup قرجشوب önündeki alay döner
Ardına; ardındağı kolay döner *(Enveri. XV. 86)*

§ Her birinin saçı, sakalları karcaşup gözlerinin yaşları aka aka yüzleri üzerine yol eylemiş idi. *(Müslim. XV. 6, 44)*

§ Kâfirler dayanıp birbirine bakup karcaştılar قارجاش‌ديلر. *(Müslim. XV. 34, 15)*

§ Anı işitüp korku azîm oldu, Dımışk karcaştı قرجشدى. *(Kesir. XV. 111)*

§ Çekirge ve arı gibi karcaşıp قرجشب cûşe geldiler. *(Ta. Sel. XV. 216)*

§ Yüzün, gözün, saçın, sakalın karcaşmıştır قرجشمش‌در .
(Müz. XV. 398)

Bu kamu şehr cümle iller ile
Karışıp karcaşıp قرجشب biri biriyle *(G. Ra. XV. 72)*

§ Jûlîden ژولیدن [*Fa.*] : Karcaşmak قرجشمق . *(Şamil. XVI. 275)*

§ Şûriden شوریدن [*Fa.*] : Karcaşmak قارجشمق ve oda yanmak.
(Şamil. XVI. 326)

§ Tâb تاب [*Fa.*] : Şû'le ve hararet... ve karcaşmak قارجشمق ve burgaşmak. *(Ni'meti. XVI. 191)*

§ Pîçiş پیچش [*Fa.*] : Pîçîden lâfzından ism-i mastardır. Burgaşış ve dolaşış ve karcaşış قرجشش mânasına.
(Deş. XVI. 227 - 1)

§ Tâb تاب [*Fa.*] : ... ve karcaşmak قرجشمق ve burgaşmak.
(Deş. XVI. 28 - 2)

§ Kuru karcaşmadan قارجشمادن gavga koparanlar ekin issinin ektiğini biçersin dediğin işitmediler. *(Sır. XVI. 46)*

Çekip Rüstem çeri Belh'a erişti
Vilâyet cümle karcaştı قارجشدی karıştı *(Şeh. Ş. XVI. 331)*

§ Anadolu'nun karışıklığına sebep olur, memleket karcaşur قارجاشور ; şayet hatır-ı hümayuna keder verecek iş ıktizasına sebep ola. *(Naima. XVII - XVIII. 6, 33)*

karcaştırmak : Karıştırmak, karmakarışık etmek, dağıtmak, perişan etmek.

§ Saç sakal karcaşdurup قرجشدرب yürür taramaz, tâ şöyle sanalar ki bu, din emrin ıslah etmeğe şol denlü meşguldür ki...
(Müneb. XIV - XV. 283 - 1)

§ Gemiye binen evvel şöyle tasavvur eyler kim başı ve bedeni çeğzinür. Ol kendi hayalindeki vehmindendir kim hatırına korku ile vâki' olur. Zira geminin dâim hareket ettiği kendi tabiatındaki hıltları karcaştırur قرجشدرر . *(Hazain. XV. 68-2)*

§ ... Ve canı darılgan eder ve aklı karcaşdurur قارجشدرر. *(Kab. XV. 185)*

§ Şûraniden شورانیدن [*Fa.*] : Karcaştırmak قارجاشدیرمق ve od ölçermek. *(Şamil. XVI. 326)*

karcaşuk : → **karcaşık.**

karçıllanmak : Karla hafifçe örtülmek, ağarmak.

Yine karçıllandı dağların başı *(P. S. Ab. XVI - XVII. 69)*

kardaşlaşmak : Birbirini kardeş saymak.

§ Harun halife olmazdan evvel Süfyan Sevrî ile kardaşlaşurlar idi قاردشلشورلردی. *(Rahat. XVI. 307)*

kardaş okuşmak, (karındaş okuşmak) : Birbirini kardeş saymak.

§ İḫa اخا [*Ar.*] : Kardaş okuşmaklık قرداش اوقشمقلق ve dostlaşmaklık, *muvâhat mânasına.* *(Bab. XVI. 2, 5)*

§ İḫâve اخاوة [*Ar.*] : Karındaş okuşmaklık قرنداش اوقوشمقلق. *(Bab. XVI. 1, 119)*

§ Bî-devlet ile kardaş okuşma قردش اوقشمه. *(Ata. XV. 6)*

§ Ebu-Derda ulu sahabedir hattâ Resûl Hazreti Sallallahü aleyhi ve sellem anın ile kardaş okuşmuştur. *(Cinan. XV.)*

§ Birader-ḫande برادرخوانده [*Fa.*] : Kardaş okuşma قرداش اوقشمه, ya'ni ahiret kardaşı olmak. *(Caf. XVI. 24 - 2)*

İkilikten geçmişiz birliğe irdik zahidâ
Ayş ile kardaş okuştuk قرداش اوقوشدق kan yalaştık câm ile
(Revani. XVI. 142)

kardaş okuşmuş, (okuşma kardaş, okuşma karındaş) : Birbirini kardeş sayan.

§ Birader-ḫande برادرخوانده [*Fa.*]: Kardaş okuşmuş قرداش اوقوشمش. *(Şamil. XVI. 220)*

§ Hem-ahd همعهد [*Fa.*] : Yaştaş ve kardaş okuşmuş قرداش اوقشمش. *(Deş. XVI. 85 - 1)*

§ Rahm ayalarının ba'zı evlâdır ba'zına okuşma kardaştan. *(Cev. Es. XV. 130)*

§ Birader-ḫande برادرخوانده [*Fa.*]: Kardaş okuşmuş قردش اوقشمش. *(Ni'meti. XVI. 161)*

§ Hem-ahd همعهد [*Fa.*]: Yaşdaş ve kardaş okuşmuş قرداش اوقوشمش. *(Ni'meti. XVI. 634)*

§ Hem-ahd همعهد [*Fa.*]: Okuşma karındaş اوقیشمه قرنداش. *(Şamil. XVI. 534)*

kargadüğleği : → kargadüvleği.

kargadüvleği, (kargadüğleği) : Ebucehil karpuzu, acıhıyar, eşekhıyarı.

§ Ve ziravend-i tavil kim kargadüğleği قرغه دوکلکی dahi derler. *(Yadigâr. XIV. 67 - 1)*

§ El-hadace الحداجه [*Ar.*]: Kargadüvleği قارغه دولکی dedikleri meşhur nebat. *(Ah. XVI. 287)*

§ Pîd-keşt پیدکشت [*Fa.*]: Kargadüvleği قرغه دولکی. *(Deş. XVI. 37 - 1)*

§ Kebest کبست [*Fa.*]: ... ve kargadüvleği قارغه دولکی ve hanzal ki ebucehil karpuzu derler... *(Deş. XVI. 44 - 2)*

§ Eristoḫulya ارسطوخولیا [*Fa.*]: Kargadüğleği قارغه دوکلکی. *(Deş. XVI. 6 - 2)*

§ Ḫar-zehre خرزهره [*Fa.*]: ... Kargadüvleği قرغه دولکی. *(Caf. XVI. 42 - 2)*

§ Bîse-kist بیسه‌کیست [*Fa.*]: Kargadüvleği قرغه دولکی. *(Ni'meti. XVI. 173)*

§ Ḫar-zeḫre خرزهره [*Fa.*]: Ağu ağacı ve eşekturpu ve kargadüvleği قرغه دولکی. *(Ni'meti. XVI. 263)*

§ Ḫar-zehre خرزهره [*Fa.*]: Kargadüvleği قارغه دولکی. *(Şamil. XVI. 225)*

§ Hanzala حنظله [*Ar.*], ḫar-zehre خرزهره [*Fa.*] : Kargadüvleği قرغه دولکی ki ebucehil karpuzu dahi derler.
(Aks. XVII - XVIII. 146)

§ Bîve بیوه [*Fa.*] : ... ve kargadüvleği قرغه دولکی ta'bir olunan nebata dahi denir. *(Bürh. XVIII - XIX. 139)*

§ Ḫıyarze-i sipend خیارزهٔ سپند [*Fa.*] : Kargadüvleği قرغه دولکی dedikleri nebattır. *(Bürh. XVIII - XIX. 258)*

kargamak : **1.** Hor görmek, fena muamele etmek.

§ Oğlu kızı olmayanı Allahü Taâlâ kargayuptur قرغایبدر, biz dahi kargarız قارغرز. *(Dede. XIV. 7)*

§ ... Kaçar geyiklerine kargamagıl قارغمغل, Kazılık tağının günahı yoktur. *(Dede. XIV. 16)*

2. Beddua etmek, lânet okumak.

Olanda karnına kuldurdu pişe
Söğerdi karnı gûya aç-kişe
Veli kargardı قرغردی karnı gâh gâhi
Deyip sen bunu faş eyle ilâhi *(Ruşeni. XV. 65)*

§ Bilmiş olasın ki bizim belümüzden uğru gelmez, anı ver, ya seni kargarım قرغرم didi. *(Cev. Es. XV. 328)*

kargaşa : → **karkaşa.**

kargaşa etmek : Gürültü, kavga etmek, fitne, karışıklık çıkarmak.

§ Oğul Karçar ne kargaşa edersin قارغشه ایدرسن.
(Dede. XIV. 46)

kargaşmış : Karışmış.

§ Şûrîde شوریده [*Fa.*] : Hayran ve kargaşmış قرغشمش.
(Deş. XVI. 339 - 1)

kargı : → **kargu.**

kargış, (karış, karkış) : Beddua, ilenç, lânet.

Sapma yolundan bir karış, şerri ko hayr işe duruş
Gönül yıkıp alma karış hatırlara gir hayme kur
(Yunus. XIII - XIV.)

Anın zulmü yayılmış idi iğen
Karış قرش ile anardı anı anan *(Süh. XIV. 337)*

§ Elciğezi kınalı kızcağızları çok yemişim, karışçuları قارشچولری tuttu. *(Dede. XIV. 118)*

§ Ol zamanda Beğlerin alkışı alkış, karkışı karkış قارقش idi. *(Dede. XIV. 36)*

Ne eylik tevakku' ede ol kişi
Ki ardınca karış قارش ola yoldaşı *(Ferh. XIV. 13)*

§ Amma evlâ vecih oldur ki bu âyet kargış قرغيش suretinde inmişdür. *(Cev. Es. XV. 6)*

Ederken karnı dürlü dürlü kargış قرغش
İrişti yağa ansızın acep iş *(Ruşeni. XV. 65)*

§ Nefrin نفرين [*Fa.*] : Karış قريش. *(Şamil. XVI. 208)*

Us : hûş ü zemistan: kış, nefrin نفرين [*Fa.*] ü gile كله [*Fa.*] : karış قاريش
Kığ: püşk ü yağış: bâriş, eğşilice aş: segbâ *(Genc. XVII. 44)*

Dedim Kanber ölmüş Arzu yolunda
Dedi ben inkisar, kargışı bilmem
(Saz. Ruhsati. XIX. 499)

kargışmak : Hayrete düşmek.

§ Şûride شوريده [*Fa.*] : Kargışmış قرغشمش hayran. *(Nuh. Tuh. XVII. 190 - 1)*

kargu, (kargı) : Kamış, kalın kamış.

§ Kargu قرغو cıda oynatanlar vardı geldi, altun cıda oynatana yâ Rab noldu. *(Dede. E. XIV. 137)*

§ Neyistan نيستان [*Fa.*] : Kargılık قارغيلق. *(Şamil. XVI. 208)*

Depredip dilin havadan anma sofi Halikı
Sallayıp bâd ile başın kargu قرغو nisbet her yana
(Gülşeni. XVI. 5)

§ Tercüman bu haberi bir diraz kargu قرغو ile içeri vezire, ol dahi içeri beyine söyledi. *(Cihan. XVI. 137)*

§ Yera'a يراعه [*Ar.*], ney-i kelâne نی کلانه [*Fa.*] : Yoğun kamış ki kargu قارغو. *(Aks. XVII - XVIII. 146)*

§ Nâl نال [*Fa.*] : Yedi mânası var... 4, kargı قارغی ta'bir olunan kamıştır ki andan ok ve mızrak yaparlar. *(Bürh. XVIII - XIX. 586)*

§ Yera' يراع [*Fa.*] : Memlû, muhkem kamışa denir Arabide kasab derler, bu nev'ine Türkide kargı قارغی ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 636)*

Karı **1.** İhtiyar, yaşlı.

Yiğitlense kişi olucak karı
Yarar ıssı derlerse andan karı *(Süh. XIV. 266)*

Yine verdi çok muştuluk karıya
Tama'cı olur kişi kim karıya *(Süh. XIV. 104)*

Yiğit kim azacık anın aklı var
Karı قری dünyayı nite öğüş kovar *(Süh. XIV. 19)*

§ Kaçan irte oldısa ol yere geldim görklü kefen döşemişler ve bir karı قری avrat ol kapıdan ağlayu çıkar ve ağlayu girer. *(Enb. XIV. 11)*

§ Kendinin niyyetin ve azmin şol karı قری akıl ve re'y kuvvetiyle ve şol yiğit devlet ve baht yardımı ile tamamına değüre. *(Kel. XIV. 42)*

§ Baban karı قری anan karı قری senden yeğrek Kadir bize oğul vermez. *(Dede. XIV. 75)*

§ Karı قری avrata, ya kiçi kızoğlana, ya... *(Mü. Şi. XIV - XV. 9)*

§ Bir karı قری anası var idi, gözü görmez ve eli ayağı süst idi. *(Tez. Ba. XV. 18)*

§ ... Derhal kılıç çekti beni öldürmeğe. Nâgâh bir karı قاری hatun çıkageldi, eyitti: Ey ana canı... *(Ferec. XV. 30)*

§ ... Gördü kim deniz yüzünde bir zevrak gezer, dalar gâh çıkar. Yüksek yerden baktı görse kim içinde bir karı قاری hatun kişi başını dizi üzerine komuş ağlar. *(Ferec. XV. 77)*

Ensesinden görünür ak'asleyin
Şol uyuz olmuş karı قری kerkesleyin *(Vahdet. XV. 116 - 1)*

§ İkiyi bir alma, yiğit deyip karı قری alma. *(Ata. XV. 16)*

§ Karıyı قاری yiğit eden dondur. *(Ata. XV. 27)*

Tebessüm ederek dedi Peygamber
Karı قری uçmağa girmez ey cuvan-ser *(Ruşeni. XV. 39)*

§ Kelte كلته [*Fa.*] : Ol karı قری canavar ki avdan kalmış ola ve kuyruğu kesik eşek. *(Miftah. XV. 123)*

§ Anı dahi bil kim nenin gibi avrat ile cima' etmek revâ değildir : Karı قر (harekelidir), ya aruk, ya çirkin suretli... *(Hazain. XV. 44 - 2)*

§ Dalağın sıhhatin saklamak gerek kim sevdâ eyleyen gıdâdan sakına, karı قر (harekelidir) canavar eti gibi, mercimek gibi... *(Hazain. XV. 62 - 1)*

§ Delle eyitti : Benim hâcetim senin dîdarındır, bir karıyam قاریم, dünyadan el yuyupdururum. *(Ferec. XV. 479)*

Ol atlardan ben idim üş birisi
Ulu yaşlı cihan-geşte karısı قریسی *(Çeng. Dâi. XV. 250)*

§ Bir karı قری avrat saçın boyamış... *(Güls. XV. 60)*

§ Ferişteler dünyayı bir karı قاری avrat suretinde getireler halka göstereler. *(Envar. XV. 387)*

§ Bir karı قری avrat geldi eyitti... *(Cennet. XV. 358)*

§ El-acûzü العجوز [*Ar.*] : Karı قری avrat. *(Terceman. XV. 55)*

§ Sahra içinde gezerken bir karı قری avrat iki bükülmüş elinde asa... *(Tez. Ün. XV. 103 - 2)*

§ Yâ Emir-el-mü'minîn raiyyetin kocaların ata, karıların قریلرن ana bil, yiğitlerin karındaş bil, yiğit avratların kız karındaş bil. *(Tuh. Le. XV. 392)*

§ Avradın bir karı قری anası var idi. *(Güls. XV. 54)*

§ Ey karıcık, melûl olma ki benim sözümde yalan yoktur; karı قری ve koca uçmağa girmez zira ki sininden kıyamet gününde kopanlar hep yiğit koparlar ve uçmak ehli uçmağa yiğit suretinde girerler dedi. *(Kab. XV. 139)*

§ ... Bir koca kulum ve bir karı قاری karavaşım var. Beni küçükten beslemişlerdir. Benden satın alasın, ben mal issi olam, anlar dahi padişahın sadakasında dirile. *(Ferec. XV. 318)*

§ Pîr پیر [*Fa.*] : ... Karı قری ve koca. *(Caf. XVI. 25 - 2)*

Sevinmekten sığamadı deriye
Verir gözün doyurunca karıya قریيه *(Şeh. Ş. XVI. 123)*

§ Pirezen پیرزن [*Fa.*] : Karı قری avrat. *(Şamil. XVI. 196)*

§ Pirezen پیرزن [*Fa.*] : Karı قاری avrat. *(Ni'meti. XVI. 168)*

§ Şehbere شهبره [*Fa.*] : Karı قری avrat ki acûz mânasına. *(Deş. XVI. 337 - 2)*

§ Kıdgım قضغم [*Ar.*] : Katı yaşlı karı قری nâka. *(Bab. XVI. 1, 467)*

§ Pîrezen پیرزن [*Fa.*] : Karı قاری avrat. *(Nuh. Tuh. XVII. 49, 2)*

2. Eski, köhne.

§ Karı قری düşman dost olmaz. *(Dede. XIV. 3)*

§ Karı قاری düşman Tatar oğlu elimize girmiş iken ceza ile öldürelim. *(Dede. XIV. 73)*

§ Karı قری ağaçları kesip yerlerine yiğit ağaçlar dikmek gerek *(Ta. Sel. XV. 383)*

§ Meşhur meseldir: Karı قری düşman dost olmaz.
(Ârifîn. XVI. 241)

Karı قری düşman kaçan dost olusardır
Çü fursat bula kinin alısardır *(Fazilet. XVI. 332)*

§ Karı قری düşman dost, kelp ve hınzir derisi âdem döşenmeğe post olmaz. *(Mevahib. XVI. 621)*

karıca (I) : → **karaca (I).**

karıca : (II) İhtiyar kadın, yaşlı kadıncağız.

Meğer bir gün Resûle bir karıca قریجه
Gönülcüğü gibi sözü arıca
Dedi ki yâ Resulallah de bana
Karıca قریجه tâ ki kurban ola sana
.....
Tebessüm ederek dedi Peyamber
Karı uçmağa girmez ey cuvan-ser
Karıca قاریجه ağlayıp gitti özünden
Ol iki âlemin fahri sözünden *(Ruşeni. XV. 39)*

karıcık, (karıcuk) : İhtiyar, yaşlı kadın.

Ne assıdır öğmek katında turup
Karıcık قریجق karış verse çıkrık kurup *(Ferh. XIV. 18)*

§ Kazan Beğin karıcık قریجق olmuş anası. *(Dede. XIV. 21)*

§ Karıcık قاریجق olmuş anama umut olgıl. *(Dede. XIV. 73)*

§ Miskin karıcuk قرجق ölünce kirpiğin kurumaz.
(Anter. XIV. 407)

§ Bir karıcuk قرجوق çıktı andan sordu ne kişilerdir.
(Anter. XIV. 256)

§ Bir karıcuk قرجق geldi, çağırur, eydür kim...
(Yüz. Ha. XIV. 163)

Karıcuklar قریجقلر var idi saçları ak
Akardı gözlerinden yaş ü çapak *(Muham. XV. 450)*

§ Ol İbrahim'in hatunu Sâre ki karıcuğ idi قری جوغدی, anlara karşu hizmet içün turmuştur. *(Leys. Ar. XV. 611)*

§ Şol pîrlere, şol karıcuklara قرجقلره kim zaif olmuşlardır. *(Leys. Ar. XV. 102)*

§ Ey karıcık قرجق melûl olma ki benim sözümde yalan yoktur. karı ve koca uçmağa girmez, zira ki sininden kıyamet gününde kopanlar hep yiğit koparlar ve uçmak ehli uçmağa yiğit suretinde girerler dedi. *(Kab. XV. 139)*

§ Kaçan sen ben zaife karıcığa قارجغه bunun gibi belâ kıla idin. *(Güls. XV. 60)*

Didiler bir karıcıktır قریجقدر bunamış
Zaman anı gereğince kınamış *(Ravza. XV. 99)*

§ Her kaçan kim karıcıklara قریجقلره ve kocacıklara uğrasa beni duadan unutman der idi. *(Saat. XV. 6)*

§ ... Cariyesi Zeliha nâm karıcuğu قرجوغی bile Şirvan'a gönderdi. *(Sic. B. XV. 5, 123)*

§ Bir kapı kaktı, konuk, dedi. Bir karıcık evden taşra geldi, Halef selam verdi eyitti: Ey mâder konuk sever misin? Karıcık قاریجق beşaşet gösterdi. *(Ferec. XV. 321)*

§ ... Bir karıcık قرجق anası vardı. *(Tez. Ün. XV. 35 - 2)*

§ Kârban halkı ne didiyse karıcık قرجق dahi eylesine haber verdi. *(Müslim. XV. 1, 9)*

§ ... Şahbula'yı Fatıma karı nâm karıcuğa قاریجوغه emanet koduk. *(Sic. A. XVI. 1, 895)*

karıcık olmak : İhtiyar kadın kılığına girmek.

§ Delle bir gün karıcık oldu قاریجق اولدی eline asâ aldı dayanu dayanu yürürdü. *(Ferec. XV. 493)*

karıcuk : → **karıcık.**

karık : 1. Su cetveli.

§ Bir anbal bağın otuz bir karıkı قرق imaret bağdır.
(Sic. K. XV. 1, 234)

§ Tej تژ [*Fa.*] : Sıhah-ı Acem sahibi karık ve su karığı قارغی mânasına da nakletti. *(Deş. XVI. 150)*

§ Çâliz چالیز [*Fa.*] : Bostan karığı قارغی. *(Ni'meti. XVI. 222)*

§ Pâliz پالیز [*Fa.*] : Bostan ve bostan karığı قارغی.
(Ni'meti. XVI. 123)

§ Merz مرز [*Fa.*] : Sınur, ıklim sınurunda isti'mâl olunur ve değek ve karıklarında قرقلرنده isti'mâl olunur... İki karığın arasındaki yumru yere merz dinür. *(Caf. XVI. 155 - 2)*

§ Pâliz پالیز [*Fa.*] : Bostan ve karık قرق. *(Caf. XVI. 15 - 1)*

2. Oyuk, yarık.

§ Bizim için yerin yüzü mü eyüdür, ya yerin karığı قارغی eyüdür.
(Cev. Ah. XV - XVI. 47)

karık katık : Katık olacak şeyler, yiyecek.

§ El-ıkfaru الاقفار [*Ar.*] : ... ve dahi bir kimesnenin katında ve evinde karık katık قاریق قاتیق olmayıp boş olmak.
(Terceman. XV. 112)

karı kayı : Berdelacuz, kocakarı fırtınası.

Yirmi altıncı günü berd-i acuz
Ya'ni karı kayı قاری قای derler urfî söz
(Melhame. XIV - XV. 58 - 2)

karıklu : Karıştırılmış, mağşuş.

Kândan arı çıkan altun has ola
Mis karıklu قرقلو akça bî-ihlâs ola *(Man. Tayr. XIV. 261)*

karıkmak, (karkırmak) : Fazla ışıktan göz yorulup iyi görememek.

§ El-kamrü القمر [*Ar.*] : Bir kimsenin gözü kara bakmaktan kamaşmak ve karıkmak قاریقمق. *(Terceman. XV. 171)*

§ Âdemîlerin tamamrağı oldur kim ni'met çokluğundan karkırup قرقرب gözü süzülmeye ve gönül darlığı ve mihneti ana galip olmaya. *(Kel. XIV. 42)*

§ Kaamır قامر [*Ar.*] : Kara bakmaktan gözü karıkmış قارقش er. *(Bab. XVI. 1, 76)*

§ Evvelden isti'dad-ı emraz hasıl etmiş gözlerim karığup قاريغوب ağrımağa başladı. *(Ev. XVII. 8, 68)*

§ Kamr قمر [*Ar.*] : Kara bakmak ile göz hîrelenmek ki karıkmak قاريقمق. *(Aks. XVII - XVIII. 1 - 297)*

karılık : İhtiyarlık.

Çalap'tan selam getirdi etti bil
Zeliha'yı al kendözüne yâr kıl
Cüftlen anı Tanrı'nın tut buyruğun
Kudreti var gidere karılığın قاريلغين *(Yuz, Şeyd. XIII. 61)*

karılmak (I) : 1. Karışmak, karıştırılmak.

Ol aracuğa kim derildi çeri
Kuruldu, karıldı, kırıldı çeri *(Süh. XIV. 167)*

§ Gerü birbirine iki leşker karıldılar قارلديلر niceleri kızıl kana bulandılar. *(Si. Da. XIV. 804 - 2)*

Seçtiler küfrü karılmaz قرلز bu dine
Zehresi yoktur kimesne kim dına *(Ga. XIV. 389)*

§ ... Kâşki hergiz bu oğlan doğmayaydı ve benim ana bu şefkatim karılmayadı قرلميدى, tâ kim anın sebebiyle üşbu haksız kan benim elimden gelmeyedi. *(Kel. XIV. 138)*

§ Zinhar cehdeyle bağteten ölüm irişip anın katına varmadın bu kezzaplar silkinden sıyrılıcak sadıklar zümresine karıl قرل bu yalan da'va necasetini sıdk suyıyle dilden pâk kıl. *(Müneb. XIV - XV. 5 - 2)*

Karıldı قرلدى müşk ile anber sanasın
Karıldı قرلدى şîr ile şekker sanasın *(Işk. XIV. 141 - 2)*

İşine kimsene her giz karılmaz قرلز
Yoluna kendi emrinsiz varılmaz *(Hurş. XIV. 1)*

Toprağı, odu, suyu kardı قردی yele
Gör ne hikmet gösterir dördü ile
(Melhame. XIV - XV. 3 - 2)

§ Suya ezginek za'feran karılsa قرلسا ya ezginek sabun ya tuz düşse, azsa, abdest ol sudan revâdır.
(Tuh. Le. XV. 245)

Kimesne işine ortak karılmaz قرلز
Gerü senden yana sensiz varılmaz *(Anasır. XV. 402)*

Katıldı vü karıldı قارلدی iki çeri
Ki biri birinden çıkara deri *(Ta. Sel. XV. 383)*

§ Şol nasip ki sanemlerimiz içün ola ol Allah nasibine karılmıya قرلمیا. *(Enfes. XV. 73)*

§ Şehre vardım gördüm gavga galebe, feryad ü zâri, merd ü zen birbirine karılmış قاریلمش, başları açık, ayakları yalın...
(Ferc. XV. 263)

§ Nutfeler birbirine karıldı قرلدی hâmile oldu.
(Ta. Şahi. XVI. 126 - 2)

§ Besise بسیسه [*Ar.*]: Sayağıyle ya zeyt yağıyle, unla, keşle karılmış قرلش kavut. *(Bab. XVI. 1, 136)*

Çözsün saçını sünbül-i ter matem eylesün
Kara yere karıldı قارلدی çün ol zülf-i anberîn *(Aşki. XVI. 79)*

2. Çiftleşmek.

§ Kaçan ki birbirine karılmak قارلق dilese dişisin çalk koyun yaturur, insan gibi cima' eder. *(Ac. XV. 23)*

§ Bir ester-i mâde gördüm ardınca bir ester-beççesi var idi. Sahibine süal ettim: Bu dişi katır erkek himarla karılup قاریلوب doğurdu, âdete muhaliftir, biz dahi gördüğümüz yoğ idi. *(Men. Av. XVI. 325)*

§ Hunzub حنظب [*Ar.*] : Kedi dilgüye karılmasından قرلمسندن doğmuş bir cins canavardır. *(Bab. XVI. 2, 82)*

§ Sifade سفادة [*Ar.*] : Erkek kimse dişiye karılmak قارلق ve koç koyuna yüğürmeklik. *(Bab. XVI. 2, 211)*

§ Musâfede مسافدة [*Ar.*] : Erkek dişiye karılmaklık قارلقلق . *(Bab. XVI. 2, 307)*

§ El-asb العسب [*Ar.*] : Erkek dişiye karılmak قارلق . *(Ah. XVI. 669)*

§ Kartal erinden gayrı kuşa kendüye temkin vermez ki karıla قرله . *(Hay. XV. 15)*

karılmak (II) : → **karmak (II).**

karılup katılmak : Birbirine girmek, birbirine karışmak, hercümerç olmak.

§ İki bölük asker karılup katıldı قاريلوب قاتلدى . *(Müslim. XV. 2, 176)*

§ Anlar geldi, bunlar vardı iki asker birbirlerin görüp karılup katıldı قاريلوب قاتلدى . *(Müslim. XV. 8, 65)*

Gonca-i pîçideden aldım sabak
Karılup katıldım قاريلوب قاتلدم amma gülmedim
(Ş. Galip. XVIII. 213)

karımak : İhtiyarlamak, yaşlanmak.

Ağaç karır قرير , devran döner, kuş budağa bir kez konar
Dahi sana kuş konmamış ne göğercin, ne hot dürraç
(Yunus. XIII - XIV. 75)

Çü bağ içinde bir ağaç karıya قريبه
Gerek lâbüt ki yerinde kuruya *(Işk. XIV. 321 - 2)*

Kırk yıl ol Tih yazısında yürüdü
Oğlan ulaldı vü yiğit karıdı قاردى *(Ga. XIV. 429)*

§ Kızıl develerin karımış idi قريمشدى , köşek verdi âhir. *(Dede. XIV. 60)*

Yine verdi çok muştuluk karıya
Tama'cı olur kimse kim karıya قاریه *(Süh. XIV. 104)*

§ Düldül, Peygamberden sonra kaldı karıdı قردی dişleri gitti, arpayı yararlardı, ıslatırlardı, yerdi. *(Hay. XV. 30)*

§ Bikr çiftlenmek gerek, eğer karımış قریمش dahi olursa. *(T. E. XV. 4)*

§ En-nâbü الناب [*Ar.*] : Karımış قریمش dişi deveye derler. *(Terceman. XV. 253)*

§ Yılan karıyıcak قرییجق ejdeha olur. *(Ta. Sel. XV. 146)*

§ Ne ol kadar yaşlu ola ki karımış قرمش ola, ne dahi genç ola. *(Leys. Ar. XV. 63)*

§ İlâhî sen Rahîmsin, senin kulluğunda karıyan قرین, kocayan kullara nicesi azap idesin. *(Cennet. XV. 274)*

§ Âdem karıdığınca قردغنجه iki nesnesi yiğit olur: Bir, harislik, ikinci, ömür uzunluğunu istemek. *(Güzide. XV. 99)*

§ Ol hurilerin güzelliği herkiz gitmez ve hiç karımazlar قاریمزلر. *(Müz. XV. 217)*

Çiger yiğit yolun koca varımaz
Nice eyleyiser gönül karımaz قریمز *(Güvahi. XVI. 99)*

§ İnhidam انهدام [*Ar.*] : Yıkılmak ve deve katı karımak قاریمق. *(Bab. XVI. 1, 440)*

Kimi yimiş içmiş, kimi karımış
Kimi Hak'tan nidâ gelmiş yürümüş *(Saz. Kara Hamza. XVIII. 446)*

karımsa : → karımsı.

karımsı, (karımsa, kırımsa) : Kırağı.

§ Dengâle دنکاله [*Fa.*] : Karımsa قرمسه ki kar gibi yağar. *(Ni'meti. XVI. 313)*

§ Zengâle زنکاله [*Fa.*] : Karımsı قرمسی ki kar gibi yağar. *(Ni'meti. XVI. 360)*

§ Dinglâle دنگلاله [*Fa.*] : Kırımsa قرمسه ki kar gibi yağar. *(Caf. XVI. 61 - 1)*

§ Jenglâle ژنگلاله [*Fa.*] : Kırımsa قرمسه ki kar gibi yağar. *(Caf. XVI. 75 - 2)*

§ Hâsıb حاصب [*Ar.*]: Kumlu kayırlı esen yel ve kar, karımsı قارمسی ile ya dolu ile esen sovuk yel. *(Bab. XVI. 2, 80)*

§ Püj پژ [*Fa.*] : ... ve kırağu ve karımsı قرمسی ki gün vaktında düşer, celid mânasına ki gâh olur nebatı yakar şiddet-i berdinden... *(Deş. XVI. 150 - 2)*

karın : Mide.

§ Karnuña قرنوکا haram nesne koymagıl. Her kim karnına قرننا bir lokma haram koysa kırk gün duası kabul olmaz. *(Cennet. XV. 437)*

karındaş, (kartaş, karıntaş) : Kardeş.

§ Bir karındaşı قرداشی arhasına girdi karındaşına قرداشنه söykelendi. *(Fütuh. XIV. 271)*

§ Şefkatli dost ve öğütçü karındaş idi قرندشدی kim kaygılar ve katılıklar vaktında anın ile rahat görürdüm. *(Kel. XIV. 72)*

§ Tanrı'dan buyruk geldi kim: Kaabil kız karındaşı قرناش Aklima'yı Habil evlensin ve Habil kız karındaşı Leyuza'yı Kaabil evlensin. *(Enb. XIV. 59)*

Nedir demezem ey karındaş قرندش sema'
Meğer bileven kim eder istima' *(Ferh. XIV. 38)*

Bu yiğit kim olur bana karındaş قرناش
Kumaşın aldı ol bîhude kallâş *(Işk. XIV. 303 - 2)*

§ Bizcileyin karındaşların قرناشلرین terkedip bir bigâne herife uyup giderler. *(Hamza. XIV. 26, 79)*

§ Salur Kazan kara kaygulu vâkıa gördü, sarmurdu öru turdu eydür: Bilir misin karındaşım قرناشم Kara Güne, düşümde ne göründü? Kara kaygulu vâkıa gördüm. *(Dede. XIV. 23)*

§ Ey gözüm nuru karındaş قرنداش, dünyanın bekası ve rûzügârın vefası yoktur. *(Envar. XV. 4)*

§ Karındaşım قرنداشم ilin sözünden arlanmaz ve ol dervişe destur vermez. *(Bektaş. XV. 138)*

§ Hâlâ karındaşım قرنداشم evinde bir derviş geldi ve anda karar kıldı, bir acîp halli kimesne, varıp kandasına gitmez. *(Bektaş. XV. 139)*

§ Yâ Emir-el-mü'minîn raiyyetin kocaların ata, karıların ana bil, yiğitlerin karındaş قرنداش bil, yiğit avratların kız karındaş bil. *(Tuh. Le. XV. 392)*

§ Ne kadar bahadır isen yalınız depinme, karındaşlarınla قرنداشلرکله bile depin. *(Tuh. Le. XV. 389)*

§ Ol günde her kimsenin başı kayusu olup kardaş kartaştan قرطاشدن ve oğlanlar atasından ve anasından ve ata, ana dahi oğlancıklarından kaça... *(Delil. XV. 154)*

Ol öldü yerine kartaşı قرطاشی Eşmum
Melik oldu vü kıldı Mısr'ı mahkûm *(Hikmet. XV. 107)*

Tutuben Yusuf'u kartaşları قرطشلری hem
Götürüp kuyuya bıraktığı dem *(Hikmet. XV. 46)*

§ Üşde Ebu-Müslim Meymune Bânû ile emikdaş karındaş قرنداش oldular. *(Müslim. XV. 1, 23)*

§ Ben Yusuf'um, bu yanımdağı karındaşımdır قرنداشمدر. *(Cennet. XV. 85)*

Sözüm anladın ise ey karındaş قرنداش
Bu sırrı keşf idüp üş eyledim fâş *(Eşrefoğlu. XV. 59)*

§ Ol karındaş kim قرنداشکم ol dost kim andan sana faide değmeye, anınla oturmagıl. *(Tez. Ba. XV. 67)*

§ Karındaşlık قرنداشلق şefkati depreşti, eyitti: Karındaşım benim içün gözden çıktı; bâri sevahile ileteyim, bâşed ki melike duasıyle gözleri rûşence ola deyüp... *(Ferec. XV. 422)*

§ Senin zevcin Nasuh bin Yusuf benim ata ana bir karındaşımdır قرنداشمدر. *(Sic. B. XV. 7, 245)*

§ ... Anam Dürdane'den ve er karındaşım Hacı Bayram'dan ve kız karındaşım قرنداشم Hatice'den cihet-i irs ile bana intikal eyleyen malimi... *(Sic. B. XV. 3, 35)*

§ Merkume Kamer dahi karındaşı قرنداشی Yusuf bin Edhem'i vekil eyledi. *(Sic. A. XVI. 4, 240)*

§ ... Ve her kimesneye evladımdan saltanat müyesser ola, karındaşların قرنداشلرین nizam-ı âlem için katletmek... *(Kanun. Os. XVI. 27)*

Acı sözü k'ide kişi mükerrer
Bile doğmuş karındaş قرنداش andan ürker *(Câm.Na.XVI. 21)*

§ ... Ellerin boynuna bağladılar kartaşı قرطاش Şis'in önüne hûr u hakir getirdiler. *(Ta. Şahi. XVI. 103 - 1)*

§ On beşinci ravza, karındaşlıkta ve civarda ve sohbette ve bunlara benzer... *(Rav. Ah. XVI. 190)*

Dilin zaptetmeğe dürüş karındaş قرنداش
Olur dil epsem olursa esen baş *(Güvahi. XVI. 4)*

§ Bir gün gerü karındaşlarıyle قرنداشلریله koyun otarmağa gitmiş idi. *(Şevahid. XVI. 49)*

§ Bu üç karındaşlar قرنداشلر ilerü gelip... *(Rahat. XVI. 44)*

§ Mezbur Oruç, karıntaşı قرنطاشی Yunus'u döğdü, ben dahi araladığımdan ötürü beni bıçakla urdu. *(Sic. K. XVI. 4, 9)*

§ Şahzade medhuş olup başından aklı gitti yıkıldı. Atası ve karındaşları قرنداشلری çokup enva'-ı ilaçlar eylediler. *(Mevahib. XVI. 340)*

Dil müjenle kan yalaştılar karındaş oldular
Zâhirâ gören sanur kanlu bıçaklu yağıdır *(Aşki. XVI. 152)*

§ Bir arvana devenin nısfını karındaşım قرنداشم Hacı Avnullah yirmi beş altuna bey'etti. *(Sic. K. XVI. 8, 18)*

§ ... Müteveffa babamın eğer evden ve bağdan ve ev içi esbabından cümle hıssa-i şer'iyyem için merkum karındaşım قرنداشم Aydın'dan alıp kabz eyledim. *(Sic. A. XVI. 4, 333)*

§ Ve karındaşımı قرنداشمی bunun üzerinde, bunun yoldaşları yaraladılar. *(Ev. XVII. 9, 106)*

§ Berver برور [*Fa*] : ... Birader mânasınadır ki karındaş قرنداش ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 112)*

karındaşlaşmak : Birbirini kardeş edinmek.

§ Çün başmakçı avratı geri geldi, ol karındaşlaştığı قرندشلشدغی avratın burnun kesilmiş gördü, yavlak gönlü dar oldu. *(Kel. XIV. 19)*

karındaş okuşmak : → **kardaş okuşmak.**

karın kasık salmak : Fazla şişmanlamak, göbek bağlamak.

§ Otlu sulu yerde büyüyüp yiyip içip enîne uzununa istediği gibi boy çekip bir haylı karın kasık salmış قارین قصیق صالمش . *(Hamza. XIV. 4, 62)*

karınlamak : Karınlanmak, karnı büyümek.

§ Tekerrüş تکرش [*Ar.*] : Oğlak ve kuzu otuğup karınlamak قرنلمق . *(Bab. XVI. 2, 162)*

karıntaş : → **karındaş.**

karıntı : Havuzun gidecek deliğine sığmadığından geldiği tarafa doğru teperek arka arkaya dalgalanıp emzik şeklinde uzayan su.

§ El-levleb اللولب [*Ar.*] : Havza su gelen oluğun geri ağzında dairelenip emziklenen suya denir. Gelen su pek çok olmağla oluğa sığmayıp mıktar-ı sairi girecek deliğin ağzından şiddetle geri tepip anafor eylemekle tulânîce değirmilenip gûya ki kalın ibrik emziği şeklinde olur; lisanımızda karıntı قارنتی ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 258)*

karın yağı : İç yağı.

§ ...Kilar-ı Âmire'm mühimmatı içün sade karın yağı قارن یاغی lazım olduğun bildirip... *(Sic. A. XVI. 6, 1483)*

karış : → **kargış.**

karış götürmek : Beddua almak.

Oğul kim atadan götüre karış كتوره قريش
Göğe irse yer bulmaya bir karış *(Süh. XIV. 341)*

karışık : Mahlût, birbirine karıştırılmış hububat.

§ Karışık قرشق kaza savar. *(Ata. XV. 8)*

karışkanlık : → **karkaşanlık.**

karış karmak : Beddua etmek, lânet okumak.

Dedi Nevbahar'a kim üşte atam
Biti yazdı, sözün gerek kim dutam
Diler kim benim gönlümü araya
Nidem ger bana ol karış karaya قرش قارايه *(Süh. XIV. 341)*

karış katış : Karmakarışık.

§ Kaçan ki kıyamet günü gele getürevüz sizi karış katış قارش قاتش . *(Cev. Es. XV. 390)*

§ Herc ü merc هرج مرج [*Fa.*] : Karış katış قارش قاتش demektir. *(Deş. XVI. 58 - 1)*

§ Aslanlar sığırlar ile ve develer ile ve koyunlar ile bile karış ve katış قارش و قاتش yürüyüp... *(Rahat. XVI. 360)*

karış muruş : Karmakarışık.

§ Gişt-ber-gişt كشت برگشت [*Fa.*] : Bir nevi kızılrak ottur, iplik gibi birbirine karış muruş قرش مورش dolaşur, yere döşenip uzar gider. *(Deş. XVI. 45 - 1)*

§ Kâlide كاليده [*Fa.*] : Bozarmış ve ürperip kabarmış ve karış muruş قرشمورش kıvırcık saç... *(Deş. XVI. 343 - 2)*

§ Eş'as اشعث [*Ar.*] : Tağık, karış muruş قرش مورش, tozlu, boz olan saç. *(Bab. XVI. 2, 365)*

§ Zikrolunan kepce benim dükkânımda idi, bunun idüğin bilmezem deyüp ve gâh karış muruş قارش مورش söyleyip... *(Sic. K. XVI. 8, 333)*

§ Mîzek ميزك [*Fa.*]: Karış muruş قارش مورش. *(Ni'meti. XVI. 587)*

§ İşbu Elif binti Ahmet nâm hatun nâ-mahrem kimesneleri evine getürüp gecede ve günde levendan cemiyeti idüp kendisi bile anlar ile karış muruş قارش مورش oturup yirler içerler. *(Sic. A. XVI. 6, 883)*

§ Şûr-âşub شور آشوب [*Fa.*]: Karış muruş قاريش مورش, alak bulak. *(Şamil. XVI. 473)*

Yine bin şiveler gösterdi âlem
Karış muruş قارش مورش cihan hem beni-âdem *(Âş. XVI. 167)*

§ Bizim asker karış muruş قارش مورش olup... *(Ev. XVII. 7, 559)*

§ Herc merc هرج مرج [*Fa.*] : İtba' kabîlindendir. Karış muruş قارش مورش ve karmakarış ve karkaşanlık ve karışkanlık mânasınadır. *(Bürh. XVIII - XIX. 619)*

karış muruş etmek : Karmakarış etmek.

§ Şevveşehu شوشه [*Ar.*] : Anı karış muruş قارش مورش etti ki muhtel ve müşevveş etti ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 424)*

karış muruş eylemek : Karmakarış, altüst, hercümerç etmek.

§ Eğer fitne yeli iki âlemi birbirine katıp karış muruş قاريش موريش eyleye. *(Ha. Ş. XVI. 89)*

karış muruş olmak : Karmakarış olmak, altüst olmak.

§ Şûrîden شوريدن [*Fa.*]: Tuzlu ve karış muruş olmak قارش مورش اولق. *(Miftah. XV. 32)*

§ Âşüften آشفتن [*Fa.*] : Karış muruş قرش مرش اولق olmak. *(Miftah. XV. 15)*

§ Âşüften آشفتن [*Fa.*] : Delirmek ve karış muruş olmak قارش مورش اولق. *(Ni'meti. XVI. 5)*

§ Âşüften آشفتن [*Fa.*] : Mütegayyir ve karış muruş olmak قرش مورش اولمق hal ve her ne ki var âdemde isti'mâl olunur ve gayride isti'mâl olunur ve delürmek. *(Caf. XVI. 151 - 1)*

§ Âşüften آشفتن [*Fa.*] : Delürmek ve mütegayyir ve karış muruş olmak قاريش مورش اولمق hal ve akıl ve her ne ki var âdemde, gayride. *(Şamil. XVI. 259)*

§ El-mercûse المرجوسة [*Ar.*] : Bir işe şûriş ve ihtilât ârız olmağla karış muruş olmak قارش مورش اولمق mânasınadır ki karışkanlık ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 244)*

§ Kâlîden كاليدن [*Fa.*]: Karışmak ve herc ü merç ve karış muruş olmak قارش مورش اولمق ve asker bozulmak ve inhizam bulmak mânalarınadır. *(Bürh. XVIII - XIX. 468)*

karış vermek : Lânet okumak, beddua etmek.

Ne assıdır övmek katında durup
Karıcık karış verse قرش ورسه çıkrık kurup *(Ferh. XIV. 18)*

§ Anası incindi Cüreyc'e karış verdi قرش وردی .
(Fütuh. XIV. 178)

§ Nuh mürsel peygamber idi, bir gez dükeli halka karış verdi قرش ورد Tanrı Taâlâ müstecab kıldı. *(Tuh. Le. XV. 332)*

Ki lâ'net ettiler aktar içinde
Karışlar verdiler قرشلر وردیلر deyyar içinde *(Hikmet.XV. 459)*

Kakıyuben ol kız oldu münfail
Buldu hırman, oldu işinden hacil
Gümüş ellerini paşa yüzüne
Karşı tutup verdi karış قارش وردی özüne *(Enveri. XV. 56)*

§ Nefriden نفريدن [*Fa.*] : İlenip karış vermek قرش ورمك .
(Miftah. XV. 39)

§ Nefrin نفرين [*Fa.*] : Lânet idip karış vermek قرش ورمك .
(Miftah. XV. 137)

Söğüp gâh tâliine ol kamer-fer
Kara bahtine verürdü karışlar ویردی قرشلر
(Yuz. Şems. XVI. 352)

§ Nefrin dâden نفرین دادن [*Fa.*] : Karış vermek قارش ویرمك .
(Caf. XVI. 195 - 2)

§ Deh dâden ده دادن [*Fa.*] Karış vermek قارش ویرمك ki ilenç yerinedir. *(Ni'meti. XVI. 307)*

§ Âferin آفرین [*Fa.*] : ... makam-ı tahsinde de âferin derler... bu mânaya âferinin mukabili nefrindir ki mânası karış vermektir قارش ویرمکدر . *(Deş. XVI. 240 - 2)*

§ Düjḫîm دژخیم [*Fa.*] : Söğmek ve karış vermek قرش ویرمك .
(Deş. XVI. 232 - 1)

§ ... Karış verdi قارش ویردی diyecek yirde nefrin dâd نفرین داد[*Fa.*] derler. *(Deka. XVI. 141 - 1)*

Kaçamazam belâdan bir karış ben
Kime verem ویرم ilenç ile karış قرش ben
(Şeh. Ş. XVI. 360)

§ Nefrin kerden نفرین کردن [*Fa.*] : Karış vermek قارش ویرمك .
(Şamil. XVI. 333)

§ Deh dâden ده دادن [*Fa.*] : İki eliyle karış vermek قارش ویرمك .
(Şamil. XVI. 321)

§ Yunus'u incittiniz, dediğin tutmadınız, karış verdi قرش ویردی üzerinize azap indi. *(Ta. Şahi. XVI. 13 - 1)*

§ Deh ده [*Fa.*] : Karış vermek قارش ویرمك ve on.
(Nuh. Tuh. XVII. 184 - 1)

karıtmak : İhtiyarlatmak.

Niçeleri karıtmış قرتمش karıyım ben
Ne çokların vefasız yâriyim ben *(Hikmet. XV. 442)*

§ Bu atamı anamı kara yere karan karıtmış قارتمش .
(Sır. XVI. 19)

karkaşa, (kargaşa) : Kavga, savaş.

§ Perḫaş پرخاش [*Fa.*] : Savaş ve kargaşa قرغشه .
(Miftah. XV. 56)

§ Fitne فتنه [*Ar.*] : Karkaşa قرقشه ve ıztırap, Arabidir, Farside de şâyi'dir. *(Deş. XVI. 341 - 2)*

§ Ḫarḫaşe خرخشه [*Fa.*] : Kavga ve kalaba ve yumruk cengi, karkaşa قرقشه mânasına. *(Deş. XVI. 319 - 1)*

§ Fitne فتنه [*Fa.*] : Kargaşa قرغشه ve ıztırap.
(Ni'meti. XVI. 480)

§ Şûr شور [*Fa.*] : ... Ve gavga ve âşub ve dalga ve kargaşa قرغشه ve ürkü. *(Ni'meti. XVI. 448)*

§ Fitne فتنه [*Fa.*] : Ma'ruf karkaşa قرقشه . *(Caf. XVI. 115 - 1)*

§ Perḫaş پرخاش [*Fa.*]: Ceng ve karkaşa قارقشه . *(Şamil. XVI. 403)*

§ Gavga غوغا [*Fa.*] : Cığıltı ve ses ve şemate ve arbede ve karkaşa قرقشه mânasına. *(Bürh. XVIII - XIX. 432)*

karkaşanlık, (karışkanlık) : Kargaşalık, karışıklık, iğtişaş, kavga.

§ Âşûb آشوب [*Fa.*] : İki mânası var... Sâni, fitne ve gavga ve herc ü merç ki karkaşa ve karışkanlık قارشقنلق ve ürkü ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 38)*

§ Şûr u mûr شورو مور [*Fa.*] : ... Ve karkaşa ve karkaşanlık قرقشانلق ve gavga ve çığıltı ve âşûb mânalarına gelir.
(Bürh. XVIII - XIX. 403)

§ Gar ü gûr غاروغور [*Fa*] : Karış muruş ve karkaşanlık قارقشانلق ve herc ü merç mânasınadır. *(Bürh. XVIII - XIX. 424)*

§ Herc merc هرج مرج [*Fa.*] : Karış muruş ve karmakarış ve karkaşanlık قرقشانلق ve karışkanlık قرشقانلق mânasınadır.
(Bürh. XVIII - XIX. 619)

§ Fitne فتنه [*Fa.*] : ... ve Arabide gavga ve karışkanlık قرشقانلق mânasınadır. *(Bürh. XVIII - XIX. 435)*

§ El-mercûse المرجوسة [*Ar.*]: Bir işe şûriş ve ihtilât ârız olmağla karış muruş olmak mânasınadır ki karışkanlık قرشقنلق ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 244)*

§ El-birḫaş البرخاش [*Ar.*]: Karkaşanlık قرقشنلق ve gıriv ve gavga ve hengâme mânasınadır. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 311)*

karkın : Hayvanın sağrısından çıkan siyah ve işe yaramaz deri.

§ Ed-dâriş الدارش [*Ar.*] : Ma'ruf siyah deriye denir. Türkide karkın قارقين ta'bir olunan deri olacaktır ki sağrının siyah ve işe yaramaz olanıdır. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 328)*

karkırmak : → **karıkmak.**

karkırtmak : Karartmak, karıktırmak.

§ Şimdiye değin bizden ana eylikten ve keremden artuk nesne reva görülmüş değil. Dimne eyitti : Böyledir ve liykin melikin ni'met ve ikramı anın gözünü örttü karkırttı قرقرتدى . *(Kel. XIV. 41)*

karkış : → **kargış.**

karlağuç, (karluğaç, karlanguç, kırlanguç) : Kırlangıç.

Değürmezdi mazluma zalim gücü
Kelebek kovar idi karluğacı قارلاغوجى *(Süh. XIV. 294)*

§ Karlağucu قرلغوجى yakalar külün alalar sirke ile karışturup boğazı altına yaku edeler. *(Yadigâr. XIV. 151 - 2)*

§ Kanadları vardur karlaguç قرلغوج kanadı gibi. *(Tebareke. XIV. 48 - 1)*

§ Çünkü Âdem birez gitti, bir karlağuç قرلغج gördü ki Âdem yalınız gelür. *(İhlâs. XIV. 143)*

§ Eğer karlağuç قرلغوج kanıyle döğseler kargıl yerlere ursalar gidere. *(M. Bay. XIV. 52)*

§ Pes Yahya eyitti: İşbu karlağuçlar قرلغجلر kim başın üzeresinde uçar, nedürür ? *(Enb. XIV. 56)*

§ Karlağuç قرلغج Süleyman'ın katında öttü. *(Enb. XIV. 612)*

Gitmeğe ol gün tutar yüz karlağuç قرلغوج
Devlügeç gider ferah bulur bülüç
(Melhame. XIV - XV. 18 - 2)

§ Âkıl oldur ki dünya ile maâşı karlağuçla قرلغوجله âdem gibidir, âdem olmadığı yerde yuva yapmaz amma âdemden gine hazer eder. *(Maârif. XV. 35)*

Gelür dirler o günler karlağucu قرلغوجى
İkinci cemrenin ol oldu ucu *(Hikmet. XV. 387)*

Birine dediler usfur-ı cennet
Meğer ol karlağuç قرلغوج oldu hakikat *(Hikmet. XV. 356)*

§ Ḫuttaf خطاف [*Ar.*] : Karlağuçtur قرلغجدر, ba'zı halk cennet serçesi dahi derler. *(Hay. XV. 68)*

§ El-ḫuşşafu الخشاف [*Ar.*]: Ve ind-el-ba'z karlanguç قارلنغج dedikleri kuş, ḫuttaf gibi. *(Terceman. XV. 297)*

Kuruda karlağuç قرلغج gibi uçucu
Suda turna gibi deniz geçici *(Yuz. Hamdi. XV. 82 - 1)*

§ Hak Taâlâ derya tarafından kuşlar gönderdi kırlağuca قرلغوجه benzer. *(Leys. Ar. XV. 746)*

§ Perestük پرستك [*Fa.*] : Karlağuç قارلاغوج. *(Şamil. XVI. 393)*

§ Perestû پرستو [*Fa.*] : Kırlağuç قرلاغوج. *(Şamil. XVI. 211)*

§ Ferestûk فرستوك [*Fa.*] : Karlağuç قرلغوج. *(Şamil. XVI. 173)*

§ İttifak ol sarayda birkaç yerde karlağuç قرلغوج yuvaları var idi. *(Mevahib. XVI. 339)*

§ Fereştuğ فرشتوغ [*Fa.*] : Karlağuç قرلغوج fereştek mânasına. *(Deş. XVI. 178 - 2)*

§ Pâluye پالويه [*Fa.*] : Karlağuç قارلغج. *(Caf. XVI. 15 - 1)*

§ Feraştûk فراشتوك [*Fa.*] : Karlağuç قرلغج dedikleri ma'ruf ve meşhur kuş. *(Caf. XVI. 113 - 2)*

§ Ḫuttaf خطاف [*Ar.*] : Karlağuç قرلغج ve karlanguç قرلغوج ta'bir olunan kuşun ismidir ki evlerde yuva yapar. *(Nuhbe. Ş. XVIII - XIX. 198)*

karlanguç : → **karlağuç.**

karluğaç : → **karlağuç.**

karma : Karışık, katışık.

Beni hayran eden yârin lebiyle çeşmidir dâim
Be-gayet hûb olur helva olucak karma قارمه bâdamî
(Revani. XVI. 190)

karmak (I) : Kararmak, bulanmak.

Göz cemalin görücek olur karîr
Göz ki görmeye cemalini karır قرير *(Kadı. XIV. 166)*

Bu can ile bu gönül hecrin ile karırlar قاررلر
Acep visalin ile gözlerim karîr ola mı *(Kadı. XIV. 60)*

karmak (II), (karılmak (II)) : Su, önündeki set dolayısıyle birikip kabarmak.

Katı söz taş gibi olara vardı
Akarken çağlayurak geri kardı قردى *(Hurş. XIV. 71)*

§ Bâb-ı Numan'ın köprüsünü yıktı ve ırmağı savdı ve ol su köprüsüne karıldı قرلدى şöyle ki deniz oldu. *(Kesir. XV. 414)*

Deniz karmış قارمش ise artık gelir ol
Ve ger inmiş ise eksik gelir ol *(K. B. XVI. 8)*

§ ... Denizde bir sığ vardır. Ol sığ vakıt olur görünür, vakıt olur görünmez. Deniz karar قرار ve ol sığ ile kenar arası barçalara yataktır. *(K. B. XVI.)*

§ Et-tekerkür التكركر *[Ar]*: Su aktığı yere rücu' eylemek mânasınadır ki anafor eylemek ve geri karmak قارمق ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 96)*

karmak (III) : Karıştırmak, katmak, birleştirmek, mezcetmek.

İste anı ki yolu varmıştır
Canını Hak nuruna karmıştır قارمشدر
(Veled. XIII - XIV. 48)

Yayan İran-zemine vardığını
İçin Hurşit ile söz kardığını قردغينى *(Hurş. XIV. 75)*

§ Hak Taâlâ kemâl-i kudret birle lâtif suyu kesif toprağa şöyle kardı قردی kim... *(İhlâs. XIV. 171)*

Ben canı sana aparam göz göre
Canımı ben cana karam قرم göz göre *(Kadı. XIV. 501)*

Fesahat yayını çabük kurardı
Belâğat südüne şekker karardı قرردی *(Işk. XIV. 283 - 1)*

§ Eğer şeker karıp قارب açla ılıcak su ile içseler. *(M. Bay. XIV. 33)*

Lett لت [*Ar.*] : karmak قارمق, kazf : atmak, darb : urmak, rükbe : diz *(Fer. XIV. 3)*

§ Kanınızı kara toprağa karavuz قاراوز ve ulunuzu kiçinizi kıravuz. *(Anter. XIV. 758)*

Çü sakal kara kılına ak kara قره
Eğer kalsa gönül içinde kara
Anın gibi âdem kişi olmaya
Kişiler katında işi olmaya *(Süh. XIV. 266)*

Vezir eydür araya söz karmagıl
İgen dahi yindek güce görmegil *(Süh. XIV. 171)*

Çü düşman düzer tatlı sözü i(ey) yâr
İnanma ki ağuyu bala karar قرار *(Ferh. XIV. 24)*

Cânâ reva mıdır ki gözün cana kastedip
Her dem kanımı kara yere kara قاره perçemin *(Nizami. XV. 31)*

Odu yele suyu toprağa karan قارن
Demir na'l ile taştan od çıkaran *(Çeng. Dâi. XV. 254)*

Şol lâ'l dudağın hevesinden niçe niçe
Bağrım kanını göz yaşıma karam قارم efendi *(İbrahim. XV. 127 - 2)*

Üş göz kararttı canıma ol kara gözlerin
Tâ kim kanımı toprağ ile kara قاره gözlerin *(Dâi. XV. 116)*

Dileriz kim bu yüzümüz karasın
Yuyuben toprağa andan karasın قراسن *(K. Ü. XV. 118)*

Vereler eline kara bitisin
Karara karaya kara قرا bitisin *(Muham. XV. 342)*

Hûn-ı rakib kardı قردی bize ol tabib-i naz
Sandım dil-i cerîham içün merhem eyledi *(Sarıca. XV. 41)*

Çün kazandım cürm ile yüz karasın
Umarım sehvüme afvin karasın قاره‌سن
(Vahdet. XV. 168 - 2)

Ayş hamrin her ki câma koydu hoş
Zehr kardı قرد çâr ü nâçar etti nûş *(Vahdet. XV. 57 - 1)*

Karaman'ı o kim kahr ile kırdı
Karası kanını toprağa kardı قردی *(Ravza. XV. 54)*

Eğer kim düşmanın ola karınca
Tolu bak toprağa kanın karınca قرنجه *(Hikmet. XV. 552)*

§ Bir pâre kepek alıp suya karıp قارب tavuklar gibi yerlerdi.
(Kesir. XV. 415)

§ Hak'tan gayri insanın mübdi'i yok ki murat edindiklerini kara toprağa karup قاروب hâk eyleyeler.
(Mevahib. XVI. 409)

Oğlu kanın o kim ki hâke karar قرر
Bu muayyen ki ol size neyler *(Mîri. XVI. 89)*

Kanından kılıcını suvarayım
Kara kanını toprağa karayım قارىم *(Şeh. Ş. XVI. 127)*

Çekelim gün gibi ak sancağ ile Şarka çeri
Kara toprağa karalım قرالم kıralım Sürh-seri
(Yahya Bey. XVI. 17)

Eli kuruya her kim diler ise
Elin yârin kara zülfüne karmak قارمق *(D. B. XVI. 119)*

Al ile hançer alıp destine ol şuh-i beyaz
Kara toprağa kızıl kanımı sanmam karmaz قرمز
(Zati. XVI. 145)

Çeke tığını tâ ola hunriz
Kara yere kara قاره kızıl kanı *(Nigâ. Ter. XVII. 2 - 2)*

İlâç idim hekim Lokman elinde
Kaç kurudum kaç karıldım kim bilir
(Hal. Şa. Gufrani. XIX - XX. 88)

Atıldı danesi yavrum çığrıldı
Benim taliim çileyle karıldı *(Hal. Şa. Emine. XIX-XX.)*

karmak inmek : Met ve cezir olmak.

Bu mecmuun birin evvel gör ey yâr
Kılur sığlar alâimini ızhar
Bu sığlar gâh kaçar yahut gelir bol
Buna hikmet nedir gider gelir ol
Kim aslı bahr iken yâbis yer olur
Gider su altı saat sanma kalur
Gene gelir su altı saateden
Hoş anlayıp demiştir bunu güden
Ki bir gün bir gecede kış u ger yaz
Su dört gez varugelür çoğ eğer az
Deniz karmış قارمش ise artık gelir ol
Ve ger inmiş اينمش ise eksik gelir ol
Muhassal kudretince hizmet eder
Kamerdendir bu sır, sığ anı güder
Kamer artar iken su artmadadır
Dahi ay eksilirken gitmededir *(K. B. XVI. 8)*

karmalamak : Şurasından burasından kavramak, avuç içine alıp tutmak.

§ Kazılık kocayı karmalayıp قارمليب tutup kaleye koydular. *(Dede. XIV. 103)*

Yaş iken içi taşın dırmalar ol
İçin sanır taşını karmalar قرملر ol *(G. Ra. XV. 58)*

§ Her gün bir dirgi içinde yiğirmi kirde gelirdi, önümden geçerdi, ben karmalardım قرملردم. *(Kab. XV. 53)*

karmamak : Kavramak, el ile tutmak, yapışmak.

Der ki eyâ cümleye şah ü İlâh
Ey kamuya mesned ü püşt ü penah

Âşıkınam bunca zamandır senin
Nola desen miskinine meskenin
Kuzucağ iltüp tapunu göredim
Kapuna doyunca yüzüm süredim
Çırağını dikedim ey bî-nazir
Önüne andan getirip nân ü şîr
Karmayadım قارميدم kaşıyadım arkanı
Hoş yamayıp bahyeleyip hırkanı *(Ruşeni. XV. 89)*

karnı açmak : (Bağırsaklara) yumuşaklık vermek.

§ ... Ve tazesini içicek karnı قرن bağlar amma tiz yine açar اچر . *(Mü. Şi. XIV - XV. 25)*

karnı bağlamak : Peklik vermek.

§ ... Ve tazesini içicek karnı bağlar قرن بغلر amma tiz yine açar. *(Mü. Şi. XIV - XV. 25)*

karnı bükülmek : Karnı ağrımak.

§ Ez-zahir الزحير [*Ar.*] : Karnı bükülmek قارنى بوكلمك , iç ağrısı. *(Kdeb. XVIII. 515 - 1)*

karsak : Çakala benzer, postundan kürk yapılır bir hayvan.

§ Fenek فنك [*Ar.*], [*Fa.*]: Karsak قارساق dedikleri canavar, şakal gibi bir hayvandır, cildine dahi karsak قارساق derler. *(Aks. XVIII - XVIII. 175)*

§ Fenek فنك [*Fa.*] : Karsak قارساق . *(Şamil. XVI. 633)*

Kürk : ferve, karsaktır قارسقدر : fenek فنك [*Ar.*] hem câme : sevb ü kisvedir *(Asım. XVIII - XIX. 26)*

§ Fenek فنك [*Fa.*] : Karsak قرصاق dedikleri canverdir. *(Bürh. XVIII - XIX. 449)*

§ El-fenek الفنك [*Ar.*] : Karsak قرصق ta'bir olunan canavara denir ki derisinden kürk olur. Kürk envaının etyabı ve eşref ve a'delidir. Cemi-i emzice-i mu'tedileye salihtir. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 110)*

karsalamak : Yakmak, kavurmak.

§ Ve şunlar kim günahları için cehennem anları karsaladı قرصالدی anlar dahi cennete girseler gerektir. *(Kesir. XV. 364)*

§ Susuzluk bunları örseledi karsaladı قرسلدی. *(Sır. XVI. 147)*

karsanba : Lüzumsuz, kaba saba.

§ Benim sahrada kara evim yarılıp içinden bir Hatayî kemha kaftan, bir setir bezi ve bir keten gönlek ve bir saç bağı ve bir karsanba قارصنبه çul ve bir nezkep ve bir iç edük alındıkta... *(Sic. K. XVI. 5, 285)*

karsmak : Çibik çalmak, el çırpmak.

§ Sazlar çalınır, kim oynar, kim karsar قرصر. *(Anter. XIV. 529)*

karşacık : → **karcaşık.**

karşı düşmek : Karşı karşıya gelmek, tesadüf etmek.

§ Meğer kim anda vilâyet erenlerinden bir sahib-i keramet aziz var idi, ittifak birbirine karşı düştüler قارشی دوشدیلر. *(Bektaş. XV. 120)*

karşu (I) : → **karşu yerinde.**

karşu (II) : **1.** Mukabil, karşılık olarak.

§ ... Ücrete tutulmuş kişi gibi karşu قرشو işledikçe ana hak veresin. *(Leys. Ar. XV. 454)*

Acz eli büktü bu aklım boynunu
Oynadıkça karşu قرشو üttü oynunu *(Vahdet. XV. 25 - 2)*

Görünürsün karşu قرشو bin bin reng ile
Gösterürsün yüzü yüz âheng ile *(Vahdet. XV. 50 - 2)*

2. Muhalif, ters iş.

§ Ne ol günahı terkeder, ne rahmetimden ümidin keser, karşu قرشو işledikçe tevbe eder. *(Leys. Ar. XV. 417)*

karşu dünya : Bu dünya, bu âlem.

§ Nefs, dünyadan ol vakıt yiğrenir kim karşu dünyaya قرشو دنیایه meylettikçe, ölümü öğüne getiresin. *(Müz. XV. 134)*

karşulaşı gelmek : Karşılaşmak.

§ Duçar zeden دوچارزدن [*Fa.*] : Karşulaşı gelmek قارشولشی کلمك . *(Ni'meti. XVI. 22)*

karşulayu çıkmak : İstikbâl etmek.

§ Melik ehrenleri ve kalan mûbedleri hazır eyledi, durdu Ferruhruz'a karşulayu çıktılar قارشولایو چقدیلر , aldılar anı izzetle şehre getirdiler. *(Ferec. XV. 97)*

karşuluk : Muhalefet, karşı koyma.

§ Dimne eyitti kim : Tanrının takdirinde yazılmış idi ve kimdir kim Tanrının kazasına karşuluk قرشولق eyleye ve bu âlemde bu bir menzile ere. *(Kel. XIV. 44)*

§ Mesut bin Mugis Sakif kabilesin derip Ebrehe'ye karşı çıktı. Pes eyitti : Ey melik biz senin kulunuz ve sana karşuluğumuz قرشلغمز yok. *(Enb. XIV. 940)*

karşu olmak : Muhalif olmak, ısyan etmek.

§ Dostların muvafıkrağı oldur kim karşu olmaktan قرشو المقدن ve muhalefetten kaça. *(Kel. XIV. 42)*

§ İlâhî izzetin ve celâlin hakkıçün şol işlediğim yazukları sana âsi olup ve karşu olup قرشواولب işlemedim. *(Enb. XIV. 10)*

§ Zira ol sultana karşu olup قرشو اولب kime sığına. *(Cinan. XV. 2)*

§ On yedincisi : Ata ana ile karşu olmak قرشو اولق . *(Tuh. Le. XV. 369)*

§ Benümle karşu olanlaruñ قرشو اولنلرك duâsın müstecap eylemezven. *(Tuh. Le. XV. 338)*

karşusını almak : Karşısına geçmek, karşısında durmak.

§ Kadın ana karşum alup قرشوم الوب ne böğürürsün, ne bozularsın, ne ağlarsın ? *(Dede. XIV. 29)*

karşu söylemek : Cevap vermek.

Sana her kim ki yatlu söyler ise
Ne karşu söyle قرشو سویله sen ana ne kakın *(D. B. XVI. 162)*

karşu turmak : Karşıda, karşısında turmak.

Selâm verip karşu turdular قرشو طوردیلر kamu
Yüzlerin toprağa urdular kamu *(Bektaş. XV. 92)*

karşu varmak : 1. Karşı çıkmak, istikbal etmek.

Melik Reyyan kamusunu döşürür
Ol zindanda Yusuf'a karşu varır قرشو وارر
(Yuz. Şeyd. XIII. 51)

Varıp tanlacak tonadırlar şarı
Süheyl'e varır وارر tanla karşu قرشو varı *(Süh. XIV. 76)*

§ Ölmekten yüz döndürmezler ve kendi ecellerine karşu varurlar قرشو وارلر. *(Anter. XIV. 202)*

Karşu vardılar قرشو وردیلر yüz urdular yere
Tavşanın ahvalini bir bir sora *(Man. Tayr. XIV. 252)*

§ Eğer bıldır hac bana karşu geldiyse bu yıl ben haccakarşu varayın قرشو ورین. *(Tez. Ün. XVI. 39 - 2)*

Gördüler Seyyid'i kaldılar tana
İkisi de karşu vardılar قرشو واردیلر ana *(Battal. XVIII. 55)*

2. Karşılamak, karşılaşmak, mukabele etmek.

§ Yol gösterici akıl üzerine şol aldayıcı hırsı galip eylemeye ve rûzgâr katılıklarına uzluk ve sabır birle karşu vara قرشو وره. *(Kel. XIV. 27)*

§ Karşu varduk قرشو واردق şol nesneye ki işlemişlerdir amelden, ol ameli savrulmuş toz eyledük. *(Cev. Es. XV. 67)*

§ Tekfür dahi leşkere karşı vardı قارشی واردی. *(T. Oruç. XV. 21)*

§ Mücâdele ve mukaatele içün karşı varup قرشی واروب alay bağlayup turdular. *(Saadet. XV - XVI. 41 - 1)*

karşu yerinde, (karşu (I)) : Yerinde, kendi yerinde, sırasında, sırası gelince.

§ Az yimeğin acayipleri vardır, karşu yerinde قرشو یرنده söylenile. *(Müz. XV. 321)*

§ Nefs-i emmarenin bunun gibi muhalefet edecek nesneleri çoktur, karşu yerinde قرشو يرنده denile, işitesin.
(Müz. XV. 292)

§ Bu hırka-ı iradetin vasfı öğüştür, karşu yerinde قرشو يرنده denile, işitesin. *(Müz. XV. 485)*

§ Bu fakirin sözü çoktur, karşu قرشو söylenileni, işitesin.
(Müz. XV. 300)

§ Yâ Muhammed der : Mekke derelerini dolu dolu kızıl filori eyleyin, her kancaru kim gidesin bile gitsin, karşu قرشو harclan. *(Müz. XV. 124)*

karşu yürümek : İstikbal etmek, ona doğru yürümek.

§ Kayser, Kılıtanosu görücek örü turdu karşu yürüdü قرشو يوردى.
(Fütuh. XIV. 2)

kart : Yaşlı, ihtiyar.

§ Cümle Tatar kartları قارتلرى hayrette kaldılar.
(Ev. XVII. 3, 143)

kar tamusu : Kar cehennemi, soğuk cehennem.

Eş'ar-ı bâridinden okunsa dûzah içre
Bî-şek cahim-i sûzan kar tamusu قار طاموسى olurdu
(Letaif. XVI. 71)

kartaş : → **karındaş.**

kartı : → **hartı.**

kartmak : Kalmış sirke ve şarabın yüzünde peyda olan tabaka.

§ Süpîçe سپيچه [*Fa.*] : Küp içre bâdenin ve sirkenin yüzünde mün'akid olan köpüğe denir ki kartmak قرتمق ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII - XIX. 341)

karu : Bazu, kol.

Zülfeyni ile karularım قارولرم bağlamışam ben
Ben ana fida bu ola karum قارم niderem ben
(Kadı. XIV. 367)

§ ... Karusundan قاروسندن ağ ellerin bağladılar.
(Dede. XIV. 69)

§ ... Ağ ellerin karusundan قاروسندن bağlattın mı ?
(Dede. XIV. 70)

§ Çomağı omuzuna bıraktı, yayı karusuna قاروسنه geçirdi.
(Dede. XIV. 120)

karucu : Karaca, dağ keçisi.

§ Ve tizcek gıdâ tedbir ede karucu قروجو veya oğlak eti bile şorba ve dahi bunlarun gibi. *(Yadigâr. XIV. 109 - 1)*

karucuk : Pazvant, bazubent.

§ Giyimin giydi, dizcik, karucuk قاروجق bağlandı.
(Dede. XIV. 132)

karvamak : Kavramak, yakalamak.

Gerek karvayıp قروایب dutadı kız elin
Dutup çekti amma sakalı kılın *(Süh. XIV. 220)*

Ecel karvayuben قروایبن dutmuş yakasın
Çü bildi ömrü bünyadın yıkasın *(Işk. XIV. 182 - 1)*

§ Atası at üzerinden karvadı tuttu, döşeğine çıkardı.
(Dede. XIV. 242)

§ Peygamber Aleyhisselâm eyitti : Her doğdacı kim doğar, Şeytan gelip anı doğduğu vaktın bir kez tutar. Pes Şeytan karvamağından قرومغندن ol ağlar; illâ kim Meryem ve İsa Şeytan ol ikiyi tutmadı. *(Enb. XIV. 781)*

Cefasın çekeydin eğer kocasın
Eğer tanlacak karvayıp قرویب koçasın *(Ferh. XIV. 63)*

Değme kerret ki şevk ile karvar قروار
Toprağın bile götürür har-vâr *(Şeyhi. XV 67)*

§ Bermeciden برمجیدن [*Fa.*] : Karvamak قارومق.
(Miftah. XV. 19)

Anın adli ahdinde kurd u koyun
Ne ol karvadı قرودی ne bu verdi boyun *(Ta. Sel. XV. 789)*

§ Abdullah el uzattı bileğin karvayıp قارویب şöyle sıktı ki üstühan-ı sâidi... şikest boldu. *(Saadet. XV - XVI. 178 - 1)*

§ Büsûden بسودن [*Fa.*] : Karvamak قاروامق ve yokamak.
(Şamil. XVI. 588)

§ Meçiden مچیدن [*Fa.*] : Karvamak قرومق . *(Şamil. XVI. 283)*

Karvadım قارودم keff ile tuttum ahkeri
Oldu destim yanmadan pâk ü berî *(Zehr. XVI. 227)*

§ Büsûden بسودن [*Fa.*] : Sığamak, mâlîden mânasına ve karvamak قرومق . *(Caf. XVI. 185 - 1)*

§ Permeçiden پرمچیدن [*Fa.*] : Karvamak قاروەمق, ya'ni el yokamak, lems mânasına. *(Caf. XVI. 183 - 2)*

Buyurdu bir nice serheng cellat
İrişip karvadılar قارودیلر anı çün bâd *(Şeh. Ş. XVI. 456)*

§ Bermeçiden برمچیدن [*Fa.*] : Karvamak قروامق ve tecrübe içün koyunu dutmak. *(Ni'meti. XVI. 11)*

§ Âhenc آهنج [*Fa.*] : Fitil ve çenber ve diş kurcalayacak nesne ki hilâl derler ve karvayacak قارویجق kısaç ve kılıç...
(Ni'meti. XVI. 77)

§ Bermeçiden برمچیدن[*Fa.*]: Karvamak قارومق ya'ni el ile yokamak.
(Nuh. Tuh. XVII. 214 - 2)

§ Bermeçiden برمچیدن [*Fa.*] : Karvamak قرومق.
(Cam. Fa. XVII. 113)

karvanmak : Tutunmak, yapışmak.

Kimisi tahta karvandı قروندی kimi at
Kimi yüzdü birez oldukça takat *(Hurş. XIV. 73)*

karvaşmak : Kavraşmak, birbirini alt etmek üzere kavramak.

§ Senin ile güreş tutalım dedi, Beyrek attan indi karvaştılar, قاروشدلر iki pehlivan olup birbirine sarmaştılar.
(Dede. XIV. 41)

karyağdı : Kar yağmış hissini veren beyaz benekli kumaş deseni.

§ Kırmızı atlas kaftan : 1100, köhne karyağdı قاریغدی kaftan : 600... *(Sic. A. XVI. 6, 1392)*

§ Bundan akdem mezburdan elli iki şahi alıp bir karyağdı قاریاغدی kemha kaftan ve bir leğen ve bir kazgan rehinim vardır, deyicek... *(Sic. A. XVI. 2, 588)*

kas : Kaz.

§ Bir kaç yoldaşı birle San'aya vardı ve ol bir kas قس yavrusu gibi olmuş idi. *(Enb. XIV. 951)*

kasık mancası : Beraber yatılacak kadın.

§ Tiz bir kasık mancası قاسیق منجاسی getirin diye avrat talep edip ırz ve namusumuzu berbat ettiler, hatta birinin bâliga kızına kastettiklerinde... *(Naima. XVII - XVIII. 6, 69)*

kasık taşı : Kasık nihayetindeki yumruca bez.

§ El-fizer الفزر *[Ar.]* : İnsanın kasıklarının nihayetine karip yerde çıban bezi gibi çıkan yumruca beze denir ki kasık taşı قاسق طاشی ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 67)*

kasık yarığı : Debe, fıtık.

§ Bâd-i gund بادکند *[Fa.]* : İnsanın husyesinde hâdis olan riyhtir ki husye şişip kabarır. Arabide feth ve Türkide kasık yarığı قاسیق یارغی ve debe dahi derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 94)*

kas kas gülmek : Kahkaha ile gülmek.

§ Köpekleri görücek kas kas güldü قص قص کلدی. *(Dede. XIV. 45)*

§ Elin eline çaldı, kas kas güldü قاص قاص‌کلدی. *(Dede.XIV. 139)*

§ Anter bunun bu hareketini görüp kas kas güldü قاص قاص کلدی. *(Anter. XIV 137)*

kaslıdu : Kasılarak, kendini sıkarak.

Yehuda bir kez çağırsa kaslıdu قصلدو
Hamle kılsanız şehr ehlin korkutu
Bünyamin'i kurtaraydınız alup
Sevinirdim yüzüne baksam görüp *(Yuz. Şeyd. XIII. 83)*

kasnı : Baldırgan zamkı.

§ ... Sağ yan ağrısı içün kasnı قاصنی suyıyle vereler ve eyeğüler ağrısı içün şarabı usûl ile vereler. *(Yadigâr. XIV. 115 - 1)*

§ Ve sovukta bir direm kasnı قاصنی ezeler altmış direm şarap içinde veya bal içinde, içeler, gayet ıssı tuta. *(Yadigâr. XIV. 33 - 2)*

§ Kasnı قصنی, Fariside engûj derler, ıssıdır kurudur. *(Mü. Şi. XIV - XV. 81)*

§ Kesni کسنی [*Fa.*] : Kâsni lâfzından muhaffeftir... Bir nevi ot adıdır, bostanlarda ekerler... ve kasnı قاصنی dedikleri ki habeli men'eder ve acı olup men-i habel ettüğü... *(Deş. XVI. 380 - 2)*

§ Engüdan انکدان [*Fa.*] : Kasnı قاصنی dedikleri ağır kokulu ot. Arabide Hiltit derler. *(Deş. XVI. 243 - 1)*

§ Kâsni کاسنی [*Fa.*] : Bir nevi maruldur ve güneyik çiçeği ve kasnı قصنی. *(Ni'meti. XVI. 499)*

§ El-hiltit الحلتیت [*Ar.*] : Kasnı قاسنی dedikleri ot, etıbba katında ma'ruftur. *(Ah. XVI. 314)*

§ Hiltit حلتیت [*Ar.*] : Kasnı قاصنی ağacının zamkı ki bed rayihası vardır. *(Aks. XVIII - XVIII. 180)*

§ Birze بیرزه [*Fa.*] : Kasnı قاسنی ta'bir olunur samgdır. *(Bürh. XVIII - XIX. 136)*

§ Enküjed انکژد [*Fa.*] ; Bir nevi ilâçtır ki Türkçede kasnı قاصنی derler. *(Kam. Os. XIX. 192)*

kaş : **1.** Eyerin ve semerin önünde ve ardında olan yükseklikler.

§ Kûh-i zîn کوه زین [*Fa.*] : Eyer kaşı قاشی. *(Deş. XVI. 232 - 1)*

§ El-arkutan العرقوتان [*Ar.*]: Şol iki ağaca denir ki semer ağacının ön kaşıyle art kaşının قاشنك aralığında olup anları biri birine kavuşturup bend ederler. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 22)*

2. Kavun ve karpuz dilimi.

§ Lâhûre لاهوره [*Fa.*] : Kavun ve karpuz dilimi, tıraşe-i harbüze mânasına, Türkler kaş قاش derler.
(Bürh. XVIII - XIX. 543)

3. Damın saçağı.

§ Mahalle-i mezbur mescitinin sofası dıvarları inhidam üzre olup ve mescid-i şerifin dahi kaşları قاشلری yıkılıp harap olmuştur, ta'mir olunmak lâzımdır. *(Sic. A. XVI. 4, 529)*

4. Ufuk.

Çü dağlar kaşlarında قشلرنده göz belürdü
Sanasın yer yüzünde güz belürdü *(Çeng. Dâi. XV. 187)*

kaşa çin bırakmak : Kaş çatmak.

Bu özrü işidiceğiz şah-ı Çin
Kabul etmedi kaşa bıraktı çin قاشه برقدی چین *(Süh. XIV. 131)*

kaşandırmak : (Büyük baş hayvanları) işetmek.

§ At kaşandırmaktan قشندرمقدن gayri hiç bir yerde eğlenmeyelim.
(Ta. Sel. XV. 720)

kaşanmak : (Büyük baş hayvanlar) işemek.

Karanu gece sürer iken dünin
Çok işitti mişede aslan ünün
Ki ol korkudan kuş dökeydi kanat
Kaşanurdu قشاردی ınradığından kan at *(Süh. XIV. 262)*

§ Kaşandılar قشندیلر ol bevilden nohut bitti andan terslediler ol tersten mercimek bitti. *(Enb. XIV. 48)*

§ Pes Buhtunasra eyittiler : Daniyali senin ile oturup taam yeyicek kendözüne buyuruk olmaz ve tizrek durup çıkmaz ise donuna ve yerine kaşanır قشنر. *(Enb. XIV. 710)*

§ Er gördün kuşan, ev gördün kaşan قشان. *(Ata. XV. 36)*

Kovuşun içine dîba döşendi
Çeşmelerden âb-ı Kevser boşandı
Arslanlar(ı) görenler kanlar kaşandı
Misal-i cennettir yoktur kusuru *(Saz. Süleyman. XVIII. 416)*

kaş büzmek : Kaş çatmak.

Haramdır yemek ol kişinin aşın
Ki sofra bigi karşı büze kaşın بوزه قشن *(Ferh. XIV. 43)*

kaşga : Beyaz tüylü, kıllı.

§ Töpel kaşga قشغه aygırına Tundaz bindi. *(Dede. XIV. 20)*

§ Alnı kaşga قشغه, sağ kıçı sekili attır ki... *(Sic. K. XV. 2, 282)*

§ Karye-i Yurtçu'dan Hasan bin Hızır nâm kimesne yedinden bir çıplak yava doru kısrak, bileği altı kaşga قاشغه al kısrak... *(Sic. A. XVI. 2, 239)*

kaşı karağı açılmak : Yüzü gülmek.

En öndin gerek kişi yoldaş bula
Pes andan yarak ile gire yola
Senin yoldaşın yoktur ü yarağın
Nitesi açıla kaşuñ karağuñ اچيله قشوك قاراغون *(Süh. XIV. 276)*

kaşık burun : Kaşıkçı kuşu.

§ Kefçe-nûl كفچه‌نول [*Fa.*]: Kepçe burunlu mânasınadır. Kefçe, kepçe ve nûl burun mânasınadır ve bir kuş adıdır. Burnu biaynihi küçük kepçe ve büyücek kaşık gibi olur. Türkide kaşık burun قاشيق برون derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 490)*

kaşını burtarmak : Kaşını çatmak.

Gece saçın çözüp burtardı kaşın برتّرد قاشن
Gözün gün yumdu vü dün açtı başın *(Ravza. XV. 16)*

kaş kantarmak : Kaş çatmak.

Ne ki derse karşı söz kaytarmaya
Mahkûm ola hiç kaşın kantarmaya قشن قنترميه *(Ga. XV. 321)*

kaş karak çatmak : Kaş çatmak, surat asmak.

§ On ikincisi : Bunların arasında açuk oturmak, kaş karak çatup قش قرق چتب oturmamak gerektir. *(Tuh. Le. XV. 387)*

kaş kararmak : Ufuk kararmak, karanlık basmak.

Gece hem irişti vü karardı kaş قاررىدى قاش
Dahi vardığınca kabardı savaş *(Süh. XIV. 166)*

Çü mağrıp kapısında battı güneş
Kızardı şafak hem ü karardı kaş قاش قاررردی *(Süh. XIV. 121)*

Veziri çü gönderdi şaha Nakaş
Yakın oldu ahşam ü karardı kaş *(Süh. XIV. 54)*

§ Kaş karardığı قاش قراردغی dem Tanbuş çerisi, Horasan çerisinden seçilip kalelerine döndüler. *(İs. H. XIV - XV. 571)*

§ İki kandili var, birinin fitilin geh yoğun geh ince ederler kaş karardıkta قاش قراردقده yakarlar. *(Sır. XVI. 61)*

kaş kurmak : Kaş çatmak.

Lâ'l leblerine, dişlerine dür diyimezem
Eyle kurduñ kaşıñı قاشكی قوردك bir dahi kur diyimezem
(Kadı. XIV. 445)

kaşmak : Kaçmak.

Eğer kaşduñ ise قشد وكسه işin şekavet
Eğer geçdün ise buldun saadet *(Tennuri. XV. 166)*

Top yıktığı gedikteki firenk
Kaştı قشدی mecruh oldu kılmadı ceng *(Enveri. XV. 96)*

Geldi didi padişaha bir cuvan
Kaştı قشدی gitti Taş İline Karaman *(Enveri. XV 94)*

Yedi yüz hem doksan altı idi sâl
Tırnava'da sınuben kaştı قشدی girâl (kral)
(Enveri. XV. 89)

Kaştı قشدی kâfir saçuben saz ü selep
Kıldılar dağdan dağa anı talep *(Enveri. XV. 106)*

Kâfiri çıktı kenara kaştı قشدی hep
Kimse kılmaz anların birin talep *(Enveri. XV. 32)*

kaşmer : Herkesi güldürüp eğlendiren, maskara.

Çıngıraklar eder âvihte tarf-ı külehe
Ki latifeyle aça gülleri kaşmer قشمر sünbül
(Sabit. XVII - XVIII. 16)

§ Baziçe-i rum u zeng بازيچۂ روم زنك [*Fa.*] : Hemişe suhre ve hezl olunan kimesnedir ki kaşmer قشمر ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII - XIX. 97)

§ Ḫar-bat خربط [*Fa.*] : İri ve büyük kazdır ... ve maskara ve mudhik kimesneye de denir ki kaşmer قشمر ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 238)*

§ Şiringâh شيرينكاه [*Fa.*] : Maskara ve kaşmerdir قشمردر. *(Bürh. XVIII - XIX. 408)*

§ Es-siḫra السخرى [*Ar.*] : Maskara dahi denir ki kaşmer قشمر ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 889)*

§ El-hez'e الهزءة [Ar.] : Şol kimsedir ki herkes sakalına gülüp kendisini zevklenip hezl ve istihza ederler, kaşmer قشمر ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 68)*

kaştan kaşa : Uçtan uca.

Fâni oldu ayruğu baştan başa
Yüğrüşüp kurtulmadı kaştan kaşa قشدن قشه *(Ga. XIV. 415)*

kat, (kıt (I)): Nezd, yan, huzur.

Döndü eydür imdi bir tur varalım
İkimiz ol put katına قاتنه girelim *(Yuz. Şeyd. XIII. 19)*

Yusuf'u alır varır Nil katına قاتنه
Buyurur ana gire anda yuna *(Yuz. Şeyd. XIII. 21)*

Key arı gerek şeh hazretinde
Irılmadın dura sultan katında قتنده
(Yunus. XIII - XIV. 4)

§ Emir Meysere katına قاتنه cem' oldular, tanışığa oturdular. *(Fütuh. XIV. 45)*

§ Bunun gibi bir aman bilmez bâğinin katına قاتنه nece varırsın. *(Si. Da. XIV. 110 - 1)*

§ Ol vakıt kim Nemrut lâin padişah idi, kıtında قتنده (harekelidir) ziyade müneccimler var idi. *(Si. Da. XIV. 41)*

Başım üzre ol demde var idi taç
Ki atam kıtında قتنده (harekelidir) idim tok ü aç
(Ferh. XIV. 26)

Dilerdim ki hiç sağlığım olmaya
Ki olmasın ol katıma قاتما gelmeye *(Ferh. XIV. 35)*

Görür üş belâ odu kaldırdı baş
Bile yanıser kuru katında قاتنده yaş *(Süh. XIV. 144)*

Ehl-i irfan bir nazarda nidüğünü bilüben
Can adın senin katuñda قتوكده anmağa uyalalar
(Kadı. XIV. 13)

Dedi Ahmet Harami katınıza
Kul olup durayım hazretinize *(Dah. XIV. 45)*

Hüsnün katında قاتنده kıymeti yok zerre âftap
(Nesimi. XIV. 130)

§ Ekser müfessirler kıtında قيتنده (harekelidir) bu sûre Kur'an'-ın nurudur. *(İhlâs. XIV. 5)*

§ Büt-perestler Peygamber katına قتنه geldiler eyittiler...
(İhlâs. XIV. 25)

§ Ökrede kalesinin kıtında قتنده (harekelidir) Arkut Dağında.
(Edviye. XIV. 1)

§ Anun katında قاتنده turalar, çırağı gidereler, derhâl uyku gele uyuklaya. *(Yadigâr. XIV. 13 - 1)*

§ Nice kim benüm katımda قاتمده söyledi senün katında dahi söylesün dedi. *(Yüz. Ha. XIV. 268)*

§ Kıyamette sen benim katıma قاتمه gelesin.
(Tebareke. XIV. 4 - 1)

Dediler Hurrem'e gel kapuya sen
Durasın şah katında قتندا tapuya sen *(Işk. XIV. 192 - 1)*

Çün becit tuttu perişan oldular
Kamu şar halkı katına قاتنه geldiler *(Man. Tayr. XIV. 7)*

§ Benim oğlum, güyeğüm Melik Nu'man katından قاتندن geleyorurken sizin memleketinizde depelemişler.
(Anter. XIV. 52)

§ ... Yarın Allah katında قتنده sorusun verebile.
(Anter. XIV. 318)

§ Haber-i meşhurdur kim peygamber ümmiyidi ve hiç muallim ve edep verici katına قتنا varmadı. *(Enb. XIV. 1)*

§ Bayındır Hanın katında قاتنده sana gazap ola. *(Dede. XIV. 12)*

§ ... Berzaveyh Tabibi kendi katına قتنه okudu.
(Kel. XIV. 6)

§ Şeyh katına قاتنه girdim gördüm önünde bir sımık bardak yatur. *(Cennet. XV. 210)*

§ Ebumüslim anası katına قتنه gelip Ahi Baba'nın selâmın değürdü. *(Müslim. XV. 1, 120)*

Yezidîler suç ile kesti çok baş
Kuru katında قاتنده yandı bîadet yaş *(Hikmet. XV. 65)*

§ Kanda bir derviş, hakir, aç, cimri varsa katuña قتوكا dirşürüp... *(Enfes. XV. 28)*

§ Ve dahi ata, ana hakkın eda kılmak Hak Taâlâ kıtında قتنده (harekelidir) amellerin sevgilisidir. *(T. E. XV. 19)*

§ Akran beyninde mümtaz ü muazzez ve has ü âm kıtında قتنده (harekelidir) mübeccel ü muazzez ola. *(T. E. XV. 1)*

Sen dahi sula gönüller yerini
Gitmesin kimse katıñdan قتكدن yerini *(Anasır. XV. 406)*

Dünyanın bir çöp kadarca katlarında قتلرنده kadri yok
Gözlemezler çoğunu ya azını dervişler *(Eşrefoğlu. XV. 25)*

Birinin anber saçı yanında sünbül hâksar
Birinin abher gözü katında قاتنده nergis bîbasar
(Cem. XV. 42)

Tasavvuf ehli katında قاتنده budur yol
Zemin gimi halim ü bâr-keş ol *(Ruşeni. XV. 19)*

Gerü bir dâne içün hazretinden
Sonucu sürdü çıkardı katından قتندن *(Muham. XV. 73)*

§ Her şahsın padişah katında قتنده suçu tekarrübüne göre olur. *(Leys. Ar. XV. 768)*

Müşkil işler Hak kıtındadur قتندر (harekelidir) genez
Hak atâsı kaabiliyyet istemez *(Vahdet. XV. 169 - 1)*

Çün putun sındı iriştin menzile
Hak kıtında قتنده (harekelidir) merteben hod kim bile
(Vahdet. XV. 84 - 1)

§ Eğer katıña قتکه okuyasın ve ger katıñdan قتکدن süresin bendeleriz, muhalefete kaadir değiliz. *(Saa. Pend. XVI. 127)*

Derilüp gelse kâfirler katına قاتینه
Doyamazlardı anın heybetine *(Salâtin. XV. 7)*

§ Mâlik kiraya bir ev dutmuştu ve anın katında قتنده bir Cühudun evi var idi. *(Tez. Ba. XV. 64)*

§ Ey peygamber ayâli, sizin öğüdünüz kamulara vâciptir, halk üzerine fazlınız vardır ve sizin Tanrı Taâlâ kıtında قتنده (harekelidir) nazınız geçer... Sadık eydür : Yâ Eba-Süleyman, Tanrı Taâlâ kıtında قتنده (harekelidir) nazlu olmak ve Tanrı'nın dostu olmak asıl ululuğuna ve nesep şerefliğine taâlluk dutmaz. *(Tez. Ba. XV. 7)*

§ İbrahim aleyhisselam dört oğlunu katına قتنه cem'eyledi. *(Leys. Dâi. XV. 56)*

§ Her âlim ki ilm-i zâhirde vahîd ola, katlarına قتلرنه gelicek bir tıfl-ı ebced-han ola. *(Maârif. XV. 288)*

§ ... Ben borçlularım kıtında قتنده (harekelidir) dutu gibiyim dedi. *(Tez. Lâ. XV. 484 - 1)*

§ Tanrı Taâlâ kıtında قتنده yüzü ak ola. *(Saat. XV. 21)*

§ Zira sizlerin duası Hak Taâlâ kıtında قتنده (harekelidir) makbuldür. *(Saat. XV. 100)*

§ Kezalik Allahü azim-üş-şanın kıtında قتنده (harekelidir) Arş ve Kürsi... *(Saat. XV. 54)*

§ ... ol yedi kat yerler ol öküz katında قاتنده yedi mercimek kadar değildir, ve balık katında... öküz...
(Saat. XV. 54)

§ Bir niceler katında قتنده yirmi bir (ay) süt emse gerek bir niceler katında otuz ay. *(Hazain. XV. 12 - 1)*

§ Akça hamam katında قتنده bir yerde ısıcak su akıp intifa-ı nâsa kabil olmağın... *(Sic. B. XV. 8, 205)*

§ Şimdiki halde Burusa'da dururun, Mehmet katında قاتنده kendi ihtiyarımla kaldım, benim içün bunu kimesne incitmeye dedi. *(Sic. B. XV. 7, 352)*

Çün oldun sen benim ayruk ne gamdır
Benim katımda قاتمده varlıklar ademdir *(İbrahim. XV. 15 - 2)*

Gicelerim sabaha çıkar intizar ile
Gelmez katuma قتومه ol büt-i ayyarı görmedim
(Dâi. XV. 74)

§ Ve urup baş yarmak ve kılıç ve bıçak ve ziyan ve gayri nıza'lı nesnelerden ki kadı katında قاتنده sabit ola...
(Fatih. Ka. XV. 29)

§ Yâ Rabbî, kangı kulun senin kıtında قتكده (harekelidir) azizdir. *(Envar. XV. 103)*

§ Ey benim ferişteblerim bakın benim kuluma, canı kıtımda قتمده (harekelidir) ve bedeni secdededir. *(Envar. XV. 276)*

§ Yusuf aleyhisselamın karındaşları Ya'kup aleyhisselamın katına قاتنه geldiler. *(Envar. XV. 157)*

Mülûk ü salâtin katında قتندا anın
Koya yüz yere hazretinde anın *(Camas. XV. 153)*

§ ... Durdu padişah katına قاتنه vardı, yer öptü, evine gitmeğe destur diledi. *(Ferec. XV. 50)*

§ ...Eyitti : Ol atan götürdüğü, alıp gittiği nesneler kandadır? Zeyn eyitti : Hep katımdadır قاتمده‌در. *(Ferec. XV. 141)*

§ Eyittiler : Ne lâzım biz anın ayağına varmak, niçin ol bizim katımıza قاتمزه gelmez dediler. *(Bektaş. XV. 109)*

§ Bir kişi katına قاتنه geldi... *(Tez. Ün. XV. 9-1)*

Hâcibin devrinde haddin hat getirmiş katıma قاتمه
İki iğri şahit ile gör ne tezvir eylemiş *(Ah. Pş. XV. 83)*

§ Benim ak alemim anın katındadır قتندەدر. *(T. Oruç. XV. 9)*

Hükmün katında قتنده olmaya bir zerre kehce kûh
Lûtfun yüzünde gelmeye bir katra nemce yem
(Şeyhi. XV. 27)

Ol ulu katına قاتنه bu miskin har
Vardı yüz sürü dedi ey server *(Şeyhi. XV. 65)*

§ İmamı Âzam katında قتنده ol gün ramazandır.
(Ac. A. XV. 11)

§ Ol hâdimi kıtından قتندن giderdi ayruk hâdim kodu.
(Tez. Lâ. XV. 769 - 2)

§ Musa Peygamberin katında قاتنده bir gözsüz kişi vardı.
(Cev. Ah. XV - XVI. 83)

§ Nezd نزد [*Fa.*] : İnd mânasına. Meselâ, nezd-i men : Benim katımda قتنده demektir. *(Ni'meti. XVI. 601)*

Dilesen lutfedersin dilesen kahr
Beraberdir katında قتکده şerbet ü zehr *(Lârendi. XVI. 4)*

Benim katımda قاتمده a'lâdır eşiğin
Dokuz kat çarhtan ey mâh bin kat *(Zati. XVI. 89)*

Kadeh tutmaktan ikrah etmezem ta kim işittim ben
Seher bülbül dilinden gül katında قتنده gonca yanında
(Fuzuli. XVI. 205)

§ Nezd نزد [*Fa.*] : İnd mânasına ve kat قات...
(Caf. XVI. 164 - 2)

§ Leda لدى [*Ar.*] : İnd mânasına, ya'ni nesne katında قتنده.
(Bab. XVI. 2, 615)

Dedi ey gonca-leb serv-i semen-bâr
Yüzün katında قاتنده cennet gülleri hâr *(Yuz. Şems. XVI. 94)*

§ Bir şeyhin bir şâgirdi kaçan ki katından قتندن gider oldu, vasıyyet talep etmiş... *(Rav. Ah. XVI. 473)*

§ Mal halkın kıtlarında قتلرنده (harekelidir) eşref-i eşya olmak vâzıhtır. *(Tibr. XVI. 178)*

§ ... Bu denizler katında قتنده ırmak mesabesindedir. *(Ta. Şahi. XVI. 11 - 1)*

§ Hâzır حاضر [*Ar.*] : Katına قتنه gelen. *(Müntehab. XVII. 27 - 2)*

İnd عند [*Ar.*] : kat قت, abd : kuldur, dahi kullardır : abîd *(Cev. Ke. XVII. 89 - 1)*

Bilmem huri midir yoksa bir melek
Hak katında kabûl olmuyor dilek *(Kâtibi. XVII. 11)*

Yukarı : fevk, aşağı : taht, ön : emam
Half ü leda لدى [*Ar.*] : ard u kıt قيت, ense : kafa *(Naz. Le. XVII. 3)*

§ Harir giymek haram iken imameyn katlarında قتلرنده gazâda caizdir, zira yarağa doyar. *(Nasayih. XVII. 70)*

Dünyada ettiğim gizli nesteler
Hak katında ayan olsa gerektir *(Kara. XVII. 177)*

Yalvarup çok özrler etti ana
Didi sen iyiliğini ittin bana
Hak kıtında قتنده (harekelidir) zayi' olmasın heman
Hem suçum bağışlagıl yâ pehlevan *(Battal. XVIII. 64)*

§ Nezd نزد [*Fa.*] : Nezdik muradifidir, Türkide andan yan ve kat قت ile ta'bir ederler. *(Bürh. XVIII-XIX. 591)*

§ İnde عند [*Ar.*] : Bir isimdir ki mekân-ı kurp ve huzura delâlet eder hissî ve gerek manevî olsun; Türkide andan katında قتنده ile ve Fariside nezd ile ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 652)*

katar dutmak : Katar teşkil etmek, sıra sıra dizilmek.

Sağa sola kullar dutarlar katar دتلر قتار
Kimi Rum, kimi Türk ü kimi Tatar *(Süh. XIV. 49)*

katarlayu geçmek : → **katarlayu gitmek.**

katarlayu gitmek, (katarlayu varmak, katarlayu geçmek) :

1. Katar halinde gitmek.

Haber verdi kim iki yüz atlı uş
Geçer, atları yüklü, sanma ki boş
Gözettim ki Mekran yoluna düşüp
Giderler katarlayu قترلايو كدرلر katı eşip *(Süh. XIV. 287)*

2. Bir düziye gitmek, süratle gitmek.

Bindi Yusuf deveye katarlayu قاترليو
Vardı واردى ana gör ne sözler söyleyü *(Yuz. Şeyd. XIII. 70)*

§ Çün peşimanlık arslanda zâhir oldu ve anın nişanları ruşen belürdü. Pes Dimne anı gördü, Kelile sözün kesti ve katarlayu قترليو ive ive arslan önüne vardı واردى. *(Kel. XIV. 59)*

§ Gördü Şeytan ivek işlü gibi katarlayu geçer قترليو كچر.
(Tuh. Le. XV. 214)

katarlayu varmak : → **katarlayu gitmek.**

katca katca : Kat kat.

§ İhsaf احصاف [*Ar.*]: Bedeni üzerine setriçün katca katca قاتجه قاتجه yaprak komak. *(Bab. XVI. 2, 283)*

katı : 1. Çok, çok ziyade, pek, şiddetli, iyice, sıkı, sıkı sıkı, gayet.

Yusuf'u bunlara ısmarlar katı قاتى
İmdi ne kılur işit Hak kudreti *(Yuz. Şeyd. XIII. 4)*

Gövdeden geç katı قاتى dut bunda canı
Kim bulasın canın içinde anı *(Veled. XIII - XIV. 84)*

Ki şardan yana koptu gavga katı قتى
Belinleyü durdu vü bindi atı *(Süh. XIV. 233)*

Diriga vü diriga vü diriğ uş
Ki hicr urdu yüreğe katı قات tığ uş *(Işk. XIV. 145 - 2)*

§ Katı قت tanladım, hem ayrılduğuma üşendim.
(Yüz. Ha. XIV. 75)

Katı müştak idim irdim kapında
Gönülden kul yazıldım uş tapunda *(Dah. XIV. 44)*

§ Ol üç kişi katı قتی bay oldular, ıklimler içinde çavlandılar. *(Fütuh. XIV. 262)*

§ Bu kişi katı قتی bay mıdır ve malı çok mudur? *(Si. Da. XIV. 206 - 2)*

§ Nâgâh bir geyik, buzağusıyle katı قت ıssıda dillerin çıkarıp yele yele geldiler. *(İhlâs. XIV. 108)*

§ Nameyi mühürledi, bir kaasıda verdi ve katı قت ısmarladı kim ulu yollardan sakıngıl kim bu name eline düşmanın düşmeye. *(Kel. XIV. 5)*

§ Avcılar dakı erdiler, gölün yukarısın ve aşağısın katı قت bağladılar. *(Kel. XIV. 40)*

§ Yalıncuk yayı ufandığına katı قتی kakıdı. *(Dede. XIV. 56)*

§ Bir günde elli namaz farîza idi ve şeriat katı قتیدی idi. *(Enb. XIV. 3)*

Ya fitil az kala âhir ola nur
Bir iki def'a katı قتی şu'le verir
Bayağıdan aydın olur ev içi *(Melhame. XIV - XV. 59 - 1)*

§ Ulu hatar, katı قتی korku ilm ehlinedir, Tanrının hücceti buların üzerine berktir. *(Müneb. XIV-XV. 280 - 1)*

§ Talih-i miskine bu ilham-ı şeytanîden halas bulmak katı قتی müşküldür. *(Müz. XV. 30)*

§ Eğer bir kişi katı قتی sarhoş olsa... *(Ac. A. XV. 108)*

Bir eşek var idi zaif ü nizâr
Yük elinden katı قتی şikeste vü zâr *(Şeyhi. XV. 63)*

§ Âdemin ilmini katı قتی taaccüp eylediler. *(Münteha. XV. 20)*

Katı قات müşkildir sülûki âdemin
Hayreti hûn etti bağrın âlemin *(Vahdet. XV. 134)*

§ Yâ Muhammed okumaklığını iğen katı قتی eyleme ki müşrikler işitip seni inciteler. *(Enfes. XV. 628)*

Hüsn-i hulkı sen sana yâr eylegil
Hulk-ı sû'den gey katı قتی ar eylegil *(Delil. XV. 100)*

Yürüse kuvvetle yürürdü katı قتی
Ansuzun gören ederdi heybeti *(Muham. XV. 120)*

§ Ol kulu ağlamak duta katı قتی avaz ile ağlaya. Hak Taâlâ eyde: Ey kulum katı çığırma avaz ile Muhammed işitmesin. *(Cennet. XV. 89)*

§ Meğer ki Mâlik bin Hâris bir nice pehlevanlarla at boynuna düşüp katı قتی sürmüştü. *(Müslim. XV. 5, 57)*

Niçe bu dünya ardına düşersin
İğen katı قاتی seyirtme ki düşersin *(Hikmet. XV. 346)*

§ Ye abdestli kişi namaza yetişeyim deyü katı قتی seğirtmeye. *(T. E. XV. 62)*

§ Yâ Yahya, senin katı قتی sarp işlerin var idi. *(Tez. Ün. XV. 3 - 2)*

§ İşbu i'tikâf ettiğiniz makam mergup ve mahfidir amma katı قتی târik karanuluktur. *(Bektaş. XV. 133)*

§ Ol diyarın padişahı şikâra çıkmış toğan avın idermiş, bir has toğanı pervaz idüp gaybolur... Fülan yerde otururdum, bu şahbaz gelip yanıma kondu. Toğan ilmini bilirdim tuttum, padişaha götürdüm.. Padişah eyitti: Ey yiğit katı قاتی hizmette bulundun, ne dilersin ? Halef eyitti : Padişahın yaşı uzun olsun. *(Ferec. XV. 316)*

§ Ḫârâ خارا [*Fa.*] : Katı قتی kara taş. *(Sıh. Ac. XV. 4)*

§ Zer زر [*Fa.*] : Altun ve Zâl atası ve katı قتی koca. *(Sıh. Ac. XV. 24)*

§ Bir gece yolun azıttı, katı قتی karanu idi. *(Leys. Men. XV. 10 - 2)*

§ Bir kişi oruç tutsa katı قتی susasa... *(Envar. XV. 139)*

§ Eğer hastalıktan veya pirlikten zaif olup veya katı قتی yoksulluktan gücü yetmediğinden ötürü... *(Fatih. Ka. XV. 24)*

§ Katı قت ekşi, katı tatlı, katı tuzlu, katı sovuk... *(Hazain. XV. 8 - 2)*

Anul yürürdü katı قاتی gidemezdi
Zaif idi adımın adamazdı *(Fazilet. XVI. 215)*

Ki gönlüm katı قاتی sevdi bu kitabı
Bize bildir nedendir fasl ü babı *(Şeh. Ş. XVI. 12)*

Bir kişi ne denlü ki katı قتی onmadık ola
Anladığım ol Nazmi ki benden beter olmaz
(D. B. XVI. 90)

Sakın bî-dest fikretme elin her kim ki dek tutar
Tahammül ehli hışmedüp tutucak katı قتی berk tutar
(Şeref. XVI. 351)

§ Mihîn مهين [*Fa.*] : Katı قاتی ulu. *(Cinas. XVI. 81 - 2)*

Cûybarın katı قتی taşkınlığı var şimdi deyü
Serv dâmanını değşürmeğe olmuş mâil *(Âli. XVI. 121)*

§ Büzürgvâr بزرگوار [*Fa.*] : Ulurak ve katı قتی ulu mânasına ve kendi zâtında ululuk edici. *(Ni'meti. XVI. 178)*

§ İşba' اشباء [*Ar.*] : Kişi Hak Taâlâ emrine katı boyun قتی vermek ve tevazu' etmek ve nesneye kişinin kalbi dölenmek ve yerleşmek. *(Bab. XVI. 2, 7)*

§ Dûr-ender دوراندر [*Fa.*] : Katı قاتی ırak demektir.
(Deş. XVI. 103 - 2)

Bana ey aşk bâbından süal eden sözü faslet
Cevaba kudretim yoktur süalin katı قاتی müşkildir
(Zati. XVI. 145)

Görücek kalmadı sabrım ruhuna benzettim
Katı قتی nazikliği var idi bugün yasemenin *(Ruhi. XVI. 280)*

Tûl-i emelden el çekegör irmedin ecel
Menzil uzakdurur yol igen katı قاتی korkuluk
(Nihani. XVI. 49)

Edepsizliği kâr edinme kesil
Katı قتی uzanma yorganınca kösül *(Güvahi. XVI. 25)*

Resûle gönderüp izzetler etti
Katı قتی ağırladı hürmetler etti *(Fazilet XVI. 108)*

§ Zâl زال [*Fa.*] : Katı قتی koca ve katı قتی karı.
(Şamil. XVI. 180)

Pir Sultanım katı yüksek uçarsın
(P. S. Ab. XVI - XVII. 39)

Cüceler içre katı قاتی ebterdir
Bendenizden hele beş-bedterdir *(Ata. Ha. XVII. 63)*

Saydolur ağyara bize güldükçe
Katı havalardan uçar ağladır *(Saz. Âşık. Ömer. XVII. 212)*

Çok da verme kendini dünyaya bir dem çek elin
Dönderimezsin begim katı قاتی ağırdır bu dolap
(Niyazi. XVII. 11)

§ Bâz-pesin بازپسین [*Fa.*] : Katı قتی sonrağı.
(Nuh. Tuh. XVII. 146 - 1)

Katı قتی hayidedir âsar-ı Feridun u Peşeng
Katı قتی pejmürdedir ahval-i Kubad u Behram
(Nabi. XVII - XVIII. 43)

Hey nesin sen ki duyup handeni kûhsarda kebk
Katı قتی avaz ile tahsin okur üstadın için
(Nedim. XVIII - 162)

Her savaşta name yazıp gönderirler ne acep
Ya katı قتی havfinden ola ya budur erkânları
(Battal. XVIII. 46)

Feleğin zoruna dayanmaz oyun
Katı zor oyunu bozar demişler *(Saz. Levni. XVIII. 359)*

§ Ez-zemḫara الزمخرة [*Ar.*] : Ses katı قاتی olmak mânasına.
(Kam. XVIII - XIX. 1, 879)

2. Ağır, acı.

Ana katı قتی gelse atanın dili
Yiye rûzügârın elinden sili *(Süh. XIV. 195)*

Kanı ol ki hürmetler eyler idi
Kulunven deyüp korka söyler idi
Buğur ya'ni anın karavaşıdır
Katı sözünü katlanıp işitir *(Süh. XIV. 201)*

Ussunu başına dirşür ey yetim
Katı قاتی sözler çıkar ağzından azîm
(Man. Tayr. XIV. 7)

§ Dânişmende eyitti: Halifeye igen katı قتی söyledün dedi.
(Yüz. Ha. XIV. 159)

§ Arslan eyitti: Yavlak katı قت ve kuvvetli söz sürdün. Öğütcünün sözün nice katı ise dakı döndürmek gerekmez.
(Kel. XIV. 43)

§ Eyittiler: Senin ayrılığın rencı bize yavlak katıdır قتدر. Her kanda kim varavuz, anın ni'meti senin didarınsız hiç lezzet veresi değildir. *(Kel. XIV. 51)*

§ Veh kim Kayser'e katı قاتی geldi, kahıdığından güldü.
(Fütuh. XIV. 3)

§ Vaktî ki böyle olduysa eydinildi kim, mevt hali katı قاتی haldir. *(Delil. XV. 8)*

§ Can acığı katı قتی olur, susar, dil söylemez kim su dileye.
(Tuh. Le. XV. 215)

Doyunca arpa etmeğin yimedi
Kimesneye katı قتی sözler dimedi *(Ruşeni. XV. 29)*

§ ... Bu söz Hasan'a yavlak katı قتی geldi amma sabreyledi.
(Tez. Ba. XV. 98)

Gönlüne katı قتی gelip bu bîdad
Yumşak yumşak dedi ki sayyad *(Fuzuli. XVI. 272)*

Durun imdi buna çare eylenüz
katı قتی söz dimen müdâre eylenüz *(Battal. XVIII. 38)*

3. Haşin, şiddetli, sert, kırıcı.

Sandık içinden çıkarır bir biti
Bunlara sunar okunuz dir katı قاتی
(Yuz. Şeyd XIII. 85)

§ Nâgâh ol tabut içinden bir katı قتی ün çıktı.
(Si. Da. XIV. 52)

İrileş katılarla قتیلرله oldur yeği
Sığanmaz it arkası çetük bigi *(Feth. XIV. 43)*

Harman üstüne yağa yağmur iti
Çok olusardır yemiş hem kış katı قتی
(Melhame. XIV - XV. 49 - 1)

Mâlik'in hışmı, tamunun heybeti
Tanrı korkusu dükelinden katı قتی
(Melhame. XIV - XV. 8 - 2)

Bu dünyanın zehri katı قتی, cana irer mazarratı
Zehrini bilmeyen bunun kendüyi sakınur değil
(Eşrefoğlu. XV. 49)

Alıp su arkun arkun katı gitti قات
Haber vermekliğe Behram'a yetti *(Mih. XV. 400)*

§ Havadan bir bulut peyda oldu, karanuluk âlemi tuttu, katı قاتی yeller esti. *(Ferec. XV. 141)*

§ ... Bir ak kaya çıktı, urdukca od çıkar, külünklerimiz uvandı, katı قتی zahmete uğradık.
(Leys. Mu. XV. 147 - 1)

§ Ovmak dokuz dürlüdür, zira ya anulrak, ya katıdır قتیدر, ya mu'tedil... *(Hazain. XV. 37 - 2)*

§ Şarap ile ve gayri fısk ile ağırlasa Tanrı Taâlâ kıyamette katı قتی azap eder. *(Saat. XV. 21)*

Saçında gönlümün avazı çıkmaz
Eğerçi gecede katı قاتی çıkar ün *(Nizami. XV. 41)*

§ Ol gün katı قتی ıssı idi, pes kuşlar geldiler cenazesi üzre kanatların gerip gölge eylediler. *(Tez. Ba. XV. 187)*

§ Bir vakıt Rabia katı قتی sayru oldu. *(Tez. Ba. XV. 105)*

Yedi yüz bin erle Hülâgû gelür
Ol gün ol gece katı قتی uğraş olur *(Enveri. XV. 11)*

§ Katı قتی yaydan ok çıkar gibi uçup gitti.
(Müslim. XV. 8, 56)

§ ... ve illâ ki Tanrının azâbı katıdır قتیدر.
(Cev. Es. XV. 32)

§ Kul eydür: Yâ Mâlik tamu içinde kankı od katıdır قیدر diye Mâlik eyde: Saîr ile Sakar tamusunun odu katıdır قیدر diye.
(Cennet. XV. 34)

§ Bir gemiye binmiş idi, bir karanu gece katı soğuk idi, bir tahta üzre oturup abdest alırdı; nâgâh bir katı قی yel geldi ol kişiyi denize bıraktı. *(Cennet. XV. 23)*

§ Lisan-ı Fariside katı قاق yaya çarh چرخ derler.
(Deka. XVI. 60 - 2)

Katı قی elden tabanca yimeyen baş
Sanur bazusun âhen, muştunu taş *(Şeref. XVI. 296)*

§ Şicam شجام [*Fa.*]: Katı قی sovuk ki ağaçları kurutur.
(Caf. XVI. 96 - 2)

§ Şeng شنك [*Fa.*]: ... Ve bir kûhî katı قی ağaçtır, asla yemişi bitmez. *(Caf. XVI. 95 - 2)*

§ Şeced شجد [*Fa.*]: Katı قی sovuk. *(Ni'meti. XVI. 425)*

§ Mansur Halife, haccac zamanında havâric-i Arap tutsaklarından birisini karşısında ayağın turgurup lâtife yüzünden süâl idüp didi ki: Bizim leşker mübârizlerinden sizinle kim katı قی harp etti? *(Câm. Na. XVI. 97)*

Katı قی elden tabanca yimeyen baş
Sanır bazusun âhen, muştunu taş *(Hüs. Dil. XVI. 114)*

§ ... Anın zamanında bir acep katı قی yel esti. Bir eve girip yüzün toprağa sürdü ve eyitti: Yâ Rabbî, bu alâmet benim günahımdan ise, ben kuluna intikam eyle.
(Rav. Ah. XVI. 88)

§ Hemâ هما [*Fa.*]: Katı قاق yağmur, bâran-ı saht باران سخت mânasına. *(Deş. XVI. 25 - 2)*

§ ... Zira kışı katı قی olur. *(Ev. XVII. 3, 335)*

§ Cümuh جموح [*Ar.*]: Atın başı katı قی olmak.
(Müntehab. XVII. 26, 2)

Ol arada şöyle ceng itti katı قی
Ol Hüseyin'in kalmadı hiç takatı *(Battal. XVIII. 12)*

katıcak : Katık.

§ Reşûl Hazretinden bizim etmeğimize katıcak قاتجق dile dediler. *(Müz. XV. 346)*

katı demür : Sert demir, çelik.

Yüreği demür, tonu katı demür قاتی دمور
Dahi bindiği hem boz atı demür *(Süh. XIV. 161)*

katı dutmak : Huşunet göstermek, sert muamele etmek.

Ne âsi olanları katı dutar قاتی دتر
Ne suçu olanları geri iter *(Ferh. XIV. 1)*

katı göñüllü : → **katı yürek.**

katı gün : Ana baba günü.

§ Hak Taâlâ kadı ola; oğul atadan kaça, ana kızdan kaça, ol günün heybetinden halk sarhoş gibi ola, ol gün katı gündür قتی کوندر. *(Cennet. XV. 136)*

katı katı : Sert sert, acı acı.

§ Dün yarısı olucak, zen-i bennâ hizmetkârlara ısmarlamış idi, taşradan gelip kapıyı katı قاتی قاتی kaktılar. *(Ferec. XV. 64)*

Sen ah ettikçe Nazmi katı katı قاتی قاتی
O sevdiğin yakışır sana yap yap *(D. B. XVI. 48)*

§ Gıriv غریو [*Fa.*]: Katı katı قاتی قاتی ağlamak. *(Şamil. XVI. 213)*

katıla : → **katla.**

katıl ağacı : Hatıl, payanda, destek.

§ Püştiban پشتیبان [*Fa.*] : Katıl ağacı قتل آغاجی ve öneği ve arka verecek yer ve kapu bağı ve her nesne ki anınla bir nesneyi muhkem ederler ana püştiban derler. *(Ni'meti. XVI. 180)*

§ Bendgir بندگیر [*Fa.*] : Löğün ve katıl ağacı قتل اغاجی. *(Ni'meti. XVI. 155)*

§ Bâdir بادیر [*Fa.*] : Katıl ağacı قتل اغجی, ya'ni öneğü. *(Ni'meti. XVI. 113)*

§ Bâdir بادیر [*Fa.*] : Katıl ağacı قتل اغجی, ya'ni öneği.
(Caf. XVI. 14 - 1)

katılık : 1. Güçlük, şiddet, meşakkat, sertlik.

§ Yol gösterici akıl üzerine şol aldayıcı hırsı galip eylemeye ve rûzgâr katılıklarına قتلقلرنه uzluk ve sabır birle karşı vara.
(Kel. XIV. 27)

§ Şefkatli dost ve öğütçü karındaş idi kim kaygılar ve katılıklar قتلقلر vaktında anın ile rahat görürdüm. *(Kel. XIV. 72)*

§ Nu'man'nın yılda iki günü var idi ki birine yevm-i bûs ya'ni katılık قاتلق ve kazap günü dir idi ve birine yevm-i naîm ya'ni hoşluk günü dirdi. *(Anter. XIV. 194)*

§ Feriştehler dağın kuvvetin katılığın قتلغ tanladı.
(Enb. XIV. 9)

§ Melik eyitti : Çün yumuşaklık ile olmadı, katılık قاتیلق ile şayet ola dedi. *(Ferec. XV. 245)*

§ Zeyn'e eyitti : Senin ahvalinden endişenâkim, katılıklara قاتیلقلره şayet tahammül idüp katlanmayasın, genç yiğitsin.
(Ferec. XV. 139)

§ Her kim öğle namazın kılsa Hak Taâlâ şeytan mekrinden kurtara, nitekim İbrahim Peygamberi oğlu firakından kurtardı. İkinci, cehennem katılıklarından قاتیلقرندن kurtara...
(Cennet. XV. 19)

§ Anı ölüm acısı ve katılıkları قتلقلری şöyle kaplaya ki...
(Enfes. XV. 491)

§ Meşakkat مشقت [*Ar.*] : Katılık قاتیلق. *(Şamil. XVI. 648)*

§ İştidad اشتداد [*Ar.*] : Katılık قتلق ve hamle.
(Müntehab. XVII. 2, 2)

§ Meşakkat مشقت [*Ar.*] : Düşvarlık ve katılık قتلق.
(Müntehab. XVII. 90 - 2)

Katılığa قاتیلغه di: şiddet شدت [*Ar.*] : tenhalığa di: vahdet
(Cev. Ke. XVII. 36)

2. Sıkı sıkı, sıkıca, iyice, adamakıllı.

§ Cebrail aleyhisselâm anı katılık قاتیلق koçtu, yine salıverdi. *(Cev. Es. XV. 345)*

katılmak : Bazı hayvanların erkeği dişileri arasına girmek veya salıverilmek.

§ Nuh aleyhisselâm buyurdu : Madâm kim gemide olalar, hiç erkek dişiye varmasın. Pes it buyruk sıdı, birbirine katıldı قتلد. *(Enb. XIV. 86)*

§ Ömer bin Dinar eyitti : Hiç erkek erkeğe katılmadı قتلمدی dünya içinde tâ Lut kavmi olunca. *(Enb. XIV. 204)*

katımak : Katılaşmak, sertleşmek.

§ Eş-şıys الشیص [*Ar.*] : Şol hurmaya derler ki çekirdeği dahi katımış قاتیمش olmaya ve derler ki hurma aşılanmasa çekirdeği katımaz قاتیمز. *(Ah. XVI. 567)*

§ Enbeste انبسته [*Fa.*] : Sıvık nesne ki katıya قاتیه ve uyuşa ve dona ve kuruya enbeste şüd derler, kana ve mürekkebe sıfat olur. *(Deş. XVI. 299 - 2)*

§ Hamâset حماسة [*Ar.*] : Katı berklik ve bahadırlık ve kahtlık ve katımaklık قتی‌مقلق. *(Bab. XVI. 2, 170)*

katın : → **katun.**

katında yeri olmak : Yanında hatırı sayılmak, mevkii, ehemmiyeti olmak.

§ Dimnenin mukarripliği ve benim katumda yeri olduğu قتومده یری‌الدغی üşbu çerime ağır gelmiştir. *(Kel. XIV. 68)*

§ Sen dilersin kim ayruk kişinin arslan katında yeri olmaya. *(Kel. XIV.)*

katını almak : Yanında yer almak.

Revan indi vü kazakodu atın
Ki gölgelene aldı الدی durdu katın قتن *(Süh. XIV. 230)*

katınkı : Bir şeye karıştırılan başka şey.

§ Şâr شار [*Fa.*] : On mânası var... 3, gıll ü gış mânasınadır ki Türkide katınkı قاتنق derler, altın ve gümüş ve za'feran ve ve kâfur gibi nesnelere izafe olunan hılttır.

(Bürh. XVIII - XIX. 379)

katırak : 1. Daha çevik, daha çabuk.

§ Çalap eyitti : Âdem oğlanı yelden katıraktır قترقدر kim sağ eli birle sadaka verir sol eline duydurmaz, riya olmasın deyü. *(Enb. XIV. 9)*

2. Kuvvetlice, hızla, hızlı hızlı.

§ Ol ki riyazat tedbirin etmeğe başlaya buyura kendüyi ovalar, anul anul, tedric ile katırak قتيرق ovalar.

(Yadigâr. XIV. 24 - 2)

Görür on kişi katırak giderler
Hazineden yana azim ederler *(Dah. XIV. 30)*

§ Bu hareketi etmeğe dahi bedeni öğretmek için anul anul başlayıp ovmak gerek, hususâ ayağı, baldırı, dizi, uyluğu, vardıkca katırak قترق, tâ yumuşaya sinirler kıza.

(Hazain. XV. 37 - 2)

§ ... Kaçan avazın götürüp katırak قترق okusa müşrikler anı işidüp Kur'an'a söğerlerdi, eğer anıl okusa ardındağılar işitmezlerdi. *(Leys. Ar. XV. 778)*

3. Çok şiddetli, çok güç, çok ağır, pek sert.

§ Bir dua vardır ki hergiz reddolunmaz. Kim ki bir katırak قترق işi ola... *(İhlâs. XIV. 12)*

§ ... Bir katırak قترق yel esicek koparur alur gider.

(Enfes. XV. 496)

§ Yürek hareketin katırak قترق etmeğe başlar; sinirler kızar gerilir. *(Hazain. XV. 44 - 1)*

§ Sordular kim Âdem oğlanına katırak قترق, hasretlürak gün kankısıdır. *(Cennet. XV. 134)*

§ Cehilden katırak قاترق yohsulluk yoktur.

(Câm. Na. XVI. 33)

§ Eledd الد [*Ar.*] : Katırak قترق. *(Müntehab. XVII. 7 - 1)*

katır oyunu : Kaba bir güreş.

Güleşti geh har ü geh bârgir ü üştür ile
Garip katır oyunu قاطر اویونی çıkardı bir üstat
(S. Vehbi. XVIII. 45)

katı taş : Mermer.

§ Ḫârâ خارا [*Fa.*] : Katı taş قاتی طاش. *(Caf. XVI. 46 - 2)*

§ Ḫârâ خارا [*Fa.*] : Katı taş قاتی طاش ve bir nevi kumaştır ebrişimden sûfa benzer. *(Ni'meti. XVI. 254)*

katı yürek, (katı gönüllü) : Taş yürekli, insafsız, merhametsiz.

Geldi Şem'un Yusuf'u urdu yüze
Tiz çıkargıl tonunu vergil bize
Yusuf eydür ana ey katı yürek قاتی یورك
Ölürem tonu koy kefen gerek *(Yuz. Şeyd. XIII. 7)*

§ Zûş زوش [*Fa.*] : Tünd ve bed-huy ve katı gönüllü قتی کوکللو ve kuvvetli ve iti, keskin. *(Ni'meti. XVI. 371)*

§ Zûş زوش [*Fa.*] : Yavuz ve katı gönüllü قاتی کوکللی.
(Şamil. XVI. 452)

§ Seng-dil سنکدل [*Fa.*] : Gayetle katı gönüllü قاتی کوکللی, bî-rahm mânasına. *(Deş. XVI. 220 - 1)*

katı yüzlü : Sırnaşık, arsız, utanmaz, hayasız.

§ Mutavvaka çün gördü kim sayyad dahi buların kafasınca gelir. Yâranlarına eyitti: Üşbu katı yüzlü قت یزلو iş üzerine yavlak becittir. Tâ anın gözünden dulunmayınca ol bizden gönül götüresi değildir. *(Kel. XIV. 78)*

Yok kararım firkate döymen özüm
Sabredimezem sana budur sözüm
Didi paşa ey katı yüzlü قاتی یوزلو nigâr
Nefse uyup sende yok sabr ü karar
Yürü utan Tanrıdan kogıl bizi
Olma yüzsüz, dime bu resme sözü *(Enveri. XV. 55)*

kat kalmak : Tam bir acz içinde kalmak, umutsuz, çaresiz kalmak.

Seğirdüp kat kalınca قت قلنجه irmediler
Atının na'l nakşın görmediler *(Mih. XV. 215)*

Ağlayıp bahr-i hayrete daldı
Takatı tak olup kat kaldı قات قالدی *(Ş. G. XVI. 78)*

katla, (katıla) : Kat, defa, kerre.

Yazılmış, ben Yusuf'tan sen Ya'kub'a
Selam olsun bin katla قتله sana baba *(Yuz. Şeyd. XIII. 93)*

§ Tekfür aydur: Bu katla قاتله üç yüz varın, dedi. *(Dede. XIV. 134)*

§ Bu katıla قاتله öldürmedim ol vaktın öldürürün dedi. *(Dede. XIV. 44)*

§ Oğlan bu katla قاتله boğanın alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı. *(Dede. E. XIV. 16)*

§ Üç katla قاتله yarasını eliyle sığadı. *(Dede. E. XIV. 26)*

Yeğdürür bin katla قتله demiş ol Emin
Zikr-i hotbinden enin-ül-müznibin *(Ruşeni. XV. 141)*

katlak : Saç üzerinde pişirilen mayasız ekmek.

§ Ez-dest-ferâ ازدست فرا [*Fa.*] : Hamırsız etmek ki saç üzerinde pişer. Ba'zı yerlerde işgeve ve ba'zı yerlerde katlak قتلق derler. *(Ni'meti. XVI. 84)*

§ Ez-dest-ferâ ازدست فرا [*Fa.*] : Hamırsız etmek ki sac üzerinde pişirirler. İşgeve ve bazı yerde katlak قتلق derler. *(Cam. Fa. XVII. 3)*

katlanmak : 1. Dayanmak, tahammül etmek.

Sabr idüben katlangıl قتلنغل üşbu işe
Sabr ile her iş çıkar bir gün başa *(Yuz. Şeyd. XIII. 41)*

§ Katlan قتلان mire kavatoğlu, men sana varayım. *(Dede. E. XIV. 250)*

Eğer nûş ister isen nîşe katlan قتلن
Ki nûşü nîşsiz vermez bu zenbur *(Nesimi. XIV. 99)*

Katlanımadı قتلنيادى anın hicranına
Okudu bir hadimi eyvanına *(Man. Tayr. XIV. 236)*

§ Sordular ki taâmsız ve susuz nice katlandıñ قتلندك.
(İhlas. XIV. 224)

Beni yalvarıp yine ala gide
Atam katlanamaya قتلەنميه bensiz nide *(Süh. XIV. 239)*

Anınçün ki bu aşka katlanmazın قتلنمازن
Eridi tenim külli azın azın *(Süh. XIV. 120)*

§ İyi alâmet oldur ki sayruluğuna katlana قاتلنه.
(Mü Şi. XIV - XV. 20)

§ ... Şahzade eyitti: Görmeğe kani'im. Avrat eyitti: Katlan قاتلان. Bağa geldikte başına çadır örteyim, kızlar arasında bir yerde otur, kız şaraba meşgul iken sen fâriğ temaşa eyle amma bî-sabırlık eyleme. *(Ferec. XV. 450)*

Pertevi görünse yakar âlemi
Nice katlansun قتلنسون bu miskin âdemî *(İbrahim. XV. 21 - 1)*

§ Çok âdem olur kim tuzlu balgam ya safralı balgam sebebinden suya tahammül edemez, içmeğe katlanımaz قتلانمز.
(Hazain. XV. 33 - 2)

§ Lutfedip bizim hatırımız için bu gecelik cefasına katlanıñ قتلانك dedi. *(Bektaş. XV. 217)*

§ ... Ne ebleh kişi ola, nakdi koyup veresiye katlana قاتلانه dedi.
(Ferec. XV. 252)

Kamu bilür bu remzi zâhir ü fâş
Ki katlanmaz قتلنمز güneş nûruna huffaş *(Ravza. XV. 45)*

§ Dünyada karınca ısırdığına katlanmazsız قتلنمزسز yarın kıyamet gününde cehennem içinde katırlar gibi akrepler soktuğunda nice katlanırsız. *(Cinan. XV. 63)*

Nice katlanur قتلانر oda penbe-i huşk
Döye mi bâd-i sahte nefha-i müşk
(Yuz. Hamdi. XV. 125 - 2)

Deme kim hicr odu kor canıma köz
Gönül katlanıcıdır قتلانجیدر görmese göz *(Güvahi. XVI. 102)*

§ İlâhî resulün zaif ümmeti bu heybete nice katlana قتلنه dedim. *(Ta. Şahi. XVI. 23 - 2)*

Sabreylemedi bu derd ü dağa
Katlanmadı قتلنمدی düştü taşa dağa *(Fuzuli. XVI. 276)*

Yemeksiz katlanur قتلانور, katlanmaz ersiz
Veli er istemez k'ola hünersiz *(Şeh. Ş. XVI. 821)*

Dîdedir aşka veren neşve-i mül
Katlanur قتلنور görmeyicek derde gönül *(Atai. Ha. XVII. 43)*

Abdülvahhap kızı bundan götürdü
Katlanamadı قتلنامادی hem yine getürdü *(Battal. XVIII. 201)*

2. Sabretmek, beklemek.

Giceye değin anda katlandılar قتلندیلر
Güneş battığı saat atlandılar *(Süh. XIV. 46)*

§ Melik bir gün ana sordu kim : Çok zaman anda durdun, nite sabreyleyübildin buların sohbetinde kim eyüler yavuzlar sohbetine az katlanur قتلنور ve kerîm kişi leîm kişiden kaçağan olur. *(Kel. XIV. 119)*

§ Âdemîler anı görüp danlaştılar yer yerin ün ettiler ve eyittiler: Görün görün, iki kaz bir bağayı götürmüş uçar dediler. Bağa bir saat dınsuz durdu, yine katlanumadı قتلنومدی, eyitti... *(Kel. XIV. 51)*

§ Dirse Hanın katuna kayıttı geri döndü, katlanımadı قتلانمدی, kırk ince kızı boyuna aldı, bedevi ata binip oğlancığın isteyü gitti. *(Dede. E. XIV. 26)*

§ Çün turugelüp ant içmeğe geldi. Resûlullah Aleyhisselâm dedi ki birez katlan قتلن. *(Leys. Ar. XV. 733)*

§ Kenizek eyitti: Ey hudavent, benim elimde ne var, bir cariyeyim. Bibim kapıyı bağlayıp miftahı bile alıp gitti, ol gelince katlanmak قتلنمق gerektir, dedi. *(Ferec. XV. 55)*

§ Zeyn'e eyitti: Senin ahvalinden endişenâkim, katılıklara şayet tahammül idüp katlanmayasıñ قاتلنمايه‌سيك genç yiğitsin. *(Ferec. XV. 139)*

§ Birezcük ben varınca katlan قاتلن. *(Rahat. XVI. 49)*

Al canımı katlanma قتلنمه ecel vaktına ey gam
Gel gel ki bu yüzden sana lûtfum keremim var
(Âli. XVI. 80)

Gelmeyince hatı, gam-hanene gelmez o peri
Sen gerek katlan قتلن o ümmid ile Âli gerek ev
(Âli. XVI. 170)

§ Sabr صبر [*Ar.*] : Küymek, ya'ni katlanmak قتلنمق ve bir otun ismidir ki gayette acıdır. *(Ni'meti. XVI. 450)*

§ Nezar نظار [*Ar.*] : Katlan قتلن demektir. *(Bab. XVI. 2, 97)*

§ Sabûr صبور [*Ar.*] : Katlanıcı قتلنجى. *(Müntehab. XVII. 55-2)*

Hem katlanıcı قتلنجى: sâbir صابر [*Ar.*], gözedicidir : nâzır *(Cev. Ke. XVII. 72)*

katmak : Beklemek, sabretmek.

§ Andan Şapur şah aydur : Dün katalım قتالم tarahan kılalım. kimse duymadın kale üzerine varalım. *(İs. H. XIV. XV. 566)*

katun, (ḫatun kişi, katın) : Kadın, hanım.

§ Eğer ḫatun kişi خاتون كشى kursağına yaku ede hayzını yürüde. *(Yadigâr. XIV. 28 - 1)*

§ Gönlü evvelden ḫatun kişilere خاتون كشيلره meyl idegen idi. *(Anter. XIV. 647)*

§ Ḫatun kişiler خاتون كشلر yenile evlendin deyü men'etmeyeler. *(Anter. XIV. 357)*

§ Bir ḫatun kişi خاتون كشى oğlan doğurmakta zahmet çekse... *(Mü. Şi. XIV - XV. 160)*

§ Padişah eyitti: Ey ḫatun kişi خاتون كشى, sen benim âhiret kız karındaşımsın... *(Ferec. XV. 66)*

§ Fazl'dan destur istedi kim: Bir dost ḫatun kişiniñ خاتون كيشينك ıyâli hasta olmuştur, varayım göreyim, dedi.
(Ferec. XV. 36)

§ ... İki ḫatun kişi خاتون كشى bize konuk geldiler, anlara yiyecek ilet, dedi. *(Ferec. XV. 20)*

§ İncü nâm ḫatun kişi خاتون كشى dahi evinde küp vaz' idüp...
(Sic. B. XV. 8, 9)

§ Mahalle-i mezburenin üstü yanında bağı olan... nâm ḫatun kişiye خاتون كيشىيه ma'rifet-i hâkimle bir masra sucuğaz verdi. *(Sic. B. XV. 8, 211)*

§ ... Bir boğça ile ibrişim bir vukıyye miktarı var, ve bir zili ve bir ḫatun kişi خاتون كيشى kuşağı ak kuşak.
(Sic. B. XV. 4, 443)

§ Ḫatun kişileriñ خاتون كيشيلرك eyüsü eyüdür, yaramazı yaramazdır. *(Cev. Ah. XV - XVI. 448)*

§ Mezbur Mustafa Çavuştan ve zevcesi Mâide katundan قاطوندن da'va eylediğimde araya muslihun tavassut idüp...
(Sic. A. XVI. 3, 7)

§ Fatıma binti Abdullah nâm katunuñ قاتونك nefsine ve üzerine lazım gelen on bir altuna kefil oldum.
(Sic A. XVI. 4, 1371)

§ Şemsettin mahallesinden Ayşe katun قاطون binti Recep nâm hatun... *(Sic. A. XVI. 2, 897)*

§ Hiç bir ḫatun kişi خاتون كيشى hilmden ahsen boğmak ile boğmaklanmadı. *(Rav. Ah. XVI. 380)*

§ Gemi helâk olup halk denize döküldü amma bir tahta üzerinde bir ḫatun kişi خاتون كيشى bir süt emer oğlancık ile gark olmadı. *(Câm. Na. XVI. 98)*

Kül, hiyme: hakister, odun; nife: yaka, bânu بانو [*Fa.*]: katın قاطن
(Genc. XVII. 56)

katurmak : Katılaştırmak, pekleştirmek; katmak, sürmek (?).

Zülfün havası iledürür ger nefes-i subh
Yüzün katurup قاتورب sünbül ü reyhana girürse
(Kadı. XIV. 372)

kav (I) : Hav, kumaştaki ince tüy.

§ Ḫav خاو [*Fa.*] : Ol kav قو (harekelidir) ki çukada ve katifede olur. *(Şamil. XVI. 421)*

§ Pürze پرزه [*Fa.*] : Ton kavı قاوی . *(Şamil. XVI. 220)*

kav (II) : Kavlamış yılandan çıkan deri.

§ El-mütekavvibü المتقوب [*Ar.*] : Ve dahi kavlamış ve kavı قاوی dökülmüş yılan. *(Terceman. XV. 237)*

§ Kankı kul kim mü'min ola, ana sayruluk verse, ol sayruluğa sabreylese yazığı soyulur heman, şol yılan kavı قوی gibi soyulur. *(Güzide. XV. 119)*

Ilan gibi çü kavıñdan قاوکدن çıkarsın
Dem-i pür-semmile canlar yakarsın
(Hüs. Dil. XVI. 197)

§ El-mislâḫ المسلاخ [*Ar.*] : Yılan gömleğidir, yılda bir bırağur, kav قاو dahi dinür. *(Kdeb. XVIII. 352 - 2)*

kavata : Ağaçtan yapılmış çanak.

§ Şergıç شرغج [*Fa*] : Ağaç çanağa denir ki kersen ve kavata قواته ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 350)*

§ Lâk لاك [*Fa.*] : Ağaç tekneye denir ki Tükide büyüğüne kersen ve küçüğüne kavata قواطه derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 542)*

§ Kersan کرسان [*Fa.*]: Kavata قواطه ta'bir olunan zarfa denir ki ağaçtan düzerler. *(Bürh. XVIII - XIX. 476)*

§ Cümcüme جمجمه [*Ar.*]: Ağaçtan yapılmış çanağa ve kavataya قواطیه denir. *(Nuhbe. Ş. XVIII - XIX. 189)*

kavcar : Kıvılcımla tutuşabilen nesne, kav.

§ Ḫaf خف [*Fa.*]: Kavcar قاوجار dedikleri yanmış bez ki çakmaktan odu anınla tutarlar. *(Deş. XVI. 179 - 2)*

kavık :→ kavuk.

kavilleşmek : Sözleşmek, sözbirliği yapmak.

§ Bir gün iki avcı ol aradan geçerdi. Birbiri ile kavilleştiler قول‌لشديلر kim ağ getireler ve ol üç balığı tutalar. *(Kel. XIV. 40)*

kavil yeri : Buluşmak üzere sözleşilen yer, randevu yeri.

k akşamdan vardım kavil yerine
Öne gördüm, kömür gözlüm gelmedi *(Kara. XVII. 31)*

kavka : Kavga.

Anı mir'at eyleyüp düşürdü aşk kavkasına قوقاسنه *(Kuddusi. XIX. 177)*

kavlağan : Tekrar tekrar kavlayan.

§ Mıhrat محراط [*Ar.*] : Her yılda bir kerre kavlağan قاولغن ılan. *(Bab. XVI. 1, 225)*

kavlak : Tüyü, kılı dökülmüş.

§ Ecred اجرد [*Ar.*] : Kılsız kavlak قولق olan beden. *(Bab. XVI. 1, 440)*

§ Ebtere ابتره [*Fa.*] : Kavlak قاولق deve, ya'ni tüyü dökülmüş. *(Şamil. XVI. 382)*

§ Ebtere ابتره [*Fa.*] : Kavlak قاولق deve ki yük çekmekten kavlamıştır. *(Deş. XVI. 296 - 1)*

§ Ebtere ابتره [*Fa.*] : Kavlak قولق deve, yük çekmekten ola. *(Ni'meti. XVI. 79)*

§ Ebtere ابتره [*Fa.*] : Kavlak قولق deve. *(Caf. XVI. 2 - 2)*

§ Ebtere ابتره [*Fa.*] : Kavlak قولق deve ki yük çekmeden kavlamış ola. *(Cam. Fa. XVII. 83)*

§ Es-sa'l الصعل [*Ar.*] : Tüyü dökülmüş kavlak قاولق eşeğe denir. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 262)*

kavlak bolmak : Kavlamak.

§ İcrad اجراد [*Ar.*] : Dazlak olmak ve çıplak olmak ve kavlak bolmak قولق بولمق. *(Bab. XVI. 1, 440)*

kavlamak (I) : Kovlamak; zemmetmek, gıybet etmek.

Ol kişi kim halkı gıybet eyleye
Ayruk özrün söyleye ya kavlaya قوليا
Lâcerem gıybet kılan müzdun yıkar
Ol yuyunur yazuklarından çıkar
(Yuz. Şeyd. XIII. 39)

kavlamak (II) : Tüyü dökülmek, derisi ve kabuğu soyulmak.

§ Mecmu-ı gövde kavlar قولر yılan gibi. *(Mü. Şi. XIV - XV. 212)*

§ Sâlıḫ سالخ [*Ar.*] : Bir nevi yılandır ki yılda bir gez kavlar قولر. *(Hay. XV. 12)*

§ El-mütekavvibü المتقوب [*Ar.*] : ve dahi kavlamış قاولمش ve kavı dökülmüş yılan. *(Terceman. XV. 237)*

§ Eyyup filhâl kavladı قولدى (harekelidir), ibadete kalkmağa takatı kalmadı, şişti. *(Cev. Ah. XV - XVI. 95)*

§ Enbüre انبره [*Fa.*]: Kavlamış قاولامش develer ki yük çekmekten kavlamış ola. *(Şamil. XVI. 216)*

§ El-kufa'î القفاعى [*Ar.*]: ... Burnunun derisi kabuk kabuk kavlar قاولر ola. *(Ah. XVI. 828)*

§ As آس [*Fa.*] : Altı mânası var... Hâmis, kavlamış قاولمش ve tüyleri dökülmüş deveye denir. *(Bürh. XVIII - XIX. 36)*

Hayye vü sü'ban : yılandır, kavlamak قاولق da : insilâh انسلاخ [*Ar.*]
(Asım. XVIII - XIX. 17)

§ El-kanafiş القنافش [*Ar.*] : Şol kimseye denir ki burunu kavlamış قاولمش kızıl et gibi kıpkızıl ve sakalı kaba ve taslak ola. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 347)*

kavlanmak : Tüy, deri, kabuk değiştirmek, kavlamak.

§ Lengeç, yılda altı gez kavlanur قولانر. *(Hay. XV. 101)*

kavlaşmak : Çekiştirmek, zemmetmek.

Mısr içinde ne ki avrat var kamu
Kavlaştılar قولشديلر Zeliha'yı ey amu
Ettiler Zeliha'ya gelmiş belâ
Âşık olmuş ol bir İmranî kula
Kavlaşı ikisi saray kapusuna
Eri gelmiş Kutayfer üstlerine
Ol avratlar kim anı kavlaştılar قولشديلر
Sonra gör anlar neye sataştılar
Kavlaştılar قولشديلر Zeliha'yı anlar kama
Pes bize ibret yeter bu iş amu
(Yuz. Şeyd. XIII. 39)

kavlucuk : Kav, çakmak keseciği, kavlıkçık.

Her ki senün kandalığun der bana
Çakmacuğum kavlıcuğum قاوليجغوم hep ana *(Ruşeni. XV. 90)*

Bu sözü çün muştuladın sen bana
Çakmacuğum kavlucuğum قاولوجغم al sana *(Ruşeni. XV. 98)*

Çakmacuğum kavlucuğum قاولوجغم nolduğun
Âleme enbanum ünü dolduğun *(Ruşeni. XV. 102)*

kavluç : Fıtıklı, kasığı yarık.

§ Debe دبه [*Fa.*] : Türkide kavluç قاولج derler. *(Deş. XVI. 323 - 1)*

§ Bâd-ḫâye بادخايه [*Fa.*] : Debe-hâye ki kavluç قاولوج dahi derler. *(Deş. XVI. 90 - 2)*

§ Debe دبه [*Fa*] : Bir marazdır ki hâyenin kisesi içine bağırsaklar veya su dolar veya yağla dolar, ol illete debe derler Türkide kavluç قولج derler. *(Ni'meti. XVI. 295)*

§ Debbe دبه [*Fa.*] : Kavluç قاولوج. *(Şamil. XVI. 431)*

§ Bâd-ḫâye بادخايه [*Fa.*] : Kavluç قاولوج. *(Şamil. XVI. 217)*

§ Fenc فنج [*Fa.*] : Kavluç قاولوچ. *(Şamil. XVI. 388)*

§ Debe دبه [*Fa.*] : İllet-i ma'rufe Türkide kavluç قولوج derler. *(Nuh. Tuh. XVII. 183 - 1)*

§ En-enfaḫ الانفخ [*Ar.*] : Bad-ḫâye [*Fa.*] kişiye denir ki debbe ta'bir olunur. Torba şişip kabarır maddesi-rih-i galizadır; Türkide kavluç قاولج denir... *(Kam. XVIII - XIX. 1, 563)*

kavluk : Kav, çakmak konulan kese.

§ Ak derlik: 18, iki kavluk قولق: 15, kadife yastık: 50. *(Sic. B. XV. 1, 13)*

§ Çenber, yağlık, kavluk قولوق, bohca... *(Sic. K. XV. 2, 157)*

§ Nezkep, kuşak, kavluk قولوق, sade yastık... *(Sic. K.XV.1,300)*

§ İki kavluk قولق, iki boğca... *(Sic. K. XVI. 3, 10)*

kavram yeri : Koyun keçi gibi hayvanların semizliğini, zayıflığını anlamak için elle kavranılan yer, boş böğür.

§ El-afl العفل [*Ar.*] : Koç kısmının semizliğini ve arıklığını bilmek için el ile yoklanacak kavram yerine قاورام يرينه denir. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 291)*

kavsara : Sepet.

§ Cülle جله [*Fa.*] : Kavsara قوصره, ya'ni sepet. *(Ni'meti. XVI. 245)*

§ Küvar كوار [*Fa.*] : ... Ve sepet ki yemiş korlar, kavsara قوصره mânasına. *(Ni'meti. XVI. 552)*

kavsık : Çakmak takımından çakmak taşına çarpmakta kullanılan demir.

§ Zendün keebün زندكاب [*Ar.*] : Ateşi çakmayan üst çakmaktır ki Türkisi kavsıktır قاوسيق در. *(Kdeb. XVIII. 229 - 2)*

kavşık : → **kavşıksız.**

kavşıklanmak : İki şey birbirine kavuşmak, birbiri üstüne gelmek.

§ Et-tedammur التضمر [*Ar.*] : Gövdenin derisi pek arıklık sebebiyle salkılanıp birbirine kavşıklanmak قاوشقلنمق mânasınadır. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 6)*

kavşıksız, (kavşık) : Kavuşmayan.

§ Dirlik درليك، درلك [*Fa.*] : Boyu ve yeni kısa ve göksü kavşaksız قاوشقسز câmeye denir, nîmtene gibi.

kavtan : Kaftan. *(Bürh. XVIII - XIX. 270)*

§ Bir dolama kavtan قوتان ve bir kırmızı dolama ve bir aba çakşır ve... *(Sic. K. XV. XVI. 4, 141)*

kavuk, (kavık) : 1. Mesane, sidik torbası.

§ Kaynamış şarap böğrek ve kavukda قاوقده kum ve taş bitüre. *(Yadigâr. XIV. 11 - 6)*

§ Böğrekte ve kavukta قاوقده olan taş içün demür dikeni suyiyle... *(Yadigâr. XIV. 115 - 2)*

§ Kavukdağı قاوقدەغی ve böbrekteki taşları gidere. *(M. Bay. XIV. 2)*

§ Ve kavukta قاوقده baş olmak ve su yolu tutulmak ve seles-ülbevl sebebi ve alâmeti ve ilâcındadır. *(Mü. Şi. XIV - XV. 59)*

§ ... Eyitti ki: Oğlum Halil Mehmet'in kavuğunda قاووغنده taş olduğu cihetten Cerrah Musa oğlu Hayrettin'e izin verdim ki kavuğun قاووغن yarıp ol taşı ihraç ede. *(Sic. B.XV. 5, 73)*

§ El-mesanetü المثانة [*Ar.*] : Sidik yatağı ve sidik kabı ya'ni kavuk قاووق. *(Terceman. XV. 279)*

§ Mesanede ya'ni kavukta قاوقده menfaatleri budur kim yellerini dağıtır ve taşlarını uvatır ve arıtır. *(M. Na. XV. 6)*

§ Bulanık su içmekten sakınalar kim böğreğinde, kavuğunda قوغنده taş eyler. *(Hazain. XV. 17 - 1)*

§ ... Hâlip böğrekten alır kavuğa قوغه döker. Kavuğa ad mesâne dirler, südük inip dirilecek yerdir, bir kisedir bellut şeklinde. *(Hazain. XV. 64 - 2)*

§ Böğrekte ve kavukta قاوقده biten taşı giderir.
(Akr. XV. 37)

§ Yürek ve böğrek ve öd ve kavuk قوق ve bağarsak ve mi'de.
(Leys. Mu. XV. 280 - 2)

§ ... Böğrek ve kavuğuñ قاوغك taşını uvadır. *(Akr. XV. 362)*

§ Kümizdân كيزدان [*Fa.*] : Kavuk قاوق, mesâne mânasına.
(Caf. XVI. 142 - 2)

§ Mesâne مثانة [*Ar.*] : Sidik mevzıı ki ana kavuk قوق derler.
(Bab. XVI. 1, 294)

§ Âbdân آبدان [*Fa.*] : Su yeri demektir... ve havza ve kavuk قاووق ki mesâneye denir. *(Deş. XVI. 239 - 1)*

§ Şâşedân شاشەدان [*Fa.*] : Kavuk قاوق ki sidik kabıdır.
(Ni'meti. XVI. 419)

§ Kursağından kavuğu قاووغی koruldadı kabardı.
(Sır. XVI. 143)

§ Âbdân آبدان [*Fa.*] : Kavuk قاوق. *(Şamil. XVI. 191)*

§ Şâşedân شاشەدان [*Fa.*] : Kavuk قاوق. *(Şamil. XVI. 203)*

Merdüm : insan ü âbdân آبدان [*Fa.*] : kavık قاويق
Pusu yeri: nihâle, mâz: kapu *(Genc. XVII. 78)*

§ Mesânet مثانت [*Ar.*] : Kavuk قوق. *(Müntehab. XVII. 85 - 2)*

§ Mesâne مثانه [*Ar.*], câygâh-ı bevl جايكاه بول [*Fa.*]: Bevl duracak zarf ki kavuk قاوق ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 161)*

§ Âbdân آبدان [*Fa.*]: ... Ve mecma-ı bevl olduğu itibariyle insanın ve sair hayvanın mesanelerine de âbdân denir. Türkide kavuk قووق ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 25)*

2. İçi boş şey.

§ El-müsahhar المسحر [*Ar.*] : Cevfi izale olunmuş kavuk قاوق nesneye denir. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 888)*

§ El-ḫılye الخلية [*Ar.*]: ... Huzme dedikleri şecerin omca tarafına denir ki biaynihi rakod şeklinde ve içi özsüz kavuk قاووق olmağla anda arılar yuva edip bal yaparlar.
(Kam. XVIII - XIX. 3, 806)

kavur : Gâvur, kâfir.

§ İstediğim kavuruñ قاورك yumrucasın ezeyim, kızıl suyun akıdayım. *(Hamza. XIV - XV. 54, 138)*

§ İmdi gidi kavur قاور seninle oynayalım deyip... *(Hamza. XIV - XV. 26, 118)*

kavurga, (kavurka): Kavrulmuş buğday, mısır, nohut gibi şeyler.

§ Kavurga قورغه karın doyurmaz. *(Ata. XV. 23)*

§ Kübîde كبيده [*Fa.*] : Arapların savîyk dedikleridir ki kavrulmuş undur. Türkçe kavrulmuş daneye kavurka قاورقه ve ununa kavut derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 472)*

kavurka : → **kavurga.**

kavurmak : Kızartmak.

§ Tâbe تابه [*Fa.*] : Tava ki içinde yumurta bişürürler. Ve balık ve saire kavururlar قاوررلر. *(Deş. XVI. 211 - 2)*

kavuşkan : Yapışkan, asılgan.

§ Âvijgin آويژكن [*Fa.*] : Ulaşkan ve kavuşkan قاووشقان. *(Deş. XVI. 241 - 1)*

kavuşmak : Birleşmek.

§ Vaktâki yetiştiler ikisi kavuştuğu قاوشدغى yire. *(Cev. Es. XV. 400)*

§ Ol kıyamet heybetinden ay ve gün birbirine kavuşup قوشب kapkara ola. *(Delil. XV. 154)*

kavut, (ḫavut) : Kavrulmuş hububat unu.

§ Arınmış sumak otuz direm, arpa kavudu قودى ve kuru beksumat onar direm. *(Yadigâr. XIV. 89 - 2)*

§ Ve eğer on dirhem armut kavudun قاوودن bile karışduralar, revâ ola. *(Yadigâr. XIV. 53-1)*

Gönülle gel benim gönlümü avut
Bişirme hile ocağında kavut قاوت *(Işk. XIV. 301 - 2)*

§ Resûl Aleyhisselâm Safiyye'yi aldığı vakıt hurma ile kavut ile قودله da'vet eyledi. *(Müneb. XIV - XV. 204 - 1)*

§ Bir öyünde sirke, sütlü aş, kavut قود yimeyeler. *(Hazain. XV. 32 - 1)*

§ Oruç tutardı kavut قود getirdiler ve su getirdiler orucun sıya. Zaif olmuştu, sımadı orucunu, tamam etti.
(Kesir. XV. 45)

§ El-habeketü الحبكة [*Ar.*] : Kavut قاود danesi.
(Terceman. XV. 256)

§ Evliyadan ba'zısın gördüm orucun açıcak avucuna biraz kavut قود koyar diliyle yalar. *(Cinan. XV. 40)*

§ Es-sevîyk السويق [*Ar.*] : Kavut قاوت dedikleri ki unu su ile karıştırıp tava içinde helva gibi pişirirler *(Ah. XVI. 526)*

§ Âbkâme آبكامه [*Fa.*]: ... otuz rıtıl buğday ya arpa ununu tuzsuz ve hamursuz muhkem yoğururlar. Ba'dehu ekmek gibi bişürürler. Ve kuruduktan sonra döverler. Otuz rıtıl kavuda قوده yirmi rıtıl tuz katıp bir yeşil sırçalu içinde yoğururlar. *(Deş. XVI. 296 - 2)*

§ Bir akçalık un bin akçalık kavut قاوود. *(Rahat. XVI. 212)*

§ Pist پيست [*Fa.*] : Kavut قود, sevîyk mânasına ki kavrulmuş una derler. *(Ni'meti. XVI. 162)*

§ Püst پست [*Fa.*] : Kavut قوت sevîyk, mânasına.
(Caf. XVI. 27 - 2)

§ Besise بسيسه [*Ar.*] : Sayağıyle ya zeyt yağıyle, unla, keşle karılmış kavut قوت . *(Bab. XVI. 1, 136)*

Vüs': takat, yarma vü kavut قاووط: Ceşiş جشيش [*Ar.*]
(Naz. Le. XVII. 38)

§ Lett لت [*Ar.*] : Kavutu قاووتى su ile ve gayri nesne ile ıslatıp karıştırmak. *(Aks. XVII - XVIII. 267)*

§ El-cezize الجذيذه [*Ar.*] : Ḫavut خاود ve Türkçe kasıl ki helva miyanesi gibi bir taâmdır. *(Kdeb. XVIII. 421 - 1)*

§ Es-savîyk الصويق [*Ar.*] : ... Kavuda قاوده denir.
(Kam. XVIII - XIX. 3, 7)

§ Pist پست [*Fa.*] : Umumen un ve dakik ve hususen kavrulmuş una denir. Gerek buğday ve gerek sair hububat unu olsun. Arabide savîyk ve Türkide kavut قاود denir.
(Bürh. XVIII - XIX. 156)

§ Kübîde كبيده [*Fa.*] : Arapların savîyk dedikleridir ki kavrulmuş undur. Türkçe kavrulmuş daneye kavurga ve ununa kavut قاوت derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 472)*

§ Es-sevîyk السويق [*Ar.*] : Kavut قاود ta'bir olunan nesneye denir. Unu yahut hububatı kavurduktan sonra nefih ve riyhini taklil için birkaç defa ıssı su ile ba'dehu mâ-i bârit ile gaslederler. Bedevilerin ekseri zad-ı rahlarıdır. Dağarcığa basıp yolda tegaddi ederler. Ve meyvaların sevîykı bad-et-tecfif kavurup sahkeylemekle olur.
(Kam. XVIII - XIX. 2, 931)

§ Pist پست [*Fa.*] : ... Alel-husus kavrulmuş una ıtlak olunur ki Türkçede kavut قاود denilirmiş. *(Kam. Os. XIX. 345)*

kavut eylemek : Kavrulmuş hale getirmek.

§ ... İlaç oldur kim alucu kavut eyleyeler قاود ايليالر ya elmayı, ya enarı üçünde birisinden ayva suyıyle vereler.
(Hazain. XV. 13 - 2)

kavuz : Çeç elenirken kalburda kalan kapçıklı tane.

§ Alâeddin elinden altı mut dört kile kavuz قاوز ve yetmiş dört mut iki kile sâfi buğday ve on iki kile bulgur ve...
(Sic. B. XV. 11, 244)

kavza : Ilıca, kaplıca.

§ Ilıcaya Araplar hammam derler, Lâdik ve Amasya illerinde kavza قوزه derler. *(Ev. XVII. 2, 393)*

kavzamak : Kavramak, yakalamak.

Sen ayruk kişi davarın umadın
Ki kavzayasın قوزايسن ü gözün yumadın *(Süh. XIV. 267)*

Çü Hurşidi kolıyle kavzadı قوزدی şah
Sanasın geldi Kavsin burcuna mah *(Hurş. XIV. 13)*

Dediler kim bizim bitti işimiz
Öğüş kavzamağa قوزامغا yok teşvişimiz *(Hurş. XIV. 69)*

§ ... ve şol yakınlarını fida itmekle, ki anı kavzarlarıdı قوزرلردی... *(Cev. Es. XV. 304)*

kavzanmak : Elleriyle tutunmak istemek.

Kavzanup قوزنب turmaduğum yazgıl ana
Gözlerim görmediğin hem ayt ana
(Yuz. Şeyd. XIII. 84)

Kendü dahi kavzanup قوزنب turamaz örü
Dün ü gün ol senin içün kığıru *(Yuz. Şeyd. XIII. 75)*

Ağladım ben Ya'kub'u görmez ola
Hem yerinden kavzanup قوزنوب turmaz ola
(Yuz. Şeyd. XIII. 90)

kay, (kayı (I)) : Yağmur, sağanak, bora.

Bu gün aşkın odundan ıssı aldık
Bize kayu değil ger kar u kaydur قيدر
(Veled. XIII - XIV. 16)

Kişi aşka vericeğiz yakayı
Yakasını yırtar dutar yakayı
Nedir şadılık ya kayı anlamaz
Yazın ıssı kışta kayı قاىى anlamaz *(Süh. XIV. 123)*

Yiygü : taâm, uyku : menam, süci : müdam ü gays غيث [*Ar.*] : kay قاى
(Fer. XIV. 13)

§ ... Ve yağmur, kayı قاىى olup gelmek müteazzir olsa...
(Enfes. XV. 288)

Kanda kim Cemşit Han seyran ider
Hak Taâlâ ol yeri bâran ider
Kayı قاىى Han anınçün oldu ana ad
Cümle bildi anı eyle kıldı yad *(Enveri. XV. 77)*

§ Musa eyitti: İlâhî bir avrat zahmeti, bir yana kay قاى zahmeti, bir yana koyun dağılduğu. *(Tuh. Le. XV. 321)*

§ Bârendegî بارندكى [*Fa.*] : Kay قاى . *(Caf. XVI. 13 - 2)*

Sabah olsa hava yağmurlu bıkma
Ki tan kayına قاىينه demişler kayıkma *(Güvahi. XVI. 68)*

§ Bârendegî بارنده‌کی [*Fa.*] : Kay قای ki yağış dahi derler.
(Deş. XVI. 365 - 2)

§ Bâride باریده [*Fa.*] : Kay قای ki yağış dahi derler.
(Deş. XVI. 302 - 1)

§ Bârendegî بارندکی [*Fa.*] : Kay قای ki yağış dahi derler.
(Ni'meti. XVI. 115)

§ Bârendegî بارنده‌کی [*Fa.*] : Yağış ki kay قای dahi derler.
(Nuh. Tuh. XVII. 204 - 2)

Rih ne : yel, kay قای haya حیا [*Ar.*], toz : heba
(Naz. Le. XVII. 4)

Nezel نزل [*Ar.*] : kay قای, oluk, aktı: mizab, zab
(Naz. Le. XVII. 5)

§ Es-sâib الثائب [*Ar.*]: Yağmur mukaddimesi olan şedit rüzgâra denir ki bora ve kay قای ta'bir olunur.
(Kam. XVIII - XIX. 1, 86)

kayağan : Yumuşak taş.

§ El-mahıs الحص [*Ar.*] : Yumuşak taş, hacer-i mülâyim gibi, kayağan قیاغن dinür. *(Kdeb. XVIII. 638)*

kaya koltuğu : Kaya kovuğu, siper olarak kullanılan kaya dibi.

§ Atları bir dereye bir kaya koltuğuna قیا قولتوغنه kodu, bir sazdan bir gümelte yaptı anda turdu. *(Ferec. XV. 442)*

kayakuşu : Başı kızıl, serçeye benzer bir kuş.

§ El-hummere الحمرة [*Ar.*] : Kayakuşu قیاقوشی, başı kızıl serçe gibi. *(Ah. XVI. 319)*

kayasa : Kolan kayışı.

§ Heyâse هیاسه [*Fa.*] : Kolan kayışına denir ki kayasa قیاصه ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 632)*

§ On beş kayasa قیاسه : 8, yirmi bir aşurma: 14.
(Sic. B. XV. 10, 145)

kayd : Düşünce, endişe; emel, arzu; iş güç.

Sevinir cühut işiticek döşek
Sanurdu at arpa yiye ol eşek
Ne kim kaydı قیدی vardı bitirdi cühut
Çadır katın aldı oturdu cühut *(Süh. XIV. 215)*

Yedi gün dün ü gün düğün eyledi
Ululara döktü vü hun eyledi
Tamam eylediler ne kim kayd idi قیدیدی
Ana resm ile hoş kebin kıydıdı *(Süh. XIV. 332)*

kayda (I) : Nerede.

Er yiğit kayda ürker ürkülerden
Yahşi at belinlemez ilgülerden *(Kadı. XIV. 596)*

Her zaman suya varıp gelmez senek
Kayda قایدا geçer er yerine her zenek *(Kadı. XIV. 594)*

kayda (II) : Gayda.

Nâenban نا انبان [*Fa.*] : Ney-i enban mânasınadır ki tulum borusudur. Tulumu üfürüp düdük ile çalarlar. Türkide kayda قایدا ta'bir ederler. *(Bürh. XVIII - XIX. 582)*

kaydın görmek, (kaydını görmek) : **1.** Çaresine bakmak, vazifeyi, hizmeti yerine getirmek.

§ Sultan-ı Mağrıp'tan elçi geldi, ekâbir ve a'yan karşı vardılar, i'zaz ü ikram ile getirip kondurdular, kaydın gördüler قیدین کوردیلر sabah oldu şah tahte geçti, erkân-ı devlet yerli yerince karar etti, elçi gelip nameyi şah nazarında kodu.
(Ferec. XV. 451)

§ ... Ne kişisin deyü sordular, hikâyetini mufassal söyledi. Sultan eyitti: Kaydını görüñ قیدینی کورك atasına gönderelim.
(Ferec. XV. 533)

§ Eşek : ... sahibimiz yaramaz haber söyledi, eğer bu gece dahi yem yimezse sabah boğazla, etini sat bir genç öküz al dedi. Kaydıñı gör قیدیکی کور hey ahmak öküz, bu gece yemini yi, yohsa ayruksı olursun dedi. *(Ferec. XV. 442)*

§ ... Levvaha dahi vardı hacetini arzeyledi. Meğer Hoca Beşir'in ol demde hatırı gayri nesneye meşgul idi : Bizi ma'zur tut, yarın gelesiz kaydınızı görevüz dedi.
(Ferec. XV. 306)

§ Şahzade sureti gösterip kıssayı diyiverdi. Sait eyitti : Zarılığın yerinde imiş. Niçin setrederdin, disen, kaydın görsek قیدین کورسك olmaz mı? Seyf eyitti: Utanırdım. *(Ferec.XV.347)*

§ Mellâh altunu aldı, evi kaydın قیدین ve kendi yarağın gördü کوردی vasıyyet etti, va'degâha gelip oturdu.
(Ferec. XV. 506)

2. İdam etmek.

§ İzmiroğlu Cüneyt Bey'i tutup kaydını gördü قیدینی کوردی .
(T. Oruç. XV. 48)

§ Kardaşlarım benden söz açtı, uğrudur, atamızı öldürdü, cezasını verin dediler. Melik eyitti : Bana ısmarlan kaydını görem قیدینی کورم dedi. *(Ferec. XV. 243)*

kaydını görmek : → **kaydın görmek.**

kaydını kayırmak : → **kaydını kayurmak.**

kaydını kayurmak, (kaydını kayırmak) : İdam etmek.

Heman bir gaziye Osman buyurdu
Tekür'ün def'i kaydını kayurdu قیدین قیوردی
(Hadidi. XVI. 57)

§ Belinden sarılup atından ayırdı ve zemine nakşedüp fil-hâl kaydını kayırdı قیدینی قایردی . *(Solak. XVII. 107 - 2)*

kaydın yimek : Kaygısını çekmek, ilgi göstermek.

Cümle peygamber kamu nefsî diye
Ümmetinin bes nice kaydın yiye قیدین یبه
(Melhame. XIV - XV. 8 - 2)

Bizden ilerü gelenler ne demiş
Her nemersenin nice kaydın yemiş قیدین یمش
(Melhame. XIV - XV. 57 - 1)

Şular kim bunların kaydın yidiler قیدین یبدیلر
Bulusar dörtşer cennet dediler *(Muham. XV. 458)*

§ Bir işte kim bir kişi Allaha tevekkül ede, Allah anın kaydın yer قیدین یر. *(Müz. XV. 235)*

Şular kim maslahat kaydın yimişler قیدین یمشلر
Binin fikr et birin işlen dimişler *(Veyse. XVI. 91 - 1)*

Şular kim her sözün kaydın yimişler قیدن یمشلر
Bilürsüz ön uran okçu demişler *(Yuz. Şems. XVI. 128)*

Şular kim her işin kaydın yimişler قیدین یمشلر
Er ol ur baş yar tek sen demişler *(Yuz. Şems. XVI. 372)*

Budur Kaygusuz dedüğü
Âlemin kaydın yedüğü قیدین یەدوکو
Muhammed miras koduğu
Bu yol ol devlet yoludur *(Alâ. XVI. 63)*

kaydırmak : Göndermek, saptırmak.

Tenine er tonun giydirmiş idi
Ol uğruca yola kaydırmış idi قیدرمشیدی *(Hurş. XIV. 33)*

kaygu başına ağmak : Endişeye düşmek.

§ Gönlü gayet daraldı, kaygu başına ağdı قیغو باشنه اغدی. *(Ta. Şahi. XVI. 107 - 1)*

kaygulu eylemek : Üzmek, kederlendirmek, kayguya düşürmek.

§ Turımaz oturmak diler, çok oturımaz yatmak diler, bu vâkıalar gönlün kaygılu eyler قیغلو ایلر. *(Hazain. XV. 71 - 1)*

kaygurmak : Kaygulanmak, esef etmed, üzülmek, mütessir olmak.

Benim ile gönlün nedir bileyim
Nice kayguram قیغورم ahi şad olayım *(Süh. XIV. 210)*

§ ... Kendi halin ve kıssasın bulara ayıttı, anı işitip yavlak kaygurdular قیغردلر ve eyittiler: Ol kuşların savaş için cengâli ve minkarı var idi, bizim ne ceng için cengâlimiz var, ne... *(Kel. XIV. 225)*

§ Kaçan İblis gördü kim anın mali cümle gitti ve ol hiç kaygurmadı قیغرمد ve sabrın ve tâatin dahi arturdu. *(Enb. XIV. 320)*

§ Dünyada gerinizde koyup gittiğiniz nesnelere kaygurmañ قيغورملك. *(Rahat. XVI. 238)*

kaygurtmak : Üzmek, kaygulandırmak, endişeye düşürmek.

§ Ey peygamber kaygırtmasun قيغرتمسون seni şunlar ki evişürler küfürde. *(Cev. Es. XV. 162)*

kaygu sanmak : Keder vermek.

Size yavuz sanan iylik görmesin
Kaygu sanan قيغو صانان şazlığa ermesin *(Yuz. Da. XIV. 84)*

kaygusunu yimek : Merakına düşmek, tasasını çekmek.

Çok selâm kıldı sana kayguñ yidi قيغوك يدى
Selâmım değür dedi ısmarladı *(Yuz. Şeyd. XIII. 46)*

Çü kimse kaygumuzu yir قيغموزى يير yoktur
Bize bu aracukta yer yoktur *(Işk. XIV. 147 - 1)*

§ Halid'i... Haccam gördü, çağırdı eyitti : Ey yâr, vardın kanına sa'yettin; belaya giriftar olsan feryadına kim irişirdi? Niceye dek senin kayguñu yiyeyim قايغوكى ييەيم dedi. *(Ferec. XV. 469)*

§ ... Halit evdedir, kenizekle işi vardır. Cafer tıyre oldu, buyurdu: Sarayı aran ... Haccam iki hâdim alıp talepkâr oldu, buldu, eyitti: Ey haramzade, nice bir kayguñu yiyeyim قايغوكى ييەيم. *(Ferec. XV. 471)*

kayguya yüklemek : Endişeye boğulmak.

Kayguya yüklendüğümü قيغويا يوكلندوكومى söylegil
Derdimi kamu ana şerh eylegil *(Yuz. Şeyd. XIII. 84)*

kaygu yimek : Gam çekmek, endişe etmek, tasalanmak.

İmdi korkaram düşümden kir görem
Gördüğüm düşten dahi kaygu yirem قيغو يرم
(Yuz. Şeyd. XIII. 4)

§ Çünkim dükeli nesneler Tanrının takdiriyle ola, gussalanup kaygu yimeğüñ قايغو يمكك fâidesi ne. *(Yüz. Ha. XIV. 173)*

Elimden gelir ol ki kaygu yiyem قيغوييام
Suçun yoğuduğunu şaha diyem *(Süh. XIV. 245)*

§ Can hiç iki bir itmeyüp ve nice olur deyü kaygu yimedi قیغو یمدی heman ileri gelip hatunun elinden zehri aldı.
(Bektaş. XV. 329)

Hebâdır yidiğim çünkim emekler
Bu işde hasılım kaygu yimekler قیغو یمکلر *(İbrahim. XV. 43-2)*
Şahlar tapunda hâke sürer efser-i serin
Baştan geçen ne kaygu yisün قیغویسون bir külah içün
(Dâi. XV. 113)

Yoldaşın eğer gittise koldaş esen olsun
Kaygu yimegil قیغو یمکل börk içün ol baş esen olsun
(Dâi. XV. 62)

§ Eğer dilersen ki revanım senden hoşnut ola, benimçün kaygu yimeyesin قیغو یمیەسن . *(Kab. XV. 265)*

§ Ezman ḫorden ازمان خوردن [*Fa.*] : Kaygu yimek قایغو یمك Telehhüf ve teessüf mânasınadır. *(Şamil. XVI. 261)*

§ Gam-ḫur غمخور [*Fa.*] : Kaygu yiyici قایغو ییجی .
(Şamil. XVI. 127)

Yime kaygu یمه قیغو ki âdem gam götürmez
Ne âdem gussayı âlem götürmez *(Ârifîn. XVI. 81)*
Çeker dünyadan el o gösgötürü
Yimez kaygu یمز قیغو bu dünyadan ötürü *(D. B. XVI. 228)*

kayı (I) : → **kay.**

kayı (II) : → **kayu.**

kayıkmak : 1. Temayül göstermek, kaymak.
Bu devrandan ötegör, kervan yırdı, yetegör
Korku var sağda solda kayıkmadın giderler
(Yunus. XIII - XIV)

Yürü var sür çü devlet var başında
Kayıkma قایقما bu işe oğlan yaşında *(Hurş. XIV. 25)*
Nedir cânân içün can ü dil imdi
Kayıkma قیقما anlara yaz gelgil imdi *(Tennuri. XV. 187)*
Bu aşk bir derd âhıdır gidilen Hakka râhıdır
Bu aşka berk yapış zinhar kayıkma قیقمه dünya, ukbaya
(Eşrefoğlu. XV. 41)

§ Mezbur Uğurlu et keserken bıçak kayıkup قایقوب eline değip kesti, dediği ecilden... *(Sic. K. XVI. 5, 184)*

2. İnhiraf etmek, sapmak, yüz çevirmek.

§ Ağ yeleklü ötkün ohtan kayıkmayan قایقمین.
(Dede. E. XIV. 184)

Ki ger dost gönlünü yıkmayadım
Bu düşman elinde kayıkmayadım قیقایدم *(Ferh. XIV. 83)*

Kadem bas kulle-i Kaaf'a kayıkma قیقمه Kaaf'a Ahkaf'a
Nazar kıl hâ ile kaf'a ve liykin eyleme i'cab
(Muham. XV. 496)

§ Zemi' زمیع [*Ar.*] : Nesneden dönmeyüp ve kayıkmayan قیقمین bahadır er. *(Bab. XVI. 1, 204)*

Sabah olsa hava yağmurlu bıkma
Ki tan kayına demişler kayıkma قیقمه *(Güvahi. XVI. 68)*

kayınağa : Kayınbirader.

§ Mezbur Mahmut Çelebi'nin kayınağası قاین اغاسی dahi merhum Mahmut Çelebi'yi vekil-i mutlak eylediği...
(Sic. A. XVI. 2, 277)

kayınata : Kayınpeder.

§ Güyeğünün kayınatası قاین آتسی ile dostluğu kızın alıncadur.
(Anter. XIV. 2, 62)

kayınlık : Sıhriyet, dünürlük.

§ Ḫusurangerî خسرانکری [*Fa.*] : Kayınlık قینلق ve dünürlük.
(Ni'meti. XVI. 279)

kayır : Kum, kalın kum, çakıl.

Kayır قایر un olur idi İbrahim'e
Mûcize bunun gibi bin daime *(Veled. XIII - XIV. 74)*

Gelüp Hengâm'ı bildiler kim uyur
Döşeği yer idi yastığı kayır قایر *(Işk. XIV. 188 - 2)*

§ ... Eğer kumlar ve kayırlar قیرلر sağışınca dahi olursa.
(Anter. XIV. 321)

Sebze ortasında akan su idi
Çeşmelerin kayırı قایری incü idi *(Man. Tayr. XIV. 244)*

Gey ulu pınar içi dolu kayır قیر
Kaba çok ağaçlar ü gökçek çayır *(Süh. XIV. 213)*

§ Ve kişinin kim sidik yolunda kum, kayır قایر ola bir denk andan içer ise giderir. *(Edviye. XIV. 24)*

§ Ve andan bir denk içseler sidik yolundağı kumu ve kayırı قیری arıtır. *(Mü. Şi. XIV - XV. 49)*

§ Cezirede bir gün halâlimle seyrederken bir çemende bir pınara uğradık, taşı kayırı قیری cümle lâ'l ü yakut. *(İs H. XIV - XV. 466)*

Oku beğ dahi attı kazdılar yir
Yer altında çıkardı taş u kayır قایر *(İbrahim. XV. 44 - 1)*

§ Kum ve kayır قایر sagışınca kâfir bî-nihayet idi. *(Ta. Sel. XV. 78)*

§ Rig ریك [*Fa.*] : Kum ve kayır قیر. *(Şamil. XVI. 167)*

§ Yaştan kurudan, kumdan kayırdan قیردن ... *(Ta. Şahi. XVI. 47-1)*

§ Biregü bir çayın taşın, kayasın, kumun, kayırın قایرن arıtsa... *(Ta. Şahi. XVI. 85 - 2)*

Adüvden şahı kimdürür kayırdan
Ki çoktur leşkeri kumdan kayırdan قیردن *(Şeh. Ş. XVI. 79)*

Hisap olsa olur kuma, kayıra قیره
Bunun kim sağışın göre kayıra *(Şeh. Ş. XVI. 152)*

§ Ḫâsıb خاصب [*Ar.*] : Kumlu kayırlu قایرلو esen yel ve kar, karımsı ile ya dolu ile esen sovuk yel. *(Bab. XVI. 2, 80)*

§ Riğ ریك [*Fa.*] : Kum, kayır قیر mânasına ve dağ ve hat üzerine saçtıkları riğ ki kâtip katında meşhurdur. *(Ni'meti. XVI. 341)*

§ Riğ ریك [*Fa.*] : Kum, kayır قیر mânasına. *(Deş. XVI. 198 - 2)*

§ Jerağang ژراغنك [*Fa.*] : Kumlu, kayırlı قایرلی yer. *(Deş. XVI. 198 - 2)*

§ Zerağan زراغن [*Fa.*] : Kumlu, kayırlı قایرلی yer.
(Nuh. Tuh. XVII. 155 - 1)

kayırmak, (kayrımak, kayurmak) : 1. Mukayyet olmak, ilgilenmek, önem vermek.

Ken'an'dan geldim dedi işit beni
Atan Ya'kup kayurur قایرور dün gün seni
(Yuz. Şeyd. XIII. 45)

§ ... Vezareti ana ısmarladı mesâlih-i nâsı kayırdı قیردی.
(Kesir. XV. 190)

§ Ahmak olan kış maslahatını sovuk gelmeyince kayurmaz قیورمز. *(Maârif. XV. 162)*

§ Duhter eyitti: Ey mâder, senden ne gizleyeyim, Kel'e âşık oldum, çare bilirsen bana eyle didi. Dâye eyitti: Üşbu dem bu işi kayurayım قیورایم dedi. Bir eski çadır bürünüp bağa vardı bağı yörenür gibi, ıraktan Kel'i gördü...
(Ferc. XV. 459)

§ El-vebehü الوبه [*Ar.*] : Bir nesneyi kayırmak قایرمق ve sağışa katmak ve i'tibar etmek. *(Terceman. XV. 255)*

§ ... Ya senin bu işi kayurmadığıñ قیرمادغك gafletten ola, yahut hayır sanun olmadığundan.
(Leys. Ar. XV. 719)

§ ... Emr-i ibâdet oların üzerine sehl oldu, gökteki bigi ibâdete kayurmadılar قیرمدیلر. *(Leys. Ar. XV. 46)*

§ Her kim Tanrıdan korksa ve dinin işin kayursa قیورسه korku yoktur anların üzerine. *(Cev. Es. XV. 205)*

§ Asla ticaret itmezlerdi, dirlikleri maslahatın kayurmazlardı قیرمزلردی. *(Cev. Es. XV. 32)*

§ Zinanın âşikâresin haram görürlerdi, sırla olanı kayurmazlardı قیرمزلردی. *(Enfes. XV. 65)*

§ Hafta yedi gündür, iki gün şikâr et, ve üç gününde şarap iç ve iki gününde kendi işini ve halkın mesâlihini kayır قیر.
(Kab. XV. 167)

§ Ağyar nüktesinden kayırmazuz قیرمزز. *(İrşad. XV. 51)*

§ El-mübâlât المبالات [*Ar.*] : Kayırmak قايرمق ve gussalanmak.
(Ah. XVI. 925)

§ Kılmak gereklisi gerek olduğun gereğince görüp kayırmadılar قايرمادیلر kayırmazlık kıranında kurudular kaldılar.
(Sır. XVI. 50)

§ İhtimam اهتمام [*Ar.*] : Nesneye kayulanmak ve acıyıp kayurmak قيورمق.
(Bab. XVI. 2, 440)

İşini ben kayuram قايورم ben bitirem
Anı gönlü dileğine yetirem *(Şeh. Ş. XVI. 126)*

Kâtibi'm der ki sen özünü kayır
Neyleyip de halkın zemmin edersin *(Kâtibi. XVII. 74)*

§ Mirîyi kayırmak قايرمق siyakında nice mühmelât yazıp...
(Naima. XVII - XVIII. 3, 417)

§ Murat ettiklerimizi kayırmak قايرمق teklif ettikçe...
(Naima. XVII - XVIII. 5, 305.)

2. Kaygılanmak, tasalanmak, endişe etmek.

Çünkü gördü Hud anı turdu örü
Etti yâ Yusuf kayurma قايورمه gel beri
(Yuz. Şeyd. XIII. 8)

Yort ey gönül sen bir zaman asûde fariğ koş yürü
Korkma kayırma قيرما kimseden gamdan, gussadan boş yürü
(Yunus. XIII - XIV. 112)

Varalım düşmana döndürmenüz yüz
Kayurmañ قيرمك ger olur ise bire yüz *(Işk. XIV. 235 - 1)*

Lâ'l-i lebin ki ayn-i hayat oldu ver bana
Hergiz kayurmagıl قيورماغل dahi zehr-i helâhili
(Kadı. XIV. 68)

Ol ne âşıktır ki candan kayıra قايرا
Mâye vü sûd u ziyandan kayıra *(Man. Tayr. XIV. 102)*

Ger ağlaya öksüz ne nazı geçer
Ve ger kayura قايوره gönlünü kim açar *(Ferh. XIV. 26)*

§ Ve Âmine Hatun eder: Ben anı kayururam ki قایرورمکه yalnız nice ideyim... *(Si. Da. XIV. 122 - 2)*

§ Dört bin mü'min mücahit ve mürâbıt seninle bile yoldaştır, ne gayurursun قیوررسین. *(Fütuh. XIV. 35)*

Bakıp gördü Çin'din yana koptu toz
Kayurdu kızıl yanağı oldu boz *(Süh. XIV. 163)*

§ Cebrail eyitti: Eksikler yetiriciye ısmarlanmış, hiç kayırmak قیرمق hacet değil. *(Enb. XIV. 161)*

§ Menim anam menim içün kayırmasun قایرمسون. *(Dede. XIV. 74)*

§ Bu tizlik dahi delilik damarından bir damardır, nitekim bir kişi cünûn (?) olsa ne gerekse söyler kayırmaz قیرمز. *(Müneb. XIV-XV. 15 - 1)*

Hastalık bu ayda azdır bîgüman
Yi semiz etler kayırma قیرما şâdman *(Melhame. XIV - XV. 45 - 1)*

Nebi dedi eyâ Hayder kayırma قیرما
Özünü rahmet-i Haktan ayırma *(Ruşeni. XV. 45)*

Veli çün cihan-aferin sana yâr
Oluptur kayurma قیورما hoş olur bu kâr *(Ta. Sel. XV. 156)*

§ Senin dîdarına baktığımdan sonra kayırmazın قیرمزن bana dahi ne gerekse etsinler dedi. *(Kesir. XV. 73)*

§ Yâ Muhammed, Tanrı Taâlâ sana selâm kılur ve eydür kim habibim hiç kayırmasun قیرمسون. *(Güzide. XV. 30)*

Âşıkın boynuna kol salmak günehdir der isen
Sen günahından kayırma قیرمه dola benim boynuma *(Nizami. XV. 6)*

§ Eğer kullarım günah işlese kayurmaya قیورمیا, ben yarlıgayıcıyım. *(Cennet. XV. 100)*

§ Ah bu yıl hacc kılmak sevabından mahrum kaldım deyü kayurdu قیوردی. *(Cennet. XV. 79)*

§ Kayurma ki قیورمکه tahkik Tanrı eyledi altın yanındağı kuru çayı âb-ı revan. *(Cev. Es. XV. 3)*

§ Mâşıta dedi ki: Ben andan ötürü kayurmazam; gerek di, gerek dime. *(Leys. Ar. XV. 10)*

§ Hiç kayurmañ قیورملك kim ben sizden gaafil değilim. *(Leys. Ar. XV. 21)*

§ Ol sâhirler dediler ki : Yâ Fir'avn, biz senin ukûbetin ve azâbın içün kayurmazuz قیرمزز , ne dilersen işle. *(Leys. Ar. XV. 483)*

§ Ne uçmağa heves ederin ne tamuya varam deyü kayururın قیوروزن . *(Tuh. Le. XV. 232)*

Gönül hoşıyle nûş et câm-ı sâfi
Kayırma قیرما kim kerîm işi keremdir *(Şeyhi. XV. 78)*

Didi dâye önünde ölevem ben
Kayurma قیورمه anın içün yime gam sen *(Mih. XV. 351)*

Güneşten dahi rûşendir zamirin
Kayurma قیورمه çünkü Haktır destgirin *(Mih. XV. 31)*

Ey âşıklar ey sadıklar ey esrükler ey ayıklar
Kayurmaz قیورمز canı, başından girenler işbu meydana *(Eşrefoğlu. XV. 16)*

Götürülmez deme ağyar aradan ey Ruhi
Sen kayırma قایرمه orayı ah-ı sehergâh bilir *(Ruhi. XVI. 155)*

Haset oduna hasudun yakarsa nola ciğer
Kayurma قیورمه anı ko çeksin azab ü derd-i elîm *(Lâmii. XVI. 27)*

§ Vâ-ḫurden واخوردن [*Fa.*]: Kayurmak قایورمق . *(Şamil.XVI. 333)*

§ Vâ-hurden واخوردن [*Fa.*]: Kayırmak قایرمق . *(Ni'meti. XVI. 39)*

§ İstivlâğ استولاغ [*Ar.*] : Zemmolunduğuna arlanmayup kayırmamak قایرمق . *(Bab. XVI. 1, 276)*

Eğer kızın var ise kimse almaz
Delikli taş kayurma قیورمه yerde kalmaz *(Güvahi. XVI. 92)*

Cânâ bugünkü âlemi dünyaya vermezin
Şimden gerü cihanda ölürsem kayırmazın قیرمزین
(Yahya Bey. XVI. 171)

Kayırma قیرمه (harekelidir) ey gönül kahretse dilber
Çü lutfedüp revan ohşayasıdır *(Gülşeni. XVI. 16)*

Bas ayak başı kayırma قیرمه ey bülbül
Nîşsiz nûş ü hârsiz yok gül *(Mîri. XVI. 132)*

§ Benim dâiremde durmuşlar ahvalimi kayırırlar قایررلر.
(Şevahid. XVI. 43)

Hisap olsa olur kuma, kayıra
Bunun kim sağışın göre kayıra قیره *(Şeh. Ş. XVI. 152)*

Sen arslansın kayırma قیرمه tilkilerden
Yürü tepren ne korkarsın bu erden *(Şeh. Ş. XVI. 62)*

§ Ey Hâfız, endişe eyleme, ya'ni kayırma قایرمه.
(Ha. Ş. XVI. 1, 219)

Didi Seyyid bu takdir-i Girdigâr
Kayurma قیورمه kim olacak işleri var *(Battal. XVIII. 87)*

3. Sakınmak, çekinmek.

Eğer dirseğimden kolum üzeler
Eğer karşıdan suretim bozalar
Ne bundan kayuram قیورم ne andan kaçam
Ne aram, üşenem, ne attan inem *(Süh. XIV. 164)*

§ İneğin sayağını yiyeler üzerine sırf şarap içeler sovuktan kayurmaya قیورمیه. *(Yadigâr. XIV. 33-2)*

Ne turursuz turun, bir bir kuşanın
Ne kayırın, ne korkun ne üşenin *(Dah. XIV. 26)*

Heman ol birisine kim buyurdu
Yüzün kayırmadı, kapıya sürdü *(Dah. XIV. 33)*

Münkir ü kâfirden ol kayırmaya قایرمیه
Ana karşı müddei dem urmaya *(Ga. XIV. 157)*

§ Eğer göklerin yerlerin ehli, dağlar denizler bana âsi olsalar yerlerini oddan kıluram, hergiz kayırmazam قیرمزم.
(Ta. Şahi. XVI. 62 - 1)

§ Zeyn melâletle yatıp uyudu, heman gerü pîri düşünde gördü eyitti: Ey civanmert, kayurma قيورمه sabah tur, eline kazma al... *(Ferec. XV. 135)*

Gözlerim incine sanma yolu kumundan anın
Toprağ ol göze ki bunun gibi kumdan kayıra قيره
(Nizami. XV. 47)

Deldiler şehri külüng ile çeri
Taş atuben hiç kayurmaz قايرمز biri *(Enveri. XV. 50)*

§ Bâk باك [*Fa.*] : Eymenmek ve kayırmak قايرمق .
(Miftah. XV. 53)

Kayurmazam قيورمزم hezaran müddaiden
Anın aşkıyle çün bîgâne geldim *(Eşrefoğlu. XV. 16)*

§ Ey ikindi namazını kılanlar, bizim nurumuz size kılavuzdur, korkman, kayırmañ قيرمك . *(Ta. Şahi. XVI. 96 - 1)*

§ Lûk لك [*Fa.*] : Semiz ve kuvvetli ve ol kimse ki lâûbâlidir hiç nesneden kayırmaz قيرمز . *(Ni'meti. XVI. 567)*

§ Nâ-perva ناپروا [*Fa.*] : Serasîme ve korkmaz ve kayırmaz قايرمز . *(Deş. XVI. 24 - 1)*

§ Lâûbali لاابالى [*Fa.*] : Hiç nesneden kayırmaz قيرمز bîbâk demektir. Arabi olıcak bîbâkem, nesneden kayırmazam demek olur. *(Deş. XVI. 282 - 1)*

§ Benüm hergiz bâkim yoktur, ya'ni ben hergiz kayurmazam قيورمزم . *(Şevahid. XVI. 168)*

§ El-mübalât المبالات [*Ar.*] : Türkçe kayırmaktır قايرمقدر , hilâf-ı melhuz zuhûrundan korkmaktır. *(Kdeb. XVIII. 267 - 2)*

§ Et-tehevvür التهور [*Ar.*] : Kayırmayup قايرميوب ihtiyat eylemediği eclden bir nesneye uğramak, emr-i mekruha tesadüf eylemek. *(Kdeb. XVIII. 456 - 2)*

4. Hazırlamak.

§ ... Andan ötürü ki anunla yılların ve ayların hisabın bilesiz vaktiyle mesâlikinizi kayurasız قيورمسز . *(Leys. Ar. XV. 560)*

§ ... Amma gam ve elem çekmen, size odun kaydı görelim, kayıralım قايرەلم dedi. *(Bektaş. XV. 220)*

Kamu esbabını gördü mürettep
Kayurdu قیوردی eksüğün ne var ise hep
(Yuz. Şems. XVI. 203)

§ Câbir zıyafet kaydın görmüş ve da'vet esbabın kayurmuş قیورمش. *(Şevahid. XVI. 101)*

§ Yol azuğun kayuralum قیورالم. *(Şevahid. XVI. 250)*

§ Ta'biye تعبیه [*Ar.*] : Kayurmak قیرمق ve yaraklamak.
(Müntehab. XVII. 20 - 1)

kayırmaklu : Yapılması istenen.

Kayırmaklu قیرمقلو işi bir bir kayırdı
Cihanı mal ü ni'metle doyurdu *(Şeh. Ş. XVI. 251)*

kayırmaz, (kayurmaz) : Beis yok, zarar vermez, ehemmiyeti yok.

Tefavüt değil olmasa ton ere
Kayırmaz قیرمز yalıncaklığı gevhere *(Süh. XIV. 14)*

Senin yoluna su gibi akmışam
Gemi suya, can oda bırakmışam
. . . . . .
Kazandım hele çevre düşmanı bol
Kayurmaz قیورمز benim ile sen dost ol *(Süh. XIV. 210)*

§ İsa eyitti : Bu işi terk eylegil kim oğlan diri olursa yavlak şerlik kopasıdır; melik eyitti : Kayırmaz قیرمز. *(Enb. XIV. 815)*

Hele çün hüsnü var bâkı kayırmaz قیرمز
Mey olsa olmasa sâki kayırmaz *(Işk. XIV. 70 - 1)*

§ ... Seni bu ağır bent içinde gördüm. Eğer şimdi sana katı söylersem hiç kayırmaz قیرمز. *(Kel. XIV. 68)*

§ Hiç ol vakıt eydür müsün ki: Belâ halk ile hoştur, kayurmaz قیرمز, ben dahi bulara muvafakat kılayın.
(Müneb. XIV - XV. 112 - 2)

§ Mecnun olucak ol vakıtta dilime ne gelirse kayırmaz قیرمز zire mecnun mükellef olmaz. *(Cinan. XV. 78)*

§ Amma, harir döşenmek ve yastanmak Ebu-Hanife katında kayırmaz قیرمز, zire horlamak ma'nisi vardır.
(Cinan. XV. 144)

§ Kışın ol hastalığa ilâç kılmağa ivmek gerek ishâl, eğer kusmak zarurette kayırmaz قیرمز kan almak revâ değildir.
(Hazain XV. 24 - 2)

§ Gelip eyitti: Kayırmaz قایرمز ivazı Hak vere, hele biz bir gıdâ verelim. *(Bektaş. XV. 124)*

§ İdris eyitti: Sultanım, hiç revâ değildir ki siz zahmet çekesiz. Hünkâr eyitti: Kayırmaz قایرمز, bir günlük zahmet değildir dedi. *(Bektaş. XV. 145)*

Ebru-yi siyah olmasa yüzünde kayırmaz قیرمز
Zira sanemâ Kâ'be'ye mihrap ne hacet *(Cem. XV. 24)*

§ Ben Yusuf'um, bu yanımdağı karındaşımdır. Anlar utandılar, yere baktılar, özür ede başladılar. Yusuf eyitti: Kayurmaz قیورمز, helâl ittim anı size. *(Cennet. XV. 85)*

§ Kaçan da'vet itseler ol da'vete vara, meğer şol yerde kim fısk ola, andan ötürü varmasa kayurmaz قیرمز.
(Cennet. XV. 309)

§ Ey oğul, eğer yılda bir iki kez temaşa için çevgân oynamağa çıkarsan kayırmaz قیرمز. *(Kab. XV. 171)*

§ ... Zira halk arasında öğüt vermek tamam aybın başına kakmış gibi olur, veli halvette olursa kayırmaz قیرمز.
(Kab. XV. 48)

§ ... Amma rengi gerek kara olsun gerekse sarı olsun kayırmaz قیرمز. *(Kab. XV. 199)*

§ ... Çün gayri kişinin mülki idin, bana evvelden diyeydin, dil-figâr olmayaydım ve bî-edeplikte bulunmayaydım. Andan geç, kayurmaz قایورماز amma bu kenizeki benden al kim hezar-bâr benden yeğdir, hünerlerin dahi gördün dedi.
(Ferec. XV. 283)

§ ... Beğlerim ve kethudalarım katıma okuttum, bulara eyittim: Siz ağrığı, haymeyi alın gidin. Ben bir iki gün Bağdat şehrinde teferrücleneyim... Anlar eyittiler: Sensiz varmak olmaz, masâlih muattal kalır, sonra size ve bize söz gelir dediler. Vezirime eyittim: Birkaç gün masâlih-i reâyâyı ben varınca göredur, kayurmaz قیورماز dedim.
(Ferec. XV. 28)

§ Koltuğun, kulağın, oyluğu arasın ol tuzla tuzlayalar, kalan bedenin tuzlu su ile yuyalar, burnun, ağzın tuzlamazlarsa kayurmaz قیرمز. *(Hazain. XV. 9 - 2)*

Yolunda can veren bin can bulur zevk-ı visalinden
Kayırmaz قایرمز Ruhi'yâ ölsen de ol ruh-ı mücessemçün
(Ruhi. XVI. 318)

Ki âhirde gelirse ol kayırmaz قیرمز
Seni hergiz ol iymandan ayırmaz *(G. Ra. XVI. 224)*

Ne denlü kadri şimdi oldısa az
Kayurmaz قیرمز söz güherdir yerde kalmaz
(Yuz. Şems. XVI. 50)

Kayurmaz قیورمز hecr ü zahmet yindek olsun
Geçer hep kişinin canı bek olsun *(Güvahi. XVI. 70)*

Benim pendim sanadır ey azizim
Kayurmaz قیورمز ev de bizim kov da bizim *(Güvahi.XVI.107)*
Sabit yoğise san'at-ı şi'riye kayırmaz قایرمز
Bir sade güzel oldu bu nev güfte-i sade
(Sabit. XVII - XVIII. 161)

kayırmazlık : Aldırmazlık, ilgisizlik, ehemmiyet vermeme.

§ Kılmak gereklisi gerek olduğun gereğince görüp kayırmadılar, kayırmazlık قایرمزلق kıranında kurudular kaldılar.
(Sır. XVI. 50)

kayırtmak : Endişeye düşürmek.

Adüvden şahı kimdürür kayırdan قیردن
Ki çoktur leşkeri kumdan kayırdan *(Şeh. Ş. XVI. 79)*

kayış ayaklu : → **kayış baldır.**

kayış baldır, (kayış baldırlu, kayış baldurlu, kayış ayaklu) : 1. Hindistan'ın, baldırı kayış gibi kuru, zaif olan, çok koşan halkından bir sınıf.

§ Düvâl-pâ دوالپا [*Fa.*] : Derler ki âdem esnafından bir türlü mahlûktur, kayış baldırlu قايش بالدرلو derler, Hindustan'da olur, gayet yüğrük olup şöyle ki yüğrük atla beraber seğirdirmiş. *(Deş. XVI. 14 - 1)*

§ Düvâl-pâ دوالپا [*Fa.*] : Kayış baldurlu قاييش بالدورلو . *(Şamil. XVI. 440)*

§ Düvâl-pâ دوالپا [*Fa.*]: Kayış baldır قيش بالدر derler bir tâifedir Hindistan'da, âdem yanına varsa aldarmış, yürüyemezem, beni götürsen dermiş. Âdem dahi esirgeyüp üzerine alup götürmek isteyicek ol uzun baldırını kayış gibi boynuna ve beline dolar imiş dahi yürü, seğirt der imiş; sahrada ol kadar seğirttirirmiş, âdemin mecali kalmayup helâk olurmuş. *(Ni'meti. XVI. 323)*

§ Nerm-pây نرم‌پای [*Fa.*] : Bir nevi' mahlûktur, kayış ayaklu قايش ايقلو derler. *(Ni'meti. XVI. 601)*

§ Düvâl-pâ دوالپا [*Fa.*] : Kayış ayaklu قايش آياقلو . *(Şamil. XVI. 440)*

2. Hileci, dolandırıcı.

§ Düvâl-pâ دوالپا [*Fa.*] : Kayış baldır قيش بالدر ki âdemden bir sınıftır ayyarlara dahi istiâre tarikıyle düvâl-pâ derler. *(Miftah. XV. 85)*

kayış baldırlu : → **kayış baldır.**

kayış baldurlu : → **kayış baldır.**

kayıt görmek : Tedarikte bulunmak, hazırlık yapmak.

§ Karıcık eyitti: Kuzum, senden iyilik gördüm; gel eve kon, katırlara kayıt görelim قيد كورەلم . Kondu, katırların kaydını gördü. *(Ferec. XV. 535)*

kayıtlu : İş güç sahibi.

§ Kayıtluya قيدلويه sohbet haram demişler. *(Hamza. XIV - XV. 5, 211)*

kayıtmak : Geri dönmek, avdet etmek.

§ ... Av avlayalım kuş kuşlayalım, sığın geyik yıkalım, kayıtalım قيدالم otağımıza düşelim, yeyelim, içelim hoş geçelim. *(Dede. XIV. 20)*

§ Dirse Hanın hatunu kayıttı قيتدى geri döndü. *(Dede. E. XIV. 26)*

Sofi isen ko başını dizine
Ger değilsen geri kayıt قايد izine *(Ruşeni. XV. 76)*

Sürü eve kayıdıcak قايديجق gör nider
Önce giden ol keçi ardca gider *(Ruşeni. XV.)*

İste bul kayıtma قايتمه hiç öne sona *(Beş. XV. 107)*

Belâ çekip gönül bir demde yüz kez
Kayıdup قييدوب geri dönmez aşk elinden *(Gülşeni. XVI. 56)*

Aşkın yoluna girip kayıtma قيتمه
Elden komayup bu doğru rahı *(Gülşeni. XVI. 69)*

kayıt yimek : Endişe etmek, meraka düşmek.

§ Minûçihr Meymune'ye eyitti: Yaramazlıkta bulunduk, melike bizim kanımızı bu sebepten yere dökecektir. Meymune eyitti: Kayıt yime قيد ييمه kim ben şahzadeyi kimse bulacak yerde komayupdururum, amma tedarük etmek gerektir dedi. *(Ferec. XV. 74)*

kaykı : Dik olmayan, meyilli, sarkık.

§ El-aks العقص [*Ar.*] : Teke dedikleri keçinin boynuzu eğri ve kaykı قايق olmak. *(Ah. XVI. 688)*

§ Gaadıf غاضف [*Ar.*] : Üzerine kaykı قيق nesne. *(Bab. XVI. 1, 310)*

kaykıncak : Kaygan.

§ El-melas الملص [*Ar.*] : Bir nesne el ile yapışmak müteassir ve müteazzir olmak derecesinde sıyırıncak ve kaykıncak قايقنجق olmak. *(Kdeb. XVIII. 634 - 2)*

§ Es-safvâ' الصفواء [*Ar.*] : Sıyırıncak ve kaykıncak قايقنجاق kavi ve metin taş. *(Kdeb. XVIII. 154 - 2)*

kaymak : 1. Geri dönmek, avdet etmek.

Dönmedi söz ile kim geri kaya قيا
Berkişüptür eyle kim dağda kaya
(Velet. XIII - XIV. 88)

2. Ayrılmak, uzaklaşmak.

Raiyyet çü güç göre kaçar kayar
Şehin zulmü çavın cihana yayar *(Ferh. XIV. 8)*

3. İstif etmek, bir şeyi üst üste yığmak, yakmak.

Odun gibi hecri oduna kaya قايه tenimi
Ol gevdesi nesrin yüreği kaya reva mı *(Kadı. XIV. 299)*

kaynak : → **kıynak.**

kaynanmak : Kaynatılmak, kaynamak.

§ Delmâb دلماب [*Fa.*] : Çok kaynanup قينانوب galiz olan süde derler. *(Deş. XVI. 30 - 2)*

kaypak : Kaygan.

§ Zelak زلق [*Ar.*] : Ayak tayınacak yer, kaypak قيپق yer. *(Bab. XVI. 2, 338)*

kaypancak, (kaypıncak) : Kaygan, çok kayan (yer), kaypak.

§ Ez-zeluḫ الزلوخ [*Ar.*] : Kaypancak قيپانجق yer ve şol kuyu ki kenarı kaypancak ola. *(Ah. XVI. 472)*

§ El-lezec اللزج [*Ar.*] : Kaypancak olmak قايپنجاق. *(Ah. XVI. 897)*

§ El-aḫlak الاخلق [*Ar.*] : Kaypancak قايپنجق düz yer, mezlaka gibi. *(Ah. XVI. 25)*

§ El-melas الملص [*Ar.*] : Bir nesne kaypancak قيپانجق ve tayıncak olmak. *(Ah. XVI. 1029)*

§ Mellas ملاص [*Ar.*]: Yaş balık gibi elde avuçta turmayan pek sıyrıncak ve kaypıncak قايپنجق nesnedir. *(Nuhbe. Ş. XVIII - XIX. 402)*

kaypıncak : → **kapancak.**

kaypınmak : Çekinmek, kaçınmak.

Düşmanlar nerde bolsa titreşsünler
Kağan aslan kaypınmaz قايپناز dilkülerden *(Kadı. XIV. 596)*

Ürkmeye hiç nesneden kaypınmaya قيپنميه
Muhkem ola yağı görüp sınmaya *(Ga. XIV. 2, 276)*

Hak yolunda doğru durgıl sınmadın
Yolu göster yolsuza kaypınmadın قيپنمدن *(Ga. XIV. 323)*

kaypmak : kaymak.

§ Cariyenin elinden şişe kaypup قايپوب Ca'feri Sadık'ın mübarek başına düştü. *(Rahat. XVI. 44)*

kayrak : Döşeme taşı.

Heman dem kiseler ağzı boşandı
Ki kayrak قيرق yerine altun döşendi *(Işk. XIV. 248 - 2)*

kayrılmak : Emanet edilmek, himayesine bırakılmak.

§ Ve işler Tanrıya kayrıla قيرله . *(Cev. Es. XV. 54)*

kayrımak : → **kayırmak.**

kaysı : Hangi.

§ Bu saâdetin kuflü kaysı قيسى miftahla açılır. *(İrşad. XV. 9)*

kaytaban : Sürü, deve sürüsü, deve ahırı.

§ Kaytabandan قيتباندن kızıl deve vergil. *(Dede. XIV. 11)*

§ Kaytabanda قيتبانده develerim bozlatmadın. *(Dede. XIV. 151)*

§ Kaytabanlar قيتبانلر torumundan döner mi olur. *(Dede. XIV. 100)*

§ Kaytabanda قيتبانده kızıl deve bundan geçti. *(Dede. XIV. 71)*

§ Kaytabanım قيتبانم güdende sarvanım mısın ? *(Dede. E. XIV. 269)*

kaytarmak, (kayturmak) : Çevirmek, döndürmek, iade etmek.

Ne ki derse karşı söz kaytarmaya قيترميه
Mahkûm ola hiç kaşın kantarmaya *(Ga. XIV. 321)*

Yüzüm duttum dilek kılmağa senden
Kerem eyle yüzün kaytarma قيترمه benden *(Işk. XIV. 62 - 1)*

Lâ'l ü lü'lü' şunca döktü gözlerim
Nola kaytarsa قايترسا bana birin lebin *(Kadı. XIV. 158)*

Yüreğime urur ise sanemâ gözün ohu yüz
Bu canım sana fidadır ne yüz ile kaytaram قيترم yüz
(Kadı. XIV. 210)

§ Kâfir çerisini yine geri kaytardılar قيتردلر. *(Fütuh. XIV. 7)*

§ Kaçan ki selâm verilseniz bir selâmla pes selâm alın dahi eyüyle yahut virdüğü gibi kaytarıñ قيتارك. *(Cev. Es. XV. 135)*

§ ... Andan sonra ana kaytarılısarsız قيترلسرسز pes ana tapın.
(Cev. Es. XV. 182)

Sözünden başımı kaytarmazam قايترمزم ben
Uyarım sana her ne kim desen sen *(Şeh. Ş. XVI. 27)*

Eğer bin gele karşıma eğer yüz
Bilirsin kimseden kayturmazam قايتورمزم yüz*(Şeh. Ş. XVI. 281)*

Yedi yüz pehlivan var idi gürbüz
Ki kayturmaz قايتورمز bin erden her biri yüz
(Şeh. Ş. XVI. 79)

§ ... Ve bir yıldızdan ki ay yüzün kaytarmış ola...
(K. B. XVI.)

kaytavul etmek : Geri dönmek, dönüş yapmak.

§ Derhal asâkir-i islâm bir kaytavul قايتاوول ya'ni dönek edip...
(Ev. XVII. 7, 540)

kayturmak : → kaytarmak.

kayu, (kayı) : Kaygu, endişe, tasa.

Canlar feda yoluna bu can kayusu قيسى değil
Sen can gereksin bana cihan kayusu قيسى değil
(Yunus. XIII - XIV. 195)

Bugün aşkın odundan ısı aldık
Bize kayu قايو değil ger kar u kaydır *(Velet. XIII - XIV. 16)*

§ Eceb eyitti: İmdi işbu günde ben anı nite depeleyeyin kim bana oğlum sayruluğundan anı istemek kayısı قيس yoktur.
(Enb. XIV. 427)

§ ... Ben senin kamu bendlerini keserven ve fursat vaktın sakların, bir bağını kendi canım kirevi içün korven, anı ol vakıt keserven kim sana benim kayım قيم kalmaya ve bana kasdeylemekten farîzarak iş başına gele. *(Kel. XIV. 143)*

§ Tanrı Taâlâ arslana ısıtma veribidi, kendi nefsine meşgul oldu, yılkılar kayısı قيس kalmadı. *(Enb. XIV. 86)*

Çü gördü ki zayi' geçer tayısı
Ana kalmadı okumak kayısı قاييسى *(Süh. XIV. 21)*

Süheyl'in yüzün görmeyüben ölem
Kayu bundan ayruksı yok kim bulam *(Süh. XIV. 225)*

Ölümden bana sanma ola kayu قايو
Bana şimdiden geri ölmek eyü *(Süh. XIV. 178)*

Kişi kim eder düşmana hulk eyü
Olur düşmanı dostu kalmaz kayu قيو *(Ferh. XIV. 28)*

Çekerdim yimek içmek içün emek
Başarmaz idim din kayusun قيوسن yimek *(Ferh. XIV. 79)*

Dilkü eydür re'yiniz yavlak eyü
Yokturur bu danışıkta hiç kayu *(Man. Tayr. XIV. 146)*

Nefsini islâma getir kılma şeytandan gile
Yağı üş mülkün içinde ne kayu قيو casustan
(Kadı. XIV. 545)

§ ... Uşak taş atın tâ ayağım sınmaya ve kanatmaya tâ kim namazımdan kalmayam kim bana namaz kayusudur قيوسدر, ayak kayusu değil. *(Tez. Ba. XIV. 32)*

Diyeyim şol sözü kim diyecektir
Bilirim şah kayusun قايوسن yiyecektir *(Hurş. XIV. 11)*

Onup ekinler hubûb ola eyü
Her neâyim çün ucuzdur ne kayu
(Melhame. XIV - XV. 135 - 1)

§ ... Bu ihtiyatı senin içün kılmışlardır ve liykin sana din kayusu قيوسى yoktur ki... *(Müneb. XIV - XV. 130 - 1)*

§ Keçiye canı kayusu قیوسی, kasaba yağ kayusu قیوسی.
(Ata. XV. 16)

§ ... Kaçan kim ol Sûr çalına hiç anların arasında birbirine nisbetle fahredişmek kayusu قیوسی kalmaya.
(Leys. Ar. XV. 84)

Eğerçi bağ-ı cihanda öğüş biter kayısı
Doyunca yemek olurdu ger olmasa kayısı قیسی
(Ruşeni. XV. 280)

Bana ne alma vü emrut u kayısı kayısı قیسی
Sana üzüm kayısı bana da özüm kayısı قیسی
(Ruşeni. XV. 281)

§ Padişaha anın kayusu قیوسی yoğudu. *(Güls. XV. 14)*

§ Diledim idi kim sana bu kim idüğünü sorayım, senin halini gördüm bana sormak kayusu قیوسی kalmadı.
(Kesir. XV. 24)

§ Ve bir taife dahi ki anlara din kayusu قیوسی yoğ idi, nefsleri kayusu var idi. *(Cev. Es. XV. 108)*

§ Şuğl ve içtima' vaktıdır, kendi kayuları قیولری olur.
(Enfes. XV. 627)

§ Bizim kayumuz قیومز kalmamıştır. *(Enfes. XV. 109)*

§ Ve ol nidadan cemi'-i halâyık bir kezden uçmağa varmak kayusuna قیوسنه düşeler. *(Delil. XV. 155)*

Hem buyurdu cennete yohsullar öndin gireler
Gireler beş yüz yıl ön görmeyeler gussa kayu قیو
(Muham. XV. 406)

Ol şahıs eyitti: Yemişin kayusu قایوسی değildir, becit işim var, giderem dedi. *(Bektaş. XV. 165)*

§ Hey karındaş, bana ne koyun kayısı قایسی...
(Bektaş. XV. 177)

Bu dördüncü ıklim hali eyü
Olursa anın ehline ne kayu قیو *(Cam. D. XV. 151)*

Kendi kayusu قايوسى olan sözü nider
Sözü ko kendüzün ortadan gider *(İbrahim. XV. 99-1)*

Oların ya'ni ayağı kayıştan
Ne yağmurdan kayuları قيولارى ne kıştan *(Şeh. Ş. XVI. 221)*

§ Tevakku-ı şerre Arap dilinde havf; Acem dilinde bîm, Türk dilinde kayu قيو derler. Acem bî-ters-i bîm, Türk korku kayusu قيوسى yok der; ters mutlak korkudur. *(Deka. XVI. 130 - 2)*

§ Bâk باك [*Fa.*] : Kayu قيو ve kaygu. *(Caf. XVI. 142)*

§ Pejhan پژهان [*Fa.*] : Kayu قيو ve günü. *(Caf. XVI. 20 - 1)*

§ Tatlı tatlı yidiler korkusuz, kayusuz قايوسز içtiler. *(Sır. XVI. 82)*

§ Pejhan پژهان [*Fa.*] : Günü ve gussa. Türkide kayu قايو derler. *(Ni'meti. XVI. 145)*

kayu etmek : Endişe duymak, tasalanmak.

Hatırı hurremdürür gönlü eyü
Bahr hiç eder mi ايدرى şebnemden kayu قيو *(Vahdet. XV. 105 - 2)*

kayulanmak : Kaygılanmak, tasalanmak.

§ İhtimam اهتمام [*Ar.*] : Nesneye kayulanmak قيولنق ve acıyıp kayurmak. *(Bab. XVI. 2, 440)*

kayurma : Endişe, üzüntü.

§ Füsus فسوس [*Fa.*] : Kayurma قايورما . *(Şamil. XVI. 482)*

§ Âh آه [*Fa.*] : Kayurma قايورمه . *(Şamil. XVI. 382)*

kayurmak : → **kayırmak.**

kayurmamak : Ehemmiyet vermemek, aldırış etmemek.

§ Ehl ü ıyalin vech-i halâlden ve vech-i haramdan taamlandırdığın kayurmaya قايورميه . *(Tibr. XVI. 22)*

kayurmaz : → **kayırmaz.**

kayurulmak : Düşünülmek, ilgi gösterilmek.

§ Şârib-i hamr idi gice mest ve gündüz mahmur idi mesâlih-i nâs kayurulmazdı قیورلمزدی. *(Kesir. XV. 190)*

kayusın yemek : Çabasını gütmek, ... düşüncesinde olmak.

§ Hiç ol gecede çölmek urup aş pişürmek kayusın yemediler قیوسن یمدلر. *(Leys. Mu. XIV - XV. 34 - 1)*

kayusunu kayurmak : İşin çaresine bakmak, bir işe çözüm yolu aramak.

Eyitti nidelim Şahâ buyur sen
Senindir iş kayusunu kayur قیر قیوسینی sen *(Işk. XIV. 241 - 2)*

§ Sana bulardan çün bir habbe çare olmaya, var kendü kayuñu kayurgıl قیورغل قیوکی. *(Leys. Ar. XV. 288)*

kazbaz : Bir çeşit çocuk giyeceği.

§ El-micvel المجول *[Ar.]* : Bir kiçirek kaftandır ki oğlancığa giydirirler, zıbın gibi kazbaz قازباز gibi.
(Terceman. XV. 282)

kazevi : Sepet, zenbil.

§ Ed-devḫale الدوخله *[Ar.]* : Hurma yaprağından ma'mul büyük hurma sepetine denir ki bir denk olur, kazevi قزوی ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 209)*

kazgan : Kazan.

§ Ḫajgan خاژغان *[Fa.]* : Bakır büyük tenceredir ki halk tahrif edip kazgan قزغان derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 232)*

Fevt olduğu dem bişmedi bir tancıra helva
Gördük nice kazgan قزغان gibi dünyayı kazanmış
(Molla. XIX. 277)

kazıl : Kıldan yapılmış ip.

§ Yirmi altı vukıyye kazıl قزل: 130, otuz kuskun: 40.
(Sic. B. XV. 10, 145)

§ Yular kazılı قازلی: 25, altı uçurdum köstek: 15.
(Sic. B. XV. 12, 54)

kazılmak : Silinmek, kazınmak.

Kazılmaz قزلمز levh-i hatırdan hatın sevdası ey meh-rû
Yazılmışta yoyulmuş yok ala gözlüm meseldir bu
(Yahya Bey. XVI. 178)

kazımak : 1. Tırmalamak, tahriş etmek.

Nakaş dönüben dedi kim ey vezir
Girür sözlerin yüreğimi kazır قزیر *(Süh. XIV. 170)*

2. Tıraş etmek.

§ Sütürden ستردن [*Fa.*] : Yülümek ve kazımak قازیمق.
(Ni'meti. XVI. 26)

3. Kazmak.

§ ... Sabah tur eline kazma al, bu evi kazı قازی, ol kadar mal bulasın kim... *(Ferec. XV. 135)*

kazmak (I) : Nakşetmek, oyarak yazmak.

§ Devlet kuşu kimin başına kona, sikkei mermerde kim kaza قازه. *(Hamza. XIV - XV. 2, 151)*

Eğer canında yazdınsa bu tahriri eyit yâhu
Gönül levhinde kazdıñsa قزدکسه bu tasviri eyit yâhu
(Muham. XV. 526)

Ben dahi bir nüsha-i nev yazayın
Ma'ni mührün taşa muhkem kazayın قازین *(Budın. XVI. 4)*

kazmak (atı) (II) : Kazık çakıp (atı) bağlamak.

Bu resm ile dün buçuğun geldi ol
Kişi isteyip çevre çalardı yol
Bakıp iki at gördü ol kazılu قازلو
İyerli, oyanlı, tavulbazlu *(Süh. XIV. 151)*

Revan indi vü kazakodu قازاقودی atın
Ki gölgelene aldı durdu katın *(Süh. XIV. 230)*

kazmık : Pişerken kabın dibine yapışan yemek.

§ El-mukterrü المقتر [*Ar.*] : Ve dahi çölmek dibine yapışan kazmığı قازمیغی kazıp ve koparıp yeyici. *(Terceman. XV. 106)*

kazuk : Kazık.

Kız eydür alın bir leğençe bile
Atım dahi hem bile olsun hele
Çayır otlaya, tokuyasız kazuk قزوق
Turu turu hamlamış ola, yazuk *(Süh. XIV. 213)*

kebelek, (kepelek) : Kelebek.

§ Esâri' اساريع [*Ar.*] : Kızılca kurttur, yeşerir ot içinde, çıkar kebelek كبلك olur. *(Hay. XV. 10)*

§ Ebrişim kurdu, tut yaprağını yer, andan ağzından kusar, sarı yumurta gibi eyler içinde kalır, on günden sonra ağca kebelek كبلك olur çıkar. *(Hay. XV. 86)*

§ Et-tekadu' التقادع [*Ar.*] : Ve dahi pervane dedikleri kepelekleri كپلكلر biri biri ardınca oda dökülmek. *(Terceman. XV. 200)*

§ El-feraşetü الفراشة [*Ar.*] : Ve dahi pervane dedikleri kebeleğe كبلكه derler. *(Terceman. XV. 126)*

§ Feraşe فراشه [*Ar.*]: Pervane-i çerağdır, feraşın Farisisi pervane ve Türkisi kepelektir كپەلكدر. *(Men. Av. XV. 153)*

kebertmek : Şişirmek, kabartmak.

§ Nice kadılar olur ki haram ile karınını kebertmiştir كبرتمشدر ve fesat ile kalbini karartmıştır. *(Maârif. XV. 184)*

kecim, (geçim, keçim) : Cenkte atların ve insanların giydiği zırh.

§ Ḫaftan خفتان [*Fa.*] : Giyim ve kecim كجم. *(Ni'meti. XVI. 267)*

§ Keçûn كچون [*Fa.*] : Kecim كجم, cebe dahi derler. *(Ni'meti. XVI. 509)*

§ Nehengî geçimlerle كچملرله birer yedi başlı ejderdi. *(Ârifîn. XVI. 87)*

§ Bergüstüvan برگستوان [*Fa.*] : Keçim كچيم ya'ni at çukalı. *(Şamil. XVI. 394)*

§ Keçûn كچون [*Fa.*] : Kecim كجم ve yalva dedikleri kuş. *(Caf. XVI. 127 - 1)*

§ Ḫaftan خفتان [*Fa.*] : Giyim ki ceng gününde giyürler ve kecim كجم dahi derler. *(Caf. XVI. 50 - 1)*

§ Ticfaf تجفاف [*Ar.*], bergestüvan برگستوان [*Fa.*]: Ceng gününde ata giydirirler ve çukal ve kecim كجم ta'bir ederler. *(Aks. XVII - XVIII. 199)*

§ Et-ticfaf التجفاف [*Ar.*] : Zırh tarzında bir giyimdir ki ceng gününde atlara giydirirler ve bazı dilâverler giyerler, vücutlarını âlât-ı harpten vikaye için. Fariside bergestüvan ve Türkide çukal ve keçim كچيم ta'bir ederler. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 735)*

§ Sân سان [*Fa*] : Dokuz mânası var... 4, mutlak yarak ve silâh mânasınadır. Adam ve at yarağından eamdır, zırh ve tuğulga, çukal ve keçim كچيم gibi. *(Bürh. XVIII - XIX. 336)*

keçel : Kel.

§ ... Kemâl Hucendî kendi ile beraberlik iddia eden sofi keçel كچل hakkında dedi ki... Sofi-i mezburun başı kel olduğuna kıt'a-ı mezburede birkaç mevzide iyma olduğundan... *(Aks. XVII - XVIII. 101)*

§ Kûrek كرك [*Fa.*] : Kılsız taz başa derler ve başı taz keçel كچل kimesneye denir. *(Bürh. XVIII - XIX. 481)*

keçeyi suya salmak : Ar ve namusu terketmek.

§ Siper ber-ab efkend سپر بر آب افكند [*Fa.*] : Ar ve namusu terketti ki keçesin suya saldı كچەسين صويه صالدى ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 114)*

keçim : → kecim.

keçkül : keşkül.

§ ... Ve kendüler kaşık ve keçkül كچكول yonarlardı. *(Bektaş. XV. 24)*

kedence : Kedi.

§ El-ehrar الاهرار [*Ar.*]: Kediler ki Türkçe çetük ve kedence كدنجه ve büsük derler. *(Kdeb. XVIII. 487 - 2)*

§ El-heris الهرس [*Ar.*] : Kedi ve kedence کدنجه ve çetük dedikleri hayvan. *(Kdeb. XVIII. 584 - 1)*

kef çalmak, (kef karsmak) : El çırpmak.

Berg-i terler kef çalar کف چلر oynar söğüt
Goncalar dembeste güller kan uğut *(Selâman. XVI. 108)*

Zühre rakseylerdi meh tutardı def
Çarh veş hûr u melek karsardı kef قرصردی کف
(Selâman. XVI. 60)

kef geçmek : Takati kesilmek, takatten düşmek.

Gider ussu penir ü nân diyende
Uğunup kef geçer کف کچر döğmeç yiyende *(Ruşeni. XV. 32)*

Belâ bezminde esrar-ı gam-ı lâ'linle kef geçdük کف کچدوك
Rakibin ey şeker-güftar helvasında hayranuz
(Aşki. XVI.)

§ Yılan, darbet-i akrepten heman sâat kef geçer کف کچر.
(Şeref. XVI. 216)

§ Güneş: Kef denlü sehab nuruma hicap, zıya-yı âlem-efruzuma nikap olur, hayretten kef geçerim کف کچرم.
(Mevahib. XVI. 164)

kef karsmak : → **kef çalmak.**

kef kef, (küf küf (II)) : "Sık sık, derin nefes alarak" anlamına "solumak" fiilinin zarfıdır.

§ Demâ دما [*Fa.*] : Solutgan renci ki kef kef کف کف solur.
(Ni'meti. XVI. 305)

§ Demâber دمابر [*Fa.*] : Soluğan, ya'ni ol kimesne ki kef kef کف کف soluya. *(Deş. XVI. 102 - 1)*

§ Bir kelp ol kuyu ağzına gelip gayetle susuzluğundan dilini sarkıtıp kef kef کف کف solur. *(Rahat. XVI. 281)*

§ Demâver دماور [*Fa.*] : Küf küf کوف کوف solumak.
(Şamil. XVI. 455)

kefük : İçindeki boşluklar sebebiyle hafif olan.

§ Kâvâk كاواك [*Fa.*] : Her nesne ki kefük كفوك ve koğuz ve yeynicek ve mütehalhil ola, ve ortası boş ve mücevvef olana dahi derler. *(Caf. XVI. 125 - 2)*

§ Kâvâk كاواك [*Fa.*] : Ortası boş, mücevvef olana derler ve her nesne ki kefük كفوك ve koğuz ve yeynicek... ola. *(Deş. XVI. 207 - 2)*

keğe : → **keke.**

kehlez : Cılız, hasta, iyi görmeyen.

Gözetme kimsenin aybın görürsen görmeze ur hem
Gerektir kişinin ol babda ola gözleri kehlez كهلز
(D. B. XVI. 90)

keke, (keğe) : Gelberi de denilen ucu eğri ağaç.

§ Hacn حجن [*Ar.*] : Keke ككه ile, eğdi ile budağı beri çekmek. *(Bab. XVI. 1, 500)*

§ Savlican صولجان [*Ar.*] : Budağı aşağa eğecek eğri ve keke ككه. *(Bab. XVI. 2, 319)*

Meyve-i vaslını her dem dirmeğe
Kaddini ister senin ide keğe ككه *(Selâman. XVI. 43)*

Eyledi ol serv-i nazı eğmeğe
Turre-i pür-pîçini müşkin keğe ككه *(Selâman. XVI. 73)*

Kametin şâhın eğip vaslın yemişin dermeğe
Bağban-ı gam nihal-i kaddimi kıldı keğe ككه
(Lâmii. XVI. 103)

§ Gürâz گراز [*Fa.*] : ... Ve bir ağaçtır ki anunla koyun ve sığır sürerler ve çoban ve sığırtmaç kekesi ككهسی ve dıvar yaruğu. *(Ni'meti. XVI. 541)*

§ Gürâz گراز [*Fa.*] : ... Ve sığırtmaç ve çoban keğesi ككهسی çevgân mânasına. *(Caf. XVI. 140 - 1)*

§ Elmi'sal المعصال [*Ar.*] : Bağçavanların keke ككه ve gelberi ta'bir ettikleri ucu iğri ağaca denir ki anınla ağacın dallarını eğip meyve koparırlar. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 288)*

kekeç, (kekeği) : Kekeme, peltek, pepeme.

§ Er-retetü الرتت [*Ar.*] : Dili kekeç ككچ olup sözü aşikâre söylememek. *(Terceman. XV. 346)*

§ El-elsağu الالثغ [*Ar.*] : Şol kekeç كاكچ ve peltek kişidir ki... *(Terceman. XV.)*

§ Temende تمنده [*Fa.*] : Peltek ve kekeği ككه‌ى ve fe'fe' mânasına. *(Ni'meti. XVI. 205)*

§ Temende تمنده [*Fa.*] : Peltek ve kekeği ككى fe'fe' mânasına *(Caf. XVI. 34 - 1)*

§ Telende تلنده [*Fa.*] : Kec-zeban mânasınadır ki kelâmı dürüst edaya muktedir olmayan kimesneye ki Arabide fe'fe' denir, hîn-i telaffuzda iptida lisanından fa harfi gelmekle fef fef diyerek tekellüme ağaz eder, pepeyi ve kekeği ككى ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 187)*

kekeği : → **kekeç.**

kekeş : Çene, alt çene.

§ Çâne چانه [*Fa.*] : Çene, Türkçe kekeş ككش derler. *(Caf. XVI. 39 - 1)*

kekik : Za'ter.

§ El-haşa الحاشا [*Ar.*] : Bir gûne nebat ismidir ki bal arısı otlayıp andan bal alır, Türkide kekik ككك ta'bir ettikleridir ki za'ter-i berrî olacaktır. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 324)*

kekleşmek : Alay etmek.

Kodu geldi cümleden mahrum olup
Kekleşürler كاكلشرلر kamu il ana gülüp *(Cam. XV.)*

kekmek : Gagalamak.

§ En-nakd النقد [*Ar.*] : ...ve tuzağa düşmüş kuş, burniyle tuzağa peyderpey urmak mânasınadır ki kekmek ككمك ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 699)*

keleci, (geleci) : Söz, lakırdı.

§ Hazreti Resûl Aleyhisselâm buyurur kim hikmet kelecisin كلجسن anlayımaz kişiye eyitmen kim ol keleciye zulüm eylemiş olasız. *(Yüz. Ha. XIV. 226)*

Gerçi sözü tavil eder kametinin kıyameti
Liyk kılur dudahların gelecimüzi کالجیموزی muhtasar
(Kadı. XIV. 301)

Heman dem ki Nakkaş dedi sözün
Sanurdu ki destur ola ansızın
Şaha gelmedi ol sözü hoş hele
Dedi bu keleci کلجی reva mı ola *(Süh. XIV. 130)*

§ Bu keleciler کلاجلر berî idi senin fehminden, firasetinden.
(Fütuh. XIV. 5)

Bıraktı yüzünü ayağına tiz
Dedi birkaç keleci کلاجی şekker-âmiz *(Işk. XIV. 270 - 1)*

§ Anter çünkü ammisinin bu kelecisin کلجسین işitti.
(Anter. XIV. 185)

Heman dem Şah önünde çöktü hatun
Keleci کلاجی yerine dür döktü hatun *(Hurş. XIV. 11)*

§ Ben senin sabrında ve becitliğinde yavlak hayran kalmışven ve beklerdim ve gözetirdim tâ kim keleci کلجی arasında bir söz uçkunmadın ve sırrı zâhir kılmadın.
(Kel. XIV. 4)

§ Bir dün kaplan arslan katına halvetin varmış idi. Kaçan ki keleciden کلجدن fariğ oldular, kaplan geri makamına giderken... *(Kel. XIV. 61)*

§ Beğil gördü hatun kişinin aklı, kelecisi کلجسی iyidir.
(Dede. XIV. 122)

§ ... Şeytan ol sanemin içine girip türlü keleci کلجی söyler idi.
(Enb. XIV. 526)

Söyleyesi bir keleci کلاجی bulımaz
Kaldı âciz neyleyesin bilimez *(Ga. XIV. 329)*

§ Malihulya ... Tiz kakımak, bîhude geleciler کلجلر söylemek.
(Teshil. XIV - XV. 85)

§ Ve bîhude keleciler کلجیلر söylemek ve yavuz endişeler eylemektir. *(Mü. Şi. XIV - XV. 65)*

§ ... Dek durmakta ... ne faide, hele vaktımızı bir keleci ile كلجله geçirelim. *(Müneb. XIV - XV. 63 - 2)*

§ Kimsenin aybın sorup irdeyüp aşikâre eylemek ve dilin fuhuş keleciler كلجلر söylemek... *(Müneb. XIV - XV. 300 - 1)*

§ Şair İbrahim Fezari Tanrı'ya dahi peygamberlere herze geleci كلجى söyledi, öldürdüler. *(Hay. XV. 185)*

§ ... Asılsız kelecidir كلجىدر, kütüb-i hadiste vârid olmamıştır. *(Kesir. XV. 269)*

§ ... Üçüncü, dilini yaramaz keleciden كلجيدن saklayanlara. Dördüncü,... *(Cennet. XV. 215)*

§ Ve söylemez anlara Allahü Taâlâ kıyamet gününde; murad, bundan hayır gelecidir كلجىدر zira azap gelecisin söyleyiser... *(Cev. Es. XV. 43)*

§ Cehdedip dünya kelecisini كلجسنى perhizle haceti oldukça söyleyip dilini Hak Taâlâya zikretmek sa'yinde ola. *(Delil. XV. 102)*

§ Hazreti Ali hikmet kelecilerinde كلجيلرنده Lokman idi. *(Tazarru. XV. 283)*

§ Nice hak keleciler كلجيلر olur ki anın dinmesinde selâmet yoktur. *(Maârif. XV. 220)*

§ ... Ey âftâb-ı tâbanım yüzünü aç, birkaç kelecim كلجم var, diyeyim. Bedi' eyitti: Senin benimle ne sözün var... *(Ferec. XV. 360)*

§ Bunlar bu kelecide كلجيده iken bir kişi bağ kapısın kaktı. *(Ferec. XV. 255)*

§ Dilinizle bir keleci كلجى söylenüz kim şahadete muvafık ola. *(Güzide. XV. 69)*

§ Sen âlim kişisin ve lâkin cahilâne keleci كلجى aydursun. *(Tez. Ün. XV. 44 - 2)*

§ Buncılayın yalan sözler ve bid'at keleciler كلاجلر... *(İrşat. XV. 489)*

§ Münacat eden kimesnenin dili arı gerek gıybetten ve nemimeden ve kizbden ve lağv geleciden کلجیدن.
(Cev. Ah. XV - XVI. 36)

§ Güftar کفتار [*Fa.*] : Geleci ki söylersin ve söylemek mânasına da gelür... Kelâm-ı gayr-i manzumeye, ki lisan-ı Türkide ana geleci کلجی derler, mecazen güftar ıtlak olunur.
(Deş. XVI. 121)

§ Güftar کفتار [*Fa.*] : Geleci کلجی ki söylersin ve söylemek, ism-i mastardır. *(Caf. XVI. 141-1)*

§ Cevab جواب [*Ar.*] : Sâile verilen söz ve keleci کلجی.
(Bab. XVI. 1, 80)

§ Istılah اصطلاح [*Ar.*] : Her kişi muradını edâ edecek sözü kelecisi کلهجی‌سی ve her tâifenin kanunu, üslûbu ve buyurtusu.
(Bab. XVI. 2, 400)

§ Güft کفت [*Fa.*] : Söz ve keleci کلاجی. *(Şamil. XVI. 500)*

§ İmam eydür: Bak bak şu cahillerin yüzüne gözüne ve gelecisine کلهجیسنه sözüne. *(Letaif. XVI. 25)*

§ Mi'rac gecesi Hak Taâlâ Mustafa'ya doksan bin keleci کلجی söyledi. *(Ta. Şahi. XVI. 39-1)*

§ Beni uçmağa givürsen sana üç kelime keleci کلجی öğreteyim.
(Ta. Şahi. XVI. 56 - 1)

Denilecek geleciler کلاجیلر denildi
Nasibi ne ki var Hak'tan konuldu *(Şeh. Ş. XVI. 5)*

§ Kıyl قیل [*Ar.*] : Keleci کلجی, söz. *(Müntehab. XVII. 78 - 1)*

§ Güftar کفتار [*Fa.*] : Keleci کلهجی ki söylersin.
(Nuh. Tuh. XVII. 78 - 1)

Namesini pâre pâre eyledi
Elçiye birkaç keleci کلجی söyledi *(Battal. XVIII. 22)*

keleci etmek, (keleci eylemek, keleci kılmak, kelici etmek) : Konuşmak, muhabbet etmek, musahabet etmek.

§ Kendü kırnağı çıkupturur, anlarun ile keleci eyler كلجى ايلر.
(Yüz. Ha. XIV. 231)

§ Yüz bin dahi kırk bin keleci eyledi كلاجى ايلدى.
(Tebareke. XIV. 38 - 2)

§ Pes eyitti: Tanrı sizi Fir'avn kavminden kurtardı ve Şam yerine sizi halife kıldı ve Peygamberlerinizle keleci kıldı كلجى قيلدى.
(Enb. XIV. 454)

§ Eyittim: Ne keleci idişirsiz كلجى ايديشيرسز ? Eyitti: Ol benim ilmimden alur, ben anın ilminden. *(Enb. XIV. 539)*

Halk ile hergiz keleci kılmaya كلاجى قلميا
Şarda ne olur ne olmaz bilmeye *(Man. Tayr. XIV. 160)*

§ Demişler kim: Hâlet-i cima'da çok keleci itmeye كلجى اتميا kim ekser velet dilsiz olduğu andandır.
(Müneb. XIV - XV. 209 - 1)

§ Cemi'sinden geçip Hak ile keleci kıldı كلجى قيلدى.
(Güzide. XV. 35)

§ Bir vaktın Rum'a geldi ve Kayser'in veziri katına vardı bir dem keleci kıldı كلجى قلدى. *(Tez. Ba. XV. 34)*

§ Nasihat etmek, keleci eylemek كلجى ايلمك hakîmâne, tatlı sözle, güler yüzle gerek. *(Hazain. XV. 70 - 1)*

§ Olar dirilüp cem'oldular, dediler ki : Gelin bir mescit bünyâd edelim, tâ ki ol, oturup keleci idecek كلجى ايدەجك yerimiz, mecmaımız ola. *(Leys. Ar. XV. 545)*

§ Bir vakıt Cebrail, Resûl ile keleci kılurdu كلجى قلوردى...
(Leys. Ar. XV. 583)

§ Gün dahi tulundu, oturup birez keleci kıldılar كلجى قلديلر.
(Leys. Ar. XV. 784)

§ Ol Hasan Basrî'dir, her gün öyle namazını kılur ve bir sâat keleci ider كلجى ايدر, andan gider ikindi namazın gerü varur Basra'da kılur. *(Tez. Ba. XV. 34)*

§ ... Padişah veziri azleyledi, vezir dükkâna geldi ki bu tacirin söziyle bir taze küşade-dil ola. Bir iki söz geçince kadı-i şehir dahi geldi, ol dahi ma'zûl imiş. Üç kişi keleci iderek كلجى ايدرك... *(Ferec. XV. 545)*

§ Bir çıkrıkçı müridi var idi, anın dükkânı önüne vardı, birezcik anınla kelicücük itmeğe كليجوجك ايتمكه başladı. *(Müz. XV. 243)*

§ Nagâh emmim oğliyle keleci iderdik كلج ايدردك gün dulundu, akşam oldu. *(Faza. XV. 85)*

§ Yâ Musa, sen benim ile keleci ittikte كلجى اتدكده aramızda yetmiş bin hicap var idi. *(Cennet. XV. 195)*

§ Kaçan birbirinize uğrasanız evvel selâm verin andan keleci idüñ كلجى ايدوك. *(Cennet. XV. 322)*

§ Benden kerametlü kulun var mı kim Tur dağında benim ile keleci eyledüñ كلجى ايلدوك. Hak Taâlâ eyitti... *(Cennet. XV. 194)*

§ Ayruk geleci itmediler كلجى ايتمديلر. *(La. Sel. XV. 47)*

§ Et-tefekkehü التفكه [*Ar.*] : Ve söz söyleşmek ve keleci كلجى etmek. *(Terceman. XV. 198)*

§ Oturup birez keleci kıldılar كلجى قلدلر birbirine ilmî nesnelerden söyleştiler. *(Enfes. XV. 635)*

keleci eylemek : → **keleci etmek.**

keleci kılmak : → **keleci etmek.**

kelecilü : Bol ve güzel konuşan.

§ Saḫunver سخنور [*Fa.*] : Sözlü ve kelecilü كلجلو kişi. *(Şamil. XVI. 454)*

kelek : Sabunculukta ve boyacılıkta kullanılan kalya taşı.

§ Kalye قليه [*Fa.*] : Kelek كلك dedikleri taş ki boyacılar kalya taşı derler. *(Caf. XVI. 120 - 2)*

kelem : Lâhana.

§ Kelem كلم yaprağıyle bişirip yakı etseler, şişen emceğe ursalar südü yürüde. *(M. Bay. XIV. 120)*

§ Kelemi کلمی bişüreler suyun dökeler bir iki keret, sonra ne ile gerekse bişüreler. *(Yadigâr. XIV. 90 - 2)*

§ Her birinden beşer dirhem kelem کلم suyıyle hablar edeler. *(Akr. XV. 384)*

§ Kerneb کرنب [*Fa.*] : Kelem کلم. *(Şamil. XVI. 638)*

Kelem کلم yaprağıdır her bir kulağı
Uyuz şalgam gibi başı kabağı *(Letaif. XVI. 30)*

§ Kunnabit قنبیط [*Ar.*], kerneb کرنب [*Fa.*] : Lahana ve kelem کلم dahi derler. *(Aks. XVII - XVIII. 145)*

kelep : Bükülmüş iplik kangalı, çile.

§ El-kübbetü الکبة [*Ar.*] : ... Ve dahi iplik kelebine کلبنه ve ip kelebine کلبنه ve yumağına derler. *(Terceman. XV. 179)*

§ Deste دسته [*Fa.*] : Sap, kabza mânasına ve demet ki ekin biçicek bağlarlar ve her nesnenin kulpuna derler ve ipin kelebi کلبی. *(Ni'meti. XVI. 303)*

§ Kelâbe کلابه [*Fa.*] : Kelep کلب. *(Şamil. XVI. 239)*

Meyve : yemiş, soyka : selep, şiv : iniş, vîle ویله [*Fa.*] : kelep کلب
(Genc. XVII. 42)

Leff ü pîçiden ki sarmak, kebbe vü pîçük: yumak
Rişte, hayt: iplik, kelep کلب oldu : veşia وشیعه [*Ar.*] vü kelav کلاو [*Fa.*]
(Naz. Cev. XVIII - XIX. 105)

§ El-mirre المرة [*Ar.*] : Bükülmüş ip kelebine کلبنه ve kangalına denir. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 107)*

kelep kelep : (İplik, kumaş gibi şeyler için) halka kalka.

§ ... Katıra binmiş, seccadesin palan üstüne salmış, destarı kat kat, kelep kelep کلپ کلپ olmuş dizi üzerine dökümüş. *(Ferec. XV. 523)*

keler : Bir çeşit kertenkele, yılan ebesi.

§ İbrahim'i oda bırağıcak kalan canavarlar odu söyündürdü keler کلر odu ürerdi. *(Kesir. XV. 60)*

§ İbni-ırs ابن عرس [*Ar.*] : Türkçe gözen derler, Farsça rasu derler, kelere كلره benzer bir hayvandır. *(M. Bay. XIV. 3)*

§ El-madabbetü المضبة [*Ar.*] : Keleri كلرى çok olan yer. *(Terceman. XV. 37)*

§ Eş-şıkızu الشقذ [*Ar.*] : Güneşe tapan kelerin كلرك yavrusu. *(Terceman. XV. 436)*

§ Geriş كريش [*Fa.*] : Keler كلر dedikleri canver. *(Deş. XVI. 170 - 2)*

§ Kerpas كرپاس [*Fa.*] : Kertenkele dahi dediler, yeşil keler كلر. *(Deş. XVI. 169 - 1)*

§ Eş-şıkz الشقذ [*Ar.*] : Veledü'l-hırba, ya'ni keler كلر eniği. *(Ah. XVI. 554)*

§ Rûle روله [*Fa.*] : Bir canverdir keler كلر bigi kelerden kiçirek ve kuyruğu keler kuyruğundan uzun olur. *(Caf. XVI. 70 - 2)*

§ Sûsmar سوسمار [*Fa.*] : Keler كلر canavarı. *(Cam. Fa. XVII. 28)*

§ Dabb ضب [*Ar.*], sûsmar سوسمار [*Fa.*] : Keler كلر dedikleri canavarın erkeği. *(Aks. XVII - XVIII. 206)*

§ Sam-ı ebras سام ابرص [*Ar.*]: Alacalı muzır kertenkele, keler كلر. *(Kam. Os. XIX. 11)*

keleş : 1. Yiğit, cesur, bahadır.

Karac'oğlan eder okuyam yazam
Keleş değilim ki kervanlar bozam *(Kara. XVII. 73)*

2. Pek yakışıklı, pek güzel.

Ol yosma-eda cümle bütânın keleşidir كلشيدر
Yıldız kadar üftadelerin mâh-veşidir
(Fazıl. XVIII - XIX. 20)

Ey benim yer güneşi mâh-veşim
Eşbehim, yosma civanım, keleşim كلشم
(Fazıl. XVIII - XIX. 12)

keleter, (kelter sepeti, kelter) : Sepet, pamuk sepeti, harar.

§ Sâven ve Sâvin ساون و ساوين [*Fa.*] : Keleter كلتر ki içine pamuk koyarlar. *(Caf. XVI. 78 - 1)*

§ Sâven ساون [*Fa.*] : Kelter sepedi كلترسپدى, içine penbe korlar. *(Ni'meti. XVI. 375)*

§ Sâven ساون [*Fa.*] : Panbuk gararı; Türkide kelter كلتر derler. *(Deş. XVI. 265 - 1)*

kelever : kerevet, çardak.

§ Cefte جفته [*Fa.*] : Kerevet ki asma içün ola. Ba'zı vilâyette ana kelever كلاور derler ve asmaya dahi derler. *(Ni'meti. XVI. 231)*

kelici etmek : → **keleci etmek.**

kelik : → **gelik.**

kelpildetmek : (Gözü) çabuk çabuk açıp kapamak.

§ Eş-şevasu الشوص [*Ar.*] : Bir kimesne gözlerin kelpidetmek كلپلدتمك ve tiz tiz açıp yummak. *(Terceman. XV. 441)*

kelp ulamı : Köpek sürüsü.

§ Kangı tarafa uğrasa önünden kelp ulamı كلب اولامى olup kaçarlar. *(Müslim. XV. 2, 66)*

keltekeler, (geltekele, keltenkeler, keltenkene, kertekele, kertekeler kertekene) : Kertenkele, keler.

§ Eğer yeşil kertekene كرتكنه kanın bir iki kerre siğile yakı edeler şifa ola. *(Mü. Şi. XIV - XV. 135)*

§ Kerbâsû كرباسو [*Fa.*] : Kertekeler كرتەكلر. *(Miftah. XV. 119)*

§ El-ebrasu الابرص [*Ar.*] : Ve sarı kertişe ki, büyük keltekelerdir كلتەكلردر, sam-ı ebras derler. *(Terceman. XV. 5)*

§ El-haneşü الخنش [*Ar.*] : Ve her canavar ki başı yılan başına benzer keler gibi ve keltenkene كلتنكنه gibi. *(Terceman. XV. 283)*

§ Sam-ı ebras سام ابرص [*Ar.*] : Büyük keltenkelerdir كلتنكلردر ki yeşilten derler. *(Terceman. XV. 410)*

§ Vezağ وزغ [*Fa.*] : Geltekele کلته‌کله. *(Sıh. Ac. XV. 38)*

§ Vezağ وزغ [*Fa.*] : Kurbağa ve keltekelerden کلته‌کلردن bir nevi'. *(Caf. XVI. 173 - 2)*

§ Rûle روله [*Fa.*] : Kertekele کرتکله ve bir canverdir kertekeleden kiçirek ve kılıç yalmanı. *(Ni'meti. XVI. 347)*

§ Vârâḫ واراخ [*Fa.*] : ... ve kertekele کرته‌کله. *(Deş. XVI. 62-1)*

§ Verel ورل [*Fa.*] : Bir nevi' kertekeledir کرته‌کله‌در ki kuyruğu uzundur. *(Deş. XVI. 225 - 1)*

§ Vezeğa وزغه [*Ar.*] : Keltekeler کلته‌کلر yuvası. *(Müntehab. XVI. 104 - 2)*

§ Vezel وزل [*Fa.*] : Keltekele کلته‌کله. *(Caf. XVI. 173 - 2)*

§ Da'd دعد [*Ar.*] : Keltekele کلته‌کله. *(Bab. XVI. 1, 459)*

§ Halkâ حلکا [*Ar.*] : Keltenkeleye کلتن‌کلیه benzer bir canverciktir, kumda olur. *(Bab. XVI. 1, 27)*

§ Kirbâsû کربا سو [*Fa.*] : Keltekeler کلته‌کلر. *(Şamil. XVI. 495)*

keltenkeler : → **keltekeler.**

keltenkene : → **keltekeler.**

kelter : → **keleter.**

kelter sepeti : → **keleter.**

kemer bağlanmak : Kemer kuşanmak, işe hazırlamak.

Hizmet et me'mur veş bağlan kemer
Can ü dilden mûr veş bağlan kemer بغلن کمر *(Selâman. XVI. 28)*

kemirdek, (kemirtlek, kemirtlik, kemürdek, kemürtlik, kemirtek): Gudruf, kıkırdak.

§ Yenen hayvanatın kemirdekleri کمردکلری ki kulaklarında olur, yemeyeler. *(M. Bay. XIV. 7)*

§ Ve burnunun kemirdeği کمردکی eğri olsa ve yamru yumru görünse... *(Kab. XV. 209)*

§ Yağrınının kemirdeği کمردکی ucunda bir elma bigi Mühr-i Nübüvvet vardır. *(Hay. XV. 179)*

§ Çerendû چرندو [*Fa.*] : Kemirdek كردك. *(Miftah. XV. 71)*

§ El-ḫışaşu الخشاش [*Ar.*] : Bir ağaçtır ki devenin burnunun kemirtleğini كرتلكنى delerler, dahi aykırı sokarlar, dahi ana ip bağlayıp yederler. *(Terceman. XV. 297)*

§ El-ma'run المعرون [*Ar.*] : Burnunun kemirteğine كيرتكنه aykırı bir ağaç geçirilmiş erkek deve. *(Terceman. XV. 74)*

§ Çerend چرند [*Fa.*] : Kemürdek كردك. *(Şamil. XVI. 93)*

§ Gursuf غرصوف [*Ar.*] : Kemürdek كوردك ve her yimek kaabil olan yumuşak kemücek. *(Bab. XVI. 1, 310)*

§ Çerendû چرندو [*Fa.*] : Kemirdek كردك gudruf mânasına. *(Caf. XVI. 40 - 2)*

§ El-gurvetü الغروة [*Ar.*] : ... Burun ucundaki yumşak kemirdek كردك. *(Ah. XVI. 722)*

§ İki barmağla kulağının kemürdeğini كردكنى dutarak mesheyleye. *(Zad. XVI. 51)*

§ Çerendû چرندو [*Fa.*] : Kemirdek كردك, gudruf mânasına ve geyrek ya'ni yumşak sünük. *(Deş. XVI. 38 - 1)*

§ Perendû پرندو [*Fa.*] : Geyrek, ya'ni yumşak sünük ve kemirdek, gudruf mânasına. *(Deş. XVI. 286 - 2)*

§ Çerendû چرندو [*Fa.*] : Kemirdek كردك. *(Ni'meti. XVI. 229)*

§ Gudruf غضروف [*Ar.*], çerend چرند [*Fa.*] : ... Ve kemürtlik كورتليك ki yumuşak kemiktir. *(Aks. XVII-XVIII. 157)*

§ Er-reşreş الرشرش [*Ar.*] : Yumuşak kemük ki ekli mümkün ola kemirdek كردك dahi dinür. *(Kdeb. XVIII. 616 - 1)*

§ En-nufud النفض [*Ar.*] : Arkada kürek ucunda olan kemürdek كوردك ki gûdruf derler. *(Kdeb. XVIII. 655 - 1)*

§ El-makat المقط [*Ar.*] : At kısmının eyeğilerinin uçlarında kemirtlek كرتلك ta'bir olunan yumşak kemiklerin uçlarına denir. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 507)*

§ Cirende جرنده [*Fa.*] : Ol yumuşak kemiğe denir ki et ile kemik beyninde kadr-i müşterektir, Arabide gudruf ve Türkide kakırdak ve kemirtlik كرتليك ve geyrek dahi derler.
(Bürh. XVIII - XIX. 202)

§ Kürcen كرجن [*Fa.*] : Kıtırdak ta'bir olunan yumuşak kemiğe denir, geryek ve kemirtlik كيرتليك dahi derler.
(Bürh. XVIII - XIX. 481)

kemirtek : → **kemirdek.**

kemirtlek : → **kemirdek.**

kemirtlik : → **kemirdek.**

kemişmek : 1. Koymak, bırakmak, atmak.

§ Kendözümü ol tahta pâresinin üstüne kemiştim كشدم.
(Fütuh. XIV. 231)

Kaçan bitiyi Nil'in suyu üzre okudular
Dahi bitiyi denize kemişti كشدى ehl-i yakîn
(Fütuh. XIV. 216)

Getirdi bir yeşil ton hoş dîbaç
Kemişti كشدى başı üzre bir yeşil taç *(Hurş. XIV. 37)*

Ferahşat ol ki Mağrıp Padişahı
Kemişti كشدى başına altun külâhı *(Hurş. XIV. 71)*

Kemişmezseñ كشمزسك bilişlik sürmesinden
Yakın oldukça Ev-edna oku sen *(Hurş. XIV. 2)*

Kemiştiñ كشدك Kabe kavseyne ok'u sen
Yakın oldukça Ev-edna oku sen *(Hurş. XIV. 3)*

§ Âdem oğlanı gönlüne buların içün rahmet kemişgil كشكل tâ tâkati yettiğinden artuk bulara güç gelmesin.
(Enb. XIV. 750)

§ ... Ol ağacın dibinde bir sıçan deliği var idi, ve anın yakınında bir çetük yerlenmiş idi ve avcılar ol araya çok gelirler idi. Pes bir gece bir avcı duzak kemişti كشدى ol çetük duzağa düştü. *(Kel. XIV. 140)*

Buyurdu kim bunu sal yine bağa
Kemiş کیش ol nazük avı bend ü bağa *(Işk. XIV. 115 - 1)*
Kamaştı gözleri görücek anı
Kemişdi کشدی yoluna cism ile canı *(Muham. XV. 241)*

2. Atılmak, düşmek.

§ ... Başı gövdesinden perrân yere kemişdi کشدی.
(Fütuh. XIV. 87)

kem kül etmek : İleri geri söz söylemek.

§ Çünkim erenleri gördü yine âdet üzere kem kül itti ککل ایتدی ve ta'ne taşın attı. *(Bektaş. XV. 172)*

kemre : 1. Gübre.

§ Sergin سرکین [*Fa.*] : Tezek ve mutlaka ters ki kemre کره derler.
(Ni'meti. XVI. 384)

§ El-aren العرن [*Ar.*] : Davar ayağında olan kuru kemre کره.
(Ah. XVI. 665)

§ Sergin سرکین [*Fa.*] : Ters ki kemre کره dahi derler.
(Caf. XVI. 86 - 1)

2. Yara ağzındaki kabuk.

§ Huşk-riş خشك ریش [*Fa.*] :... ve yaranın ağzında mün'akid olan kuruluğa denir ki kemre کره ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII - XIX. 246)

kemrelendirmek : Kabuk bağlatmak.

Dudağın kemrelendirmiş کره لندرمش ol uçtan
Kim aydalar nedendir ol oruçtan *(G. Ra. XV. 215)*

kemrük : Kemirilmiş.

§ Can ne yütürdü ki ister, gedüğü kemrüği کروکی yok.
(Sır. XVI. 19)

kemücek, (kemücük) : Kemikcik, küçük kemik.

Bir kemücek کوجك vardır insanda asla çürümez
Kim sekirdende olur, cism ana etmiştir imâd
(Muham. XV. 306)

§ Bir kemücek کوجك vardır insanda asla çürümez.
(Envar. XV. 376)

§ Ol kuşun tepesinde iğne mesabesinde bir sivri kemücük كوجك yaraduptur. *(Ac. XV. 24)*

§ Gursuf غرصوف [*Ar.*] : Kemürdek ve her yimek kaabil olan yumuşak kemücek كوجك. *(Bab. XVI. 1, 310)*

kemücük : → **kemücek.**

kemük : Kemik.

§ Avrat katında tavusun kemüğün كوكن yaksalar tizcek doğura. *(Ac. A. XV.)*

§ Cümcüme جمجمه [*Ar.*], kâse-i ser سر كاسهٔ [*Fa.*] : Başın kâsesi, ya'ni ol kâse gibi kemük ki dimağı müştemil ola. *(Aks. XVII - XVIII.)*

§ Muḫḫ مخ [*Ar.*] : Kemük كوك içinde olan ilik ve beyniye muhu-t-dimağ derler. *(Aks. XVII - XVIII)*

§ Er-reşreş الرشرش [*Ar.*] : Yumuşak kemük كوك ki ekli mümkün ola, kemirdek dahi dinür. *(Kdeb. XVIII. 616-1)*

kemük eki : Mafsal.

§ Bend-gâh بندگاه [*Fa.*] : Kemük eki كوك اكى ve bend-küşa dahi derler. *(Miftah. XV. 60)*

kemük sıyan kuşu : Lori kuşu.

§ Kâsire كاسره [*Ar.*] : Kemük sıyan kuşu كوك صين قوشى ki ana lori derler.

kemürdek : → **kemirdek.**

kemürtlik : → **kemirdek.**

kenar : Yan, nezt.

§ Ve halen kenarıma كنارمه çıkıp âstin ve giribanıma ellerin ursalar acep olmaz. *(Hadika. XVI. 88)*

kenar çizmek : Yan çizmek.

Çü mektep-haneden çizdi kenarı چزدى كنارى
Saray-ı hâsta tuttu kararı *(Lârendi. XVI. 61)*

Görüp bu hali gülistanda döndü cedvel-i ab
Bahara dek duramaz korkarım kenar çizer كنار چيزر
(Nedim. XVIII. 41)

kend, (kent) : Kasaba, şehir.

§ ... Derdi ki: Dilerseniz puta tapmağı ve ana kurban kılmağı ihtiyar edin, dilerseniz siz kendiñizde كندكزده depelenmeği ihtiyar edin. *(Leys. Ar. XV. 782)*

Bir ulu kend كند var idi Tel-Habeş nâm
Konar ol arada şah-ı cihan-kâm *(Hadidi. XVI.)*

§ Bu kend كند ve karyeler olan Kiçi Dehne'de bir rehnümalık edecek kimse yoğudu. *(Men. Av. XVI. 335)*

Haber gönderdiler cümle diyara
Dahi her kende كنده vü şehre hısara *(Fazilet. XVI. 244)*

Ne yere uğradıysa yıktı yaktı
Ne kende كنده uğradıysa od bıraktı *(Şeh. Ş. XVI. 239)*

§ Bu kendden كندن iki Acem püser gelip. *(Ev. XVII. 2, 222)*

§ Şemr شمر *[Ar.]*... Kent كنت kelimesi Türkide karyeye denir, ta'rip olunup Semerkant dediler. *(Kam. XVIII-XIX. 1, 924)*

kendiden : → **kendüden.**

kendin görmek : → **kendözün görmek.**

kendin görücü : → **kendözün görücü.**

kendini kurmak : Gurur duymak, böbürlenmek, kurulmak.

Kişizadelikle kendini kurma
Mezar taşı ile iftihar olmaz *(Saz. Sümmani. XIX. 533)*

kendini yavu kılmak : → **kendözün yavu kılmak.**

kendirik : → **kendürük.**

kendözü, (kendüzü, kendü özü) : Kendisi, zatı, şahsı, nefsi.

Ol suretler nakşini görsün gözi
Sabrı gitsün âşık olsun kendözi كندوزى *(Yuz. Şeyd. XIII. 32)*

Kendöziyçün كندزيچون bir gemi Nuh eyledi
Ümmetini sudan anda bekledi *(Velet. XIII - XIV. 76)*

Ger beni sen key göresin kendözüni كندوزونى beğ göresin
Ne nese kim ister isen sana gele sana gele
(Velet. XIII - XIV. 6)

§ Pes şagìrtlik veçhiyle her yere varırdı. Niceme kim ilmi var idi, kendözün كندزن nesne bilmez gibi eyleyip yürürdü. *(Kel. XIV. 4)*

§ Çün sen bana zulmeyledün, zindana koydun, lâ'neti kendözüñe كندوزكا kabûl eyledün. *(Yüz. Ha. XIV. 86)*

§ Bunu okumadı, kendü özü كندى اوزى geldi. *(Yüz. Ha. XIV. 265)*

§ Sâlihlerden bir kişi var idi, baylardan kendözön كندوزن yavlak sakınurdu, baylarun sohbetine varmazdı. *(Yüz. Ha. XIV. 41)*

§ İmdi makamına vargıl bir hafta tamam kendözüñ كندزك dinlendirgil. *(Kel. XIV. 6)*

§ Ben kendi zatımı saklamak içün vatanı ve makamı terkeyledim ve faidesiz çekişten kaçmağı kendözüme كندزما vâcip gördüm. *(Kel. XIV. 211)*

§ Cebrail eyitti: Yâ Âdem noldu sana? Âdem eyitti: Kendözümde كندزمده darlık ve ırılmak bulurven. *(Enb. XIV. 47)*

§ Kendözümi كندوزى ol tahta pâresinin üstüne kemiştim. *(Fütuh. XIV. 231)*

Yüzü gökçek idi vü şirin sözü
Şah uruğu Husrev'leyin kendözü *(Süh. XIV. 293)*

Dedi etmişem kendözüm ile كندوزميله aht
Diri olduğumca edem sa'y ü ceht *(Süh. XIV. 302)*

Gönüldü kendüzi كندوزى Şah'a gider uş
Ki ya'ni kıldığı tedbir idi hoş *(Işk. XIV. 230 - 1)*

Hasm eğer düşmen görür ise bizi
Kim görünmez bize illâ kendüzi كندزى *(Man. Tayr. XIV. 125)*

Hak mana bir hırka biçti kendözi كندوزى *(Nesimi. XIV. 19)*

§ Beyrek aşağa baktı kendözüñ كندوزين yer yüzünde gördü. *(Dede. E. XIV. 98)*

§ Sen atamdan dirilirsin, kendözüñ كندزك kazanç kılmazsın. *(Enb. XIV. 606)*

§ Nitekim haber-i ma'ruftur, Musa kavminin tevbesi kendözün كندز (harekelidir) depelemek idi. *(Enb. XIV. 3)*

Çü yaktı hicr oduna kendüzinü
Hak'a ısmarladı ol dem özünü *(Dah. XIV. 57)*

Dedi bu kişi gerçi etmez eyü
Eder kendözine كندزينا bana ne kayu *(Ferh. XIV. 13)*

§ Kendözün كندزن sakınsun şunlar ki güçleri yetmez, bulmazlar evlenmeğe mal. *(Cev. Es. XV. 58)*

Kendözüñ كندزك güm eyledin buldun fütur
Seni gayr istemedin isteyigör *(Vahdet. XV. 132 - 2)*

Kemâl kûh gibi serfiraz idin liykin
Mahallesinde anın kendüzüñ كندوزك gubar ettin *(Sarıca. XV. 23)*

§ Dedi ki: Yâ Resûlâllah nolaydı bu şerlülerden kendözüñi كندوزك gözleyeydünüz. *(Leys. Ar. XV. 753)*

Ejdeha üstüne atar kendözün كندوزن
Ol cüvan Allaha ısmarlar özün *(Enveri. XV. 19)*

§ Kendözüñe كندزكا koyuramaduğun öğüdü ayruklara verme. *(Tuh. Le. XV. 226)*

§ Kendüzünüñ كندزنك zişt ayağından hacil olmuştur. *(Güls. XV. 76)*

§ Beni ve kalan Peygamberleri kendözüñe كندوزكا şefi' tutmayınca... *(İhlâs. XV. 5)*

Kıldı dergâh-ı Bîniyaz'a niyaz
Diledi kendözüne ömr-i diraz *(Yuz. Hamdi. XV. 32 - 1)*

Kim ana diler ise al eyleye
Gerü kendözün كندزن aldaya neyleye *(Muham. XV. 238)*

§ Toprak ol kutsuzun başına kim padişah dergâhında kendözin كندوزين toprak eylemeye. *(Tuh. Le. XV. 168)*

§ Dahi kendözüñi كندزكى ol bildiğin miktardan aşağırak göster. *(Kab. XV. 92)*

§ Ben senin bendelerinden nasip aluram ki ben anı kendözüme كندوزمه vâcip itmişimdir. *(Cev. Es. XV. 142)*

§ Tanrı ibadetin gizli kılmıştı ve kendözin كندوزين halktan ırak dutmuştu. *(Tez. Ba. XV. 16)*

§ Kendözün كندوزين halk terazusıyle dartgıl, tâ bilesin bunların fazlını. *(Tez. Lâ. XV. 7 - 1)*

§ Eğerçi kim bunlardan değülven, bâri kendüzümi bunlara benzetmiş olam. *(Tez. Ün. XV. 4 - 1)*

Kutbı Hayder yumup açınca gözün
Tekyenin içinde buldu kendözin كندوزين *(Bektaş. XV. 63)*

§ ... Üçüncü, kendözin كندوزين oda göyündürmek yeğrek göre kâfir olmaktan. *(Güzide. XV. 23)*

Beni sen kıble kıldın kendüzüne
Cemalim âyine oldu yüzüne *(İbrahim. XV. 13 - 2)*

Nizami yüzünü açsan harab u bîhut olur
Güneş tulû' edicek zerre kendözün güm eder
(Nizami. XV. 11)

Dikübeni gözünü gök yüzüne
Vâlih olup gelmeyip kendüzüne *(Ruşeni. XV.)*

§ Birkaç günden sonra bu kız kendüzini كندوزيني bezedi, ana bezenmek ne hacet idi. *(Ferec. XV. 36)*

§ Evvel kişi kendüzinden كندوزندن el yumak gerek, andan Ma'but istemek gerek. *(Ferec. XV. 96)*

§ Padişah eyitti: Ey kendüzünden كندوزندن bî-haber ebleh... *(Ferec. XV. 48)*

§ ... Bîgâne ve âşina ve cahil ve dânâ dimezdi, katlarında kendüzünü öğerdi. *(Ferec. XV. 3)*

Özünü bir şahsa teslim eyleme
Kendüzin كندوزين bilmeze ta'zim eyleme *(Ruşeni. XV. 302)*

Gözüm açuben gördüm özümü
Buldum ol sandıkta ben kendüzümü كندوزى *(Cam. XV. 24)*

§ Gıdâyı yiyicek uyutalar, uyanıcak temam bedenini ovalar anul anul kendözüne كندزنه gelince. *(Hazain. XV. 13-1)*

Mâsivadan göz yumup gördüm anın dîdarını
Kendözümden كندوزمدن el yudum girdim fena sahrasına
(Eşrefoğlu. XV. 46)

Ey diriga geçti ömrün kendözüne كندواوزنه gelmedin
Bir gün ansızın göçersin yol yarağın kılmadın
(Eşrefoğlu. XV. 35)

Âşık kendüden el yudu dünyayı ahreti kodu
Hiç anmaz bilişi yadı kendözin كندوزين yoğa sayıcı
(Eşrefoğlu. XV. 18)

§ Allahü Taâlâ size helâl kılduğun siz kendözüñüze كندوزكزه haram kılman. *(Leys. Ar. XV. 414)*

Bir gedâ mahbubunu gördüm cihanda beğlenür
Kul idinmez kendözine كندوزينه değme bir şehzadeyi
(Revani. XVI. 181)

§ Lük لك [*Fa.*] : Kendüzin كندوزين bezeyip kişilenmek.
(Şamil. XVI. 175)

Döğünüp ağlar unutmuş özünü
Helâk etmelü olmuş kendüzünü كندوزينى *(Güvahi. XVI. 96)*

Kenara irgüremezsen özünü
Göze göz bahre atma kendüzünü *(Güvahi. XVI. 60)*

Bay olayın deyü anca fikre sen
Kendözüñe كندزكا fakri bilgil fahr sen *(Âş. XVI. 52)*

Ey mey-i gafletten esrük aç gözün
Olma bîhut fehmeyle kendözüñ كندزك *(Nihani. XVI. 54)*

Asitanında şu kim kendözini کندوزینی hâk eyler
Yerini Hazreti İsa gibi eflâk eyler *(Zati. XVI. 127)*

Anlamaz sanup sözün molla bizi etmez kabul
Kendözünden کندوزندن yeğdürür bin mertebe iz'anımız
(Lâmii. XVI. 63)

Gözünü ırmaz idi gün yüzünden
Ayırmaz idi bir dem kendözünden کندوزندن
(Yuz. Şems. XVI. 61)

§ Arûb عروب [*Ar.*] : Kendözini کندوزنی erine sevdiren, ya güleğen avrat. *(Bab. XVI. 1, 98)*

§ Kâf کاف [*Fa.*] : ... Ve kendözün medhetmek.
(Caf. XVI. 123 - 2)

Zillet çekip her nâkese ma'nide her hâr ü hase
Tapu kılıp kendöziñi کندوزکی tap derbeder kıl dâima
(D. B. XVI. 30)

§ Dünyaya mağrur olup i'timat etme, kendüzüñü bir konuk bigi bil. *(Ta. Şahi. XVI. 101 - 2)*

Heman kendözüne کندوزنه benzer sıfatı
Çepürdek sureti mürdar zâtı *(Fazilet. XVI. 315)*

Sarılık illeti düşmüş gözüne
İlaç ettir yürü var kendözüñe *(Hüs. Dil. XVI. 207)*

Bugün kim hayre yelter kendüzini کندوزینی
Hemin cennette bilsün kendözini کندوزینی
(Câm. Na. XVI. 104)

İster fesat kavmi salâh ehlini müdam
Mağlûp edine kendüzüne کندوزنه yaykara ile *(Letaif. XVI. 46)*

§ Ḫod-füruş خود فروش [*Fa.*] : Leffaf olup kendü özin کندواوزین öğüp satıcı. *(Deş. XVI. 160 - 2)*

Yokla kendözünü gafletten uyan
Eski dostu düşman olur yiğidin *(Kâtibi. XVII.)*

Sil gözünü dön andan bak göresin kendözin كندوزين
Hakikatin güneşi toğmuşdürür tulunmaz
(Niyazi. XVII. 40)

§ Veche وجهه [*Ar.*]: Kişinin yüzü ve kendözi كندوزى ve bir taraf.
(Müntehab. XVII. 104 - 1)

§ Şimdi Hak saklaya kendözün كندوزن ızhar etti.
(Kâni. XVII - XVIII. 321)

Heman kendözünü sâki düzdü ol
Kırba alıp su getürdü gezdi ol *(Battal. XVIII. 140)*

kendözünden : Kendiliğinden.

Bu cüvanser pîr ü bu çarh-ı kebut
Kendözünden كندوزندن bulmadı lâşek vücut *(İs. XIV - XV. 5)*

Kendözünden كندوزندن mi bulur naks u kemal
(İs. XIV - XV. 6)

§ Anda güman yoktur kim Allahdandır, Muhammed anı kendüzünden كندوزندن dimedi. *(Cev. Es. XV. 5)*

kendözünden gitmek : → **kendüden gitmek.**

kendözün diğşürmek : → **kendözünü divşürmek.**

kendözüne buyrukluk : Nefsine hâkim olma.

§ Arslan diledi kim kendinin korkmaklık halin Dimneden gizleye. Nagâh ol halde Şenzebe bir kez heybet ile öğürdü, şöyle kim anın avazı arslanı yerinden iletti, kendözüne buyrukluk كندزن بويرقلق ve dilin dutmaklık dizginin anın elinden aldı. *(Kel. XIV. 30)*

kendözün görmek, (kendin görmek) : Kendini beğenmek, hotbinlik etmek, gururlanmak, kibirlenmek.

Aris ehli Yusuf'a karşı varır
Yusuf anda kendözin كندوزين yine görür كورر
Benden görklü dir yaratmadı Çalap
Ziy yaratmış dir beni ol Ferd Rab
. . . . . .
Çünkü gördü kendözün كوردى كندوزين Yusuf amu
Beğenmezler bakmağa ana kamu *(Yuz Şeyd. XIII. 20)*

§ Bana hemişe senin şol kendözüñ görmekliğiñ كندزك كرمكلكك ve kendi re'yine aldandığın ve bu aldayıcı dünya ululuğuna fitnelendiğin ma'lûm idi. *(Kel. XIV. 54)*

§ ... Senin tekebbürlüğün ve kendözüñ gördüğüñ كندزك كردكك senin aklını ve amelini kahreyledi. *(Kel. XIV. 68)*

§ Tekebbür, ucb, ya'ni kendözün görmek كندوزن كورملك kâfirler, Fir'avn'ler sıfatıdır. *(Cennet. XV. 41)*

§ Ve dahi kendözün görüp كندوزن كوروب günahından dönmeyen kişı Tanrı'nın düşmanlığına hışmına muntazırdır. *(Cennet. XV. 38)*

§ ... Secde eylediler, illâ İblis ululaştı, kendözün gördü كندوزن كوردى. *(Cev. Es. XV. 12)*

§ Eâcib اعاجب [*Ar.*] : Katı tanlayacak nesneler ve kendözün görmeler كندوزن كورمەلر. *(Bab. XVI. 1, 67)*

Nadanlık da münkirliğin eşidir
İkisi de Azâzil'in işidir
Bunlar haşâ kendin görmüş kişidir
Netice ulusun bilmedi gitti *(Kâtibi. XVII. 17)*

kendözün görücü, (kendin görücü): Hotbin, bencil.

§ Ḫudbîn خودبين [*Fa.*] : Kendüzün görücü كندوزن كوريجى. *(Sıh. Ac. XV. 55)*

§ Ḫudbîn خودبين [*Fa.*] : Kendin görücü كندن كوريجى mütekebbir mânasına. *(Caf. XVI. 54 - 1)*

§ Mu'cib معجب [*Ar.*] : Kendözün görücü كندوزن كورجى. *(Müntehab. XVII. 93 - 1)*

§ Ḫudbîn خودبين [*Fa.*] : Kendözün görücü كندوزن كورجى. *(Cam. Fa. XVII. 69)*

kendözünü divşürmek, (kendözün diğşürmek) : Kendini toplamak, kendine gelmek.

§ Birez darvanam, kendözümü divşürem كندوزمى ديوشورم. *(Fütuh. XIV. 508)*

§ Kendözün diğşürdü كندوزين دكشردى bir pâre vaktına hazır oldu. *(Anter. XIV. 216)*

kendözünü komak : Terk-i nefsetmek, benlikten vaz geçmek.

Kendözünü komayınca كندوزينى قومينجه âdemî
Olmaya ol padişahın mahremi *(Man. Tayr. XIV. 3)*

kendözünü yenememek : Nefsine hâkim olamamak.

§ Ben atamı anıcak kendözümü yeñemezin كندوزمى يكزن içim tolar. *(Yüz. Ha. XIV. 201)*

kendözün yavı kulmak, (kendözün yavu kılmak, kendini yavu kılmak) : Kendini kaybetmek, ne yaptığını bilmeyecek hale gelmek.

§ Hak Taâlâ Musa Peygambere hitap kıldı kim var azmış, kendözün yavı kulmuş كندزن يوى قولمش Fir'avn'i öğütle. *(Tuh. Le. XV. 184)*

Çün musibet sadasıdır bildi
Ah edüp kendözün yavu kıldı كندوزين ياوو قلدى
(Yuz. Hamdi. XV. 34 - 2)

§ Ben ol yerde tenha kaldım, kendümi yavu kıldım كندومى ياوو قلدم. *(Ferec. XV. 281)*

§ Sabr ü hûşün yağmaya verip kendüzin yavu kıldı كندوزين ياوو قلدى. *(Hüs. Dil. XVI. 134)*

kendözün yavu kılmak : → **kendözün yavı kulmak.**

kendü : Kendi, kendisi.

§ İki kendü كندو ağırınca burçak uniyle karışturalar. *(Yadigâr. XIV. 61 - 2)*

§ Kendü كندو gözümle gördüm ki ay indi beşiğin üğrüdü. *(Tebareke. XIV. 3 - 1)*

§ Bir tarafına dahi kendü كندو girdi. *(Dede. E. XIV. 197)*

§ Size, biz gökten su endirdik, hem kendü كندو arıdır, hem arıdıcıdır. *(Leys. Mu. XIV-XV. 76 - 2)*

§ İkinci kısım veliler anlardır ki ne kendü bilir veliydüklerin ve ne halk bilir. *(Müz. XV.)*

§ Gönül kendü كندو evindir, ağyârdan sen pâk edüp arıt. *(Tazarru. XV. 169)*

Tıybı severdi, kokusu kendünüñ كندنك etyab idi
Ger mizah eylerse hak söylerdi eltaf yahtulu *(Muham. XV. 122)*

Ko beni kendü كندو halimde olayın
Ki yeğ bilür kişi kendü kolayın *(Yuz. Şems. XVI. 222)*

§ Üş şimdi kendü كندو sahrada kerpiç keseyorur. *(Şevahid. XVI. 195)*

Cihanın ni'metinden kendü كندو âb ü danemiz yeğdir
İlin kâşanesinden kûşe-i viranemiz yeğdir *(Baki. XVI. 110)*

Leb-i la'linde turmuş kanıma girmek diler her dem
Bana hâl-i siyahın her ne sansa kendü كندو canına *(Âli. XVI. 188)*

§ Serdar-ı muazzam kendü كندو mensupları ile... *(Ev. XVII. 1, 270)*

kendü birle : Kendi kendine.

Gülendam kendü birle söylenürdü
Hak'ın birliğine zikreylenürdü *(Dah. XIV. 64)*

kendüde : Kendisinde, kendinde.

§ Ol kapıları Meryem üstüne kilitlerdi, kilit dilin kendüde كندوده götürürdü. *(İhlâs. XIV. 227)*

İns ü cinn ü halk-ı âlem taht ü fevk
Cümlesin kendüde كندوده görür cavk cavk *(Tazarru. XV. 19)*

Kendüde kalmadı zerrece ısyan *(Kayıkçı. XVII. 14)*

kendüde dutmak : Saklamak, zaptetmek.

§ Kardaş, kişi dilini kendüde dutmağın دوتماغن كندوده faydası iğen çoktur. *(Müz. XV. 355)*

kendüden, (kendiden) : Kendisinden, kendiliğinden.

§ Dahi ol peygamber ki kendüden کندودن sonra geliserdir, anları bir bir teferrüç eyledi. *(Si. Da. XIV. 49)*

Olar kim kendüden کندودن eyler ululuk
Eğerçi ola mal ü milket issi *(Si. Da. XIV. 10)*

§ Öküz senâ ve dua kıldı ve kulluk kuşağın rağbet ve dilek birle kuşandı. Pes arslan anı kendüden کندودن yana yakın eyledi. *(Kel. XIV. 16)*

§ Bu sûrenin berekâtı kendüden کندودن ve hânedanından eksik olmaya. *(İhlâs. XIV. 5)*

Mümkine çün kendüden کندن yoktur vücut
Bes gerek vâcipten ana feyz-i cûd *(İs. XIV - XV. 254)*

§ Âkıl malini üleştirmek gerek kendüden کندودن sonra ekarip üleşmeden. *(Maârif. XV. 199)*

§ ... Ol maksut eylediği nesneyi kendüden کندودن yana çeker. *(Hazain. XV. 3 - 1)*

§ Ol mah-ı duhter-i şah, bir kendüden کندودن yeğ dimelü kenizekin eline yapışmış tutageldi. *(Ferec. XV. 282)*

§ Ol akçayı getirmeyüp kendüden کندودن bî-kusur alındı. *(Sic. B. XV. 7, 87)*

§ Hasan'ın şol kadar alçaklığı var idi kim her kişiyi kim baksa ol kişiyi kendüden کندودن yeğ görürdü. *(Tez. Ba. XV. 54)*

§ Bizim küstahlık ettiğimiz ve kendüden کندودن destursuz yanlış yola gittiğimizi... *(Bektaş. XV. 188)*

Kendü ayağına batar dikeni
Kendüden کندودن bilmez ol diken dikeni *(İbrahim. XV. 68 - 1)*

Cihanı şöyle sen kaim sanırsın
Vücudun kendüden کندودن daim sanırsın *(G. Ra. XV. 18)*

§ Her kim kendüden كندودن uluya izzet etmese ve kendüden كندودن kiçiye bakıp esirgemese ol kişi bizden değildir.
(Cennet. XV. 327)

Didiler kim biz kuluz ol padişah
Bizi ol gönderdi, ol gösterdi râh
Elimizden gelmez eylemek inat
Gücile kendüden كندودن itti bizi yad *(Enveri. XV. 53)*

Didim gönül ki kendüden kimse bu yola varımaz
Didi benim bu varmağım üş anın ile anadır
(Eşrefoğlu. XV. 56)

Âşık kendüden كندودن el yudu dünyayı ahreti kodu
Hiç anmaz bilişi yadı kendözün yoğa sayıcı
(Eşrefoğlu. XV. 18)

§ İftira' افترآء *[Ar.]* : Kişi arkasına kürk giymek ve kendüden كندودن yalan söz düretmek. *(Bab. XVI. 1, 14)*

Ne visâline sevinür ne firaka yerinür
Hasta-i aşk olanın kendüden كندودن olmaz haberi
(Yahya Bey. XVI. 220)

Diledi kendüden كندودن ayırmaya hiç
Gözünü gün yüzünden ırmaya hiç *(Yuz. Şems. XVI. 62)*

Çü yazu kendüden كندودن yazıldı denmez
Desen de sözüne kimse inanmaz *(Yuz. Şems. XVI. 10)*

Değülmisseydi düşman kendüden كندودن yeğ
Niçün döneydi düşmandan Ali Bey *(Hadidi. XVI. 337)*

Bezl idüp bîgarazâne pendin
Kendiden كنديدن atabeğ eyler kendin *(Atai. Ha. XVII. 89)*

kendüden geçmek : Kendini kaybetmek, bayılmak.

§ Şem شم *[Fa.]* : ... ve nevha ve zâri ve girye ve bîhud olmak ve kendüden geçmek كندودن كچمك mânalarınadır.
(Bürh. XVIII - XIX. 398)

kendüden gitmek, (kendüsinden gitmek, kendözünden gitmek) : Kendini kaybetmek, kendinden geçmek, bayılmak, gaşyolmak.

§ Şol kadar ağladı kim kendüden gitti كندودن كتدى, birazdan kendüye geldi. *(Müz. XV. 121)*

§ Bin can ile ana âşık olup kendüden gitti كندودن كتدى, dinle ki nitti, ol çâr-takın revzenesine karşı gözün dikip kaldı. *(Bektaş. XV. 186)*

§ Halit ahvalini söyledi, halife ve Ca'fer ve Alevî ve vezirler ol kadar gülüştüler ki kendülerden gittiler كندولردن كتديلر. *(Ferec. XV. 475)*

Kız dahi baktı İyaz'ı çün görür
Oluben âşüfte-dil karşı durur
. . . . . .
Kendözünden gidüben كندوزندن كيدوبن hayran kalur
Pes nazar ol dem ana sultan kılur *(Enveri. XV. 74)*

§ ... Vüfûr-ı hayâsından âb-ı revan kendüden gitti كندودن كتدى. *(Saâdet. XV - XVI. 169 - 2)*

§ ... Ve resm-i garraya nazar etti, ol girihlerdeki ukteye ve ol devirler içindeki noktaya hayran kalup kendüden gitti كندودن كتدى. *(Hüs. Dil. XVI. 56)*

Böyle deyince kendüden gitti كندودن كتدى
Sevinip canı, Hakka şükretti *(Ş. G. XVI. 96)*

Uyhusundan uyandı ah etti
Şevk-ı yâr ile kendüden gitti كندودن كيتدى *(Ş. G. XVI. 42)*

Ruhi'yi öldürdü gam biçare gitti kendüden كيتدى كندودن
Aklın aldı neş'e-i la'lin şarab-ı nâb veş *(Ruhi. XVI. 255)*

Gönül endişe-i hicran ederken kendüden gitti كندودن كيتدى
Uyanmak ihtimali yok dahi hâb ü hayaldir bu *(Ruhi. XVI. 326)*

§ Dil-şüde دلشده [*Fa.*] : Kendüden gidüp كندودن كيدوب uğunmak. *(Ni'meti. XVI. 312)*

§ Dünyanın çehresine nazar eden istiâze eder, belki hayretinden kendüden gider كندودن كيدر. *(Tibr. XVI. 51)*

§ Dahi beter içim taşıp kendümden gittim كندمدن كتدم. *(Hüs. Dil. XVI. 93)*

Aşk ile kendüden gider كندودن كيدر âşıka bir nidâ gelür
Yazısı yok kitap okur âlim olur çıkagelür
(Yahya Bey. XVI. 154)

Gidince kendüsinden كندوسندن كدنجه ol peri-zad
Bu nev'ile kılur efgan ü feryad *(Lârendi. XVI. 88)*

§ El-intisâ' الانتساء [*Ar.*] : Kendüden gitmek كندودن كتمك, ya'ni kendüyi unutmak. *(Kdeb. XVIII. 158-1)*

kendüden güzel : Yaradılıştan, tabiî güzel.

§ Ḫud-rû خودرو [*Fa.*] : Kendüden güzel كندودن كوزل. *(Şamil. XVI. 428)*

§ Ḫud-rû خودرو [*Fa.*] : Kendüden güzel كندودن كوزل ve yabanda biten nesne ve kendübiten renginde. *(Ni'meti. XVI. 282)*

kendüden uğunmak : Kendini kaybetmek, kendinden geçmek, bayılmak.

Gaşy غشى [*Ar.*] : Kendüden uğunmak كندودن اوغنمق kıyh: irin Dâ': ağrı, baş ağrısı: suda' *(Genc. XVII. 17)*

kendüden varmak : Kendinden geçmek.

Meğer Eşrefoğlu Rumî yine kendüden varuptur كندودن واروبدر
Halka bir ünü kaluptur pes anındır işbu gavga
(Eşrefoğlu. XV. 12)

kendü kendü : Kendi kendine.

Özün saydeyledi kurduğu ağlar
Çü kendü kendü كندو كندو düştü nişe ağlar *(Hikmet. XV. 145)*

kendü kendülerden turgurmak : Kendi kendilerine icadetmek, kendiliklerinden ortaya çıkarmak.

§ ... Ve dahi ol ruhbaniyyet kim kendü kendülerden turgurup طورغرب كندوكندولردن işlediler, anı biz anlara vâcip kılmaduk. *(Leys. Ar. XV. 574)*

kendü kendüye : Kendi kendine.

Gözleri yaş ile dolmuş ağlanur
Kendü kendüye كندو كندويه turuben söylenür
(Tazarru. XV. 199)

§ A'rabi, canına su sepilüp kendü kendüye كندو كندويه eyitti...
(Ârifîn. XVI. 65)

kendülan : Padişah ağalarına mahsus çadır.

§ Kendülan كندلان[*Fa.*]: Bir nevi haymedir. Bu lugati ba'zılar Türkidir ve padişah ağalarına mahsus haymeye denir deyü beyan eyledi. *(Bürh. XVIII - XIX. 499)*

kendüle : Kendisiyle.

Ken'an dapa çıkar Ya'kup gönülür
On oğlunu kendüle كندوله bile alur *(Yuz. Şeyd. XIII. 98)*

kendüler : Kendileri.

§ Raiyyet, biz ulularda bu zulmü, bu cevri görüceğezin kendüler كندولر dahi fisk ü fücûra meşgul oldular.
(Fütuh. XIV. 5)

§ Kendüler كندولر atlı, babanı yayak yürüttüler.
(Dede. E. XIV. 30)

§ Ve her adım kim kendüler كندولر adarlar bir yıl oruç dutup ve bir kul azat etmiş sevabın verürem. *(Cennet. XV. 412)*

§ Kendülerden كندلردن ilerilerin haline nazar idüp...
(Enfes. XV. 7)

§ Dağda bir mağarada hastayı yatırdılar, kendüler كندولر yorulmuşlardı yatıp uyudular. *(Ferec. XV. 14)*

§ ... Ve kendüler كندولر kaşık ve keçkül yonarlardı.
(Bektaş. XV. 24)

§ Ata, ana oğula, kıza yiyesi verürler dahi kendüler كندلر bile yirler. *(Tuh. Le. XV. 172)*

§ Gördü ki bu halâyık kendüler كندولر bildüğü kavmler değül, ayruksı kavmler sâkinleşmiş. *(Leys. Ar. XV. 788)*

§ Şeytanları kendülerden كندولردن çezilip giderinilmeye...
(Rahat. XVI. 492)

§ Kendüler كندولر dahi tuccular zümresinden idi.
(Nigâ. Ter. XVII. 17 - 2)

kendülerden : Kendilerinden, kendiliklerinden.

§ ...Bular dahi bu ortada kendülerden كندولردن bir din turgurup din edinseler ki anı ne Hak Taâlâ buyurdu ne bir Resûl buyurdu. *(Leys. Ar. XV. 282)*

kendülere : Kendilerine.

§ İzzetim ve azametim hakkıyçün tamunun odunu kendülere كندولره reyhan kılam. *(Si. Da. XIV. 76)*

§ Avratın rağbetin kendülere كندولره dönderdiler.
(Müneb. XIV - XV. 222 - 1)

§ Helâk ol müşrikleredir ki kelime-i tevhid birle kendülere كندولره arılık hasıl kılmadılar. *(Leys. Mu. XIV-XV. 241 - 1)*

§ ... Ya'ni ol aldamağun vebâli âkıbet kendülere كندولره irişiser ki... *(Leys. Ar. XV. 31)*

§ Yoksullardan, zikrolunan gibi, kanunname mucibince hakların aldıklarından sonra atların ve kanluların güç ile ulak dutmayalar ve kendülere كندولره güç ile iş işletmeyeler.
(Fatih. Ka. XV. 26)

§ ... Ne kazaya uğradık, halife duyarsa işimiz temam oldu deyü kendülere كندولره serzeniş ettiler. *(Ferec. XV. 15)*

§ ... Zikr-i âti hıssa-i şer'iyyelerin bey' ve semenlerin ahz ü kabz ve kendülere كندولره îsale vekil olup...
(Sic. E. XVI. 70 - 1)

§ ...Ol yerin ulusu ve kiçisi bunu kendülere كندولره murahhasa bilüp murahhasalığına müteallık cüz'î ve küllî umurda buna kemakâne inkıyat idüp sözünden tecavüz etmeyeler.
(Sic. A. XVI. 2, 733)

§ ... Hüccet-i mezbureyi kendülere كندولره verdim.
(Sic. A. XVI. 6, 486)

§ Mumîlât ميلات [*Ar.*] : Erenlerin gönüllerini kendülere كندولره akıtan avratlar. *(Bab. XVI. 2, 330)*

§ Şüphenizi kendülere كندولره arzedecek olursak hatır-ı nâzüklerine hoş gelmeyüp... *(Solak. XVII. 75 - 1)*

kendülere gelmek : Kendilerine gelmek, akılları başlarına gelmek, kendilerini toplamak.

§ Bunlar kendülere gelince كندولره كلنجه pehlevan-ı âlem bunlardan yirmi, otuz âdem helâk eyledi. *(Müslim. XV. 3, 44)*

§ Kârvan halkı bu sözü işidüp biraz kendülere geldiler كندولره كلديلر. *(Güls. XV. 44)*

kendüleri : Kendilerini.

§ Öyle ısısında ve sabah sovuğunda kendüleri كندولرى saklayalar. *(Yadigâr. XIV. 5 - 1)*

§ Ve dahi Hak Taâlânın selâmı anın ehl-i beytine ve yârlarına olsun ki arıttılar islâm yüzünden küfr ü dalâlet tozun... ve kendüleri arıttılar anın mürdarından. *(Müneb. XIV-XV. 1 - 2)*

§ Süci içmedim, gördüm esrüklerin başları lâya'kil olup kendüleri كندولرى zaptedemezler. *(Güzide. XV. 74)*

§ ... Şeytana uydular kendüleri كندولرى hor u hakir kıldılar. *(Leys. Ar. XV. 41)*

kendülerin : Kendilerinin.

§ Tâ kıyamete değin kendülerin كندلرك ibadetince ana ibadet yazarlar. *(Enfes. XV. 1)*

§ Ol kendülerin كندولرك dostlarına, kim arpa salıcılar ve suya bakıcılardır ve müneccimlerdir, anlara haber verip... *(Leys. Mu. XIV-XV. 191 - 1)*

kendüleyin : Kendisi gibi.

§ ... Ana işaret kıldı ki biz dahi kendüleyin كندولين ana hamd ü senâ kılavuz. *(Leys. Ar. XV. 15)*

kendülik : Mevcudiyet, varlık.

Kadem çün kendülikten كندولكدن taşra bastı
Dükendi cehd oku vü yayı yastı *(İbrahim. XV. 12 - 2)*

kendü özü : → **kendözü.**

kendüsinden gitmek : → **kendüden gitmek.**

kendürük, (kendirik) : Deriden sofra yaygısı.

§ Kendürükte كندركده etmekten ne var? *(Dede. XIV. 54)*

§ Kendûri كندورى [*Fa.*] : İzardır ki sofra üzerine korlar ve kendürük كندرك dedikleri büyük sofra. *(Ni'meti. XVI. 526)*

Kendirik كندرك : kendûri كندورى [*Fa.*], destenbû : şemâme, dam: bâm
(Genc. XVII. 37)

§ Kendûri كندورى [*Fa.*] : Türkün kendürük كندرك dedikleri sofra.
(Nuh. Tuh. XVII. 212 - 1)

kendüye : Kendisine.

§ Dindar padişahlara mutlak ferman erzanî kıldı ve padişahlara muti' olmağı kendüye كنديا ve kendünün resulüne uymağa ulaştırdı. *(Kel. XIV. 2)*

Vay ana ki buyruk değil kendüye كندويه
Gerek dürlü dürlü belâya döye *(Süh. XIV. 307)*

§ Eğer buyurursa, ol kendüye كندويه buluşsun kocayı ehl ü iyaliyle kılıçtan geçirem. *(Si. Da. XIV. 115 - 2)*

§ Kendüye yağ dürte ve çerp şorbalar yiye.
(Yadigâr. XIV. 18 - 1)

§ Bu Arab'ı katlarına ilettiler, toyladılar, andan kendüye كندويه söyledîler. *(Yüz. Ha. XIV. 270)*

§ Şah da hocadan yüksünüp kendüye كندويه sovuk cevapların işitip... *(Hamza. XIV - XV. 35, 104)*

§ Bu eceli mutlak kılup kendüye كنديا izafet etmedi.
(Enfes. XV. 3)

Kim nebiniz kendüye كندويه meşgûl oluptur biliniz
Yâ Ebâbekr emr kıldı sana sen olgıl inah *(Muham. XV. 34)*

Bu ilmi ben bilürem kimse bilmez
Okuyup ürse ok kendüye كندويه ilmez *(Salâtin. XV. 78)*

Beni ammem edindi kendüye yâr
İftira etti bana âhir-i kâr *(Yuz. Hamdi. XV. 113 - 2)*

§ Üveys kendisi deve güderdi kirasın kendüye كندويه ve anasına nefaka kılurdu. *(Tez. Ba. XV. 18)*

§ Ol korkudan kendüye كندويه kelime-i tevhid çırağın yaktı. *(Leys. Dâi. XV. 22 - 2)*

§ Yohsa hâdise kişinin kendüye كندويه olmayınca koymaz mı ? *(Maârif. XV. 44)*

§ Her kişi eyü, yavuz ne ederse kendüye كندويه eder. *(Ferec. XV. 44)*

§ Ol zalim sanır ki kendüye كندويه iyilik eyledi. *(Saat. XV. 22)*

Birikti baş göziyle gönlü gözü
Görünen kendüye كندويه hem kendi yüzü
(İbrahim. XV. 12 - 2)

§ Sen sana düşerin eyle, ol kendüye كندويه düşerin bilir. *(Maârif. XV. 211)*

§ Merhum İbrahim Efendiye seccadeyi ve sâir esbapları ve kitaplarını kendüye كندويه verdim. *(Sic. A. XVI. 6, 372)*

§ ... İşkence emrolunmuş, ol dahi sekiz yüz elli akça vermiş kendüye كندويه işkence ettirmemiş. *(Sic. B. XV. 3, 7)*

§ Çevre yana bakup giderken anı gördü ki bir kimesne kendüye كندويه el salup çağırdı. *(Bektaş. XV. 184)*

§ Her bir kuşun kendüye كندويه münasip bir zebanı olur. Kuş dilin bilenler bilirler, ne dirler. *(Maârif. XV. 99)*

§ ... Ya'ni perhizkâr ola, çünkü nefs zulm ve fesat itmese kendüye كندويه ve dahilere ol vakıt afif olur. *(İrşad. XV. 504)*

§ Zekâtın vermek kendüye كندويه vacip. *(Ac. A. XV. 12)*

§ Şems ve kamer ve on bir ahter yere inüp kendüye كندويه secde eder. *(Saadet. XV - XVI. 20 - 2)*

§ Hak Taâlâ kendüye كندويه hisabı genez ide. *(Cev. Ah. XV - XVI. 24)*

§ Yalınızlıktan üşenmeyip Allahü Taâlâ ibadetini ve muhabbetini kendüye كندويه yâr ve yoldaş eylemeklik... *(Rahat. XVI. 191)*

§ Râsiḫ راسخ [*Ar.*] : İlim kendüye كندويه sinmiş recül. *(Bab. XVI. 1, 432)*

Kul etse kendüye كندويه dünyayı bir şah-ı cihan olsa
Selimî sarsa dülbendin Süleyman-ı zaman olsa
(Yahya Bey. XVI. 189)

Sultan-ı aşk kendüye كندويه hâs eyledi beni
Sinemde gördü dağını şahin yuvasıdır *(Hayali. XVI. 64)*

§ Benim zevcem Hatice'nin anası evlerinden ve dükkânından hıssası vardır, kendüye كندويه vâsıl olmayuptur. *(Sic. K. XVI. 3, 38)*

§ ... Lâkin, gayret ü hamiyyet yüzünden kendüye كندويه tezelzül vermedi. *(Hüs. Dil. XVI. 117)*

§ Kârbansaraya han didikleri, yolcunun kendüye كندويه ve tavarına menzil olduğu i'tibariyledir. *(Deka. XVI. 37 - 2)*

§ Musa işitti kim Sultan Mehmet kendüye كندويه geliyorur. *(Âş. XVI. 84)*

Çünki hubbullah erişti çekti beni kendüye كندويه
Açtı gönlüm gözünü ayruk humarım kalmadı
(Alâ. XVI. 49)

Şahlardan kendüye كندويه var ise hemtâ görmedi
Yeridir bîçarelerle zîr-i hâk olsa yeri
(Niga. Ter. XVII. 20 - 2)

Âhir çekildi doymadı tâb-ı firakına
Cûş eyledikce kendüye كندويه sığmazdı cûy-i dil
(Atai. XVII. 46)

Gücü kendüye كندويه yeter âşık-ı ser-bâzlerin
Kûh-i gamda nola kendin depelerse Ferhat
(Hâleti. XVII. 195)

kendüye buyruk : Nefsine, iradesine hakim.
Vay ana ki buyruk بيرق değil kendüye كندويه
Gerek dürlü dürlü belâya döye *(Süh. XIV. 307)*

kendüye gelmek : Kendine gelmek, ayılmak, aklı başına gelmek.
Esrük ola gelmeye kendüye كلميا كندويه er
Bilmeye avrat mıdır kendü ya er
(Melhame. XIV - XV. 8 - 2)

§ Melik buyurdu kara yılanı öldürdüler, akca yılan bîhut düştü... Bu yılanı bir sovucak yere kodular yattı, kendüye geldi كندويه كلدى turdu sahraya gitti. *(Ferec. XV. 217)*

§ Bu haber Bedi'a irişti, aklı gitti. Çün kendüye geldi كندويه كلدى eyitti... *(Ferec. XV. 364)*

kendüye koçmak : Bağrına basmak, kucaklamak.

§ Nitekim ana oğlancuğun kendüye koçup كندويه قوچوب zammede... *(Leys. Ar. XV. 740)*

kendüyi : Kendini, kendisini.

§ Ol ki rıyazat tedbirin etmeğe başlaya buyura kendüyi كندوي ovalar anul anul. *(Yadigâr. XIV. 24-2)*

§ Bir başmakçı anı konuk edindi, kendi evine iletti ve avratına ısmarladı kim ana timar ve ikram kıla; kendüyi كندى (harekelidir) bir dost konukluğuna kığırmıştı. *(Kel. XIV. 18)*

§ Ve dahi kendüyi كندوي kâfirlere benzetmek bir nesnede bezeklerinden ya tonlarından ya binitlerinden.
(Müneb. XVI - XV. 292 - 1)

§ ... Amma bu bîçare gördü kendüyi كندى (harekelidir) ki ilm ü amelden yaddır. *(Müneb. XIV - XV. 2 - 1)*

§ Mü'min dahi kendüyi كندوي saklar...
(Leys. Mu.XVI - XV. 65 - 1)

§ Ve kendüyi كندوي yaramaz hulardan ve kabih sıfatlardan arıtmış ola. *(Leys. Ar. XV. 12)*

§ Keb كب [*Fa.*] : Lâf urup kendüyi كندوي öğmek.
(Miftah. XV. 118)

§ Hayıf değil mi kişi kendüyi كندوي bilmeye, cevherini yavı kılıp bulmaya. *(Maârif. XV. 181)*

§ Revende kendüyi كندوي kuşun kanadına berkitti, kuş kalktı bir cezireye kondu.. Revende kendüyi çözdü, cezireyi teferrüçlendi. *(Ferec. XV. 541)*

§ ... Baktı gördü kendüyi كندوي ol sekinin altında yatur.
(Bektaş. XV. 266)

§ Kendüyi كندوي tahtı ile havaya çıkarır salıverir.
(Bektaş. XV. 32)

§ ... Kendüyi كندوي kimesneden yeğ görmeye.
(Tez. Ün. XV. 131 - 1)

§ Süleyman'a bir dahi işkence olunmak emrolunucak sekiz yüz elli akça verip kendüyi كندوي tahlis eyledi.
(Sic. B. XV. 3, 7 - 2)

§ Eblehdir ol ki kendüyi كندوي koyup biregüyi araya.
(Maârif. XV. 178)

Bu âlem sanki oddan bir denizdir
Ana kendüyi كندوي atmaktır adı aşk
(Eşrefoğlu. XV. 37)

Şular kim kendüyi كندوي sultan sanurlar
Âhır toprak olıcak utanurlar *(Müz. XV. 75)*

§ Her vakıtta, her sâatte dünya fi'linden kendüyi كندوي yiğrendire, âhiret maslahatına cümle vaktın harc eyleye.
(Hazain. XV. 71 - 1)

Çü bildi kendüy' âdem eyledi his
Ağızda tuttu barmağın didi hös *(Hikmet. XV. 326)*

§ Kendüyi gizleyip uğurlayın كندي leşkere geldi.
(Enfes. XV. 234)

§ İblis aleyhillâ'ne Melekülmevt'ten bu cevabı işidicek kendüyi كندوي kerrat ile yere urup ağnaya... *(Delil. XV.)*

§ Mescit kendüyi كندوي sıkar, tarlığanır.
(Cev. Ah. XV - XVI. 476)

§ Lâf لاف [*Fa.*] : Kendüyi كندوي öğmek. *(Şamil. XVI. 506)*

§ Lük لك [*Fa.*] : ... Kendüyi كندى bezeyüp kişilenen kimesne.
(Caf. XVI. 150 - 2)

Gerçi gönlüm kendüyi كندوي câm-ı Skender gösterir
Sınsa her bir pâresin bir tîr ü hançer gösterir
(Hayali. XVI. 53)

Açar kendüyi كندوي alçaktan yüceden
Çıkar kapuyu bağlarsan bacadan
(Yuz. Şems. XVI. 44)

§ Bugünkü gün kendüyi كندوي Allahın affine kim lâyık görürse kalksın. *(Câm. Na. XVI. 88)*

§ Akıl kendüyi كندوي bîgâne görüp def gibi kıyı çizdi.
(Tibr. XVI. 162)

Ayak bas olmagıl kendüyi كندوي bilmez
Veren alur veren el bil kesilmez *(Güvahi. XVI. 11)*

Unutturmaz özün kendüyi كندوي bilen
Gönülden savılur gözden savılan *(Güvahi. XVI. 9)*

§ ... Nâgâh Eyyubu Ensârî'nin alnına çekre dokunup... bildi kim kendüyi كندوي dünyadan gider... *(Aş. XVI. 102)*

Gül, ruhlerine kendüyi كندوي benzettiği içün
Jâle söyündürür su koyup gül ocağını *(Figani. XVI. 4)*

Gafil olma kendüyi كندوي ey Arştan a'lâ tutan
Tir-i ah-ı âşıka sanma felekler perdedir *(Zati. XVI. 145)*

Görür şirin-dehenler kendüyi كندوي yağmaya maildir
Gönül Ferhad'ı ey hemdem anınçün dağa maildir
(Ruhi. XVI. 151)

§ Yüzünü berk bürüyüp gelip saf arasında gizlenip kendüyi كندوي bildirmeğe razı olmadı. *(Rahat. XVI. 202)*

Mihr ile mah ruh-ı dilbere öykünmüşler
Kendüyi كندوي ortaya atmış bir iki yüzsüzler
(Âli. XVI. 90)

§ Şahzade-i gam-dîdenin uyhusu gelüp bir miktar istirahat içün yastanup kendüyi كندوي hâb aldı.
(Solak. XVII. 191 - 1)

§ Zeyd, tapu ile tasarrufunda olan tarlasını kendüyi كندوي ölünce beslemek şartıyle ... *(Os. Kanun. XVII. 89)*

Kaçan nâdan kendüyi medheylese
Ben ölürüm gayretimden arımdan *(Kâtibi. XVII. 23)*

kendüyi görmek : Hodbinlik etmek, kibirlenmek, kendini beğenmek.

§ ... Ve bir fi'liyle fahredüp tekebbürlenmek ve kendüyi görüp كندوى كروب köşeklenü yürümek.
(Müneb. XIV - XV. 291 - 2)

§ Talâle طلاله [*Ar.*] : Kişi kendüyi görmeklik كندوي كورمكلك ve tanlamaklık ve sövelüp kalan bina yıkığı ve kalan eser.
(Bab. XVI. 2, 239)

§ Pingâr پنكار [*Fa.*] : Kibir ya'ni kendüyi görme كندوي كورمه.
(Şamil. XVI. 399)

§ Ucb عجب [*Ar.*] : Kendüyi görmek كندوي كورمك.
(Şamil. XVI. 671)

§ Menî منى [*Fa.*] : Kendüyi görmek كندوي كورمك.
(Şamil. XVI. 514)

kendüyi görmüş, (kendüyi görücü) : Kendini beğenmiş, hodbin, kibirli, bencil.

§ Ḫud-bîn خودبين [*Fa.*] : Kendüyi görmüş کندوي کورمش kişi ve mütekebbir. *(Ni'meti. XVI. 283)*

§ Allahü Taâlâ ol günde kendüyi görücü کندوي کوروجی kimseye ve ululanıcıya hergiz nazar eylemeye. *(Rahat. XVI. 50)*

§ Ḫud-bîn خودبين [*Fa.*] : Kendüyi görücü کندوي کوريجی ... Mütekebbir demek olur. *(Deş. XVI. 255 - 2)*

kendüyi görücü : → **kendüyi görmüş.**

kendüyi uğurlamak : Saklanmak, kendini gizlemek, gizlenmek.

§ Halit döndü eve geldi, gördü haccam kapıyı almış, elin eneğine urmuş oturur. Halit diledi ki kendüyi uğurlaya کندوي اوغورلايه, haccam gördü, çağırdı eyitti: Ey yâr...
(Ferec. XV. 469)

kendüyi unutmak : Kendinden geçmek.

§ El-intisâ' الانتساء [*Ar.*] : Kendüden gitmek, ya'ni kendüyi unutmak کندوي اونوتماق. *(Kdeb. XVIII. 158 - 1)*

kendüyi urmak : Kendini atmak, saldırmak, hamle etmek.

Yine arslan gibi anraya tura
Değil bin, yüz bine kendüyi ura کندوي اوره *(Fütuh. XIV. 17)*

kendüyi yeñememek. : Nefsine, kendisine hâkim olamamak.

§ Hak Taâlâ ana uyku havâle kıldı, kendüyi yeñemeyüp کندوي يکيوب uyudu. *(Leys. Ar. XV. 138)*

kendüyi yitirmek, (kendüyi yitürmek) : Kendini kaybetmek, aklı başından gitmek.

§ ... Attar bu sözü işitti, bir afsun okudu dâyeye üvürdü, dâye dahi kendüyi yitirdi کندوي يیتيردی. *(Ferec. XV. 390)*

§ Sultan-ı Mısır dirilen Tomanbay-ı makhur havfinden kendüyi yitürüp کندوي يتورب... *(Selim. XVI. 211)*

kendüyi yitürmek : → **kendüyi yitirmek.**

kendüyi yüce tutmak : Büyüklük taslamak, kendini büyük görmek.

§ Be'vâ' بأوآء [*Ar.*] : Fahrlanmak ve kendüyi yüce tutmak كندوی يوجه طوتمق. *(Bab. XVI. 1, 20)*

kendüzin yavu kılmak : → kendözün yavı kulmak.

keñeç : → keñeş.

keñeş, (keñeç, kengeç) : Müzakere, müşavere, istişare.

Dudahların biri biri ile lebâ-leb olup
Yürek kanı içün eyleyimez meğer kengeç كنكاج
(Kadı. XIV. 232)

§ Bu tanışık ve keñeç كنكاج esnasında mübarek dilinden bu kelâm geçti. *(Ta. Sel. XV. 242)*

§ İ'lâm edelim deye keñeş ككش ettik ve şaha i'lâm ettik. *(Ev. XVII. 289)*

§ Cümle Kırım halkı keñeş كەكش ve meşveret edip. *(Ev. XVII. 7, 549)*

keñeşmek : Müşavere, müzakere etmek, istişare etmek.

§ Kavimlü kavmi ile keñeşdi كاكشدی mi? *(Dede. E. XIV. 239)*

kengeç : → keñeş.

keñgel : Alay, şaka, lâtife, eğlence.

§ Vezir eyitti : Mahdumlar üç taifenin gözünde yeyni gözükür olur: Bir salma sözlü kul kim padişah ile söyleşmek edebin bilmeye, vakıtlı vakıtsız oturmakta, durmakta, ertede gecede mahdumla beraber ola, ve bir keñgelci كنكلج ve herzeci mahdum kim menzilet yüksekliğinden ve ululuk mertebesinden bîhaber ola... *(Kel. XIV. 192)*

§ Her kimin kim rağbeti oyuna ve kengele ise كنكليسا bu kitabın zâhirine ve suretine baka ve her kim ma'ni isteyici ve hikmet dileyici ise... *(Kel. XIV. 231)*

§ İmdi içmekte, kengel كنكل bâbında bu kadar söyledik, andan gerü aşk yönünden dahi birkaç söz vasiyyet edelim ki... *(Kab. XV. 141)*

§ Hakkı bâtıldan seçer ve keñgel كككل ve lâtife değildir. *(Kesir. XV. 4)*

§ Kapuya nâmahremden bir er gelse revâ değildir ol avrata ana ki kengel كنكل karıştırup yumuşak dil ile cevap vere. *(Leys. Ar. XV. 256)*

§ Veşye وشيه [*Fa.*] : Kengel كنكل. *(Caf. XVI. 174 - 1)*

§ Lâğ لاغ [*Fa.*] : Kengel كنكل. *(Şamil. XVI. 646)*

§ Jâj ژاژ [*Fa.*] : Kengel كنكل ve herze söz. *(Şamil. XVI. 447)*

§ Mizah مزاح : [*Ar.*] : Kengel كنكل ya'ni horata, lâtife mânasına. *(Ni'meti. XVI. 584)*

§ Veşye وشيه [*Fa.*] : Kengel كنكل ve horata mânasına. *(Ni'meti. XVI. 626)*

§ Lâğ لاغ [*Fa.*] : Kengel كنكل, horata mânasına. *(Ni'meti. XVI. 561)*

kengele getürmek : Alaya almak, istihza etmek.

§ Gelmedi anlara bir peygamber, illâ anı kengele getürürlerdi كنكله كتوررلردى. *(Cev. Es. XV. 208)*

kengel etmek, (kengel eylemek) : Alay etmek, şaka etmek.

§ Et-temazuh التمازح [*Ar.*] : İki kişi birbiriyle kengel etmek كنكل اتمك. *(Terceman. XV. 211)*

§ Süci içmek, kengel eylemek كنكل ايلمك ve aşk-bazlık, cümle yiğitlik işidir. *(Kab. XV. 141)*

§ Eyittiler: İbrahim, hakla mı geldin bize sen kengel mi idersiñ كنكلمى ايدرسك ? *(Cev. Es. XV. 26)*

§ ... Ne gönül ile kengel idüp كنكل ايدوب gülebilir. *(Maârif. XV. 94)*

§ Ben kengel ideyin كنكل ايدين didim idi, illâ erenlerle küstahlık eylemek gerekmez imiş didi. *(Tez. Ün. XV. 210-1)*

§ Mizah kerden مزاح كردن [*Fa.*] : Kengel eylemek كنكل ايلمك. *(Şamil. XVI.)*

Seninle kengel ittim كنكل ايتدم durmadım dek
Yalandan sözlerimi sanma gerçek *(Şeh. Ş. XVI. 508)*

kengel eylemek : → **kengel etmek.**

kenger : Deve dikeni, yabanî enginar.

§ Jâjâ ژاژا [*Fa.*] : ... Sahralarda biter, deve yir, ekser yerlerde ana kenger کنکر derler. *(Caf. XVI. 71 - 2)*

§ Harşef حرشف [*Fa.*] : Kenger کنکر ta'bir olunan nebata denir, hâliya enginar ta'bir olunan sebze-i bostanî nev'indendir. *(Bürh. XVIII - XIX. 229)*

kent : → **kend.**

kepelek : → **kebelek.**

kepenek : Keçeden yapılan kolsuz çoban yağmurluğu.

§ Çoban kepeneğini کپنکی üzerlerine attı, peri kızının birini tuttu. *(Dede. E. XIV. 215)*

§ Kepenek کپنك altında er yatur, dedikleri budur. *(Hamza. XIV - XV. 15, 9)*

§ Bilirsin, hot yağmur geçtikten sonra kepenek کپنك almak assı kılmaz. *(Müneb. XIV - XV. 135 - 1)*

§ Deve yününden abalar geymek ve koyun yününden keçeler idüp evler idinmek ve kepenekler کپنکلر idüp geymek. *(Leys. Mu. XIV-XV. 189 - 1)*

§ Dünya kâfirlerin uçmağıdır... Bana nice uçmak olur kim halim bu; giydiğim eski kepenek کپنك, arkamla çalı getürürem, anı sataram.... *(Cennet. XV. 304)*

§ Ve bac bâbın, müslümanlar ve eğer kâfir ki taşradan gelip kepe kepenek کپنك ve gön ve bal ve yağ ve bunlara benzer ne olursa satsa kırk akçada bir akça alına. *(Fatih. Ka. XV. 30)*

§ Kepenek کپنك ve kürdeyi vereyim. *(Sic. K. XVI. 8, 217)*

§ El-lübade اللباده [*Ar.*] : Yağmur için giydikleri kepenek کپنك. *(Ah. XVI. 887)*

§ Nemed نمد [*Fa.*] : Kepenek کپنك. *(Şamil. XVI. 522)*

§ Lübade لباده [*Ar.*] ... Keçe kaftan ki çobanlar yağmurluk edip kepenek كپنك ta'bir ederler.
(Aks. XVII - XVIII. 186)

§ Örmek ارمك [*Fa.*] : Yünden yapılmış libas mânasınadır, aba ve kepenek كپنك gibi. *(Bürh. XVIII - XIX. 58)*

§ Uşturabe اشترابه [*Fa.*] : Deve yününden olan sevb ki deveciler ve çobanlar giyerler, kepenek كپنك ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII - XIX. 67)

kepez : Kuşların başında perçem tarzındaki tüy.

§ Pub پوب [*Fa.*] : Kâkül-i murgan mânasınadır, ya'ni kuşların tepesinde perçem tarzında olan tüy ki Türkide kepez كپز derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 162)*

kepkep : Ufak demir çivi.

§ Yüz elli altı bin kepkep كبكب : 500.
(Sic. B. XV. 10, 154)

§ Kepkep كبكب bahasından dört sikke altun alımım var idi.
(Sic. K. XVI. 5, 288)

§ Mezburun zimmetinde kepkep كبكب bahasından bin on akça hakkım vardır. *(Sic. A. XVI. 4, 1260)*

kepü : Baltanın sapını sıkıştıracak çivi, tahta, bez gibi şey.

§ Hadat حداة [*Ar.*] : İki yüzlü balta, ya balta kepüsü كپوسی ve ok demreni. *(Bab. XVI. 1, 164)*

kerdime : Tere otu.

§ Tere تره [*Fa.*] : Ma'ruf sebzedir, Türkide kerdime كردمه ve her sebze ki bostanda biter ıspanah, bazu ve ma'denus gibi.
(Ni'meti. XVI. 200)

§ Kebikeç كبيكج [*Fa.*] : Kerdime كردمه. *(Caf. XVI. 136 - 2)*

kereñlü : Killi veya çorak (toprak).

§ Es-sebḫatü السبخة [*Ar.*] : Tuzlu yer ve kereñlü كركلو yer ki ot bitmez ve şap çıktığı yer. *(Ah. XVI. 482)*

keret : Kerre, defa.

§ Dânişment gerü döndü gitti, tâ üç keret كرت gerü okudu. *(Yüz. Ha. XIV. 228)*

§ Eyitmişlerdir kim: Tanrı Taâlâ Musa'ya on keret كرت yüz bin dahi on dört bin keleci söyledi. *(Enb. XIV. 375)*

İlla Mağrıp şahınındır bu keret كرت
Kıra düşmanı beğine vura let *(Melhame. XIV - XV. 123 - 2)*

§ Bir keret كرت dahi yaş incir arzuladıydı. *(Müz. XV. 28)*

§ Sözden olan cerahat değme keret كرت onulmaz. *(Maârif. XV. 218)*

Dedi kim dünya benim hem ahiret
Kim alır benim elimden bu keret كرت *(K. B. XVI. 16)*

Dürüş eyle hamiyyet gece gündüz
Ağartasın ola kim bu keret كرت yüz *(Şeh. Ş. XVI. 563)*

kerevet, (kirevet) : Asma çardağı, çardak.

§ Cefte جفته [*Fa.*] : Kerevet كرود ki asma içün ola. Ba'zı vilâyette ana kelever derler ve asmaya dahi derler. *(Ni'meti. XVI. 231)*

§ Taḫt تخت [*Fa.*] : Kirevet كره‌وت. *(Şamil. XVI. 408)*

§ Cefte جفته [*Fa.*] : Kerevet كرود. *(Şamil. XVI. 223)*

§ Arşe'l-kürûm عرش الكروم [*Ar.*] : Asma çubukların herek üzerine kaldırdı ki kirevet üzerine kaldırdı ta'bir olunur ve kirevete كيروته ariş derler. *(Aks. XVII - XVIII. 409)*

kereyağ : → **kereyağı.**

kereyağı, (kereyağ) : Tereyağı.

§ Ve süğlün eti ve kereyağı كره‌ياغ ve sayağı, bunlardan yimek gerek. *(Yadigâr. XIV. 9 - 1)*

§ Böğrek ağrısı içün su ile ve kereyağıyle kaynadalar vereler. *(Yadigâr. XIV. 65 - 1)*

§ Bir kirde üstünde zeytün, ikincisi üstünde kereyağı كره‌ياغى, üçüncüsü üstünde bal, dördüncüsü üstünde peynir. *(Enb. XIV. 840)*

§ Ve kereyağı كره‌ینی ve sayağı yemek gerek.
(Teshil. XIV - XV. 9)

§ Meske مسکه [*Fa.*] : Kereyağ كره‌یاغ. *(Şamil. XVI. 512)*

Meske مسکه [*Fa.*] : Kereyağı كره‌یاغی, döşek: câmehâp
(Genc. XVII. 65)

§ El-istilâ' الاستلاء [*Ar.*] : Kereyağı كره‌یاغی eritmek.
(Kdeb. XVIII. 160 - 2)

§ Et-tesmir التشمیر [*Ar.*] : Sütten kereyağı كره‌یاغی çıkarmak.
(Kdeb. XVIII. 524 - 2)

§ El-ḫulâsa الخلاصة [*Ar.*] : Kereyağını كره‌یاغنی erittikte içine bazı nesneler katarlar temam eriyip miyanesini buldukta sızdırıp çöküntüsünden temiz ederler. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 374)*

§ Ez-zübd الزبد [*Ar.*] : Kereyağına كره‌یاغنه denir ki koyun ve keçi kısmının südünden yayıkla ihraç olunur.
(Kam. XVIII - XIX. 1, 614)

§ Ez-zebd الزبد [*Ar.*] : Kereyağı كره‌یاغی yidirmek mânasınadır.
(Kam. XVIII - XIX. 1, 614)

kerkenez : → kerkes.

kerkes, (kerkez, kerkenez) : Akbaba.

§ Yarasa, ömrü uzun olur, kerkezden كرکزدن dahi kalandan...
(Hay. XV. 70)

§ ... Biri kerkes كرکس suretinde, kuşlar rızkına şefâat eder.
(Ta. Şahi. XVI. 5 - 2)

§ Setûçe ستوچه [*Fa.*] : Alaca doğan ve kerkenez كركنز ki yelekerken dahi derler ve gücüğen kuşu. *(Ni'meti. XVI. 377)*

Ağa vü ulu: hudavend, üği: kûf ü nesr نسر [*Ar.*] : kerkes كركس
(Genc. XVII. 50)

§ Nesr نسر [*Fa.*] : ...Arabide ism-i kerkesdir كركس‌در ki Türkide kartal dedikleri kuştur şiba'-ı tuyurdandır, levinde karakuşa karip ve humrete mâildir... Ba'zılar nesri akbaba dedikleri kuş ile tefsir ederler... *(Bürh. XVIII - XIX. 592)*

kerkez : → kerkes.

kermen : Hisar, kale.

§ Bu Nehr-i Ten'in iki tarafında irili ufaklı yüz yedi adet kermenleri كرمنلرى iki ayda seyr ü temaşa edip nice âlâm ve şedâyitler çekip gelirdik. Amma bu tahrir olunan... Adet kıla-ı muazzamalar Azak hâkinde olan kermenlerdir kim tahrir oĭundu. Amma yine bu kalelerin mabeyninde dahi ufak kermenler كرمنلر çok gezip ubûr etmiştik.

(Ev. XVII. 7, 884)

kerte : Derece, kıvam, zaman, çağ.

§ Şâdin شادن [*Ar.*] : Henüz buynuzları bitip kuvvetlenmekle anasından müstağni olup kendi başına gezer olan nevres geyiğe denir ve o kerteye كرته يه varmış kuzu ve oğlağa ve dana ve tay makûlesine de denir. *(Nuhbe. Ş. XVIII - XIX. 224)*

§ El-ırta' الأرطاء [*Ar.*] : Kız cimaa salahiyet kertesine كرته سنه bâliğa olmak. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 25)*

kertekeler : → **keltekeler.**

kertekene : → **keltekeler.**

kertiş : Büyük kertenkele.

§ El-ebrasu الابرص : [*Ar.*] :... ve sarı kertişe كرتيشه ki, büyük keltekelerdir, sam-ı ebras derler. *(Terceman. XV. 5)*

kes : Sahip, hamî, yardımcı.

Biçare olana dest-restir
Bîkeslere lûtfu ile kesdir كسدر *(Ley. XV. 98)*

kese : Kesin, katî.

§ Tahkik senin Tanrın kese كسه hükmide aralarında anların kıyamet gününde... *(Cev. Es. XV. 129)*

kesecük : Parça, kesekçik.

§ İbrahim eyitti: İlâhî, işbu canum kesecüğün كسجوكن kendü elüm ile senün aşkuna kurban kılurun. *(Tuh. Le. XV. 316)*

keseğen : Fare.

§ Çünki keseğen كسكن himayet-i gürbe ile bu iki belâdan halâs oldu. *(Ârifîn. XVI. 241)*

§ Eğer bınarda fare ya'ni keseğen کسەکن olsa...
(Ter. Kurt. XVI. 28)

§ El-fâr الفآر [*Ar.*] : Türkide keseğen کسکن dinür.
(Kdeb. XVIII. 474 - 1)

§ El-fe'r الفأر [*Ar.*] : Bir yerin keseğeni کسکنی çok olmak.
(Kdeb. XVIII. 528- 2)

§ Ed-dırsa الدرصه [*Ar.*] : Keseğen کسکن yavrılarıdır.
(Kdeb. XVIII. 634)

keseğenlik : Keskinlik.

§ Tizî تیزی [*Fa.*] : Keseğenlik کساکنلك. *(Deş.XVI. 369 - 2)*

§ Tizî تیزی [*Fa.*] : Keseğenlik کساکنلك. *(Şamil. XVI. 249)*

kesek : 1. Parça, kıta.

Ol sebepten bir kesek کسك etmek halâl
Kazanırsan kim sana gelmez melâl *(Ga. XIV. 399)*

§ Bu mihnetin içinde kurtulmak endişesinde iken önünde gördü kim bir arı evi var. Bir kesek کسك ak bal gömeci var.
(Kel. XIV. 15)

§ İbrahim eydür: Canum keseği کسك, ben cevmerdirakven.
(Tuh. Le. XV. 315)

§ Resûl Hazreti höcresine girdi, dişi keseğin کسکن, kim kâfirler ağzıra urdukları vaktın sındı idi... *(Tuh. Le. XV. 183)*

§ Bir kesek کسك sabunla arınur. *(Tez. Ün. XV. 22 - 2)*

§ Pâre پاره [*Fa.*] : Kesek کسك. *(Şamil. XVI. 217)*

2. Saban veya belin çıkardığı iri toprak parçası.

Taş u kesek کسك oldu verd ü nesrin *(Nesimi. XIV. 85)*

§ Bir kum depeciği gördüm kim kızıl keseklü کسکلو, sidir erik ağacınlı; Hadremevt'ün fülân ucunda. *(Enb. XIV. 125)*

Niceme kesek کسك yol yüzüne düşe
Kişi bakmaz ana çü gelmez işe *(Ferh. XIV. 55)*

Bir kesek کسك koparıp bıraktı suya
Su ününden diler ki zevk duya *(İbrahim. XV. 84 - 1)*

§ Her taş, her kesek كسك her ağaç yaprağı sağışınca...
(Zad. XVI. 131)

§ Külûh كلوخ [*Fa.*] : Kesek كسك, meder mânasına.
(Cinas. XVI. 64 - 1)

Kesek كسك vermez idi kanda vere taş
O taştan niceler ağrıttılar baş *(Şeh. Ş. XVI. 149)*

§ Külûḫ كلوخ [*Fa.*] : Kesek كسك. *(Ni'meti. XVI. 547)*

§ Külûḫ كلوخ [*Fa.*] : Kesek كسك. *(Cam. Fa. XVII. 15)*

§ Medre مدره [*Ar.*], külûḫ كلوخ [*Fa.*] : Kesek كسك ki topraktan bir kıtadır. *(Aks. XVII - XVIII. 141)*

§ Peyu پيو [*Fa.*] : Külûh ve kesek كسك mânasınadır ki tarlalarda taş gibi mütehaccir olan toprak parçalarıdır.
(Bürh. XVIII - XIX. 166)

§ Külûḫ كلوخ [*Fa.*] : Kesek كسك mânasınadır, Arabide meder denir. *(Bürh. XVIII - XIX. 495)*

keseneye vermek : Bir şeyin hasılâtını önceden götürü olarak satmak.

§ El-mukataa المقاطعه [*Ar.*] : Bir kimseye bir nesneyi keseneye vermek كسنيه ويرمك ve mukataaya vermek.
(Terceman. XV. 113)

kesenkes : Mutlaka, katî, tereddütsüz, her halde, muhakkak.

Bir iyde dahi kalmayalım nîm bismiliz
Kurbanıyan-ı aşka kesenkes كسنكس cevap ver
(Ş. Galip. XVIII. 266)

Pek kesenkes كساكس veremem sana cevap, ol şûhun
Geldi mi hatt-ı ruhu berbere sor, sorma bana
(Vasıf. XIX. 300)

kesgü : Kesmeğe yarar âlet.

Bıçak: sikkin, demür kesgüsi كسكوسى: mikraz مقراض [*Ar.*]
Eğe: mibret, eğelenmiş de: mebrût *(Genc. XVII. 19)*

kesicilik etmek : Adam öldürmek.

§ Tığdan gayri bel bekleyüp kesicilik ider كسيجيلك ايدر hunrîz... kimsene kalmadı. *(Saadet. XV - XVI. 5 - 1)*

kesik para : Eksik, zuyûf akça, ayarı düşük para.

§ Nefer başına biner akça bahşiş verildi, ol dahi kesik para كسك پاره olmakla ikişer akçeye harcettiler.
(Naima. XVII - XVIII. 3, 239)

kesilmek : Ayrılmak, uzaklaşmak, ilgiyi kesmek, vazgeçmek.

Sana ne fâide düdüden ey yâr
Ulaş bire kesil كسل dü düden ey yâr *(Muham. XV. 534)*

§ Kasteyledim ki ebna-yi dünyadan münkatı' olup kesilem كسلم.
(Maârif. XV. 24)

§ ... Ey hoca sen kandansın, kankı mescitte namazı bile kıldık. Merdümlük eyle, tut ki bu bağa gelmedik idi, benden kesil كسيل. *(Ferec. XV. 527)*

§ At mı sattın gümüşlü yancuğum isen kesil كسل. *(Ata. XV. 27)*

§ Her kim senden kesilse كسلسه sen ana ulaş ve her kim senden ırak olsa sen ana yakın ol. *(Cennet. XV. 430)*

§ Ol kişi kim süci içse, ya kovculuk ide, ya kavminden, hısımından kesile كسله, anları hoş görmeye... *(Cennet. XV. 230)*

Kesilmeyüp كسلمايوب yanından gice gündüz
Mehin dutardı etrafını yılduz *(Yuz. Şems. XVI. 124)*

Yanımdan sâye-veş bir dem kesilmez كسلمز
Utanma anlamaz usanma bilmez *(Yuz. Şems. XVI. 297)*

Kesildim كسلدم aşk-ı yâr ile her işten
Yimek ü içmek ü yad u bilişten *(Hüs. Dil. XVI. 196)*

Edepsizliği kâr edinme kesil كاسل
Katı uzanma yorganınca kösül *(Güvahi. XVI. 25)*

§ Fitâl فتال [*Fa.*] : Her nesneden üzülmek ve kesilmek كسلمك.
(Ni'meti. XVI. 479)

§ Benden kesilene كسلنه ulaşuram, tevbe edeni kabul ederem.
(Zehr. XVI. 115)

Eşiğimden kesilmedi كسلمدى hergiz
Âkıbet eyledi beni âciz *(Ş. G. XVI. 96)*

Be Nazmi kesmek içün engeli yanından ol yârın
Eğer bulsam kesilmezdim کسلمزدم kılıcı gibi yanından
(D. B. XVI. 46)

§ Ey Harun, sana ma'lûm ola kim ben senin karındaşlığından ferağat eyleyüp muhabbetinden kesilmişindür کسلمشندر.
(Rahat. XVI. 309)

Eylemen ey dil ü can hançer-i müjgânına meyl
Bilirem nolusar âhir gelin andan kesiliñ کسلك
(Fuzuli. XVI. 167)

kesim : 1. İki taraf arasında kararlaştırılan şey.

§ Kaçan gün tulunduktan sonra ol kesimin کسمن getürüp teslim etmese sağ elin boynuna demürleyüp kordu.
(Leys. Ar. XV. 172)

Kesim کسم bu beşten ayru anlara şol
Ki ömr içinde bir kez haccede ol *(Tennuri. XV. 274)*

§ ... Mukataaya verdim ki mezkûr değirmen ocağın imaret idüp işledüp mezkûr kesimi کسیمی sâl be-sâl edâ ide.
(Sic. B. XV. 8, 181)

§ Ḫarac خراج [*Ar.*] : Bahaya kesilen kulun hergün kazanıp efendisine verdiği akça ve kâfir başından alınan kesim کسم.
(Bab. XVI. 1, 384)

§ Damed ضمد [*Ar.*] : Hıkd ve adâvet ve diyetten alınacak kesim کسم ve verilecek borç. *(Bab. XVI. 1, 466)*

2. Şekil, biçim, endam.

§ Ez-zelme الزلمة [*Ar.*] : Şu adam köle kesiminde کسیمنده ve çırpısındadır yahut köle kılığındadır yahut bir gûne köleye şebihtir. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 475)*

§ El-micvel المجول [*Ar.*] : Nisvana mahsus bir kesim کسیم câmeye denir ki zıbın olacaktır. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 169)*

§ El-kadd القد [*Ar.*] : ... Bir âdemin kametine ıtlak olunur ki şahsının i'tidâl-i hilkî üzere taktii ya'ni kesiminden کسیمندن ibarettir. *(Kam. XVIII-XIX. 1, 667)*

3. Kısım, parça.

§ Bir kıt'a bağdan yukarı seki ile bir kesim كسم hıssayı bana bin akçaya bey' idüp... *(Sic. A. XVI. 6, 706)*

4. Muayyen bir vergi.

§ Bize bu yeri verdi, üzerimize bir kesim كسم kodu. *(Anter. XIV. 13)*

§ Et-task الطسق [*Ar.*] : Salyane tarzında olan ma'lûm ve ma'hut kesime كسيمه denir. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 12)*

kesimci : Bir işi belli bir para karşılığında yapmayı üzerine alan.

§ Fellâh فلاح [*Ar.*] : Öküzle yer süren çiftçi ve kesimci كسمجى ve kiracı ve su sıyırdıcı ve sucu eri. *(Bab. XVI. 2, 417)*

kesime kesmek, (kesim kesmek, kesü kesmek) : Bir işi belli şekilde yapmak üzere iki taraf aralarında uyuşmak.

Esirge beni ne kesersen kesü كسرسن كسو
Sakın kim açılmasın üşbu busu *(Süh. XIV. 118)*

§ Oğuz, Depegöz elinde tamam zebun oldu, vardılar Dede Korkudu çığırdılar, anınla tanıştılar, gelin kesim keselüm كسيم كسلوم dediler, Dedem Korkudu Depegöze gönderdiler. *(Dede. XIV. 111)*

§ Reseme lehu fi keza رسم له فى كذا [*Ar.*], mersum nihad muradra der-çizî مرسوم نهاد مرادرا درچيزى [*Fa.*] : Mersum kodu anın için bir nesnede, meselâ kesime kesmek كسيمه كسمك gibi. *(Aks. XVII - XVIII. 265)*

§ Et-daribe الضريبه [*Ar.*] : ... Haraç ve cizye ve ahkâr-ı arziye ve gümrük gibi muayyen kesime kesilen كسيمه كسيلان vazife-i muayyeneye denir. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 188)*

kesime vermek : İcara vermek.

§ Murat çiftliği dimekle ma'ruf çiftliği Hasan bin Abdullah'a yılda üç mut arpaya ve üç mut buğdaya kesime verdim كسيمه ويردم. *(Sic. B. XV. 8, 202)*

kesime yazmak : Vergiye bağlamak, belli bir para ödemeye mecbur tutmak.

§ Anın kim bu işler elinden gelmeye, anı günde bir akçaya kesime yazmıştı کسمه یازمشدی ki her gün getüre.
(Leys. Ar. XV. 172)

kesim itmek : Vergiye bağlamak.

§ Kimine taş taşıturdu, kimine ticaret ittürürdü, âcizine kesim itmişti کسم ایتمشدی akça alurdı. *(Cev. Es. XV. 94)*

kesim kesmek : → **kesime kesmek.**

kesimlü : Kararlaştırılmış, taahhüt edilmiş.

§ Ben Tanrı, yeri göğü yarattığım gün bir hükmeyledim ve kendözüme ol hükmü kesimlü کسملو kıldım ve ana bir bellü ecel kodum kim ol va'de tamam olucak ol hüküm elbette olusardır. *(Enb. XIV. 692)*

kesindik : Kesinti.

§ Kasar قصر [*Ar.*] : Ağaç özdekleri ve yerde kalan özdek kesindikleri کسندکلری. *(Bab. XVI. 1, 78)*

kesinti (I) : Kıta, parça.

§ Pâre پاره [*Fa.*] : Dokuz mânası var. Biri, parça ve kesinti کسنتی mânasınadır. Arabide kıt'a derler.
(Bürh. XVIII - XIX. 141)

kesinti (II) : Alay.

§ El-hüz' الهزء [*Ar.*] : Hezl ve istihza eylemek ki Türkçe kesinti کسنتی derler. *(Kdeb. XVIII. 180 - 1)*

kesip geçmek : Bir baştan öbür başa yürüyüp, koşup geçmek.

Yazıları keser geçer کچر کاسر, kim sanasın kuştur uçar
Anı görüp düşman kaçar o turmuş iken naz ile
(Kel. XIV. 179)

kesişmek : Bir işte belirli bir şekil üzerinde uyuşmak.

§ Şerrinden tahlis için üç bin dört yüz riyâle aman vermek üzere kesişüp کسیشوب... *(Naima. XVII - XVIII. 4, 406)*

keskün : Keskin.

§ Tîz تیز [*Fa.*] : İti mânasına; demürde keskün کسکون ve dârûde harîf derler ve kakığan adam. *(Miftah. XV. 69)*

§ Tîznay تیزنای [*Fa.*] : Keskünlük کسکونلك. *(Miftah. XV. 69)*

kesme : 1. Eskiden, savaşlarda ata giydirilen bir çeşit zırh.

§ Esb-i Mısrîye ziynet-pûş olmağa seza dîba-yı giran-baha-yı Acemî üzre zerkâr ve giran-mıktar bir kesme کسمه arzına ictisar ile... *(Sûr. XVIII. 70)*

İdüp şerm ile küstahane takdim-i ubûdiyyet
Rikâb-ı devlete arzeyledim Suriyye bir kesme کسمه
(Sûr. XVIII. 70)

§ Bergüstüvan برگستوان [*Fa.*] : Ata mahsus giyimdir, ceng günlerinde atlara giydirirler ve dilâverler dahi giyerler, çokal ve kesme کسمه ve yancık derler.
(Bürh. XVIII - XIX. 111)

§ Bergüstüvan برگستوان [*Fa.*] : Hayvana, ata mahsus bir nevi zırhlı örtü idi ki vaktiyle cenge çıkılacağı zaman kullanırlar ve Türkçede çokal, kesme کسمه, yancık ta'bir ederler.
(Kam. Os. XIX. 134)

2. Bel şeklindeki ok temreni, yassı temren.

§ Tüm تم [*Fa.*] : Kesme کسمه temren. *(Şamil. XVI. 412)*

§ Pîlek پیلك [*Fa.*] : Ok demreni ya'ni kesme کسمه.
(Ni'metî. XVI. 172)

§ Pîlek پیلك [*Fa.*] : Yassı demren, ya'ni kesme کسمه.
(Caf. XVI. 26 - 1)

§ Peylek پیلك [*Fa.*] : Yassı demrenlü büyük ok ki sahr ve kesme کسمه derler. Hakikatte ol büyük demrenin adıdır.
(Caf. XVI. 24 - 1)

§ Pîlek پیلك [*Fa.*] : Kesme کسمه dedikleri büyük demren.
(Şamil. XVI. 402)

§ Bîlek بیلك [*Fa.*] : İsm-i peykân-ı şikârîdir ki küçük bel şeklinde bir tarz ok temrenidir. Türkide kesme کسمه ve seher dahi derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 138)*

§ Geybür كيبر [*Fa.*] : Bir nevi' ok temrenidir, yassı olur Türkide kesme كسمه ta'bir ederler.
(Bürh. XVIII - XIX. 539)

3. Temrenli büyük ok.

Viribir ol üç oku Batraş lâin
Hazreti Paşa'ya, tolu kibr ü kin
Didi sana ururam üç okları
Hem seninle öldürem ben çokları
Bu dahi üç kesme كسمه gönderdi ana
Didi ana bu ise kastın bana
Üşbu üç kesmeyle كسميله üçünüz uram
Hak buyursa ben sizi basam kıram *(Enveri. XV. 58)*

§ Ok yerine gelicek bir dane kesme كسمه hazır idüp...
(Müslim. XV.)

§ Fîlek فيلك [*Fa.*] : Yassı demrenlü büyük ok ki sahr ve kesme كسمه derler. *(Caf. XVI. 116 - 2)*

§ Fîlek فيلك [*Fa.*] : ... Demrenlü büyük ok ki... kesme كسمه dirler. *(Deş. XVI. 207 - 1)*

§ Geybür كيبر [*Fa.*] : Kesme كسمه didikleri oka dirler.
(Deş. XVI. 119 - 2)

§ Geybür كيبر [*Fa.*] : Kesme كسمه didikleri ok.
(Cinas. XVI. 9 - 2)

kesme ev, (kesmelik) : Dağ eteklerinde oyularak meydana getirilen in, mağara.

§ Süm سم [*Fa.*] : Tırnak ve yer altında kesme ev كسمه او ki müsafir içün ederler. *(Ni'meti. XVI. 413)*

§ Süm سم [*Fa.*] : Tuynak ve kesme ev كسمه أو. *(Şamil. XVI. 462)*

§ Sünb سنب [*Fa.*] : Yer altı ve yerden kesme ev كسمه او.
(Şamil. XVI. 456)

§ El-mağare المغارة [*Ar.*] : Lisanımızdaki mağara ta'bir olunan kesmelik كسمهلك höcre tarzında yere denir ki ekseri oyma olur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 59)*

§ Gâz گاز [*Fa.*] : Sekiz mânası var. 7, ba'zı tağ eteklerinde ve sahralarda olan kesmelik كسملك ve zir-i zemindir ki içinde tavar yatırırlar ve ba'zı ebna-i sebîl beytûtet ederler.
(Bürh. XVIII - XIX. 514)

§ Kende كنده [*Fa.*] : Hisar etrafında olan hendeğe denir ve handak kende muarrebidir ve ol zir-i zemine denir ki ba'zı tağ eteklerinde kayadan kesip büyük ahur şeklinde yaparlar ve içinde ba'zı tavar ve ba'zan konağa yetişemeyen misafirler beytûtet eder. Türkçe kesmelik كسملك derler.
(Bürh. XVIII - XIX. 499)

kesmek : 1. Katî neticeye bağlamak.

§ Belkıs eyitti: İmdi bana bu işte fetva verin ve işaret kılın kim ben sizsiz iş keser كسر değilven. *(Enb. XIV. 655)*

Cezm جزم [*Ar.*] : kesmek كسمك, azm: sünük, ulu kişidir : azîm
(Cev. Ke. XVII. 92)

2. Bir bedel üzerinde uyuşmak.

§ ... Mezburun babası Mehmet beni on bir yıla hizmete kesmiş كسمش idi, hâlâ hizmetim temam oldu, itaknamem verilmesini murat ederin. *(Sic. A. XVI. 1, 327)*

§ ... Cühut eydür: Ben ol işi bilmezem; sana dînarı vereyim, yıl başında vermeyecek olursan gövdenin neresinden dilersem bir batman et kesem... Kadı eyitti: Şer'î değil, elbette kesmek gerek, ya beş yüz dînar vermek gerek, âdem idin âdem etini yirmiydin, bu ne mühmel kavildir? Etraftan şefâat ettiler, iki yüz dînara kestiler كسديلر. Cühut dînarı verdi.
(Ferec. XV. 521)

§ ... Kadı eyitti: Elinden ne gelir, Tanrı'nın haramını helâl edersin. Eyitti: Ya nitmek gerek? Kadı eyitti: Beş yüz dînar ver. Yüz şefâat ile iki yüz dînara kestiler كسديلر.
(Ferec. XV, 525)

§ ... Kadı eyitti: Şer'î değil. Ya atı pârele ya elli dînar ver. Hezar şefâat ile kırk dînara kestiler كسديلر. *(Ferec. XV. 524)*

3. Ayırmak, uzaklaştırmak, koparmak.

§ Yemişleri filhâl kestikleri کسدکلر vakıt ağacından yimemek yeğdir. *(Hazain. XV. 31 - 1)*

Bu cihan içre seninleydi hayatım cânâ
Dilerem ömrü kesilsün seni benden keseniñ کسنك
(Hâleti. XVI. 310)

kesme kuyu : Kaya veya sert toprak kazılarak açılan kuyu.

§ El-meşaşe المشاشة [*Ar.*] : Şol toprağı pek arza denir ki anda eşmeler ve kesme kuyular کسمه تویلر ittihaz olunur... Ve eşmenin ve kesme kuyunun toprağı pek yerine yahut kayasına denir ki suyun gözü anda olmağla...
(Kam. XVIII - XIX. 2, 352)

kesmelik : → **kesme.**

kesmelü olmak : Koparmak istemek.

§ Dahi sakınalar şunun gibi gıdâdan ısırıp kesmelü ola کسملو اوله diş zahmet göre. *(Hazain. XV. 12 - 2)*

kesmik, (kesmük) : 1. Boğumlu iri saman.

§ El-kısra القصری [*Ar.*] : Kalburda ve gözerde kalan kesmik کسمك ve buğday başı. *(Terceman. XV. 159)*

§ Bend-nâyije بند نایژه [*Fa.*] : Kesmik کسمك ve buğday ve arpa sapının boğunu. *(Ni'meti. XVI. 155)*

§ Bend-nâyje بند نایژ • [*Fa.*] : Ekin sünüğü, ya'ni buğday ve arpa ve bakla kesmiği کسمکی ve sapları ve boğunları.
(Deş. XVI. 307)

2. Harmanda fena dövülmekten taneli kalmış başak.

Dericek harmanını, kesmüğüñde کسموکنده
Komasa dane önünde sonunda *(Hikmet. XV. 295)*

§ El-kısra القصری [*Ar.*] : Harman dövüldükten sonra sünbülede bakî kalan buğday ki ekinciler ol buğdaylı başa kesmik کسمك derler. *(Ah. XVI. 815)*

§ Kû'büre کعبره [*Ar.*], kefe کفه [*Fa.*] : Hububatın kabuğu ve kesmük کسموك dedikleri buğday sünbülesi.
(Aks. XVII - XVIII. 145)

§ El-kûʿbüre الكعبرة [*Ar.*] : Ekin boğumlarının tüğmelerine denir ki kesmik كسمك taʿbir ettikleridir. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 99)*

Saman: tibn oldu, kesmik: كسمك kûʿbüre كعبره [*Ar.*], anız imiş: kısra
(Asım. XVIII - XIX. 27)

3. Harman sonu.

§ Kefe كفه [*Fa.*] : Kesmik كسمك ki harmanın sonudur.
(Cam. Fa. XVII. 2, 99)

§ Kefe كفه [*Fa.*] : Kesmük كسموك ve kuru ot. *(Şamil. XVI. 491)*

4. Ağaçtan yapılan köpek haltası, tok, tasma.

§ Sâcûr ساجور [*Fa.*] : İt kesmiği كسمكى it boynuna bağlarlar.
(Niʿmeti. XVI. 371)

§ Sâcûr ساجور [*Fa.*] : İt kesmiği كسمكى. *(Caf. XVI. 77 - 1)*

§ Sâcûr ساجور [*Fa.*] : Köpek boynuna bağladıkları ağaç pâresi ki kesmik كسمك derler. *(Deş. XVI. 109 - 1)*

§ Sâcûr ساجور [*Fa.*] : Kesmük كسمك ki it boynuna takarlar.
(Şamil. XVI. 452)

§ Sâcûr ساجور [*Fa.*] : Köpek boğazına geçirdikleri ağaç tavkdır ki halta ve kesmik كسمك dahi taʿbir olunur.
(Bürh. XVIII - XIX. 332)

kesmük : → **kesmik.**

kestene : Kestane.

Şah-bellût شاه بلوط [*Fa.*] : kestene كستنه tonuz: güraz
Ret : tehi, yelip yopurmak: türk ü taz *(Genc. XVII.)*

kesü biçü etmek : Pazarlık edip kararlaştırmak.

§ Yüz bin miskal kızıl altuna kesü biçü ittiler كسوبچو ايتدلر.
(Fütuh. XIV. 354)

kesü kesmek : → **kesime kesmek.**

keş, (keşk) : Yoğurt kurusu, ekşimik.

§ El-gabsü الغبث [*Ar.*] : Keşi كشى yağa karıştırmak. *(Terceman. XV. 101)*

§ El-akt الاقط [*Ar.*] : Keş كش dedikleri nesne ki yoğurttan ederler. *(Ah. XVI. 81)*

§ Besise بسيسه [*Ar.*] : Sayağıyle ya zeyt yağıyle, unla, keşle كشله karılmış kavut. *(Bab. XVI. 1, 136)*

§ Terf ترف [*Fa.*] : Katık ve keş كش. *(Şamil. XVI. 408)*

§ Mastine ماستينه [*Fa.*] : Keş كش. *(Şamil. XVI. 510)*

§ Karûn قرون [*Fa.*] : Keş كش ki yoğurttan ederler... *(Deş. XVI. 272 - 2)*

§ Es-sûr الثور [*Ar.*] : Keş كش pâresi. *(Ah. XVI. 241)*

§ Pinû پينو [*Fa.*] : Keş كش ve katık. *(Ni'meti. XVI. 173)*

§ Terf ترف [*Fa.*] : Peynir suyu ve peynir kurudu ve katık ve keş كش. *(Ni'meti. XVI. 199)*

§ Pinûk پينوك [*Fa.*] : Keş كش ki sızmadan ve yoğurttan ederler. *(Cam. Fa. XVII. 49)*

§ Terf ترف [*Fa.*] : Kurut ki keşk كشك dahi derler. *(Caf. XVI. 31 - 1)*

Künce: heğbe, hazine: gencine
Püştmâze: omurga, keş كش؛ pinû پينو [*Fa.*] *(Genc. XVII. 78)*

§ Ikt اقط [*Ar.*] : Keş كش ve peynir. *(Müntehab. XVII. 5 - 2)*

§ Es-sevr الثور [*Ar.*] : Ikt ya'ni keş كش dedikleri yoğurt kurusundan kıt'a-i azimeye ıtlak olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 786)*

§ El-hays الحيس [*Ar.*] : ... Beyne'l-Arap bir taam ismidir ki çekirdeği çıkarılmış hurmayı sâfi yağ ve keş كش ta'bir olunan yoğurt kurusuna gereği gibi katıp mezç ve kâhi içine seviyk dahi izafe ile tertip ederler. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 230)*

§ Pinû پينو [*Fa.*] : Keşk mânasınadır ki Türkide keş كش derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 170)*

keşdür (?) : Keşkek (?).

§ Ve hamurlu ve erişte ve dane birinç ve keşdür كشدر ve şalgam şorvası... *(Mü. Şi. XIV - XV. 10)*

keşik, (kezik) : Nöbet, sıra.

Hiç bilmezem kezik كزك kimin aramızda gezer ölüm
Halkı bostan edinmiştir dilediğin üzer ölüm
(Yunus. XIII - XIV. 243)

§ Sığırların güdücüye vermemişlerdi heman keşik كاشك ile güderlerdi. *(Bektaş. XV. 145)*

§ Bugün keşik كاشك İdris'in üzerinde. *(Bektaş. XV. 146)*

§ Sığır keşiği كاشكى bize geldi amma benim dahi ta'cil hizmetim düştü. *(Bektaş. XV. 145)*

§ ... Silâhlarını çıkarıp atlarını ota saldılar, keşik كشيك tuttular. Nâgâh haramîler koyuldu ceng oldu. *(Ferec. XV. 313)*

Keşiğe كشيكه çıktı atlılar yayalar
Ki düşmandan çeriyi saklayalar *(Şeh. Ş. XVI. 81)*

Saraya girdi bağladı eşiğin
Niçe yüz kişi beklerdi keşiğin كشيكين *(Şeh. Ş. XVI.)*

§ Pâs پاس [*Fa.*] : Keşik كشك ya'ni gece ile nevbet beklemek ve mutlaka hıfz ve dün yarısı. *(Ni'meti. XVI. 118)*

keşir : → **keşür.**

keşişlik, (keşişlik evi) : Kilise.

§ Deyr-i menat ديرمنات [*Fa.*] : Bir keşişliktir كششلكدر ki üç yüz altmış Peygamberin suretleri anda yazılmıştır.
(Ni'meti. XVI. 309)

§ Sûmnat سومنات [*Fa.*]: Keşişlik evi كشيشلك اوى. *(Şamil. XVI. 75)*

keşişlik evi : → **keşişlik.**

keşk : → **keş.**

keşkezen : İçinde keş ezilen tekne.

§ Terghâr ترغهار [*Fa.*] : Keş ezecek tekne ki Türkide keşkezen کشکزن derler. *(Deş. XVI. 97 - 2)*

§ Tergehâr ترگهار [*Fa.*] : Keş ezecek tekne ki Türkide keşkezen کشکزن derler. *(Ni'meti. XVI. 199)*

keşür, (keşir, kişür) : Havuç.

§ Râziyane tohumu ve kâsni tohumu, her birinden beş dirhem, keşür کشور tohumu üç dirhem. *(Yadigâr. XIV. 43 - 2)*

§ Zuku kim yaban keşürinin کشرینك tohumudur, dört miskal. *(Yadigâr. XIV. 61 - 1)*

§ Kış faslında keşür کشر ve şalgam şorvası... yemek gerek. *(Teshil. XIV - XV. 19)*

§ Keşür کشور hâr ü râtıbdır, geç siner. *(Mü. Şi. XIV - XV. 108)*

§ Alalar keşür کشور iri boylu, dibin ve ucun keseler ve anı değirmi değirmi doğrayalar. *(Akr. XV. 332)*

§ El-cezeretü الجزرة [*Ar.*] : Keşür کشر ve havuç dedikleri nesne. *(Terceman. XV. 241)*

§ Haricî askerine bir kılıç koydular kim kişür کیشور gibi doğradılar. *(Müslim. XV. 5, 65)*

§ Bizim yerde hot anın gibi karpuz olmaz amma çok dediğin gibi keşürler کشورلر olur. *(Letaif. XVI. 16)*

§ Zerd-i zemin زرد زمین [*Fa.*] : Havuç, keşir کشیر mânasına. *(Ni'meti. XVI. 354)*

kete : Külde pişmiş çörek; şekerli çörek.

Keşiş her dem kete کته yemez bilirsin
Bu ma'nide tecahül mü kılursun *(Şeh. Ş. XVI. 759)*

Düketme nânını ansuzda gafil
Keşiş yindek kete کته yimez hazer kıl *(Güvahi. XVI. 59)*

§ Mazyariç مازیارج, şeker böre شکربوره [*Fa.*] : Şeker börek ki gurabiyeden bir nevidir... Türkide kete کته dahi derler. *(Aks. XVII - XVIII. 184)*

keverge : Çan, küçük çan.

§ Kûslar, kevergeler كاوركلر çalup katı ta'zim birle müslümanlığın çerisine karşı geldi. *(Fütuh. XIV. 67)*

kevik : Saman.

Cins: asıl, sukb: delik, dıyk: dar
Şiş: verem ü tibn تبن [*Ar.*] : kevik كوك beyn: ara
(Naz. Le. XVII. 4)

kevşür : Lehim.

§ Kefşîr كفشير [*Fa.*] : Lehim ki onunla nesne yapıştırırlar... Türkide kevşür كوشر derler. *(Deş. XVI. 119 - 1)*

key, (gey) : 1. Çok, pek, gayet, pek çok.

Döndü Yusuf söyledi ol Arab'a
Bir ağaç gördün mü anda key ک kaba *(Yuz. Şeyd. XIII. 45)*

Yer yüzünde gezer idim uğradım milketler yatur
Kimi ulu, kimi kiçi key ک kuşağı berkler yatur
(Yunus. XIII - XIV. 353)

§ Sözlerde kankı söz gey ک doğrudur. *(Yüz. Ha. XIV. 158)*

Yüce, muhkem, latif, key hoş yapılmış
Zehi mimar anı arâste kılmış *(Dah. XIV. 28)*

Visalindir bana Cennat-ı Firdevs
Firakının azabı gey ک elîmdir *(Kadı. XIV. 130)*

Tekellüf ara yerde gey ک şûm olur
Anı gözeten kişi meş'um olur *(Süh. XIV. 107)*

Şol uçtan ki bulardan aklı kemdir
Irak olmak bulardan key ک kademdir *(Hurş. XIV. 10)*

§ Tamaın âdemîlerden kesgil kim ol key ک bayağılıktır. *(Enb. XIV. 605)*

Düşmanından sonra erin dirliği
Bir gün ise dahi ol gey ک çokdurur *(Kel. XIV. 35)*

§ Bir gece hava gey ک ıssı idi. *(Tebareke. XIV. 3 - 1)*

Kimi sayru oldu vü kaldı geri
Kimisi varımadı key ڭ ileri *(Man. Tayr. XIV. 286)*

Ne dersin bu işe nitmek sezadır
Kim ac ü yalın olmak key ڭ cezadır *(Işk. XIV. 279 - 1)*

§ Kebâir günahların key ڭ ulusu oldur kim kişi atasına ve anasına söğe. *(Müneb. XIV - XV. 39 - 2)*

İlla bir ma'ni dahi vardır şerif
Key gereklidir bilirsin ey zarif *(Melhame. XIV - XV. 143 - 2)*

Bunların hâsıyyeti key ڭ çokturur
Bunların bigi dahi hiç yokturur *(Anasır. XV. 405)*

Veli taliblerin gey ڭ ahvecinde
Gözü tokunda hem gönlü acında *(Tennuri. XV. 38)*

Zülf-i pür-çinin var iken müşk-i hoş-bû isteyü
Key ڭ katı divanedir ol kim hava-yi Çin eder
(Cem. XV. 44)

§ Ve bu ki mertebesi yücelip key ڭ ululuk hasıl oldu.
(Kesir. XV. 114)

§ Göğü bina kıldı, ya'ni key ڭ yüce eyledi.
(Cev. Es. XV. 9)

§ Ba'zılar eydür: Ruh bir gey ڭ ulu feriştedür, kim anın ululuğun Hak Taâlâ bilür. *(Cennet. XV. 221)*

Çok kulak düştü vü anda el ayak
Gey ڭ katı bunaldı yürüyen yayak *(Enveri. XV. 47)*

§ Sizin katınızda kimdir ki ol key ڭ ulu ola.
(Enfes. XV. 13)

§ Karavulluk ve dümdarlık gey ڭ ulu iştir.
(Ta. Sel. XV. 23)

Hak yoluna girmeğe key ڭ er gerek
Mâde gerekmez bu yola ner gerek *(Ruşeni. XV. 219)*

Çin-i zülfün müşge benzettim hatasın bilmedim
Key ʃ perişan söyledim, bu yüz karasın bilmedim
(Ah. Pş. XV. 97)

Cebrail eydür ne söylersin delü
Tamuda vardır yılanlar key ʃ ulu *(Cam. XV. 41)*

Serv olmaz ise bende key ʃ ahmaktır ol tavil
Kaddin sanavberin görüp azâd ü ser-bülent
(Şeyhi. XV. 78)

Hubb-i dünyayı refik idinme eyle gey ʃ hazer
Kim ağudur öldürür kalbe iricek bîgüman
(Eşrefoğlu. XV. 26)

Dedi sultan ana gey ʃ şefkatinden
Nicesin gurbet ü yol zahmetinden *(Mih. XV. 287)*

§ Mü'min benden key ʃ sevdüğüm nesneyi ister, ben dahi andan key sevdüğü nesneyi isterven. *(Tuh. Le. XV. 327)*

§ ... Ve Rahman'ımız dahi benim ki dünyada, âhirette sizi key ʃ esirgeyici benim. *(Ley. Ar. XV. 8)*

Özünü gey ʃ sakın yatlu sıfattan
Pür eyle ma'ni ile ma'rifetten *(Salâtin. XV. 73)*

Her gece bülbül gibi zar etme ey gül-ruh, beni
Gey ʃ sakın hayreylemez ah-ı sehergâhım sana
(Sarıca. XV. 1)

Yedi yıl gele sonra key katı teng
Etmek okundan ire cana hadeng *(Yuz. Hamdi. XV. 147 - 2)*

Âdem-i ma'niden olmadın habîr
Key ʃ gururun var yol azdın ey fakir *(Vahdet. XV. 33-1)*

§ İlâhî hâcetim kabul kıldımsa bana ulu devlettir, eğer kabul kılmadımsa bana key ʃ musibettir. *(Tez. Ba. XV. 95)*

Key ʃ genezdir işbu dilde söylemek
Söylemekte yokturur cehd ü emek *(İbrahim. XV. 98 - 2)*

Günahım gey ڲ ağırdır yazuğum çok
Yolum korkulu yalnız azığım yok *(Çeng. Dâi. XV. 165)*

Muhalif va'de vü bed-aht imişsin
Vefa rahında key ڲ bîceht imişsin *(Lârendi. XVI. 173)*

Key ڲ sakın kendin riyadan kıl hazer
Tanrı, Peygamber müraiden bezer *(Zati. XVI. 686)*

Kişi kendi işinde gey ڲ sak gerek
Eyülerle durup oturmak gerek *(D. B. XVI. 228)*

Âvâre düştüm gey ڲ katı hicran elinden dostum
Çâk-i giribanım benim inmişdürür dâmânıma
(Âli. XVI. 179)

§ ... Birisi fâsık ve birisi gey ڲ âbid idi.
(Rahat. XVI. 220)

Hasan kim kendini key ڲ er sanurdu
Çağatayda, Acemde özenürdü *(Âş. XVI. 181)*

Sataştı bir herife key ڲ mücessem
Sanasın oldurur bir fil-i a'zam *(Güvahi. XVI. 64)*

Eğer ism-i fâil sorarsan haber
Verem sana kim ola gey ڲ mu'teber *(Şamil. XVI. 374)*

Ah ü ah ey küfrü iyman zanneden şekki yakîn
Dinini bilmezlik ile yele verdin gey ڲ sakın
(Letaif. XVI. 6)

§ Makam-ı hizmette gey ڲ müstakim ve pâydar idi.
(Hüs. Dil. XVI. 35)

Hem şehirler hoş imaret birbirine gey ڲ yakın
Hûbdürür âb ü havası uymaz ana bir diyar
(Battal. XVIII. 6)

2. İyi, iyice, hakkıyle.

Bizi hoş ağırladı key ڲ toyladı
Verdi buğday bize görklü söyledi *(Yuz. Şeyd. XIII. 68)*

Ger beni sen key کی göresin kendözünü beğ göresin
Ne nese kim ister isen sana gele sana gele
(Velet. XIII - XIV. 6)

Mustafa gökte nite yardı ayı
Nice ayırdı yavuzlardan keyi ک
(Velet. XIII - XIV. 74)

Olardan ki sürdü cihanda murad
Hikâyet kaluptur u dahi gey ک ad *(Ferh. XIV. 6)*

Gözüm karası ile beğim gözüne bahdım
Gey کای anlayımazam acaba ala değil mi *(Kadı. XIV. 192)*

Şeh oturucak gör ki nitti yine
Yükündü vü ayağı sundu yine
Bu kez gey ک bakıcak kızın yüzüne
Öğünde dedi kendi kendözüne *(Süh. XIV. 141)*

Kolun açtı vü koçtu katı katı
Gönül kapmağı gey bilirdi katı *(Süh. XIV. 107)*

Sunmadılar ayruğuna neyise
Yemediler yavuz eğer key کایسه ise *(Ga. XIV. 165)*

§ Ta erte doğunca erte namazın key ک karanu gün anda kıldı, kaçan erte key ağardı buları alıp geri Mina'ya geldi.
(Enb. XIV. 173)

§ Kaçan Melik seferden geldi, avratı ol haberi melike verdi, Melik eyitti: Gey ک işlemedin yavuz iş kıldın.
(Enb. XIV. 525)

Kim sözü yerli yerine söyleye
Her sözün ma'nisini gey ک anlaya *(İs. XIV - XV. 143)*

Bildi anı kim gazâ gey ک iş olur
Gaz'olanın haşri bî-teşviş olur *(İs. XIV - XV. 532)*

§ ... Arslanı sınadım ve anın kuvvetin ve zorun ve aklın ve hiylesin gey ک bildim. *(Kel. XIV. 39)*

§ Zâhit durugeldi eyitti: Ey din ulusu, bu bapta gey ڳ fikr eylemek gereksin. *(Kel. XIV. 20)*

§ Hikmet: Erin aklını sekiz nesneyle bilmeğe yarar... Beşinci, kendi sırların ve ayruklar sırrın gey ڳ saklamak. *(Kel. XIV. 4)*

Her kişi kim kendi dilin bekleye
Başını kılıçtan ol gey ڳ saklaya *(Kel. XIV. 68)*

§ Didüğünle korsa gey ڳ kurtuldun. *(Yüz. Ha. XIV. 33)*

§ Hak Taâlânın azametin ve celâletin gey ڳ bildikleri için eyle korkarlardı. *(Müneb. XIV - XV. 29 - 2)*

Âbı söyledik gelelim ateşe
Key ڳ kulağ urgıl sözümüze peşe *(Anasır. XV. 407)*

§ ... Kendi aslının hürmetin key ڳ gözle. *(Kab. XV. 8)*

§ ... Bunu key ڳ saklagıl yitürmegil. *(Tez. Ün. XV. 84 - 2)*

§ Zira Kaarun Tevrit'i key ڳ okuyucu idi. *(Leys. Ar. XV. 191)*

§ Senin gey ڳ dostun kimdir? *(Güzide. XV. 66)*

Biri Osman ü Karaman ü Hasan
Hamza Beydir kiçisi gey ڳ dinle sen *(Enveri. XV. 17)*

Eyer çalmasa ata pehlevanlar
Kazanmazdı gey ڳ adı nev-cüvanlar *(Hikmet. XV. 309)*

Çü yüz duttun hakikat bu tarika
Key ڳ anla bunda öğüştür dakika *(G. Ra. XV. 20)*

Âdeti dehrin budurur key ڳ bilin
İmdi buna göre bir dirlik kılın *(Cam. XV. 81)*

Ölmelü oluncağız hem ol yiğit
Güldü ol vaktın katı sen gey ڳ işit *(Mevlid. XV. 27)*

Levh ü Kalem yoğ idi ben anda pinhan idim
Gey ڳ anlana kanda idim benliğimden ileri *(Eşrefoğlu. XV. 14)*

§ Hıtap geldi kim gey ک işlediniz kim benüm hasakîlerime muvâfakat kıldunuz. *(Tuh. Le. XV. 177)*

Sen beni ko didüğümü dinlegil
İssini ko sözünü gey ک anlagıl *(Tazarru. XV. 92)*

Gözün aç gey ک kulak tut müstemi' ol
Perişan dutma hatır müctemi' ol *(Çeng. Dâi. XV. 194)*

§ Biregü sultana yalnız varsa işi gey ک bitmez. *(Güzide. XV. 43)*

İmam içün buyurdu key ک konukluk
Dahi erliğine verdi tanukluk *(Fazilet. XVI. 244)*

Dedi kim ey kethüday-ı kûçe-i vehm ü hayal
Key ک yakin bil kim değildir kendüden bu inkılâp *(Lâmii. XVI. 7)*

3. Uygun, muvafık, münasip, lâyık, doğru, yerinde.

Muabbir eydür ana keydür کیدور işin
İki altun ver bana yoram düşün *(Yuz. Şeyd. XIII. 12)*

Gelicek öğü, dedi ey can oğul
Bu kasteylemek canına gey değül *(Süh. XIV. 209)*

§ Zağ eyitti: Dostlar işaretinden geçmek olmaz ve uslular re'yine hilâf eylemek gey ک değil. *(Kel. XIV. 36)*

§ Eğer arslana benden nesne dedilerse ve arslan bana hışm eylediği gey ک değildir. *(Kel. XIV. 45)*

Garibe cevr kılmak key ک değildir
Âşık suçuna kalmak key değildir *(Işk. XIV. 122 - 2)*

§ Melik eyitti: Yâ Cercis, imdi işbu ben sana işlediğim ne sana keydür کیدر ne bana. *(Enb. XIV. 922)*

4. Büyük, muhteşem.

Yolda meğer var idi bir key ک ağaç
Ya'kup anda oturmuştu susuz aç *(Yuz. Şeyd. XIII. 9)*

key ise : Eğer, isterse.

Nigâre la'l-i lebün âşıkıdurur bu gönül
Key ise کایسه cennetün içinde Havz-ı Kevser ola *(Kadı. XIV. 3)*

Severem anı firakı azâp ola key ise كايسا
Visali derdi ile can kebap ola key ise كايسا *(Kadı. XIV. 197)*

key işlemek : İyi yapmak, uygun davranmak.

Kutlu olsun dir sana bağışladım
Sana verdim bu kulu key işledim كى ايشلدم
(Yuz. Şeyd. XIII. 26)

keykirde : Helecan, heyecan, korku.

§ Çok kişiler düşmanlardan ve hıyanetlerden kim benden korku ve keykirde كيكرده içinde idi, kamusu ağız biriktirip benim kanıma tanıklık veriserlerdür. *(Kel. XIV. 65)*

§ Üşbu bent içinde ve zindan renci bana dakı ağırrak olur, şol keykirdeden كيكرددن kim benden ötürü sana dakı hayal ileteler. *(Kel. XIV. 69)*

§ Dimne eyitti : Nite selâmet olubile şol kişi kim kendi nefsine malik olubilmeye, ayruk kişiler fermanının esiri ola, hemişe kendi canı içün ditremekte ola, korkusuz, hatarsız bir nefes ol vermeye, ihtiyatsız, keykirdesüz كيكردسوز bir söz deyip işitmeye. *(Kel. XIV. 44)*

§ Pes Dimne kavi gönül gen endişe ile Şenzebe katına vardı. Pes keykirdesüz كيكردسوز ve hiç korkusuz ana söz söyledi. *(Kel. XIV. 2 - 32)*

Ayıttı var mı keykirdeñ كيكردك içinde
Hayalin var mı önünde kıçında *(Hurş. XIV. 24)*

§ Eyitmişlerdir kim : Yedi yıl tamam yalınızın keykirde كيكرده ve korku ile ol mağarada ve derelerde oldu. *(Enb. XIV. 526)*

§ Korhu ile, keykirde كيكرده ile doldular. *(Fütuh. XIV. 47)*

§ Bâk باك [*Fa.*] : Keykirde كيكرد. *(Şamil. XVI. 164)*

keykirdemek : Korkmak, endişe etmek, heyecana kapılmak.

§ Kavi gönüllü kişiye hiç halde keykirdemek كيكردمك ve eymenmek yol bulmaz ve hayranlık anın yöresine yörenmez olur. *(Kel. XIV. 140)*

Pes anla ki şeytan atına binen
Kişi sağ esen hiç inemez inan
Çıkardı şu tonlarını giydidi
Çeviklik ile çün işe küydüdü
Kayurmayıp ağır yola kaydıdı
Nite ana keykirdemek كيكردمك kayd idi *(Süh. XIV. 137)*

Cühut anı işitti keykirdedi كيكرددى
Sonucu yüzüme gele kir dedi *(Süh. XIV. 204)*

§ Kaçan Davut anı işitti ve mihrabta namaz kıludurur idi. Pes korktu ve keykirdedi كيكردد (harekelidir).
(Enb. XIV. 607)

§ Sultan eydür: Yâ Ayaz, dükeli keykirdediler كيكرددلر sen niçün keykirdemedüñ كيكردمدك ? *(Tuh. Le. XV. 273)*

§ Sultan eydür: Yâ Ayas, kime didimse korktu böyle itmedi, sen nite korkmadın, keykirdemedüñ كيكيردمدك ?
(Ta. Şahi. XVI. 90 - 2)

key kişi : İnsan-ı kâmil, iyi, doğru kimse.

Üş oğluma yoldaş seni kıluram
Kim uslusun u key kişi كى كيشى bilürem *(Süh. XIV. 36)*

Ve liykin çün sen izledin div izin
Nite göresin key kişiler كى كشيلر yüzün *(Ferh. XIV. 84)*

key sözün : İyi, güzel sözle.

Yusuf eydür beni angıl key sözin كى سوزين
Çün varasın göresin Malik yüzün *(Yuz. Şeyd. XIII. 44)*

keyveni : Ev idaresini iyi bilen.

§ Ked-bânû كدبانو [*Fa.*] : ... ve her evde kethüda olan avrat ki âmme tahrif idip keyveni كيونى dirler. *(Deş. XVI. 292 - 1)*

kez : → **gez (I).**

kezik : → **keşik.**

kezin : → **gezin.**

kıble yeli : Lodos.

Turmadı kıble yeli قبله يلى esti bulutlandı hava
Sanasın Kâ'be tarikında katar oldu cemel
(Âli. XVI. 26)

§ Bâd-i kıble باد قبله [*Fa.*] : Kıble yeli قبله يل . *(Şamil. XVI. 217)*

§ Sabâ صبا [*Fa.*] : Kıble yeli قبله يلى . *(Cinas. XVI. 7 - 2)*

§ Es-sabâ الصبا [*Ar.*] : Kıble yeli قبله يلى bâd-ı rezin dahi derler. *(Kdeb. XVIII. 16 - 1)*

kıcı (I) : Tereye benzer bir ot, kekik.

§ Bendvâ بندوا [*Fa.*] : Kıcı قجى derler, acıraktır, tere gibi yinir. *(Ni'meti. XVI. 155)*

§ Tere-tîzek تره تيزك [*Fa.*] : Kıcı قجى dedikleri ot. Asıl meşhur tere dedikleridir. *(Caf. XVI. 32 - 1)*

§ Bendvâ بندوا [*Fa.*] : Kıcı قجى dedikleri ot. *(Caf. XVI. 22 - 2)*

§ Sa'ter سعتر [*Ar.*] : Âvişendir kilidâr dahi derler ve Türkide kıcı قجى derler, derece-i salisede hâr u yâbistir. *(Men. Av. XVI. 113)*

§ Bendvâ بندوا [*Fa.*] : Kıcı قيجى didikleri yapraktır ki acılığı tere gibidir amma yaprağı tereden iridir. *(Deş. XVI. 9 - 2)*

kıcı (II) : Ufak dolu gibi kar.

Karacoğlan der ki bizim bağımız
Kıcılı, boranlı soğuk dağımız *(Kara. XVII. 20)*

kıcık : Kıdıklanma.

§ Gelḫarce كلخرجه [*Fa.*] : Gulgule ve kıcık قجق dağdağa mânasına. *(Caf. XVI. 131 - 2)*

§ Gelḫûce كلخوجه [*Fa.*] : Kıcık قجق, dağdağa mânasına. *(Caf. XVI. 131 - 2)*

§ Dağdağa دغدغه [*Ar.*] : Kıcık قجق. Asılda Arabidir. Fariside dahi şâyi'dir. *(Deş. XVI. 324 - 2)*

§ Ed-dağdağa الدغدغة [*Ar.*] : ... Ve kıcıklamak mânasınadır ki koltuk altına dürtmek ve tabanı kaşımakla kocundurmaktan ibarettir... Kıcığa قجغه ve kocunmaya da dağdağa denir. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 705)*

kıcıklamak : Gıdıklamak.

§ Paḫlûçe پخلوچه [*Fa.*] : Kıcıklamak قجقلمق ve dığdığa mânasınadır bir kimsenin koltuğu altını parmak uçlarıyle dürtmek ve tabanını kaşıyıp bîihtiyar güldürmektir.
(Bürh. XVIII - XIX. 147)

§ Dığdığa دغدغه [*Fa.*] : Kıcıklamadır قجقلمه‌در ki bir kimesnenin koltuğu altına parmakla dürtüp ıztırap ile bîihtiyar güldürmektir. *(Bürh. XVIII - XIX. 277)*

§ Dağdağa دغدغه [*Ar.*] : Kıcıklamak قجقلمق ve hödük vermek.
(Ni'meti. XVI. 304)

§ Gelḫarce كلخرجه [*Fa.*] : Gulgule ve dağdağa ki kıcıklamaktır.
(Ni'meti. XVI. 522)

kıç : Arka, son.

Zulmet-i cehl ile dolmuştur içün
Bahr-i hayret kaplamış önün, kıçuñ قچك *(Tazarru. XV. 85)*

§ Bir doru at ki bir kulağı yirik ve kıçında قیچنده beni vardır.
(Sic. K. XV. 1, 187)

kıç ayak : Arka ayak.

§ Alnı sakar, bir ön ayağı ve bir kıç ayağı قیچ اياغی sekili ve götünde dört yerde tamgası var... *(Sic. B. XV. 3, 310)*

§ Ehak احق [*Ar.*] : Kıç ayağını قیچ آياغنی ön ayağının basduğu yere basan at. *(Bab. XVI. 1, 321)*

§ Delügöz ile Receplü nâm karyeler kurbunda ahz olunan toru, kıç ayaklarınıñ قیچ ايقلرينك birer miktar beyaz olan bargiri... *(Sic. A. XVI. 6, 1581)*

§ El-cübbe الجبه [*Ar.*] : Çâr-pây hayvanın baldırına urulan pâyvant ki kıç ayağından قیچ آياغندن bir ucu kazığa bağlanur.
(Kdeb. XVIII. 198 - 2)

kıçın gönülmek : Geriye dönmek.

Niçeme ki gey alpdurur şah-ı Çin
Yüzüme döyümez gönülür kıçın قچین كونيلور *(Süh. XIV. 279)*

kıçın kıçın : Geri geri, geriye doğru.

Niçeme ki gey alpdurur şah-ı Çin
Yüzüme döyümez gönülür kıçın
Öğüş kaçtı önümce kıçın kıçın قچن قچن
Çü gösterdim ana kılıcım ucun *(Süh. XIV. 279)*

§ Çün İblis lâin anda Cebrail'i gördü ferişte lerle, kıçın kıçın قچن قچن kaçmağa başladı. *(Leys. Ar. XV. 477)*

Geldi elin öptü diledi suçun
Yine vardı yerine kıçın kıçın قچن قچن *(Mevlid. XV. 40)*

Koyup ser yine pây-i taht-i şaha
Kıçın kıçın قچين قچين çıkıp yüz tuttu râha *(Mih. XV. 293)*

§ Kıçın kıçın قچين قچين geri çekine, dura, gitmeye. *(Rahat. XVI. 219)*

kıçınlamak : Geri geri gitmek, gerilemek.

§ Debr دبر [*Ar.*] : Devlet kişiden kıçınlamak قچنلمق. *(Bab. XVI. 2. 17)*

§ El-ke'ke'e الكاكاة [*Ar.*] : Bir nesneden havf eylemekle kıçınlayup قچنليوب geri dönmek mânasınadır. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 46)*

§ Et-tarsame الطرسمة [*Ar.*] : ... ve cengden ya gayri nesneden korkup kıçınlamak قچنلمق mânasınadır. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 504)*

kıçınlanmak : Geri geri gitmek.

§ Geri gideyin ardıma kıçınlanayın قچنلناين ve anı ileri çekeyin. *(Anter. XIV. 302)*

kıçınlatmak : Geriletmek.

§ İnta' انتاء [*Ar.*] : Kimseyi te'hir etmek ve kıçınlatmak قچنلتمق. *(Bab. XVI. 2, 17)*

kıç serpmek : Kıç atmak.

§ Oklar atın vücudunda gaip olup atlar kıçların serperek قيچلرن سرپرك sahraya kaçardı. *(Ev. XVIII. 8, 6)*

kıf : Kadeh, bardak.

Papatya nergisi kıldıkça ta'rif
İçirir erguvana neylüfer kıf *(Hurş. XIV. 17)*

Mübarek mukbil ü şahin ü sunkur
Sunardı tas u kıf u şişe munkur *(Hurş. XIV. 55)*

§ Ve dahi dört yüz kırk dört katır sim ü zer gümüş sini, altun tepsi zebercet tabaklar, lâ'l cevahirlerle bezenmiş kıf قیف munkurlar ve sağrak surahiler ve baki ecnas...
(İs. H. XIV - XV. 144)

§ Resûl eydür: Yâ lâin elindeki nedür? Eydür: Kıfdur قفدر sırçadan . *(Tuh. Le. XV. 215)*

§ Gördüler bir kıf قیف dolu su, arayerlerinde gezdürdüler. *(Tuh. Le. XV. 254)*

§ Gerek gümüşten ya altundan çanaklar, siniler, kıflar قیفلر kaşuklar olsa. *(Tuh. Le. XV. 346)*

kıft olmak : Yakınlık, rağbet göstermek, bağlanmak.

Çü karga karga ardınca olur kıft قفت اولور
Hüma iledir elbette hüma çift *(Hurş. XIV. 71)*

Nefsi müfret dünyadan ü gönlü çift
A'zalar çözülmüş illâ gönlü kıft قفت *(Ga. XIV. 476)*

Yalınız kalmayasız çift olasız
Kapının kulluğuna kıft olasız قفت اولاسز *(Tennuri. XV. 63)*

Ana rızk-ı halâl olmuş idi çift
Bırakt'oldu اولدی haramın aşına kıft قفت
(Tennuri. XV. 169)

kıft etmek, (kıft eylemek) : Rağbetlendirmek, teşvik etmek.

§ Müslümanlık çerisini öğütledi, gafletten uyandırdı, gazâ kılmağa kıft etti قفت اتدی. *(Fütuh. XIV. 36)*

§ Müslümanları kıtâl etmeğe kıft etti قفت اتدی, kıvandırdı. *(Fütuh. XIV. 421)*

§ Çeriyi uruşmağa kıft eyledi قفت ایلدی. *(Fütuh. XIV. 343)*

Her ne kim yarattısa çift eyledi
Her birin bir maksuda kıft eyledi ايلدى قفت *(Ga. XIV. 75)*

kığ (I) : Koyun, keçi, deve gibi hayvanların toparlak ve kuru pisliği.

§ İmam eyitti : Ol yaprağı... koyun yise kığ قيغ olur, yılan yise ağu olur. *(İhlâs. XIV. 145)*

§ Devenin kığını قفنى yakalar, külünü üzerine ekeler. *(Yadigâr. XIV. 96 - 1)*

§ Ve devenin kığını قفنى süt ile ezip içicek istiskaya nâfi'dir. *(Mü. Şi. XIV - XV. 26)*

§ El-ictilâlü الاجتلال [*Ar.*] : Ve koyun kığı قيغى devşirmek. *(Terceman. XV. 15)*

§ ... Gittiler, tâ ki anların develeri kığların buldular, ol kığları alup uvattılar gördüler içinde hurma çekirdeği var. *(Leys. Ar. XV. 474)*

§ ... Biri dahi eyitti: Gördüm, (deve) çöktüğü yerde kığı قيغى yığın ile turur, bildim ki köçektir. *(Ferec. XV. 300)*

§ El-ba're البعرة [*Ar.*] : Deve ve koyun kığı قيغى. *(Ah. XVI. 138)*

§ Pülûk پلوك [*Fa.*] : Deve kığı قفى. *(Ni'meti. XVI. 182)*

§ Püşk پشك [*Fa.*] : ... ve deve ve koyun ve keçi kığı قيغى. *(Deş. XVI. 192 - 1)*

§ Bir tağarcıkta deve kığı قفى olup ve bir tağarcıkta altun olsa kankısı katında sevgülüdür. *(Rahat. XVI. 319)*

§ Pülûk پلوك [*Fa.*] : Deve kığı قفى, necis mânasına. *(Caf. XVI. 28 - 2)*

§ Şütür-bülûk شتربلوك [*Fa.*] : Deve kığı قفى. *(Caf. XVI. 100 - 2)*

§ Zarifin biri tasından ma'cunun alır ve yerine temamca deve kığın قفين doldurur. *(Letaif. XVI. 36)*

§ Eb'ar ابعار [*Ar.*] : Cem'-i be'ar, deve kığları قفلرى. *(Bab. XVI. 1, 2)*

§ Püşk پشك [*Fa.*] : Kığ قيغ ya'ni koyun ve deve boku. *(Şamil. XVI. 404)*

§ Pülûk پلوك [*Fa.*] : Deve kığı قيغى. *(Şamil. XVI. 166)*

Us : hûş ü zimistan: kış, nefrin ü gile: karış
Kığ قيغ: püşk پشك [*Fa.*] ü yağış: bâriş, ekşilice aş: seğbâ *(Genc. XVII. 44)*

§ Ba're بعره [*Ar.*], püşk-i şütür پشك شتر [*Fa.*] : Deve necisi ki deve kığı قغى ta'bir olunur ve koyun necisine dahi derler. *(Aks. XVII - XVIII. 201)*

§ Püçüşk پچشك [*Fa.*] : Koyun ve keçi ve deve kığı قيغى ki püşkül derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 147)*

§ El-ba'r البعر [*Ar.*] : Deve ve koyun ve keçi kısmının tersine denir ki kığ قيغ ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 770)*

§ El-benne البنة [*Ar.*] ... Ahu kısmının hassaten kığınıñ قيغنك rayihasına denir. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 601)*

kığ (II) : → koğ (I).

kığanışmak : Beraberce öğünmek, müfahara etmek.

§ El-mübahâtü المباهاة [*Ar.*] : Kığanışmak قيغانشمق ve öğünüşmek, müfahara gibi. *(Terceman. XV. 235)*

kığılcım : Kıvılcım.

§ Ateş-pâre آتش پاره [*Fa.*] : Yıldız kurdu ve kığılcım قغلجم ve yıldırar nesne. *(Ni'meti. XVI. 62)*

Yanar oddur kal'a-i çarha kığılcımlar قغلجملر koyar *(Zati. XVI. 118)*

Di kığılcıma قغلجمه : şerare شراره [*Fa.*], iri hançere: kenâde
Katı taşa: seng-i hâre, bübüret : keser, kişi: kes *(Genc. XVII. 50)*

kığırdanmak : Mırıltılı ses çıkarmak.

§ El-herir الهرير [*Ar.*] : Köpek kısmı soğuğa tahammül eylememekten nâşi ürümekten aşağıca seslenmek mânasınadır ki sızlanmak ve sinlemek ve kığırdanmak قغردنمق ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 151)*

kığırdıcı : → **kığırıcı.**

kığırıcı, (kığırdıcı) : Münadi, tellâl.

§ Pes dünin uyanık olanlar Tanrı'ya yalvarıp ağlaşudurur olalar gafiller uykuda ola bir kığırıcı قغرجى kığıra kim ey müslümanlar ayı gün dutmaz. *(Enb. XIV. 38)*

§ Düşünde gördü kim kıyamet kopmuş, anı Arasat'a iletürler, kığırdıcılar قغردجلر kığırdur kim Malik Dinar ve Muhammet Vâsi'i uçmağa götürün. *(Tez. Ba. XV. 69)*

§ Dahi kığırıcıya قغيرجيه bakalar kim kendüleri Arasata nice kığırur. *(Rahat. XVI. 477)*

kığırılmak, (kığrılmak) : Çağırılmak.

§ Riya kılıcı kimseler kığrıla قغرله kıyamet gününde dürlü dürlü ad ile. *(Müneb. XIV - XV. 282 - 2)*

Müzdü her birinin mezadı ile
Kığırılısardır قغريلسردر adlı adı ile *(İbrahim. XV. 101 - 1)*

Yarın Hak hazretine kığrılıcak قغرليجق
Seninle Hazrete ol bile gele *(Eşrefoğlu. XV. 59)*

§ Evvel kığrılan قغرلن Levh-i Mahfuz ola, hitab-ı izzet yetişe kim... *(Ta. Şahi. XVI. 15 - 1)*

kığırışmak, (kığrışmak) : Bağırışmak, haykırışmak.

§ El ele urdular kığırıştılar قغرشدلر, ihi deyiştiler. *(Fütuh. XIV. 270)*

§ Çerinin kığırıştıklarını قغرشدقلرينى aya kaktıklarını içeri şehir kavmi işittiler. *(Fütuh. XIV. 270)*

Eydüben Behram adını çağrışur
Na'ralar kopup çeride kığrışur قغرشور *(Enveri. B. XV. 53)*

kığırmak : Çağırmak, davet etmek, seslenmek, haykırmak.

Arap eydür sordu seni bir garip
Mısr içinde zindan içre kığırıp قغريب *(Yuz. Şeyd. XIII. 46)*

Urdular suyum ılınır, kavim abdeste gönülür
Yakın hısımım kığırır قغرر, Allah sana yalvaralım
(Yunus. XIII - XIV. 255)

Kığırdı قغردی Hurrem'i dedi ki ey yâr
Kuşağın iki yerden bağla zinhar *(Işk. XIV. 272 - 2)*

Anı gördü, yine sultan açıldı
Yüreği tazelendi, su saçıldı
Buyurdu kığırın ilde vü şarda
Bulun, isten, aran ağyar u yarda *(Dah. XIV. 37)*

§ Başmakçı uyanugeldi, avratına kığırdı قغردی .
(Kel. XIV. 19)

Kığırır قیغرر akla ki yol göster bana
Tâ varam ol doğru yoldan ben sana *(Ga. XIV. 343)*

Kimdürür rehberlığa lâyık görün
Leşker içinde kığırup قغیرب bir sorun
(Man. Tayr. XIV. 4)

§ Andan kendü ammilerin kığırdı قغردی . *(Si. Da. XIV. 281-2)*

Kığırdı قغردی daye ile hadimi Şah
Eyitti rahmet etsin size Allah *(Hurş. XIV. 15)*

§ Pes erine kakıdı ve eri kendi müsülmanlığın aşikâre eyledi ve avratın dine kığırdı قغردی ol avrat boyun vermedi.
(Enb XIV. 129)

§ Beğler, men sizi niye kığırdım قغردم , bilir misiniz ?
(Dede. XIV. 149)

§ Kendüyi bir dost konukluğa kığırmıştı قغرمشدی .
(Kel. XIV. 18)

§ Çün derviş uyandı, ol kul eyitti : Seni melik kığırur dedi.
(Yüz. Ha. XIV. 4)

§ Zeliha kırk avrat kığırdı قغردی . *(Tebareke. XIV. 53 - 2)*

Cühudu kığırdı قغردی vü dedi ana
Ki gördüm buracuğu kaldım tana *(Süh. XIV. 214)*

§ Kullarını kığırdı قغردی katına getirdi. *(Anter. XIV. 243)*

§ Kaçan bir padişah külhandan bir hakirü'l-kadr kişiyi kığırsa, ana çok dürlü atâlar kılsa... *(Müneb. XIV - XV. 27 - 1)*

§ Bir gün gerü seferden geldi, kavmini da'vet edüp konukladı, ol da'vette Resûl'ü bile kığırdı قغردى.
(Leys. Mu. XIV-XV. 74 - 1)

§ Uçmağa kığırdım قغردم gelmezler. *(Güzide. XV. 68)*

§ Şöyle bilmiş ol ey oğul ki konukluk ile kığırsalar قغرسلر seni değme kişinin evine varma. *(Kab. XV. 133)*

§ Habip, Basra'da kığırdı kim قغرديكم kim ki Habip'ten nesne almak dilerse gelsin. *(Tez. Ba. XV. 74)*

Girdiler bazarına çağırdılar
Her tarafta ad ile kığırdılar قغردلر *(İbrahim. XV. 52 - 1)*

§ ... Bunun mâ'nisi oldur kim Resûl'ü kendü adıyle yâ Muhammed deyü kığırmañ قغرماك birbirinize kığırduğunuz gibi. *(Leys. Ar. XV. 113)*

§ Rıdvan uçmak içinde kığıra قغرا kim ey gılman ve ey vildan... *(Cennet. XV. 193)*

§ Anın yoldaşları ana kığırırlar قغررلر ki... *(Enfes. XV. 39)*

Kullarına dönünüz dir çağırur
El salar ağaya dön dir kığırur قيغرور *(Enveri. XV. 101)*

§ İşitmezler sağırlar kığırmağı قغرمغى, vaktâ ki korkutalar.
(Cev. Es. XV. 25)

§ Halil Paşa ol nedimi kığırdı قغردى. *(T. Oruç. XV. 29)*

Ol kığırduğı قغردوغى yolundan ırmaya *(K. Ü. XV. 31)*

§ Anların gibi kişileri yarın Hazrete kığıralar قغرلر.
(Müz. XV. 78)

Kangısı Camasp anasını görür
Kığıruben قغيروبن katına nesne verir *(Cam. XV. 12)*

Yüzünün şem'ine karşı yakılıp yanmağ için
Kığırıp قغرب cem'ederim başıma pervaneleri
(Şeyhi. XV. 171)

§ Hanîden خوانيدن [*Fa.*] : Bir kimse kığırmak قغرمق.
(Miftah. XV. 26)

Cemi'-i ömrü içinde salîbe kılmadı ta'zim
Kığırsalar قغرسالر da varmazdı ne yerde kim ola işrâk
(Muham. XV. 101)

Bir veziri var idi Bermek anın
Kığırur قيغرور, kastı kızı vermek anın *(Enveri. XV. 74)*

§ Üç yüz on üç veziri var idi kığırup قغرب anlarunla tanışık eyledi. *(Leys. Ar. XV. 156)*

§ Ed-da'vetü الدعوة *[Ar.]* : Bir kimseyi taama kığırmak قغرمق. *(Terceman. XV. 324)*

§ Beni kendi evine kığırdı قغردى. *(Tez. Ün. XV. 69 - 2)*

§ Ben Hak'tan söylerin ve nefsi Hakka kığırdum قغردم eslemedi. *(Tez. Lâ. XV. 300 - 2)*

§ ... Bizi konuklamağa kığırdı قغردى. *(Tez. Ba. XV. 136)*

§ Beni kığırmışsın قغرمشسين geldim. *(Şevahid. XVI. 242)*

Çü sabrı kalmadı ârâmı gitti
Kığırdı قغردى hâherin çok özr etti *(Yuz, Şems. XVI. 62)*

§ Şeyd شيد *[Ar.]* : Deveye çağırıp kığırmak قغرمق.
(Bab. XVI. 2, 464)

§ Gıs غس *[Fa.]* : İsm-i savttır ki kediyi ya'ni çetüğü da'vet idip kığırmada قغرمده isti'mâl olunur. Bu diyarda pis pis derler. *(Deş. XVI. 158 - 1)*

Nidâ kılup Medine'de çığırdı
Gazâdır deyü ashabı kığırdı قغيردى *(Fazilet. XVI. 124)*

Çün şehin od düştü gamdan canına
Oğlunu tenha kığırdı قغردى yanına *(Selâman. XVI. 86)*

§ Atı, deveyi, sığırı, koyunu mecmûunu birer ad ile kığırdı قغردى.
(Ta. Şahi. XVI. 51 - 2)

§ Piçiç پچچ [*Fa.*] : ... Keçi kığırmağ içün قغرماغچون çobanlar savtıdır. *(Caf. XVI. 24 - 1)*

§ İstiğrad استغراد [*Ar.*] : Şakımağa ve ötmeğe ve ırlamağa kığırmak قغرماق. *(Bab. XVI. 2, 442)*

§ Konukluğa adam kığırmak قغرمق, gelin beni görün demektir. *(Sır. XVI. 56)*

§ Ed-dua' الدعاء [*Ar.*] : Kığırmak قغرمق ve okumak. *(Ah. XVI. 386)*

§ Haccac: Hâcibi kığırıñ قغرك deyüp, kığırup قغرب kisei önünde kodu. *(Câm. Nâ. XVI. 106)*

§ Dâyesi Naz-ı tannazı yanına kığırdı قغردى. *(Hüs. Dil. XVI. 121)*

§ Ḫanden خواندن [*Fa.*] : Okumak ve kığırmak قغيرمق. *(Şamil. XVI. 272)*

§ Selim Han hâbdan bîdar olup, tez veziri kığırıñ قغرك dedikte. *(Ev. XVII. 3, 438)*

Kerimsin sen şu ben miskini mizana kığırma قغرمه *(Kuddusi. XIX. 174)*

kığırtmak : 1. Tellal çağırtmak, nida ettirmek.

Nakaş şah katından gelir bazara
Temamet kığırtır قغردر ol ulu şara *(Süh. XIV. 59)*

§ Yarındası oğlanı istediler, bulımadılar. Pes şehirde kığırttılar قغرتدلر. *(Kel. XIV. 59)*

§ Mescitte yalın kılıç tutmaya ve yitiği var ise kığırtmaya قغردميه eğer bir kimse kığırtacak قغردجق olursa diye kim... ol yitiğini Hak sana geri vermesin. *(Müneb. XIV - XV. 256 - 1)*

§ Eğer yabanda sığır veya yunt veya koyun bulsalar kığırtmasalar قغرتمسالر eğer kığırtsalar قغرتسالر issi bulunmasa kadıya vereler saklata... *(Fatih. Ka. XV. 23)*

§ Halâyıka emn ü eman kığırttı قغرتدى. *(Ta. Sel. XV. 43)*

2. Çağırtmak, davet ettirmek.

Kamu kavmin uşağın u irisin
Kığırtır imiş kendi her birisin *(Süh. XIV. 42)*

§ Sultanın nâibi kığırttı قغرتدی muştuladı, kabul etmedi yine sultana bildirdi. *(Kesir. XV. 194)*

§ İstid'a استدعا [*Ar.*] : Kimseden nesne talep etmek ve kimseyi kığırtmak قغرتمق . *(Bab. XVI. 2, 8)*

kığıru : Bağırarak, haykırarak.

Kamusu ol Yusuf'a vardı gerü
Atamız öldü deyüben kığıru قیغرو *(Yuz. Şeyd. XIII. 99)*

kığış kığış : Şıngır şıngır.

§ Ayaklarında zencir pâybentleri kığış kığış قنش قنش öterek her bir at... *(Ev. XVII. 7, 245)*

kığıştı : Hışırtı.

§ Haşhaşe حشحشه [*Ar.*] : Kağıt ve sevb-i ceditten zuhur eden sadâ ki kığıştı قغشدی ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 404)*

kığlamak : Koyun, keçi ve deve gibi hayvanlar terslemek.

§ İleri zamanda deve hurma kığlardı قغلردی, şimdi kestane kığlamaz. *(Ata. XV. 30)*

§ Zürafe, sığır bigi tersler hem deve bigi kığlar قیغلر . *(Hay. XV. 96)*

kığrılmak : → **kığırılmak.**

kığrışmak : → **kığırışmak.**

kığ u kağ : Patırtı, gürültü.

Ferağat bulmuşam dârü'l-emanda
Ki yok münkir sadası kığ u kağım قیغ و قاغم
(Gülşeni. XVI. 132)

kıhıldı : Hışırtı, hışırtılı ses, kanat sesi.

§ El-ḫavat الخوات [*Ar.*] : Tavşancıl kanadının kıhıldısı قحلدیسی . *(Ah. XVI. 367)*

kıjgırmak : → gıjgırmak.

kıjgurmak : → gıjgırmak.

kıl : Saz teli.

Çok kişi üzdü kupuzunun kılın قلن
Söylemedi kimse Gülşehri dilin *(Man. Tayr. XIV. 135)*

§ Şeştâ ششتا [*Fa.*] : Altı kıllu قللو kupuz. *(Ni'meti. XV. 427)*

Rebabın aşkdır söyler dilinde
Bu çengin aşkdır inler kılında قللده *(Hikmet. XV. 111)*

§ Rebab رباب [*Fa.*] : Iklık ve dört kıllu قيللو saz. *(Sıh. Ac. XV. 7)*

§ Bir şeştâ getirdiler, kim öd ağacından, ol cariyenin eline verdiler, cariye dahi sazı eline alıp her bir kıldan قيلدن bir dürlü nâle belürdü. *(Ferec. XV. 8)*

§ ...Zilleri deprettiler, kılları قيللرى ditrettiler, nayları söylettiler. *(Ferec. XV. 6)*

İpek kıllar قيللر ki gördün saz ederler
Çalıcak zîr ü bem avaz ederler *(Çeng. Dâi. XV. 210)*

Yiğirmi dört ebrişim kılı قيلى var
Veli her kılının yüz bin dili var *(Çeng. Dâi. XV. 194)*

Dün bize bir saz ta'lim etti üstad-i ezel
Şimdi her kıldan قلدن çalar her dilden ırlarız bugün *(Aşki. XVI. 18)*

§ Rebab رباب [*Fa.*] : Iklık ve kopuz ve dört kıllu قيللو saza ıtlak olunur. *(Deş. XVI. 30 - 2)*

Uşşakı kamu eyledi meyhane esiri
Dünyayı yeder bir kıl قل ile vay bu ıklık *(Revani. XVI. 76)*

§ Bem بم [*Fa.*] : Yoğun avaz ve sazın yoğun kılı قلى. *(Şamil. XVI. 397)*

§ Rebab رباب [*Fa.*] : Iklık ve dört kıllı قيللى saz. *(Şamil. XVI. 66)*

§ Târ تار [*Fa.*] : Kupuz kılı قیلی. *(Şamil. XVI. 114)*

§ Şeşta ششتا [*Fa.*] : Altı kıllu قللو kopuz. *(Caf. XVI. 91 - 1)*

§ Şeşta ششتا [*Fa.*] : Altı kıllu قللو kopuz.
(Nuh. Tuh. XVII. 19 - 1)

kılcı : Kılçık.

§ Süfa سفی [*Ar.*] : Ot kılcıları قلجی‌لری. *(Bab. XVI. 2, 597)*

kılçatmak : Korkmak, ürkmek, çekinmek.

§ Kanturalı nitmiş, deyeler: Kara boğa geldiğinde kılçatmamış قلچاتمش, kağan aslan geldiğinde belin bükmüş, Kara boğra geldiğinde ne gecikmiş deyeler. *(Dede. XIV. 95)*

kıldan kıla : İnceden inceye.

Dirliğin neyidüğün aydayım kıldan kıla قلدن قله
Irak yakın işite has u âm cümle bile
(Yunus. XIII - XIV. 87)

Yer altına varır isem, ayrı değil âşık canı
Sorun cümle âşıklara kıldan kıla قیلدن قیله bilir anı
(Yunus. XIII - XIV. 157)

Şah ol Hak'dır ki bizimle bile
Halimiz görür bilir kıldan kıla قلدن قله *(İbrahim. XV. 25 - 2)*

Ud karnın şişirip arkası üstüne yatıp
Nakş ü savtı bize kıldan kıla قلدن قله ta'bir etti
(Âli. XVI. 47)

kıl elek : At kuyruğu kıllarından yapılan elek, tel elek, kalbur.

§ Peygen پیکن [*Fa.*] : Kıl elek قیل الك. *(Şamil. XVI. 398)*

kılıca bindirmek : Yalnız kılıçla savaşmak, savaşta yalnız kılıç kullanmak.

Açam alnımı ışığım kalduram
Bular oka, ben kılıca bindürem قیلیجه بندورم *(Süh. XIV. 164)*

kılıca doğranmak : Kılıçtan geçirilmek.

§ Nice gencecük nâresideler kılıca doğranmış قلجه طغرنمش.
(Fütuh. XIV. 230)

kılıcı kına katmak : Kılıcı kınına sokmak.

Kılıcını silip kınına kattı
Sarayına gelüben girdi yattı *(Dah. XIV. 36)*

§ Kirtündükleri lâilâhe-illallah'ı gövdeleriyle amele getürmeyince hışmım kılıcın kınına katmazın قلجن قننا قتمزن .
(Tuh. Le. XV. 212)

... kılıcın çalmak : ... Tarafını tutmak.

§ Hem Hamza ile düşmandır, hem Hamza'nın kılıcın çalar قلجين چالار . *(Hamza. XIV - XV. 12, 92)*

kılıç çıkarmak : Kılıç çekmek.

§ Beni katletmek kastına üzerime gelip beni vurmak isteyip kılıç çıkardılar قلج چقرديلر mukaddemâ mezbur Ca'fer bana kılıç çıkardı, ba'dehu mezbur Osman dahi kılıç çıkarıp küllî taaddî ettiler. *(Sic. A. XVI. 3, 525)*

§ Mezbur Abdülkerim benim evim üzerine gelip kılıç çıkarup قليج چقاروب üzerime yalın kılıç ile hücum etti.
(Sic. K. XVI. 8, 114)

§ Mezbur Hüseyin, oğlum İskender'e kılıç çıkardı قليچ چيقاردى oğlum dahi bıçak çekti, lâkin urmadı. *(Sic. K. XVI. 4, 198)*

§ Bundan akdem mezbura ben kılıç çıkarup قلج چقاروب hamle eyledim. *(Sic. A. XVI. 2, 863)*

kılıç eri : Kılıç kullanmakta mahareti olan.

Eğer pehlivansın ya kılıç eri قلج اری
Kefen alıp odalanasın yeri *(Ferh. XIV. 80)*

kılıç etmeği : Kılıç hakkı.

Kılıç etmeğidür قلج اتماکدر bu Mısr tahti
Kılıç ur ger sana gerekse bahtî *(Hikmet. XV. 587)*

kılıç girmek : Helâk olmak, kırılmak.

Ki tâ haddâ bir er başına üşe elli avratlar
Kaçan kim ümmete kılıç gire قلج کره olmaya ayruk dur
(Muham. XV. 291)

kılıç kına katılmak : Kılıç kına girmek.

Yiyilübenin batıcağız kana
Kılıçları katılmaz idi kına قلیجلری قاتلمازدی قینه *(Süh. XIV. 278)*

kılıç koymak : Kılıçla hücum etmek, saldırmak, kılıçtan geçirmek.

§ Kâfirler gafil iken şebihun ettiler, kılıç koydular قیلیچ قویدلر. *(T. Oruç. XV. 28)*

§ Haricî askerine bir kılıç koydular قیلیچ قویدیلر kim keşür gibi doğradılar. *(Müslim. XV. 5, 65)*

A'dâ-i dine lazım idi bir kılıç komak قلج قومق
Olmuşlar idi gaflet ile ser-beser niyam *(Hâleti. XVII. 166)*

§ Asker-i islâm Kızılbaşa bir kılıç koydular قلیج قویدیلر ki ta'bir olunmaz. *(Naima. XVII - XVIII. 3, 24)*

kılıçlamak : Kılıçla vurmak, kesmek, kılıçtan geçirmek.

§ Firâmürz'ü depere kılıçladı قلیچلهدی. *(Müslim. XV. 14, 34)*

§ Ve dahi a'zaları, ki size kolay gele kılıçlañ قلیچلك barmakları olsun gerek gayri, hiç bir veçhile anlara terahhüm kılman. *(Leys. Ar. XV. 480)*

Kılınçlar birle yindek ol efendim
Kılıçlar قلجلر ben kulunu yere çalıp *(D. B. XVI. 48)*

Dakınup sağ u sol sûsen kılıçlar
Şehe yağı olanları kılıçlar قلجلر *(Hadidi. XVI. 450)*

kılıçlaşmak : Birbirini kılıçlamak, kılıç kılıca gelmek.

§ İstiyaf استیاف [*Ar.*] : Kılıçlaşmak قلجلشمق ile hep kırılmak. *(Bab. XVI. 1, 286)*

Dilemediniz etmek çün bu kârı
Kılıçlaşmak قلجلشمق nedir ortada bâri *(Lârendi. XVI. 156)*

§ El-kefh الکفح [*Ar.*] : Yüz yüze kılıçlaşmak قلیجلشمق, ya'ni kalkan ve gayri siper olur nesne olmaya. *(Kdeb. XVIII. 344 - 1)*

kılıç salmak : Kılıç sallamak, kılıç kullanmak.

§ At koşmak ve ok atmak ve kılıç salmak قلج صالق gürz çevirmek, kement atmak, nesne tutmak öğrendi. *(Ferec. XV. 224)*

§ At binmek, kılıç salmak قليج صالق ok atmak ve dahi ne kadar vurmak tutmak varsa... *(Hazain. XV. 49 - 2)*

kılıç üşürmek : Hep birden kılıç vurmak, her taraftan kılıçla hücum etmek.

§ Heman ardın alup kılıç üşürdüler قلج اوشوردیلر .
(Solak. XVII. 26)

§ Ol iki şahbaz-ı Humâ-pervaz fursat düşürdüler, serdarları olan Tekürü tutup ve hısar halkına kılıç üşürdüler قلج اوشوردیلر .
(Solak. XVII. 9 - 1)

kılıç yürütmek : Kılıçtan geçirmek.

§ Çünkü Buhtünnasr anlara kılıç yürüttü قليج يورتدی .
(Leys. Ar. XV. 360)

kılık : Hal ü şan, hareket tarzı, gidiş.

Ne köp yahşi hamiyyet kıldınız siz
Yaman gönlüm kılığın قيلغن bildiniz siz *(Hurş. XIV. 56)*

Alır ola cihanın alığını
Bilir ola zamanın kılığını قيليغينی *(Hurş. XIV. 57)*

§ Müheydiyye مهيديه [*Ar.*] : Kişinin bayağı hali ve kılığı قلغی .
(Bab. XVI. 2, 337)

§ Siyer سير [*Ar.*] : Âdetler ve kılıklar قلقلر ve kıssalar.
(Bab. XVI. 1, 55)

kılıklanmak : Başkasının hareket tarzını takınmak.

§ Tetavvur تطور [*Ar.*] : Kılıklanmak قلقلنمق . *(Bab. XVI. 2, 27)*

§ Teseyyür تسير [*Ar.*] : Kimsenin kılığıyle kılıklanmak قلقلنمق .
(Bab. XVI. 2, 27)

kılınç : Hareket tarzı, huy, hulk.

Dek ayruğa değil benim kılıncım
Beni dahi tutar benim kılıncım قلنجم
(Yunus. XIII - XIV. 17)

Esir iden gönülleri kılıncı قلنجی
Delürden halkı gülüşü vü guncu *(Fütuh. XIV. 525)*

Ḫulk خلق [*Ar.*] : kılınç قلنج, seyf: kılıç, güzdür : harîf ü sayf : yaz
(Fer. XIV. 13)

§ Temam cahilliktendir kim kişi dinlenmek ve rahatlık birle ilim öğrenmek isteye ve yavuz kılınç قلنج ve iri huy ile avratlardan aşk ve sevgi arzulaya. *(Kel XIV. 54)*

Tanrı sevmez bu kılınçlu قلنجلو kulları
İlle artuk şol fodul yoksulları *(Ga. XIV. 342)*

Ol kılınç قیلینج hot kamuya lâyık değil
Hak anı sevmekliğe bayık değil *(Ga. XIV. 344)*

Kılıcından kaşanır düşmanı kan
Kılıncından قلنجندن bağışlar canlara can *(Hurş. XIV. 6)*

Kılınçlar birle yindek ol efendim
Kılıçlar ben kulunu yere çalıp *(D.B. XVI. 48)*

kılınç etmek, (kılınç eylemek) : Çok tevazu göstermek, tabasbus etmek, yaltaklanmak.

Ferağatte atlandıran indiren
Kılınç eyleyen قلنج ایلین liyk yüz döndüren
Bunalsalık olsa pes ana değin
Güder dınçlığını gözetmez beğin *(Süh. XIV. 183)*

§ Hak Taâlânın kullarına ne yavlak kılınç idersin قلنج ایدرسن; küçüceğine, büyüceğine, erkeğine, dişisine, bayına, yoksuluna ne acep tavazu'lar edersin. *(Müz. XV. 335)*

§ Halka iğen dahi iltifat ve kılınç itmeyesin قلنج اتمیاسن ısıcak yüz göstermeyesin. *(Müz. XV. 399)*

kılınç eylemek : → **kılınç etmek.**

kılınmak (I) : Her hangi bir tavır ve hareket takınmak.

§ İsmail eydür: Yâ ata, sana noldu bugün kim böyle kılınursuñ قلنورسك. *(Leys. Ar. XV. 310)*

§ Bir avrat, Hatem'in önünde oturdu, yüzünü açtı, temam anın avratı gibi kılındı قلندی. *(Güzide. XV. 70)*

kılınmak (II) : Yapılmak, edilmek.

§ Dahiyye ضحیه [*Ar.*]: Hacılar bayramında kılınan قلنان kurban. *(Bab. XVI. 2, 234)*

kılkuyruk : Bağırtlak kuşu, süğlün, suna.

§ Katat قطاة [*Ar.*] : Kılkuyruktur قل قویرقدر , eğer etin yeseler süddeleri açа. *(M. Bay. XIV. 135)*

§ Ḫaşinsar خاشنسار [*Fa.*] : Kılkuyruk قیل قویرق dinen ördek. *(Şamil. XVI. 424)*

§ Ḫaşinşar خاشنشار [*Fa.*] : Kılkuyruk قیلقویرق kuşu. *(Ni'meti. XVI. 255)*

§ Ḫaşinar خشینار [*Fa.*] : Suna, ya'ni kılkuyruk قیل قویرق dedikleri kuş. *(Caf. XVI. 50 - 1)*

§ Tûreng تورنك [*Fa.*] : Horûs-ı sahrayîdir ki süğlün ve ba'zı diyarda kılkuyruk قیل قویرق dedikleri kuştur. *(Bürh. XVIII - XIX. 193)*

§ Tedû تدو [*Fa.*] : Süğlün dedikleri kuşa denir, ba'zı diyarda kılkuyruk قیل قویرق derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 177)*

§ Tezerv تذرو [*Fa.*] : Süğlün denilen maruf kuş. Ba'zı diyarda bu kuşa kılkuyruk قیل قویروق ve suna dediklerini Burhan rivayet ediyor. *(Kam. Os. XIX. 59)*

kılmak : Yapmak, etmek.

Yusuf'u bunlara ısmarlar katı
İmdi ne kılur قیلور işit Hak kudreti *(Yuz. Şeyd. XIII. 4)*

Beni eyle bil kim tapuna kulam
Ne kim buyruğun ola anı kılam قلم *(Süh. XIV. 195)*

§ Muhammed ümmetinin bitilerin ak kılgıl قلغل.
(Tebareke. XIV. 21 - 1)

§ Ey sahabeler, endişemiz Hâlıkta değildir, endişeyi mahlûkta kılıñ قلك Hâlıkta kılmañ قلمك. *(Enb. XIV. 21)*

İylik idene yavuzluk kılmagıl قلمغيل
Tuti ile karga gibi olmagıl *(Man. Tayr. XIV. 121)*

Eğer kılmaz isem قلمازسم bende düşerven
Kılursam قلرسم hot perakende düşerven *(Işk. XIV. 186 - 1)*

§ Sen mühtac idin ki ekincilik kılaydıñ قليدك ve bağ bostan kılaydın ve dahi bu otlar ve uvak daneler kim yerde dökülür, sen anı dirşüreydin pes bu barmaklar ucuna dırnaklar yarattı. *(Müneb. XIV - XV. 141 - 1)*

§ ... ve eğer anı göreydin sana ne kılaydım قليدم. *(Tez. Ün. XV. 3 - 2)*

Çü çıkmıştır benim gönlüm elimden
Ne kılam قيلم neyleyem hasıl bilümden *(Ravza. XV. 24)*

Nesne bilmezem nolaydı biledüm
İş kılımazam قيلمازم nolaydı kıladum قيلدم *(Vahdet. XV. 149-1)*

Ey diriga geçti ömrün kendözüne gelmedin
Bir gün ansızın göçersin yol yarağın kılmadıñ قلمدك

(Eşrefoğlu. XV. 35)

Benden örter yüzünü hande kılar قلر düşmenime
Gözlerim bağlayuben hançer urur gerdenime

(Sarıca. XV. 36)

§ Ne yavuz istidlâldir ki Hak Taâlâ ibadetini ve anın dostluğunu şeytan ibadetine ve dostluğuna tebdil kılalar قلالر. *(Leys. Dâi. XV. 440 - 1)*

§ Sadık buyurdu: Dutun elin ayağın bağlan ve işbu Dicle ırmağına bırağın. Pes öyle kıldılar قيلديلر. Kaçan suya battı feryat eyledi. *(Tez. Ba. XV. 12)*

§ ... Duayı böyle kılalar قللر. *(Saat. XV. 11)*

§ Temam bedenini ovalar anul anul kendözüne gelince. Andan sonra birez eğleyeler tâ mi'desi arına. Dâim bu ameli kılalar قلالر nice kim sağ ola. *(Hazain. XV. 13 - 1)*

§ Ve dahi devenin ve koyunun ve sığırın derilerinden ve dahi kıllarından ve yünlerinden size çadırlar ve alacuklar kılı- verdi قیلیوردی. *(Leys. Ar. XV. 727)*

§ Hak Taâlâ Berat gecesi dükeli mü'minleri yarlığar, meğer altı kişiyi yarlığamaz. Birisi, süci içe ve zina kıla قلا. *(Cennet. XV. 181)*

Ne kıldı قلدی melâhat ile vechin
Görsetmedi gün gimi kemahi *(Gülşeni. XVI. 68)*

Kodu atları tuttu kaçmağa yüz
Ne kılsun قلسون oldu havfi bir iken yüz *(Güvahi. XVI. 67)*

Kamu cefalara sabreyleyip dua kılgıl قلغل *(Fuzuli. XVI. 206)*

Harîm-i Kâ'be-i kûyu tavafın kılmağa قلمغه anın
Nola bel bağlasam oldu müyesser aşk-ı ihramı *(Zati. XVI. 8)*

Gördüler te'sir kılmazmış قلمزمش nasihat âşıka
Cümleten yâhu deyüp ihvan döndürdü yüzün *(Figani. XVI. 8)*

Ey Kaygusuz ne kılursuñ قیلورسك
Sen bu dili ne bilürsün *(Alâ. XVI. 58)*

Ger ölümden kurtulam dersen yürü var âşık ol
Döne döne aşk odiyle cism ü canı kıl قیل kebap *(Niyazi. XVII. 11)*

kılurmak : Kıldırmak.

§ Kaçan irte oldu Davut bulara subh namazın kılurdu قلورد andan gelip kapıyı açtılar. *(Enb. XIV. 605)*

kıl yarıcı : Kılı kırk yaran, müdakkik.

§ Şikâf شکاف [*Fa.*] : ... Mû-şikâf'ın mâna-yı terkibîsi kıl yarıcıdır قیل یاریجیدر. İstiâre tarikıyle tahkik-ı kelâmda tetkik eden kimesneye mû-şikâf derler. *(Deş. XVI. 182 - 1)*

kımıldı : → **kımıltı.**

kımıltı, (kımıldı, kımırtı) : Kımıldanış, hareket.

Ki ol dem ki tükürdün sen yüzüme
Kımırtı قرق geldi nefsimden özüme
Karıştı Hak işine nefsin işi
Pes ol işi nice işleye kişi *(Ruşeni. XV. 42)*

§ Her gönül ki bir kılca saç kılı kımıldısın قيملديسن gördü iki eli ayakta iken başı güneşe, aya irdi. *(Sır. XVI. 57)*

§ Eğer selam iden sağır ise selamı alan reddeyledikte dudağını tahrik edüp kımıldısın قلديسن göstermek gerek. *(Nasayih. XVII. 165)*

§ El-harâk الحراك [*Ar.*] : Deprenti ve kımıldıya قلديه denir. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 80)*

kımırtı : → **kımıltı.**

kımız : Ekşitilmiş kısrak sütünden yapılan meşhur Türk içkisi.

§ Göl gibi kımız قز sağdır... *(Dede. XIV. 9)*

Oturdular içkiye kuruldu bezm
Durup gitmeğe etmedi kimse azm
Döküldü süci vü kımız قيز ü boza
Ki her biri bir akl evini boza *(Süh. XIV. 132)*

§ Havanda döğseler, ince elekten eleseler kırk dirhem kımız قز suyu katsalar. *(M. Bay. XIV. 52)*

§ Sultan Zahir bir kadehe kımız قيز koydurup ve içine ağu katıp bu Melik Kaahir'e sundurdu. *(Kesir. XV. 40)*

§ Ol kadehe gine kımız قز koyup Sultan gine gelicek eline sunuverdi. Sultan dahi alıp içti. *(Kesir. XV. 40)*

§ Melsâ' ملساء [*Ar.*] : Boğazdan geçmesi asân olan süci ve kımız قز. *(Bab. XVI. 1, 55)*

§ Mısrab مصرب [*Ar.*] : Kımız قز edecek çanak ve süt ekşitecek kap. *(Bab. XVI. 1, 110)*

§ Mâdır ماضر [*Ar.*] : Katı ekşimiş süt ve kımız قز. *(Bab. XVI. 1, 83)*

§ İrtisâ ارتثا [*Ar.*] : Kişinin re'yi muhtelit olmak ve kımız içmek ve süt koyulmak ve ekşimiş süt üzerine süt sağıp kımız etmek قز اتمك . *(Bab. XVI. 1, 6)*

§ Kımız قز namında bir gûne yedi günlük at sütü içerler. *(Ev. XVII. 7, 508)*

kımranmak : Kımıldanmak.

Kımransa قرانسه havaya kalbolurdu
Mırlansa sadâya kalbolurdu *(Hüs. Aşk. XVIII. 88)*

kımraşmak : Harekete geçmek.

§ Ol iki leşker kımraşup قراشوب, kaynaşıp mevç urdular. *(Müslim. XV. 6, 204)*

§ İki bölük leşker kımraşup قراشوب, kaynaşıp at arkasına geldiler. *(Müslim. XV. 6, 191)*

kımratmak (kılını) : Kıpırdatmak.

Çeriler derilirse beş on bin er
Benim bir kılım kımradımayıser قردیمایسر *(Süh. XIV. 158)*

kın : İşkence, ceza, eziyet, felâket.

Karşı tuttun beni âsi okuna
Kim sataştı dünyada işbu kına قنه *(Ga. XIV. 413)*

Yarın anda bu günahın cürmünü
Can görüser ol azabı ol kını قنی *(Ga. XIV. 310)*

kınağan : Çok ayıplayan.

§ Vebbah وباح [*Ar.*] : Katı ayıplayıcı, kınağan قنغن er. *(Bab. XVI. 1, 439)*

§ Mekkâre مكاره [*Ar.*] : İlleri kınağan قنغن ve dilleğen avrat. *(Bab. XVI. 2, 346)*

§ Levmâ' لومآء [*Ar.*] : Melâmet ve ta'n ve kınama ve kınağan قنغن avrat. *(Bab. XVI. 1, 52)*

kınamak : 1. Ayıplamak, itab etmek, suçlandırmak, itham etmek.

Reva olmaya kimseyi kınamak
Nite kim ağu içmeği sınamak *(Süh. XIV. 268)*

§ Tanrı Taâlâ İblisi dahi on nesne birle kınadı قندی, evvel ululuktan ma'zûl kıldı... *(Enb. XIV. 39)*

§ ... Eğer cahil bu meseli hezle hamleylerse kör, ahveli kınamış قنمش gibi ola. *(Kel. XIV. 9)*

Suçu denlü kına suçu olanı
Garazla kınama قینمه bir müslümanı *(Hikmet. XV. 580)*

§ Guliden غولیدن [*Fa.*] : Kınamak قنمق. *(Sıh. Ac. XV. 91)*

§ Kaçan kim anı kınasalar قنسلر tâatı terkeder.
(Güzide. XV. 127)

§ ... Ve böyle kınaruz قنارز her kim ki israf etti.
(Cev. Es. XV. 19)

§ İsa içün Musayı kınamazlar قنمزلر. *(Ata. XV. 14)*

§ Ben günah ettimse gene kendi nefsimi kınadım قنادم.
(Müz. XV. 495)

§ Sultandan mektup geldi kim, bir kişi bir âdem öldürse anın yerine gayriyi kınamayalar قنامیەلر, öldüren kimseyi şeriat buyruğıyle ana kısas edeler. *(Kesir. XV. 153)*

§ El-muazzibü المعذب [*Ar.*] : Bir kimesneyi kınayıcı قینایيجی ve işkence edici. *(Terceman. XV. 52)*

§ İlhah الحاح [*Ar.*] : Kimseyi kınamak قنەمق ve takbih etmek.
(Bab. XVI. 1, 16)

§ Levmâ' لومآء [*Ar.*] : Melâmet ve ta'n ve kınama قنەمه ve kınağan avrat. *(Bab. XVI. 1, 52)*

§ Girift کرفت [*Fa.*] : Günah ve cürm ki anınla kişi kınarlar قنرلر ve suçlarlar ve masdar mânasına dahi gelür.
(Ni'meti. XVI. 534)

Kınamasın قناماسن bizi pes şah-ı devran
Bu denli ettik üş oldukça imkân *(Şeh. Ş. XVI. 249)*

Kınadılar قناديلر anı gören işiten
Kınanır lâcerem eyle iş eden *(Şeh. Ş. XVI. 629)*

§ El-ceyşan الجيشان [*Ar.*] : Kınamak قينامق ve hışmetmek.
(Ah. XVI. 278)

Gel imdi anları da sınayalım
Sonunda öğelim ya kınayalım *(Güvahi. XVI. 120)*

Mey içmek zahidâ yanında kan ile beraberdir
Ve liykin rind-i meyhuru kınamak قنامق andan artuktur
(Aşki. XVI. 157)

Kınamazlar güzel seven yiğidi
Güzel sevmek koç yiğide ar değil *(Kara. XVII. 69)*

§ El-lâime اللائمة [*Ar.*] : ... İtap ve serzeniş mânasınadır ki Türkide kınamak قنامق mânasınadır.
(Kam. XVIII - XIX. 3, 560)

§ Cedb جدب [*Ar.*] : Ta'yib mânasınadır ki kınamak قنمق ve ayıplamak ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 201)*

Varsın Ruhsati'yi iller kınasın
Akıyor gözümden su seher yeli *(Saz. Ruhsati. XIX. 500)*

2. Cezalandırmak.

Reyyan eydür tut elin ilt zindana
Kul senindir nice dilersen kına قنا *(Yuz. Şeyd. XIII. 41)*

Suçluyu tutan gerek kim kınaya قينايه
Suçsuzu kınayan قنايان âdil olmaya *(Yuz. Şeyd. XIII. 79)*

Bunu hapse bırağup kınayalım قينالم
Birez gün bu işi bir sınayalım *(Işk. XIV. 200 - 1)*

§ ... Yaramaz niyyet eylemişsindir... anınçün senin cismini hastalıkla kınadı قنادى didim. *(Si. Da. XIV. 506 - 1)*

§ Ve eğer fi'limüze göre kınarsa قنارسه adldir, nice idelüm.
(Tazarru. XV. 172)

§ Eğer sultan sizi elbette kınamak قنمق isterse ben Ayas kendü canımı sizin içün fida kılam, size eyleyesin Ayas'a eylesün.
(Tuh. Le. XV. 202)

§ Eğer Tanrı kınayaydı قینییدی halkı ma'sıyetleriyle, komazdı yer yüzünde canavar... *(Cev. Es. XV.)*

§ Şefâatım kabul olmayacak olursa, sizi kınamak قنمق isteyecek olursa ben özümü sizin içün feda kılam. *(Ta. Şahi. XVI. 88 - 2)*

3. Ta'zib etmek, hırpalamak.

§ Hak Taâlâ ana buyurdu kim kendözünü oğlun firakıyle kına قنا. Diledi kim birkaç gün kendözün kınaya قینایه. *(Tuh. Le. XV. 311)*

Didiler bir karıcuktur bunamış
Zeman anı gereğince kınamış قنامش *(Ravza. XV. 99)*

kınanmak : Ayıplanmak, zemmolunmak.

§ Zemm ذم *[Ar.]* : Türkçede yermek, yerilmek, kınamak, kınanmak قنامق denilir. *(Kam. Os. XIX. 406)*

kındıra, (kandıra) : Saz nevinden bir ot, hasır otu.

§ El-halfaü الحلفاء *[Ar.]* : Hasır otu ki kındıra قندره derler. *(Terceman. XV. 279)*

§ Dûḫ دوخ *[Fa.]* : Hasır sazı ve kamış ve kındıra قندره. *(Ni'meti. XVI. 324)*

§ Feylgûn فیلکون *[Fa.]* : Tozak kamışı ve kındıra قندره dedikleri saz gibi bir ottur ki sulu yerlerde biter. *(Deş. XVI. 272 - 1)*

§ El-halefe الحلفة *[Ar.]* : Su içinde biter bir ottur, Türkice kındıra قندره derler. *(Ah. XVI. 315)*

§ El-esel الاسل *[Ar.]* : Kındıra قندره dedikleri ot ki andan hasır ederler. *(Ah. XVI. 54)*

§ Dehle دهله *[Fa.]* : Kındıra قیندیرا. *(Şamil. XVI. 436)*

§ Hasir حصیر *[Ar.]* : Bûriya... Hasır otundan ve kındıradan قندیره‌دن yaptıkları ve "bari" kamıştan yaptıklarına derler. *(Aks. XVIII - XVIII. 187)*

§ El-halfa' الحلفاء [*Ar.*] : Hasır ördükleri sazlar ki Türkçe kandıra قندره derler. *(Kdeb. XVIII. 189-2)*

§ El-eba'e الاباءة [*Ar.*] : Kovalık ve hasır otu ta'bir olunan sazlığa denir, alâ-kavlin kamışlık ve sazlık yere, yahut kındıra قندره ta'bir olunan sazlığın ormanına denir. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 2)*

§ Sürvâle سروالە [*Fa.*] : Kındıra قندره dedikleri otluktur, ucunda dikenleri ve kılçıkları olur, esvaba sancılır. *(Bürh. XVII - XIX. 354)*

§ Gışe غشه [*Fa.*]: Berg-i ney-i sahrayîdir, ya'ni yaban kamışının yaprağıdır, bu kamışı ba'zılar kındıra قندره ile ve ba'zılar koğalık ile şerheylediler. *(Bürh. XVIII - XIX. 429)*

kındırışmak : Birbirini teşvik etmek.

§ Et-tehass التحاث [*Ar.*] : Bir işe biribirini teşvik ve tergib edip kındırışmak قندرشمق mânasınadır. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 343)*

kındırmak, (kındurmak) : Tahrik, teşvik, tergip etmek.

§ .. Ol işte sulh ve uzluk eylemek el verirdi, ol işte padişahı savaşa kındırmak قندرمق o vezirin ahmaklığı ve bilmezliği nişanı... *(Kel. XIV. 53)*

§ Tanrı Taâlâ kendi kullarına iyi hulkleri öğretmiştir ve öğülmüş âdet ve hoşnutlu hulk üzerine kındırmak قندرمق buyurmuştur. *(Kel. XIV. 154)*

Sakk : urmak, makt : buşmak, ezz از [*Ar.*] günaha kındıran قندرن *(Fer. XIV. 5)*

§ ... Önlerine düşüp yol kulavuzladı ve kırmağa yiltedi ve esir etmeğe kındırdı قندردی. *(Anter. XIV. 770)*

§ Ve dahi kındurdular قندردلر bunları hulklerin görklü kılmağa korku âyetlerin viribimekle. *(Müneb. XIV - XV. 1 - 2)*

§ Resûl Aleyhisselâm Tebük gazâsına gitmeğe kasteyledi. Halkı sadakaya kındırdı قندردی ki gazâ ehline yardım kılalar. *(Leys. Ar. XV. 143)*

§ El-işla'ü الاشلاء [*Ar.*] : Ve dahi bir kimesne ite oş deyip kındırmak قندیرمق. *(Terceman. XV. 81)*

§ Şecerden evvel yiyen Havva idi, Âdem'i yimeğe ol kındırdı قندردی. *(Kesir. XV. 33)*

§ Ağaliş آغالیش [*Fa.*] : Kındırış قندرش. *(Sıh. Ac. XV. 33)*

§ Ve kâfirle ceng olsa vezire gerek kim ol kıtâle padişahı kındıra قندره ve harîs kıla. *(İrşad. XV. 472)*

§ Gaalîden غالیدن [*Fa.*] : Kındırmak قندرمق ve bir kimsenin etrafına dolaşmak. *(Miftah. XV. 33)*

§ Anı gazâya çıkmağa kındırdı قندردی. *(Enfes. XV. 261)*

§ Korku odiyle göyündürmektir ki maâsîden gayette korkucu olup tâat üzerine nefsini kındırıcı قندرجی ola. *(Delil. XV. 93)*

§ Peygamber kaçan ki kındırdı قندردی bunları sadakaya. *(Cev. Es. XV.)*

§ Andan sonra hutbe okudu... ve gazâya kındırdı قندردی. *(Envar. XV. 254)*

§ Bizüm muradımuz irâdet ehlini kındurmadur قندرمەدر. *(Tazarru. XV. 211)*

§ Efjûliden افژولیدن [*Fa.*] : Kındırmak قندرمق ve yeltemek. *(Şamil. XVI. 312)*

§ Ağalîden اغالیدن [*Fa.*] : Kındırmak قندرمق. *(Şamil. XVI. 259)*

§ El-ıtrar الاطرار [*Ar.*] : Kındırmak قندرمق, igra gibi. *(Ah. XVI. 65)*

§ Et-tergib الترغیب [*Ar.*] : Rağbet vermek ve bir nesneye kındırmak قندرمق. *(Ah. XVI. 177)*

§ El-hass الحث [*Ar.*] : ... Kındırmak قندرمق, tergib gibi. *(Ah. XVI. 283)*

§ Fakirin taâmı üzere kimesneleri kındırmaz idi قندرمزدی. *(Rahat. XVI. 174)*

§ Efzûliden افزولیدن [*Fa.*] : Yeltemek ve kındırmak قندرمق.
(Ni'meti. XVI. 5)

§ İnnimas انماس [*Ar.*] : Fesada kındırup قندرب kişkiri vermek.
(Bab. XVI. 2, 123)

§ Füjûliden فژولیدن [*Fa.*] : Yeltemek ve kındırmak قندرمق.
(Caf. XVI. 193 - 1)

§ Devletlü ata oldur ki oğlancığının evvel-i tıflıyyetinde anın terbiyetinden gafil olmayıp daim hayra kındırmak قندرمق gerek ki... *(Câm. Na. XVI. 66)*

§ Muaviye: Yâ Zerka bu sözler senin kelâmındır, halkı cenge kındırdıñ قندردك dedi. *(Mevahib. XVI.)*

Kındırmağa قندرمغه di: tergib ترغیب [*Ar.*] altunlamağa: tezhib
(Cev. Ke. XVII. 57)

§ İğrâ' اغراء [*Ar.*] : Kındırmak قندرمق. *(Müntehab. XVII. 4-2)*

§ Ağalîden آغالیدن [*Fa.*] : Kındırmak قندرمق, tahrîz mânasına.
(Cam. Fa. XVII. 111)

§ Püjûliden پژولیدن [*Fa.*] : Kındırmak قندرمق ve ibram etmek.
(Nuh. Tuh. XVII. 215 - 2)

De kındırmağa قندرمغه: iğrâ اغرا [*Ar.*] vü azdırmağa: iğva
Kolay kılmağa: tehvin ü yumuşatmağa: telyin
(Naz. Le. XVII. 23)

§ Iğrahü bihi اغراه به [*Ar.*] ... Tergip etti ve kındırdı قیندردی ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 393)*

§ Hass حث [*Ar.*] : Bir işe tergip etmek ki kındırmak قیندرمق ta'bir olnur. *(Aks. XVII - XVIII. 268)*

§ El-hızziza الحضیض [*Ar.*] : Tahrik eylemek fi'len veya terken kındırmak قندرمق. *(Kdeb. XVIII. 85 - 2)*

§ El-huzayz الحضیض [*Ar.*] : Bir kimseyi bir işe teşvikle kızdırıp kındırmak قندرمق mânasınadır. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 417)*

§ Efjûl افژول [*Fa.*] : Tahrik ve takazâ ve hass ve iğra mânasınadır ki ölçerme ve kışkırtma ve yelteme ve kındırma قندرمه ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 71)*

§ Eğare اغاره [*Fa.*] : Eğarîden'den ism-i masdardır. Kışkırtmak ve ölçermek ve yeltemek ve kındırmak قندرمق ve hass u tahrîz mânasınadır. *(Bürh. XVIII - XIX. 69)*

§ Füjûlîden فژولیدن [*Fa.*] : Kındırmak قندرمق ve kışkırtmak ve yeltemek ve tahrîz ve iğra mânasınadır. *(Bürh. XVIII - XIX. 445)*

§ Vüjûlîden وژولیدن [*Fa.*] : Karıştırmak ve tehyîc-i fitne etmek ve niza' ve gavgaya kışkırtmak ve kındırmak قندرمق ve hass ü tahrîz mânalarınadır. *(Bürh. XVIII - XIX. 613)*

Hass حث [*Ar.*] di : kındırmağa قندرمغه hem kılmağa tahrik : infad *(Asım. XVIII - XIX. 34)*

kındırtmak : Tahrik, teşvik ettirmek.

§ Ağalânîden آغالانیدن [*Fa.*] : Kındırtmak قیندیرتمق . *(Şamil. XVI. 336)*

kındurmak : → **kındırmak.**

kınıkmak : 1. İştahlanmak.

§ Cenge tergip ettikçe herkes kınığup قنیغوب ejder-i heft-sere döndü. *(Ev. XVII. 3, 273)*

2. Kanıkmak, kanıksamak.

§ El-ihtisâsü الاحتشاث [*Ar.*] : Bir nesneye ılıkmak ve kınıkıp قنقب çekinmek. *(Terceman. XV. 20)*

kınış, (kınnış) : Naz, eda, işve, kırıtış. *(Deş. XVI. 348 - 1)*

§ Naz ناز [*Fa.*] : Kınış قنش mânasına. *(Deş. XVI. 136 - 2)*

§ Girişme کرشمه [*Fa.*] : Naz ve işve ve kınış قنش. *(Deş. XVI. 348 - 1)*

§ Naz ناز [*Fa.*] : Kınnış قنش . *(Cinas. XVI.)*

§ Girişme كرشمه [*Fa.*] : Naz ve işve ve kınnış قنش .
(Nuh. Tuh. XVII. 193 - 1)

kınnış : → **kınış.**

kıñranmak : Mırıldanmak.

§ ... Söylenip gümrendi ve yavuz köpek gibi kıñrandı تكرندى .
(Anter. XIV. 549)

kınu : Ayıp, kusur, suç, günah.

Visâli günlerinin şükrün edemedim ise
Firak ile çekerim uş cezasını kınumuñ قنوموك
(Kadı. XIV. 475)

kıpurdı : Hareket.

§ Çeri halkına kıpurdı قپوردى düştü. *(Ta. Sel. XV. 851)*

kıraç : Otsuz, susuz, çorak yer.

Kara göğsümde bu ak kılları her kim göre der
Biten otu boz olur hep ola bir yer ki kıraç قراج
(D. B. XVI. 65)

Kıssa: sümer, deştî دشتى [*Fa.*] : kıraç قراج , depme: leket, sâz : düzen
(Genc. XVII. 42)

§ Kivîr كوير [*Fa.*] : Susuz ve otsuz çorak yere denir ki Arabide kırac derler. Türkide dahi kıraç قراج lafzı mütedavildir.
(Bürh. XVIII - XIX. 504)

kırağ : → **kırañ (I).**

kırak : → **kırañ (I).**

kırañ (I), (kırağ, kırak) : 1. Kenar, kıyı, uç, sınır, etraf.

§ Fülân yerde bir mergzar ve çemen vardır kim anın kırañları قركلرى çiçekler ve güller birle dolmuştur. *(Kel. XIV. 83)*

Yürüdü deniz kırañında قيراكنده birez
Cühut ile söz açar idi ez ez *(Süh. XIV. 214)*

Ki bakar görür bir ağaç ol gece
Denizin kırañında قراكنده bitmiş yüce *(Süh. XIV. 221)*

Deniz kırañında bakıp gördü ol
Ki hoş yerdürür dürlü yemişi bol *(Süh. XIV. 247)*

§ Geldiler gemimiz çektiler kıraka قراقه getürdüler, kimsemiz telef olmadı. *(Yüz. Ha. XIV. 166)*

Bu deryada yüz bin gemiler batar
Ki her tahtası bir kırañda قركدا yatar *(Ferh. XIV. 2)*

§ Eyittim : Abdallar kaçtır ? Eyitti : Altmış, anın ellisi Mısır ilinde Ariş'den Furat kırañına قركنا değindir. Ve ikisi Masisa'dadır ve birisi Askalân'dadır ve yedisi kalan illerdedir. *(Enb. XIV. 539)*

§ Malin meta'ın deniz kırañına قراكنه iletmişti. *(Fütuh. XIV. 18)*

Gözüm yumup salaram canı şol denize ki
Ne ortası görünür ne görüne kırakı قيراق *(Kadı. XIV. 338)*

Saldım özümü bir denize kim katı bahan
Görmez nite ki deniz olursa kırakını قراقنى *(Kadı. XIV. 388)*

Gemini bahr-i ışk ortasına sür
Ki gark olur gözetenler kırakı قراق *(Kadı. XIV. 570)*

Bir denizin kırañına قيركينه irdiler
Yavrular cüst ol denize girdiler *(Man. Tayr. XIV. 71)*

§ Kırañ قيرك yerde tikilmiş otahların o zalim yıktırdı ola. *(Dede. XIV. 222)*

§ Ve su kırañında قركنده olan yarpuz suyu ve sığır ödü ve... *(Yadigâr. XIV. 133 - 1)*

§ Ol kavim anı işitüp terahhüm kıldılar, alıp gemiye koydular ve geminin kırağında قرغنده yerceğüz gösterdiverdiler. *(Müneb. XIV - XV. 44 - 1)*

§ Bir çoban koyuncukların getirdi bir korunun kenarında otarır, zira koru kırañı قرکی dahi otluca olur.
(Müneb. XIV - XV. 127 - 1)

Şular ki yolda yolun saptı anlar
Anın aşkında kırañ قرك kaptı anlar *(Tennuri. XV. 215)*

§ Nil kırañında قراکنده mıkyas yanında otururdu.
(Kesir. XV. 231)

§ Kızını su kırañında قراکنده gördü. *(Ta. Sel. XV. 10)*

§ Türkmenler hendek kırañına قراکنه iriştiler.
(Ta. Sel. XV. 805)

§ Toprağa yatar, yuvalanır, daş bigi olur, su kırañında قرکنده durur. *(Hay. XV. 185)*

§ Bir ırmak kırañına قراکنه vardılar, oturdular. Üç kirdeleri vardı, ikisin yediler. *(Hay. XV. 67)*

§ El-udvetü العدوته [*Ar.*] : Dere kenarına ve kırañına قراکنه derler.
(Terceman. XV. 58)

§ Evvel-i Haşimiyye ki müslüman olup Medineye bile hicret eden bu idi. Meşhedi, Osman türbesi yanında Bakiy'de bostan kırañında قرکنده olur. *(Faza. XV. 188)*

§ Bu ol kuyudur ki kırañında قرکنده havuz vardır.
(Faza. XV. 171)

Ara yerde duruben bir ulu mar
Ol tabak kırañına قیراکنه ağzın sunar *(Cam. XV. 15)*

Anın ardınca Mesepiri yürür
Çıktı kâfir bahr kırañın قیراکن bürür *(Enveri. XV. 60)*

Gelip bir su kırañında قراکنده oturdu
Biri çakmak çakıp od yaktı turdu *(Çeng. Dâi. XV. 248)*

Bir suyun kırañında bir divar
Var idi yücelikte hem-çü menar *(İbrahim. XV. 83-2)*

§ Kış gününde çukur, alçak yerler, deniz kırañları قراکلر ıssı olur. *(Hazain. XV. 27 - 1)*

§ Acı deniz kırañlarınıñ قراكلرنك havası yavuz olmaz, eğerçi ıssı olur. *(Hazain. XV. 27 - 1)*

§ ... Dahi bir çeşme yaz, kırañında قراكنده ağ kurulmuş ola ve erkek geyik ol ağa tutulmuş ola. *(Ferec. XV. 101)*

§ Furat kırañında قراكنده bir savmaaya girdi ibadete meşgul oldu. *(Tez. Ba. XV. 75)*

§ İbrahim Aleyhisselâm geçerken deniz kırañında قركنده bir cîfe gördü. *(Leys. Ar. XV. 142)*

§ Resûl Aleyhisselâm andan bir pâre alup şöyle iki pâre kıldı anı gerü tabakın kırañına قراكنه kodu. *(Leys. Ar. XV. 143)*

§ Kılmak gereklisi gerek olduğun gereğince görüp kayrımadılar, kayırmazlık kırañında قراكنده kurudular kaldılar. *(Sır. XVI. 50)*

§ Denize düşüp talabırken dalgaya binip dalıp çıkarken kalgıyıp inerken batıp dönerken göl kıyısının kıvrımı kırañında قراكنده bıyıklı balıklar temaşa ettiğimi sana güle güle söyleyidururdum. *(Sır. XVI. 56)*

§ ... İkinci (dostu) oldur kim sini kırañındayken قراكنديكن biledir. *(Ta. Şahi. XVI. 18 - 2)*

§ Kenar كنار [*Fa.*] : Kırañ قراك ve hâlet-i vusletten kinayettir. *(Ni'meti. XVI. 524)*

§ Teje تژه [*Fa.*] : Su kırañı قراى . *(Ni'meti. XVI. 201)*

Katı karanu ol kuyu kırañı قراى
Anın ne gecesi belli ne tanı *(Şeh. Ş. XVI. 218)*

§ Kenar كنار [*Fa.*] : Her nesnenin kırañı قراى. *(Cinas. XVI. 71 - 1)*

§ Keran كران [*Fa.*] : Kırañ قراك sahil mânasına. *(Cinas. XVI. 30 - 1)*

§ Keran كران [*Fa.*] : Kenar mânasına ki Türkide kırañ قراك derler... *(Deş. XVI. 273 - 2)*

§ Kenar كنار [*Fa.*] : Kırañ قيراك ve kıyı. *(Şamil. XVI. 129)*

§ Teje تژه [*Fa.*] : Su kırakı قراق. *(Şamil. XVI. 222)*

§ Kenâre كناره [*Fa.*] : Kırañ قراك, kenar mânasına. *(Caf. XVI. 133 - 1)*

§ Ḫîm خيم [*Fa.*] : Çapak ki güzden akup kırañlarında قركلرنده cem'olur. *(Caf. XVI. 52 - 2)*

§ Kırañ قراك mânasına keran كران [*Fa.*] ki... *(Deka. XVI. 166-1)*

Deniz kırañı قراكى : sâhil ساحل [*Ar.*] dahi kenar-ı derya كنار دريا [*Fa.*] *(Men. Cev. XVII. 6)*

§ Kerân كران [*Fa.*] : Kırañ قراك. *(Cam. Fa. XVII. 74)*

§ Şâtî' شاطئ [*Ar.*] : Kırañ قرك ve dere kenarı. *(Müntehab. XVII. 52 - 1)*

§ İske اسكه [*Ar.*] : Kırañ قراك . *(Müntehab. XVII. 12 - 2)*

Harf حرف [*Ar.*]: kırañ قراك, fürce: gedik, yanbaşıdır: verk verik Libd: keçe, azm: kemik, midre: kesek, hısy: tezek *(Naz. L. XVII. 9)*

§ Kenar كنار [*Fa.*] : Kırañ قراك ve etek. *(Nuh. Tuh. XVII. 77 - 1)*

§ El-a'dâ' الاعدآء [*Fa.*] : Dere kırañları قراكلرى . *(Kdeb. XVIII. 119 - 1)*

§ Kerâh كراه [*Fa.*] : Kenar mânasınadır ki Türkçe kırañ قراك derler ve nihayet ve intiha mânasına gelir. *(Bürh. XVIII - XIX. 476)*

İsm ü nâm: ad, kırañ قراك : harf حرف [*Ar.*] ü kerañ كراك [*Fa.*], fi'l: iş, kâr *(Naz. Cev. XVIII - XIX. 30)*

2. Ufuk.

§ Kaçan yıldızlar şahı güneş mağrıp kırañına قركنه dolandı. *(Kel. XIV. 54)*

§ Pes gördüm kim göğün kırañları قركلر perde asılmış gibi su üzere inmiş idi. *(Enb. XIV. 767)*

Üş kırañ قراك ardında bir göl var ulu
Saz imiş çevre yanı gölün dolu *(Cam. XV. 102)*

On iki meydanda bazar kurulur
Halk dolar taşarmış kırağın senin *(Saz. Zülâli. XIX. 541)*

kıran (II) : Öldürücü hastalık salgını.

§ Herec هرج [*Ar.*] : Fitne ve katl ve kıran قران ve savaş ve karkaşalık. *(Bab. XVI. 2, 397)*

§ Kıran قران vaki' oldu kızlıktan ve kırandan قراندن çok kişiler öldüler. *(Kesir. XV. 216)*

Ola bir kıran قران bes mehîb ü azim
Anın heybetinden i (y) merd-i hakîm
. . . . . .
Rebi' evvel ayında işbu kıran قرآن
Ola fitne ile tola hep cihan *(Camas. D. XV. 149)*

İrişe size adlu pehlivanlar
Kıranlar قرانلر uğrada sahipkıranlar *(Şeh. Ş. XVI.)*

kıran (III) : Pirinç tarlasında ayrılan tahtalardan her biri.

§ Tundar yeri dimekle ma'ruf olan yerin dört kıran قيران çeltük hasılın hâmil-i hüccet Ali bin Yusuf'a yüz akçaya satıp akçasın kabzettim. *(Sic. B. XV. 4, 86)*

kıran girmek : Öldürücü hastalık sallgını musallat olmak.

§ Acayip, han askerlerine bir kıran girdi قيران كيردى ki yerinden turan ah idip depesi üzre yıkılıp can verdi. *(Müslim. XV.)*

Çarha ahım gice ey meh çekmese yalın kılıç
Böyle encüm içine yer yer kıran girmezdi قران كرمزدى hiç *(Figani. XVI. 7)*

İşbu karn içre, hey kıran girsün قران كرسون
Halk olardan k'ola karîn-i elem *(D. B. XVI. 2)*

Zulm ile hayvana girürmüş kıran كيررمش قران
Zulm ile bal etmez olurmuş kovan
(Zehr. XVI. 238)

kırban, (kurban) : Sadak, yay kabı.

§ Kîş كيش [*Fa.*] : Beleğin yay duran yanına kırban قربان derler. *(Deka. XVI. 62-2)*

§ Kîş كيش [*Fa.*] : Yay kurbanı قوربانی. *(Şamil. XVI. 497)*

§ Nîmleng نيم لنك [*Fa.*] : Kurban قربان ya'ni sadak ki yay korlar. *(Şamil. XVI. 176)*

Baldırana : sevgiran, kırbana قربانه di: nîmleng نيم لنك [*Fa.*] *(Genc. XVII. 41)*

§ Nîmleng نيملنك [*Fa.*] : Kırban قربان ve kemandâr mânasına ki yay zarfıdır. *(Lû. Şeh. XVIII. 87 - 1)*

kırcı : Küçük taneli dolu.

§ El-irzizü الارزيز [*Ar.*] : Ufacık doludur, kara benzer, Türkçe kırcı قرجی derler. *(Terceman. XV. 47)*

kırcıldanmak : Gıcırdamak.

§ Isıtmalarda dişleri kırcıldanmak قرجلدمق eğer evvelden âdet değil ise ölüme ya cününa delildir. *(Mü. Şi. XIV - XV. 21)*

kırcıldatmak, (kırçıldatmak) : Kıcırdatmak.

§ Hasta arkası üstüne düşe ve ellerin salıvere ve dişlerin kırçıldada قرچلده‌ده. *(Yadigâr. XIV. 43 - 2)*

§ Cerestîden جرستيدن [*Fa.*] : Diş kırcıldatmak قرجلدمق. *(Miftah. XV. 24)*

§ El-harku الحرق [*Ar.*] : Dişlerin biri birine sürüp kırcıldatmak قرجلدمق. *(Terceman. XV. 266)*

§ Selkame سلقمه [*Ar.*] : Dişi kırçıldatmak قرچلدمق. *(Bab. XVI. 2, 214)*

§ Saruf صروف [*Ar.*] : Azusun kırcıldadıcı قرجلددج (harekelidir) nâka. *(Bab. XVI. 2, 305)*

kırçıldamak : Gıcırdamak.

§ Çerestîden چرستيدن [*Fa.*] : Diş kırçıldamak قرچلدمق .
(Caf. XVI. 167 - 1)

§ Çiristîden چرستيدن [*Fa.*] : Kırçıldamak قرچلدمق.
(Şamil. XVI. 319)

kırçıldatmak : → **kırcıldatmak.**

kırdırmak : Kestirmek, boğazlatmak.

§ Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdırdı قردردی.
(Dede. XIV. 149)

kırgıl, (kırkıl) : 1. Saçına, sakalına ak düşmüş, kıranta.

§ Pes ol yiğit eyitti: Ey kırgıllar قرغللر siz hoş söylediniz ve hem söylemeğe benden haklısız yaşınız ululuğundan ötürü, amma görklü sözü koyup ağduk söylediniz.
(Enb. XIV. 322)

Yolda nâgeh uğradı bir kırgıla قرغلا
Tahta reml ile kitabı çok bile *(Man. Tayr. XIV. 186)*

§ Gördüler kim iki kimesne manzaraya mukabil otururlar, pâkize tonlar giymiş, biri yiğit, biri kırgıl قرغيل dânişment - şekil. Ol kırgıl قرغيل başın salıp, elin eline urup...
(Ferec. XV. 277)

§ İleri yürüdüler bir kırgıl قرغيل kişiye uğradılar güçlü kuvvetli selam verdiler... *(Ferec. XV. 438)*

§ Ol ibadet eden kırgıl قرغيل Havariyyun'dandır, adı Bersemelâ'dır. *(Ferec. XV. 384)*

Olar tıfl ü civan ü kırgıl قرغل ü pîr
Olur dânâ vü eyler akl ü tedbir *(G. Ra. XV. 106)*

§ ... Her kim ümmet-i Muhammed'in kırgıl قرغل kişilerinden bu evi ziyaret etseler anları bana bağışla.
(Cev. Ah. XV - XVI. 268)

§ ... Kırgıl قرغل olmuştu, bu ayda vefat etti.
(Kesir. XV. 200)

§ Melhuz ملهوز [*Ar.*] : Sakalına aklık karışmış kırkıl قرقل recül. *(Bab. XVI. 1, 118)*

§ Kühelâ كهلا [*Ar.*] : Kırk yaşını geçmişler ve kırkıllar قرقلر.
(Bab. XVI. 1, 50)

§ Dü-mûy دوموی [*Fa.*] : Kırgıl قرغل. *(Şamil. XVI. 441)*

§ Dü-mûy دوموی [*Fa.*] : Kırgıl قرغل ki sakalın birezi ağ ve birezi kara ola. *(Ni'meti. XVI. 327)*

§ El-eşmat الاشمط [*Ar.*] : Kırgıl قرغل kimesne ki sakalının ağı karasına karışmış ola. *(Ah. XVI. 59)*

§ Dü-mûye دوموبه [*Fa.*] : Kırgıl قرغل ki sakalının ba'zı ak ba'zı siyah ola... *(Deş. XVI. 327 - 1)*

§ Bir taze cuvan ile bir kırgıl قرغل kimesne murâkabe niyyetine bir araya cem'olmuşlardır. *(Rahat. XVI. 389)*

§ Sağında bir kırgıl قیرغیل pîr ve solunda bir kırgıl pîr oturur.
(Şevahid. XVI. 199)

§ Dü-mûy دوموی [*Fa.*] : Kırgıl قرغل. *(Caf. XVI. 64 - 2)*

§ Eşmat اشمط [*Ar.*] : ... Kırgıl قرغل adam.
(Müntehab. XVII. 2 - 1)

§ Kehl كهل [*Ar.*] : Kırgıl قرغل saçlı er.
(Müntehab. XVII. 81 - 1)

§ Dü-mûye دوموبه [*Fa.*] : Dü-mûy gibi kırgıl قرغل demektir.
(Nuh. Tuh. XVII. 185 - 1)

Tutuk : tuvak u felâte: pestil, hiras: korku, dü-mûy دوموی [*Fa.*] : kırgıl قیرغیل
Bisây: ez, yak: bisûz, otlak: çera, bizen: çak, dirmene: yavşak
(Genc. XVII. 62)

§ İktehele اكتهل [*Ar.*] : Saçı siyah ve beyaz ile muhtelit oldu ki kırgıl قیرغیل ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 457)*

§ Kehl كهل [*Ar.*], dü-mûy دوموی [*Fa.*] : Sakalına ak düşen kimesne ki kırgıl قرغل ta'bir olunur ve aslında otuz yaşını tecavüz eden kimesneye denir. *(Aks. XVII - XVIII. 162)*

§ Eş-şemta' الشمطاء [*Ar.*] : Kırgıl قرغل hatun, ya'ni kılları nısfiyyet üzre ağarmış ola. *(Kdeb. XVIII. 134 - 1)*

§ Âmîze آمیزه [*Fa.*] : Karışık ve karışmış mânasınadır ve sakalına ak düşmüş kimesneye de ıtlak olunur, kırgıl قیرغیل ve kır sakallı ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 43)*

2. Yarısı ak, yarısı siyah olan saç, sakal.

§ Şemtâ شمطا [*Ar.*] : Saçı kırkıl قرقل olan avrat. *(Bab. XVI. 1, 37)*

§ El-emlah الاملح [*Ar.*] : Ak ve kara karışmış ola ki kılda kırgıldır قرغلدر. *(Kdeb. XVIII. 321 - 1)*

3. (Bk. **kırkıllık**) Saça, sakala ak düşme.

§ Ey Âdem oğlanı siz elbette halden hale dönersiz. Et, deri ve sünük olup sûret bulmağa, andan kehl olmağa ve kırgıldan قرغلدن pîr olmağa... *(Leys. Ar. XV. 705)*

kırgıllık : Sakalına ak düşme zamanı ve durumu.

§ Ve söyler halka kundakta ve kırgıllığında قرغللغنده. *(Cev. Es. XV. 90)*

§ Çünkim yiğitlik çağı geçe... Cehdeylemek gerek güç yettikce her dürlü fi'linde hareketi az itmeğe, kim beden rahat ola, zira ol kırgıllık قرغللق mertebesi kuvvetleri eğser, hususâ kim tabiat kuvvetlerin. *(Hazain. XV. 18 - 2)*

§ Vaḫtatun وخطة [*Ar.*] : Kara kıla ak kıl karışmaklık ve kırkıllık قرقللق. *(Bab. XVI. 1, 351)*

kırgıl olmak : Saç ve sakala ak düşmek.

§ El-iḫlâs الاخلاس[*Ar.*] : Saç ve gerek sakal kırgıl olmak قرغل اولمق. *(Kdeb. XVIII. 494 - 1)*

§ El-eşmatu الاشمط [*Ar.*] : Saçına aklık karışıp saçı kırkıl olmuş قیرقیل اولمش kişi. *(Terceman. XV. 81)*

kırgın, (kırgun, kırkın) : 1. Geniş ölçüde öldürüşme veya öldürme, kıtâl.

Olur ol arada bir ulu kırgun فرغون
Akar ol yalılarda sel gibi hûn *(Salâtin. XV. 50)*

§ Kâfir kaçtı, derelerde kâfire kırgun قرغون girdi.
(Dede. XIV. 78)

§ Derelerde, tepelerde kâfire kırgun قرغون girdi.
(Dede XIV. 147)

O gün ahşama değin oldu kırgun قرغون
K'akardı sular ırmağı gibi hûn *(Şeh. Ş. XIV. 49)*

§ Bu âyet iki kabiyle hakkında indi ki ceng ittiler, aralarında kırgun قرغون oldu. *(Cev. Es. XV. 44)*

§ Ol günde tutarız sizi ol tutuşla; murat bundan Bedir kırgınıdır قرغنیدر. *(Cev. Es. XV. 216)*

§ Ol yıl içinde Cevher, Şama Ca'fer bin Felah'a çok çeri gönderdi ve çok kırgun قرغون oldu. *(Kesir. XV. 258)*

Gördü kâfir ölüsü sahra tolu
Kırgın ile قرغنیله tolu yazıda ölü *(Enveri. XV. 28)*

§ Azîm ceng ettiler, gayet kırgun قیرغون oldu. *(T. Oruç. XV. 12)*
§ Sultan buyurdu ol gün kırgun قرغون eylediler.
(Ta. Sel. XV. 217)

§ El-hercü الهرج [*Ar.*] : Ve kırkına قرقینه derler, katil gibi
(Terceman. XV. 288)

Şu kırgun قرغون oldu kim bu çarh-ı gerdun
Ki görmedi ana mânend kırgun قرغون *(Hikmet. XV. 448)*

§ Sordu kim : Ya bu kırgın قیرغین ne çok olmuş deyicek, cevap verdi kim : Açlıktan kırıldı. *(Âş. XVI. 30)*

§ Şöyle kırgın قیرغین oldu kim gazilerin atları kâfirin ölüsü arasında yürüyemez oldu. *(Âş. XVI. 127)*

§ Melhame ملحمه [*Ar.*] : Katı kırgın قرغن olan büyük savaş.
(Bab. XVI. 2, 328)

§ 'Akaam عقام [*Ar.*] : Katı kırkın قرقن olan yavuz savaş.
(Bab. XVI. 1, 463)

§ El-mûtan الموتان [*Ar.*] : Mevaşi kısmına vâki' olan mevt-i âmme denir ki kırgın قیرغین ta'bir olunur.
(Kam. XVIII - XIX. 1, 328)

2. Maktûl.

§ Küffar tarafından düşen kırgunları قرغونلری cem'edip...
(Müslim. XV. 28, 67)

kırgun kılmak : Mukatele etmek.

Kılurlar قلورلر orada bir özge kırgun قرغون
Akardı her sokaktan sel gibi hûn *(Salâtin. XV. 153)*

kırḫ : Kırk.

Anın haznesi var idi kırḫ genç
İşi işret ü zevk ü ayş ü güvenç *(Süh. XIV. 24)*

kırḫalık : → **kırḫlık.**

kırḫlık, (kırḫalık, kırkılık, kırklık) : Davar kırkma makası.

§ Bürniş برنیش [*Fa.*] : Hastalıktan bir nevi'dir ve makas, ya'ni kırḫlık قرخلق. *(Ni'meti. XVI. 177)*

§ Bürnis برنیس [*Fa.*] : Makas, ya'ni karında nesne kesilmek ve göbek burmak ve kırḫalık قرخەلق ki koyun kırkarlar.
(Ni'meti. XVI. 177)

§ El-celemü الجلم [*Ar.*] : Kırkılık قرقیلق dedikleri nesne ki onunla koyun kırkarlar. *(Terceman. XV. 247)*

kırık : Çapkın.

Tonanup nice kırık قرق zenpâre
Allar giyse dönüp gülzare *(Atai. Ha. XVII. 97)*

kırılış : Eda, naz, cilve, kırıtma.

Mû-meyan, cezbe vü ân, hüsn ü tenasüp reftar
Cilve, cünbüş, kırılış قریلش kendine mahsus etvar
(Vasıf. XIX. 79)

kırılmak : Helâk olmak, telef olmak, ölmek.

Kış katı ola dahi çok ola gam
Ba'zı hayvan kırılur قیرلر artar sekam
(Melhame. XIV - XV. 56 - 1)

§ ... Âhir gemimiz sındı, halkı kırıldı قیرلدی ben bir tahta üzerinde kurtuldum. *(Ferec. XV. 358)*

§ Küçükler kocaldı, kocalar kırıldı قرلدی (harekelidir).
(Cev. Ah. XV- XVI. 747)

§ Çetük zâhir oldu sıçanı kırdı, kırılmayanı قرلیانی delikten çıkmaz oldu. *(Ta. Şahi. XVI. 124 - 2)*

kırımsa : → **karımsa.**

kırış : Savaş, harp.

§ Alp yiğitler kırış قریش günü kariminden kayırır mı, dediler.
(Dede. XIV. 96)

§ Kırış günü öndin deper alpımız Salur Kazan.
(Dede. XIV. 136)

kırışmak : Birbirini kırmak, birbirini öldürmek.

At önünde gövde düşerdi revan
Yıkılırdı at tonu bergüstüvan
Bu resm ile kırıştılar قرشدلر bir zaman
Götürdü atı gövde gövdeyi kan *(Süh. XIV. 166)*

§ El-gazvü الغزو [*Ar.*] : Düşmanla kırışmağa قرشمغه kastetmek.
(Terceman. XV. 107)

kırkayaklu : Deriye yapışıp kalan bir çeşit kene.

§ Sıfat-ı tılâ kim gücüğü ve şol biti kim derinin üstünde yapışır, ana Türkçe kırkayaklu قرق ایاقلو derler, giderir.
(Akr. XV. 464)

kırkbayır : Geviş getiren hayvanların üçüncü midesi.

§ El-kıtnatü القطنة [*Ar.*] : Kırkbayır قرق بایر dedikleri nesne ki karın yanında olur. Kipe dahi derler ve şirdan dahi derler.
(Terceman. XV. 163)

§ Sad-tû صدتو [*Fa.*] : Kırkbayır قرق بیر ki işkenbede olur, şirden derler ve yüz kat demektir. *(Ni'meti. XVI. 450)*

§ Hezar-tû هزارتو [*Fa.*] : Bin kat ve kırkbayır قرق بایر dedikleri, işkenbe yanında olur, hezar-hane dahi derler.
(Ni'meti. XVI. 631)

§ Er-remane الرمانة [*Ar.*] : Kaban taşı ve kırkbayır قرق بایر dedikleri nesne ki davar karnında olur. *(Ah. XVI. 451)*

§ Kıbbe قبه [*Ar.*], hezar-hane [*Fa.*] : Kırkbayır قرق بایر dedikleri ki işkembenin başında olur. Ba'zılar şirdan ta'bir ederler. *(Aks. XVII - XVIII. 161)*

§ Hezar-tuy هزارتوی [*Fa.*] : Kırkbayır قرقبایر ta'bir olunan nesnedir ki tavar işkenbesiyle çıkar. *(Bürh. XVIII - XIX. 621)*

kırkbudak : Üzerindeki kırk kadar kola mumlar dikilerek âyin geceleri şeyhin iki tarafında yakılan ve altında "etek" denilen geniş bir tablası bulunan şamdan.

Âşıkların sema' döner
Kırkbudaktan şem'a yanar *(P. S. Ab. XVI - XVII. 36)*

kır kemesi : Tarla faresi.

§ El-yerbu'u اليربوع [*Ar.*] : Arap tavşanı ve kır kemesi قركەسی. *(Terceman. XV. 304)*

kırkıl : → **kırgıl.**

kırkılık : → **kırḫlık.**

kırkılırak : Akı çok olan kırçıl.

§ Asbah اصبح [*Ar.*] : Kızılsağı veya kırkılırak قرقلی رق veya akcılrak olan kara renkli nesne. *(Bab. XVI. 2, 400)*

kırkınlık : Çok can kaybına mal olan.

§ Câhım جاحم [*Ar.*] : Katı ulu savaş ve katı kırkınlı قرقنلی uğraş. *(Bab. XVI 1, 448)*

kır kişi : Ak saç ve sakallı, yaşlı.

§ İlâhi, Ümmet-i Muhammed'in kır kişileri قیرکشیلری ki bu evi ziyaret etmeğe gelirse. *(Ac. A. XV. 10)*

kırklık : → **kırḫlık.**

kırkmak : Kırpmak.

Karanfül işve vü naz ile kırkma قرقه kâkül ile
Nesime revzen-i gülbünden arzeder dîdar
(Ş. Galip. XVIII. 17)

kırlagıç, (kırlağuç, kırlankuç) : Kırlangıç.

§ Ve kırlagıç قرلغج yavrusun alalar kursağın yaralar...
(Mü. Şi. XIV - XV. 73)

§ Bir kimesne peydâ oldu yeşil ton giyer, iki yanında kanatları vardır kırlankuç قیرلنقوج kanatları gibi.
(Müslim XV. 6, 47)

§ Arâstek آراستك [*Fa.*] : Kırlağıç قرلغج didikleri meşhur ve ma'ruf küçük kuşcağız. *(Deş. XVI.)*

§ Fereştû فرشتو [*Fa.*] : Kırlağuç قرلغوج... *(Deş. XVI. 291 - 2)*

§ Perestû پرستو [*Fa.*] : Kırlağuç قرلغوج . *(Ni'meti. XVI. 137)*

kırlağuç : → **kırlağıç.**

kırlankuç : → **kırlağıç.**

kırmak : Öldürmek, yok etmek, imha etmek, tenkil etmek.

Bazara girelim alalım ok kılıç
Kıralum قیرەلوم bu şehrlüyü kalmaya hiç
Kıralum قیرەلوم bu şehrlüyü uctan uca
Ne yiğit koyalım içinde ne koca *(Yuz. Şeyd. XIII. 79)*

§ Buldukları at oğlanlarını ve çobanlarını kırdılar قیردیلر.
(Anter. XIV. 2, 1)

§ Kanınızı kara toprağa karavuz ve ulunuzu kiçinizi kıruvuz قراوز.
(Anter. XIV. 758)

§ ... Önlerine düşüp yol kulavuzladı ve kırmağa قرمغه yiltedi ve esir etmeğe kındırdı. *(Anter. XIV. 770)*

Ne kim bekçi kulun var idi, kırmış
Gelüp ta kim serü katuma girmiş *(Dah. XIV. 109)*

Şu denlü sığır u koyun kırdılar قردلر
Ki düğenleyip son ucu gördüler
Yer altında kurtuldıdı bir öküz
Koyun gökte bil kim Hameldir henüz *(Süh. XIV. 132)*

Şu kişi ki uğruya şefkat karar
Değil kendini kârüvanı kırar قرار *(Ferh. XIV. 31)*

Hilâli göreli kaşın kırar قیرر uşşakı ah ile
Güneş yüzün ne kılaydı eğer bedr ayı göstersen
(Kadı. XIV. 239)

İlla Mağrıp şahınındır bu keret
Kıra قیره düşmanı beğine vura let
(Melhame. XIV - XV. 123 - 2)

§ Deniz köpüğü kurudur, bevl yolunda kumu kırar قیرر .
(Mü. Şi. XIV - XV. 152)

§ Ve karında kurtları kırar قیرار . *(Mü. Şi. XIV - XV. 32)*

Kıra قرا donuzları haçı uşata
Ki budur deye şer'-i Mustafa'da *(G. Ra. XV. 77)*

§ Halifeyi katledip Abbasîleri kırup قیروب . *(T. Oruç. XV. 5)*

Sapanımı çatladadım haykırıp
Sana yaman söz diyeni hep kırıp قرب *(Ruşeni. XV. 89)*

Leşkere sen oğlunu baş eylegil
Kâfiri kır قیر bağrını baş eylegil *(Bektaş. XV. 39)*

§ Ehl-i beyt-i Mustafa düşmanlarını kırayım قیرەیم dedi.
(Bektaş. XV. 31)

§ Bir cemâatı bi'l-kûlliyye kırmak قرمق olmaz ve kırmaktan قرمقدن nesne hasıl olmaz, heman bed-namlık hasıl olur. Maslahat oldur kim bu gavgayı basasız. *(Ferec. XV. 242)*

§ Cahil tabip... bilmediğin işleye. Tama', hırs neûzü-billâh, çün cehl ile bir kişide yoldaş ola, ol vilâyete dahi haramî, yağı gerekmez, ol yeter kırmağa قیرمغه . *(Hazain. XV. 26 - 2)*

§ Bizi yurdumuzdan çıkardılar ve oğlanlarımızı esir edip halkımızı kırdılar قردلر . *(Kesir. XV. 126)*

§ Gazâ' غزاء [*Ar.*] : Kast ve iradet ve akın, düşman kırmağa قرمغه gitmek. *(Bab. XVI. 2, 44)*

§ Ol gönderdiği çeri halkını başbuğıyle bir kezden kırmağa قرمغا buyurdu. *(Ta. Şahi. XVI. 88 - 1)*

§ Çetük zâhir oldu sıçanı kırdı قردی, kırılmayanı delikten çıkmaz oldu. *(Ta. Şahi. XVI. 124 - 2)*

§ ... Çünkim hısar yıkıldı, andlaşup ahitleştik kim bizi kırmayacak قرمیجق oldular, hısarı verüp taşra çıktık.
(Aş. XVI. 36)

Dime kim bir alayı kırayın قیرین hep
Bir aslana olur iki çetük tap *(Güvahi. XVI. 59)*

Uşşakı bir işaret ile kırdı قردی kaşların
Zîba değil mi versem ol iki kemane tiğ *(Lâmii. XVI. 41)*

Mey bigi süze süze, beyim, hûn-ı halkı iç
Süz çeşm-i mestinî yine cümle cihanı kır قر
(Zati. XVI. 186)

Kimin esir edip kimin kırınca
Halâs olan gelüp çıktı amana *(Saz. Keşfi. XVII. 120)*

kırmız : Kırmız böceği.

§ Dupa دوپا [*Fa.*] : Kırmız قرمز dedikleri kurtcağızdır ki bellut ağacında mütekevvin olur begayet kerîhü'r-rayihadır, anınla ibrişim boyarlar bir cüz'ü on cüz' ibrişime kâfidir.
(Bürh. XVIII - XIX. 283)

kırmızı zurur : Surur denilen madde.

§ Dik-ber-dik دیك بردیك [*Fa.*]: Merg-i muş-ı sahte mânasınadır ki amelî sıçan otudur. Zirnih-i musa'adden amel olunur. Türkide kırmızı zurur قرمزی زرور derler.
(Bürh. XVIII - XIX. 290)

kırnacuk : Küçük cariye.

§ Kenizek کنیزك [*Fa.*] : Mürekkeptir. Âhirindağı kâf, kâf-ı tasgirdir, mânası kırnacuktur قرناجوقدر. *(Deka. XVI. 64 - 2)*

kırnak : Cariye, halayık.

Anası Râhile ol gün kim ölür
Ya'kup Peygamber bir kırnak قرناق alur
Ol kırnağıñ قرناغك var idi bir oğlanı
Emzirirdi genc idi nidem anı *(Yuz. Şeyd. XIII. 90)*

Ne kim kırnağ قرناغ ü hâdim vardı hazır
Nigârı kodular u duttular sır *(Işk. XIV. 269 - 1)*

§ Iyâllerini kul ve kırnak قرنق idindiler. *(Fütuh. XIV. 119)*

§ Hatice Hatun yerine döndü, kırnakların قرناقلرین uykudan uyardı. *(Si. Da. XIV. 260 - 1)*

§ Kendü kırnağı قرناغی çıkupturur, anlarun ile keleci eyler. *(Yüz. Ha. XIV. 231)*

§ Kapusun kahdı, bir kara kırnak قرناق çıktı, Resûl Hazretin gördü. *(Yüz. Ha. XIV. 264)*

§ Kırk baş kul, kırk kırnak قرناق oğlu Uruz başına azat eyledi. *(Dede. XIV. 65)*

Hemin bir kırnak aldı vü iki kul
Görüştü şah ile, tuttu heman yol *(Dah. XIV. 60)*

Kulda vü kırnakta قرنقده hem ola ibak
Âsi ola dir çoku ey yüzü ak *(Melhame. XIV - XV. 138 - 1)*

Rakik ü abd: çü kır, kul: nedir eme امه [*Ar.*]: kırnak قرناق *(Uc. Gar. XV. 17)*

§ ... Ol cüvan-ı mechûl vardı bir tâcir katında oturdu. Bir kırnağım قرناغم var idi kaçtı, yetiştim tuttum, ısyan eder, alıp gidemezem, sataram dedi. *(Ferec. XV. 418)*

§ ... Dâye kapıda mebhut olur durur, umar kim destur ola içeri gire. Nâgâh ol gül-endam bir kırnağa قرناغه buyurdu: Kapıda bir kedbânû var, içeri girsin ve bizi görsün dedi, ol kırnak قرناق çıktı, dâyenin elin aldı içeri girdi. *(Ferec. XV. 70)*

§ Yirmi nefer kırnak قرناق tertip etti. *(Ta. Sel. XV. 167)*

Gelip bir kara kırnak قرنق Mustafa'nın
Ridasın tutup ol kân-ı safanın
Çekip dedi benimle bir zaman gel
Benim bir müşkilim var eylegil hall *(Ruşeni. XV. 37)*

Karavaşım sana andan dahi kem
Kabul eyle ki kara kırnağuñam قرنغوم *(Şeh. Ş. XVI. 264)*

Bu kızlarım şehin kırnaklarıdır قرنقلريدر
Eğerçi her bir hur u peridir *(Şeh. Ş. XVI. 54)*

§ Dah داه [*Fa.*] : ... Kırnak قرناق ve karavaş mânasına. *(Caf. XVI. 59 - 1)*

§ Ebd ابد [*Ar.*] : Hayvan güre, vahşi olmak ve acemi olan kırnak قرناق ve güre olan eşek. *(Bab. XVI. 2, 439)*

§ Keniz كنيز [*Fa.*] : Bendenin dişisidir ki Türkide kırnak قرنق dirler. *(Deş. XVI. 135-1)*

§ Kenizek كنيزك [*Fa.*] : Cariye ki karavaş ve kırnak قرناق dirler. *(Deş. XVI. 208 - 2)*

§ Keniz كنيز [*Fa.*] : Kırnak قرناق ki esirin dişisidir, cariye mânasına. *(Cinas. XVI. 74 - 1)*

Dönüp kırnağına Fatma o dem der
Yürü tiz Mustafa'ya var haber ver *(Fazilet. XVI. 20)*

Alıp halkın kulunu kırnağını قرنغینی
Komazlar kaşınacak tırnağını *(Güvahi. XVI. 17)*

§ Keniz كنيز [*Fa.*] : Bendenin dişisidir ki ana Türkide kırnak قرناق dinür. *(Deka. XVI. 64 - 2)*

§ Keniz كنيز [*Fa.*] : Kırnak قرنق. *(Nuh. Tuh. XVII. 87 - 2)*

§ El-harız الحريض [*Ar.*] : Genç kırnak قرنق ve taze cariye ki vakt-ı bülûğa henüz resân ola. *(Kdeb. XVIII. 665-2)*

§ Keniz كنيز [*Fa.*] : Cariye mânasınadır. Türkide halayık ve kırnak قرنق dahi derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 500)*

§ Ed-de'sa' الدأثاء [*Ar.*] : Cariyeye denir... Türki-i kadimde kırnak قرناق derler. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 348)*

kırtarmak : Karıştırmak, çatmak.

Katında kayırıp burtarma zinhar
Açık tut kaşını kırtarma قرتمه zinhar *(Hurş. XIV. 47)*

kırtıl : Baç.

§ El-meks المكس [*Ar.*] : Şol akçeye denir ki: Cahiliyette pazarda bir kimse bir nesne sattıkta andan alırlar idi ki metaına göre muayyen darbiye idi hâlâ baç ta'bir eyledikleridir ki diyar-ı islâmiyette ol zulm-i cahilî câri ve şâyi'dir ve ebna-yi sebilden ve tüccardan dahi alırlar. Ba'zı diyar-ı Etrâkte ana kırtıl قرطل ta'bir ederler. Köprü başında ve derbentlerde eğlenip mürur edenlerden dahi ahz ederler. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 294)*

kıruk : Sıpa, kürük.

§ Ekilmiş üç mut buğday: 180, ve iki mut arpa: 70, ve merkep ve kıruk قروق : 100, tecemmülât: 100. *(Sic. K. XVI. 3, 17)*

kısaç : Kıskaç, kerpeten.

Eğer şah işite bu işinizi
Kısaç ile قساجيلا çıkara dişinizi *(Işk. XIV. 226 - 2)*

§ Şeyh Ebuhafs kırk yıl demürcülük işledi. Bir gün demürü oddan kısaç قصاج ile çıkardı... *(Tuh. Le. XV. 239)*

§ Mâşe ماشه [*Fa.*] : Kısaç قصاج. *(Miftah. XV. 131)*

§ Mansur eyitti: Matlabı buldum, hiç âferide istima' etmiş değildir amma ol Tanrı hakkı, kim seni ve beni âferide etmiştir, etimi mıkras ile pâre pâre etseler ve kısaçla قيصاچله çekip bana yidirseler sultana ol nesneyi vermezem... *(Ferec. XV. 231)*

§ Bir kısaç قسج ve altı çekiç: 20... *(Sic. B. XV. 2, 363)*

§ Kısaç قصاج ve çekiç : 10... *(Sic. B. XV. 10, 33)*

§ Kızmış oda benzer demürü kısacla قصاجله tutmadı, eliyle tutardı. *(Ta. Şahi. XVI. 29 - 2)*

§ Enbür انبر [*Fa.*] : Kısaç قيساج. *(Şamil. XVI. 384)*

Pintiler kim kısır olur kısar akçasını pek
Güç ile kusturasın kıstırasın ısı kısaç قصاج *(D. B. XVI. 65)*

§ Kelbetan كلبتان [*Fa.*] : Diş çıkaracak kısaç قساج, kelbeten mânasına. *(Deş. XVI. 274 - 2)*

§ Âhenç آهنج [*Fa.*] : ... Ve kısaç قساج, kelbeten mânasına... *(Deş. XVI. 48)*

§ Enbüre انبره [*Fa.*] : Kelbeten ve kısaç قساج. *(Deş. XVI. 299 - 2)*

§ Enbür انبر [*Fa.*] : Kelbetin ve kısaç قصج. *(Caf. XVI. 8 - 1)*

§ Tahta-i câme تختهٔ جامه [*Fa.*] : Cendere ve kısaç قسج ve şikence ağacı. *(Ni'meti. XVI. 197)*

§ Enbür انبر [*Fa.*] : Kısaç قساج. *(Cam. Fa. XVII. 22)*

Çekiç: hâyisg, bün: dip, pür-şüden : dolmak, kısaç قساج : enbür انبر [*Fa.*]
(Genc. XVII. 46)

§ Kelbetan كلبتان [*Ar.*], enbür [*Fa.*] : Ol kısaç قصاج ki demirci anınla kızmış demire yapışır. *(Aks. XVII - XVIII. 176)*

§ Kelbitan كلبتان [*Fa.*] : Kelbeteyn كلبتين mânasınadır ki demirciler ve kazancılar kullanırlar. Anınla kızmış demir kısarlar. Avam kelpeten derler. Türkide kısaç قصاج denir.
(Bürh. XVIII - XIX. 492)

kısa eylemek : Kısaltmak.

§ Bunlar eydürler: Dükeli bizüm elimizdedür. Bize öküz virenün yaşın uzun eylerüz, öküz virmeyenün yaşın kısa eylerüz قصه ايلرز. *(Tuh. Le. XV. 338)*

kısarlamak : 1. Muztar bırakmak, muftakır bırakmak, muhtaç etmek.

§ El-mülecciü الملجئ [*Ar.*] : Bir kimesneyi bir kimesneye kısarlayıcı قسارليجى ve korkutup ana sığındırıcı kimesne.
(Terceman. XV. 134)

§ El-muztarru المضطر [*Ar.*] : Bir kimesneye muhtaç kılınmış ve ana sığındırılmış ve kısarlanmış قيصارلنمش kimse.
(Terceman. XV. 39)

2. Kıstırmak.

§ ...Ya'ni canavarı bir dar mevzıa kısarladı قيصارلادى ki âhirinde taşra çıkardı. *(Aks. XVII - XVIII. 353)*

kısdırma : Mengene.

§ Bir keser: 12, kürek: 7, kısdırma قصدرمه: 19. *(Sic. B. XV. 6, 44)*

kısgu : → **kıskı.**

kısı: → **kısu.**

kısıcak : Daracık.

§ Er-rüf' الرفع [*Ar.*] : Koltuk altındaki ve oyluklar dibindeki kısıcak قصجاق yer. *(Terceman. XV. 361)*

kısık : 1. Dar yer.

§ Darlıkda ve kısıkda تسقده olmaya. *(Mü. Şi. XIV-XV. 5)*

§ Adil varıp bir kısıkda تسقده turdu ve buyurdu kim leşker halkı gelip anın önünden geçtiler. *(Kesir. XV. 312)*

§ El-hâviye الهاوية [*Ar.*] : İki dağ arasına derler ve dahi dere kısıkına تسيقنه derler. *(Terceman. XV. 300)*

2. Kasık.

§ Renbe رنبه [*Fa.*] : Kısık تسق (harekelidir) kılı. *(Şamil. XVI. 229)*

kısımlamak : Avuçlamak.

§ El-kehas الكحث [*Ar.*] : Bir nesneyi el ile kısımlamak تصملامق. *(Ah. XVI. 853)*

kısıru : Zorla, zorlayarak.

Et-telcie التلجئة [*Ar.*] : Bir kimseyi bir hususa kısıru تسرو ikrah eylemek ya'ni zoraki maal-kerahe işletmek. *(Kam. XVIII - XIX. 1,5)*

kıskı, (kısgu, kısku) : 1. Mengene, cendere.

§ Mi'sara معصرة [*Ar.*] : Mengene ve baskı ve kıskı تسق ve cendere. *(Bab. XVI. 1, 317)*

2. İki şey arasına kıstırılan ağaçtan kama.

§ Ḫâhil خواهل [*Fa.*] : Başmakçı kayışı ki kısku تصقو dirler. *(Ni'meti. XVI. 287)*

§ Ḫâhil خواهل [*Fa.*] : Kısgu تسغو. *(Şamil. XVI. 179)*

§ Agaze آغازه [*Fa.*] : Papuşçu âlâtından ökçe ağacı ki kıskı تسق ta'bir ederler. *(Bürh. XVIII - XIX. 39)*

§ Beraz براز [*Fa.*] : Ve kıskı تسق ta'bir olunan küçük ağaca derler ki papuşcular kalıp ile papuş arasına ve dülgerler biçtikleri kereste arasına sokuştururlar. *(Bürh. XVIII - XIX. 106)*

kısku : → **kıskı.**

kısmak : Sıkmak, sıkıştırmak.

§ ... Kendözün balıkçırın boynu üzerine bıraktı ve anın boğazın berk kıstı قسدی , şöyle kim balıkçırın ussu gitti, pes havadan aşağa düştü. *(Kel. XIV. 35)*

§ Ebizer'den rivayettir ki, bir gün Ömer Radiyallahü anh anın elin kıstı قصدی. Ebizer ana dedi ki elim salıver. *(Leys. Ar. XV. 482)*

§ Cebrail beni tutup eyle kıstı ki قصدیکه katı zahmete vâki' oldum. *(Leys. Ar. XV. 732)*

§ ... Ya'ni, keenne ol iki elleri çenelerinin altına demürlenüp eneklerini kısup قیصوب yukaru kaldurdu. *(Leys. Ar. XV. 295)*

Kısardı قیسردی zâlim olsa anı kapu
Meğer tevbe ideydi zülmüne o *(Hikmet. XV. 100)*

Eli ayağı bend içinde muhkem
Eşek cildi tenin kısmıştı قسمشدی muhkem *(Şeh. Ş. XVI. 907)*

§ Ḫabâk خباك [*Fa.*] : Boğaz kısmak قصمق zebun eylemek. *(Caf. XVI. 47 - 1)*

§ ... Ol kişiyi kabir kısmaz قسمز . *(Zad. XVI. 132)*

Adûsı gönlünü hileyle düzdü
Kısup قصوب kuyruk göte kösteği üzdü *(Güvahi. XVI. 82)*

§ Bîçareyi sinlesi şöyle kısa قصه kim iyeğülerin biri birine geçire. *(Ta. Şahi. XVI. 78 - 2)*

§ Ḫabâk: خباك [*Ar.*] : Boğaz kısmak قسمق ve zebun eylemek ve ağıl ve... *(Ni'meti. XVI. 259)*

kıstırgı : İki tahta arasındaki yarığı açmak için kullanılan ağaç kama.

§ Begaz بغاز [*Fa.*] : Çivi ki ağaç yardıkları zaman yarık arasına korlar... ve kefşkerler kalıp arasına kodukları çivi ve kıstırgı قصدرغی . *(Deş. XVI. 128 - 2)*

§ Begaz بغاز [*Fa.*] : Kalıp çivisi ve kıstırgı قصدرغی . *(Ni'meti. XVI. 148)*

§ Begaz بغاز [*Fa.*]: Kıstırgı قیصدرغی ya'ni çivi. *(Şamil. XVI. 396)*

kısu, (kısı) : 1. Sıkıntı, eziyet, tazyık, muzayaka.

Şar adını Tufan komuşlar idi
Yöresi akar su, yemişler idi
İrişti vü bir çeşmeden içti su
Dedi görmeyem şallah ayruk kısu قیسو *(Süh. XIV. 233)*

Bular bilmediler olasın kısu
Varıp urdular bir arada busu *(Süh. XIV. 283)*

Çü sevgi ola küsü eksik olmaz
Muhip olana kısu قیسو eksik olmaz *(Işk. XIV. 111 - 2)*

Şu kim naz ile beslenip ılı su
Görür içine girse cengi kısu قسو *(Ferh. XIV. 23)*

§ Tamgaç han buncılayın kısuya قسویه girdiği yok idi. *(İs. H. XIV - XV. 487)*

Gâh odunda vü gâh suda idi
Dün ü gün kahr ile kısuda قسوده idi *(Şeyhi. XV. 63)*

Gâh odunda vü gâh sudadır ol
Dün ü gün kahr ile kısudadır قسودهدر ol *(Şeref. XVI. 140)*

Atadan anadan zapt u kısı قسی yok
Kolayında büyümüş korkusu yok *(Güvahi. XVI. 97)*

2. Daracık yer.

Tıfl ol kanlu çepel suda yatur
Rahm zindanında kısuda قیصوده yatur *(Vahdet. XV. 37 - 2)*

Varıp bir yerde durur bir kısuda قسوده
Giderken yolu üstünde pusuda *(Şeh. Ş. XVI. 658)*

§ Tengâ-teng تنکاتنك [*Fa.*] : Kısu قیسو. *(Şamil. XVI. 590)*

kısu görmek : Sıkıntıya düşmek.

Şol arı taam ile duruca su
Kim ansız görür کورر kamu canlar kısu قسو *(Süh. XIV. 298)*

Leğençeyi eyledi toptoplu su
Çeviklik hoş olur görücek kısu *(Süh. XIV. 217)*

kış evi, (kışlak evi) : Kışlık ev.

§ Kâşane كاشانه [*Fa.*] : Kış evi قيش اوى. *(Sıh. Ac. XV. 74)*

§ Kâşane كاشانه [*Fa.*] : Kış evi قيش اوى. *(Cinas. XVI. 44 - 1)*

§ ... Karye-i mezburede karındaşının kışlak eviniñ قشلاق اوينك kurbünde kendi yattığı evinin içinde...
(Sic. A. XVI. 1, 191)

Ziver: bezek, ev: hane, gündüzlece: rûzane
Kışlak evi قيشلاق اوى : kâşane كاشانه [*Fa.*], di un aşına: üğre
(Genc. XVII. 44)

kışgırtı : → **gışgırtı.**

kışgurmak : → **gışgırmak.**

kışkıldak : Karabatak denilen su kuşu.

§ Çal چال [*Fa.*] : Bir nevi' su kuşudur, iki sınıf olur, kebiri cüssede kaz kadar olur, ana harçal denir. Bu kuş toy ta'bir ettikleridir. Sagiri karga kadar olur, ana çal derler, İran Türkleri kışkıldak قشقلداق derler. Bu diyarlarda karabatak ta'bir ettikleridir. Ba'zıları harçal gökçe kargadır dedi.
(Bürh. XVIII - XIX. 213)

kışlağ : → **kışlak.**

kışlak, (kışlağ) : Kışın barınılan yer.

Yazın ederler idi dağı yaylak
Ovasın eylemişler idi kışlak قشلق *(Salâtin. XV. 23)*

Kartal u hem karakuş ol gün gider
Kışlağa قشلغا gitmeğe bunlar azmeder
(Melhame. XIV - XV. 18 - 2)

§ Teşrinievvel تشرين اول [*Fa.*]: Tarih-i Rûmîde bir ayın adıdır. Ve otuzunda kuşlar kışlağa قشلاغه giderler. *(Deş. XVI. 217 - 1)*

§ Zimistanî زمستانى [*Fa.*]: Kışlık ve kışlak قيشلاق. *(Şamil. XVI. 450)*

Yayın yaylak u kış kışlak قشلاق içinde
Gehi gülzar ü gâhi tâk içinde *(Yuz. Şems. XVI. 75)*

§ Her zamanda ol kara dağ ve ol gaar-ı pür-dağ ben sitem-dideye kışlağ قشلاغ ve makam-ı ferağdır. *(Şeref. XVI. 119)*

Yazın yaylarlar idi yaylağını
Kışın kışlarlar idi kışlağını قشلاغنی *(Hadidi. XVI. 35)*

§ Yaylak ve kışlakıñ قیشلاقك ahkâmı sâir arazi gibidir. *(Os. Kanun. XVII. 54)*

§ El-meştâ المشتا [*Ar.*] : Kışlak قشلاق ve mukabili yaylaktır. Erbain ve hamsin hükmünü icra eylediği vaktı geçirmek içün ta'yin olunan mahal demektir. *(Kdeb. XVIII. 47-2)*

kışlak evi : → **kış evi.**

kışlamak : Kışı geçirmek (-i li nesne almaktadır).

Yazın yaylarlar idi yaylağını
Kışın kışlarlar قشلرلر idi kışlağını *(Hadidi. XVI. 35)*

§ Nuşirevan'a serfüru etmeyip istediğim yerde yazladım ve kışladım قشلدم amma baç ve haraç vermedim. *(Hamza. XIV - XV. 13, 31)*

Huten'de seyreden çok yıllar aylar
Hıtay ilinde kışlar قشلر Çin'de yaylar *(Çeng. Dâi. XV. 244)*

Yarağın görmeyen ahmaktır erken
Ki kış gök üzre kışlamaz قشلامز bilirken *(Güvahi. XVI. 76)*

kıt (I) : → **kat.**

kıt (II) : Kıtlık.

§ Tiryaki Hasan Paşa yedi kıral ile böyle germâ-germ ceng etmemiştir. Feryadımız zahire kıtındandır, bir aydan beri imdat gelmedi... Mecruhlarımız aç ve muhtaç kaldılar. *(Ev. XVII,)*

kıt (III) : Aşık kemiğinin S şeklinde oyuk olan tarafı (bk. alçı).

§ Pük پك [*Fa.*] : Altı mânası var... Hâmis, topuk kemiğinin ki, aşık ta'bir olunur, bir tarafına derler. Kumarbazlar aşıkla kumar oynarlar, her tarafının ism-i mahsusu vardır. Türkide bir tarafına "alçı" ve bir tarafına "kıt" قیت ve bir tarafına "çik" ve bir tarafına "tök" derler.
(Bürh. XVIII - XIX. 158)

kıtırdak : → **kakırdak.**

kıv : Devlet, ikbal.

Kavi sıdk ile kıvın قیون kandıranı
Adüv tahtını oda yandıranı *(Hurş. XIV. 93)*

kıvandırmak : Sevindirmek, istekli hale getirmek, heveslendirmek teşvik, tergip etmek.

§ Va'z idiniz, çeriyi müslümanlık uruşuna kıvandırınız قواندركوز didi. *(Fütuh. XIV.)*

§ Gazâ kılmağa kıft etti, kıvandırdı قیواندردی .
(Fütuh. XIV. 36)

§ Müslümanları kıtâl etmeğe kıft etti, kıvandırdı قواندردی .
(Fütuh. XIV. 421)

İstimaletle olur hoş-dil çeri
İstimalettir kıvanduran قوندورن eri *(İs. H. XIV - XV. 702)*

§ Öldüreniniz gazi, öleniniz şehid dedi. Gazileri cenge kıvandırdı قواندیردی. *(Müslim. XV. 3, 84)*

§ Ber-efjûliden بر افژولیدن [*Fa.*] : Yeltemek ve kıvandırmak قواندرمق. *(Caf. XVI. 183 - 2)*

§ Ber-fezûliden بر فزولیدن [*Fa.*] : Kıvandurmak قواندورمق.
(Şamil. XVI. 587)

§ Ber-efzûliden برافزولیدن [*Fa.*] : Kıvandırmak قواندرمق.
(Ni'meti. XVI. 10)

Er isen bir eri cenge kıvandır قواندر
Söz ile yüreğini suya kandır *(Şeh. Ş. XVI. 441)*

kıvanmak : 1. Sevinmek, güvenmek, öğünmek.

Ev issi uykuda uğru kıvanur قوانور
Dutar ta'cil işin uyana sanır *(Yunus. XIII - XIV. 18)*

At üstünde binüben durdu bir dem
Kıvandı قوندی vü bıyığın burdu bir dem *(Hurş. XIV. 56)*

Kolaya geldi tap urdun kıvandıñ قوندك
Nedir meydanı sen hâli mi sandın *(Hurş. XIV. 64)*

§ Kanlı koca sevinü, kıvanı قوانی örü turdu.
(Dede. XIV. 88)

§ Oğlumun at seğirtişin, kılıç çalışın, ok atışın göreyim sevineyim, kıvanayım قوانایم, güveneyim. *(Dede. E. XIV. 22)*

Demidir Ferruh'um irişe kâna
Güyeğü ola âlemde kıvana قوانه *(Işk. XIV. 316 - 1)*

Cihan işin düzer bir gamzesiyle
Kıvanır قوانر can ü gönül busesiyle *(G. Ra. XV. 172)*

§ Ne kıvanmak قوانمق gerek şol ikbale ki aksi kalb içinde karîn ola. *(Maârif. XV. 192)*

Zehi devletlü ata zehi ana
Ki senin gibi oğulla kıvana قوانمه *(Şeh. Ş. XVI. 322)*

Civan olduğuna ey can kıvanma قونمه
Yiğidim deyü gücüne dayanma *(Şeh. Ş. XVI. 293)*

Ne kiçi kaldı şehr içre ne ulu
Hep istikbâle çıktılar kıvanu قوانو *(Lârendi. XVI. 198)*

§ Sevdikleri salındığı yerde yürürler kıvanurlar قیوانورلر, salınırlar. *(Sır. XVI 59)*

Şecâat cevheri od oldu yandı
Cüvanlar birbirin gördü kıvandı قواندی *(Fazilet. XVI. 270)*

2. Haz duymak, heveslenmek.

Heman yıl Çalap bir oğul verdidi
Ol oğlanın adı Hümam olduḍı
Büyüdü, kıvandı قیواندی, boya yetti ol
Ata bindi, yay çekti, oh attı ol *(Süh. XIV. 339)*

Yoluna ne acep eğer can fidâdır
Hele ben bu işe yolunda kıvandım قواندم *(Kadı. XIV. 173)*

Ne hoş uyku idi ki ben yârimi
Düş içinde gördüm o dildarımı
Bana oldu ol uykudan yinçlik
Sünüğüm içinde kıvandı قوندی ilik *(Süh. XIV. 188)*

Değül tan kıvanırsa قوانرسا oğlan tamam
Hariftir bişirse heves pîr-i ham *(Ferh. XIV. 78)*

kıvanışmak : Hep birlikte sevinmek, şevka gelmek.

§ Anlar sevinip kıvanuşur قوانوشور idi. *(Müslim. XV. 6, 7)*

kıvrak : 1. İnce kadın baş örtüsü.

§ İki keten yapık: 40, üç adet kıvrak: 30 ve...
(Sic. K. XVI. 4, 247)

2. Kıvrık.

§ El-kal'ata القلعطه *[Ar.]* : Vücudda olan kıllar kıvırcık ve kıvrak قوراق olmak. *(Kdeb. XVIII. 676 - 1)*

kıvratmak : Bükmek.

§ Taḫten تاختن *[Fa.]* : Yarışmak ve koşmak ve katı ivmek ve seğirtmek ve iplik kıvratmak قورتمق ve burmak.
(Ni'meti. XVI. 14)

kıy : kıyı, kenar, yan.

Hafız olur han kıyında قینده oturur
Kankı aştan diler ise götürür *(Ga. XIV. 249)*

§ Geyik sunun kıyına قینه geldi, ezginek su içti.
(Kel. XIV. 92)

§ Pes Haccac bin Yusuf Kâ'be'nin Abdullah bin Zübeyr yaptığı duvarın Abdülmelik bin Mervan buyruğıyle yıktı. Kureyş uluları kıyında قینده gerü evvelki bünyat üzere yaptı.
(Enb. XIV. 178)

§ Emirü'l-Mü'minin Ömer'le Mekke'ye vardık, ol vakıt ki tavafa girdik, geldi, Hacer-i Esvet kıyında قینده durdu.
(Faza. XV. 60)

§ Mekke'de on beş yerde dua kabul olur: Birisi, tavaf içinde ve birisi Hacerü'l-Esvet kıyında قینده ... *(Faza. XV. 69)*

kıya : Kıyasıya, sert.

§ Oğlan, yumruğu ile boğanın alnına kıya قیا tutup çaldı. *(Dede. XIV. 10)*

§ Kıya قیا tiküben Bay Bora Beğin yüzüne baktı. *(Dede. XIV. 35)*

kıya baḫmak : → **kıya bakmak.**

kıya bakmak, (kıya baḫmak, kıya kıya bakmak, kıya kıya baḫmak): 1. Hiddetle, kıyasıya bakmak, öldüresiye bakmak.

Kıya bakışları canlar sökerler
Kara bakışları kanlar dökerler *(Hurş. XIV.)*

Âşub idi çeşmi bu cihana
Baktıkça kıya بقدقجه قیا kıyardı cana *(Ley. XIV. 35)*

Devr-i kamerde gözlerin bir kez kıya baḫtı قیا باخدی mana
Zulmünden ol hunharenin kan ile galtan olmuşam *(Nesimi. XIV. 156)*

Bunu dedi vü kıya baktı قیا بقدی kıza
Kıyas eyle gör kız nitesi kıza *(Süh. XIV. 144)*

İki oğluna baktı kıya kıya بقدی قیا قیه
Alardu bakar kimse kim kakıya *(Süh. XIV. 136)*

Hıta'dan Rum iline vardı çavım
Kıya baksam قیابقسم olur aslanlar avım *(Çeng. Dâi. XV. 245)*

Ol kıyma gözlü âhu bîhûş eder bakanı
Baḫsa kıya kıya باخسه قیا قیا hoş şirâne sol u sağa *(Ruşeni. XV. 149)*

Bir kıya bakup قیا باقوب yüzüme çeşmile
Gezligin çekti çıkardı hışmile *(Ruşeni. 149.)*

Kuluna katlise kastın kıya bakışıñ قیا بقیشك bes
Kogıl kılıcını kılur koluna zahmetler *(Şeyhi. XV. 81)*

§ Dilkü kekliğe eydür: Ey şah-ı hûban, sendeki şehlâ gözlere ve kıya bakışlara قیا باقیشلره firifte oldum. *(Letaif. XVI. 82)*

Gör nice âhu-yi şir-efkendir ol âhu gözün
Bir kıya bakışla قیا باقیشله sayd ehlini bîcan eyledi
(Lâmii. XVI. 35)

Kirpiklerine etse nazar ağlaya kalem
Görse kıya bakışların قیا بقشلرن anın utana tiğ
(Lâmii. XVI. 41)

Bezendi her biri kim can aparır
Kıya baksa قیا بقسه kıyametler koparır *(Şeh. Ş. XVI. 943)*

Kıya bakışlarından قیا باقشلرندن anlanır kalbin kaya ancak
(Baki. XVI. 192)

Kıya bakışları قیه باقشلری yürek kopara
Nazı vü şivesi gönül apara *(Ârifîn. XVI. 282)*

La'l-i can-perverleri ihya ider İsa gibi
Liyk her lahza kıya bakışları قیا باقشلری bin kan eder
(Letaif. XV. 8)

§ ... Ganim غنیم [*Ar.*] : Hasım mânasınadır ve bir kimesne bir kimesnenin yüzüne Türkide kıya kıya baktı قییه قییه باقدی dedikleri vech üzere nazar etse ganimâne nigeh kerd, derler. *(Aks. XVII - XVIII. 120)*

§ Be-çeşm kerden بچشم کردن [*Fa.*] : İntihab etmek ve seçmek ve nişan eylemek, şiddet ve hiddetle nazar etmek ki kıya kıya bakmak قیه قیه باقق ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 103)*

2. Dikkatle bakmak, keskin bakmak.

Kıya bakduğıçün قیا بقدوغیچون her şeye karga
Gurab-ü'l-a'ver oldu ad ana *(Hikmet. XV. 3, 3)*

§ Mübarek başın topraktan kaldıra kıya kıya baka قیه قیه بقا dört yana. *(Tez. Ün. XV. 10 - 1)*

Kıyarsan beni öldürmeğe nâhak
Gözünün ucu ile bir kıya bak قیا بق
(Yuz. Şems. XVI. 268)

kıyağı : → **kıyakı.**

kıyak : → **kıyık (I).**

kıyakı, (kıyağı) : 1. Bir topluluğun bir ağızdan çıkardıkları ses, gürültü.

§ İki askerden kıyakı قیاق kopup âlem gürledi.
(Hamza. XIV - XV. 6)

Kıyakı قیاق koptu Turan leşkerinden
Ki biri gitti İran serverinden *(Şeh. Ş. XVI. 161)*

Kıyakı قیاق çağırırlar ehl-i Turan
Ki ya'ni kendülerin oldu meydan *(Şeh. Ş. XVI. 524)*

Kıyakı قیاق meclisiydi gey heyahey
Felekte Zühre dinler nale-i ney *(Şeh. Ş. XVI. 534)*

2. Kıyasıya, haddinden fazla, lâyıkıyle, mükemmel.

§ Ferraşler varıp havzı süpürüp suladılar, döşediler. Aşçılar, şarapdârlar yaraklu yarağın gördüler. Şah bindi, vezir, ekâbir-i a'yan bile bindi, gelip havuz kenarında oturdular, kıyakı قیاق sohbet oldu. *(Ferec, XV. 454)*

§ ... Andan Hürmüz bu bezme sâki oldu, dokuz ay anın dahi bezmi kıyakı قیاق oldu. *(Tibr. XVI. 74)*

3. Müthiş, korkunç.

§ ... Gördü ki anlar dahi kıyağı قیاغی cenktedirler.
(Anter. XIV. 337)

kıya kıya bakmak : → **kıya bakmak.**

kıya kıya bakmak : → **kıya bakmak.**

kıyamet köprüsü : Sırat köprüsü.

§ Sırat صراط *[Ar.]* : Kıyamet köprüsü قیامت کوپروسی .
(Şamil. XVI. 627)

kıya uruşmak : Şiddetli çarpışmak.

§ Kıya uruşmak قیا اورشمق Müslümanlık çerisinin âdeti idi.
(Fütuh. XIV. 38)

kıyḫım : → **kıykım.**

kıyı çizmek : Yan çizmek, bir tarafa çekilmek.

§ Akıl kendüyi bîgâne görüp def gibi kıyı çizdi قیی چزدی. *(Tibr. XVI. 162)*

Tâ edince reh-i rucûa nigâh
Kıyı cizmek قیی جزمك sana değildir rah *(Mîri. XVI. 183)*

kıyık (I), (kıyak) : Kıyıcı, yırtıcı, zalim, gaddar, hunhar.

Her fireng ü gebre ol i'lâm ider
Dirdi leşker kim gulû-yi âm ider
Elli kadırgası var otuz kayık
Kuduz it gibi tonuzları kıyık قیق *(Enveri. XV. 63)*

§ Çîr چیر [*Fa.*] : Yüzsüz ve kıyak قیاق. *(Şamil. XVI. 115)*

§ Ḫaşîn خشین [*Fa.*] : Avcı doğan ya'ni kıyık قیق ola. *(Şamil. XVI. 424)*

§ Ḫaşîn خشین [*Fa.*] : . . . ve bir gök renglü doğandır ki gayette avcı ve kıyıktır قیقدر ki fevkında bir dahi olmaz. *(Deş. XVI. 254 - 2)*

§ Ḫaşîne خشینه [*Fa.*] : Avcı ve kıyık قیق doğan ki şikârın kaçurmaya... *(Deş. XVI. 319 - 2)*

§ Serser سرسر [*Fa.*] : Ahmak ve kıyık قیق, cerî mânasına. *(Deş. XVI. 111 - 1)*

Bir bahadır bir kıyık قیق şahinin oldum çâkeri
Âfet-i can-ı cihandır kanlu Balkan'dır yeri
(Yahya Bey. XVI. 218)

§ Ḫişeynar خشینار [*Fa.*] : Kılkuyruk kuşu ve avcı doğanı ki kıyık قیق ola. *(Ni'meti. XVI. 267)*

kıyık (II) : Binmiş, üzerine yatmış.

§ Veki' وکع [*Ar.*] : Ayakta baş barmak sebbabe üzerine kıyık قیق olmak. *(Bab. XVI. 2, 273)*

kıyık (III) : Küçük çuvaldız, yorgan iğnesi.

§ Edremkeş ادرمکش [*Fa.*] : Teğelti dikecek demür iğneye denir, çuvalduzdan küçük olur. Bizim diyarlarda ana kıyık قیق ta'bir ederler. *(Bürh. XVIII - XIX. 52)*

kıyıklık : Kıyıcılık, insafsızlık.

§ ... Melik beni kığırdı ve eyitti : Üşbu vâkıada maslahat ne görürsün ? Ben eyittim kim: Bizim üğü çerisine takatımız yoktur kim karşı duravuz kim buların savaşta alplığı ve kıyıklığı قیقلغی artuktur. *(Kel. XIV. 110)*

kıyılmak : Niyaz, huşu'etmek (?).

§ Halktandır şol ki Tanrı'ya tapar kıyılarak قییلرق.
(Cev. Es. XV. 34)

kıyına : Kıyısına, kenarına.

§ Peygamberle Cebrail ol kişinin elinden dutalar Arş kıyına قینه varalar. *(Cennet. XV. 88)*

§ Dicle ırmağı kıyına قینه geldi. *(Tez. Ün. XV. 33 - 2)*

kıyında : Yanında, kıyısında.

§ ... Kardaşı Şeybub kıyındadır قیندەدر . *(Anter. XIV. 471)*

§ ... Abdullah kıyında قیندە dururdu ve sineğin üşelerdi.
(Tez. Ün. XV. 102 - 2)

§ Furat ırmağı kıyında قیندە abdest alırdı.
(Tez. Ün. XV. 13 - 1)

§ Gördü bir avrat uyur, bir çar kıyında قیندە turur.
(Tuh. Le. XV. 220)

kıyından : Yanından.

§ ... Bunların kıyından قیندا ırak gitti. *(Tez. Ün. XV. 11 - 2)*

kıyın vermek : Tazip etmek, eza, cefa etmek.

Ya müraî ya tekebbür bed-fiâl
Âdeme kıyın verici قیین وریجی infiâl
(Melhame, XIV - XV. 170 - 2)

kıyışmak : Cesaret etmek.

§ Kişiler turdular ki Ebucehl'e yardım eyleyeler, kıyışmadılar قیشمدلر, eyittiler: Yâ Hamza, biz seni şöyle görürüz ki Muhammed'den yana meylettin. *(Kesir. XV. 304)*

§ ... Halep valisi Etmekcizadeye emir yazılıp ya başı, ya başın deyü Beğzadenin katlini ferman edüp Kayış Mehmet nâm kattal-i rûzgâr ile gönderdi; vardıkta Ahmet Paşa kıyışmayup قیشایوب, vezirden dahi havfedip âhir ziyaret esnasında bir gün... *(Naima. XVII - XVIII. 2, 111)*

§ Murtaza Paşa müteyakkız ve mücerreb-i rûzgâr kimesne olmağla ol esed-i rûzgârın huzuruna varıp buluşmağa kıyışmayup قیشایوب hatt-ı şerifi kethudasına verip müsellah bir cem'ile gönderdi. *(Naima. XVII - XVIII. 3, 91)*

kıykım, (kıyḫım) : Çalım, şiddet, heybet, ihtişam.

§ Şol kıykımla قیقمله depindi kim bin müşrik kâfiri yerinden götürdü. *(Fütuh. XIV. 586)*

§ Uruş itmeğe katı kıyḫımla قیخمله turdular. *(Fütuh. XIV. 426)*

§ Kıykım قیقم kıynağın düşman yüzüne uralım. *(Fütuh. XIV. 584)*

§ Müslümanlık çerisi göz açtırmadılar katı kıyḫımla قیخمله yetiştiler. *(Fütuh. XIV. 43)*

Kıykımından قیقمندن nerre divler vehm alır
San Sepit divdir ki sürüben gelir
(İs. H. XIV - XV. 827)

§ Şükûh شکوه [*Fa.*]: Heybet ve haşmet ve kıykım قیقم ve yaraşıklık. *(Ni'meti. XVI. 446)*

kıykımlu : Çalımlı, şiddetli, muhteşem.

§ Bir kıykımlu قیقملو kâfirdür kim kaplan gibi bulutla savaşır. *(Fütuh. XIV. 333)*

§ İllâ iğen kıykımlu قیقملو depinür. *(Fütuh. XIV. 20)*

kıyma göz : Koyu elâ göz.

Nigârâ kıyma gözüñ قیمه کوزوك kıydı bize
Mubariz ortalıhta hem kıyandır *(Kadı. XIV. 129)*

§ Uzun boylu, şirin sözlü, kıyma gözlü قیمه کوزلو etli canlı, latif kademlü yiğit koptu. *(Ta. Şahi. XVI. 118 - 1)*

kıymet urmak : Kıymet takdir etmek, değer, baha biçmek.

Bu kez kim kendözünü gördün zelil
Kıymet urdu قیمت اوردی lâcerem sana Celil
(Yuz. Şeyd. XIII. 28)

kıymucak : Kıymıkcık,

§ Ben hammaldım, bir kişinin oduncuğun götürüverdim, andan bir kıymucak قیموجق kopardım destursuz dişim kurdadım, geri bıraktım. *(Müneb. XIV - XV. 129 - 1)*

kıynak, (kaynak) : 1. Yırtıcı hayvan pençesi.

Düşünde görür kim bir ulu doğan
İner gök yüzünden ü eyler figan
Konup göksüne eyler anda karar
Urur kıynağını قینغینی yüreğin yarar *(Süh. XIV. 43)*

§ Ya boğanın boynuzunda ilişem, ya kağan aslanın kıynağında قیناغنده didilem. *(Dede. XIV. 90)*

Arslanlardan yana yüz tuttu gitti
Kaçan kim anların katına yetti
Olar diler (di) kim hamle kılalar
Bunu kıynağ ile yırtıp dideler *(Dah. XIV. 99)*

Kanat ile yüzüre anı uram
Kıynağum ile قینغومیلا gözünü çıkaram
(Man. Tayr. XIV. 70)

§ ... Bunun kıynağından قیناغندن kurtarmış idi.
(Anter. XIV. 568)

Bin isen bir kıynağum قینغوم yırta seni
Kimdüğümü bilesin ol dem beni *(İs. H. XIV - XV. 691)*

§ Çeng چنك [*Fa.*]: Bir nevi sazdır ve kuş kıynağı قیناغی ve âdem pençesi. *(Miftah. XV. 72)*

§ Hasudler ki tama' kaynağını قیناغی Sahib'in mansıp ve câhına urmağa yaraklamışlardı. *(Ta. Sel. XV. 766)*

§ Dari' bir ottur ki Mekke yolunda, Yemen'de biter. Kaçan deve anın tazesin yise ısırduğunlayın ölür ve kaçan kurusa şol kedi kıynağına قیناغنه döner. *(Leys. Ar. XV. 715)*

§ Sizin üzerinize haram olanın ba'zısından et ve yağ ve develer eti dahi kıynak قینق issi kuşlar eti gibi. *(Leys. Ar. XV. 175)*

§ Elbette yakalayısaram anın zürriyetin illâ az kurtula benim kaynağımdan قینغمدن . *(Cev. Es. XV. 383)*

§ İşbu tırnaklarınızı niçin kesmezsiniz didi. Hazreti Hunkâr eyitti: Şahin kıynaksız قیناقسز olmaz. *(Bektaş. XV. 140)*

§ Mihleb مخلب [*Ar.*] : Kuş kıynağı قینغی ve pençesi ve orak. *(Bab. XVI. 2, 108)*

§ Pençe پنجه [*Fa.*] : Kaynak قاینناق . *(Caf. XVI. 22 - 1)*

§ Çeng چنك [*Fa.*] : Meşhur sazdır ve kuş kıynağı قینغی ve âdem pençesi ve canavarlar pençesi. *(Caf. XVI. 42 - 1)*

§ Şend شند [*Fa.*] : Kuşun kaynağı قیناغی ve burnu. *(Şamil. XVI. 468)*

§ Çeng چنك [*Fa.*] : Kuş kıynağı قیناغی . *(Şamil. XVI. 167)*

§ Çengâl چنكآل [*Fa.*] : Yırtıcı canavar kaynağı قاینناغی , bürsün برثن mânasına. *(Cinas. XVI. 52 - 1)*

§ Çeng چنك [*Fa.*] : Bir meşhur sazdır ve kuş kıynağı قینغی ve âdem pençesi ve yırtıcı canavarlar pençesi. *(Ni'meti. XVI. 235)*

Konarken şâha ol mürg-ı münevver
Sivişüp kaynağından قینغندن düştü gevher *(Lârendi. XVI. 208)*

§ Tebgur تبغور [*Fa.*]: Âmdır yırtıcılara, kuşlarda burun sâir hayvanatta kaynak قاینناق ... *(Deş. XVI.)*

§ Çengel چنكل [*Fa.*] : Yırtıcı kuşların burnu, minkar mânasına, ve ba'zılar kaynağıdır قاینناغیدر derler mihleb mânasına... yırtıcı kuş tırnağıdır. *(Deş. XVI. 217 - 2)*

§ Fülân elini benim dünyama vurdu, ben de kaynağımı قیناغمی anın dinine vurdum. *(Ta. Şahi. XVI. 18 - 2)*

§ Çeng چنك [*Fa.*] : Kuş kaynağıdır قیناغیدر . *(Deka. XVI. 95 - 1)*

§ Çengâl چنكال [*Fa.*] : Kuş kaynağı قيناغی .
(Nuh. Tuh. XVII. 128 - 2)

§ Çeng چنك [*Fa.*] : Kuş kaynağı قيناغی ve âdemî pençesi.
(Nuh. Tuh. XVII. 114, 2)

Kuş kaynağıdır قاينغی در : miḫleb مخلب [*Ar.*] ü çeng چنك [*Fa.*] ü dahi çengâl چنكال [*Fa.*]
(Men. Cev. XVII. 46)

§ Zufr ظفر [*Ar.*] : Tırnak ve kıynak قينق .
(Müntehab. XVII. 61 - 2)

§ Çeng چنك [*Fa.*] : Kuş kıynağı قيناغی mânasınadır.
(Aks. XVII - XVIII. 102)

§ El-mehâlib المحالب [*Ar.*] : Yırtıcı kuşların kaynağıdır قاينا غيدر .
(Kdeb. XVIII. 209 - 2)

§ Çeng چنك [*Fa.*] : Altı mânası var. 3, insan pençesine ve kuş kıynağına قيناغنه ve yırtıcı canavar tırnağına denir.
(Bürh. XVIII - XIX. 225)

2. Kıçı meydana getiren kaba etler, oturak yeri.

§ Âger آكر [*Fa.*] : Mutlak sürin ve kefel mânasınadır ki oturak yerinin iki tarafıdır, insanda uca ve yumuşak yerine kıynak قيناق ve üst tarafına pöç ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII - XIX. 41)

§ Gûne كونه [*Fa.*] : Beş mânası var... 4, mak'adın iki yanına denir ki kıynak قيناق ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII - XIX. 538)

§ El-virk الورك [*Ar.*] : Bedende uyluğun üst tarafına denir ki uca ve kemiğine uca kemiği denir iki taraflı olur, ikisine virkân denir lahm ü şahmiyle Türkide kıyanak قيناق ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 119)*

kıynak urmak : Tırnak geçirmek.

§ Tealluk تعلق [*Ar.*] : Kıynak urmak قينق اورمق ve ulaşmak.
(Müntehab. XVII. 20 - 1)

kız : 1. Pahalı, ağır pahalı, kıt, az bulunur.

§ İmdi bellü bilün kim Tanrı'nun metâ'ı iğen kız قز metâ'dur. *(Yüz. Ha. XIV. 162)*

§ Yarındası bal kız قز olur, birisi iki bahaya çıkar. *(Yüz. Ha. XIV. 211)*

§ Ve fülfülü gördüm kim depeleyici ağuların birisidir, şöyle kız قز kim direm ile dartılır. *(Enb. XIV. 643)*

Ömür nakdini verdim aldım vebal
Acep bilsem ucuz mudur yohsa kız قز *(Hurş. XIV. 84)*

Şolok dem ki Kaytas işitti anı
Atasına dedi i (iy) baba canı
Ki ol höcrede gördüğüm ise kız
Bu denlü baha ile olmaya kız قز *(Süh. XIV. 205)*

Cühut anladı anı kim kız imiş
Dedi ben ucuz aldım ol kız imiş *(Süh. XIV. 201)*

Ki şâbaş dünyede er gibi key kız
Metaın satmadı ucuz ya kız قز *(Işk. XIV. 220 - 2)*

§ Ve dahi şehre gelen metâı, gelmeden karşı varıp ucuz alıp getirip şehir halkına kız قز satmak dahi mekruhtur. *(Müneb. XIV - XV. 302 - 1)*

§ ... Terk edin, alman, ucuz olsun, zira her nesneye ki âdem harîs ola, ol nesne mergup olur, mergup olan elbette kız قز olur. *(Müneb. XIV - XV. 115 - 1)*

Kız قز ola narhı taamın ne ki var
Kıtlık ola dir neâyim her diyar *(Melhame. XIV - XV. 85-2)*

Böyle buyurmuş bu kavli ol aziz
Çok ola ekin veli narh ola kız قيز
(Melhame. XIV - XV. 94 - 2)

Dükeli nesne ucuzdur dime kız قيز
Çok ola âlâm ü eskam ey aziz *(Melhame. XIV - XV. 138 - 1)*

§ El-istiğlâü الاستغلاء [*Ar.*] : Bir kimse bir nesneyi kızırganmak ve kız görmek ya'ni bahasını çoksunmak. *(Terceman. XV.)*

§ Ve eğer mülk satarsan kız قیز olıcak sat ki kişi assısın gözlemek ayıp değildir. *(Kab. XV. 215)*

Ucuz alur demâ-dem kız قز satar ol
Hem arı galleye toprak katar ol *(Hikmet. XV. 364)*

Armağan ay yüzlü bîhad verdi kız
Her biri bin kızıla değildi kız قز *(Enveri. XV. 24)*

§ Giran کراز [*Fa.*] : Ağır ve bahası kız قیز olana giran-mâye derler. *(Miftah. XV. 119)*

§ ... Ol korkudan ki ol öldüren kendü taraflarından buluna, ya gayet bahası kız قیز olduğundan ki ol sıfatlu sığır değme gez bulunmaz idi. *(Leys. Ar. XV. 64)*

Irak illerinde tahıl kız قیز ola
Müsülümanlık işi düzensiz ola *(Camas. D. XV. 151)*

Bağışladı şükûfe ana yüz kız
Ucuz her biri bin cana değil kız قز *(Zati. XVI. 275)*

§ Giran کران [*Fa.*] : Ağır ve bahası kız قیز olana giran-mâye derler. *(Şamil. XVI. 495)*

Bil ol üçün bütün olanıdır kız
Ucuzdur her ne denlü kim ola kız قز *(Güvahi. XVI. 114)*

2. Kıtlık, darlık, azlık, pahalılık.

§ Bulunanda kız قیز yok. *(Ata. XV. 28)*

§ Eyit yâ Muhammed ol kâfir münkirlere kim kız قز ve ucuzluk ve ni'met bol olup kıt olmak küllisi Allah katındandır. *(Leys. Ar. XV. 250)*

kıza'cı : Kızarcı, mızıkçı.

§ Ter تر [*Fa.*] : Beş mânası vardır... Rabi', bitarikı'l-kinaye ol kimesneye denir ki kumarda ve sair luubda niza' eyleye veya mağlup olmuş iken verdiği hasılı istirdat eyleye, Türk kumarcıları kıza'cı قزاعجی ta'bir ederler. *(Bürh. XVIII - XIX. 177)*

kızan : Kıtlık.

Ol taraf hem key kahıtlıktır katı
İl kızan قزان ola göreler şiddeti
(Melhame. XIV - XV. 102 - 1)

İl kızan قزان ola bulana ruzügâr
Siyyema düştüğü yerde üstüvar
(Melhame. XIV - XV. 132 - 2)

kızartmaḫ : Faş etmek.

Ben kızartmaḫ قزرتمخ dilemezem bu sırı
İllâ nidem bade-i ahmer komaz *(Kadı. XIV. 527)*

kız çıkarmak : Kız gelin etmek.

§... Kızçukazum çıkarsam چيقرسم قزچوقزم gerektir.
(Anter. XIV. 53)

§ Hoca Muslihüddin bin Abdi ki, Sivâkci oğlu demekle ma'ruftur, sâbika kızın çıkarup چقاروب قيزن düğün idüp ben dahi mestle atla gelirken ev önünde halktan geçmeğe yol bulımayup... *(Sic. B. XV. 8, 144)*

kızçukaz : Kızcağaz.

§ Dâye eyitti : Başım üzerine ey kızçukaz قزچوقز .
(Anter. XIV. 15)

§ ...Kızçukazum قزچوقزم çıkarsam gerektir. *(Anter. XIV. 53)*

kızdırılmak : Kızdırılmak.

§ Ol gün kim kızdırınıla قزدرنله . *(Rahat. XVI. 88)*

kızdırma : Hastalık ateşi.

§ Ceşen جشن [*Fa.*] : Hararet-i humma mânasınadır, Türkide kızdırma قزدرمه derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 202)*

§ Es-suḫune السخونة [*Ar.*] : Humma yahut kızdırma قيزدرمه ârızasına denir. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 647)*

kızdırmak : Isıtmak, hararetlendirmek.

§ Ve ol ki gevdeyi katı kızdurmaya قزدرميه kettan bezi gibi ve ol ki gâzür ağartmış ola yaz kaftanı ola. *(Yadigâr. XIV. 3-1)*

§ Ve tatlı nesneyi çok yemek ma'deyi süst eder ve bedeni kızdırır قیزدرر . *(Mü. Şi. XIV - XV. 5)*

§ Ve ey tamu mâliki tamuyu kızdır قزدر diye, ve yâ Rıdvan uçmağı bezegil diye. *(Delil. XV. 155)*

Terevvuh : ot uzamak dahi mirvahalenmek
Tevahhi: talep etmek, di kızdırmağa قزدرمغه : tesḫin تسخین [*Ar.*] *(Naz. Le. XVII. 23)*

§ Eftere افتر [*Ar.*], ab ve şirrâ germ kerd آب وشیرراکرم کرد [*Fa.*]: Suyu ve südü kızdırdı قیزدردی. *(Aks. XVII - XVIII. 360)*

kızgıl : Kırmızımtırak.

§ Es-sahbau الصهباء [*Ar.*] : Kumral ve kızgıl قیزغیل saçlı avrat. *(Terceman. XV. 19)*

kızgınlık : Sıcaklık.

§ Ed-defa' الدفاء [*Ar.*] : Kızgınlık قزغنلق ve issilik ki suhûnet mânasına. *(Kdeb. XVIII. 168 - 1)*

kızgu : Pembe, kızıl.

§ Kâ'b eyitti: İsa bir kızgu قزغو benizli akçıl er idi, sarkık saçlı... *(Enb. XIV. 811)*

kızgunca ḫaber : İvedi, acele haber.

§ Şimdiki halde ol taraftan kızgunca ḫaber قزغونجه خبر gelip yoldaş emrine ziyade ihtiyaç olmuştur. *(Sic. B. XV. 5, 19)*

kızıl : 1. Altın (para).

Kıymeti yüz bin kızl artıkturur
Hiçe dileyenin ussu yokturur *(Man. Tayr. XIV. 205)*

§ Biregü yüz bin kızıl قزل sadaka verse lâilâhe-illâllah demese değme kızılın bir mıh eyleyeler gözüne tokuyalar. *(Tuh. Le. XV. 210)*

§ Eyitti: On bin akça dervişlere verin ve dört yüz kızıl قزل dahi ol kocaya verin kim ol düşü gördü. İmdi Rabia atası altunu aldı... *(Tez. Ba. XV. 88)*

§ Bin kızıl قزل verdi, sonra ol kişi malin yine buldu. *(Tez. Ün. XV. 8 - 2)*

Armağan ay yüzlü bîhad verdi kız
Her biri bin kızıla قیزله değildi kız *(Enveri. XV. 24)*

2. Bakır.

§ Mezburdan bir guruş almış idim, kızıl قزل imiş, tebdil olunmasın murat ederin. *(Sic. A. XVI. 2, 1512)*

kızıl ağaç : Kızıl söğüt.

§ Taberẖun طبرخون [*Fa.*] : Dört mânası vardır. 1, kızıl söğüde denir, bîd-i surh ve bîd-i Taberî dahi derler. Türkide bu şecere kızıl ağaç قزل اغاج dahi derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 413)*

kızılbağarsuk : → **kızılüñük.**

kızılca : 1. Allık, kızıllık.

§ Gaje غاژه [*Fa.*] : Figer, ya'ni kızılca قزلجه ki avratlar yüzlerine sürerler. *(Ni'meti. XVI. 458)*

§ Gaze غازه [*Fa.*] : Yüze dürtecek kızılca قزلجه. *(Sıh. Ac. XV. 73)*

§ Gancar غنجار [*Fa.*] : Avratlar dürtündüğü kızılca قزلجه. *(Sıh. Ac. XV. 26)*

§ El-gaze الغازة [*Ar.*] : Avratların yüzlerine sürdükleri kızılca قزیلجه. *(Ah. XVI. 726)*

§ Algûne آلغونه [*Fa.*]: Yüzlerin kızartmak içün avratlar yüzlerine sürdükleri nesne. Bu yerlerde kızılca قزلجه derler. *(Deş. XVI. 298 - 1)*

§ Pirûzerd پیروزرد [*Fa.*] :... ve kızılca قزلجه ki avratlar yüzlerine sürerler, gülgûne mânasına. *(Deş. XVI. 60 - 2)*

§ Sürhâb سرخاب [*Fa.*] : ... ve avratlar yüzlerine sürdükleri kızılca قزلجه, gülgûne mânasına. *(Deş. XVI. 31 - 2)*

§ Gaz غاز [*Fa.*] : Kızılca قزلجه ki nigârlar tahsil-i cemal-i âriyetî içün sürünürler. *(Cinas. XVI. 49 - 1)*

§ Gülgûne گلگونه [*Fa.*] : Gül rengli demek olur, ve avratlar yüzlerine sürttükleri kızılcaya قزلجیه dahi derler. *(Caf. XVI. 141 - 1)*

§ Gancâr غنجار [*Fa.*] : Avratlar kızılcası قیزلجاسی ve enlik.
(Şamil. XVI. 476)

§ Gaje غاژه [*Fa.*]: Avratlar kızılcası قزلجاسی ba'zılar enlik derler.
(Şamil. XVI. 473)

Dedi aksın kızılca قزلجه veş kanı
Süre her kim bu gül-ruha anı *(Miri. XVI. 302)*

§ Gumre غمره [*Ar.*], gaze غازه [*Fa.*] : Hatunlar yüzlerine sürdükleri ki kızılca قیزیلجه ta'bir olunur.
(Aks. XVII - XVIII., 182)

§ El-ḫumre الخمره [*Ar.*] : Düzgün dedikleri şeydir ki yüzün levnini güzel eder, ana enlik, kırmızı nesneye dahi kızılca قزلجه derler. *(Kdeb. XVIII. 550 - 2)*

§ Bülgûne بلغونه [*Fa.*] : Gülgûne müradifidir ki kızılcadır قزلجه‌در karıların düzgünleri aksamındandır.
(Bürh. XVIII - XIX. 126)

§ Cegaze جغازه [*Fa.*] : ... ve kızılcaya قزلجه derler, karılar yüzlerine sürerler. *(Bürh. XVIII - XIX. 203)*

§ Hüsn-i âriyetî حسن عاریتی [*Fa.*] : Hüsn-i Huda-dâd mukabilidir ki sürme ve kızılca قزلجه ve sâir esbâb-ı hüsn ile iktisabedilen güzellikten ibarettir. *(Bürh. XVIII - XIX. 229)*

2. Altın.

§ Yumrucam kesme, sana çok kızılca قیزلجه vereyim
(Hamza. XIV - XV. 14, 9)

kızılca ikindi : Akşama yakın ikindi vakti.

§ Meğer kim ol vakıt kızılca ikindi قزلجه ایکندی geçmişti gün inedururdu. *(Bektaş. XV. 169)*

§ Mezbur Hasan, yanında dört nefer kimesne ile kızılca ikindide قزلجه اکندیده evim üzerine âlet-i harp ile geldiklerinden mâada dün yarısında dahi yine bir nice kimesne ile gelip ok atıp... *(Sic. A. XVI. 6, 536)*

kızılca üğeyik : Dişi tavusa benzer bir kuş.

§ Teyûr تیور [*Fa.*]: Dişi tavusa şebih bir kuştur. Arabide şefnin ve şefânin dahi derler; bu kuşu kızılca üğeyik قزلجه اوکیك ile tefsir ettiler. *(Bürh. XVIII - XIX. 195)*

kızılcayil : Lodos.

§ Ağustosla zemherir bir yaylakta musahabet ve ülfet ve muâşeret ederler imiş, kızılcayil قیزلجه ییل gelip selâm vermiş. *(Letaif. XVI. 83)*

kızılcuk : Hafif kızamuk.

§ Kızılcuk قزلجق dedikleri hasbanın (kızamuğun) zaifidir. *(Mü. Şi. XIV - XV. 189)*

§ Ve kızılcuk قزلجوق çıkaran kişiye içirseler hararetin taşra urur tiz kurtulur. *(Mü. Şi. XIV - XV. 53)*

kızıldırak : → **kızıllırak.**

kızılı çıkmak : Fenalığı ortaya çıkmak.

§ Ol ki zaifü'l-kalb ü cebandır, büti sınup mağşuş ve müşevveş olup kızılı çıkar قزیلی چقر. *(Ârifîn. XVI. 245)*

kızılını âşikâre etmek : Fenalığını meydana koymak.

§ İmdi ey pelit, ben de kızılın âşikâre idem قیزیلن اشکاره ایدم diyüp... *(Müslim. XV. 4, 113)*

kızılkanat : Kanatları henüz bitmek üzre olan kuş yavrusu.

§ Sîḫ-per سیخ پر [*Fa.*]: Ol kuş yavrusuna denir ki henüz kanatları bir hoşça zuhur eylemeyip tiken tiken ola; sarı tüy ve kızılkanat قزل قنات ve apalak ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 374)*

kızıl kır : At donlarından pekmez köpüğünü andıran bir renk.

§ Bin akça kıymetli bir kızıl kır قیزیل قیر at vermek üzre ıslah idüp... *(Sic. A. XVI. 6, 946)*

§ Üç bin akçaya bir kızıl kır قیزیل قیر kısrak alıp... *(Sic. A. XVI. 6, 769)*

kızıl koñur : Sığır donlarından kızılı andıran esmer renk.

§ Bir aya karibdir ki karye-i Sarıceviz'de mezbur tosun ve bir kızıl koñur قیزیل قوکور tosun yaylımdan zayi' oldu.
(Sic. A. XVI. 6, 1163)

kızıllık : → **kızlık.**

kızıllık gelmek : Kıtlık, pahalılık meydana gelmek.

§ ... Atası öldü ve Basra şehrine dahi kızıllık geldi قزللق کلدی kız karındaşları dağıldı, gitti. *(Tez. Ba. XV. 89)*

kızıllırak, (kızkıldırak) : Kızıla çalan, çil.

§ Kahd قهد *[Ar.]* : ... Az bozrak olan ak renkli nesne ve güccük kulaklı rengi kızkıldırak قزقلدرق bir cins koyundur ve kızıllırak قزللی رق yüzü çil koyun ve kabak koyun.
(Bab. XVI. 2, 474)

kızılsağı, (kızılsağu) : Kızılımsı.

§ Kızılsağu قزل صاغو kabı olur, anı kesüp sürmek gayette eyüdür. *(Yadigâr. XIV. 128 - 1)*

§ Sürḫ-fâm سرخفام *[Fa.]* : Kızılsağu قزلسغو. *(Sıh. Ac. XV. 49)*

§ Sürḫ-fâm سرخ فام *[Fa.]* : Kızılsağı قیزیل ساغی. *(Miftah. XV. 97)*

§ Mey-gûn میکون *[Fa.]* : Kızılsağu قزل ساغو. *(Şamil. XVI. 649)*

§ Sürḫ-fâm سرخ فام *[Fa.]* : Kızılsağu قزل ساغو. *(Şamil. XVI. 188)*

§ Dehsâ' دهسآء *[Ar.]* : Yumru sağrılı avrat ve kızılsağı قزلصغی renkli deve. *(Bab. XVI. 1, 20)*

§ Edbes ادبس *[Ar.]* : Levni karasağı ve kızılsağı olan kuş.
(Bab. XVI. 2, 121)

§ Mağra مغرا *[Ar.]* : Aşı renkli kızılsağı قزلسغی saç.
(Bab. XVI. 2, 54)

§ Asbah اصبح *[Ar.]* : Kızılsağı قزل سغی veya kırkılırak veya akcılrak olan kara renkli nesne. *(Bab. XVI. 2, 400)*

§ Sürḫâ-reng سرخارنك *[Fa.]* : Kızılsağı قزل ساغی.
(Caf. XVI. 89 - 1)

§ My-gûn میکون [*Fa.*] : Kızılsağı قزلسغی ya'ni kızıla mâil. *(Ni'meti. XVI. 587)*

§ Sürḫâ-reng سرخارنك [*Fa.*] : Kızılsağu قزل ساغو demektir. *(Deş. XVI. 233 - 1)*

§ Sürḫâ-reng سرخارنك [*Fa.*] : Kızılsağı قزلساغی ki kızıla mâil demektir. *(Deş. XVI. 200 - 2)*

§ Kalkatar قلقطار [*Fa.*] : Kara boyanın sarısı ki kızılsağı قزلساغی olur. *(Deş. XVI. 118 - 1)*

§ Sürḫâ-reng سرخارنك [*Fa.*] : Kızılsağı قزلساغی kızıla mâil. *(Nuh. Tuh. XVII. 118 - 2)*

kızılsı : Kızılımsı, kızıla çalar.

§ El-fazer الفازر [*Ar.*]: Bir nevi karıncaya denir ki rengi kızılsı قزلسی karamtık olur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 68)*

kızılsu : Kan.

§ İstediğim kavurun yumrucasın ezeyim kızılsuyun قزلصوین akıdayım. *(Hamza. XIV - XV. 54, 138)*

kızıl süci : Kırmızı şarap.

Görüne iligi endâm içinde
Kızıl süci قزل سوجی nitekim câm içinde *(Muham. XV. 451)*

§ Es-sahba' الصهباء [*Ar.*]: Kızıl süci قزیل سجی . *(Ah. XVI. 595)*

§ Sahba' صهبآء [*Ar.*] : Kızıl süci قزل سجی . *(Müntehab. XVII. 58 - 1)*

§ Kümeyt کیت [*Ar.*] : Kızıl süci قزلسجی . *(Müntehab. XVII. 80 - 2)*

kızıl şaka : Çok ileri götürülen şaka.

§ El-mücareze المجارزه [*Ar.*] : Söğüşmeğe şebih perde-bîrunane latife ve müzah eylemek mânasınadır ki kızıl şaka قزل شقا ve hoyrat şakası ta'bir olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 164)*

kızılüñlük : → **kızılüñük.**

kızılüñük, (kızılüñlük, kızıl bağarsuk) : Meri, yemek borusu.

§ Miyde zahmetine ve kızılüñük قزل اوكوك zahmetine faide ede. *(M. Bay. XIV. 169)*

§ Bu şarap boğaza ve damağa ve kızılüñüğe قزل اوكوكه ve miydeye yapışan galiz ahlâtı ve yelmeşik balgamı gidere. *(M. Bay. XIV. 150)*

§ ... Yukarsından boğaz sünüklerine berkinmiştir, ağıza ulaşmıştır, ol bağırsağa kim Türkçe adı kızılüñüktür قزل اكوكدر. Arapça meri derler, ulaşır ol kızılüñük قزل اوكك varır ağıza çıkar. *(Hazain. XV. 58 - 2)*

§ ... Türkçe boğazlağu derler halka halka, illâ temam halka değil... kızıl bağarsuğuñ قزل بغرسغك önünden varır, şol taşradan görünen yumru sünük gibiye ulaşır. *(Hazain. XV. 55 - 2)*

§ Melâje ملاژه [*Fa.*] : Kızılüñük قزل اكك ve tamak ve dilcik. *(Ni'meti. XVI. 581)*

§ Sürḫe سرخه [*Fa.*] : Kızılüñük قزل اكك, ya'ni ciğerin yukarı başı ki boğazlağu derler. *(Ni'meti. XVI. 410)*

§ Udrut عضرت [*Ar.*]: Boğaza yapışup turan kızılüñük قزل اوكوك ki gıdâ andan geçüp bağırsağa gider. *(Bab. XVI. 1, 221)*

§ Hulkum حلقوم [*Ar.*] : Boğaz ki kızılüñükten قزل اوكوكدن kinayedir. *(Bab. XVI. 1, 459)*

§ Sürḫe سرخه [*Fa.*] : Kızılüñük قيزيل اوكك. *(Şamil. XVI. 461)*

§ Rehgüzerرهكذر[*Fa.*]: Kızılüñük قيزيل اوكك. *(Şamil. XVI. 444)*

§ Gelû-yi sürḫ كلوى سرخ [*Fa.*] : Bel'um ki boğazdan miydeye su ve taam mürur eyleyecek mevzidir, kızılüñlük قزل اوكلك ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 527)*

kızıl vala : Kırmızı mendil.

Ya kızıl valalara قزل والاره sarılı taze misktir
Ya saçılmıştır çemen sahnına berg-i ergavan
(Selim. XVI. 185)

kızınmak : Isınmak.

Ateş ol âbe göre ayn-i yah
Kızınırdı قزنردی ol ıssıdan dûzah *(Mîri. XVI. 102)*

§ Tedeffa تدفا [*Ar.*] : Kızındı قیزندی ki ısındı ta'bir olunur. *(Aks. XVII - XVIII. 476)*

kızırganmak : Pahalı bulmak.

§ El-istiğlâü الاستغلاء[*Ar.*] : Bir kimse bir nesneyi kızırganmak قزرغنمق ve kız görmek ya'ni bahasını çoksunmak. *(Terceman. XV.)*

kızırkanılmak : Bahalı görülmek.

§ El-müstağlâ المستغلی [*Ar.*] : Kızırkanılmış قیزرقانلمش ve bahalı görülmüş nesne. *(Terceman. XV. 17)*

kızkanç : Kıskanç.

Tab'-ı nâ-paki ola hem kızkanç قزقنج
Vere bîçareye kim mihnet ü renç *(Fazıl. XVIII - XIX. 55)*

kızkı : Çok kızıl.

§ El-akşerü الاقشر [*Fa.*] : Kızkı قزق benizli ve benzi katı kızıl kişi. *(Terceman. XV. 110)*

kız kızan : Çoluk çocuk.

Tutup çıkaralım esir alalım
İçeride olan kızı kızanı *(Saz. Deruni. XVIII. 401)*

kızlanmak : Kız görünmek.

Zî ki getirdim bu sözü ben öğe
Girür Yusuf Zeliha'yla gerdeğe
Kızlanur قزلنور Zeliha anda zî acep
Zî ki beklemiş anı ol Ferd Rab *(Yuz. Şeyd. XIII. 62)*

§ Garîd غرید [*Fa.*] : Ol avrat ki kızlanur قیزلانور ere varur kız çıkmaz. *(Şamil. XVI. 474)*

kızlığ : → **kızlık.**

kızlıḫ : ← **kızlık.**

kızlık, (kızıllık, kızlığ, kızlıḫ) : 1. Kıtlık, pahalılık.

Andan sonra yedi yıl kızlık قزلق ola
Yerde nebat bitmeye darlık ola *(Yuz. Şeyd. XIII. 49)*

§ Bu yıl ekin biçin olmaz dirlerdi, kızlık قزلق olur deyü ağlaşurlardı. *(Fütuh. XIV. 215)*

§ Meğer bir zaman Mekke şehri kızlık قزلق oldu... Kimse kimseyi konukluğa almadı ve birbirine mededi değmezdi. *(Si. Da. XIV. 55)*

Bayık bil ki kızlığ ile قزلغيله katı kış
Ana kim ola mali gey sehl imiş *(Ferh. XIV. 11)*

§ Padişahın âfeti altı nesnedir: Evvel mahrum eylemek, ikinci fitne... Amma mahrum eylemek oldur kim eyliğin ve devletin dileyici kişileri kendözünden mahrum eyleye... Ruzgâr hilafı sayruluk ve kızlık قزلق ve gark olmaktır. *(Kel. XIV. 33)*

§ Yedi yıl kızlık قزاق olusardır dedi. *(Yuz. Da. XIV. 50)*

§ Andan sonra bir yıl gele kim azîm kızlık قزلق ola ve âdemîler hayran kala. *(Enb. XIV. 258)*

§ Biz hot hergiz veba nedir gördüğümüz yok ve dahi kızlık قزلق bizde neylesün ki bizim malimiz ve hazinelerimiz çok. *(Müneb. XIV - XV. 41 - 1)*

Kızlık قزلق ucuzluk veya çekürke hem
Sulh ü ceng ü emn ü fetret, şad ü gam *(Melhame. XIV - XV. 15 - 2)*

Hem bu yıl yavlak ucuzluk ola dir
Sonra üç yıl gerü kızlık ola dir *(Melhame. XIV - XV. 133 - 2)*

Ger iki ucu yukarı ola ay
Kızlık قزلق ola bunala yohsul u bay *(Melhame. XIV - XV. 111 - 2)*

§ Evvel kızlık قزلق gönderdik insafa gelmediler, ardınca bağlarına ve yemişlerine âfet gönderdik. *(Leys. Mu. XIV-XV. 267 - 2)*

§ Düşün ta'birinde, ol kim bunlara ucuzlukta ve kızlıkta قیزلقده gereklidir, zikreyledi. *(Kesir. XV. 80)*

§ Açlık ve kızlık قزلق sebebiyle gıdâ bulamamağın ol avratın sütü gelmedi. *(Ta. Sel. XV. 17)*

§ Yusuf Aleyhisselâm, Mısır kızlık قزلق olduğu vakıt açları huzuruna getirmeyince karnı doymazdı. *(Güls. XV. 73)*

§ Eyittiler: Ey Aziz, Ya'kup oğlanlarıyız, ilimizde kızlık قزلق oldu. Atamız, anamız Ken'an şehrindedir, açlıktan çıkıp geldik. *(Cennet. XV. 84)*

Ekilen bitmeye olmaya efzun
İçinden çıkmaya kızlığ قزلیغ u tâun *(Hikmet. XV. 316)*

§ Ol yedi yıl bolluktan sonra yedi yıl kızlık قزلق olusar. *(Leys. Ar. XV. 640)*

§ El-kahtu القحط [*Ar.*] : Kızlık قیزلق. *(Terceman. XV. 145)*

§ Bir gün Basra'da kahıtlık ve kızıllık قزللق oldu. Habip, veresiye çok taam aldı, dervişlere yidirdi. *(Tez. Ba. XV. 76)*

§ Bir kez Belh şehri katı kızıllık قزللق idi, şöyle kim halk birbirin yirdi. *(Tez. Ba. XV. 213)*

§ Bir yıl Basra şehrinde kızlık قزلق oldu. *(Tez. Ün. XV. 18 - 2)*

§ Bazirgânlar assıya ümit dutar anbarlar doldurup kızlık قزلق isteyen Tanrı'nın ni'metine ümit dutar. *(Güzide. XV. 82)*

§ Kızlık قزلق oldu yem ve ot bulunmadı. *(Hay. XV. 29)*

§ Anadolu vilâyetini haraba verdi, gayet kızlık قزلق oldu. *(T. Oruç. XV. 37)*

Yahınlığ, azlıh, ırahlığ u çohluk
Ucuzluh, kızlıḫ قزلخ u aclığ, tohluk *(G. Ra. XV. 112)*

§ Kızlık olsa قزلق buğday al, avrat ölse kız al. *(Ata. XV. 34)*

§ Bir yıl gayet kızlık قزلق oldu, kimsede buğday bulunmadı. *(Müz. XV. 474)*

§ ... Cehdi budur ki yağmur yağmaya, tahıl bitmeye, kızlığ قزلغ ola. *(Kab. XV. 307)*

Ümidi bu idi kim Şah Fağfur
Olup kızlık قزلق ucundan hâr ü makhur
Vereydi kendözünü sulh edeydi
Bulup maksudunu anlar gideydi *(Zati. XVI. 255)*

§ Kahâta قحاطة [*Ar.*] : Memleket kızlık olmak ve yağmur yağmamak. *(Bab. XVI. 2, 270)*

Ey Yusuf-ı zaman bize kızlıkta قزلقده kıl medet
Mâhi gibi cihan biri birin yimek umar *(Yahya Bey. XVI. 58)*

Çü hûşe huşk ola vü öküz arık
Ekin olmaya vü il ola kızlık قزلق
(Yuz. Şems. XVI. 373)

§ Biz kızlıktan قیزلقدن şikâyet ederiz, sen gark olmak bünyadın ursun Nuh dediler. *(Ta. Şahi. XVI. 120 - 2)*

§ Giranî كرانی [*Fa.*] : Ağırlık ve kızlık قیزلق. *(Şamil. XVI. 256)*

Kızlık قزلق erdi halka çektiler belâ
Uğradılar rence şah ile geda *(Zehr. XVI. 234)*

Meğer ol yılda gayet kızluğ idi قزلوغیدی
Zevadı ol aralıkta yok idi *(Şeh. Ş. XVI. 181)*

§ Galâ' غلاء [*Ar.*] : Kızlık قزلق. *(Müntehab. XVII. 70 - 1)*

§ Muhtekir محتكر [*Ar.*] : Kulağın kızlığa قزلغا dutucu ve yiyecek habsedici. *(Müntehab. XVII. 18 - 1)*

§ El-bü'sâ البؤسا [*Ar.*] : Kaht, kızlık قزلق, me'kûlât cinsinin kılleti. *(Kdeb. XVIII. 52 - 1)*

2. Kurak giden yıl.

Heykel, çiğil: puthane, cahil: garça, kızlık قیزلق ḫuşksâl خشکسال [*Fa.*]
Hurfe: semiz ot, hurd ü ham: ezip yoğurmak, merd: er *(Genc. XVII. 54)*

kızlık etmek : Pahalılaştırmak (?).

§ Teskıyl تثقيل [*Ar.*] : Ağır eylemek ve kızlık etmek قزلق ايتمك. *(Müntehab. XVII. 18 - 1)*

kızlıksız : Kızlığı olmayan, bekâreti bulunmayan.

§ Gajid غژيد [*Fa.*] : Ol ki kızlıksız قزلقسز ola. *(Miftah. XV. 109)*

kızlık yıl : Kıtlık yıl.

§ Ve kızlık yılları قزلق ييللرى dahi gelicek... *(Enfes. XV. 430)*

§ Tuttuk Fir'avn tâifesini kızlık yıllarla قزلق يللرله ve yimişlerden eksimekle... *(Cev. Es. XV. 219)*

kızmak : 1. Isınmak.

§ Germiden كرميدن [*Fa.*] : Issı olmak ve kızmak قزمق. *(Ni'meti. XVI. 33)*

Beni andı var ise görmeyicek bezminde
Yine def gibi yüzüm kızdı قزدى kulağım çınlar
(Hâleti. XVII. 249)

2. Kızarmak.

Halâvette erir şekker lebinden
Melâhatte kızar قزر gül gabgabinden *(Muham. XV. 436)*

kızmışla : Vücut, yürümekle hararetlendiği zaman.

§ Yürüyüp kızmışla قزمشله su içmek a'zanın kuvvetin keser. *(Hazain. XV. 33 - 1)*

kızoğlan : Bâkir.

§ Kızoğlan قيز اوغلان südün kabak yağıyle ve benefşeyle ve gülâb ile... *(Mü. Şi. XIV - XV. 66)*

§ Karı avrata ya kiçi kızoğlana قيزاوغلانه ya çok cima' olmamış avrata... *(Mü. Şi. XIV - XV. 9)*

§ ... Bir bedre zer-i sürh ve on tahta kumaş ve on at ve on kızoğlan ve beş cariye verdi, azırganma diyüp özür diledi. *(Ferec. XV. 217)*

§ Kızoğlan قزاوغلن südün emcek ucundan kulağ içine sağalar. *(Hazain. XV. 54 - 1)*

§ Duḫt دخت [*Fa.*] : Kızoğlan قزاوغلن . *(Sıh. Ac. XV. 9)*

§ Duḫt دوخت [*Fa.*] : Kızoğlan قزاوغلان . *(Ni'meti. XVI. 324)*

§ Dûşize دوشیزه [*Fa.*] : Kızoğlan قزاوغلان . *(Ni'meti. XVI. 326)*

§ Dûşize دوشیزه [*Fa.*] : Kızoğlan قیزاوغلان . *(Şamil. XVI. 607)*

§ Duḫt دخت [*Fa.*] : Kızoğlan قزاوغلان .
(Nuh. Tuh. XVII. 29 - 1)

Kızoğlan قیزاوغلان nazı nazın şehlevent avazı avazın
Belâsın ben de bilmem kız mısın oğlan mısın kâfir
(Nedim. XVIII. 101)

kice : → **kiçe**

kici : → **kiçi.**

kicük : Küçük.

Hem müdevver, hem mücevvef, hem tolu
Daşrası kicük كیجك, içi yavlak ulu *(Ga. XIV. 521)*

kiçe, (kice) : Keçe.

§ Sedil سدیل [*Ar.*] : Tozluk kicesi كیجه‌سی. *(Bab. XVI. 1, 403)*

§ İ'raf اعراف [*Ar.*] : Kiceyi كیجه‌یی su içine daldırtmak.
(Bab. XVI. 2, 288)

§ Bûb بوب [*Fa.*] : Nefîs ev döşemesi, kalı ve kiçe كیچه gibi.
(Lû. Şeh. XVIII. 7 - 1)

kiçi, (giçi, kici) : Küçük.

Tahte bindi sultan oldu kamuya
Ulu kici كیجی kamu turdu tapuya *(Yuz. Şeyd. XIII. 51)*

Tanrı râzın andan işit ey içi
Gey uludur görmegil anı kiçi كچی
(Velet. XIII - XIV. 88)

Ulu kiçi كیچی geldi beni görmeğe
Nitedür kim gelmedin sen sormağa
(Velet. XIII - XIV. 88)

Ulu kiçi كچى erenler, demiş bizi sevenler
Kayıkmasın geriye ol şaha gelen gelsin
(Yunus. XIII - XIV. 302)

§ Bunca zamandır kim ana aman vermişven kamu çeri ve ulu kiçi كيچى bilmiştir. *(Kel. XIV. 43)*

§ Pes Semut kavminin ulusu kiçisi كچيسى kalmadı kamusu helâk oldu. *(Enb. XIV. 136)*

§ Ulu kici كيجى kalmaya söz edine, karı koca kalmaya kov edine. *(Dede. XIV. 95)*

Sevindi ulu, kiçi كيجى bay ü yoksul
Senâ kılıp dediler ey yüzü gül *(Hurş. XIV. 74)*

Eline ayine al yüzüne bah
Giçi كچى barmah nice kılmış ayı şak *(Kadı. XIV. 9)*

Ki taşra çıkın tanla ulu kici كجى
Şu resme ki halvet kala şar içi *(Süh. XIV. 59)*

Dilemezsen ilin elinden gide
Ulu işi verme kiçi كچى yiğide *(Ferh. XIV. 22)*

§ Ne kadar gici كيجى yaşlı olursa ol yeğrektir.*(Edviye. XIV. 4)*

§ Yâ Süleyman, kiçiyken كيجيكن ne yavaş idün, ne zâhit, ne fâzıl idün. *(Yüz. Ha. XIV. 202)*

§ Kici كيجى yaratmak nice genez ise ulu yaratmak dahi eyledir. *(Tebareke. XIV. 48 - 2)*

Ulular yolda anın içün dura
Kim kiçilere كچيلاره yolunu göstere *(Man. Tayr. XIV. 187)*

§ Kanınızı kara toprağa karavuz ve ulunuzu kiçiñüzi كچكوزى kıravuz. *(Anter. XIV. 758)*

§ Bu şehirde bir taş vardır, ne iğen ulu, ne iğen kiçi كچى. *(İs. H. XIV - XV. 45)*

§ Hiç bir nesne yerlerde ve göklerde azdan çoktan, hayırdan şerden, uludan kiçiden كچدن, assıdan ziyandan...
(Müneb. XIV - XV. 94 - 1)

Bayağıdan aydın olur ev içi
Ne tefavüt az u çok ulu kiçi *(Melhame. XIV - XV. 59-1)*

Geminin reisi: rubban, arekiy: gemici, mirat:
Gemi lengeri, gemi : fülk, ohu kiçisine : كيچيسنه zevrak زورق [*Ar.*]
(Uc. Gar. XV. 21)

§ Şehre gulgule düştü, hep ulu kiçi كچى cem'oldular.
(Müz. XV. 118)

§ Kiçiler كچلر su döker ulular tayınır. *(Ata. XV. 28)*

§ Kiçi كچى karındaşı Kasım Çelebi'yi Konstantin Tekfuruna kodu. *(T. Oruç. XV. 37)*

Ne denli dane dersen kim kiçidir كچيدر
Bu âlemden büyük anın içidir *(G. Ra. XV. 25)*

Geri kalır ağsayu ağsak keci
Öne geçer her ne var ulu kici كيجى *(Ruşeni. XV. 122)*

§ Muameleleri gayet yaramazdı, ulu kile ile alıp kiçi كچى kile ile satarlardı. *(Kesir. XV. 72)*

§ Günah ne kadar giçiyse كچيسه bir kaç dahi olucak büyük olur. *(Cinan. XV. 24)*

§ Kefi alınmış balla ma'cun edesin, büyük adama on direm, kiçilere كيجيلره beş direm veresin. *(M. Na. XV. 10)*

§ Koyun gerçi kiçidir كچيدر pâk, tahirdir. *(Güls. XV. 10)*

§ Ulu kardaşı etmiş : İlimden maksud ameldir. Ben bunda kalırım, ibadet ederim. Var sen git, Allah'a ısmarladım demiş, ve giçi كيچى kardaşı ilim hasıl edip yine gelmiş.
(T. E. XV. 45)

Giçilere كچيلاره oğul di şefkat eyle
Ululara ata di hürmet eyle *(Hikmet. XV. 579)*

Biri Osman ü Karaman ü Hasan
Hamza Beydir kiçisi كيچسى gey dinle sen *(Enveri. XV. 17)*

§ Ulu kiçi كيچى bay ve yohsul anda hazır oldular.
(Leys. Ar. XV. 436)

Biri birine tevâzu‘ mekrümet
Uluya ta‘zim giçiye کچیيه merhamet *(Muham. XV. 123)*

§ Hazreti Ömer imza-yi şer‘de tesallüp edüp ulu giçi کچی farketmezdi. *(Tazarru. XV. 278)*

§ Oğlan anası karnında kiçi کچی idi amma sonra ulu olur. *(Tez. Ba. XV. 196)*

§ Ulu kiçi کیچی anda bir olur, melik ile geda beraber olur. *(Maârif. XV. 227)*

§ Kız, atası yerine tahta geçip oturdu, hazâin ve defâin kapısın açıp uluya kiçiye کیچیيه in‘am ü ihsan idüp... *(Ferec XV. 125)*

§ Hereni: 50, büyük tava : 30, kiçi کیچی tava : 12... *(Sic. B. XV. 2, 2)*

§ Kiçi iken کچیکن büyük olur, oğlan iken ulu olur, yiğit iken koca olur. *(Güzide. XV. 13)*

§ Kihin کهین [*Fa.*] : Kiçi کچی. *(Sıh. Ac. XV. 59)*

§ Emceği hazinelü gerek, ne büyük gerek, ne giçi کچی. *(Hazain. XV. 11 - 1)*

Ulunun kiçiniñ کیچنك ma‘lûmudur bu
Ki derler düşman uyumaz uyur su *(Mih. XV. 129)*

Ulu kiçi کیچی koyup ayağına baş
Dediler Hak sana versin uzun yaş *(Şeh. Ş. XVI. 9)*

Kiçileriñ کچیلرك işi cürm ü hatâdır
Ulu yolluların af vü atâdır *(Hadidi. XVI. 224)*

§ Bu kent ve karyeleri olan kiçi کچی Dehne'de bir rehnümalık edecek kimse yoğudu. *(Men. Av. XVI. 335)*

§ Ömer ibni Sa‘d anın sözünden mütezeccir olup yüz dönderüp kiçi کیچی oğlundan nasihat istedikte... *(Hadika. XVI. 124)*

Bu ah ü derd ile nice doğranmasın ciğer
Ulu kiçi کچی dilinde bu kim Husrevâ dirig *(Lâmii. XVI. 52)*

§ İstinsâl استنصال [*Ar.*] : Bir halkı büyüğiyle kiçisiyle کچیسیله cümleten kırıp helâk etmek. *(Bab. XVI. 1, 374)*

§ Kih کہ [*Fa.*] : Mânası kiçidir کچی در, kihter کہتر [*Fa.*] : Mânası kiçirektir. *(Deka. XVI. 42 - 2)*

Kiçiden کچیدن beslemişti dâyesiydi
Kenarında o servin sâyesiydi *(Yuz. Şems. XVI. 93)*

§ Büyüğü kicisine کیجی سنه eyitti : Gel berü sana göstereyim babam kuzuyu nice boğazladı. *(Şevahid. XVI. 102)*

Ulu kiçi کیج vazîi vü şerifi
Fakiri vü kabihi vü latifi *(Fazilet. XVI. 72)*

§ Dûde دودہ [*Fa.*] : Kiçi کیچی kabile. *(Şamil. XVI. 228)*

§ Ankara kazasında kiçi کچی Haymana tevabiinden Kızılcaimre nâm karyeden... *(Sic. A. XVI. 6, 342)*

§ ... Ay andan kiçirektir, ıraktan göründükleri için kiçi کچی görünür. *(Ta. Şahi. XVI. 25 - 2)*

Ulumuz artığ ister tâmi' olup
Giçümüz کچومز aza bakmaz kani' olup *(Güvahi. XVI. 61)*

Lebinin çünkü şirin idi tadı
Giçiden کچی دن Gülşeker konmuştu adı *(Veyse. XVI. 126 - 1)*

§ Çok vâki' olur ki ivmek giçi کچی işlerde olsa andan ulu hatarlar ve müşkil belâlar yüz gösterir. *(Câm. Na. XVI. 68)*

§ Giçileri کیچی لری, uluları üzerine musallat olmaya. *(Mevahib. XVI. 354)*

Üstühanım seğ-i kûyuna yeter nâme-i arz
Giçiden کچیدن âdet ise uluya varmak kâğıt *(Ârifîn. XVI. 201)*

§ Suğra صغری [*Ar.*] : Kiçi کیچی. *(Müntehab. XVII. 57 - 1)*

§ Kûçek کوچك [*Fa.*] : Giçi گچی, büzürg mukabili. *(Nuh. Tuh. XVII. 123 - 1)*

Her parmağa bir ad demişler bir bir
Bil ki kiçi کیچی parmağın adıdır: ḫınsır حنصر [*Ar.*] *(Naz. Le. XVII. 25)*

§ Zevrak زورق [*Ar.*] : Kiçi کچی gemi. *(Cam. Fa. XVII. 47)*

Hem hatip ittiler anı hem imam
Ana uydu ulu kiçi کچی has ü âm *(Battal. XVIII. 14)*

kiçi bayram : Kurban bayramı.

§ Aydıncık celep-keşlerinden Baki bin Hızır kiçi bayramda کچی بیرامده İslambul'a koyun iletüp... *(Sic. B. XV. 11, 226)*

§ ... Zikrolunan esbabı aldım, fe-emma kiçi bayrama va'de-miz vardır. *(Sic. A. XVI. 1, 691)*

§ Ulu bayram günü, kiçi bayram کچی بیرام günü... gusül sünnettir. *(Zad. XVI. 56)*

§ Adâd عداد *[Ar.]* : Cüm'a günü veya ulu bayram günü veya kiçi bayram کچی بیرام günü. *(Bab. XVI. 2, 467)*

§ Yevmü'n-nahr یوم النحر *[Ar.]* : Kiçi bayram کچی بایرام. *(Müntehab. XVII. 109 - 2)*

§ Eyyam-ı şerif ایام شریف *[Ar.]* : Kiçi bayramdan کچی بایرامدن sonra üç gün kurban günü. *(Müntehab. XVII. 10 - 2)*

§ Adhâ اضحی *[Ar.]* : Kiçi bayram کچی بایرام. *(Müntehab. XVII. 3 - 1)*

kiçi boy : Kısa boy.

§ Sarışın, gök ala gözlü, açık kaşlı, emret, kiçi boylu کچی بویلو *(Sic. B. XV. 5, 241)*

kiçicük : Küçücük.

§ Eğer peynir mayası ele girmese bir kiçicük کچی‌جك ayu inceğini boğazlayalar yidüreler. *(Yadigâr. XIV. 125 - 2)*

kiçi etmek : → **kiçitmek.**

kiçilik : Küçüklük.

§ Dükeli peygamberleri öğüp medheyledin kiçi iken dahi ulu iken. Bana gelicek kiçiliğimdeki کچیلکده‌کی hâl ile öğdün. *(Yüz. Ha. XIV. 203)*

§ Pes hüccet dili birle kiçiliğinden کچ‌لکندا tâ ululuğuna değin halkı Hakka kığırdı. *(Enb. XIV. 194)*

§ Kiçilikte كيچلكده zerre gibi ola, lâkin Hak Taâlâ olara akıl kısmet etmiş ola... *(Enfes. XV. 161)*

kiçilmek : Küçülmek.

§ Yılan kaçan çok yaşasa cismi kiçilir كچلر, yel ile kanâat eder, taâm istemez. *(Hay. XV. 63)*

§ Ve ol Cebbar'ın haşyetinden şol kadar kiçilür كچلر ki serçe kadarı olur. *(Delil. XV. 142)*

§ İsrafil gâh gâh Allahü Taâlâ'nın korkusundan kiçilür كچيلور bir küçük serçe denlü olur. *(Zehr. XVI. 67)*

§ Nahar نهار [*Fa.*] : Nesneden eksilmek, noksan mânasına ve eksimek ve kiçilmek كيچلمك. *(Deş. XVI. 124 - 1)*

kiçiltmek : → **kiçitmek.**

kiçitmek, (kiçiltmek, kiçi etmek) : Küçültmek.

§ Ilgın ağacından olan kapla su içmek bir zaman talağı kiçildir كچلدر. *(Hazain. XV. 62 - 2)*

§ Tasgir تصغير [*Ar.*] : Küçücek kılmak, nesnenin cirmini kiçi etmek كچى اتمك. *(Bab. XVI. 1, 27)*

§ Tasgir تصغير [*Ar.*]: Kiçitmek كچتمك. *(Müntehab. XVII. 20-1)*

kiçirek, (giçirek, kiçürek, küçürek) : Küçücük, küçükçe, daha küçük, ufarak, ufacık.

§ Ol dar yol içre yüz arşın yer kadar yürüdük, hattâ kim mağaraya çıktık, bir kiçirek كچرك dağ içinde ve ol dağı deniz kaplamış. *(Enb. XIV. 305)*

§ .. Ak ak uzun kökleri olur, sinir gibi berk olur, geç dökülür, ebemgömeci gibi kiçirek كچرك çiçeği olur.
(Yadigâr. XIV. 117 - 2)

Kamusundan kiçirekdürür كيچركدرر zemin
Arada bir noktadürür ol hemin
(İs. XIV - XV. 256)

§ Lokmayı kiçirek كچرك götüresin eveden çeyneyesin ki lokma hallola. *(Müneb. XIV - XV. 168 - 1)*

§ Mekke'nin kapısı ileyinde Şafiîler mihrabı önünde kiçirek كچرك kubbe içinde olur, kara taştır... *(Faza. XV. 34)*

§ Semender, dilküden kiçirek كچرك bir canavardır. *(Hay. XV. 104)*

§ Hal bu idi kim ol kavmin yaşta kiçireği كچيره‌ك idim. *(Kesir. XV. 310)*

§ Zerre deyü güneş içinde görünen begayet kiçirek كچرك toza derler, ya'ni andan kiçi nesne yoktur. *(Cinan. XV. 4)*

Mağrıbî geldi hem anda bir Arap
Giçirek كچرك bir mancımık itti acep *(Enveri. XV. 60)*

§ Delle eyitti: Ey ferzent, beni bilir misin ? Sen kiçirek كچيره‌ك idin, ben sizin evinizden çıktım Kâ'be'ye gittim. *(Ferec. XV. 479)*

§ Ev karanu ve hâli ola ve hem pâk ve giçirek كچرك ola... *(İrşad. XV. 273)*

§ Bir tuluğa günde içine bir giçirek كيچرك kapla nesne koyasın... *(Hazain. XV. 44 - 2)*

§ Kamişten küçürek كچورك ev eyledi, altına kül döküp çevresine taş kodu. *(Cev. Ah. XV - XVI. 97)*

§ Ol kalenin önünde bir kiçirek كچرك limancığı var. *(K. B. XVI. 769)*

§ Külbe كلبه [*Fa.*] : Attar dükkânının kaburcağı ve kiçirek كچرك höcre ve alacuk ve bezenmiş gerdek evi ve bucak. *(Ni'meti. XVI. 546)*

§ Mejen مژن [*Fa.*] : Kiçirek كيچرك kalkan ki ağacı olmaya. *(Deş. XVI. 280 - 1)*

§ Bugün üç kursa ya'ni giçirek كچرك etmek getirmiştim. *(Rahat. XVI. 102)*

§ Pâçeng پاچنك [*Fa.*] : Kiçirek كچرك derîçe ki ancak bir gözle bakılır. *(Caf. XVI. 13 - 1)*

§ Mengûş منكوش [*Fa.*]: Kiçirek كچرك küpe, şenf شنف mânasına. *(Cinas. XVI. 59 - 1)*

§ Kaf dağına varıcak çevresindeki kiçirek كچرك dağları gördü. *(Ta. Şahi. XVI. 10 - 2)*

§ ... Ay andan kiçirektür كچركدر ıraktan göründükleri için göze kiçi görünür. *(Ta. Şahi. XVI. 25 - 2)*

§ Kihter كهتر [*Fa.*] : Kiçürek كچورك. *(Sıh. Ac. XV. 27)*

§ Kih كه [*Fa.*]: Mânası kiçidir. Kihter كهتر [*Fa.*] : Mânası kiçirektir كچيركدر. *(Deka. XVI. 42 - 2)*

§ Sûtam سوتام [*Fa.*] : Az nesne ya'ni giçirek كچيرك ve çekerek. *(Şamil. XVI. 462)*

§ Asgar اصغر [*Ar.*] : Kiçirek كچرك. *(Müntehab. XVII. 2 - 2)*

§ Kihter كهتر [*Fa.*] : Kiçirek كچيرك. *(Nuh. Tuh. XVII. 77-2)*

§ Çâne چانه [*Fa.*] : Her hayvanın kiçireği كچركى. *(Nuh. Tuh. XVII. 179 - 1)*

kiçisinmek : Küçük görmek, istihfaf etmek.

§ Atası vefat ettikten sonra ol atası yerinde oturdu hilâfette, ve halk anı kiçisindiler كچسندلر. *(Kesir. XV. 158)*

kiçi yol : Patika.

Ulu yol şahsı ulu şehre yeder
Kiçi yol كچ يول dağlar arasına gider *(Man. Tayr. XIV. 276)*

kiçürek : → **kiçirek.**

kileçeri, (külçer) : Buğday içinde bulunan siyah taneler.

§ El-kasal القصل [*Ar.*] : ... Buğday içinde olan siyah daneler ki ana külçer كولچر derler. *(Ah. XVI. 817)*

§ El-ḫurri الخرى [*Ar.*] : Hububattan bir nevi habbe ismidir ki müdevver olur. Türkide hürle ve kileçeri كلهچرى dedikleri galle olacaktır. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 837)*

kilepe : Kelepçe.

§ Zencirler ve bukağılar ve kilepeler كلپهلر... *(Rahat. XVI. 346)*

kilimi suya bırakmak, (kilimi suya salmak) : Kötü bir durumu düzeltmek gayretinden vazgeçmek, işi oluruna bırakmak.

Bunu deyip öpüştülerdi delim
Çü suya bırakmışlar idi kilim صویه برقشلریدی کلیم
(Süh. XIV. 118)

Ayıplamanuz her ki aşka uya
Meseldir kilimin bırağur suya کلیمن براغور صویه
(Süh. XIV. 83)

Çıkarmış hablin elden ihtiyarın
Kilimin suya salmış صالمش صویه کلیمین neng ü ârın
(Hikmet. XV. 115)

kilimi suya salmak : → **kilimi suya bırakmak.**

kilindir, (kilindür) : Küçük testi, emzikli su kabı.

§ Yüz direm zeyt yağın katalar ve bir kilindürden کلندردن eksücek eski sarp sirke katalar. *(Yadigâr. XIV. 122 - 2)*

§ İki ağaç çırağ: 5, kilindir کلندر: 6, meşraba : 15.
(Sic. B. XV. 12, 158)

§ Kefşir کفشیر [*Fa.*] : ... ve kalay ile kurşunu karıştırırlar andan şarap zarfı kilindir کلندر düzerler. *(Deş. XVI. 119 - 1)*

§ Bülbüle بلبله [*Fa.*] : Kilindir کلندر ki içine şarap korlar...
(Deş. XVI. 310 - 2)

§ Karabe قرابه [*Fa.*] : ... ve kilindir کلندر ve büyük şişe ki zurefa-yı A'câm şarap sâfi olmak için anın içine sıkarlar.
(Deş. XVI. 243 - 1)

Meh gümüşten bir kilindirdir کلندردر güneş altun tabak
Anlarunla bu felek zeyneylemiş hum-hanesin
(Revani. XVI. 122)

§ Kefşir کفشیر [*Fa.*] : Lehim ve kalay, kurşun karışık ki andan kilindir کلندر düzerler. *(Caf. XVI. 131 - 1)*

§ Kemas کاس [*Fa.*] : Ağaç kilindir کلندر.
(Caf. XVI. 142 - 1)

§ Kefşir کفشیر [*Fa.*] : Lehim ve kalay ve kurşun karışık ki andan kilindir کلندر düzerler. *(Ni'meti. XVI. 520)*

§ ... Elli kilindir كلندر şıra aldım, bir bakraç aldım, bir çuval aldım dedikte... *(Sic. E. XVI. 152 - 1)*

Kilindir كلندر : bülbüle بلبله [*Fa.*] : top taşı: gülle, baş: ser, kelle : Kafa; düzd: uğru, derd: ağrı, böğürtlen: dirre, savaş: rez *(Genc. XVII.)*

kilindür : → **kilindir.**

kilit : Anahtar.

§ ... Eğer râz kilidin كلدن ana verip ve ol sırrın kapısın açar ise ol bapta kerem ve mürüvvet edip sohbet hakkın ve duz halâllığın saklayasıdır. *(Kel. XIV. 4)*

§ Dükeli dileklerin kilidi كلدى sır gizlemektir. *(Kel. XIV. 5)*

kilit dili : Anahtar.

§ Avrat eyitti: Bahçe susadı, durgıl suvar. Yusuf eyitti : Kilit dili دل كلت kimin elinde ise suvarmağa ol haklıdır. *(Enb. XIV. 244)*

kim : 1. Kimse.

Hasm eğer düşmen görür ise bizi
Kim ڪ görünmez bize illâ kendüzi
(Man. Tayr. XIV. 125)

2. Kimse ki.

Şu kim ڪ kendi âsâyişin gözetir
Ayağın kilimi kadar uzatır *(Süh. XIV. 197)*

Oğlu kanın o kim ڪ ki hâke karar
Bu muayyen ki ol size neyler *(Mîri. XVI. 89)*

3. Kimi, kimisi.

Kimiñ كك başına taç urur bahtten
Kimi toprağa indirir tahtten *(Ferh. XIV. 1)*

§ Sazlar çalınır, kim ڪم oynar, kim ڪم karsar. *(Anter. XIV. 529)*

Kim ک ekin eker kimi eyler nadas
Yıl başı ola pes ey hayrü'l-ünas
(Melhame. XIV - XV. 16 - 2)

Yoğ edüp kimi کیمی müebbed var eder
Nâre yakup kimi کیمی aşka yâr eder *(Vahdet. XV. 2 - 1)*

Devredelden cihanda çarh-ı felek
Kime که yimek bitidi kime که emek
(Yuz. Hamdi. XV. 88 - 2)

§ Kime namaz içün rahmet kılam, kime که yazukların anup inlediği içün, kime eyü sanusu içün.
(Tuh. Le. XV. 280)

Küllî âlem başın eğüp neyleyesin bilmeye
Kim ک ırakta kim yakında kim muazzep kim musâb
(Muham. XV. 311)

Savaşa Paşa dahi kıldı yarak
Kim ک turur at ile kim ک turur yayak *(Enveri. XV. 64)*

Kimi کیمی yoldan kor kime hâdî olur
Hayr ü şer Hak'tan dedikleri budur *(Beş. XV. 49)*

Efendilerde çoktur böyle işler
Kimi açuk boyar kim کیم gizli işler *(Güvahi. XVI. 23)*

Ardınca koşun koşun uşaklar
Ahvaline kim güler kim ağlar *(Fuzuli. XVI. 292)*

Kimi کیمی dünyada şadman eyler
Kimi کیمی ukbada kâmran eyler *(Fuzuli. XVI. 89)*

Kimin cennete irgüren kimin کین oda salan Allah
(Kuddusi. XIX. 175)

kim : Ki.

§ Bir ferişte viribidi kim کیم yeri götüre. *(Yüz. Ha. XIV. 9)*

§ Âyet ma'nisi budur kim ک Tanrı Tebareke ve Taâlâ eydür : Muti' olun ben Tanrı'ya. *(Enb. XIV. 1)*

Olar kim ک cihandan sefer ettiler
Yerinde sözü kodular gittiler *(Ferh. XIV. 3)*

Kanı kimse kim ک bile söz kıymetin
Ya kişi ki âli duta himmetin *(Süh. XIV. 21)*

§ Yakın yerdeki çerimiz kim ک, Yezid bin Ebisüfyan birle biledir, oları tizlegil. *(Fütuh. XIV. 67)*

§ Dükeliniz tanık olunuz kim ک ol cemi'-i mali kebin maslahatı içün aldım. *(Si. Da. XIV. 269)*

Seninle giderem kanda gidersen
Bile tadam neyi kim ک sen tadarsan *(Işk. XIV. 204 - 2)*

Her kime kim ک yâr ya kardaş direm
Kamudan anın etin yavlak yirem *(Man. Tayr. XIV. 119)*

§ Şol kadar gazap itti, ağduk baktı kim ﻛﻢ ödü sıdayazdı. *(Anter. XIV. 2, 328)*

§ Ben varayın, andan haber alabilesi olursam, bellü bilin kim ک gerü gelmezem. *(İhlâs. XIV. 276)*

§ Bilgil kim ﻛﻢ bu kitab-ı şerifi düzmekliğe bâis ne oldu ? *(Müneb. XIV - XV. 1 - 2)*

§ Bizlere böyle öte beri gönderin kim ک çöplenip dua idelim. *(Hamza. XIV - XV 35, 54)*

§ Amma bundan sonra bilgil, bu Âdem oğlanlarının nefisleri, kim ک vardır, dört kısma münkasimdir. *(Müz. XV. 1)*

§ Ol vakıt kim ک Âdem yaratıldı. *(Ac. A. XV. 9)*

Korkarım kim ﻛﻢ sana te'sir ede ahım gitme gel *(Mihri. XV. 137)*

§ Ol kimdir kim ک benim kapım kaktı, ana kapı açmadım; ya kimdir kim bana dua kıldı duasın kabûl etmedim. *(Cennet. XV. 50)*

§ Gördü kim كوردیکی curaca, hıraca, hafifçe bir kimesnedir. *(Müslim. XV. 13, 38)*

Biri nabzın tutar kim ki nice oynar
O biri hayf deyü özü göyner *(Ravza. XV. 43)*

Şu yıl kim ki salmayalar Çin'e tartuk
Turabilmez dahi ol yerde mahluk *(Hikmet. XV. 204)*

§ Çün bu sevapları bildin, gel bu gez bunu bil kim ki bu sûrenin evvelini... *(Enfes. XV. 1)*

§ Amma Hak Taâlâ dileği ol idi kim ki anların mağaralarının ağzı berkine. *(Leys. Ar. XV. 785)*

§ Ben revâ görmezin kim kim anın gibi mürdardan ötürü sen ayruksıyasın. *(Tuh. Le. XV. 185)*

Dedi can kim ki şecâat budur ey ten
Ki bunları basasın er gibi sen *(Tazarru. XV. 73)*

§ Ol vakıt kim وقتکی Sadık kapıdan içeri girdi, bir ejderha bile girdi. *(Tez. Ba. XV. 7)*

Sanmanuz kim ki kocalık büktü belin Zati'nin
Nakd-i ömrünü yitürmüş eğilip anı arar *(Zati. XVI.)*

Âlemde zehi tali'-i ferhunde anın kim ki
Bir sencileyin yüzü gün alnı kameri var *(Nizami. XV. 22)*

§ ... Ayda bir kez bağa iner. Çağırırlar kim ki: vay ana kim ki Fahrünnisa'nın gözü tuş ola, dirler. *(Ferec. XV. 448)*

§ ... Şol şart üzere kim kim üç ayda bir kıstına iltizam göstere. *(Sic. K. XV. 1, 263)*

§ Vaktı su içmeğin ol vakıttır kim ki gıdâ sinmeğe yönelmiş ola. *(Hazain. XV. 33 - 1)*

Güğül bağladı andan ol şükûfe
Kim ki andan toptoludur Yezd ü Kûfe *(Çeng. Dâi. XV. 231)*

§ Secdeden gerü kalkmağın ma'nisi oldur kim ki ölüp toprağ olduğumdan sonra... *(Güzide. XV. 45)*

§ ... Ben dahi reva görmezin kim کیم davarını eksiğe isteyem. *(Tez. Ün. XV. 150 - 2)*

Senden beni cüda gören eyle sanır kim کیم ol
Canı teninden ayrı düşen kuru gevdedir *(Dâi. XV. 33)*

§ Od üstüne koyalar şöyle kim ک od tancıranın dört yanına çıkmaya, ılıcak od ile kaynatalar. *(Akr. XV. 302)*

§ Firişteleri dahi günilemezven, anı günilerven kim کیم anasından doğmadı. *(Tez. Ün. XV. 52 - 2)*

§ Nice âşıktır kim ک peygamber tapusuna gelmeğe evmedi. *(Tez. Lâ. XV. 25 - 2)*

§ Ol lokmayı, kim ک fil içün düzdünüz, karınca kursağına nice sığa ? *(Tez. Ün. XV. 17 - 2)*

§ Gördü kim ک bir koca, beli bükülmüş, gözünden yaş akar. *(Cev. Ah. XV. 648)*

Mesnevi kim ک vahdete âyinedir
Ana bah kim bilesin ayı nedir *(İbrahim. XV. 21 - 2)*

Gördü kim ک uçmağa döndü dürlü ziverle zemin *(Mesihi. XV. 4)*

Her kimin kim ک aşkı var cahil değil
Zira her müşkil ana âsandürür *(Eşrefoğlu. XV. 8)*

§ Nice kim ک arslan, hayvanlar arasında heybetli olduğu gibi... *(Cev. Ah. XV - XVI. 16)*

Reşk etme ömr ü devlet-i dünyaya Bakıyâ
Kim ک hâb-ı gaflet içre hayal-i muhaldir *(Baki. XVI. 114)*

Yarattın halkı kim ک seni bileler
Bilip seni sana kulluk kılalar *(Şeh. Ş. XVI. 1)*

Riayet-i taraf-ı müstakimden nice kim ک
Olur husul-i makamat-ı Cennetü'l-Me'vâ *(Fuzuli. XVI. 11)*

§ Âb-ı neşat آب نشاط [*Fa.*] : Erlik suyu kim ک imrenmekten gelür, mezi mânasına. *(Deş. XVI. 175 - 1)*

Kime kim ک Çalap vermeye, bayımaz
Anındır anın vergi hep çoğ u az *(D. B. XVI. 229)*

§ Ol bülbülün âdeti her zaman bu oldu kim اولدیکم gice oldukta gelip Süfyan'ın sâkin olduğu evde Süfyan ile bile düneyip gündüz oldukta gidip... *(Rahat. XVI. 283)*

Ateş-i haddinde kim ک hüsnün buhur eyler sepend
Hüsnüne tâ kim yavuz gözler irürmeye gezend
(Akşi. XVI. 81)

Diler kim ک koya pusu gice ile
Meseldir erlik on dokuzu hiyle *(Hadidi. XVI. 60)*

Bir serve mâil oldu gönül şahbazı kim ک
Tûba vü Sidre ana nazar bir budak değil
(Yahya Bey. XVI. 141)

Ey garik-ı bahr-i ısyan yüzün ol dergâha ur
Kim کیم anın bir katra fazlı bin cihan cürmünü yur
(Hüs. Dil. XVI. 129)

§ Deneyevüz görevüz kim ک kankısı ahsendir amel yönünden. *(Zad. XVI. 180)*

§ ... Mercûdur ki bizim merhum Rüstem Paşa evkafı kim کیم yonca çayırıdır, kimin üzerindedir ?
(Sic. A. XVI. 4, 610)

Bilmezem ben neyledim şol gamze-i hunrizine
Kim ک bizimle dostum kanlı bıçaklı yağıdır
(Revani. XVI. 19)

Kâkülündür tuğ-ı müşkin kaametin simîn alem
Beğlenirsen yaraşır kim ک hüsn ili sultanısın
(Revani. XVI. 108)

§ Şehit ol kişidir kim ک anı müşrikler katletmiş ola.
(Ter. Kurt. XVI. 73)

§ Bîçareyi sinlesi şöyle kısa kim ک iyeğülerin biri birine geçire. *(Ta. Şahi. XVI. 78 - 2)*

§ Şol hayvan kim ک suda dirlik eyler... *(Ter. Kurt. XVI. 31)*

Yolca giden müsafir kasr u sarayı neyler
Tahtı vü tacı nitsün şol kimse kim ﮐ konuktur
(Nihani. XVI. 33)

Vefadâr oldurur kim ﮐ cana kalmaz
Nider sim ü zer ü mercana kalmaz *(Letaif. XVI. 85)*

Dedi kim ﮐ ey cemâat nice gündür
Eşeğim yitti bağrımda dövündür *(Güvahi. XVI. 99)*

Saltanat tacın giyürse baht mağrur olma kim ﮐ
Nice sultan börkün almıştır beğim bu rûzgâr
(Ârifîn. XVI. 35)

Senin vaktını hâr kim ﮐ hoş eder
Oda ur gülü bir etek olsa ger *(Nigâ. Ter. XVII. 140-2)*

Didi kim ﮐ tazeliğim çağında
Bir gülün bülbül idim bağında *(Atai. Ha. XVII. 46)*

Bûydan hoş, renkten pâkizedir nazik tenin
Beslemiş koynunda gûya kim gül-i ra'na seni
(Nedim. XVIII.)

Ol kadar çalış ana kim ﮐ kalbinin bendin çize
(Kuddusi. XIX. 179)

kim bilür vardır : Bilen kim vardır.

§ Dediler ki atan kimdir, atanı kim bilür vardır ﮐ بلور واردر.
(Leys. Ar. XV. 790)

kime gerekse : Her ihtiyacı olana.

§ Benim rahmetim ibadet ve tâat edenleredir, kime gerekse كه كركسه değildir. *(Cinan. XV. 52)*

§ ... Eyitti: Ey âzade-i mert, sen benim yöreme yörenme, zira, bir kimesnenin mülkiyem, sanma kim kime gerekse كيمه كركسه el verem, hiyanet idem. *(Ferec. XV. 282)*

kimerde : Bazan, ara sıra.

Bu Nazmi'nin ki sen iki gözüsün
Kimerde كرده bâri bir bak ana Ahmed *(D. B. XVI. 71)*

Olur dil şem' veş handan kimerde كرده
Turup olur yine giryan kimerde كرده *(D. B. XVI. 175)*

Kimerde کرده kemerde belirsiz olur
O yârin ki bir kılca yoktur beli *(D. B. XVI. 205)*

kimerse : Kimse.

§ Sen kendi tabiatın dileğiyle hiç kimerseyi کرسی tabiat kuyusundan kurtaracak değilsin. *(İrşad. XV. 128)*

kimesne, (kimsene) : Kimse.

Buların şahtan korkusu yoktur
Kimesne کسنه beğenesi husu yoktur
(Yunus. XIII - XIV. 28)

Ol neseyi kim kimesne کسنا bulmadı
Ol kim anı buldu canı ölmedi *(Velet. XIII - XIV. 78)*

Sen aydınlığı ol kimesneden کسنادن um
Ki içinde sûz ola niteki mum *(Ferh. XIV. 44)*

Senin gibi bir kimsenem کسنم var iken
Dün ü gün bana mûnis ü yâr iken *(Süh. XIV. 118)*

Şah anı meğer bir gece okudu
Ki katında hiç kimsene کسنه yoğ idi *(Süh. XIV. 26)*

Çü tama çıkıp kimsene bakmadı
Gözüm yaşı yer komadı akmadı *(Süh. XIV. 78)*

Dedi Ahmet Harami ben varayım
Kimesne var mı bu köşkte göreyim *(Dah. XIV. 29)*

Men arefna tanıyan nefsini ol kimsenedir کسنه‌در
Bildi Rabbini anın adını insan dediler *(Nesimi. XIV. 70)*

§ Anın kilidinin miftahı mürsel peygamberler eli idi, artuk kimesneler کسنه‌لر açmağa kaadir değillerdir.
(Si. Da. XIV. 38)

§ Bir kimsenede کسنه‌ده kim rutûbetler ola ufûnet peydâ eder.
(Yadigâr. XIV. 5 - 1)

§ Kimesne کسنه kendi kuluna duru mu gelür.
(Tebareke. XIV. 21 - 1)

Kimsenem کسنم yok nem varın sana yazam
Avrat alam sana hanüman düzem *(Man. Tayr. XIV. 199)*

Kimsene کسنه kim yalnızın girdi yola
Yolunu iltemedi ol menzile *(Ga. XIV.)*

İşine kimsene کسنه hergiz karılmaz
Yoluna kendi emrinsiz varılmaz *(Hurş. XIV. 1)*

§ Ahir zamanda hanlık gerü Kayıya değe, kimesne کسنه ellerinden almaya. *(Dede. XIV. 3)*

Kimsenem کسنم yoh senden özge yâ İlâh *(Ruşeni. XV. 203)*

Kimseneye کسنه‌یه bakmaya hor u hakir
Halka gani baka özüne fakir *(Ruşeni. XV. 103)*

§ Bir garip keleci ziyade etti kim kendüden gayri kimesne کسنه dememiştir. *(Kesir. XV. 25)*

Kimesne کسنه vermeye kimesneye nur
Çekile ortalık yerlerine sur *(Tennuri. XV. 199)*

Sen dahi irür gönüllere safa
Kılmagıl kimseneye کسانیا cevr ü cefa *(Anasır. XV. 411)*

§ Benim şefâatim ol günahlı âsi kullaradır kim kimesnesi کسنانی olmaya şefâat edecek. *(Cennet. XV. 292)*

§ Gördü kim curaca, hıraca, hafifçe bir kimesnedir کسنه‌در. *(Müslim. XV. 13, 38)*

Bir gırî koptu ki feryad-ı guzat
Göğe çıktı, kimsene کسنه ummaz necat *(Enveri. XV. 33)*

Dahi yapılmaya yerine bir köy
Beşerden vermey'anda kimsene کسنه oy *(Hikmet. XV. 591)*

Var idi bir kimesne کسنه adı Şeddad
İrem oğlu idi vü dedesi Âd *(Hikmet. XV. 145)*

§ Şol kimesne کسنه ki arı abdest alıp ezandan öndin cemâate gelse... *(Delil. XV. 43)*

Salâtine ben idim avda maksut
Veli benden kimesne کسنا etmedi sûd *(Çeng. Dâi. XV. 246)*

Ol hakikat şem'ini göz görmedi
Kimsene کسنه anın nişanın vermedi *(İbrahim. XV. 21 - 1)*

Çün hüsn ü letafettedir ol Yusuf-i sâni
Hiç kimseneye benzedimez kimsene کسنه anı *(Dâi. XV. 29)*

§ ... Kendüyi kimesneden کسنەدن yeğ görmeye.
(Tez. Ün. XV. 131 - 1)

§ Bir kimesne ol köyün taşra kenarında dam yapmak için kerpiçlik balçık eyler. *(Bektaş. XV. 153)*

§ Bir kimesne کسنه komşusundan ve ya bir dostundan bir altun, ya bir akça almaya. *(Cev. Ah. XV. 48)*

Fesahat birle ger gelseydi Sehban
Demezdi kimsene کسنه bakınca insan *(Mih. XV. 29)*

Bunda kimesne کسنه kalmaz gelen gider eğlenmez
Yol düşvar korku katı işini bunda bitir *(Eşrefoğlu. XV. 44)*

§ Bir gün Sadık katına bir kimesne کسنه geldi, eyitti...
(Tez. Ba. XV. 11)

§ Hiç kimesnei کسنهٔ yermeyüp her kişiyle muâşeret ede.
(Maârif. XV. 178)

§ Gördüler kim Ebulkasım yoktur... Hâdimleri istediler, kimesne کسنه bulamadılar. *(Ferec. XV. 19)*

§ Gördü ki meydana kimesne کسنه girmez.
(Saadet. XV - XVI. 175 - 1)

§ Münacat eden kimesneniñ کسنەنك dili arı gerek gıybetten ve nemimeden ve... *(Cev. Ah. XV - XVI. 36)*

Vâkıf-ı sırr-ı sühan kimsene کسنه yok senden gayr
(Fuzuli. XVI. 61)

Benim aynim görenlerde demez bir kimse nem yoktur
Veli rahmedip ol yaşı siler bir kimsenem کسنم yoktur
(Zati. XVI. 130)

Senin devrinde nâhak bir kimesne کسنه içmedi kanı
(Zati. XVI. 12)

§ Ya'ni gûl kimesneyi کسنه‌یی idlâle kaadir değildir.
(Men. Av. XVI. 36)

§ Bî بی [*Fa.*] : ... Bîkes'in mânası kimesnesizdir کسنه‌سزدر .
(Deş. XVI. 367 - 2)

§ Hiç bir kimesne کیمسنه kapısını açıp dahi benim ile alı satı eylemedi. *(Rahat. XVI. 128)*

Ve liykin kimsene کسنه bilmez nedür ol
Edemedi bu sırra hiç kes yol *(Yuz. Şems. XVI. 47)*

§ Bu hizmete keşefden, ya'ni kaplubağadan gayri kimesne کسنه fehmetmezem. *(Şeref. XVI. 210)*

§ Ve beğlerbeğilik dört kimesneniñ کسنه‌نك yoludur.
(Kanun. Os. XVI. 14)

§ Bir kimesneniñ کسنه‌نك bir altundan düzülmüş nesnesi zayi' olsa... *(Tibr. XVI. 87)*

§ Bir Kazvinî kimesne کسنه yaz ıssısında Bağdat'tan gelirmiş...
(Rav. Ah. XVI. 173)

§ ... Ben dahi zikrolunan kimesneleriñ کسنه‌لرك kefaletlerin kabul edip tarih-i sicilden iki yüz yetmiş gün va'de verdim.
(Sic. A. XVI. 4, 10)

§ Mezburân kimesnelerüñ کسنه‌لروك yemeklerin ve aşların bişirir idim. *(Sic. K. XVI. 5, 289)*

Nigâr hattını gizler müdâm zülfü ile
Kimesne کسنه anı göremez yılan ayağıdır *(Revani. XVI. 51)*

§ Meselâ, bir kimesne کسنه bir kâfir katleylerse soygunu anın olsun diye. *(Ter. Kurt. XVI. 228)*

§ Sizden öndin üç nefer kimesne کسنه bir yere giderlerdi.
(Mevahib. XVI. 171)

Üşenme hiç ödenmez borc olmaz
Kimesneniñ کسنه‌نك hakı kimsede kalmaz *(Güvahi. XVI. 91)*

§ Kavmini da'vet eyledi, kırk kişiden artık kimesne کسنه uydurmadı. *(Ta. Şahi. XVI. 85 - 1)*

§ Kendim gördüm bir kimesne کسنه kafası üzere çalkoyun yatur. *(Zehr. XVI. 42)*

Dimese ol düşleri ihvanına
Kimsene کسنه kastetmez idi canına *(Zehr. XVI. 36)*

§ Kes کس [*Fa.*] : Kimesne کسنه. *(Şamil. XVI. 255)*

Ah etme na'l-i esbi nişanın görüp dilâ
Şayet kimesne کسنه işite yerin kulağı var *(Ârifîn. XVI. 290)*

§ ... Ve menbaına bir kimesne کسنه yol bulmuş değildir. *(Hüs. Dil. XVI. 11)*

Kılalar hizmetini gece gündüz
Tapudan kimsene کسنه çevirmeye yüz *(Şeh. Ş. XVI. 1)*

§ Hiç ilm isteyü kancasa gittiğin kimesne کسنه bilmez idi. *(Enb. XVI. 2)*

§ Bir tarlanın mutasarrıfı yabanda iken bir kimesne کسنه ol tarlanın üzerine izn-i sipahi ile bina ihdas eylese... *(Os. Kanun. XVII. 60)*

Zevk-ı tâatla kimesne کسنه hal-i aşkı anlamaz
Talib-i sadık isen belinde zünnar olmasın *(Niyazi. XVII. 76)*

§ Kes کس [*Fa.*] : Kimesne کسنه. *(Nuh. Tuh. XVII. 93 - 2)*

§ Bunda biraz hak-nâşinas kimesneler کسنه‌لر vardır ki... *(Kâni. XVII - XVIII. 226)*

§ Ked کد [*Fa.*] : ... Şahs mânasınadır ki Türkide andan kimesne کسنه ile ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIV. 474)*

kimi : Kimisi, kimisini.

Kimi oğul u kimi kız kurtarur
Kimi کیمی mâlin ü tavarın kurtarur *(Tebareke. XIV. 16 - 1)*

Su yağışuben çıktı hayvan öğüş
Kiminin yüzü it, kimin başı kuş *(Süh. XIV. 222)*

§ Rast geldiklerin kimin کیمین bastırma, kimin keşkeş, kimin eşki aş idüp... *(Hamza. XIV - XV. 37, 50)*

§ Kimi کی Sıratı kucaklamıştır, cehennem odunun çavgını anı yakmıştır. *(Cev. Ah. XV. 822)*

§ Her bir endam, nenin gibi gıdâ gerekse kimine کنه balgamlı, kimine safralı, kimine sevdalı, pes dükeli a'zaya gıdâ ciğerden bahş olur. *(Hazain. XV. 60 - 1)*

Geyiceğün sütünü sağar idim
Kimin کین yirler kimini کینی satar idim *(Ravza. XV. 100)*

Kuru yerleri gülistan edersin
Kimin کن bahçe kimin bostan edersin *(Anasır. XV. 400)*

§ Kiminiñ کنك yas u kiminin düğünü idi. *(Selim. XVI. 8)*

Çizginüp dün gün felektir devreder
Kimine کینه mihr ü kimine cevreder *(Budın. XVI. 5)*

Ger alırsan nidelim çek anâsın
Kimi کی kızın sever kimi anasın *(Güvahi. XVI. 112)*

Kimi کیمی der ki sefer mübarektir
Gerçek erler kelâmı gerçektir *(Atai. Ha. XVII. 25)*

kimince : Kimi, kimisi.

§ Sügü sinanları birle sineler söktüler, kimincenün کنجه‌نون gözlerine sançtılar. *(Fütuh. XIV. 47)*

§ Kimincesi کنجه‌سی Sur şehrine vardılar. *(Fütuh. XIV. 95)*

kimiñ eksüği : Kime ne gerek, kimin nesine lâzım.

Sahibi çün fevt olucak kim vara
Kimiñ eksüğidir کیمك اکسوکیدر ol harcı göre *(K. B. XVI. 31)*

kimiñ iki : Kimin ki, kimin ola.

Kızların biri görüp dedi be ba
Kimiñ iki کیمك ایکی bu kınalı parmak *(Atai. Ha. XVII. 99)*

kimnon : Kimyon.

Kimnon کنون : Zire زیره [*Fa.*] : karanu: tîre *(Genc. XVII. 40)*

kimse : Kim olsa.

Aşaklık edegör ü öğünü der
Aşak budağın yemişin kimse کسه yer *(Ferh. XIV. 44)*

kimsemiz : Hiç birimiz, bizden hiçbir kimse.

§ Geldiler gemimizi çektiler kıraka getürdüler, kimsemiz کیمسز telef olmadı. *(Yüz. Ha. XIV. 166)*

§ Yılan belirsiz oldu kimsemiz كسمز bilmedik kancaru gittiğin. *(Kesir. XV. 96)*

kimsene : → **kimesne.**

kimseniz : Biriniz, herhangi biriniz.

Eğer kimseñize كساكزه kıldımsa bir güç
Ya sâdır oldusa benden birez suç *(Işk. XIV. 265 - 1)*

kimsesi : Hiç biri.

§ Ol gevheri... göklere ve yerlere ve dağlara arzeylediler kimsesi كيمسەسى anı saklamağa boyun tutmadılar. *(İhlâs. XIV. 138)*

kin biçmek : Kin beslemek, öç almaya hazırlanmak.

§ Bu sebepten Anter'e gayette gazap idüp kin biçerlerdi كين بيچرلردى. *(Anter. XIV. 2, 750)*

kin dartmak : Kin gütmek.

§ ... Oğlum senin yavrunu öldürdü ve sen benim oğlumun gözün çıkardın, arada ayruk nesne kalmadı benim sözüme inangıl şol can eridici ayrılığı ihtiyar kılmagıl ve bilgil kim ben kin dartmağı كين درتمغى ve öç almağı erenler rûzgârının ayıplarından sayarven. *(Kel. XIV. 149)*

kinini ödemek : Kinini yatıştıracak bir karşılıkta bulunmak.

Nehre : göveç, altun : zer, süksün : hireh, göğüs : ber
Kinin ödemek كينين اودەمك : keyfer كيفر [*Fa.*], eş : yâr ü yarın : ferda *(Genc. XVII. 44)*

kin irkmek : Kin ve intikam hissi beslemek.

§ Durmayıp birbirine kin irkerdi كين اركردى. *(Anter. XIV. 61)*

§ Kîn-tûz كينتوز [*Fa.*] : Kin irkici كين ايركيجى ve ceng idici. *(Deş. XVI. 135 - 2)*

kip : Muhkem, iyice.

Dakuptur her biri boynuna bir ip
Buların ucu sende bağlıdır kip كيب *(G. Ra. XV. 42)*

kirde : Tandır ekmeği, pide.

§ Kirde كرده etmeği gıdâsı azraktır ve dükeli ekmeklerden yeynirektir. *(Edviye. XIV. 5)*

§ Eğer ununda kirde کرده eyleseler. *(M. Bay. XIV. 99)*

§ Her gün ana iki balık verirler idi kaçan gecelese bir balığın bir kaç kirdeye کردیا değşürür idi ve birisin söğülüp ol kirdeler ile کردلر له yer idi. *(Enb. XIV. 673)*

§ Bir kirde کرده üstünde zeytin, ikincisi üstünde kereyağı, üçüncüsü üstünde bal, dördüncüsü üstünde peynir.
(Enb. XIV. 840)

Eser kılmaz söz ol yerde ki yok dert
Pişemez kirde کرده tennur olucak serd *(Işk. XIV. 151 - 2)*

Kirde : کرده rağif رغیف [*Ar.*], arı : nazif, doymak : şiba' mâ' : su
(Fer. XIV. 13)

§ Her kimse kim günde bir kirdeye کرده یه kani' olsa kalan arzularında dahi ancılayın kani' olur.
(Müneb. XIV - XV. 115 - 2)

§ Her gün bir dirgi içinde yirmi kirde کرده gelürdü.
(Kab. XV. 53)

§ Malik ibni Dinar'ın nefsi nice yıllar ısıcak kirdeyle کرده یله paça diledi, vermedi. *(Müz. XV. 27)*

§ ... Açtı gördü, içinde yedi balık ve yedi kirde کرده ve birez sirke ve birez tere ve tarhun var. *(Kesir. XV. 139)*

§ Diyar-ı Mısrıyye'de katı kızlık oldu, on iki bin kişiye on iki bin kirde کرده sadaka eyledi. *(Kesir. XV. 286)*

§ Er-rağifü الرغیف [*Ar.*] : Kirde کرده dedikleri etmek.
(Terceman. XV. 360)

§ Ol kişi ol gün oduna gitti, iki kirde کیرده bile aldı.
(Hay. XV. 13)

§ Şol kimse ki hal-i hayatında bir kirde کرده tesadduk eylese öldükten sonra bin dirhem tesaddukundan efdaldir.
(Delil. XV. 65)

Kimi dâne diler kimisi zerde
Kimi çörek diler kimisi kirde کرده *(Tazarru. XV. 121)*

§ Üveys radıyallahü anh bir kez üç gün temam nesne yimedi... gördü kim bir koyun gelir, bir ıssı kirde كرده ağzında dutmuş, Üveys önünde kodu. Üveys yüzün döndürdü ve eyitti: Kimseden kapmış ola. Ol söyledi ve eyitti kim: Ben şol padişah kuluyam, sen anın kulusun, algıl işbu Tanrı verdiği rızkı. *(Tez. Ba. XV. 31)*

§ İki kirdeyi كرده‌يى dahi ol dervişe verdi. *(Tez. Ün. XV. 40-1)*

§ Lâş لاش [*Fa.*] : Kirde كرده misal etmek. *(Cinas. XVI. 62 - 1)*

§ Bir kirdeden كرده‌دن gayri nesne yoğudu. *(Rahat. XVI. 111)*

§ Selâıt سلائط [*Ar.*] : Furundan çıkmış uzun pideler ve kirdeler كرده‌لر. *(Bab. XVI. 1, 218)*

§ Girde كرده [*Fa.*] : Altı mânası var. 1, ma'ruf yufka etmektir. Türkide kaf-ı Arabi ile kirde كرده derler. *(Bürh. XVIII - XIX. 521)*

§ Es-salâıt السلائط [*Ar.*] : Bazlamaç ve kirde كرده ta'bir olunan etmeklerin büyüklerine denir. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 482)*

kiren : Kızılcık.

§ Ez-zu'rur الزعرور [*Ar.*] : Ve dahi kızılcık dedikleri dağ yemişi meşhurdur... Ba'zılar kiren كرن derler. *(Ah. XVI. 468)*

kirevet : → **kerevet.**

kiri : 1. Ücret, karşılık, mükâfat, ecir.

§ ... Bir baş yülüyücü kim kendi işinde üstat olmaya ve kişilerin başını mecruh kıla ve kiriden كردن mahrum kala. *(Kel. XIV. 192)*

§ Mellâh sulh edüp gemi kirisin كريسن bağışladı. *(Güls. XV. 43)*

§ Ol zaman ki Peygamber Aleyhisselâm Mekkeyi yapıp fariğ olduysa, eyitti ki: Yâ Rap her iş işleyenin kirisi كرس vardır, benim dahi işimin kirisi كرس var mıdır dedi. Hak Taâlâ ayıttı : Naam, vardır; sen dahi amelinin kirisin كرسن benden dile. *(Faza. XV. 25)*

§ Kuş kanadına kiri كرى istemez. *(Ata. XV. 28)*

Sevkend : and u pâ-müzd : ayak deri, kiri كرى : müzd مزد [*Fa.*]

Yan : nezd ü müşteri : müzd, bûs : öp, hamuş : epsem *(Genc. XVII. 49)*

2. Kira.

§ ... Ol yeğrektir kim geri dönem, bir kezden alam gidem. Bu resme fikir kılup gölükler kiriye كريه duttu, malı yükletti kendüden öndin evine gönderdi. *(Kel. XIV. 9)*

Bu dükkânı ki sen aldın kiriyle كريله
Sakın issine tapşırma kiriyle *(Ga. Ra. XV. 153)*

§ Kira كيرا [*Fa.*] : Kiri كرى. *(Şamil. XVI. 495)*

kirici : Gündelikçi, işçi.

§ Ve hakaret göziyle şâgirtlerine ve kiricilerine كرجيلرنه ve dervişlere bakmayalar. *(İrşad. XV. 511)*

§ Müzdûr مزدور [*Fa.*] : Kirici كيريجى ve ücret alıp iş işleyici. *(Şamil. XVI. 516)*

kirimek : İnadetmek.

§ Şol kirimiş كرمش deve gibi kükrer. *(Fütuh. XIV. 501)*

kirişleme : Döşeme ve tavan tahtaları üzerine çivilenmek üzere enine konan kalın direk.

§ El-ârıza العارضة [*Ar.*] : Kârgir binalarda kirişleme كريشلمه ta'bir olunan kalın direğe denir ki arkuru konup dane ve hatıl dedikleri direkler anın üzerinde tertip olunur. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 428)*

kirkit : Halıcılıkta düğümleri ve atkıları sıkıştıran tarak.

§ Vefre وفره [*Fa.*] : Cüllâhlar âletlerinden bir âlettir küci derler ve kirkit كركت ki halı dokuyacak âlettir. *(Ni'meti. XVI. 626)*

§ Vefre وفره [*Fa.*] : Bir âlettir cüllâh âletlerindendir. Kücü ve kirkit كركت derler, anınla çuval ve kalı dokurlar. *(Deş. XVI. 357 - 1)*

§ Vefre وفره [*Fa.*] : ... Ve kirkit كركت ki halı dokuyan âletidir. *(Caf. XVI. 174 - 1)*

§ Vefre وفره [*Fa.*] : Küçü ve kirkit کرکت ki anımla kilim ve çul ve halı dokurlar. *(Cam. Fa. XVII. 104)*

kirlik : Kâğıdı mühürlerken altına konan kâğıt.

§ Pestereg پسترك [*Fa.*] : Alçağrak ve gerirek ve kirlik کیرلك ki kâğıdı mühürlerken altına kodukları kâğıt. *(Ni'meti. XVI. 146)*

§ Pestereg پسترك [*Fa.*] : Kâğıt mührelerken altına kodukları kirlik کیرلیك. *(Deş. XVI. 190 - 1)*

kirmen, (kirman) : Elde yün eğirdikleri alet.

§ Ed-derrare الدرارة [*Ar.*] : Yün eğirdikleri âlete denir ki Türkmen taifesi kirmen کرمان ta'bir ederler. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 855)*

kirpiği kurumamak : Göz yaşı kesilmemek.

§ Miskin karıcuk, ölünce kirpüğüñ kurumaz کرپوکلك قورمز. *(Anter. XIV. 407)*

kirpik çatmak : Göz yummak, uyumak.

O gece subh olunca yatmadılar
Seher olunca kirpik çatmadılar کرپك چتمدیلر
(Şeh. Ş. XVI. 82)

kirpikle harman süpürmek : Gerçekleştirilemeyecek işe girişmek.

Kirpiğiñle süpürme gel ḫarman خرمن کرپککله سپرمه کل
(Mîri. XVI. 70)

kirtinmek, (kirtünmek) : Tasdik etmek, iman etmek, inanmak.

§ Mesih milletine kirtinesin کرتناسین. *(Fütuh. XIV. 56)*

§ Ben işittim ki sen müslüman oldun, müslümanlar dinine girdin, milletlerine kirtindiñ کرتندك. *(Fütuh. XIV. 56)*
Va'de şimdi oldu kim mü'min olam
Dinine kirtinem ü کیرتینمو muhsin olam *(Fütuh. XIV. 109)*

§ Havari bulara yer gök ve ahiret haberin söyledi, hattâ kim ol yiğitler kamusu iyman getirdiler ve ana kirtindiler کرتندیلر. *(Enb. XIV. 889)*

§ Ol kişi kim Ecep meliki anı Ba'lebek'e beğ eylemiş idi, ol kişi İlyas'a iyman getirdi ve kirtindi کرتندی. *(Enb. XIV. 523)*

Ya'ni her kim, kime kirtindi كرتند temam
Anın ile okunısar ves-selâm *(Ga. XIV. 60)*

Ettiler kirtindik كرتندك ol bir Tanrıya
Hem sana iyman getidik bîriya *(Ga. XIV. 315)*

§ Ey mü'min dilin ile lâilâhe-illâllah Muhammedün resûlullah di, şer' kılıcından, esirlikten, haraç vermekten kurtul; gönül ile kirtin كرتن kahrdan kurtul, amele getür hışmdan kurtul. *(Tuh. Le XV. 212)*

§ Kirtündükleri كرتندكلر lâilâhe-illâllah'ı gövdeleriyle amele getürmeyince hışmım kılıcın kınına katmazın. *(Tuh. Le. XV. 212)*

kirtlik : Gırtlak başı, hançere.

§ Melâje ملاژه [*Fa.*] : Kızılünük ve tamak ve dilcik ve kirtlik كرتليك. *(Ni'meti. XVI. 581)*

§ Ḫorusçe خروسچه [*Fa.*] : Gelû, yâni boğaz ve kirtlik كرتليك. *(Ni'meti. XVI. 279)*

§ Ḫorusçe خروسجه [*Fa.*] : Gelû, boğaz kirtliği كرتليكى. melâze mânasına. *(Caf. XVI. 53 - 2)*

§ Ḫorusçe خروسچه [*Fa.*]: Boğaz, gelû mânasına ve kirtlik كرتليك. *(Deş. XVI. 321 - 1)*

kirtü : Gerçek, hakikî, sahih, doğru, hak, sadık.

Kirtü كرتو dirlik ecelsiz ölmektir
Tanrı birle hemişe olmaktır *(Veled. XIII - XIV. 48)*

§ Cenda' ibni Ömer ki, Semud'un ulusu ve reisi idi eyitti : Yâ Salih işbu kayadan bizim içün bir besireğe benzer yüklü on aylık butlacı deve çıkargıl ve ol kaya dağdan ayrı bir yalınız kaya idi, eğer böyle işler isen kirtü كرتو bilevüz ve iyman getirevüz. *(Enb. XIV. 127)*

Biz ana kirtü كرتو inandık sıdkıle
Kim bize yarın şefâat ol kıla *(Ga. XIV. 17)*

Yâr ile vardı yolu doğru varan
Yârı elden komadı kirtü كرتو eren *(Ga. XIV. 2 - 287)*

Bu mesel eygü meseldir birliğe
Birikenler girdi kirtü كرتو dirliğe *(Ga. XIV. 64)*

Safa ol yerde bulur kirtü كرتو âşık
Ki ma'şuku ola ana muvafık *(Işk. XIV. 35 - 2)*

Âdeme çün etti vahy oldu resûl
Emr ü nehyi bildi oldu kirtü كرتو kul *(Vahdet. XV. 36 - 1)*

Çek iki âlem nasibinden gönül
Geç ikiden bir içün ol kirtü كرتو kul *(Vahdet. XV. 481 - 2)*

Buların vasfeder halini kirtü كرتو
Hadis-i mûtû kable en-temûtû *(G. Ra. XVI. 122)*

kirtü kılmak : Gerçekleştirmek.

§ Yusuf'un derisi titredi ve eyitti : İşbu ol düşüm ta'biridir kim ileri gördüm idi kim ay, gün ve on bir yıldız bana sücût kılar idi, ol düşü Tanrım kirtü kıldı كرتو قلدى ve Tanrı bana ihsan kıldı. *(Enb. XIV. 288)*

kirtünmek : → **kirtinmek.**

kişelek : Mirvaha, yelpaze.

§ El-mirvaha المروحة [*Ar.*] : Kişelek كشالك didikleri ki yelpaze dahi derler. *(Ah. XVI. 290)*

kişi : **1.** İnsan, adam, kimse.

Yüzün gören kişiler كيشلر anın paşa
Hayran olur diremez aklın başa *(Yuz. Şeyd. XIII. 21)*

§ ...Bunları aruk kişilere vermeyeler balgamî kişilere كشى لره vereler. *(Yadigâr. XIV. 82 - 2)*

§ Ol kara kulu şimdiye dek savaştuğun kişiler كشيلر gibi sanma. *(Anter. XIV. 38)*

Haber sorma bu kişiye كيشيه kıl âram
Seni şeyda kılur bu turfe peygam *(Işk. XIV. 49 - 1)*

§ Kişi كشى çaptırdılar, çeriyi tizlediler, tiz gelsin dediler. *(Fütuh. XIV. 67)*

§ Gördük ak tonlu kişiler كشيلر havadan geldiler, gemimizi çektiler. *(Yüz. Ha. XIV. 166)*

§ Ol kişi كشى eyitti: Sındu getirin dedi, getirdiler, eline aldı ol yazuyı kesti giderdi. *(Si. Da. XIV. 478)*

Ulu kişilerden işittik çehan
Ki avrat mizacın dutar bu cihan *(Süh. XIV. 19)*

§ Arslan eyitti: Ben Şenzebe'nin sohbetin ve konşuluğun yiğrendim, imdi ana kişi كشى veribiyeyin ve aydayın kim... *(Kel. XIV. 43)*

§ Ve gönlü dilediği gişiyi كشى görmek. *(Teshil. XIV - XV. 23)*

§ Kişiyi كشى bular helâklik çukuruna bırağırlar, hal budur ki anın haberi yok. *(Müneb. XIV-XV. 10 - 1)*

§ Eğer oğlan emzirenin kendi oğlanı ten-dürüst değilse ol avrata oğlan emzirtmek dürüst değildir. Eğer ol kişiniñ كشنك eri var ise cima'dan perhiz eylemek gerek. *(Hazain. XV. 12-1)*

Kişiniñ كشينك fazlına şahit yeter bu
Ne hacet lâf ura tekrar içinde *(Uc. Gar. XV. 6)*

§ Kamu âlem, sarayından çıkıp sinleye varacaktır; hiç kişi كشى görmedim ki sinden çıka saraya gire... *(Cennet. XV. 56)*

§ Gerektir kulun diyen kişiler كشيلر her hâcetini Mevlâsından isteye. *(Leys. Ar. XV. 6)*

Oldu hilâl kaşlarına bende etme ret
Zira kişiye كشيه buncılayın bende kem düşer *(Sarıca. XV. 12)*

Eyle olsa kişi كيشى niçün incinür
Her ne olsa ne sebepten gücenür *(Tazarru. XV. 132)*

Felek çün kim kişiye كشيه pîç idiser
Ne mülk assı ider ana ne leşker *(Hikmet. XV. 125)*

§ Bunu tiz hakkına komak gerektir, yohsa bu hırlı kişi كشى değildir, dedi. *(Müslim. XV. 6, 24)*

§ Kondu her kişiniñ كشنك yazığı ve müzdü kâğıdı ellerine. *(Cev. Es. XV. 398)*

Bu çarh-ı gaddârın işi âhir budur gaafil kişi كشي
Kim bize daim cünbüşü mevtten içirmektür şarap
(Delil. XV. 127)

§ Ve dahi kişi كشى ehlini dört mahalde döğmek vardır. Evvel, namaz kılmak emretse kılmasa. İkinci... *(T. E. XV. 14)*

Eyü dimişdürür dâna-yi huşyar
Ki başka her işin bir kişisi كيشى‌سى var *(Mih. XV. 109)*
Cihan ne kişiye كيشى‌يه el verdi k'etmedi pâmâl
(Mesihi. XV. 26)

§ Bin kızıl verdi, sonra ol kişi كشى malin yine buldu.
(Tez. Ün. XV. 8 - 2)

§ Bay kişiler كشيلر mallarının zekâtın vereler. *(Güzide. XV. 4)*

Ben ne hacet ki seni değme nazardan sakınam
Güneşi günüleye mi kişi كشى hiç a'madan *(Dâi. XV. 111)*

§ Her kişi كشى ne hal üzerine düner ise anın üzerine uyana.
(Maârif. XV. 89)

§ Akşamdan sonra İlyas ve Seydi Ahmet nâm kişilerüñ كيشيلروك Mustafa nâm yoldaşımla arkuru yollarına varıp...
(Sic. B. XV. 5, 237)

§ Bir kişinin bedeninde kan tekaazası var, illâ kendi ya kuvvette zaiftir, ya yaşlı kişidir كشيدر. *(Hazain. XV. 42 - 1)*

§ Ve tuz etmek yiyip selâm sabah eyledikleri kişilere كشيلره hayır sanmak ve doğruluk eylemek. *(Sâat. XV. 58)*

§ Kişi كشى ağlamış yüzlü olmak eyü olmaz. *(Maârif. XV. 197)*

§ Bir dağ gibi kişi كشى içeri girdi, elinde yalın kılıç.
(Ferec. XV. 30)

Her kişi كيشى ki koçmak diler ol mûy miyanı
Bir kılca kılıp canını kaddin kemer eyler *(Nizami. XV. 21)*

§ Fikr idüp gönlünden eyitti: Nolaydı bunun gibi kişi كشى müslüman olaydı. *(Bektaş. XV. 207)*

§ Kişilerle كشيلرله oturmaz ve Âdemîler yidiğin yimez ve kaygu ve şazılık bilmez. *(Tez. Ba. XV. 20)*

§ Her kişi كشى nefsini onarmak gerek kim gayri kişiye yol göstere. *(Cev. Ah. XV - XVI. 5)*

§ Sâhip-kıran-ı ecel havfinden her kişiyi كشى hayret almıştı. *(Saadet. XV - XVI. 3 - 2)*

Cihandan her kişi كشى oyun utamaz
Ata yerini her oğul tutamaz *(Hadidi. XVI. 401)*

Bir demür dağı delüp boynuna almak gibidir
Her kişi كشى âşık olurdu eğer âsan olsa
(Yahya Bey. XVI. 189)

§ Urdıyye عرضيه [*Ar.*] : Sayrılık ve camışlık ve kişiye كشيه dokunan iri söz. *(Bab. XVI. 2, 247)*

Kişi كشى mağrur olur amelde iken
Kadr-i ni'met bilinmez elde iken *(Şeref. XVI. 40)*

§ Bir kişide كشيده alımım var, anı önerin, tâ kim gele. *(Rahat. XVI. 108)*

Kişi كشى kendi işinde gey sak gerek
Eyülerle durup oturmak gerek *(D. B. XVI. 228)*

Cünbüşün başına buyruk kişiler كشيلر cümbüşüdür
Yoksa bu ortalığın fâil-i muhtarı mısın *(Âli. XVI. 20)*

Kişi كشى canından ayrılmak olur güç
Geçerken etme ömrüm gibi sür'at *(Zati. XVI. 89)*

Rahmeyle bu müşg-bû gazâle
Rahmetmez mi kişi كشى bu hale *(Fuzuli. XVI. 272)*

Men' kılma itlerinle cengimi kapında kim
Sadr içün şimdi mi etti kişi كيشى akran ile bahs
(Lâmii. XVI. 84)

Kayurmaz hicr ü zahmet yindek olsun
Geçer hep kişiniñ كيشينك canı bek olsun *(Güvahi. XVI. 70)*

§ ... Tolu urmuşa dönüp her kişiniñ كشينك işi bitti. *(Tibr. XVI. 162)*

§ Değme kişiyi كشيى zarafetle alır satar. *(Selim. XVI. 206)*

Kâr ü bârın yele verdi ruhlerin rengiyle gül
Hak budur kim kişiyi كيشيى âlemde onarmaz haset
(Revani. XVI. 18)

§ Kahkaha, ol gülmeğe derler kim kendi işittiğinden gayri yanındağı kişi كشى dahi işite. *(Ter. Kurt. XVI. 25)*

§ Avaz geldi uğruya kim : Ey gözü açılmaz kutsuz kişi كشى.
(Ta. Şahi. XVI. 34 - 2)

§ Danışığı, tecrübe ehli kişiler كشيلر ile etmektir.
(Câm. Na. XVI. 9)

Dedi şah ana ey bedenlere can
Kişi كشى ferzendine sanır mı yaman *(Mîri. XVI. 111)*

Kişi كشى kundağa kondukta giren hu
Salacada çıkar meşhurdur bu *(Ârifin. XVI. 374)*

§ Kâkâ كاكا [*Fa.*] : Kişi كيشى ya'ni merdüm.
(Şamil. XVI. 485)

§ Bu kelimatı eden kişiler كشلر cennete ön girürler.
(Zad. XVI. 23)

Sureti insan içi hayvan olursa kişiniñ كشينك
Taşlar ile döğünüp insanı bulmazsa ne güç
(Niyazi. XVII. 18)

De kığılcıma : şerâre, iri hançere : kenâde
Katı taşa : seng-i hâre, bübüred : keser, kişi كيشى : kes كس [*Fa.*]
(Genc. XVII. 50)

§ Kaçan kişi كشى kalbini bir mânaya yerleştirse ve dölendirse lâkin amel etmese... *(Nasayih. XVII. 19)*

Niçün konar kişi كشى ol mîzban-ı gaddara
Ki âkıbet komaz öldürmeyince mihmanı *(Hâleti. XVII. 101)*

Vezirleri didi etme bu işi
Kayser'e çok işler etti bu kişi كشى *(Battal. XVIII. 117)*

Meseldir ağlayan kişi كشى düşünde uyanup gülmüş
(Kuddusi. XIX. 76)

2. Erkek.

§ Her bir sinleden, kim vardır, bir adlu yetmiş kişi كشى ve bir adlu yetmiş avrat ve bir adlu yetmiş oğlan kopa, didi. *(Delil. XV. 159)*

Kişiler arasında bir dişi yok
Dişiler olduğu yerde kişi كشى yok *(Hikmet. XV. 549)*

§ Gök ehli sordular kim : Ey feriŞteler Muhammed ümmetin nice gördünüz, nice buldunuz; fülân kişi كشى nicedir, fülân avrat nicedir. *(Cennet. XV. 231)*

3. Sahip.

Dedi kim kaziyye acep neyiki
İki atın ola kişisi كشيسى iki
Durayın, göreyin hikâyet nedir
Elimden bu atları hod kim alır *(Süh. XIV. 152)*

kişilemek : Ağırlamak, ikram ve izaz etmek.

Dedi karşı çıkın birkaç kişiler
Kişi olan kişileri kişiler كشيلر *(Hurş. XIV. 54)*

kişilenmek : Öğünmek, böbürlenmek.

§ Fahr, akranı üzere kişilenip كشلنب ve karındaşlık hakkını unutmaktır. *(İraşd. XV. 227)*

§ Lük لك [*Fa.*] : ... Kendüyi bezeyüp kişilenen كشيلنن kimse. *(Caf. XVI. 150 - 2)*

§ Lük لك [*Fa.*] : Kendüzün bezeyip kişilenmek كشيلنمك. *(Şamil. XVI. 175)*

kişilik : 1. İnsaniyet, insanlık, iyilik.

§ ...Liykin ululuğa ve mürüvvete ve kişiliğe كشيلكه ol lâyıktır kim... *(Kel. XIV. 82)*

§ Gulâmlara buyurdu, Halef'in atın tuttular bağlayıp ota kodular. Halef'i yanına aldı taam yidirdi. Halef ol kişinin kişiliğinden كيشيلكندن utandı. *(Ferec. XV. 318)*

Olmasa ehli demeye sırr-ı hâl
Kişilik كيشيلك etme olana bed-fiâl *(Vahdet. XV. 164 - 1)*

Kişilik كشيلك ancak olur ne hoş ettin
Yidin tuzunu tuzluğun uşattın *(Yuz. Şems. XVI. 296)*
Dua-yi hayr ala idüp kişilik كشيلك
Kabahattır sakına mürteşilik *(Güvahi. XVI. 18)*

2. Bir kimsenin başka birisine gönderdiği meyve, çerez gibi armağan.

§ Sefte سفته [*Fa.*] : Kişilik göndermek. *(Şamil. XVI. 232)*

§ Gelvend كلوند [*Fa.*] : Bir yerden bir yere gönderdikleri kişilik كيشيلك . *(Şamil. XVI. 501)*

§ Süfte سفته [*Fa.*] : Kişilik كشيلك ki bir yere gönderilir. *(Ni'meti. XVI. 411)*

§ Gelvend كلوند [*Fa.*] : Bir yerden bir yere kişilik كشيلك gönderilen çerez ve gayri nesne. *(Ni'meti. XVI. 523)*

kişilik eylemek : İnsanca hareket etmek.

§ ...Bu hayal-i muhâlden geç, benimle kişilik eyle كشيلك ايله kanına susama, önegülük eyü olmaz dedi. *(Ferec. XV. 269)*

§ ... Vezir, cariye sesin aldı, yalvarmağa başladı, eyitti : Kişilik eyle كيشيلك ايله beni bu zindandan kurtar. *(Ferec. XV. 56)*

kişilik geyecek : → **kişilik kaftan.**

kişilik giyese : → **kişilik kaftan.**

kişilik giyesi : → **kişilik kaftan.**

kişilik kaftan, (kişilik geyecek, kişilik giyesi, kişilik giyese, kişilik kaftanı, kişilik libası) : Resmî günlerde giyilen ağır elbise.

§ Kişilik geyeceklerin كيجكلرن كشيلك geydi. *(Anter. XIV. 190)*
Dahv ü tahv : döşemek, rîş ريش [*Ar.*] : kişilik giyesi كشيلك كييسى .
(Fer. XIV. 13)

§ Nihadegî نهاده كى [*Fa.*] : Kişilik kaftan كيشلك قفتان ki saklarlar ve gâh gâh bayramda ve cüm'alarda ve ulular katına vardıkta giyerler. *(Caf. XVI. 168 - 2)*

§ Nihadegî نهادكى [*Fa.*] : Kişilik kaftan كشلك قفتان. *(Ni'meti. XVI. 611)*

§ Levt لوط [*Ar.*] : Kişilik libası كشی‌لك لباسی ve üst kaftan. *(Bab. XVI. 2, 224)*

§ Rıdâ' رداء [*Ar.*] : Kişilik kaftanı كشلك قفتانی ve üst kaftanı, kılıç ve yay. *(Bab. XVI. 1, 32)*

§ Rîş ريش [*Ar.*] : Kuş yünü ve yeleği, kişilik giyesesi كشی‌لك كيەسەسی ana ziynet libası derler. *(Bab. XVI. 2, 167)*

§ Nihadegî نهادگی [*Fa.*] : kişilik kaftan كشی‌لك قفتان ki saklarlar. *(Cam. Fa. XVII. 110)*

kişilik kaftanı : → **kişilik kaftan.**

kişilik libası : → **kişilik kaftan.**

kişiliksiz : Nâmert, insaniyetsiz.

§ Nâmerd نامرد [*Fa.*] : Erliksiz, kişiliksiz كشی‌لكسز. *(Ni'meti. XVI. 597)*

§ Nâmerd نامرد [*Fa.*] : Erliksiz ve kişiliksiz كشیلكسز, bîmürüvvet olan. *(Deş. XVI. 82 - 2)*

kişi oğlu kişi, (kişizade) : Doğuştan hür olan, esir olmayan, asılzade.

§ Ben kişizadeyim كشی زادەيم, bu, cariyedendir, mal bana değse gerektir. *(Hamza. XIV - XV. 1, 75)*

§ Berde برده [*Fa*] :... Hürrü'l-asl olana lisan-ı Türkide kişizade كيشی زاده derler. *(Deş. XVI. 305 - 1)*

§ Hürr حر [*Ar.*] : Âzad olmuş kul ve ebâ-an-ced hiç alınup satılmamış kişi oğlu kişi كشی اوغلی كشی. *(Bab. XVI. 1, 39)*

Kişizadelikle kendini kurma
Mezar taşı ile iftihar olmaz *(Saz. Sümmani. XIX. 533)*

kişirti : Kişneme.

§ Es-sahl الصهل [*Ar.*] : Savtta cüz'ice boğukluk olarak tizliğe denir ki pek zil sedası gibi duru çıkmayıp lengerlüce hiddet üzere olmasından ibarettir, at kişirtisi كشردیسی gibi. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 266)*

§ Şenbe شنبه [*Fa.*] : At kişnemesi şîhe-i esb mânasınadır, Arabide sahl denir, Türkide kişirti كشردی ve yem ve su gördükte âheste seslenmesine okrama ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 400)*

kişi salmak : Adam göndermek.

Kişi salur كيشى صالور Reyyan Yusuf oğluna
Ol tabutu çıkar ko bizden yana *(Yuz. Şeyd. XIII. 101)*

Edimezven anı ki kişi salam كيشى صلام
Viribiyem atama benden selâm *(Süh. XIV. 240)*

§ ... Ol vakıttan beri Sîmurg bu âleme çıkmadı, görünmedi. Süleyman, ardınca ne kadar kişi saldı ise كشى صالديسه müfit düşmedi. *(Ferec. XV. 448)*

kişi sürüsü : İnsan topluluğu.

§ El-keriş الكرش [*Ar.*] : Cemâat-ı nâs ki kişi sürüsü كيشى سوريسى demektir. *(Kdeb. XVIII. 618 - 2)*

kişizade : → **kişi oğlu kişi.**

kişkiri vermek : Kışkırtmak.

§ Mü'sede مؤسدة [*Ar.*] : Arslanı tut diyi kelbe kişkiri vermek كشكرى ويرمك. *(Bab. XVI. 2, 290)*

§ İnmas انماس [*Ar.*] : Fesada kındırup kişkiri vermek كشكرى ويرمك. *(Bab. XVI. 2, 123)*

§ İysâd ايساد [*Ar.*] : Tazuyu şikâra koyuverip kişkiri vermek كشكرى ويرمك. *(Bab. XVI. 1, 447)*

kişkirmek : Kışkırtmak.

§ Kişkirürler كشكررلر anları kişkirmeklik كشكرمكلك (?), fısk itmek üzerine... *(Cev. Es. XV. 7)*

§ Guliden ve guriden غوليدن و غوريدن [*Fa.*]: Kaçurmak ve kınamak ve kişkirmek كشكرمك. *(Caf. XVI. 192 - 2)*

§ Galiden غاليدن [*Fa.*] : Kişkirmek ve yan üzerine yuvalanmak. *(Ni'meti. XVI. 29)*

§ Guriden غوريدن [*Fa.*] : Kişkirmek كشكرمك. *(Ni'meti. XVI. 30)*

§ Guliden غوليدن [*Fa.*] : Kaçurmak ve kınamak ve kişkirmek كشكرمك. *(Ni'meti. XVI. 30)*

kişmiş : → **kişniç.**

kişniç, (kişmiş) : Kişniş üzümü, kuş üzümü.

§ Kuru kişniç كشنيج sirkede ıslanmış ve kavrulmuş ve döğülmüş elli direm arınmış sumak ve gülnar her birinden on beş direm. *(Yadigâr. XIV. 90 - 1)*

§ Süt emziren sakınmak gerek kurutucu nesnelerden, ekşiden, kuru peynirden, kişnicden كشنجدن tuzludan...
(Hazain. XV. 12 - 1)

§ Kişniz كشنيز [*Fa.*] : Kişniç كشنج. *(Şamil. XVI. 141)*

§ Keşaḫ كشخ [*Fa.*] : Ol ince sicime denir ki bir odaya gerip bir bez üzerine kişmiş كشمش düzerler tâ ki hava tokunmakla kuruya ve kişmiş bir nevi çekirdeksiz hoşablık üzümdür ve kuş üzümü dedikleri üzüme de denir.
(Bürh. XVIII - XIX. 486)

kişür : → **keşür.**

kitabete kesmek : Deftere geçirmek (?).

§ Kitabete kesiñ كتابته كسك anları eğer anlarda mal vardığun bilürseniz. *(Cev. Es. XV. 58)*

kitre : Keven kökü zamkı.

§ Kitre كيتره : 50, çivit : 160, gülâb : 50, şeker unu zarfiyle : 130. *(Sic. B. XV. 12, 59)*

kobuz : → **kopuz.**

koca : İhtiyar.

Nice gördün düşünü geçen gece
Ya nice yordu düşün baban koca قوجا *(Yuz. Şeyd. XIII. 3)*

§ ... Üç günlük yoldan geleni ve gideni görür idi ve bilir idi erkek midir, avrat mıdır, yiğit midir, koca mıdır قوجه.
(Si. Da. XIV. 97)

§ Yiğitler korkudan kocaldı, kocaları قوجه‌لرى ölümün gözüyle gördü. *(Anter. XIV. 439)*

§ İlâhî benim ümmetimin kocaların قوجەلرين tamuya korsan ilk Ebubekri Sıddik'ı koygıl. *(Tebareke. XIV. 58 - 1)*

§ Vardım gördüm, bir yüzü nurlu koca قوجه oturmuş Kur'an okur. *(Yüz. Ha. XIV. 68)*

§ Depegöz kocalara قوجه لره eyitti... *(Dede. E. XIV. 225)*

§ Kaçan Tanrı Taâlâ diledi kim İbrahim'in canın kabzeyleye. Pes melekü'l-mevti bir bunamış koca قوجا suretinde ana veribidi. *(Enb. XIV. 191)*

§ ... Bir koca قوجه kulum ve bir karı karavaşım var, beni küçükten beslemişlerdir, benden satın alasın. *(Şidde. XV. 318)*

§ Başsız gövdeler, gövdesiz başlar kana bulaşıp yaturlar, kimi koca قوجا, kimi yiğit. *(Ferec. XV. 383)*

§ Ey karıcuk, melul olma ki benim sözümde yalan yoktur, karı ve koca قجه uçmağa girmez, zira ki sininden kıyamet gününde kopanlar hep yiğit koparlar ve uçmak ehli uçmağa yiğit suretinde girerler dedi. *(Kab. XV. 139)*

§ Ey koca قوجه bu kelimatı dime, yoksa sana bir kötek çalarız ki olmaz. *(Müslim. XV. 35, 52)*

§ Göçün yeyniniz ağırımız, yiğidiniz kocañız قوجكز. *(Cev. Es. XV. 258)*

§ Raiyyetin kocaların قوجەلرن ağırlagıl, uşakların esirgegil. *(Tuh. Le. XV. 378)*

§ Kiçi iken büyük olur, oğlan iken ulu olur, yiğit iken koca قجا olur. *(Güzide. XV. 13)*

§ Gerek oğlan olsun, gerek yiğit, gerek koca قوجا sağlığın saklayan... *(Hazain. XV. 17 - 2)*

§ Sultan Mahmut bir gün leşkerden cüdâ düştü, bir fertut kocayı قوجاني gördü bağ diker. *(Ferec. XV. 515)*

§ Dört yaşında oğlana hidayet erdi, yüz yaşar kocanıñ قوجنك üzerine şakavet sebkat etti. *(Cev. Ah. XV - XVI. 442)*

§ Gördü kim bir koca قوجه beli bükülmüş, gözünden yaş akar, ağzının suyu dahi akar, yüzüne sinek çokmuş.
(Cev. Ah. XV - XVI. 648)

§ Pîr پير [*Fa.*] : Koca قوجا. *(Şamil. XVI. 113)*

§ Zâl زآل [*Fa.*] : Katı koca قوجه, fertut mânasına.
(Cinas. XVI. 31 - 1)

§ Pejad پژاد [*Fa.*] : Yaşlı koca قوجه. *(Ni'meti. XVI. 144)*

§ Pîr پير [*Fa.*] : ... Karı ve koca قوجه. *(Caf. XVI. 25 - 2)*

§ Hâce خواجه [*Fa.*] : Bay kişi ve koca قوجه, pîr mânasına.
(Caf. XVI. 54 - 1)

Çiger yiğit yolun koca قوجه varımaz
Nice eyleyiser gönül karımaz *(Güvahi. XVI. 99)*

§ Bu raiyyetin kocalarına قوجالرينه hürmet et ağırla, kiçilerine rahm et esirge. *(Ta. Şahi. XVI. 42 - 2)*

Tıfl: uşak, şab: yiğit, koca قوجه : şeyḫ شيخ [*Ar.*]
Şeyb ü meşib : ağı saçın, yaş : zükâ *(Naz. Le. XVII. 3)*

§ Delefe'ş-şeyh دلف الشيخ [*Ar.*] : Koca قوجه âheste âheste yürüdü. *(Aks. XVII - XVIII.)*

Âm : yıl : sâl, ü müsinn ü sâlhurde : yaşlıdır
Şeyḫ شيخ [*Ar.*] ü pîr پير [*Fa.*] oldu : koca قوجه, yüksek demektir : ber, refi'
(Naz. Cev. XVIII - XIX. 81)

koca başı : Bir obanın başı, köy kâhyası.

§ El-firnas الفرناس [*Ar.*] : ... Köy kethüdası ve boy beyleri ve Rumeli reayâlarının koca başıları قوجه باشيلرى gibi.
(Kam. XVIII - XIX. 2, 270)

kocalık : İhtiyarlık.

Ol beşinci ev yiğitlik yoludur
Ol kim altıncı kocalık قوجالق halidir
(Man. Tayr. XIV. 133)

§ Kocalığım قوجلغم vaktı aldırdığım oğul. *(Dede. E. XIV. 141)*

Tıfıllık sanki ilk yazdır yiğitlik yay günü gibi
Yaşun ortası güz gibi kocalık قجالق günleri sermâ
(Muham. XV. 541)

§ Şeytan Âdem oğlanını iki halde dahi azdırır, bir yiğitliğinde, bir kocalığında قوجالغنده. *(Cennet. XV. 128)*

§ Ḫınsâl خنثال [*Ar.*] : Kocalıkdan قوجەلقدن didremek ve ıztırab etmek ve sendiremek. *(Bab. XVI. 2, 396)*

§ Pîrî پیری [*Fa.*] : Kocalık قوجالق. *(Deş. XVI. 368 - 1)*

Sanmanuz kim kocalık قوجلق büktü belin Zati'nin
Nakd-i ömrünü yitürmüş eğilip anı arar *(Zati. XVI.)*

kocalmak : Kocamak, ihtiyarlamak.

§ Benim erimin cengleri vardır ki söylense yiğit korkusundan kocalur قجالور. *(Anter. XIV. 407)*

§ Yiğitler korkudan kocaldı قوجلدی, kocaları ölümün göziyle gördü. *(Anter. XIV. 439)*

Pîr ü haref aklımız ışk ile oldu yiğit
Çün kocala قوجلا âdemî ana gerektir tayak *(Kadı. XIV. 91)*

Cihanın işi budur kim bilürse
Ki her kim yiğit olup kocalursa قوجالرسه *(Işk. XIV. 320 - 2)*

Eydür ey pîr-i haref utanmadın
Kocalup قوجلب kendi ölümün sanmadın
(Man. Tayr. XIV. 33)

Kocaldım قجلدم, gitti kuvvet, kalmadı reng
Dil oldu perde-i uşşak gibi teng *(Ravza. XV. 85)*

§ Şeytan: Yi ve iç, dünyanın zevkın sür, dahi yiğitsin; ol vakıt kim kocalasın قوجلاسن tevbe edesin dir. Kaçan kocalsa قوجلسا Şeytan gelür, ey miskin pîr oldun... *(Cennet. XV. 128)*

Yiğitlikte felek gerdişlerinden
Kocalurdum قوجالوردم bu devran işlerinden
(Çeng. Dâi. XV. 240)

Bağban kocalur قوجلر diken uzanır
Gaflet ile anı çıkara sanır *(İbrahim. XV. 68 - 1)*

§ Şimdiye değin bana hoş hizmet ederdin ve eyüce tutardın, hâlâ kocaldım قوجالدم gücüm kuvvetim kalmadı.
(Bektaş. XV. 229)

§ Küçükler kocaldı, kocalar قوجلر kırıldı.
(Cev. Ah. XV - XVI. 747)

§ Ol kişi kim atası ve anası anın katında ulala ya'ni kocala قوجله . *(Rahat. XVI. 73)*

Başımda yazı imiş Nazmi ol kim
Güzeller sevgisi birle kocalam قوجالم *(D. B. XVI. 145)*

Yanıldım nice düşman mâderine
Kocalmaktan قوجلمقدن yeğ ol gire zemine *(Enis. XVI. 45)*

Kocalmak قوجالمق : pîr bûden پیر بودن [*Fa.*], şeyb شیب [*Ar.*], ıksînan اقسینان [*Ar.*] ü şeyḫuḫat شیخوخت [*Ar.*]
Acemce nâtüvan, bîtap : güçcüz : fâtir ü vâni
(Naz. Cev. XVIII - XIX. 110)

kocaltmak : İhtiyarlatmak.

§ Ekşi çok yimek tiz kocaldır قوجالدر , bedeni kurutur.
(Hazain. XV. 31 - 2)

§ Bana bir avrat vermegil kim hak bilmez ola ve hayasız ola ve ben kocalmadan ol beni kocalta قوجالدا . *(Güzide. XV. 120)*

kocmak : → **koçmak.**

kocunmak : Çekinmek, ihtiraz etmek, korkmak.

§ Her padişah ki dinini ve dünyasını sakınır, bir yerde ki zulüm seze ol yerden kocunur قوجنور . *(Maârif. XV. 265)*

Kılıcından kocınur قوجینر çarh-ı gerdun
Şafak korkudan eder bağrını hûn *(Şeh. Ş. XVI. 244)*

kocuşmak : → **koçuşmak.**

koç : Erkek, yiğit.

§ Men kara koç قوچ atıma binmedin ol binmek gerek.
(Dede. XIV. 42)

§ Koç قوچ başın içün ve taşıdığın silâh hakkı içün olsun.
(Ev. XVII. 3, 245)

koçadüşmek : Kucaklayıvermek, sarılıvermek.

§ Ol dem server-i âlem ah idüp at boynun koçadüştü قوچه دوشدی .
(Müslim. XV. 17, 15)

koçak : Koç.

Kîşi budur kaşının ki bizi oha diker
Ger bulur ise safa kurban içündür koçak قوچاق
(Kadı. XIV. 91)

koçaş : Arabacı.

§ Ahmet koçuya binip Hit koçaş قوچاش olup...
(Müslim. XV. 17, 73)

§ Koçuya Ahmed girip Hit koçaş قوچاش olup...
(Müslim. XV. 7, 46)

§ Bargir üzre koçaşı قوچاشی tâziyane-zen-i şevk olarak...
(Sûr. XVIII. 143)

koçmacık : Şöyle bir kucaklamak.

Miyanın koçmacık قوجمه‌جق genc-i nihan bulmak kadar vardır
Visalin cana almak rayegân bulmak kadar vardır
(Âli. XVI. 66)

koçmak, (kocmak, koşmak (II)) : Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.

Reyyan dahi Yusuf'u öper kocar قوجر
Sultan oldun dir ana saçu saçar *(Yuz. Şeyd. XIII. 51)*

§ ... Bağrına bastı ve gözlerinden öptü ve koçtu قوچدی.
(Si. Da. XIV. 233-1)

Varalım şahım anı kıl teferrüc
Çü uçmaktır ol arada huri koç قچ *(Işk. XIV. 267 - 1)*

Vardım anı koçmağa قچمغا nuru benim
Kanadımı yaktı karardı tenim *(Man. Tayr. XIV. 282)*

§ Ağ sakallı babası karşı geldi oğlunun boynun koçtu قوچدی.
(Dede. E. XIV. 252)

§ Pes Âdem anı tuttu ve koçtu قجدی anın ile eşirgenmek içün.
(Enb. XIV. 170)

§ ... Tahtinden indi ve beni kıvıra kıvıra koçdu قجد.
(Tez. Ün. XV. 167 - 2)

Râh-ı tecrid ü fena yolun değül
Anı kocan قوجن kol senün kolun değül
(Vahdet. XV. 102 - 2)

§ ... Atasına selâm verdi. İbrahim selâmın aldı, duttu, koçtu قوچدی. *(Tez. Ba. XV. 138)*

Her kişi ki koçmak قوچمق diler ol mûy miyanı
Bir kılca kılıp canını kaddin kemer eyler *(Nizami. XV. 21)*

§ Pîruze'ye haber ettiler, yalınayak geldi oğlunun üzerine düştü, ağladı, aklı gitti, gelicek öptü koçtu قوچدی.
(Ferec. XV. 165)

§ ... Değme şaraptan içmezsin ve değme güzeli koçmazsın قوچمزسن. *(Maârif. XV. 231)*

Hasretinden tenim inceldi saçın kılı biği
Nice bir ince belini koça قوچه küstah kemer
(İbrahim. XV. 141 - 1)

§ ... Avrat harîs ola eri koçmağa قوچمغه başlaya.
(Hazain. XV. 45 - 1)

§ Derağuş kerden در آغوش کردن [*Fa.*] : Koçmak قوچمق.
(Sıh. Ac. XV. 88)

Buyura anı Firdevs uçmağına
Gide hûra-yi azrâ koçmağına قچمغینه *(Muham. XV. 166)*

§ Öp, koç قچ İsmail'ini, boynun yiyle. *(Tuh. Le. XV. 309)*

§ Bireğü avratın çıp yalıncak kocsa قجسا abdesti sır. *(Tuh. Le. XV. 250)*

Nice boyum bükülüp olmaya yüzüm zer kim
Belünü sîm ile koçtum قوچدم deyü kemer öğünür *(Sarıca. XV. 7)*

Koçuben قوچبن hoş güzeli dişleyeyin
Kuşluğa değin nola işleyeyin *(Cam. XV. 64)*

Zehi koçmuş قجمش gülü reyhan budağı
Zehi saçmış benefşe müşk odağı *(Şeyh. XV. 162)*

Kemer koçar قوجر belini, âstin öper elini
Bu sim ü zerdir eden anları meğer küstah *(Ah. Pş. XV. 63)*

§ Ve dahi koçmaya قجميه, belki örü turu selâm vere. *(Faza. XV. 278)*

Yine seyrede bir uçmağa geldik
Meğer kim huriler koçmağa قچماغه geldik *(G. Ra. XV. 79)*

§ Âğuşiden آغوشيدن [*Fa.*] : Koçmak قوچمق. *(Miftah. XV. 15)*

§ Cebrail Aleyhisselâm anı katılık koçtu قوچدی yine salıverdi. *(Cev. Es. XV. 345)*

Yel urup gemiyi iki ayırur
Hâl ayruksı olur Paşa görür
Yüzü üzre halk cümle düştüler
Ağlaşuben birbirini koştular قوشدلر *(Enveri. XV. 42)*

Oldular yayan, öper ata dizin
Hem öper Paşanın ol yüzün, gözün
Koştu قوشدی kardaşlarını hem öptü bol
Bunlara ihsan ü lûtfeyledi bol *(Enveri. XV. 33)*

§ Câm ü câme-sıfat öptü ve koçdu قوچدی. *(Saadet. XV - XVI. 51 - 1)*

§ Âğuşten آغوشتن [*Fa.*] : Koçmak قوچمق. *(Şamil. XVI. 259)*

§ Yusuf, anasının kabrini gördüğü gibi kesret-i iştiyaktan ihtiyarı kalmayıp kendisini deveden aşağa kabr üzerine attı, kabri koçup قوچوب ağladı. *(Zehr. XVI. 93)*

Demiş bir kimse bir çobana uçmak
Güzel yerdir var anda huri koçmak *(Güvahi. XVI. 17)*

Isıcak yüz gösterip dilberlerin öper koçar قوجر
Rind-i âlemdir Revani kaplıcası Bursa'nın *(Revani. XVI. 86)*

Arûs-ı Hulde benzer kadd ü ziynet
Koçarsa قوجرسه tan mıdır damad-ı nusret *(Enis. XVI. 31)*

Yaralarla ben kara yerde karanu gecede
Kim koçar قوجر yâ Rab o yâr-i dilsitanı her gece
(Aşki. XVI. 364)

§ İfâs عفاس [*Ar.*] : Kişi oğlunu ve kızını öpüp koçmak قوچمق.
(Bab. XVI. 2, 141)

§ Derâguş kerden درآغوش كردن [*Fa.*] : Koçmak قوجمق ve kucağına almak. *(Caf. XVI. 188 - 2)*
Yeni öpmüş idi ancak elini
Kemer koçmuş قوچمش hemin ancak belini
(Yuz. Şems. XVI. 73)

Koçmak قوچمق değil garaz seni, dîdardır murat
(Baki. XVI. 116)

Etine canına tolu güzeller koçmak قوچمق olurdu
Hayali neylesün cür'et deminde kise arıktır
(Hayali. XVI. 69)

§ Derâğuş درآغوش [*Fa.*] : Koçmak قوچمق. *(Ni'meti. XVI. 296)*

§ Derâğuş دراغوش [*Fa.*] : Koçmak قوچمق mânasına isti'mâl olunur. *(Nuh. Tuh. XVII. 98 - 2)*

Bugün ben bir güzel gördüm
Ne öpüp ne koçabildim *(Kara. XVIII. 281)*

O miyan-ı semin-i sîmîni
Koçmada قوچمده bîkarardır kemerin
(Nabi. XVII - XVIII. 127)

Koçup قوجوب her şep miyanın canına can katmada ağyar
Behey zalim sen insaf et, bizim de canımız vardır
(Nedim. XVIII. 138)

İḫtidan اختضان [*Ar.*] : koçmak قوچمق : hıcâliden خجاليدن [*Fa.*]; kuçak : hicr ü kenar
Lems ü bûsî : öpmedir ; bedrûd : esenleşmek, veda'
(Naz. Cev. XVIII - XIX. 80)

§ Âğuşiden آغوشيدن [*Fa.*] : Kucaklamak ve sineye çekmek mânasınadır ki koçmak قوچمق ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII - XIX. 89)

Şevk ile bağrına basup koçup قوچوب öpüp sevdiğin
Ehlini ardına koyup yada yâr eyler ölüm
(Kuddusi. XIX. 125)

koçu : Vaktiyle kullanılan süslü, kapalı araba.

§ Ba'dehu ḫintolar, koçular قوچولر tedarük edip Sakine'yi cariyeler ile... teslim eylediler. *(Müslim. XV. 7, 11)*

§ El-hidâce الحداجه [*Ar.*] : Mahaffe-i zenan ki Rum'da koçu قوچو ta'bir olunur. *(Kdeb. XVIII. 304 - 1)*

koçulmak : 1. Kucaklanmak.

Şu koçulası قوچولاسی vü koca olası
Yiğitcik nice güzel âdem olmuş *(D. B. XVI. 97)*

Veli koçulmağa ermişti çağı
Erirdi er deyü yüreği yağı *(Güvahi. XVI. 94)*

2. Sarılmak.

§ Muânakat معانقت [*Ar.*] : Elin boynuna komak ve koçulmak قوچلمق. *(Müntehab. XVII. 93 - 1)*

koçuş : Kucaklayış.

§ Âğuş آغوش [*Fa.*] : Âğuşiden ve âğuşten lâfzından ism-i mastardır, koçuş قوجش ve kucak ve kucaklamak...
(Deş. XVI. 161 - 2)

koçuşmak, (kocuşmak) : Kucaklaşmak, sarmaşmak.

Gelin imdi görüşelim koçuşup قوچشب
Oturalım söyleşelim sevişüp *(Yuz. Şeyd. XIII. 89)*

§ Gördüler kim koçuştular قوچشدلر, görüştüler...
(Dede. XIV. 137)

Döşeğe girip kocuşup قجوشوب yattılar
Ba'dezan malûm ki bunlar nettiler *(Cam. XV. 64)*

§ İkisi irişip el uruşup birbiriyle koçuştular.
(Müslim. XV. 6, 40)

Koçuşurlar قوچوشرلر safa vü şevk ile
Nerm ü nazük döşekte zevk ile *(Yuz. Hamdi XV. 125-2)*

§ ... Elini kardaşının boynuna bıraktı, koçuşup قوچوشب ağlaştılar. *(Ferec. XV. 403)*

§ ... Gözüme karşı öpüşürler, koçuşurlar قوچوشرلر gülerler oynarlar. *(Ferec. XV. 187)*

§ Tekrar yine birbiriyle muânaka idüp koçuşup قوچوشوب görüştüler. *(Bektaş. XV. 122)*

Bu şehrin şimdiki dilberlerine âdet olmuştur
Öpüşmek gonca leplerle, koçuşmak قوچشمق ince bellerle
(Mesihi. XV. 94)

Koçuşurlar قچوشرلر ulaşır can cana
Salarlar gönleği ol dem yabana *(Şeh. Ş. XVI. 542)*

§ Firkatleri muvâsalete mütebeddil oldu, görüştüler koçuştular قوچشديلر. *(Mevahib. XVI. 339)*

§ Muâneşe معانشه [*Ar.*] : Sarmaşmak ve koçuşmak.
(Bab. XVI. 2, 317)

§ İ'tinak اعتناق [*Ar.*] : Birbirinin kollarını boynuna ardup sarmaşmak ve koçuşmak قوچشمق. *(Bab. XVI. 1, 324)*

§ Anunla koçuştu قوچشدی ve yanına aldı. *(Şevahid. XVI. 246)*

§ Andan ikisi Paşa ile öpüşüp koçuşup قوچشوب...
(Ev. XVII. 7, 301)

§ Ayağa kalkıp hakirin elini eline aldı öpüşüp koçuştuk قوجوشدق . *(Ev. XVII. 2, 467)*

Bâd te'lif etti ağsanı
Birbiriyle kocuştular قوجشديلر ahbap
(Nigâ. Ter. XVII. 13 - 2)

kodak : → **koduk.**

koducak : Küçük sıpa.

§ Hüneybir هنيبر [*Ar.*] : Sırtlan enüceği ve eşek koducağı قدوجنى . *(Bab. XVI. 1, 103)*

koduk, (kodak) : Eşek yavrusu, sıpa.

Balık kavağa çıkmış zift turşusun yemeğe
Leylek koduk قودق toğurmuş baka şunun sözüne
(Yunus. XIII - XIV. 126)

Cebir : seyik, zabiy : geyik, cahış جحش [*Ar.*] : koduk قودق , mühre : tay
(Fer. XIV. 13)

§ Kürre كره [*Fa.*]: At ve eşekten doğan kulun ve koduk قودق . *(Miftah. XV. 120)*

§ Ḫar-küre خركره [*Fa.*] : Eşek koduğu قودغو . *(Miftah. XV. 76)*

§ Doğmadık koduğa قدوغه tora biçme. *(Ata. XV. 13)*

§ Ḫar-kürre خركره [*Fa.*] : Koduk قودق . *(Sıh. Ac. XV. 69)*

§ Ḫar-kür خركر [*Fa.*] : Koduk قودق . *(Deş. XVI.)*

§ Kürre كره [*Fa.*] : Kolan ve koduk قودق . *(Ni'meti. XVI. 543)*

§ Kurt bir yüce yere çıkıp va'z u nasihat edermiş. Merkep ıraktan çağırıp : İnanman, benim koduğum قودغم yiyen budur, demiş. *(Letaif. XVI. 88)*

§ Cahş جحش [*Ar.*] : Ehlî, vahşî olan eşek koduğu قودوغى ve kısrak kulunu. *(Bab. XVI. 2, 163)*

§ Kürre كره [*Fa.*] : Koduk قودق ve kulun. *(Caf. XVI. 140 - 2)*

§ Ḫar-kürre خركره [*Fa.*] : Eşek koduğu قودغى . *(Şamil.XVI.599)*

§ Remeke رمکه [*Ar.*] : Koduk قدق. *(Müntehab. XVII. 43-2)*

Katıra di : bağl ü bakar: sığır, koduğa قودوغه di: cahş جحش [*Ar.*], eşeğe : himar
(Naz. Le. XVII. 17)

§ Et-teshic التسحيج [*Ar.*] : Koduk قودق ki eşek yavrusudur, dişiyle bir nesneyi ısırmaktır. *(Kdeb. XVIII. 312 - 2)*

§ El-hinbire • الهنبره [*Ar.*] : Türkçe koduk قودق ve sıpa derler.
(Kdeb. XVIII. 464 - 2)

kodurmamak : Bıraktırmamak.

§ Zimmetlerinde bir akça ve bir habbe baki kodurmayup قدرميوب kat'-ı alâka ettiresiz. *(Sic. K. XV. 7, 136)*

§ Kimesnede bir akça ve bir habbe baki kodurmayup قدورميوب lâzım geleni icra idüp... *(Sic. A. XVI. 5, 1166)*

kodus : Atların boyunlarına takılan perçemli, saçaklı hotuz.

Key atlar, kur eyerler kamu tâzi
Dakılmış kodusu قودسی vü tablbazı *(Hurş. XIV. 74)*

kofa : → **koffa.**

koffa, (kofa) : Kova.

§ Ebubekir geldi, selâm verdi, ol dahi ayağın asılıp duran koffa قفه içine sokup kuyuya sarkıttı, sağ yanına oturdu.
(Faza. XV. 167)

§ Kofa قفه : 27, faruş : 10. *(Sic. B. XV. 6, 3)*

koğ (I), (kığ (II)) : Kıvılcım, şerare.

Şerer شرر [*Ar.*] : koğ قوغ yakin: ölüm, fesh: gin, süci: ukar
(Fer. XIV. 8)

§ Cebel-i Duhan içinden od çıkıp koğları قوغلری göğe atılırdı.
(Anter. XIV. 85)

Günehsiz niceyi yoğ eyledin sen
Kaba odu uvak koğ قوغ eyledin sen *(Işk. XIV. 286 - 1)*

§ Sizden biriniz eline od koğun قوغن alıp iki bileğinden yanıp düştüğü hayırlıdır, şundan ki elini ol şatranca suna.
(Müneb.XIV - XV. 187 - 1)

§ Sizi korkuttum bir od ile kim koğları قوغلری saçılıp ehli üzre yalınlar salıcıdır. *(Leys. Mu. XIV - XV. 468 - 2)*

Eğer bir koğcuğaz قوغجغز şarktan irerse kavme mağrıpta
Buların beynisin ısısı irüp kaynadadı tihvâl
(Muham. XV. 379)

§ Sitâreçe ستارچه [*Fa.*] ve sitâre-i ateş ستارهٔ آتش [*Fa.*] : oddan çıkan koğ قوغ. *(Miftah. XV. 95)*

§ Âyej آیژ [*Fa.*] : Od koğu قوغی, şerar mânasına.
(Miftah. XV. 46)

§ Sirişk سرشك [*Fa.*] : Göz yaşı, eşk mânasına ve azat ağacı ve od kuğu, şerer mânasına ve istiâre tarikıyle katarat-ı bârana ıtlak olunur. *(Miftah. XV. 97)*

§ Amma ol koğu قوغی bu taştan izhar etmekte demüre muhtaç olundu. *(İrşad. XV. 94)*

§ Çıradan bir koğ قوغ sıçradı. *(Cev. Ah. XV - XVI. 389)*

§ İjek ایژك [*Fa.*] : Od koğu قوغی, şerare mânasına.
(Caf. XVI. 11 - 2)

§ İj ایژ [*Fa.*] : Koğ قوغ ve şerer. *(Ni'meti. XVI. 100)*

§ İjek ایژك [*Fa.*] : Od koğu قوغی, şerare mânasına.
(Deş. XVI. 186 - 1)

§ Sitâre-i ateş ستارهٔ آتش [*Fa.*] : Oddan çıkan koğ قوغ.
(Şamil. XVI. 458)

§ Sirişk سرشك [*Fa.*] : Göz yaşı ve od kığı قغی (harekelidir).
(Şamil. XVI. 456)

§ Şerare شراره [*Ar.*] : Koğ قوغ. *(Şamil. XVI. 623)*

§ Sitâreçe ستارچه [*Fa.*] : Hurde yıldız ve koğ قوغ.
(Nuh. Tuh. XVII. 187 - 2)

koğ (II) : → kov.

koğa : → koğalık.

koğalık, (koğa) : Hasır otu denilen ve hasır örmeğe yarayan bir saz.

§ Hümar هيار [*Fa.*] : Koğalık قوغەلق otu ki ekseriya sahil ve kenar-ı deryada olur. *(Deş. XV. 126 - 1)*

§ Semâr سيار [*Fa.*] : Koğalık قوغالق otu ki sular olduğu yerlerde ve sazaklarda biter. *(Deş. XVI. 111 - 2)*

§ Dehle دهله [*Fa.*] : ... Ve hasır sazı ve koğa قوغا dedikleri saz gibi ot... *(Deş. XVI. 325 - 1)*

§ Dehve دهوه [*Fa.*] : Koğa قوغه derler saz gibi bir ottur, deniz kenarında biter... *(Deş. XVI. 325 - 1)*

§ Hümar هيار [*Fa.*] : Koğalık قوغالق otu. *(Ni'meti. XVI. 638)*

§ Dehle دهله [*Fa.*] : Kındıra derler bir ottur ve hasır sazı ve koğa قوغا ve geven. *(Ni'meti. XVI. 308)*

§ Kevlân كولان [*Ar.*] : Koğalık قوغالق. *(Şamil. XVI. 206)*

§ Hümar هيار [*Fa.*] : Koğalık قوغالق otu. *(Şamil. XVI. 134)*

§ Semâr سيار [*Fa.*] : Koğalık قوغلق otu. *(Caf. XVI. 82 - 1)*

§ Dehle دهله [*Fa.*] : ... Ve koğa ve hasır sazı, kasab mânasına. *(Caf. XVI. 60 - 1)*

§ Dehve دهوه [*Fa.*] : Koğa قنه. *(Caf. XVI. 60 - 1)*

§ El-kevlân الكولان [*Ar.*] : Berdi nebatına denir ki koğalık ve hasır otu dedikleridir. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 343)*

§ El-berdi البردى [*Ar.*] : Koğalık قوغەلق ve hasır otu dedikleri sazlığa denir ki andan hasır nescolunur. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 575)*

koğcu : → **kovcu.**

koğculuk : → **kovculuk.**

koğlamak : → **kovlamak.**

koğmak : → **kovmak.**

koğu : → **koḫu.**

koğu : → **kov.**

koğucu : → **kovcu.**

koğuculuk : → **kovculuk.**

koğuk : Kovuk.

Tarla koğuğu قوغوغی iki kulağı
Kirpi yuvası sıçan yatağı *(Hüs. Aşk. XVIII. 62)*

koğulamak : → **kovlamak.**

koğuncu : Takipçi, kovalayıcı.

§ Âyâ bunlar ne ola, bizim gibi kaçkıncı mı yoksa koğuncu قوغونجی mu ola?... *(Ev. XVIII. 5, 36)*

koğuşmak : → **kovuşmak.**

koğuş oku : → **çiğre.**

koğuz : İçi boş, kof.

§ Kâvâk كاواك [*Fa.*] : Her nesne ki kefük ve koğuz قوغز ve yeynicek ve mütehalhil ola, ve ortası boş ve mücevvef olana dahi derler. *(Caf. XVI. 125 - 2)*

§ Kâvâk كاواك [*Fa.*] : Ortası boş, mücevvef olana denir. Her nesne ki kefük ve koğuz قوغوز ve yeynicek ve mütehalhil ola. *(Deş. XVI. 207 - 2)*

koğuz olmak : İçi boşalmak, içinde boşluk hasıl olmak.

§ ... Daneleri bir kaba koydular, dane yaş idi, ol kabı doldurdu. Çün yay günü geçti, hava issiliği danelere eser eyledi, pes kurudu ol kap koğuz oldu قغوز الدی ve erkeği gaip idi kaçan kim geri geldi, daneleri azırak gördü, eyitti : Bu kış azığı içün idi niçün yedin ? *(Kel. XIV. 190)*

koḫmak : → **kokmak.**

koḫşamak : Metanetini kaybetmek, bozulmak.

Hem habibim deyip anı ohşadı
Ol gelicek cümle dinler kohşadı قخشدی *(Ga. XIV. 308)*

koḫu, (koğu) : Koku.

Yusuf koḫusun قوخوسين iledür Ya'kub'a
Kasıt, bir kez güler Ya'kup baba
Etti üş geldi Yusuf'tan bir koḫu قوخو
Dirimiş, haberin bildirem ahu *(Yuz. Şeyd. XIII. 91)*

§ Tâ kulun lâm-ı lûtfundan koğu قنو bunların burnuna iriş-meye. *(İhlâs. XIV. 27)*

§ Yedi dere koḫuların قخولرن dilkü bilir. *(Dede. XIV. 4)*

Her nesim-i can feza k'ol zülf-i pür-çinden çıkar
Şermsar eyler koḫusu قخوسی müşki kim Çin'den çıkar
(Nizami. XV. 9)

§ Dost nesimi her dem eser amma burnun koḫu قخو tuymaz. *(Maârif. XV. 175)*

§ Cennette misk ve anberden, râyiha-i tayyibe koḫusundan قوخوسندن gayri... *(Saat. XV. 49)*

§ Şehirde ve vilâyette müslümanlık koḫusu قوخوسی kalmadı, mesâcit kapandı. *(Ferec. XV. 313)*

§ Birkaç gündür bu ağaç başında oluruz, ni'metin koḫusu قخوسی bize yetişti, gıdâlandık. *(Ferec. XV. 354)*

Burnu ayruksı koḫule قخوله yâr idi
Geri kalan koḫular قوخولر ağyar idi *(İbrahim. XV. 72-1)*

§ Iraktan burnuna kavun koḫusu قوخوسی geldi, gördü bir kökende üç dane iri kavunlar bitmiş. *(Bektaş. XV. 118)*

§ Ey koḫusu قخوسی güzel ve avazı gökcek olan melek neye geldin ? *(Envar. XV. 79)*

§ Bûy بوی [*Fa.*] : Koḫu قخو. *(Miftah. XV. 61)*

§ Bunları iltüp yuyalar şöyle kim gevdelerinin yanuğu, karası ve ol çirkin koḫularından قخولرندن eser kalmayıp gide. *(Delil. XV. 159)*

§ Bûy بوی [*Fa.*] : Koḫu قوخو. *(Şamil. XVI. 586)*

§ Laḫlaḫa لخلخه [*Ar.*] : Gökçek koḫulu قوخولی ma'cun. *(Şamil. XVI. 507)*

§ Yukarı başçı Mahmud'un dükkânı görülüp müslümanlar koḫusundan قوخوسندن içeri giremeyip... *(Sic. A. XVI. 2, 792)*

§ Bûyâ'nın da bir cüz'ü bûy بوی [*Fa.*] : dur, koḫu قوخو mânasına. *(Deka. XVI. 8 - 2)*

Çiger gül koḫusu elden eledir
Yeli er koḫusu قوخوسی ilden iledir *(Güvahi. XVI. 26)*

Koḫusunu قوخوسنی ol ahunun ağyar duyunca
Def'i düşer arayıcı it gibi soyunca *(Aşki. XVI. 263)*

§ Bûyâ بویا [*Fa.*] : Koḫulu قخولو nesne. *(Ni'meti. XVI. 189)*

§ Andan hoş koḫular قخولر gelür. *(Şevahid. XVI. 309)*

Sabâ zülfü koḫusun قخوسن her diyara
İletmiş Hind ü Çin ü Zengibar'a *(Yuz. Şems. XVI. 125)*

§ Bû بو [*Fa.*] : Koḫu قخو, iyisine dirler ve yaramazına da dirler. *(Deş. XVI. 287 - 1)*

§ Bûyâ بویا [*Fa.*] : Mürekkeptir bir cüz'ü koḫu قخو mânasına bir cüz'ü de elif-i mübalâğadır. *(Deş. XVI. 5 - 2)*

§ Bû بو [*Fa.*] : Koḫu قخو, rıyh mânasına. *(Cinas. XVI. 11-2)*

Şetm : söğmek, şemm : kokmak, hoş koḫuludur قوخولیدر : şemim شمیم [*Ar.*]
(Cev. Ke. XVII. 91)

koḫulamak, (kokulamak) : 1. Koklamak.

§ Dâye hon tezyin etmiş idi, getirdi. Şahzade eyitti : Tuz, etmek yiyelim, dedi. Ruhefza-yi dilruba eyitti : Siz buyurun, biz koḫulamak قوخولق ile gıdâmız alırız, dedi. *(Ferec. XV. 72)*

Kokulayup قوقولایب bulurам gencineler
Bana uyanlar kaçan incineler *(İbrahim. XV. 33 - 1)*

Gül açılıp ötücek andelibi
Kokulamazlar idi ققولامزلریدی özge tıybi *(Hikmet. XV. 368)*

Kılmağ istersen cihanı müşk ü anberden tolu
Zülf-i müşkinin kokulayup ققولايب yürü saç bağın öp
(Revani. XVI. 10)

§ Bûyîden بوييدن [*Fa.*] : Koḫulamak قوخولق ve kulak tutmak.
(Ni'meti. XVI. 14)

Gonca mey içmiş koḫular قخولر ağzını bâd-ı sabâ
(Hayali. XVI. 5)

Heman-dem istedi oğullarını
Koḫuladı قخولادى genince güllerini *(Şeh. Ş. XVI. 56)*

2. Koku sürmek.

§ Bir gün ol putu taşra çıkarmış idi, gevher, yakut ile bezemişler idi ve müşk ve anberle koḫulamışlar idi قخولشلردى.
(Cennet. XIV. 344)

koḫutmak : 1. Kokutmak.

Pohlu zarafetler idüp daima
Koḫudur قوخودر idi nitekim hunfesa *(Ata. Ha. XVII. 108)*

2. Koklatmak.

§ Yüzüne gülâp serpip limon koḫuttular قوخوتديلر, aklını başına getirdiler. *(Müslim. XV. 34, 59)*

§ Burnuma bir nesne koḫudup قخودب beni benden aldı.
(Şeref. XVI. 121)

kokarilik : Mürdar ilik.

§ Nuha' نخاع [*Ar.*], mağz-ı püşt [*Fa.*] : Onurga kemüğünün içinde olan ilik ki bir ucu arkanın nihayetine müntehi olur ki kokarilik قوقار ايلك ta'bir olunur.
(Aks. XVII - XVIII. 160)

kokarsu : Meni.

§ Anın neslini sızındudan eyledi, hakir kokarsudan قوقرصودن ki menidür. *(Cev. Es. XV. 127)*

kokmak, (koḫmak) : 1. Kokmak.

Cîfe gibi koḫa قوخه lâ'net edeler
Ejdehalar soḫa lâ'net edeler *(Muham. XV. 314)*

2. Koklamak.

Müşk-i saçın kaçan ki dağıda yâr
Salalım ödü oda koḫ قوخ diyelim *(Kadı. XIV. 170)*

Güllerin koḫup قوخب geze cennetlerin
Meyvesin yiyüp göre lezzetlerin *(Vahdet. XV. 19 - 2)*

§ Gülâb ile sirke karıştıra bir arıca bezi ıslata elinde tuta dâim koka قوقه. *(Hazain. XV. 66-2)*

§ ... Ey bennâ, şimdi sen şarap içmedin mi? Buyurdu ağzını koktular قوقديلر nesne yok, dediler. *(Ferec. XV. 49)*

§ ... Ol kurt, a'zasından bir uzvunu komamış ki anı bana getireydiniz göreydim, râyihasını koka قوقه idim. *(Zehr. XVI. 72)*

§ Şâmm شام [*Ar.*] : Nesne kokucu ققوجى kimse. *(Bab. XVI. 2, 458)*

Zehr-i kahrınla ölürsem ağulu otlar bite
Kabrim üstüne gelip kokma قوقمه giyahımdan sakın *(Deka. XVI. 81 - 2)*

Koḫardı قوخردى gülşen-i cennet gülünü
O bağın dinler idi bülbülünü *(Yuz. Şems. XVI. 231)*

§ Nısfü'l-leyl idi, bir arslan geldi ve bunlardan birin kokdu قوقدى. *(Şevahid. XVI. 72)*

Sücinin bilmek istersen eyüsin
Birez tat gör önürdü sonradan kok قوق *(D. B. XVI. 118)*

Lebinden bûse almak mürde can bulmak kadar vardır
Saçın kokmak قوقمق hayat-ı câvidan bulmak kadar vardır *(Âli. XVI. 66)*

Şöyle bülbüldür gülün kokmadı قوقادى vaslın bağının
Dostum aybetme Âli hastanın efganını *(Âli. XVI. 196)*

§ Andan cehennem zebanileri gelip Arasat halkını bir bir kokalar قوقالر. *(Rahat. XVI. 274)*

Gâh öperdi nergisin gâhi gülün
Geh koḫardı قوخردی nâfesin geh sünbülün
(Selâman. XVI. 55)

Tomruğa girmezdi kokmazdı قوقمزدی dehanın her kişi
Olmasa la'lin meyinden gonca-i gülzâr mest
(Hâleti. XVIII. 187)

Şetm : söğmek, şemm شم [*Ar.*] : kokmak قوقمق, hoş kohuludur : şemim
(Cev. Ke. XVII. 91)

§ Şemm, şemim شم ، شمیم [*Ar.*], bûyîden- çîzî بویيدن چيزی [*Fa.*] : Bir nesneyi kokmak قوقمق. *(Aks. XVII - XVIII. 274)*

Bir goncaya âşık elini kokmağa قوقمغه sunsa
Endamına hep lerze düşer elleri ditrer *(Kuddusi. XIX. 49)*

kokturmak : Koklatmak.

§ İlâhî şemm verdin, rahmet nesîmini kokdur قوقدر.
(Tazarru. XVI. 129)

koku ağacı : Öd ağacı.

§ Ûd عود [*Fa.*] : Koku ağacı قوق آغاجی. *(Şamil. XVI. 105)*

kokulamak : → **koḫulamak.**

kokulanmak : Koku sürünmek.

§ Her kim Allah'ın gayrı için güzel koku ile kokulansa قوقولنسه Allah için olmadıkta kıyamette cîfeden dahi mürdar koku ile gele. *(Nasayih. XVIII. 36)*

kokulatmak : Koklatmak.

§ Mübarek burnuna kokulattı قوقولتدی. *(Rahat. XVI. 348)*

§ Ey Çalab'ım sen kokulat تقولت bana cennet kokusunu.
(Zad. XVI. 47)

kokulmak : Koklanmak.

Güler yüzüm kokulmaduk قوقلمادق gül-i ter
Açılmaduk dehanum dolu sâğar *(Yuz. Şems. XVI. 272)*

kokunmak : Koku sürünmek.

§ Lâḫlâḫa لخلخه [*Ar.*] : Hoş kokulu terkiptir, amma soğuk dürtünürler, saçınırlar, kokunurlar قوقنورلر. *(Ha. Ş. XVI. 2 - 99)*

kokuşlu : Kokulu, rayihalı.

Yavru balaban bakışlı
Yayla çiçeği kokuşlu *(Kara. XVII. 228)*

kol : → **1.** Taraf, yan, cihet.

§ Resûl Hazreti çerisini sağ sol yasadı, sağ kola قوله Zübeyr... *(Si. Da. XIV. 715 - 2)*

Dedi imdi dur var sımarla ana
Dürüşsün yürümeğe sağdan yana
Kim ol vardığınca yola, il ü boy
Tavar ü kişi bula vü şar ü köy
Eğer sol kola قوله yürüye eyle bil
Ki görmüş ola dolu aslan ü pil *(Süh. XIV. 228)*

Yelişsem yel ile yolda kalırdı
Depeye çıksam ol kolda قولدا kalırdı *(Çeng. Dâi. XV. 252)*

§ ... Destur oldu halk ile gülüşü bile girdi, gördü sağ kolda Alevîler, sol kolda قوله ulemâ ve fusahâ ve şuara ve nüdemâ oturur, bu dahi Alevîler yanına geçti. *(Ferec. XV. 518)*

§ Kol kol قول قول gemiler turna alayı gibi dizilüp beyler ileri gider. *(Tuh. Ki. XVII. 136)*

2. El.

§ Andan kol قول kaldırıp iki cânipten çalınan çeng-i harbîleri dindirip... *(Müslim. XV. 7, 17)*

§ ... Bir kimseye sordum : Bu kimdir dedim. Yahya-yi Bermeki budur dedi. Gerü dua ettim, kolun قولن öptüm, döndü gitti. *(Ferec. XV. 172)*

§ Gulâm beni bir ağaca berkitti, kolu قول kurusun, kolundan قولندن birkaç zahim yidim, öldü deyü beni bırakmış, kanım çok akmış, düşmüşüm. *(Ferec. XV. 239)*

3. Devriye gezen asker, bekci.

§ ... Mezbur benim, kol قول getirip cebren döğe döğe bir mut arpam alıp... *(Sic. A. XVI. 4, 733)*

kola almak : Şefaat ve himaye etmek.

§ Ez-zer' الذرع [*Ar.*] : ... Ve şefaat eylemek mânasına müsta'-meldir ki lisanımızda kola almak قوله آلمق ve kollamak ta'birleri buna akreptir. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 574)*

kola binmek : Kola çıkmak, devriye gezmek.

§ Kola binüp قوله بنوب ... şehr-i Horasan'ı devredip... *(Müslim. XV. 2, 136)*

§ Zerki gammaz, ol yeler onmaz kola binüp قوله بنوب ... *(Müslim. XV. 2, 136)*

kolaç : Bir türlü börek.

Dün ü gün kulluk ile kim acığıp ola kul aç
Gelir açlıkla ana küflü somun yağlı kolaç قولاج
(D. B. XVI. 65)

kolak (I) : Çolak.

§ Eşell اشل [*Ar.*] : Bir eli kurumuş kolak قولاق recül. *(Bab. XVI. 2, 375)*

§ Cung جنك [*Fa.*] : Kolak قولق eşel mânasına ve kuru el ve kolak elli. *(Ni'meti. XVI. 246)*

kolak (II) : → **koñak.**

kolan (I) : Yaban eşeği.

§ Sırtlan veya kolan قولان etini kaynadalar döğeler... *(Yadigâr. XIV. 73 - 1)*

§ Genez yerler, çimenlerin kolan قولان bilir. *(Dede. XIV. 4)*

§ Erkek arslan tavşan avlarken bir kolan قولن görürse tavşandan el tartar, kolandan yana yüz dutar; arslan bigi âli himmetli olmak gerek. *(Kel. XIV. 26)*

§ Kulan ile قولانله sığın geyiğe konşu yurdum. *(Dede. E. XIV. 44)*

§ Bu arada kuş uçmaz kolan قولان yürümez, değil ki âdem yürüye. *(Hamza. XIV - XV. 13, 154)*

§ Atam şikâr hevesine sahraya çıkmış, takdir-i İlâhi, bir kolan قولان çıkar, atam anı kovar, halktan cüdâ düşer, gece irişir, kolan mişeye düşer, atam mişe kenarında attan iner... *(Ferec. XV. 117)*

§ Rıdvan şah sahrada av kovarken bir kolan قولان belürdü. *(Ferec. XV. 68)*

§ Her seğirden kolana قلانه yetmez amma ol kişi yeter ki ardınca olup seğirde. *(İrşad. XV. 295)*

§ Gûr كور [*Fa.*] : İşret ve neşat mânasına ekserya âhirinde yâ getirip gûri derler ve kolan قولاك dedikleri canavar. *(Miftah. XV. 126)*

§ Ḫar-gûr خركور [*Fa.*] : Kolan قولان. *(Miftah. XV. 76)*

§ Gûya ki anlar kolanlardır قلانلردر ki ürkmüşlerdür. *(Cev. Es. XV. 315)*

§ Kuş uçup kolan قولان yürümez ey civan. *(Bektaş. XV. 61)*

§ Güzergâhlara nigâhbanlar konmuştur ki kuş uçurmazlar, kolan قولان geçürmezler. *(Saadet. XV - XVI. 128 - 2)*

Yüce dağlar ki insan görmez idi
Kuş uçmaz u kolan قلان yüğürmez idi *(Güvahi. XVI. 44)*

§ Gûr كور [*Fa.*] : ... Yaban eşeği ve kolan قلان. *(Caf. XVI. 145 - 1)*

§ Ḫar-gûr خركور [*Fa.*] : İkisi bir cinstir, har ehlîsinin adıdır, gûr deştîsinin adıdır. Harın Türkisi eşekdir, gûrun Türkisi kolandır قلاندر. *(Deka. XVI. 7 - 1)*

Görür kolan ile قولانله dolmuş beyaban
Yürür her yana ahular firavan *(Şeh. Ş. XVI.)*

§ Ḫar-ı deştî خردشتی [*Fa.*] : Kolan قولان dedikleri hayvandır, geyik gibi. *(Ni'meti. XVI. 262)*

§ Ḫar-gûr خرکوار [*Fa.*] : Kolan قولان dedikleri canavardır ki yaban hayvanı. *(Ni'meti. XVI. 263)*

§ Ḫar-gûr خرکور [*Fa.*] : Kolañ قولاك ki yaban eşeğidir. *(Deş. XVI. 100 - 2)*

§ Ḫar-ı deştî خردشتی [*Fa.*] : Kolan قولان didikleri canavar, gûr mânasına *(Deş. XVI. 371 - 2)*

§ Gûr کور [*Fa.*] : Kolan قولان. *(Şamil. XVI. 130)*

§ Ḫar-gûr خرکور [*Fa.*] : Kolan قولان. *(Şamil. XVI. 116)*

§ Bu bâdiyede kuş uçmaz kolan قولان yüğürmez, gökten mi indin ? *(Ârifin. XVI. 119)*

Yazı : kaa' u hâmun, hem kolan : gûr کور [*Fa.*], ayr عیر [*Ar.*] oldu *(Men. Cev. XVII. 38)*

§ Gûr کور [*Fa.*] : Beş mânası vardır... 3, har-ı deştî mânasınadır, ya'ni yaban eşeği ki kolan قولان ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII - XIX. 536)*

kolanı enlü : Zengin, malı mülkü, eşyası çok olan kimse.

§ Arizü'l-butan عریض‌البطان [*Ar.*] : Kolanı enlü قولانی انلو demektir ki sahib-i yesar ü servettir demekten kinayedir. *(Kam. XVIII - XIX. 2, 432)*

kolay : Müsait, elverişli, elverişli iş, uygun şey.

§ Andan İbrahim Aleyhisselâm diledi kim ol kavme ol taptıkları haçların zaifliğin göstere kim kendinin hüccetin galip olduğun bildire bir kolay قلی vakıt gözetirdi tâ ana değin kim ol kavmin bayramı geldi. *(Enb. XIV. 146)*

Odur pehlevan k'iş kolayın bile
Ne ol kim kolayına قولاینه cür'et kıla *(Şeref. XVI. 183)*

Ko beni kendü halimde olayın
Ki yeğ bilür kişi kendü kolayın قولاین
(Yuz. Şems. XVI. 222)

kolaya bağlu : Kolaylığı bulunan, kolay yapılan.

Kolaya bağludur قولایه بغلودر deyü salâvat
Muttasıl kalmada kazaya salât *(Atai. Ha. XVII. 6)*

kolay bulmak : Fursat bulmak, çalımına getirmek.

§ ... Div dahi âdem suretine girip ana yoldaş oldu. Uğru ana sordu kim sen kimsin? Eyitti : Divven, şol zahidin ardınca varurven kolay bulam قلی بلم, depeleyem. *(Kel. XIV. 111)*

§ ... Kendüyi şah-ı marândan mahfi tutsun, bir yakın yerde gizlensin, kolay bulduğu قولای بولدیغی gibi şah-ı marânı ok ile ursun. *(Ferec. XV. 154)*

kolayın : Aklına geldiği gibi, kolayca, düşünmeden.

Saçın aklığını ayb eyleyenler
Kolayın قولاین söyler anı söyleyenler *(Şeh. Ş. XVI. 109)*

kolayına : **1.** Bildiği gibi, kolayına gelen şekilde.

§ Ey server-i Hata vü Huten, İskender senin kim idüğünü bilmez, öz kolayına قلاینه ne gerekse söylenmiş. *(İs. H. XIV - XV. 679)*

Sofi kakıdı Şeyhi'ye aşk andığı içün
İşitmezem sözün ko çağırsın kolayına قلاینه
(Şeyhi. XV. 151)

2. Başı boş, gelişigüzel, rasgele.

§ Çok sözü koy, kolayına قولاینه laf harmanını savurma. *(Hamza. XIV - XV. 35, 87)*

§ Aşk ehli kolayına قلاینه değüldür. *(Tazarru. XV. 186)*

§ Yele kerden یله کردن [*Fa.*] : Kolayına قولاینه salma etmek. *(Miftah. XV. 41)*

§ Serseri سرسری [*Fa.*] : Güzâfe mânasına, kolayına قولاینه demektir. *(Miftah. XV. 97)*

§ Serseri سرسری [*Fa.*] : Abes ve kolayına قولاینه nesne. *(Şamil. XVI. 455)*

§ Güzaf گزاف [*Fa.*] : Kolayına قولاینه ve bihude laf. *(Ni'meti. XVI. 543)*

§ Serseri سرسری [*Fa.*] : Kolayına قولاینه ve ahmaklık. *(Ni'meti. XVI. 383)*

§ Hınzire benzeyen avrat oldur ki haram ve helâl ve hidayet ve dalâl nedir bilmez karnın doyurup kolayına قولاینه gezmekten gayri amel kılmaz. *(Tibr. XVI. 220)*

kolayına büyümek, (kolayında büyümek) : Serbest büyümek, gelişigüzel yetişmek.

§ Lâin kolayına büyümüş قولاینه بیومش, kavi hasma rast gelmemiş. *(Müslim. XV. 17, 3)*

Atadan anadan zapt u kısu yok
Kolayında büyümüş قولاینده بیومش korkusu yok
(Güvahi. XVI. 97)

kolayına gelmek : Kendisine uygun duruma gelmek.

Kemanın çekti bir ahu gözetti
Kolayına gelicek کلیجك قولاینه anı attı *(Şeh. Ş. XVI. 207)*

kolayına komak : Arzusuna bırakmak, serbest bırakmak.

§ ... Eğer hüsn-i terbiyetinin sa'yinde taksirat edüp kolayına korsa قورسه قولاینه bahayim gibi seyrederken şerre meyledüp şakavet ihtiyar ede. *(Câm. Na. XVI. 67)*

kolayına yürümek : İstediği gibi hareket etmek.

§ Südâ سدی [*Ar.*] : Soru hisap olunmayup kolayına yürüyen قولینه یورین recül. *(Bab. XVI. 1, 597)*

§ Es-sebt السبت [*Ar.*] : Kolayına yürümek قولاینه یوریمك, meşy-i hevn. *(Kdeb. XVIII. 275 - 1)*

kolayında büyümek : → **kolayına büyümek.**

kolayında gezmek : Allah'a mütevekkil olmak, Allah'ın dilediğine boyun eğmek.

§ Bahşış senin bahşışın gibi gerek ki kolayında gezene قولاینده گزنه velâyet ve keramet bağışlarsın. *(Tazarru. XV. 115)*

kolayın gözlemek : Fırsat kollamak.

§ ... Ol ağaçlardan ok yay düzdüm, yürüdüm ol mergzâra irdim, ağacı gördüm, yuvayı buldum; gizlendim kolayın gözledim قولاين كوزلهدم oku gezledim, fursat gözettim. *(Ferec. XV. 154)*

kolaylamak : 1. Önemsiz görmek, küçük görmek.

§ Zery ذرى [*Ar.*] : Kınamak ve horlamak ve kolaylamak قوليلمق. *(Bab. XVI. 2, 596)*

2. Kolaylık göstermek.

§ Avranos-ı fakir gözsüzler gibi elini o yana bu yana gezdirdi, ya'ni zarf-ı ma'hûdu arar gibi oldu. Musa Çelebi'nin emri ile kolayladılar قولايلديلر, havfinden berâ-yı maslahat alup ekleyleyüp bilmezlendi. *(Solak. XVII. 61 - 2)*

3. Kolayını bulmak, fırsat düşürmek.

§ Mellah... bir gün dağda bal buldu, sağdı, rahdâr evine getirdi. Kanda buldun ? Bile varulım dediler. Yoldaş olup gittiler, kolaylayup قولايلايوب rahdârı depeledi. *(Ferec. XV. 512)*

4. Hazırlamak, alıştırmak.

§ Bir ay kendisini kolaylayup قولايليوب din aşkına yanmak için hazır oldu. *(Mevahib. XVI. 222)*

kolaylanmak : Kolay görmek, ehemmiyetsiz görmek, ehemmiyet vermemek.

§ Bir gün bir yeşil, kara ayaklı kuş geldi kondu. Şahzade candan el yudu, kolaylandı قولايلندى kuşun ayağına yapıştı, kuş kalktı... *(Ferec. XV. 352)*

Kolaylandı قولايلندى vü Zâl'e diş biledi
Atın meydana tepti er diledi *(Şeh. Ş. XVI. 173)*

kolaylu : Kolay ve gereğince iş gören.

§ Pes bir kolaylu قليلو kişi olucak, kendinin işi müheyya olupturur, artık kendi işine meşgul olmaz, amele meşgul olur. *(Kab. XV. 408)*

kolaysınmak : Önemsiz saymak, küçük ve hor görmek.

§ Tehevvün تهون [*Ar.*] : Kolaysınmak قول سنمق .
(Bab. XVI. 2, 496)

kolaysız, (kolaysuz) : Güç, zor, müşkil.

Çü suret güdesin ma'ni bozulur
Kolaysız قليسز okunur ağduk yazılır *(Hurş. XIV. 5)*

§ Evvel ince bağırsağa sığan varıp çıkınca yoluna göre yoğun olursa vardıkça korku yoktur. Eğer evvel yoğun bağırsağa girerse sonra incelmek kolaysuz قوليسز olur, müşkil olur.
(Hazain. XV. 63 - 2)

kolaysuz : → **kolaysız.**

kolbağı : Bilezik.

§ Boncuk maa kutu : 20, kolbağı قولبغى : 2, gümüş yüzük : 15... *(Sic. B. XV. 6, 15)*

§ Bir zencir toplar : 900, üç kolbağı قولبغى : 100.
(Sic. B. XV. 10, 53)

§ Üç kolbağı قول باغى : 100, üç çift küpe : 600...
(Sic. B. XV. 2, 141)

§ Bir gümüş yüzük : 5, iki kehribar kolbağı قول باغى : 5, bir çenber... *(Sic. K. XVI. 3, 88)*

kolbağı inci : İnci bilezik.

§ ... ve dört dane Hindî destimal ve bir siyah köhne peştemal ve bir kolbağı inci قول بغى انجى ... *(Sic. A. XVI. 2, 164)*

kolçağ : → **kolçak.**

kolçak, (kolçağ) : Kola geçirilen kılıf.

§ Kolçaklarından قولچاقلرندن hûn-ı a'dâ çekîde olmuş akar.
(Müslim. XV. 28, 6)

§ İki edik : 20, kolçak قولچق : 2... *(Sic. B. XV. 6, 109)*

§ Ve zırh ve kolçak قولچاق ve yat ve yarak verüp pîraste kılup meydana gönderdi. *(Saadet. XV - XVI. 181 - 1)*

Urup muhkem bilekçek ellerine
Dahi dört yerde kolçak قولچق kollarına *(Fazilet. XVI. 245)*

§ Destvâne دستوانه [*Fa.*] : Doğan elliği ve çukal kolçağı قولچغی.
(Ni'meti. XVI. 303)

§ Destvâne دستوانه [*Fa.*] : Çukal kolçağı قولچغی.
(Nuh. Tuh. XVII. 183 - 2)

§ Bunlar zırh, külâh kolçağ قولچاغ butluğ, giyinmiş olup.
(Ev. XVII. 2, 203)

§ El-mi'dad المضاد [*Ar.*] : Ağaç kesecek âlete denir ve kolçağa قولچغه ve bazubende denir. *(Kam. XVIII - XIX. 1, 646)*

koldaş : Yardımcı, muavin, arkadaş.

Çü evvelden keremdir dâim işün
Saadet koldaşuñ قولداشك u devlet işün *(Işk. XIV. 34 - 2)*

Taşra geldi anların koldaşları *(Yuz. Da. XIV.)*
Din olucak hoşturur yoldaşlığı
Her bir işte dem-be-dem koldaşlığı قلدشلغی
(İs. H. XIV - XV. 511)

Benüm uçmakta yoldaşım ola ol
Benümle anda koldaşım قولداشم ola ol *(Muham. XV. 289)*

Mahabbep işi mihnet yoldaşıyuz
Gönülden aşk erinin koldaşıyuz قولدشیوز
(Çeng. Dâi. XV. 261)

Yoldaşın eğer gitdise koldaş قولداش esen olsun
Kaygu yimegil börk içün ol baş esen olsun *(Dâi. XV. 62)*

Kulun çok taat ile işi bitmez
Hudanın fazlı koldaş قولداش olmayınca *(K. Ü. XV. 88)*

Saldı âdem okudu yoldaşların
Cem'kıldı katına koldaşlarıñ قولداشلرك *(Cam. XV. 107)*

kol dolaşmak : Devriye gezmek.
Kol tolaşmakta قولطولشمقده ulaşmakta işi şâm ü seher
Gamze işgilledi dil-beste-i kâküldür zülf
(Ş. Galip. XVIII. 190)

kol dolaştırmak : Kol dolamak, sarmak.

Yatasın bîser ü bîpâ hacer-vâr
Dolaştırmayasın koluñ قولك طولشديرمايەسن kemer-vâr
(Enis. XVI. 26 - 1)

kol kavşurmak : → **el kavşurmak.**

kollaşmak : İki kişi, kaldıracakları bir yük dengini kucaklayarak birbirlerinin kollarını tutmak.

§ El-murabaa المرابعة *[Ar.]* : Yük denginin altına mirbaa dedikleri ağacı sokup bir ucunu biri ve diğerini biri tutup kaldırmağla dabbeye yükletmek ve eğer ol değnek yok ise kollaşarak قوللشەرق yükletmek mânasınadır.
(Kam. XVIII - XIX. 2, 578)

kollık : → **kolluk**

kollu divit : Boru şeklindeki kalemliği, mürekkep çanağına bitişik olan divit.

Kollu diviti قوللودیویدی getir meyana
Kıl hâmeni tîr ol kemana *(Sûr. XVIII. 2)*

kolluk, (kollık) : Kola giyilen zırh, kolçak.

§ Yâ Ebâhanife, dünya düşman evidir. Düşman busudadır, çukalın eğninden çıkarma. Andan günde beş gez ışığın ve kolluğuñ قوللغك giy. *(Tuh. Le. XV. 289)*

§ Başa mesh vermek ışık urunmaktur, gusl çukaldur, yüz yumak yüzlük urunmaktur, kollar yumak kolluk قوللق giymektür, ayak yumak ayaklık giymektür. *(Tuh. Le. XV. 289)*

§ Kolluğun قوللوغن ve butluğun cümle cebesin giyip...
(Müslim. XV. 7, 49)

Subh-dem a'dâ giyip saz ü selep
Bürüme çukal ü cevşendir acep
Ellik ü kollığ قوللیغ u butluk hem ışık
Hep musaykal çevre verirdi ışık *(Enveri. XV. 60)*

§ Çenber, yağlık, kolluk قوللق, bohca... *(Sic. K. XV. 2, 157)*

§ Kollar yumak kolluk قوللق giymektir, başa mesh vermek ışık urunmaktır. *(Ta. Şahi. XVI. 99 - 2)*

§ Işığın ve kolluğuñ قوللغك giy, ne kadar bahadır isen yalnız depinme. *(Ta. Şahi. XVI. 99 - 2)*

kollu kolunca : Kol kol, taraf taraf.

Çekildi her yemek yollu yolunca
Düzüldü sofralar kollu kolunca قوللوقولنجه *(Güvahi. XVI. 14)*

kol salmak : El ile işaret etmek, el sallamak.

§ Mervan dahi kol salup قولصالوب alemleri depretti.
(Müslim. XV. 17, 14)

koltuk odası : Büyük bir odadan geçilen ve çok vakit ayrı kapısı bulunmayan küçük oda.

§ El-ḫâdi'a الخادعة [*Ar.*] : Şol küçük kapıya ıtlak olunur ki büyük kapı içre ola... ve bir ev ve oda içre olan mabeyn ve koltuk odası قولتق اوطەسی gibi odaya denir.
(Kam. XVIII - XIX. 2, 564)

koltuk sipsisi : Erganun denilen saz.

§ Erganun ارغنون [*Fa.*] : Bir ma'ruf sazdır ve koltuk sipsisi قولتق سپسسی . *(Ni'meti. XVI. 83)*

§ Nîşe نیشه [*Fa.*] : Koltuk sipsisi قولتقسپسیسی .
(Ni'meti. XVI. 612)

koma etmek : Koymayın, bırakmayın kumandasını vermek.

§ Hüzeyme dahi dip alaya koma idüp قومه ایدوب Mervanîler yürüyüp... *(Müslim. XV. 10, 63)*

komak, (koymak) : 1. Bırakmak, terketmek, vazetmek.

Attan indi secdeye kodu قودی başın
Tevbe kıldı çok akıttı göz yaşın *(Yuz. Şeyd. XIII. 20)*

Ko قو ayruklar sözünü sen seni güt
Kınama kimseyi sen işit öğüt *(Yunus. XIII - XIV. 43)*

§ ... Er eyitti : Ne anı soracak vakıttır, kogıl قغل bu sözü kim uyku vaktıdır. *(Kel. XIV. 12)*

§ ... Ve bu kantaryonu ısıtma tuttuğu vaktın tütüzdürseler ısıtma koya قويه mücerreptir. *(Yadigâr. XIV. 115 - 1)*

Yer altını balta ile oyalım
Gece kazalım gündüzün koyalım *(Süh. XIV. 121)*

Ben ol resmimizi koyamazvenin
Utanıram u hem döyemezvenin *(Süh. XIV. 211)*

§ Şeytana dünyada işleyecek iş komamıştı قومامشدى.
(Anter. XIV. 409)

§ Hak Taâlâ buyruğunu yerine getirmeğe ivesin, kendi nefsin arzuların koyasın قياسن. *(Müneb. XIV - XV. 5 - 1)*

Sulh ede üç yıl Arap cengi koya قويا
Şerri terkede bular hayra uya *(Melhame. XIV - XV. 127 - 2)*

Nedir dünya ki kodu قودى ümmetiyçün
Behişt ü hur u gılmanı Muhammed *(İbrahim. XV. 19 - 2)*

§ Beni bu yerden kimse ayıramaz, sen abes sözü ko قو dedi.
(Bektaş. XV. 139)

§ Mansur, Sadık'a eyitti : Ne hacetin var ? Sadık eyitti : Hacetim oldur ki ayruk beni katına okumayasın ve beni Tanrı tâatına koyasın قويەسين. *(Tez. Ba. XV. 6)*

§ Cüz'î ve küllî her ne hasıl olursa zapta gelmedik nesne komayasız قومياسز. *(Sic. Ba. XV. 7, 63)*

§ İyi dediği şaraptan bir büyük kap içine azacık koysun, kosun قوسن yüz seksen saat, sonra görsün eğer azmadıysa iyidir.
(Hazain. XV. 34 - 1)

§ Gayret-i cahiliyyeyi koñ قوك ... *(Saat. XV. 59)*

§ Bir gün Fağfur dâr-ı gururdan sarayı sürûra intikal etti, mülk ü mal ve şehriyarlığı fil-cümle Rıdvan şaha kodu قودى.
(Ferec. XV. 68)

§ Kişi bugünü görmek gerek geçeni komak قومق gerek.
(Maârif. XV. 190)

§ Koñ قوك işbu sözü söylemen. *(Leys. Dâi. XV. 395 - 2)*

Komadı قومدی münkirleri kıldı helâk
Ol yeri kâfirden etti cümle pâk *(Bektaş. XV. 92)*

§ Edepsizliği ve küstahlığı ko قو. *(Tuh. Le. XV. 184)*

Şimdengerü etme sen ana cebr
Halinde ko قو, eyle firkata sabr *(Ley. XV. 147)*

§ Beni öldüğüm vaktın kabre komañ قومك kim katı korkarım dedi. *(Müz. XV. 156)*

Sohbet-i has eylerem ben bu gece ol mah ile
Gel kerem kıl zâhidâ koğıl قوغل beni Allah ile *(Sarıca. XV. 37)*

Sen benim olsan ko قو olmasun cihan
Servim olsan sen gerekmez bûstan *(Vahdet. XV. 56 - 2)*

§ Anunla dahi komazuz قومازوز kıyamet gününde biz ana tattururuz ol azâpları. *(Leys. Ar. XV. 56)*

Ko قو ol münkiri inkârında tursun
Ki anın gönlü katıdır hacerden *(Eşrefoğlu. XV. 11)*

Mey nuş edip Mesihi unut eski gamları
Komaz قومز şarap hatır-ı nazükde infiâl *(Mesihi. XV. 72)*

§ Hay nâbekâr oğlan bu sözleri ne zehre ile söylersin, kormıyam قورميم seni deyip... *(Müslim. XV. 10, 53)*

Ki yaktılar ü yıktılar başa baş
Komadılar قومادیلر dura taş üstüne taş *(Hikmet. XV. 104)*

Gel insafa bu fikri ko قو, içine düşürüp korhu
Getirme gözüne uyhu ki gaafil bulmaya şeytan
(Delil. XV. 111)

Yarlığanmak umusun komayalım قوميلم gel Nazmi
Ki Çalap kullarını suç ile yindek karamaz
(D. B. XVI. 93)

Gafletten eyle çeşmini mestur Âliyâ
Vech-i muraddan gözün ırma hicabı ko قو
(Âli. XVI. 170)

§ Bunun gibi Ma'bud'u koyup قيب ben ayruğu dost tutmazın. *(Enfes. XV. 11)*

§ ... Karı eyitti: Öleli çok zamandır, sünüklerinden nesne kalmayuptur... Cercis eyitti: Ne bulursan kogıl قوغل bir yere.. *(Cennet. XV. 359)*

§ Nihaden نهادن [*Fa.*] : Komak قومق . *(Şamil. XVI. 284)*

Komağa قومغا âlem içre nâm ü nişan
Arka bir eyleyüp cemi'-i sipah *(Selim. XVI. 114)*

§ Kaçan bir kul ölse sinleye kosalar قوسلر ol sâat can verip oturturlar. *(Ta. Şahi. XVI. 78 - 2)*

§ Mezbura bir mıktar esbap emanet komuş قومش idim. *(Sic. A. XVI. 4, 548)*

Bu günü irteye komaz قومز gönlüm
Hep şaraba verir gelencesini *(Revani. XVI. 180)*

Her yerde edep hoştur eğer halvet ü kesret
Ey şuh igen germ olup açılma ko قو lâğı *(Letaif. XVI. 63)*

§ Beni kor قور yabana gidersin, kim bilir kankı oynaşınla ayş ü nûş edersin. *(Tibr. XVI. 221)*

Vâiz haber-i aşkı ko قو efsaneden aç söz
Huşyar olanın sohbeti mestane gerekmez *(Nihani. XVI. 39)*

Varlık istersen eğer dünyada yokluğu koma قومه
Bütün olmağa heves etme sınıkluğu koma *(Nihani. XVI. 80)*

Gelin bu fikri koyalım قويالم, tereddüt etmeyelim
Bu denlü nesne niçin ola pây-i akla ikaal *(Baki. XVI. 56)*

Hâke düşmüş talbımır murg-ı şikeste-per gibi
Sen beni hasret beyâbanında dermansız koduñ قودك *(Aşki. XVI. 99)*

Ol büt ebrusun koyup mihraba döndermen yüzüm
Koy قوى beni zâhit bana çok verme Tanriyçün azap *(Fuzuli. XVI. 128)*

Ocağını dütünsüz koma قومه zinhar
Demişler odsuz ev kutsuz ev ey yâr *(Güvahi. XVI. 75)*

Sakın sanma yimez sofu soğanı
Kabın dahi komaz قومز buldukta anı *(Güvahi. XVI. 87)*

Çün gidersin ko قو bu yok a'mâlini
Yi, yidir ayruğa koma قوما malini *(Aş. XVI. 3)*

Belâsı balına değmez ko قو lezzet-i dehri
Evin yıkılmaya tâ misli hane-i zenbur *(Hayali. XVI. 1)*

Komayalım قومیالم olardan birini sağ
O dem onula bağrımızdaki dağ *(Fazilet. XVI. 134)*

Komadığın قومدیغن almada subh u mesâ
Ekmediğin yerde biter daima *(Atai. Ha. XVII. 135)*

Kendine şefkat et huşûneti ko قو
Ağır ol tazesin bu hiffeti ko *(Atai. Ha. XVII. 31)*

Komazam قومزم gayre ser-i kâkül-i anber-şikenin
Baş verüp baş alurun arsa-i aşkında senin
(Hâleti. XVII. 320)

Lû'bü ko, yelmeyi ko, nazı ko قو, incinmeyi ko قو
Renc ile kılma ceza', genc ile olma şâdan
(Nigâ. Ter. XVII. 195 - 2)

§ Etraftan hay, gördün mü mel'un ne acep iş etti, bire komañ قومك, diyesiye kalmayup... *(Solak. XVII. 27 - 1)*

Mümkün mü güleşmek gam-ı hicran ile Vehbi
Takat mı kodu قودی hamle-i şir-efken-i hasret
(S. Vehbi. XVIII. 234)

Gördü alemdârı çün sındı çeri
Mallarını kodu قودی kaçtı her biri *(Battal. XVIII. 52)*

Koma قوما hakkımızı al Padişahım
(Hal. Şa. Benli Halime XIX - XX. 39)

2. Müsaade etmek, izin vermek, serbest bırakmak, salıvermek.

Şöyle tarıktı kakıdı Zeliha'ya
Etti sürün komañ قومالك ayruk söyleye *(Yuz. Şeyd. XIII. 50)*

§ Ol kişiyi yatmağa komayalar قومیلر gözleri bakarken azacuk ımızganmağa dahi komayalar. *(Yadigâr. XIV. 13 - 1)*

Nite koyalım kim gide idi ol
Niçün buluvere idim ana yol *(Süh. XIV. 249)*

§ Beyrek aydur : Sultanım, meni kosañ قوساك da şölen yemeğinin yanına varsam, karnım açtır... *(Dede. XIV. 57)*

§ Kimdir bizi komayup قومیوب men'eden. *(Si. Da. XIV. 197 - 1)*

§ ... Yöresine âdem gelmeğe komazdı قومزدی. *(Anter. XIV. 441)*

§ ... Ko قو beni, bu kulların hakkından geleyin, bunlar senin sınarın değildir. *(Anter. XIV. 20)*

§ Haccam eyitti : Kamunuz bir uğurdan çağrışın, bir karavaş ucundan bu hal reva değil, Halit dahi hocazade bir ma'ruf kişidir, bu rüsvaylığ ile ölmek olmaz. Atası yoğusa ben atasıyım, komazam قومازم ana bu kadar hayf ola, dedi. *(Ferec. XV. 470)*

§ ...Vezirliğe lâyık dânâdır, bunu gitmeğe komayalım قومایالم, buna hânman verelim, bunun gibi kimesneyi elden çıkarmak reva değildir. *(Ferec. XV. 47)*

§ ... Ben bîgünah, bîçareden ne istersin ? Öldürürsen öldür, bu azaba doymazam, öldürmezsen ko قو gideyim. *(Ferec. XV. 14)*

§ Tokla komayalar قومیالر oynamağa tâ birez vakıt oturmayınca. *(Hazain. XV. 17 - 1)*

Dediler şah okudu tiz örü tur
Ahd kıldı sen varıcak bizi kor قور *(İbrahim. XV. 52 - 1)*

§ İmdi bir tedbir edelim ki anı Rum'a girmeğe komayalım قومیهلم. *(Bektaş. XV. 106)*

§ Bunu kogıl قوغل senin uğrunda baş ve can oynatsın. *(Bektaş. XV. 364)*

§ ... Bu ameli ilet issinin yüzüne ur; zira bu amel içinde gıybet vardır, her kim gıybet ve mesâvi söyler, ben ol ameli komazam قومزم göğe çıkmağa. *(Cennet. XV. 54)*

Komadılar قومادلر sanevberi yanınca salına
Ol derdmendin ayağına balta urdular *(Sarıca. XV. 12)*

§ ... Üşte ol sâhirler küllî ana iyman getürdüler. Eğer koyacak قویاجق olursan Mısr içinde var kavmi dahi azar, ana iyman getürürler. *(Leys. Ar. XV. 439)*

§ Ve dahi bizi ol doğru yola koya قویه heva vü heves karanuluğundan çıkara. *(Saat. XV. 2)*

§ Ey Cebrail mânic olma ko قو gitsünler.
(Saadet. XV - XVI. 8 - 2)

§ Hil هل [*Fa.*] : Ko قو, salıver. *(Cinas. XVI. 80 - 1)*

Ko قو gitsin yüzüne bakma dürüğün
Heman üzüldüğü yeğdir çürüğün *(Ârifîn. XVI. 377)*

Cemal-i yâri uşşaka komaz قومز seyretmeğe ağyar
Cihanda kutlu gün görmez Revani onmadık başlar
(Revani. XVI. 52)

Komaz قومز renc ü elem canında tâka(t)
Yakar bir yana bağrın nâr-ı fâka *(Letaif. XVI. 30)*

Yağdıralım ko قو göz yaşın ölçerelim gam ateşin
Âli heman tokunmasın sana ziyanımız bizim
(Âli. XVI. 140)

Ko قو beni kendü halimde olayın
Ki yeğ bilür kişi kendü kolayın *(Yuz. Şems. XVI. 222)*

Uçtu ise Hüma yuvasından
Yerine konmağa koma قومه bûmu
Demesinler görenler ol şûmu
Ol uçan yerine konan bu mu *(Deka. XVI. 93 - 2)*

Koyma قویمه zülfün düşmeğe mah-ı ruh-ı rahşanına
(Fuzuli. XVI. 32)

Kosañ قوسك arzetse erbab-ı muhabbet sana ahvalin
Ne var ey lebleri İsi birez mevtayı söyletsen
(Hâleti. XVII. 312)

Bin yıl ağla sapma ebru fikrine söz bu imiş
Geçme nâmert köprüsünden ko قو aparsın su seni
(Molla. XIX. 186)

3. Alıkoymak.

Nefs ü tendir yol erin yoldan koyan قوين
Akl ü candır rehnümasına uyan *(Vahdet. XV. 34 - 1)*

§ Ne hâcetin vardır kim bu vaktın beni Çalab'ım tâatından koduñ قودك . *(Tez. Ün. XVI. 7 - 1)*

4. Tesir etmek.

§ Yâ Mansur, ilk nefsini öğütle. Eğer nefsine senin öğüdün koyarsa قيارسه ayruklara dahi öğüt ver. *(Tuh. Le. XV. 226)*

Kemâl'e koymaz قويمز ey zâhid füsûnun
Çok okuyuptur ol bu dâstanı *(Sarıca. XV. 47)*

§ Yohsa hâdise kişinin kendüye olmayınca koymaz mı قويمازمى? *(Maârif. XV. 44)*

§ Ârif olana bir sinek vızıltısı koyar قويار . *(Maârif. XV. 111)*

konak : 1. Konuk olunan yer, menzil, müsafirhane.

§ Ol er avratına eyitti kim : Yarın bir taife yâranlar okuyayın, konaklık قناقلق eyleyeyin. *(Kel. XIV. 85)*

§ Ey bizim Tanrımız, ırağ eyle seferler aralığını ki konaklarımızıñ قوناقلرمزك aralığı isizlik yazılar ola.. *(Cev. Es. XV. 144)*

§ Her konakta قونقده hârık-ı âde bir bürhan-ı azîmü'l-âsarı lâyih oldurdu. *(Saadet. XV - XVI. 201 - 1)*

Bir konak قونق dâr-ı cihan cây-i hatar
Bir konuk bunda gelen yine gider *(D. B. XVI. 226)*

Tatar-ı gamzen eyledi yağma konak konak قونق قونق
(Baki. XVI. 144)

§ ... ve yolda konakların قوناقلرين şaşırıp bir köye tekrar konmayalar ki karye halkına muzayaka lâzım gelmeye.
(Sic. A. XVI. 2, 701)

Konak قونق yerler: menâzildir منازلدر [*Ar.*], dahi yollar: mezâhibtir
(Cev. Ke. XVII. 43)

2. Misafir.

§ Gelene ve gidene etmek yedirdi ve hergiz konaksuz قوناقسوز olmadı ve taâm dahi konuksuz yemedi ve kaçan kim konuk gelmezdi, üç dört gün oruç tutardı.
(Si. Da. XIV. 42)

§ Ol dün Melekülmevt bir âdem suretinde geldi İdris Peygambere konak oldu. İdris, taâmın anın önüne kodu.
(Cennet. XV. 333)

§ Ve dahi eydür, konak قوناق konmayan eve ferişte girmez.
(Cennet. XV. 322)

§ Mîz میز [*Fa.*]: Konak قوناق, mihman mânasına.
(Cinas. XVI. 69 - 2)

Tass, pingân: tas adıdır, tepsi: deysak, teşthan
Dayyifû ضيفوا [*Ar.*], mihman künid مهمان كنيد [*Fa.*]: eylen konak قوناق; yer: türs u ka'
(Naz. Cev. XVIII - XIX. 80)

2. Bir konaklık yer.

Ursa ger şekl-i andelibe kalem
Savtın alırdı bir konakdan قونقدن esam *(Mîri. XVI. 118)*

Ferahtan yer mi basardı ayağı
Giderdi bir edüp iki konağı قوناغى *(Yuz. Şems. XVI. 182)*

koñak, (koñrak, kolak (II)): Başta saç aralarında olan kepek.

§ Sebuse ki baş koñağı قوكاغى derler kepek gibi dökülür.
(Yadigâr. XIV. 129 - 1)

§ Bişirip başa ursalar koñağın قوكاغن gidere. *(M. Bay. XIV. 29)*

§ Süpûse سپوسه [*Fa.*]: Başın koñağı قوكاغى ve bıçkı ağzından dökülen. *(Miftah. XV. 95)*

§ Sepûse سپوسه [*Fa.*]: Baş koñağı قوكاغى. *(Ni'meti. XVI. 377)*

§ Sebûḫ سبوخ [*Fa.*] : Dürtmek ve dıkaç ve baş koñağı قوكاغى .
(Ni'meti. XVI. 377)

§ Sepûse سپوسه [*Fa.*] : Bıçkı ağzından un gibi dökülen nesneye dirler ve başta olan koñak قوكاق ... *(Deş. XVI. 331 - 1)*

§ Sepûse-i ser سپوسۀسر [*Fa.*] : Koñak قوكاق . *(Şamil. XVI. 121)*

§ El-hazâze الحزازه [*Ar.*] : ... Başta olan konak قوناق .
(Ah. XVI. 296)

§ Sepûse سپوسه [*Fa.*] : Koñak قوكاق . *(Caf. XVI. 78 - 2)*

§ Hibriye هبريه [*Ar.*] : Pamuk tozağı ve kuş yünü tozağı ve baş koñrağı قوكرەغى . *(Bab. XVI. 2, 357)*

§ Hazâze حزازه [*Ar.*] : Baş kolağı قولاغى .
(Müntehab. XVII. 29 - 2)

Di hazâze حزازه [*Ar.*] hem süpûse سپوسه [*Fa.*] : koñağa قوكنه vü kuble, bûse :
Öpüş oldu, hem yarasa dedi : şeppere vü huşşaf
(Men. Cev. XVII. 40)

§ Hazâze حزازه [*Ar.*], sepûse-i ser سپوسۀسر [*Fa.*] : Başta olan konak قوناق . *(Aks. XVII - XVIII. 158)*

§ Ez-zebl الزبل [*Ar.*] ... Alâ-kavlin bir dabbe-i bahriyenin sırtının kemiğidir ki andan bilezik ve tarak düzülür, Türkide bağa ta'bir olunur anınla saç ve sakal taramak bilhassa saç ve sakal diplerinde olan kehle sirkelerini ve koñağı قوكاغى muhriç ve dâfi'dir. *(Kam. XVIII - XIX. 3, 214)*

§ El-hazâze الحزازه [*Ar.*] : Başın kılları aralığında kepek tarzında hâdis olan şeye denir, ki konak قوناق ta'bir olunur.
(Kam. XVIII - XIX. 2, 171)

koñak, (konuk) : Göz bebeği yerindeki aklık, pus.

Bir gün ol avrat katında oturur
Nâgehan bakar yüzüne vü görür
Bir benek konuk قونق gözünde avratın

Er düşer ortasına yüz mihnetin
Avrata eydür acep gördüm bugün
Bir konuk قونق gözünde kim yoğ idi dûn
.....
Avrat eydür kim bu konuk قونق hey canım
On yıl oldu kim gözümdedir benim *(Man. Tayr. XIV. 21)*

§ Tem تم [*Fa.*] : Göz illetlerinden bir illetir. Göz üzerine perde gibi çekilür. Etıbba sebel derler. İlâç olunmazsa gözü kör eder... ve göze düşen koñak قوكاق ... *(Deş. XVI. 229 - 1)*

konakçı : Konak hazırlamak için önce giden kimse.

§ Mel'un cehenneme konakçı قوناقجى gitti. *(Müslim. XV. 4, 19)*

konak idinmek : İkametgâh ittihat etmek.

§ ... Mısr'ı teferrüclendi, bir meyhaneci evine yemeklenmeğe oturdu, gördü Mısr'ın kübera ve zurafası anda sohbet ederler, bu dahi ol evi konak idindi قوناق ايدندى . *(Ferec. XV. 227)*

konaklamak : Misafir etmek, ağırlamak.

Çünkü alır Yusuf'u Kuds'e varır
İşit imdi ne keramet gösterir
Konakladı قوناقلدى şöyle kim gerek anı
Her kim gördü acebe kaldı canı *(Yuz. Şeyd. XIII. 19)*

koñaklanmak : Saç kepeklenmek.

§ Kâliden كاليدن [*Fa.*] : Dağıtmak ve basmak... ve saç bozarmak ve karış muruş olmak ve koñaklanmak قوكقلنمق .
(Ni'meti. XVI. 32)

konak salmak : Köy odasında misafir edilen kimse için bir eve, yemek gönderme ödevi yüklemek.

§ Cezîr جزير [*Ar.*] : Padişah tarafından gelen kimseye ve kadıya ve subaşıya ve karyede evine konak salınan قونق صالنان kimesne. *(Bab. XVI. 2, 35)*

konalga : Konak yeri, yolculuk sırasında yolcuların kondukları yer.

Bugün konalgamız Merimşil beli
Oğul balı verir dili yavrunun *(Kara. XVII. 148)*

Ne hoş olur şu dağların havası
Yarın konalgası Söğüt ovası *(Kara. XVII. 148)*

konar göçer evli : Göçebe.

§ Halkı ekser ulus kavmi konar göçer evli قونركوچراولى taifedir. *(Cihan. XVII. 252)*

§ Seyhun; İki tarafında konar göçer evli قونارکوچراولى Oğuz taifesi sakin olur, müslümandır. *(Cihan. XVII. 360)*

Bin eviz kabâillerdenüz biz
Konar göçer قونركوچار aşâirlerdenüz biz *(Battal. XVIII. 82)*

konç : Edik, fotin, çorap gibi ayağa giyilen şeylerin topuktan yukarı baldıra doğru çıkan kısmı.

§ Basat'ı önüne kattı, tuttu, boğazdan salındırdı, yatağına getirdi, edüğünün koncuna قونجنه soktu. *(Dede. XIV. 115)*

Sarı edik giymiş koncu dizinde
Arzumanım kaldı ala gözünde *(Kara. XVII. 17)*

Sarı edik giymiş koncu kısarak
Gidiyor da birim birim basarak *(Kara. XVII. 16)*

konduk yurt : Konulan, mesken ittihaz olunan mahal.

§ Göçtük yurdun kadri konduk yurtta برتده قندق bilinir. *(Ata. XV. 5)*

kondurmak : Misafir etmek, gelen misafiri oturtup ağırlamak.

Vezir varır getirir pes saraya
Kondurur قونداروب bunları bir hoş araya
(Yuz. Şeyd. XIII. 65)

Yusuf'u kondurdular قوندرديلر i'zaz ile *(Yuz. Da. XIV. 22)*

§ ... Bunları saraylu sarayına kondurdular قوندردلر.
(Anter. XIV. 48)

İletti bunları balıkcı şara
Ki kondura قوندره vü işlerin başara *(Işk. XIV. 229 - 1)*

§ Melik Mansur ta'zimle karşı çıktı kendi sarayına kondurdu قندرد (harekelidir). *(İhlâs. XIV. 248)*

§ Varıp karşılatıp bunları kondurdular قوندرديلر.
(Hamza. XIV - XV. 35, 37)

§ Yâ yiğit, bu bizim atalarımızın âdetlerindendir ki konuk konduravuz, ana taam verevüz.
(Leys. Mu. XIV - XV. 110 - 2)

§ Ferruhrûz'e karşulayu çıktılar, aldılar anı izzetle şehre getirdiler, hoş makam gösterdiler, kondurdular قوندرديلر.
(Ferec. XV. 97)

§ Zen-i bennâyı i'zaz ü ikram ile kul ve cariyesiyle Güvarişir'e getirdiler, cennet gibi sarayda ol huri-i mestüreyi kondurdular قوندرديلر. *(Ferec. XV. 67)*

§ Her kangınızın taht-i hükûmetine vâsıl olursa münasip oda buluverip i'zaz ile kondurup قوندرب ... ağırlayıp ikram ile gönderesiz. *(Sic. B. XV. 8, 120)*

§ Anları bir görklü makama kondurdular قوندرديلر, envâ-ı taamlarla konukladılar. *(Leys. Ar. XV. 645)*

§ Garibi kondurup قوندرب ihsan ide.
(Cev. Ah. XV - XVI. 466)

§ Taşra çıkıp fülân câmiin kurbünde olan saraya kondur قوندر. *(Saadet. XV - XVI. 201 - 1)*

Safayı kondurup قوندرب hüznü göçürgil
Geçer dünyayı bir dem hoş geçürgil *(Yuz. Şems. XVI. 76)*

§ Benüm ne evüm ve ne çadırum vardur ki sizi konduram قوندرم. *(Şevahid. XVI. 61)*

§ İtvâ' اتواء [*Ar.*] : Bir mekâna konmak ve kondurmak قوندرمق ve kimseye konukluk etmek. *(Bab. XVI. 1, 3)*

§ Gelen müsafirlerin ba'zısına taam verir ve ba'zısına vermez ve ba'zısını dahi kondurmazlar قوندرمازلر. *(Âş. XVI. 194)*

Anı çün kim saraya kondurdular قوندیردیلر
Yanına hizmetçiler gönderdiler *(Battal. XVIII. 215)*

konmak : Yolcu bir yere inip oturmak, konaklamak.

Gördüler kim kafle konmuş قونمش kuyuya
Yüğrüşüben yeterler ol araya *(Yuz. Şeyd. XIII. 14)*

§ Oğuz gene eyyam ile gelip yurduna kondu قوندی. *(Dede. XIV. 108)*

Arus içün düzetmiş idi mahmil
Çıkuben kondu قوند şardan iki menzil *(Işk. XIV. 169 - 1)*

§ Niçün otlağın anarı yanında konduñuz قوندوکز. *(Anter. XIV. 2, 403)*

§ Her yere kim ol kondu قندی ve ayağın bastı cümle imaret oldu. *(Enb. XIV. 43)*

§ ... Şöyle kim meselde gelmiştir : ... ya'ni, kaçan otluk bulsan kongıl قنغل. *(Kel. XIV. 24)*

§ Üşbu yazının asra yanında konmuşlardır. *(Fütuh. XIV. 35)*

§ Varıp bir dağ ardında konup قنوب karar idip... *(Hamza. XIV - XV. 13, 21)*

§ Bu eslâf ki geldiler gittiler, herbiri dünyada bir ad kodular. *(Müneb. XIV - XV. 2 - 1)*

Tehlüke fetret öğüştür yıl temam
Konmağa قونمغا yurt bulmaya dir hâs u âm *(Melhame. XIV - XV. 127 - 1)*

§ Lût anların geldiğin görüp melûl oldu, ... ne konuñ قنوك diyübildi ve ne gidin diyübildi. *(Leys. Mu. XIV-XV. 124-2)*

§ Ol kalenin önüne kondular قوندیلر. *(T. Oruç. XV. 6)*

§ Ahşam oldu kon قون, sabah oldu göç. *(Ata. XV. 3)*

§ Çün ben bunda geldim. Sizinle burada konarın قونرین.
(Müz. XV. 58)

Şahâ ne menzile yetişir ise himmetin
Şadî konar قنر, derer kamu rahtını hemm ü gam
(Şeyhi. XV. 27)

§ Ol kuyunun kenarına kondular. *(Münteha. XV. 42)*

§ ... Anlara ne gidin diyübildi, ne konuñ قونك.
(Leys. Ar. XV. 612)

§ Şehir önünde bir ulu çayır çimenli bir yer vardı, anda çeşmeye yorgun argun gelip kondular قوندیلر.
(Müslim. XV. 1, 7)

§ Kabâil-i Arap içinde resm böyle câri olmuş idi, her kim Hâtem meşhedine uğraya anda konup قونوب kurban eyleye, yiye içe. *(Ferec. XV. 520)*

§ Bem şehrine yöneldi, şehre gelicek bennâ nişan verdiği mahalde kondu قوندی. *(Ferec. XV. 51)*

§ Bir yolcu bir kervansaraya irişti, armış, atı donmuş, uykusu gelmiş, kondu قوندی, ahşam olmuştu, gördü birkaç dahi âdem konmuşlar قونمشلر, atlarını bağlamışlar. *(Hazain. XV. 25 - 2)*

Hayâl-i gayrden gönlün safa kıl
Ki sâfi gönüle dost konasıdır قونسیدر *(Eşrefoğlu. XV. 9)*

Kanat büküp heman Tarsus'a indi
Buyurdu paşa leşker anda kondu قوندی *(Salâtin. XV. 216)*

§ Vaktâki ol taş yanında konduk قوندق. *(Cev. Es. XV. 400)*

§ Yakın yerde kabîle-i Beni-Esed konmuştur قونمشدر.
(Saadet. XV-XVI. 151 - 2)

Yolda konacak çağda hep bay evine kon قون
Yi yemecüğün müftçe hem ocağına çon *(D. B. XVI. 158)*

Özünü konduğuñ قوندغك yüzden tiz aşur
Oturma yol eri yolda yaraşur *(Güvahi. XVI. 69)*

§ Birkaç yolcu sefere giderken bir dağa gelip bir değirmen kurbünde bir çalılık yerde konar قونر. *(Letaif. XVI. 51)*

§ Âbidin'in adamları benim evime gelip kondu قوندى idi. *(Sic. K. XVI. 8, 49)*

§ Akköprü nâm mevzi' kurbünde bir karyenin hanına konup قونوب ... *(Sic. A. XVI. 2, 1699)*

§ Dünya bir mi'berdir ki gelen geçer, bir zaviyedir ki konan قونان göçer. *(Mevahib. XVI. 179)*

§ Memalik-i Osmaniyye'ye ric'at ve rıhlet kılup yiyü içe ve kona قونه göçe... *(Selim. XVI. 230)*

§ Kulağuzları eyitti: Bu yerde bir kuyu vardır, anda konalım قونالم dedi. *(Zehr. XVI. 88)*

§ İtvâ' اتواء [*Ar.*] : Bir mekâna konmak قونمق ve kondurmak ve kimseye konukluk etmek. *(Bab. XVI. 1, 3)*

Oradan göçtü vü Azak'a yetti
Anı da konduğu قوندغى dem fethetti *(Hadidi. XVI. 346)*

§ Her gâh ki Yemen'e gitsem anda konardım قوناردم. *(Şevahid. XVI. 65)*

§ ... Konuk, müstahakk-ı ta'zim olup konduğu قوندينى yerde riayet olunup ululandığından ötürü mihman derler. *(Deka. XVI. 153 - 1)*

Çün oldu konmağa قونمغه destur-ı şahî
Beğendi bir yeri her bir sipahi *(Enis. XVI. 27)*

§ Huzur ve âsayiş içün saâdetle kendüleri dahi kondu قوندى. *(Solak. XVII. 199 - 2)*

Niçün konar قونر kişi ol mîzban-ı gaddâra
Ki âkıbet komaz öldürmeyince mihmanı *(Hâleti. XVII. 101)*

Ahşam olunca savaştan döndüler
Her birisi yerlerine kondular قوندیلر *(Battal. XVIII. 49)*

Durmaz bu fursat tiz geçer handır cihan konan قونن göçer
Bu can kuşu bir gün uçar gel fursatı fevteyleme
(Kuddusi. XIX. 161)

konmak göçmek : Kâh oturmak kâh dolaşmak.

§ Yiye içe, kona göçe قونه کوچه, dere, derbent geçe çekilip gittiler. *(Hamza. XIV - XV. 10, 172)*

Dünya bir köprü ya bir kervansaray
Muttasıl konar göçer قونرکوچر yoksul u bay
(Melhame. XIV - XV. 5 - 1)

Güzellik arkasında hoş geçerdi
Nereye istese konar göçerdi قونرکوچردی *(Mih. XV. 84)*

koñrak : → **koñak.**

konşı : → **konşu.**

konşu, (konşı, koñuşu) : Komşu.

Ne oğul vardı ne kız, vahit idik cümlemiz
Konşu قونشو idik anda biz, nurdağın yaylar iken
(Yunus. XIII - XIV. 275)

§ Evet, dünle çıkardı konşı قنشی kapusun dinlerdi.
(Yüz. Ha. XIV. 182)

Eş ile konşu قونشی ile doğru değül
İşidüben hak sözü kılmaz kabul *(Ga. XIV. 200)*

§ Konşularına قونشلرینه çağırır ki... *(Dede. XIV. 6)*

§ ... Pes cerrah avratı burnun eline götürüp geri evine vardı, kendi işine hayran ve hiyle kapısı bağlanmış kim erine ve konşularına قنشولرنه ve dostlarına ne özür getüre.
(Kel. XIV. 20)

§ Yoksulluk ol evden ve konşularından قونشلرندن ırak ola.
(İhlâs. XIV. 7)

Bir ev gösterdiler kondular ana
Ne denlü konşı قنشی varsa çevre yana *(Işk. XIV. 225 - 2)*

§ Sığınır Allah'a şol yavuz konşıdan قنشیدن ki eğer hayır gözükürse örte ve şer gözükürse âşikâre eyleye.
(Müneb. XIV - XV. 10 - 2)

§ Benim düğün bilmez, seyran bilmez, sâir koñşu قوکشو kızları gibi seyrana varmez. *(Hamza. XIV - XV. 53, 115)*

Düşman olmak konşuya قونشیه âyin değil
Konşu قونش âzurd'eden ehl-i din değil *(İs. XIV - XV.)*

§ Cennette İbrahim'le Muhammed'e koñşı قوکشی olur.
(Leys. Mu. XIV-XV. 27 - 2)

§ Mâlik'in konşusu قونشوسی bir yavuz işli kişi idi, fâsık idi, hemişe Mâlik anın fesat işinden incinirdi. *(Tez. Ba. XV. 62)*

§ ... Ve cennette anları sana koñşı قوکشی edem...
(Saat. XV. 10)

Mücellit koñşuñuñ قوکشوکك dükkânına var
Bucakta dökülü birkaç verak var *(İbrahim. XV. 42 - 2)*

§ Uçmakta benimle konşı قونشی ola. *(Güzide. XV. 5)*

§ Hikâyette getirmişlerdir kim bir müslim fakir bir gani Cühut ile koñşı قوکشی imiş. *(Ferec. XV. 521)*

§ Bir kimesne konşusundan قونشوسندن ve ya bir dostundan bir altun, ya bir akca almaya. *(Cev. Ah. XV. 48)*

§ Her kim Hak Hazretine ve kıyamet gününe iyman getirirse ikram etsin koñşusuna قکشوسنه. *(İrşad. XV. 226)*

§ Kedi gelicek mavlaya, mavlayıcak sıçan ürke, bizim evimizden fülân Cühut evine geçe, bizim ucumuzdan konşı قنشی zahmete gire. *(Tuh. Le. XV. 371)*

§ Ev issi tururken evini koñşı قوکشی beklemek olmaz.
(Tazarru. XV. 169)

Gam yağar nâle-i hazininden
Uyumaz koñşular قوکشولر enîninden *(Yuz. Hamdi. XV. 86 - 1)*

Şol kim el ayak kesilmiş gideler
Anlar oldur konşısın قونشی‌سن incideler *(Muham. XV. 319)*

§ ... Dedi yâ Resulâllah, İmriülkays benim yerime konşıydı قونشیدی yerimden bir pâre yer alup kendü yerine kattı. *(Leys. Ar. XV. 732)*

§ Konşılaruñ قونشیلروك incittiğine sabır kılgıl. *(Cennet. XV. 435)*

§ Şol kimsene ki müslüman koñşusunı قوكشوسنی gıybet etse. *(Delil. XV. 116)*

Seng-dildir ol kişi kim koñşısı قوكشی‌سی
Ölücek ol tutmaz andan ibreti *(K. Ü. XV. 121)*

§ Konşunun tavuğu konşuya kaz görünür. *(Ata. XV. 38)*

§ Hoca buna lûtf ile eyder : Koñşı قوكشی sana dahi hüccet verdiler mi ? *(Müz. XV. 51)*

§ Amma cehdeyle ki evvel bir salih konşı قنشی bulasın ve andan evi beğenip alasın. *(Kab. XV. 217)*

§ Hem-sâye همسایه [*Fa.*] : Koñşu قوكشو. *(Şamil. XVI. 245)*

§ ... Ve bir atım alıp bana darb-ı şedit eylediğinden gayri koñuşum قوكوشم Pirnefes'in hatunun dahi dopuz ile urup mecruh eylediler. *(Sic. A. XVI. 2, 763)*

Yaramaz koñşınıñ قوكشینك tutma gümanı
Yedi koñşıya قوكشیه dek irer ziyanı *(Güvahi. XVI. 77)*

§ Koñşı koñşui قوكشی قوكشی incitmek hatadır. *(Câm. Na. XVI. 65)*

§ Koñşılardan قوكشیلردن uğurladığın evine götürür. *(Tibr. XVI. 221)*

§ Akrep misali olan oldur ki koñşıları قوكشیلری evin birer birer gezer birin birine katıp onu buna kovlar. *(Tibr. XVI. 221)*

§ Bir koñşum قوكشم var idi fevahişe irtikap ederdi. *(Mevahib. XVI. 59)*

§ ... Konşusu قنشوسی evin satın almak dileye. *(Ta. Şahi. XVI. 20 - 1)*

§ Hem-sâye همسایه [*Fa.*] : Koñşı قوکشی, câr mânasına. *(Caf. XVI. 178 - 1)*

§ Hem-sâye هم‌سایه [*Fa.*] : Koñşı قوکشی câr mânasına. *(Ni'meti. XVI. 634)*

§ Hem-sâye همسایه [*Fa.*] : Koñşı قوکشی, câr mânasına. *(Deş. XVI. 358 - 2)*

§ Yâ Ebazer, kaçan taâm bişürmek dilesen şorbayı çok bişür, dahi koñşularıñı قوکشولرکی gözet. *(Rahat. XVI. 110)*

Ferc ü karın : ecvefan, câr جار [*Ar.*] ü gani : koñşı قوکشی bay *(Naz. Le. XVII. 1)*

Muşa' : ortak olan nesne, koñşuya قوکشویه di : câr جار [*Ar.*] *(Cev. Ke. XVII. 93)*

konşulaşmak : Birbiriyle komşu olmak.

§ El-ictivaru الاجتوار [*Ar.*] : Konşulaşmak قونشولشمق ve konşuluk kılmak. *(Terceman. XV. 15)*

konşuluk : 1. Komşuluk.

§ İkinci : konşuluğundan قنشلغندا çıkardı yere indirdi. Üçüncü : Anın suretin döndürdü. *(Enb. XIV. 39)*

§ ... Bize vâciptir kim koñşuluk قوکشولق hakkın yerine getirevüz, kamumuz varıp gönlün ele alavuz. *(Ferec. XV. 147)*

§ Hem-sâyegî همسایکی [*Fa.*]: Koñşuluk قونشولق. *(Şamil. XVI. 258)*

2. Komşu, civar.

§ Bu müttakilere hâsıldır ne kim arzu ederler uçmak içinde Mevlâları konşuluğunda قنشلغنده. *(Leys. Mu. XIV-XV. 219-2)*

§ ... Elbette bana bir güzel buluver, dedi. Acûze eyitti : Bunda konşulukta قوکشولقده bir güzel vardır, dedi. *(Ferec. XV. 58)*

§ Konşuluğumuzda قونشولغمزده bir ulu cezire vardır, halkı gelip bizimle ceng ederler. *(Ferec. XV. 152)*

§ Yahya, a'manın firasetine taaccüp etti, âferin okudu. Bir ev verdi koñşuluğunda قوكشولغنده, nedimlerinden edindi.
(Ferec. XV. 407)

§ Bize sahib-i garazlar şöyle ma'lum etmişler idi kim konşuluğumuzda قونشولغمزده bir müfsit yerlendi. *(Ferec. XV. 147)*

§ Tuti nâm cariyem koñşuluktan قوكشولقدن bir sakınduruk ve bir istefan ve bir çumra ve bir hasreti alıp getirip bana verdi, dedi. *(Sic. B. XV. 4, 430)*

§ Konşuluktan قونشلقدن azacuk süt diledi. *(Şevahid. XVI. 163)*

§ Kuyuya düşen taşın koñşulukta قوكشولقده avazı işitilmez.
(Sır. XVI. 26)

§ Senin adaletin koñşuluğunda قوكشولغنده sakin olup...
(Ev. XVII. 7, 657)

kontuş : Ferace.

§ Balâpuş بالاپوش [*Fa.*] : Rum'da kontuş قونتوش ve ferace ve gayri isimleri vardır. *(Tuhfe. Ş. XVIII - XIX. 304)*

konuğ : → **konuk.**

konuk, (konuğ) : Misafir.

Yavlak acep geldi bana dünya içinde işbu hal
Gece konuk قونق olan kişi gine sabah göçer filhal
(Yunus. XIII - XIV. 187)

§ Bir gez Veyselkaranî rahmetullahi-aleyh evine konuk قنق geldi, evinde nesne bulunmadı. *(İhlâs. XIV. 85)*

§ İbrahim Edhem'e bir konuk قونق irişti.
(Tebareke. XIV. 27 - 2)

§ Ve ol yavlak perhizkâr idi ve rahim gönüllü ve yetimleri ve dulları besleyici idi ve konuk قنق ağırlayıcı ve Tanrı ni'metine şükredici ve Tanrı hakkın ödeyici idi.
(Enb. XIV. 316)

§ Konuğu قونغی gelmeyen kara evler yıkılsa yeğ.
(Dede. XIV. 4)

Aşkın konuğ قونوغ oldu bana uş beni benden iledür
Benim işim çü sehl ola çokları dinden iledür
(Kadı. XIV. 201)

Tende can beş gün konuğdur قونغدر çok günah arturma gel
(Nesimi. XIV. 130)

§ İbrahim Peygamber'in âdeti bu idi kim bilesinde konuk قونق olmayınca yemek yimezdi, üç gün olmuştu ki ana konuk قونق gelmemişti. *(Müneb. XIV - XV. 55 - 2)*

§ Konuk قونوق umduğun yemez derler, bir söz vardır.
(Hamza. XIV - XV. 11, 52)

§ Ensardan bir kavim yalınız taam yemezlerdi illâ meğer bir konuk geleydi kim bile yiyelerdi.
(Leys. Mu. XIV-XV. 70 - 1)

§ Her kimin ki üç kızı olsa ve hoş tutsa bin konuk قونق ağırlamaktan yeğrektir. *(Leys. Dâi. XV. 439 - 1)*

§ Şol kimseler ki konuklarıñ قونقلرك şarap ile ve gayri fısk ile ağırlasa... *(Saat. XV. 21)*

Kanı ol gün kim anın subhunu iyd etmiş idik
Hem konuk قنوق olmuş idi bir büt-i yağma gecesi
(Dâi. XV. 21)

Yusufı Sıddık'a bir kişi meğer
Konuk قونق oldu etmiş idi çok sefer *(İbrahim. XV. 49 - 2)*

§ Eğer hasta olursa sormağa varma, evlerine konuk قنوق olma. *(Envar. XV. 233)*

§ Mîz ميز *[Fa.]* : Konuk قونوق. *(Sıh. Ac. XV. 31)*

§ Ebulkasım konuğuñ قونوغك elin aldı bir saraya dahi vardı.
(Ferec. XV. 6)

§ Kim gördüğü var kim konuk قنق önüne gelen etmeği dükelini sâile vereler. *(Tez. Ba. XV. 77)*

Şükr kim sizinle yol buldum size
Da'vet etmedin konuk قنق oldum size *(Vahdet. XV. 85 - 2)*

Yemek yindi vü dağıldı halâyık
Konuk قنوق kaldı heman ol şah-ı sadık *(Salâtin. XV. 35)*

§ Döndü avratına dedi ki: Vay sana, tur etmek eylegil bu konuklar قونقلر içün. *(Leys. Ar. XV. 612)*

Şuna benzer dünya hali Hak tanuk
Gece yatur erte gider bir konuk قونق *(Mevlit. XV. 62)*

Bu meseldir, umduğun yemez konuk قونوق
Bitidekin yer bu söze Hak tanuk *(Cam. XV. 24)*

§ Bir melik sırrıle çıktı yalınız memleketin seyrederdi. Bir kişiye konuk قنق oldu. *(Hay. XV. 31)*

§ Bir kişi bir köye konuk قونق oldu. Ol evde bir itcüğez var idi kim dayim ürerdi. Bu konuğu görücek eyitti: Sahibimin konuğuna ürmezem. *(Kesir. XV. 278)*

§ El-mudayyifü المضيف [*Ar.*]: Konuk قونوق alıcı ve konuklayıcı ve ağırlayıcı kimesne. *(Terceman. XV. 41)*

§ Bir zâhit bir padişahın konuğu قنوغی oldu. *(Güls. XV. 25)*

§ Kaçan konuk قونق gelse, rızkı bile gelür. *(Cennet. XV. 451)*

§ Bu Ahmed'i kakıtmayalım, yohsa bir gün bize dahi konuk قنوق olur. *(Müslim. XV. 35, 20)*

§ Kız eyitti: Bugün bunda konuk قونوق ol biz bunda konuk maslahatı için otururuz, dedi. *(Ferec. XV. 93)*

§ Mîz میز [*Fa.*]: Konuk قونق. *(Şamil. XVI. 515)*

Konuk قونق gelse gider yüzden tunuğu
Kabul eyle konuk Tanrı konuğu قنوغی *(Güvahi. XVI. 19)*

§ Merhum Mehmet bir keçi ve iki koyun ile gelip bana konuk قونوق oldu. *(Sic. A. XVI. 6, 492)*

Yolca giden müsafir kasr u sarayı neyler
Tahtı vü tacı nitsün şol kimse kim konuktur قونقدر
(Nihani. XVI. 33)

§ Dünyaya mağrur olup i'timat etme, kendüzünü bir konuk قنوق bigi bil. *(Ta. Şahi. XVI. 101 - 2)*

§ Mihman مهمان [*Fa.*] : Konuğa قونوغه dirler. *(Deka. XVI. 153-1)*

§ Mîz میز [*Fa.*] : Konuk قونوق, mihman mânasına. *(Caf. XVI. 159 - 2)*

§ Ey birader mihmanı aziz tut. Mihman konuk قونق demektir. *(Saa. Pend. XVI. 96)*

§ Ve Osman Gazi kim bu dervişe konuk قونق olur idi... *(Âş. XVI. 6)*

Canım tenimde konuktur قونقدر
Hak bilir Allah tanıktır *(Ab. Na. XVI. 213)*

Dedi sayyade ke'y mu'tad ü demsaz
Tapuna hem konuk قنق oldum hem enbaz
(Lârendi. XVI. 177)

§ Mîz میز [*Fa.*] : Konuk قونق. *(Ni'meti. XVI. 587)*

§ Ed-dayfin الضيفن [*Ar.*] : Konuğu ile قونوغيله bile gelen kişi. *(Ah. XVI. 6)*

Hûn-ı ciğerle sinem cânâ okun konuklar
Olur aziz zira her hanede konuklar قونقلر *(Zati. XVI. 151)*

§ Mîz میز [*Fa.*] : ... Konuk قونوق, mihman mânasına. *(Deş. XVI. 136 - 2)*

Bir konak dâr-ı cihan cây-i hatar
Bir konuk قونق bunda gelen yine gider *(D. B. XVI. 226)*

§ Ol kassabı bulup ana konuk قنوق oldu. *(Rahat. XVI. 80)*

Dünya fani insan konuk
Demlerin süren öğünsün *(Kara. XVII. 261)*

§ Mîz میز [*Fa.*] : Konuk قونق, mihman mânasına. *(Cam. Fa. XVII. 35)*

Kefçeliz : it balığı, mihman مهمان [*Fa.*] : konuk قونوق, maksut : kâm *(Genc. XVII. 38)*

§ Mîz میز [*Fa.*] : Konuk قونق ve mihman mânasına.
(Lû. Şeh. XVIII. 72 - 1)

§ Sipenç سپنچ [*Fa.*] : Konuk قونق ve mihman mânasınadır.
(Bürh. XVIII - XIX. 340)

Mihman مهمان [*Fa.*] : Müsafir, konuk قونوق.
(Kam. Os. XIX. 409)

konuk : → **koñak.**

konukçu: Misafir sahibi.

§ Siz içinizden çıkarır mısız bir kişiyi kesb-i mâ'dum kıla ve sıla-i rahm eyleye ve konukçu قونوقجی ola. *(Kesir. XV. 356)*

§ Mîzban میزبان [*Fa.*]: Konukçu قونقجی, mudayyif mânasına.
(Deş. XVI. 280-2)

§ Mîzban میزبان [*Fa.*] : Konukçu قونوقجی ve mihmanhane bâşed. *(Şamil. XVI. 515)*

§ Mîzban میزبان [*Fa.*]: Konukçu قونقجی. *(Ni'meti. XVI. 587)*

§ Mîzban میزبان [*Fa.*]: Konukçu قونقجی, mudayyif mânasına.
(Cam. Fa. XVII. 276)

konukçuluk: Misafir sahibi olma, misafir ağırlama.

§ Mîzbanî میزبانی [*Fa.*]: Konukçuluk قونقجیلق ...
(Deş. XVI. 382-2)

konuk edinmek: Misafir etmek.

Konuk idindi قنق ادندی bunları gönülden
Çıkarır liykin esrarı gönülden *(Işk. XIV. 299-1)*

§ El-idafe الاضافه [*Ar.*]: Konuk edinmek قونوق ایدنمك,
(Ah. XVI. 64)

konuk kondurmak: Misafir kabul etmek.

§ Ve kabilemizi bilürler, erlikte ve sahavette ve konuk kondurmakta قونق قوندرمقده ve yedirmekte ve esvap vermekte...
(Si. Da. XIV. 92)

konuklamak: Misafir edip ağırlamak.

Ne resm ile hem Çin'e iriştiğin
Konuklamağa قونقلامغه halkı dürüştüğün *(Süh. XIV. 180)*

Yine halkı üç gün konuklar قنقلر bular
Acep budurur kim konuklar bular *(Süh. XIV. 42)*

§ Ve Abdülmuttalip ol cemi' Arapları da'vet eyledi ve konukladı قونقلدی. *(Si. Da. XIV. 165-1)*

§ Pes bir köye gelip bir ere konuk oldular, ol er buları konukladı قنقلد (harekelidir) ve hoş tuttu. *(Enb. XIV. 814)*

§ Üç gün dahi Beğil'i av, şikâr etiyle konuklayalım قونقلیلم, beğler dedi... *(Dede. XIV. 120)*
Hayr için çün ben konukladım قنقلادم seni
Sen dahi hayr ile yâdeyle beni *(İs. XIV-XV. 614)*

§ Bir gün gerü seferden geldi, kavmini da'vet edüp konukladı قنقلدی, ol da'vette Resûl'ü bile kığırdı.
(Leys. Mu. XIV-XV. 74-1)

§ Bir içim su ile konukladıñ قنقلدك. *(Kab. XV. 133)*

§ Her gün türlü türlü ni'metlerle acları konukladı قنوقلدی.
(Kesir. XV. 41)

§ Vaktâki Yusuf'un üzerine girdiler, Yusuf anları konukladı قونقلدی. *(Cev. Es. XV. 324)*

§ Anları bir görklü makama kondurdular, envâ-ı taamlarla konukladılar قونقلدیلر. *(Leys. Ar. XV. 645)*

§ Nakıldir ki İbrahim aleyhisselam diledi kim ümmet-i Muhammed'i ve cemi-i halkı konuklaya قونقلیه. Hak Sübhanehu ve Taâlâ eyitti: Anları konuklamağa قونقلمغه kadir değilsin. *(Envar. XV. 65)*

Canı lebin konukladı قنقلدی bir tatlı söz ile
Tatlı olur hemişe kerimin zıyafeti *(Dâi. XV. 98)*

§ ...Ol yiğidi bir nazar göreyim dedim, atam dahi revâ gördü. Yarındası şahzadeyi konukladı قونوقلدی, ben, kasrın manzarasından teferrüç ettim. *(Ferec. XV. 261)*

§ Uzun Hasanoğlu Ya'kup Han'ın elçisi bir aziz içün hüküm gelip konuklayasız قونقلياسز deyü buyurulup ... mezkûrun zıyafeti içün cemian 3985 akça gidüp... *(Sic. B. XV. 5, 409)*

Avundu gönlü vü dölendi canı
Konukladı قونقلادی katı hoş gördü anı *(Şeh. Ş. XVI. 523)*

Arap resmince çektirdi taâmı
Konukladı قنقلادی kamu hası vü âmı *(Lârendi. XVI. 57)*

Hûn-ı ciğerle sinem canâ okun konuklar قونقلر
Olur aziz zira her hanede konuklar *(Zati. XVI. 151)*

§ Takriyye تقريه [*Ar.*]: Cem'etmek ve konuklamak قونوقلمق. *(Bab. XVI. 2, 147)*

§ Mîzban ميزبان [*Fa.*] : Konuğu konuklayup قونقليوب riayet idendir. *(Deka. XVI. 153-2)*

Derilmiş il : lefif ü fie : cemaat
Konuklamak قونقلمق u ulaştırmak: ızafe اضافه [*Ar.*] *(Naz. Le. XVII. 29)*

§ Sâz ساز [*Fa.*]: Dokuz mânası vardır... 6, zıyafet ve konuklamak قونقلمق mânasınadır. *(Bürh. XVIII-XIX. 334)*

konuklanmak: İzaz ve ikram edilmek.

Seninçün konuklandı قونقلندی çün kâinat
Şefaati suyundan âb-ı hayat *(Ah. Pş. XV. 4)*

§ Buharı buhurundan ruhaniyân konuklandı قونقلاندی. *(Tibr. XVI. 61)*

konukluğa almak: Misafir olarak kabûl etmek.

§ ... Cebrail ol kızlara dedi ki hiç bir kimse var mı ki bunda konukluğa ala قونقلوغه الا. *(Leys. Ar. XV. 612)*

§ Meğer bir zaman Mekke şehri kızlık oldu... kimse kimseyi konukluğa almadı قونقلغه آلمادی ve birbirine mededi değmezdi. *(Di. Sa. XIV. 55)*

konukluk: 1. Misafirlik.

§ Bir kişi bir dânişmendi evinde konukluğa قنقلغه kığırdı. *(Yüz. Ha. XIV. 228)*

Ki bu nice dervişe çün oldu meyl
Konukluğuña قنقليغكا ger varalar tufeyl *(Ferh. XIV. 3)*

Cevap eyle verdi Nakaşa Süheyl
Ki sanma konukluğa قنوقلوغه vardım tufeyl
(Süh. XIV. 113)

§ Acaba işbu köyde derviş konukluğuna قونقلغنه elverir yer var mı ola. *(Bektaş. XV. 123)*

§ Benyat nâm zimminin gece ile evine konukluğa قونقلغه vardığımızda ben bir mıktar uyumuş idim.
(Sic. A. XVI. 6, 1095)

Konukluğa قونقلغه kabûl etmezler imiş
Kılcım çak dibe asın der imiş *(Güvahi. XVI. 116)*

§ Senin dediğin şol bir konukluktan قونوقلقدن kalkıncak olan kıssa değil midir? *(Sır. XVI. 56)*

2. Zıyafet.

§ Üç gün üç gece konukluk قونقلق oldu. *(Anter. XIV. 6)*

§ Yedi gün halkı da'vet edüp dürlü taamlarla konukluk قنقلق kıldı. *(Leys. Mu. XIV-XV. 117-1)*

§ Mihmanî مهانى [*Fa.*]: Konukluk قنوقلق. *(Sıh. Ac. XV. 81)*

Konukluk قنقلوق sufrası çün götürüldü
Konuklar cümlesi evden sürüldü *(Çeng. Dâi. XV. 229)*

§ Azîr عزير [*Ar.*]: Sünnet konukluğu ve yeni nesne alındığı zamanda kılınan konukluk قونقلق. *(Bab. XVI. 1, 67)*

§ Sûr سور [*Fa.*]: Cem'iyet ve galebe konukluk قونوقلق ki anda işret ve şadî ola ve düğün... *(Deş. XVI. 113-1)*

§ Sûrnâ سورنا [*Fa.*]: Ziyade azîm konukluk قونقلق ki anda işret ve şadîlıklar ola... *(Deş. XVI. 16-2)*

§ Mihmanî مهانى [*Fa.*]: Konukluk قونقلق, ziyafet mânasına. *(Deş. XVI. 383-2)*

§ Bezm بزم [*Fa.*]: Sohbet ve işret ve çadır ve temam ve konukluk قونقلق ve şarap meclisi. *(Caf. XVI. 19-2)*

Felek gûya döşenmiş sofra oldu ol konuklukta قونقلقده
Kim anın olmuş idi kurs-ı mihr ü meh iki nânı
(Hayali. XVI. 20)

İmam içün buyurdu key konukluk قونقلق
Dahi erliğine verdi tanukluk *(Fazilet. XVI. 244)*

Mihmanî مهانى [*Fa.*]: Konukluk قونقلق. *(Şamil. XVI. 257)*

§ Sûrnâ سورنا [*Fa.*]: Galebe ve konukluk قونقلق ve zurna ki çalarlar. *(Ni'meti. XVI. 414)*

§ Sûr سور [*Fa.*]: Konukluk قونقلق ve şadîlık. *(Şamil. XVI. 462)*

§ Sûrnâ سورنا [*Fa.*]: Azîm konukluk قونوقلق ki işret ve şâdîlıklar ola ve zurna. *(Nuh. Tuh. XVII. 11-1)*

Zıyafettir ضيافتدر [*Ar.*]: konukluk قونقلق, hem zarafet: dahi zireklik *(Cev. Ke. XVII. 10)*

Hadika حديقه [*Ar.*]: bağ u hem bağçe, konukluk قونقلق hem: velîmedir وليمدر [*Ar.*] *(Cev. Ke. XVII. 71)*

§ Velîme وليمه [*Ar.*]: Düğün konukluğu قونقلغى. *(Müntehab. XVII. 106-1)*

konukluk etmek, (konukluk eylemek, konukluk kılmak): 1. Zıyafet vermek, misafir edip ağırlamak.

Mısır ehli âdeti eyle idi
Her kişi kim konukluk ide idi قونقلوق ايدايدى
Taamdan öndin turunc verir idi
Andan sonra taam yidirir idi *(Yuz. Şeyd. XIII. 39)*

§ Düreyd'in âdemisine ikileyin konukluk idüp قنقلق ايدوب ağırladı. *(Anter. XIV. 697)*

§ Yurt kutlulamadı, yerin suyun yörendirmedi, konukluk etmedi قنقلق اتمدی. *(Anter. XIV. 372)*

§ Melik Kays Mes'ud'e düne gün konukluk etti قنقلق اتدی. *(Anter. XIV. 417)*

§ Andan sonra Abdülmuttalip Mekke ehlinin sagir ve kebir ve ricâl ve nisalarına şükrane içün azîm konukluk kıldı ve etrafta kabâil ve ulu seyyitler konukluğa geldiler. *(Si. Da. XIV. 121-1)*

Karşı çıktı Sirez'in tekfürü hem
Çok konukluk kıldı قونقلق قلدی el öptüğü dem
(Enveri. XV. 49)

§ Emîr Tahman, sultan içün ulu konukluk eyledi قونقلق ایلدی. *(Kesir. XV. 226)*

§ Abdürrahman, sultana konukluk etti قونقلق ایتدی. *(Ta. Sel. XV. 92)*

§ İtvâ' اتواء [*Ar.*] Bir mekâna konmak ve kondurmak ve kimseye konukluk etmek قونقلق ایتمك. *(Bab. XVI. 1, 3)*

2. Misafir olmak, kendisine ziyafet verilmek.

§ Tedayyüf تضیف [*Ar.*]: Konukluk eylemek قنوقلق ایلمك. *(Müntehab. XVII. 20-1)*

konukluk eylemek: → **konukluk etmek.**

konukluk kılmak: → **konukluk etmek.**

konulga: Misafire gönderilen yemek.

§ Yukanna kendi çadırına geldi, ardınca konulgası قونلغاسی geldi, ulûfesi geldi. *(Fütuh. XIV. 141)*

koñur: Yanık al, yağızımsı al.

§ Koñur قوکر atın iyesi, Han Uruzun ağası, Bayındır Hanın gügeyisi, kalın Oğuzun devleti, kalmış yiğit arhası Salur Kazan... *(Dede XIV. 19)*

§ El-edbesü الادبس [*Ar.*]: Koñur قوکور tülü at ve kuş, ya'ni rengi kara ile kızıl arasında olan davar. *(Terceman. XV. 37)*

§ Bundan mukaddem benim koñur قوكور kuyruğu ak, eğri boynuzlu ve yanında bir siyah düğesi ve iki danasıyle... ineği buldum, talep iderin. *(Sic. A. XVI. 3, 693)*

§ El-Hac Mükrimin bin Mehmet elinden bir koñur قوكور arvana devenin sahibi ma'lum değildir deyü meclis-i şer'a getirip... *(Sic. K. XVI. 6, 54)*

§ ...Nâm kimesnenin yedinde bulunan bir çift koñur قوكور öküz Abdülgani'nin olduğuna beyyine talep olundukta... *(Sic. A. XVI. 2, 1493)*

§ ... Sağ kulağı delik, sol oyluğunda dağı olup koñur قوكور tülü deve... *(Sic. A. XVI. 7, 1554)*

§ El-ḫudre الخضره [*Ar.*]: Mora karip bir levindir... Türkide koñur قوكور ta'bir olunur. *(Kam. XVIII-XIX. 1, 841)*

koñurcak: Konurumsu, yanık ala yakın.

§ İşbu senin elinde bulunan koñurcak قوكورجق öküz benim... *(Sic. K. XVI. 5, 104)*

konuş eylemek: İnmek, karargâh ittihaz etmek, karar kılmak.

§ Melik üzerine düşman belürdü, galebe ile yürüdü. Melik dahi şevket ile karşıladı, yakın yerde konuş eylediler قونش ايلديلر bir beyâbanda, ol arada hacet olan nesne bulunmazdı. *(Ferec. XV. 219)*

konuşmak: Birbirinin karîni, yakını, arkadaşı olmak.

Ol konuşmuş قونشمش benlere ey dil nazar kıl daima
Bu kırandan fitneler vardır hazer kıl daima
(Lâmii. XVI. 76)

Ümmü'l-fezail: ilm, ümmü'r-rezail: cehl
Ümmü'l-kitab: Levh-i mahfuz, konuşmak قونشمق: kıran قران [*Ar.*]
(Naz. Le. XVII. 26)

koñuşu: → **konşu,**

kop: Koyup, bırakıp.

Cihanı kop قب Hak'a yüz tutmuş idi
Çalap aşkına şöyle batmış idi *(Kel. XIV. 171)*

kopa başlamak: Çimlenmeğe, filizlenmeğe başlamak.

Cümle çiçekler kopa başlaya قپا باشلایه hem
Gök sarı çiğdem biter evvel kadem
(Melhame. XIV-XV. 58-1)

koparımılmak: Kaldırılmak, ayırdılmak.

§ Yerden koparımılup قوپرنلوب dahi Arasat meydanına cem'-olunup. *(Rahat. XVI. 97)*

koparmak: 1. Ayırmak, gidermek.

§ Senden ve oğlanlarından ululuğu koparam قپرم ve seni ve oğlanların helâk kılam. *(Enb. XIV. 547)*

2. Kaldırmak, harekete geçirmek.

Çeri deprenip koparıcak قوپاریجق tozu
Felekte yaşurdu güneşin gözü *(Süh. XIV. 176)*

Kanadında bir yünceğezle benam
Koparmıştı قوپرمشدی altı medâyin temam
(Muham. XV. 184)

§ Akıbet Timur Hanı yerinden kopardılar قوپردلر.
(T. Oruç XV. 32)

§ Vez kerden وزکردن [*Fa.*]: Tayındırmak ve kaldırmak ve koparmak قوپرمق. *(Ni'meti. XVI. 39)*

§ El-hazz الحض [*Ar.*]: Koparmak قوپارمق, ya'ni bir kimseyi bir emre tergip ile şurû' ettirmek. *(Kdeb. XVIII. 651-2)*

3. Ba'setmek, haşretmek.

§ Biz anı dünyada dar dirliğe bırağuruz, bundan sonra âhirette dahi gözsüz koparuruz قپارز. *(Müneb. XIV-XV. 2-2)*

§ Yarın anı kıyamet gününde biz gözsüz koparuruz قوپاروز.
(Leys. Mu. XIV-XV. 20-1)

§ Elbette biz anları iâde idüp gerü topraktan koparuruz قوپارورز ol ettikleri amellerin mükâfatın kıluruz.
(Leys. Mu. XIV-XV. 32-2)

§ Ben anı sıddik yazarın ve sıddiklar ile koparurum قوپارورم.
(Müz. XV. 255)

§ Hak Taâlâ her yüz yılın başında bir kişi koparır قوپرر kim tarik-ı Muhammedi meremmet eyleye. *(Müz. XV. 440)*

§ Ve dahi yarın kıyamet gününde biz anı gözsüz koparavuz قوپراوز. *(Leys. Ar. XV. 32)*

Cemi-i mü'minîn ey Hak ne ola yüzlerini ak
Koparıp قوپارب şöyle kim berrak kılasın fariğ-i ez-gam
(Delil. XV. 114)

§ Savm-ı ramazan Rabb'ın gazabını söyündürür ve sahibini kıyamet gününde âminînden koparır قوپرر, dedi.
(Delil. XV. 69)

§ Ve an ol günü ki koparısaruz قوپاریسرز anları bir uğurdan.
(Cev. Es. XV. 185)

4. Meydana getirmek, peyda etmek, ihdas etmek, ortaya çıkarmak.

§ Kavmine ısmarladı ki, eğer basam ve basılam, siz fariğ olunuz, şer ü şûr koparmañuz قوپرمکز. *(Si. Da. XIV. 392-2)*

§ Yine sen bizim ortamızda bir fitne koparırsın قوپررسن yine hır hır ceng itmelü eylersin. *(Anter. XIV. 485)*

§ Tabiatlar biri birine eser eylemekten mizaçlar koptu. Ol mizaçlarda koduğu kuvvetlerin eseri gıdâlardan ahlât kopardı قپردی. *(Hazain. XV. 7-1)*

§ Sordum bular kimlerdir? Eyitti: Bular mü'minler arasında fitne koparıcılardır قپارجیلردر. *(Cennet. XV. 116)*

§ Hak Taâlâ sizin ortanızdan bir peygamber kopara قوپاره.
(Şevahid. XVI. 36)

Hem Muhammed yüzünü göreni dahi ver bana
Hem aralık yerde fitne koparan قوپران oğlan ile
(Battal. XVIII. 32)

§ Enşeet-ür-rih-üs-sehabe انشأت الريح السحابه [*Ar.*]: Rih bulutu kopardı قوپاردی ya'ni ihdasetti. *(Aks. XVII-XVIII. 350)*

5. Söküp çıkarmak.

Kaçan kim kametinden ayrı seyr-i bustan ettim
Koparup قوپاروب eşk seylâbiyle bin servi revan ettim
(Fuzuli. XVI. 176)

6. (Ses hakkında) yükseltmek.

Kopar قپر bağ-ı sühande bir nevayi
K'işitse aferin ede Nevayi *(Lârendi. XVI. 51)*

kopayorur: Harekete geçer.

§ ... Bir pâre sıkl önünde, bir pâre sıkl bağırsak içinde iki yan bağlanır, yel ardındağı sıkl ileri geldiğince önündeki gitmedin yel kısılır ol sıkllerin tabiatından dahi yel kopayorur قپايورر, yer daralır, yel hareket etmek ister...
(Hazain. XV. 63-2)

kopdurmak: Koşturmak.

Gemsiz harun atlar gibi yazulara kopdurdu قوپدردی aşk
(Kuddusi. XIX. 93)

kopmak: 1. Ayağa kalkmak, haşrolmak.

Bunda zalimlik eyleyen nefsi haramla toylayan
Yüzleri kara kopısar قوپسر öz canları rahat değil
(Yunus. XIII-XIV. 193)

§ ... Anın sevapları köründen kopucak قوپجق kuşlar gibi üstüne gölge eyleyeler. *(İhlâs. XIV. 8)*

§ Bir bölüğü çirkin yiyiler ile kopa قوپه. *(Tebareke. XIV. 59-1)*

§ Dahi şol nesne kim yarın anunla kopusarsız قوپسرسز, şimdiden anı düzün. *(Yüz. Ha. XIV. 7)*

§ ... Üçüncü, kıyamette makberesinden kopucak قوپوجق dilinde tevhid kelimesi ola... *(Si. Da. XIV. 30)*

Âhirette yüzü kara kopusar قوپسر
Ağzının dudağını od öpüser *(Man. Tayr. XIV. 150)*

Ol kopa قپا evvel yerinden bellü bil
Hakdır âmennâ ve saddaknâ digil
(Melhame. XIV-XV. 8-2)

§ Korku var ki âhirette dahi gözsüz kopup قپوب mahrum-ı ebedî ola. *(Müneb. XIV-XV. 2-2)*

§ ... Ölürüz gideriz ayruk gerü kopmazuz قپمازز.
(Leys. Mu. XIV-XV. 278-1)

§ ... Kabri dolu ateş ola ve kıyamette gözsüz kopa قوپه.
(Saat. XV. 125)

§ Secdeden gerü kalkmağın ma'nisi oldur kim ölüp toprağ olduğumdan sonra gerü kopacakven قپجقوا demek olur.
(Güzide. XV. 45)

§ Bu tarika sâlik olan, ehl-i hayr ile kopar قوپار.
(Kesir. XV. 160)

§ Her bir sinleden, kim vardır, bir adlu yetmiş kişi ve bir adlu yetmiş avrat ve bir adlu yetmiş oğlan kopa قوپا didi.
(Delil. XV. 159)

§ Biz öldükten sonra gerü kopmazuz قوپمازوز. *(Enfes. XV. 18)*

§ Kaçan ayakların yusa Hak Taâlâ dört keramet vere... üçüncü, müttakîler sıfatında kopa قوپا ... *(Cennet. XV. 12)*

§ Malik değillerdir ölmeğe ve ne dirilmeğe ve ne yerden yine kopmağa قوپمغه. *(Cev. Es. XV. 65)*

Güman ile çü sen yoldan sapasın
Yarın hem anların ile kopasın قپاسن *(Tennuri. XV. 280)*

§ Bugün anların ile bile kopa idiñiz قوپايديكز. *(Cinan. XV. 10)*

§ Cemi-i maâsiden anı sakla, Peygamber ile bile kopar قپار.
(Faza. XV. 264)

§ Kıyamet gününde kopanlar قپنلر hep yiğit koparlar قپرلر ve uçmağ ehli uçmağa yiğit suretinde girerler dedi.
(Kab. XV. 139)

Haşr olmadıysa mücrim ü mü'min-sıfat niçin
Koptu قبدى benefşe rû-siyah, ebyaz-cebin semen
(Şeyhi. XV. 16)

Beni seven benüm ile kopısar قپیسر
Bulusar mertebe fazlen ve kadrâ *(Muham. XV. 6)*

Yerin yerin ana koparlar idi قوپرلریدی
Gelüp gözlerini öperler idi *(Muham. XV. 241)*

§ Âşikâre söyler oldular ki hayat ancak bu dünya hayatıdır, koparsa قوپرسه canlar kopar قوپر, bu cisimler kopmaz قوپمز. *(Leys. Ar. XV. 786)*

Hak'tan artuk şey görürsen ey püser
Kopasın قوپسن mahşer gününde kör ü ker
(Vahdet. XV. 8-1)

Zâhidâ rûz-ı kıyamet bilürem âhir kopar
Ey nice ehl-i riya ol dem kamu kâfir kopar قوپر
(Sarıca. XV. 11)

§ Bilürler kim öldüklerinden sonra yerden kopusarlardır قوپسرلردر. *(Rahat. XVI. 97)*

§ Namazı terkedenler kıyamet gününde Fir'avn ile kopsa قپسه gerek. *(Zad. XVI. 99)*

§ Kişi âhirette sevdiği ile kopar قوپر. *(Nasayih. XVII. 54)*

2. Meydana çıkmak, zuhur etmek, neş'et etmek, çıkmak.

Çün kıyamet kopa قوپا vü mahluk kamu
Dirile ol araya işit amu *(Yuz. Şeyd. XIII. 95)*

§ Peygamber Hazreti kopmazdan قپمزدن öndin bir acep nesne gördüm kim Peygamberün haklığına delildür. *(Yüz. Ha. XIV. 110)*

§ Resûl Aleyhisselam zamanına yakın Bayat boyunda Korkut Ata derler bir er koptu قوپدی. *(Dede. E. XIV. 2)*

§ Mu'sir'i kim görse severlerdi, zira sahibü'd-devleteyn idi ve hûb siyretlü, yahşi huylu er kopmuş idi. *(Si. Da. XIV. 53)*

Kopmadı قوپمدی sencileyin Âdem olalı beğüm
Ahmadı hiç gözde kan bu dem olalı beğüm *(Kadı. XIV. 515)*

Nûh'un gemisin iste sen yahlaştı tufan kopmağa قوپمغه
(Nesimi. XIV. 150)

Çü aşk ü yiğitlik ü süci ola
Bir arada, bin dürlü kopar قوپر belâ *(Süh. XIV. 65)*

§ Âkıl kişi çün doğduğu ve koptuğu قبدغی arada kavmi, kabilesi arasında can korkusundan emin olmaya...
(Kel. XIV. 153)

Key katı toz kopsa قپسه nedir bu nişan
Yavuz âdemler kopa قپه dir bî-eman
(Melhame. XIV-XV. 84-2)

§ İki askerden kıyakı kopup قوپوب âlem gürledi.
(Hamza. XIV-XV. 6)

§ Şevk, teveccüh ikisi bile zâhir olucak heman bir kuvvet kopar قوپار ol vücuttan kim ol maksut eylediği nesneyi kendüden yana çeker. *(Hazain. XV. 3-1)*

§ ... Çün gereğince olmaya ol hılt asıl tabiattan çıkmış olur, pes sebep olur nice dürlü hastalığa kim ol hastalıklar ol hılttan kopar قوپر. *(Hazain. XV. 60-2)*

Kopar قوپر her kûşeden bir ah ü efgan
Taaccüpte kalır hep deng hayran *(Çeng. Dâi. XV. 218)*
Koptu قوپدی zındikler şehirde bugün
Sihr ile halkı kıldılar meftun *(İbrahim. XV. 104-1)*

§ Bu halk kıyamet gününde on bölük koparlar قوپارلر ba'zısı maymun suretinde kopa قوپه, ba'zısı hınzir suretinde kopa. *(Envar. XV. 395)*

§ Bir kişi bir zaifi ve muhtacı görücek gönlünden ana bir şefkat kopa قوپا. *(Leys. Dâi. XV. 11-2)*

§ Basra şehrinde Asım derler bir mü'min kişi var idi, benim atam idi, öldü, üç karındaş kaldık. İki kardaşlarım müdbir ve müsrif koptu قوپدی, fiska meşgul olup mallerin telef etti.
(Ferec. XV. 236)

§ Memlekette fitne kopar قوپار, leşker dağılır, padişahlık elden gider. *(Ferec. XV. 341)*
Koptu قوپدی ilinde anın bir ejdeha
Kimse bulmaz idi cenginden reha *(Enveri. XV. 78)*

Kopuptur قپيدر dirler ol mülk-i Acemden
Harac ü bac aluptur her ümemden *(Hikmet. XV. 458)*

§ Zerre zerre ola at ayağından kopan قپان toz gibi.
(Cev. Es. XV. 261)

Her ne dürlü nesne incide seni
Bil günahından kopar قوپر nidem anı *(Beş. XV. 88)*

§ Hem Peygamber Aleyhisselâm zamanına yakın zamanda Bayat boyundan Korkut Ata koptu قوپدی.
(Ta. Sel. XV. 131)

Verir varını sa'yeyler dürüşür
Ol evvel koptuğu قپدغی yere erişür *(G. Ra. XV. 54)*

§ Horyattan savaş kopar قپر. *(Ata. XV. 41)*

§ Kemalinde bir bahadır koptu قوپدی ki... *(T. Oruç. XV. 7)*

§ Ol acaiplik âdemin başından koptu قوپدی. *(Ac. A. XV. 9)*

Hûblar çokturur cihanda veli
Anda kopan قوپان kamer-likaaya selâm *(Sarıca. XV. 50)*

Anı görmeğe varanlara sadâ
Kopa قوپه andan işbu vechile nidâ *(Vahdet. XV. 59-2)*

§ ... Meğer ki kendü neslinden bir kimse kopa قوپا salâh üzre, zaman ile anun yerine otura. *(Leys. Ar. XV. 2)*

§ ... Bundan ma'lûm oldu ki kâfirlerin bîçare kalmışlarına dahi ihsan eriştirmek varmış, şol ümide ki anlardan islâma rağbet kopa قوپه. *(Leys. Ar. XV. 758)*

§ Bu envarın menşei ya'ni koptuğu قوپدغی yer dürlü dürlüdür.
(İrşad. XV. 305)

Âlemde ne senin gibi bir bîvefa kopa قوپه
Dünyaya ne benim gibi bir müptelâ gele *(Revani. XVI. 166)*

§ Uzun boylu, şirin sözlü, kıyma gözlü, etli canlı, latif kademlü yiğit koptu قپدی. *(Ta. Şahi. XVI. 118-1)*

Kıyamet gelmedin üş kopdu قوپدی bana
Cihan içre kıyamet aşk elinden *(Gülşeni. XVI. 99)*

Dediler Ka'be şehrinden bir âdem
Kopuptur قوپبدر şimdi bil ey şah-ı âlem *(Fazilet. XVI. 109)*

§ Ve ba'zı murafakat içün ve ba'zı mütabeat içün müteharrik olup bir zelzele koptu kim قوپديكم nezzaresi uyûnu tîre...
(Hadika. XVI. 115)

§ Mebhen مبهن [*Fa.*]: Dinlenecek yer, cây-i arâm mânasına ve zâd-i bûm, ya'ni kişinin doğup koptuğu قوپلوغى yer.
(Ni'meti. XVI. 575)

Güle gül açıla nergis letafet bustanında
Kopa قوپه seylâb-ı zevk ile elem haşâki, gam hârı
(Fuzuli. XVI. 53)

Belâdır koptu قوپدى ol İran içinde
Ki yoktur misli Türkistan içinde *(Şeh. Ş. XVI. 184)*

§ Ali Paşa cihanda server koptu قوپدى, vezirler arasında yekser oldu. *(Aş. XVI. 236)*

Leb-i cânâne gibi gonce-i ter
Kopmadı قوپمدى dahi dehr bağında *(Baki. XVI. 205)*

İki dilber, iki zâlim, iki âfet koptu قوپدى
(Yahya Bey. XVI. 109)

§ Zâd-i bûd زادبود [*Fa.*]: Koptuğu قوپدينى yer, vatan mânasına. *(Caf. XVI. 71-2)*

§ Hadud حضوض [*Ar.*]: Deryada bir adadır ve Arap tâifesi yaramaz kopan قوپن evlâdı ana korlar idi. *(Bab. XVI. 1, 198)*

Ger azab-ı âhiretten bulmak istersen halâs
Ârif ol kim cehl odundan kopusar قوپسر cümle azap
(Niyazi. XVII. 11)

§ Velvele-arâ bir levent, bahadır, fetâ kopup قوپوب...
(Ev. XVII. 1, 170)

§ ... Ferîd ve yektâ yiğit kopup قوپوب iller zirâata meşgul oldukta mezbur tîr-endazlığa rağbet edüp...
(Solak. XVII. 292)

Gelmedi gelmez de şeydalıkta bir mislim benim
Kopmadı قوپمدی kopmaz قوپمز da ra'nalıkta bir hemta sana
(Hâleti. XVII. 167)

§ Halef bin Ahmet pederi yerine geçüp gayet fâzıl ve âkıl koptu قوپدی. *(Cihan. XVII. 232)*

§ Tatar Han dahi asker-i bîşumar ile mahallinden koptu قوپدی ... *(Naima. XVII-XVIII. 4, 14)*

Yine bir berber-i nev koptu قوپدی Ali Paşa'da
Vaz'edip emtia-i vaslına kâlâ narhın
(Sabit. XVII-XVIII. 182)

Sen ana bir nâme vergil ya Resûl
Şehr-i Malatya'dan kopusardır قوپیسردر ol
(Battal. XVIII. 7)

3. Harekete geçmek, fırlamak, kalkmak.

Çün azmede, seyldir hurûşan
Çünkim kopa قوپه, bahr gibi cûşan *(Ley. XV. 119)*

Kopuñ قوپك ey gamzedeler seyl güzergâhından
Gitmedin suya ferağat evi mânendi habap
(Hadika. XVI. 104)

kopuz, (kobuz, kubuz, kupuz): Ut biçiminde eski bir Türk sazı.

Yunus imdi Süphanı vasfeylegil gönülde
Ayrı değil âriften bu kopuz قپوز ile çeşte
(Yunus. XIII-XIV. 86)

§ Mire ozan kopuzuñ قپوزك mana vergil. *(Dede. XIV. 52)*

§ Ere varan kız halka, kol saluben oynaya, men kopuz قپوز çalam dedi. *(Dede. XIV. 58)*

§ Kaçan Kaabil öldü oğlanları oyun âletin düzdü sibsi ve davul ve düdük ve kopuz قپز ve tanbur çaldılar oynamağa ve süci içmeğe ve oda dapmağa ve zina ve fahişe işlemeğe meşgul oldular. *(Enb. XIV. 66)*

Götürür urur elini kupuza قوپوزه
Diler kim çala kupuzunu düze
Düzetti vü urdu kupuzuna قپوزنه el
Heman dem eyitti bu resme gazel *(Süh. XIV. 64)*

Çok kişi üzdü kupuzunuñ قپوزينك kılın
Söylemedi kimse Gülşehri dilin *(Man. Tayr. XIV. 135)*

§ Bunlar muhabbet kupuzunu قپوزنى şevk eliyle çalarken ne muhip vardı ne mahbup. *(Maarif. XV. 288)*

§ Süciler ve kupuz قپوز ve şişeler çokluğundan... *(Kesir. XV. 206)*

§ Kurt bağarsugundan kiriş düzüp kopuza قوپزه daksalar da çalsalar kalan kopuz kılları kırıla. *(Hay. XV. 93)*

§ El-mizherü المزهر [*Ar.*]: Çişne ve kopuz قپوز dedikleri çalgı. *(Terceman. XV. 347)*

Bildi mutrıp ki nedir hâl getürdü kopuzun قپوزن
Bezmden çekti ayağını surahi vü sebu *(Fuzuli. XVI. 188)*

§ Şeştâ ششتا [*Fa.*]: Altı kıllı kopuz قپوز.
(Ni'meti. XVI. 427)

Kulağını çü buraydı kubuzuñ قبوزك
Olurdu keşf esrarı rumûzun *(Ravza. XV. 83)*

Kim kupuz قپوز, kim ney, kimi çalar rebap
(Enveri. XV. 31)

§ Kadı, Şapur'u öğütledi, muradın dînar ise diyeyim elli eylesünler, kupuzuñ قپوزك kıllı eylesünler. *(Ferec. XV. 289)*

§ Mutrip kandadır, tâ hep ilim ve züht mahsulünü çeng ve kopuz قپوز ve ney avazına sarf edeyim. *(Ha. Ş. XVI. 3)*

Gördü çün nakşın, işitti sözün ey ruh-efza
Eğüben boynunu çatlattı damağını kopuz قپوز
(Zati. XVI. 256)

§ Şeştâ ششتا [*Fa.*]: Altı kıllu kopuza قپوزه derler.
(Deş. XVI. 17-1)

Karadüzenle bir bozuk düzenden
Yine kaygu kupuzun قپوز Nazmi çaldık *(D. B. XVI. 119)*

Mutrip götür kupuzu قپوزی çekil git makamına
Sohbet budur benimle heman ol cüvan ola *(Âli. XVI. 188)*

§ Barbat بربط [*Fa.*]: Kubuz قبوز ki âlât-ı tareptendir.
(Cinas. XVI. 20-2)

§ Tanbur طنبور [*Fa.*]: Kupuz قپز. *(Şamil. XVI. 628)*

Yalvarıp gâh elin gâh dizin öpmez idi
Âşık olmasa Revani o cefakâra kupuz قپوز
(Revani. XVI. 63)

Mutribâ aşk kupuzu قپوزی düzenin tîz et kim
Bülbülün bağda hengâmesi hengâmıdır *(Nihani. XVI. 29)*

Vâız sert ün çeküp zerk ile belin büküp
İnledüben kupuzun قوپوزین kim didi ozanlamaz
(Gülşeni. XVI. 87)

§ ... Babamın biz kopuzunu قوپوزینی ve üç tağarcığını ve bir baltasını... *(Sic. E. XVI. 268-2)*

§ Vence ونجه [*Ar.*]: Çalgu âleti ya kopuz قپوز.
(Bab. XVI. 1, 356)

§ Şeştâ ششتا [*Fa.*]: Altı kıllı kopuz قپوز. *(Caf. XVI. 91-1)*

Kesüp dil nâyinin efgan -ı sûzun
Taşa çaldı uşattı gam kupuzun قپوزن
(Yuz. Şems. XVI. 147)

§ Barbat بربط [*Fa.*]: Kupuz قپوز ki çalarlar.
(Cam. Fa. XVII. 43)

Ud عود [*Ar.*]: kupuz قپوز hem dahi mizher مزهر [*Ar.*] barbat بربط [*Fa.*]
(Men. Cev. XVII. 54)

Kupuz قوپوز çalıcı: avvad عواد [*Ar.*], av avlayıcı: sayyat Tamar urucu: fessat, şapla yiyici: saf'an *(Genc. XVII. 19)*

§ El-mizher المزهر [*Ar.*]: Teğanni âlâtından kobuz قوبوز dedikleri sazdır. *(Kdeb. XVII. 439-2)*

§ Mizher مزهّر [*Ar.*]: Kubuz قبوز.

(Müntehab. XVII. 89-2)

Halk benzetmiş ana koncolozu
Gayretinden götürüptür kupuzu قوپوزی

(Atai. Ha. XVII. 60)

§ Şeştâ ششتا [*Fa.*]: Altı kıllı kopuz قوپوز.

(Nuh. Tuh. XVII. 19-1)

§ Avvad عواد [*Ar.*], barbat-zen بربطزن [*Fa.*]: Kopuz قپوز dedikleri saz çalıcı kimesne. *(Aks. XVII-XVIII. 176)*

§ Barbat بربط [*Fa.*]: Kubuz قوبوز dedikleri âlet-i lehvdir.

(Lû. Şeh. XVIII. 9-1)

§ El-kûbe الكوبه [*Ar.*]: ...ve lâgute ve Türki-i kadimde kopuz قوپوز ta'bir olunur saza da kûbe denir, barbat gibi.

(Kam. XVIII-XIX. 1, 256)

§ Abisteni-i feryad آبستن فریاد [*Fa.*]: Türkide lâguta, ba'zı diyarda kopuz قپوز ta'bir edilen sazdan kinayedir.

(Bürh. XVIII-XIX. 26)

§ Barbat بربط [*Fa.*]: Kopuz قپوز dedikleri saza denir, Rumide lâguta ta'bir olunan sazdır, ber bat'tan mürekkeptir, kaz göğüslü demektir. Saz-ı mezburun kâsesi kaz göğsüne şebih olmağla bu isimle tesmiye eylediler, ve ba'zılar indinde tanbur şeklinde bir sazdır, kâsesi büyük ve sapı kısa olur. *(Bürh. XVIII-XIX. 107)*

kor, (kur (I)): Duvar taşlarında bir sıra, dizi.

§ Savif ساوف [*Ar.*]: Divarın her bir dizilen koru قورى.

(Bab. XVI. 2, 302)

§ Ed-dimsu الدمص [*Ar.*]: Divarın alt korundan gayrı korlarının her koru قورى. *(Terceman. XV. 328)*

§ Es-sure السوره [*Ar.*]: Yapının her menzilesine ya'ni her koruna قورينه ve sırasına derler. *(Ah. XVI. 525)*

§ El-midmâk المدماك [*Ar.*]: Binanın bir koru قورى.

(Ah. XVI. 953)

§ Pâḫise پاخسه [*Fa.*]: Mühre-i divar ve divar koru, ya'ni bir sırası; bennâlarda müsta'meldir ki bir kor قور iki kor قور derler. *(Deş. XVI. 301-2)*

§ Dâv داو [*Fa.*]: ... Ve kor قور ki divar yapılırken her sırasına ıtlak olunur. *(Deş. XVI. 289-2)*

§ Bâḫise باخیسه [*Fa.*]: Mühre-i divar ve yapunun bir koru قوری, ya'ni sırası. *(Ni'meti. XVI. 108)*

§ Baḫse باخسه [*Fa.*]: Kur قور, ya'ni yapıcılar bir kur, iki kur dirler. *(Şamil. XVI. 386)*

§ Vâlâd والاد [*Fa.*]: Kur قور. *(Şamil. XVI. 529)*

§ Lâd لاد [*Fa.*]: ... Divar korlarına قورلرنه derler. *(Caf. XVI. 147-1)*

§ Bâḫise باخسه [*Fa.*]: Divar koru قوری. *(Caf. XVI. 13-1)*

§ Vâlâd والاد [*Fa.*]: Mühre ve boncuk ve bünyad ve kor قور ki bâniler bir, kor iki kor derler. *(Cam. Fa. XVII. 21)*

§ Vâlâd والاد [*Fa.*]: Divar sırası ki Türkçe kur قور derler. *(Nuh. Tuh. XVII. 57-2)*

§ Ed-dıms الدمص [*Ar.*]: Divarın sonra yaptıkları kurudur قوریدر ki iki hatıl arasıdır. *(Kdeb. XVIII. 651-1)*

§ Lâd لاد [*Fa.*]: Yedi mânaya gelir. Bir, divar derecesi ki Türkide kor قور, Arabide midmâk derler. *(Tuhfe. Ş. XVIII-XIX. 214)*

§ Âşkûb آشکوب [*Fa.*]: Üç mânası var... Sâni, divar sırası ki kor قور ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 38)*

§ Dâv داو [*Fa.*]: Beş mânası var... Beş, divar sırasına denir ki kor قور ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 264)*

§ El-vüşah الوشاح [*Ar.*] : Şol gerdanlığa denir ki inciden ve sair cevahirden her iki danenin aralığına nev'-i âharden birer dane tavsit ederek iki kor قور, dizerler ve ol iki korun birisini... *(Kam. XVIII-XIX. 1,532)*

§ Es-sure السورة [*Ar.*] : Duvar yapısının urukundan ya'ni her korundan قورندن ve sırasından bir kora قوره ve bir sıraya ıtlak olunur. *(Kam. XVIII-XIX. 1, 905)*

korḫak: Korkak.

§ Aslan gayet bahadır olur, hem gayet korḫak قورخق olur. *(Hay. XV. 5)*

§ El-cübbe' الجباء [*Ar.*]: Korḫak قورخق olan kişi. *(Kdeb. XVIII. 168-2)*

korḫar olmak: → **Korkar olmak.**

korḫmak: Korkmak.

Seni bu hüsn ü cemal ile bu lûtf ile gören
Korḫdular قورخديلر Hak demeğe döndüler insan dediler
(Nesimi. XIV. 171)

Seni ben sevmişem şahâ vü ölünce seviserem
Kağan aslan bu bîşede nicesi korḫa قورخه af'afden
(Kadı. XIV. 272)

§ Sana, bu yaradan korḫma قورخمه oğlan ölüm yok. *(Dede. XIV. 15)*

Ey Gülşeni dimezem adın o Türk şûhun
Çün korḫaram قورخرم kahısa anın gibi yavaştan
(Gülşeni. XVI. 103)

korḫu: Korku.

§ Maslahat oldur kim erlik kuşağın kuşanasız, değil kim korḫu قورخو tuşağı birle tuşanasız. *(Fütuh. XIV. 131)*

§ Korḫu ile قورخويله keykirde ile doldu. *(Fütuh. XIV. 47)*

Uyar aklını gaflet uykusundan
Selamet dut kıyamet korḫusundan قورخوسندن
(Çeng. Dâi. XV. 165)

Bular şah korḫusundan قورخوسندن kan kaşanur
Ölüsü dahi sin içre üşenür *(Salâtin. XV. 171)*

§ Leğen çalsalar işidicek korḫudan قورخودن derler. *(Hay. XV. 5)*

§ Korḫu قورخو ve teşvişi hatırından zâyil kıldı. *(Ta. Sel. XV. 206)*

§ Bîm بيم [*Fa.*]: Korḫu قورخو ve bun. *(Miftah. XV. 64)*

Uyandırmadı pîri uyhusundan
Yanına varımadı korḫusundan قرخوسندن *(Ravza. XV. 88)*

§ Eyle olsa korḫudur قورخودر ki cehennemde azâb-ı şedidle muazzep olunup odla zahmet çekenlerden olasın. *(Delil. XV. 139)*

Nefs-i emmareye uydun gelmedi korḫu قورخو sana *(Mihri. XV. 92)*

§ Bîm بيم [*Fa.*]: Korḫu قورخو. *(Şamil. XVI. 402)*

Yumruğun düğmüştü me'muniyyeler
Korḫudan قورخودن tutmuş siper zülbiyyeler *(Selâman. XVI. 84)*

Taş ise dahi eritir kalb-i hasmı korḫudan قورخودن
Çün ecel ırların ırlaya bakırdan nâyler *(Selim. XVI. 79)*

§ Asesler korḫusundan قورخوسندن şehirli nice tınsın, iki kaza-yı âsmanî şehirin üzerine bir uğurdan mı insin. *(Letaif. XVI. 3)*

§ Nehib نهيب [*Fa.*]: Korḫu قورخو havf mânasına. *(Caf. XVI. 168-1)*

Fakr ile fahreyleyen ehl-i rıyâzatlar gibi
Tanrı korḫusundan قورخوسندن oldu zer gibi asfer turunç *(Yahya Bey. XVI. 127)*

İkisi dahi düşü korḫusundan قورخوسندن
Belinleyü uyanur uyhusundan *(Yuz. Şems. XVI. 367)*

§ Ters ترس [*Fa.*]: Korḫu قورخو, havf mânasına. *(Ni'meti. XVI. 199)*

Yarın olacak cünbüşü ârif bugün eyler
Yarın deyen ol güne bugün korḫuya قورخويه düştü *(Sır. XVI. 31)*

Rezm hengâmında görmüş tığ-ı ateş-rengini
Benzi sararmış dahi ol korḫudan قرخودن ditrer güneş *(Hayali. XVI. 7)*

Korḫudan قورخودن ey dil ölürdü gerçi Baki şevk ile
Nice bir cevr ü cefa vü nice bir naz ü itap *(Baki. XVI. 67)*

İçine korḫu قوخو düştü küffarın
Her biri küfrü okudu ezber *(Ş. G. XVI. 18)*

§ Er-ruğub الرغب [*Ar.*]: Korḫular قورخولر. *(Kdeb. XVIII. 198-1)*

Korḫulu : Korku veren, kendisinden korkulan.

Adı sanı dillerde, sevgisi gönüllerde
Şol korḫulu قورخولی yollarda Allah görelim neyler *(Yunus. XIII-XIV. 309)*

Gözüne korḫulu قورخولو düşler görünür
Düşü içinde döğünür urunur *(Şeh. Ş. XVI. 444)*

Her olmayanı düş bil zâhiren tuş
Üşenme hayır olur korḫulu قورخلو düş *(Güvahi. XVI. 70)*

§ Yemen beylerinden biri korḫulu قورخولو düş gördü. *(Şevahid. XVI. 37)*

Tan mı çekerse göklere uşşak dûd-ı ah
Yol korḫulu قورخلو olunca gerek kârvane tığ *(Lâmii. XVI. 41)*

korḫutmak : Korkutmak.

§ El-irhab الارهاب [*Ar.*]: Korḫutmak قورختمق ihâfe gibi. *(Kdeb. XVIII. 224-2)*

§ Ed-dayağta الضيغطی [*Ar.*]: Ol şeydir ki oğlancıkları anunla korḫudurlar قورخودرلر lisan-ı sıbyanda ana böcü derler. *(Kdeb. XVIII. 68-2)*

korḫu vermek : → **korku vermek**

korkar olmak, (korḫar olmak) : Korkmak.

Çü Hak Tanrı'dan korkar ola قرقرالا kişi
Sen ol kişiyi eyle hâkim tuşu *(Ferh. XIV. 9)*

Taldı gönülüm zülfüne gözünden üşenür
Zira ki gece korḫar olur قورخراولور mest asesten *(Kadı. XIV. 315)*

korkudunulmak: Korkutulmak.

§ Ve ben korkudunuldum قورقدنلدم. Allahü Taâlâ hakkında kim [kimse] hiç bir vechile korkutulmadı. *(Kesir. XV. 317)*

§ Bir kimesne ol korku gibi korku ile korkudunulmamıştır قورقودنلممشدر. *(Rahat. XVI. 151)*

korkudur kim: Korkulur ki, korku yeridir ki.

§ Ve liykin korkudur kim قورقودر کم gene emmareliğe meylede. *(Müz. XV. 18)*

korkuluk: Korkulu.

Tûl-i emelden el çekegör irmedin ecel
Menzil uzakdürür yol igen katı korkuluk قورقولق
(Nihani. XVI. 49)

korkunca: Korkulacak, korkunç.

§ ... İki gözüm bağladılar ol ifrite yüklettiler, ol duayı okudum; melik ardımca çağırdı: Zinhar kelimat okumaktan hâli olmayasın, gafil olursan işin harap olur... Çün bu tesbihi zapteyledim okudum. Her gâh ki ifritten bir korkunca قورقونجه nesne zâhir olsa tesbihi okurdum, sâkin olurdu. *(Ferec. XV. 375)*

korkutmak: Tesir etmek, dokunmak.

§ Ol suyu kaynatmış olalar... şöyle ılıcak ola kim eli korkutmaya قورقتميه. *(Hazain. XV. 13-1)*

korku vermek, (korḫu vermek): Korkutmak.

§ Zelifen زليفن [*Fa.*]: Korku vermek قورقو ويرمك. *(Şamil. XVI. 449)*

§ Zelfîn زلفين [*Fa.*]: Korḫu vermek قورخو ويرمك, tehdit mânasına. *(Deş. XVI. 263-2)*

kortarmak: → **kotarmak.**

korucu: Muhafız.

§ Şer'an vekâleti sabit olan korucu قوروجى Hamza bin Abdullah şeriat mahfilinde ikrar idüp eyitti...
(Sic. B. XV. 8, 9)

korutmak: Korumak, muhafaza etmek.

§ Dil kendü haremindir, nâmahremlerden sen korıt قورت.
(Tazarru. XV. 169)

§ Harem sahibi harîmine tavar giricek bozmaz, korıdur قوردر.
(Tazarru. XV. 169)

kostandil: Köstendil.

§ Rumilin'de Kostandil قستندل sancağın sadaka eyledi.
(Selim. XVI. 158)

koşa: Çift, eş, ikiz.

§ Koşa قوشه badem sığmayan dar ağızlım. *(Dede XIV. 8)*

§ Ferkadan iki koşa قشا küçük yıldızdır. *(Enb. XIV. 16)*

Yüzün hadikası şehâ reşk-i cinan imiş
Koşa قوشا kaşın bu devrde sahib-kıran imiş
(Kadı. XIV. 23)

§ Koşa قوش sinirli, ime geyik boynuzu bağırlı yayları.
(İs. H. XIV-XV. 693)

§ Sav' صوع [*Ar.*]: İki koşa قوشه avuç nesne alan ayyar.
(Bab. XVI. 1, 247)

§ Sav' صوع [*Ar.*]: Orta avuç ile dört iki koşa قوشه avuç nesne.
(Bab. XVI. 1, 258)

İrem bağında müşkin hûşe zülfü
Yaraşmış turresiyle koşa قوشه zülfü
(Yuz. Şems. XVI. 69)

koşa kişi: İhtiyar adam.

§ Ben koşa kişi قوشه كشى ayruk senün gibi bulmayısarın.
(Tuh. Le. XV. 315)

koşa komak, (koşa koymak): Yan yana getirmek.

Çalap Tanrı ana habibim dedi
Adın kendi adiyle koşa kodu قوشا قودى *(Süh. XIV. 8)*

§ Kaçan gün dulunsa iki ayağın koşa koyup قشاقيب tâ sabaha değin namaz kılur idi. *(Enb. XIV. 811)*

koşa koymak: → **koşa komak.**

koşdaş: → **koştaş.**

koşınmak: Katılmak, iştirâk etmek.

Ger girür isen nola sen bu gece koynuma
Ya nola koşınursañ قوشينورسك tana değin oynuma
(Kadı. XIV. 238)

koşmak (I): 1. Arkadaş olarak vermek, terfik etmek, eklemek, zammetmek.

Dürüşgil kim atan icazet vere
Çeri koşa قوشا, altun saya, at vere *(Süh. XIV. 30)*

Dahi bu yiğitten dileyim anı
Ki senin ile bile koşa beni
Varam atamı vü anamı görem
Sizin ile hem bir iki gün kalam *(Süh. XIV. 251)*

§ Görmez, işitmez bütleri bana koşarlar قوشرلر.
(İhlâs. XIV. 35)

§ Yiğirmi bin bahadır üğürtleyip bile koştu قوشدى.
(Anter. XIV. 271)

§ ... Piruz eyitti: Eğer Melik buyurursa beni yalavaçlığa veribisin ve bir emin kişi bana koşsun تشسون, tâ kim ben anda söyleyem ve işleyem ana ma'lûm ola. *(Kel. XIV. 103)*

§ Ana kendi kavminden âkıl ve re'y issi kişiler koştu قشد.
(Enb. XIV. 657)

§ ... Bana âdem koşuñ قوشوك varayın ayniyle çıkarayın, sahibine teslim ideyin deyü ıkrar eyledi. *(Sic. B. XV. 3, 13-2)*

§ Lutfedüp ol kâfiri mezbur İskender'e koşup قوشوب bunda gönderesiz. *(Sic. B. XV. 5, 129)*

§ Şah eyitti: Ey püser, ferman senin; leşker koşayım قوشايم ve bir nice yıllık nefaka vereyim... Hekimler, müneccimler bile koştu قوشدى gemileri ni'met ile doldurdu.
(Ferec. XV. 49)

§ ... Hadem haşem birle kârbana koştu قوشدى tâcir şeklinde gönderdi. *(Ferec. XV. 448)*

§ ... Benüm adım zikretmekle mü'min olmaz tâ senün adın bile koşmayınca قوشماينجه. *(Leys. Ar. XV. 729)*

§ Bu cümle-i etbâ'ü eşbâ'ı bilelerine koşup قوشب dârü'l-mülk-i kuds'den dârü'l-mülk-i ünse gönderdi.
(Tazarru. XV. 108)

§ Kul Fatiha'ya bir sûre koşucak قوشجق Tanrı Taâlâ eydür...
(Tuh. Le. XV. 266)

Zülfünün şebdizini ey Hüsrev-i şirin-dehen
Koş قوش ruh-ı gülgûnuna kim germ ola meydan-ı iyd
(Ah. Pş. XV. 47)

§ Hakka davet etti. Şol ki icabet etti, ba'zı ümerasına koştu قوشدی. *(Kesir. XV. 104)*

Gitti Paşa leşker-i islâm ile
Leşkerin koştu قوشدی Neriman Sam ile
(Enveri. XV. 106)

Nazar kılmış ve himmet koşmuş قشمش ana
O himmet tâ gelip yâr ola bana *(Tennuri. XV. 9)*

Nikâh-ı nefsine ilm ü amel koş قوش
Ki tanıklık verip halin ola hoş *(Tennuri. XV. 67)*

§ Püser-i sa'd mezkûrlere dahi âdem koşup قوشوب irsâl etti.
(Saadet. XV-XVI. 170-1)

§ Himmet Yazıcı'nın yanına âdemlerimizden Bali'yi koşup قوشوب aramağa gönderilmiş idi. *(Sic. A. XVI. 3, 314)*

§ ... Fatiha suresine Kur'an koşmaya قشميه.
(Zad. XVI. 84)

§ Sâir beyler kullarından için kul koşup قوشب ...
(Selim. XVI. 169)

§ Mezburları ele getirip dahi yarar âdemler ile kayd ü bent ile südde-i saâdetime gönderesin. Bile koşup قوشوب gönderdiğin âdemlere muhkem tenbih eyleyesin ki...
(Sic. K. XVI. 7, 10)

Kulağuz koştu قوشدی gönderdi resûlü
Selâmetle geçirdi cümle yolu *(Enis. XVI. 50)*

§ Zamm ضم [*Ar.*]: Bir nesneyi alıp bir nesneye koşmak قوشمق. *(Bab. XVI. 1, 460)*

Her uç beyine bir kadı koşarlar قوشرلر
Akınlar olucak bile eşerler *(Hadidi. XVI. 102)*

Kubad'a nice bin kişi yasavul
Koşuben قوشوبن ettiler anı karavul *(Şeh. Ş. XVI. 79)*

§ Şimri zil-çevşen'e beş bin müsellâh namerd koşup قوشوب
Ehl-i beyt-i şüheda başlariyle Şam'a revan etti.
(Hadika. XVI. 170)

§ Mezbur Mihal'i Orhan Han'a koşup قوشوب Karahısar etrafıhıfzı içün me'mur oldular.
(Solak. XVII. 7-1)

§ Bana iki bin gazi koş قوش, Aktabya'yı fethedeyim...
(Naima. XVII-XVIII. 5, 213)

§ ... Bunlara kifayet miktarı asker koşmuş قوشمش idi.
(Naima. XVII -XVIII. 3, 152)

Hem ana koştu قوشدی kırk bin er, kamusu merd ü şiri-ner
Azimet kıldı ol şevher girip yolun gubarına
(Battal. XVIII. 21)

2. Nazmetmek.

Muhtasar kıldık bunu işitene
İşitenler dua kılsın koşana قوشنا
Bunu koşana قوشنا çalap dutma günah
Yazuğun bağışlagıl ey padişah *(Yuz. Şeyd. XIII. 102)*

Rahmet eyle koşana قوشنا işitene
Afvini hem şefaat et yazana *(Yuz. Şeyd. XIII. 103)*

koşmak (II) : → **koçmak.**

koştaş, (koşdaş): Meslekdaş, koldaş, arkadaş, kapı yoldaşı.

§ Kanda kim bir sayrunun nişanın verelerdi kim anda sıhhat ümidi vardır, ana hasbeten-lillâh ilâç eylerdim, çün bu resme geçti. Bir taife gördüm benim koşdaşlarımdan قشدشلرمدن kim mal ile ve hürmet ile benden artuk olmuşlardır.
(Kel. XIV. 11)

§ Her ki ana şeytan koşula ne yaman koşdaşdır قوشداشدر.
(Cev. Es. XV. 126)

§ Ve musallat itdük birer koşdaşlar قوشداشلر pes bezediler anlara ol işler önlerini ve ardlarını... *(Cev. Es. XV. 196)*

§ Taş تاش [*Fa.*]: ... Lisan-ı Fariside taş'ın mânası şeriktir. Türki dilde ana ortak derler. İki kulun efendisi bir olsa anlara hâcetaş derler. Türk tahrif idip koştaş قوشتاش derler.
(Deş. XVI. 164-2)

koşuk: Bir arada, bir araya gelmiş.

§ Kavm قوم [*Ar.*]: Sâfîce erenler cemâatı veya ricâl ile nisâ koşuk قوشق olmak. *(Bab. XVI. 467)*

koşulmak: Katılmak, (bir işte) birbirine katılmak, terfik edilmek.

§ Melik eyitti: Dergâh kulluklarında seni buldum kim sözlerin lûtfu ve eyü hulkun cemali birle koşulmuştur قشلمشدر ve niyyetin dölekliği ve gözün uyanıklığı birle...
(Kel. XIV. 123)

§ Sana muâvenet içün koşulan قوشولان tâifenin her biri Rüstem-i kârzar ve dilîr-i şîr-şikârdır.
(Saadet. XV-XVI. 131-2)

Koşuluben قشلين varır kahrına şahın
İmamı olduğıyçün her günahın *(Tennuri. XV. 85)*

Koşulup قوشلوب kuşlar ederler zemzeme
Benzeyip ırmağı bağın Zemzeme *(Ruşeni. XV. 150)*

Bilinir geldiği bunda ney neye
Koşulucak قوشليجق def defe vü ney neye
(Ruşeni. XV. 134)

§ Her ki ana şeytan koşula قوشله ne yaman koşdaştır.
(Cev. Es. XV. 126)

§ Ol adam kanın içicilere koşulup قوشلوب reva mıdır kim varasın Hazrete yüzü kara sen? *(Müz. XV. 78)*

Yerin gök bağrına bastı sevindi
Koşuldu قوشلدى nur ile gölge avındı *(G. Ra. XV. 110)*

Bile koşuldu قوشلدی tapuna melekler
Ki hasıl ede seninçün dilekler *(G. Ra. XV. 135)*

Kaçıp Nazmi yaramaz kimselerden
İyi âdemler ile koşulalım قوشلالم *(D.B. XVI. 146)*

İyilerle koşul قوشول iylik göresin
Yaramazlarla sakın yâr olma *(D.B. XVI. 187)*

§ Yüzleri kararmaz, şeyâtin ile koşulmaz قوشلماز, elleri bağlı olmaz. *(Ta. Şahi. XVI. 22-1)*

§ İnzımam انضمام [*Ar.*]: Bir nesne bir nesneye koşulmak قوشولق. *(Bab. XVI. 1, 440)*

§ Mukarenet مقارنت [*Ar.*]: Birbiriyle koşulmak قوشلمق. *(Müntehab. XVII. 94-2)*

Bağlanmışa di: merbut, koşulmuşa قوشلمشه di: makrun مقرون [*Ar.*] *(Cev. Ke. XVII. 59)*

§ Hayâ ve iyman biri biriyle koşulmuştur قوشلمشدر birbirinden ayrılmaz ve biri birinsiz olmaz. *(Nasayih. XVII. 196)*

§ Şah-ı Acem tarafından kendüye leşker-i bisyar koşulup قوشیلوب asker-i islâma îsal-i mazarrat için gönderilmiş... *(Naima. XVII-XVIII. 3, 35)*

§ Et-tebâa التباعة [*Ar.*]: Bir kimseye uymak mânasınadır ki ana uyup ensesinden gitmek yahut uğrayıp koşulup قوشیلوب bilece gitmekle olur. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 250)*

koşuluk: Bir araya getirilmiş.

§ Etbaʿ اتبع [*Ar.*]: Kimseye uyan kişiler ve mâna murad olunan lâfızla koşuluk قوشلق mânası olmayan elfaz. *(Bab. XVI. 1, 233)*

koşun: 1. Saf, asker dizisi.

Koşunlar قوشونلر birbirine kahşaşmada
İki âlem çerisi çahşaşmada *(Kadı. XIV. 608)*

§ Alaylar bağlandı, koşunlar قوشونلر düzüldü. *(Dede XIV. 153)*

Bin koşun قشون leşker düzetti şehriyar
Her koşun قشون bin kişi cevşenli süvar
(İs. XIV-XV. 208)

Nerre fillerdir ki toplar ceng eder
Bir koşına قوشینه depmeğe âheng eder
(Budın. XVI. 19)

§ ... Altı yüz yiğidiyle bizim sefere me'mur oldukta hemen hakir koşuniyle قوشنیله bile koşundaş ve sırdaş ve koldaş olup... *(Ev. XVII. 7,3)*

2. Koşu, yarış.

§ El-kaşuretü القاشورة [*Ar.*] Yarış atlarının ve koşun قوشون atlarının hepsinin ardınca gelen at.
(Terceman. XV. 157)

3. Koşum.

§ El-mürtebık المرتبق [*Ar.*]: Başını koşun قوشون urganının halkasına ve iltmegine sokucu erkek kuzu.
(Terceman. XV. 337)

koşun bağlamak: Saf bağlamak, saff-ı harp nizamına girmek.

Sabah oldu binüp leşker koşunlar bağlayup قوشونلر بغلیوب durdu

Dediler kim gidüp şimdi şecâatlar eder icat
(Battal. XVIII. 236)

Bu yanadan geldi islâm leşkeri
Koşun bağlayup قوشون بغلیوب durdular din eri
(Battal. XVIII. 310)

koşundaş: Askerlik arkadaşı, saf arkadaşı.

§ ... Altı yüz yiğidiyle bizim sefere me'mur oldukta; hemen hakir koşuniyle bile koşundaş قوشنداش ve sırdaş ve koldaş olup... *(Ev. XVII. 7, 3)*

koşun koşmak: Saf, dizi haline gelmek.

§ Alaylarını düzüp, koşunlarını koşmağa قوشونلرنی قوشمغه meşgûl olup... *(Rahat. XVI. 39)*

koşun, koşun: Saf saf, sıra sıra.

§ Salip milletini koşun koşun قوشن قوشن kılgıl.
(Fütuh XIV. 4)

Çeriler yasadıkta koşun koşun قوشن قوشن
Kolay yer bulucak verirdik döşün *(Süh. XIV. 279)*

§ Leşker at, fil, kergedanlarına süvar olup koşun koşun قوشون قوشون güruh güruh meydan kenarına gelip...
(Müslim. XV. 34, 94)

Koşun koşun قوشن قوشن yürüdü nâmverler
Dizildi yer yerin saf oldu erler *(Hikmet. XV. 521)*

Ardınca koşun koşun قشون قشون uşaklar
Ahvaline kim güler kim ağlar *(Fuzuli. XVI. 292)*

koşuntu: Maiyet memuru.

§ Vâkiʿ olan sefer-i humayuna serasker olan Mustafa Paşa ile koşuntu قوشندی olmak emrolunup benim dahi nevbetim olup ıktidarım olmadığı ecilden oğlum Abdüssamed'i nefsimden bedel ol hizmete göndermek mukarrer eyledim, dedikte... *(Sic. E. XVI. 15-2)*

§ Mehmet Paşayı Venedik üzre Serdar edip Seydi Mehmet Paşayı dahi anlara Bosna eyaleti ile koşuntu قوشونّی verdi.
(Ev. XVII. 5, 591)

kotarmak, (kortarmak): **1.** Boşaltmak, tahliye etmek.

§ .. Pes bir zamandan sonra keklik geldi çün tavşanı kendi evinde gördü, rencur oldu ve eyitti: Yer benimdir, evim kotar قتر. Tavşan cevap verdi kim: Ben kabz issiven ve ev benim elimdedir. *(Kel. XIV. 105)*

2. Yemeği bir kaptan başka kaba boşaltmak.

Kotarır قوتر ol niʿmeti çanaklara
Düzer ol çanakları tabaklara *(Ga. XIV. 295)*

§ Andan Tanrı Taâlâ beş yüz bin ferişteh veribidi kim ol ırmağın ortasında kalan suyu sordular ve kotarıp قترب denize döktüler. *(Enb. XIV. 309)*

§ Çölmeğe urdu, avrat bişirdi, diledi kim çanağa kortara قورتاره yiyeler. Avrat diledi kim aşı kortara قورتره önüne getire. *(Tez. Ba. XV. 73)*

§ Sohbetler olup bişmek kotarulmak قورتارولق, yimek içmek, gülmek oynamak, şenlik şâdmanlık ederler. *(Bektaş. XV. 123)*

§ Bire başçı gel karnım acdır, bana bir baş kotar قوتر yiyeyim, dedi. *(Müslim. XV. 1, 165)*

§ Kefcelîz كفجليز [*Fa.*]: ... Ve çomça ki aş kotarırlar قوتاررلر ve karıştırırlar. *(Caf. XVI. 131-1)*

§ Isfak اصفاق [*Ar.*]: Bir çanağı âhar çanağa kotarmak قوتارمق. *(Bab. XVI. 2, 323)*

§ Kefçelîz كفچليز [*Fa.*]: Çomça ki aş kortarırlar قورتاريرلر. *(Nuh. Tuh. XVII. 87-2)*

kov, (koğ (II), koğu, kovu): Arkadan çekiştirme, yerme, gıybet, nemime.

§ Ve bir kov قور anlar dahi getirdiler. *(Dede XIV. 12)*

Niheng ağzına düş elinden yuvun
Ola yeğ işidince avrat kovun قون *(Ferh. XIV. 63)*

Dedi girdim ü gördüm evde yüzün
Kitap okur önünde, eğler özün
Yalınız idi vü önünde kitap
Ne vechile eyleye idim itap
Utandım yine döndüm ive ive
Yazıktır anı katmayalım kova قووه *(Süh. XIV. 138)*

§ Eğer nemmamlar olmayadı ki kov قو ilelürler ve sagucılar olmayadı kim nevha kılurlar... *(Müneb. XIV-XV. 85-2)*

Benim pendim sanadır ey azizim
Kayurmaz ev de bizim kov قو da bizim
(Güvahi. XVI. 107)

§ El-akarib العقارب [*Ar.*]: ... Nemayim نمايم [*Ar.*]: Nemimenin cem'idir, koğ قوغ ta'bir olunur; nemmam koğcu ve suḫan-çîn demektir. *(Kam. XVIII-XIX.1, 212)*

kova çıkarmak: Kovarak çıkarmak.

§ Beni dahi uş bir kapusundan koydu ve bir kapusundan kova çıkarur قوا چیقارور. *(Müz. XV. 146)*

kova gitmek: Takibetmek, koşarak ardına düşmek.

§ Bamsı Beyrek birini kova gitti قوا کتدی. *(Dede. XIV. 40)*

§ ... Amma çünkü fursat bulasın ve zaferle düşmanı bastın ardınca aldaya düşüp tizcek kova gitme قوه کتمه. *(Kab. XV. 416)*

kovaltmak: Yüksekte, havada serbest tutmak.

§ El-maḫvi المخوی: [*Ar.*]: Ve dahi namazda secde ettiği vaktın karnını uyluklarından ırak edici ve kovaldıcı قوروالدیجی kişi ve yere çöktüğü vaktın karnını yerden ırak dutup kovaldıcı قوولدیجی erkek deve. *(Terceman. XV. 313)*

kovcu, (koğcu, koğucu, kovucu): Münafık, gammaz, kov getirip götüren.

Yeniler savaşları kovcu قوجی kişi
Kakıtır yavaşı vü bozar işi *(Ferh. XIV. 61)*

§ Hint meliki buyurdu Berhemen-i hakime kim: Beyan eylegil benim içün iki kişinin meselin kim biri ile dostluğu var idi ve bir hiyanet kovcu قوجی sebebiyle ol dostluğun bünyadına halel değdi. *(Kel. XIV. 22)*

§ İki yüzlü, iki dilli fitne issi kovucu قوجی kişi buların arasına girmeye. *(Kel. XIV. 58)*

Cevri dolu ola şahın adli boş
Kovcu قوجی çok ola dahi gammaz öğüş
(Melhame. XIV-XV. 26-1)

§ Bir dosttan bir dosta yaramaz haberler düzüp eriştire... ol dahi ol fasıklardandır ki ana kovcu قوجی derler.
(Leys. Mu. XIV-XV. 317-2)

§ Nemmam نمام [*Fa.*]: Kovcu قوجی ve bir ottur.
(Ni'meti. XVI. 605)

§ Dellâle دلاله [*Fa.*]: ... ve gammaz ve kovcu قووجی.
(Deş. XVI. 324-2)

§ Aramızda bir kovcu قووجی vardır. *(Rahat. XVI. 379)*

§ Ed-dıkrar الدقرار [*Ar.*] Koğucu قوغوجی nemmam gibi.
(Ah. XVI. 391)

§ Nemmam نمام [*Fa.*]: Kovcu قوجی. *(Caf. XVI. 166-1)*

§ Süḫan-çîn سخن چین [*Fa.*]: Kovcu قووجی. *(Caf. XVI. 78-2)*

§ Süḫan-çîn سخن چین [*Fa.*]: Kovcu قوجی, nemmam kimse.
(Cam. Fa. XVII. 71)

§ Nemim نمیم [*Ar.*]: Kovcu قوجی. *(Müntehab. XVII. 102-2)*

Hem kovcu قوجی dahi: nemmam نمام [*Ar.*], aldayıcıdır: mekkâr
(Cev. Ke. XVII. 48)

Kovcu قوجی: nemmam نمام [*Ar.*] ü nemm نم [*Ar.*] ü hem kattat قتات [*Ar.*]
Sözde maksudu saklamak: ilgaz *(Naz. Le. XVII. 20)*

Hümeze همزه [*Ar.*]: koğcu قوغجی: süḫan-çîn سخنچین [*Fa.*] ü zaman: asr, deman
Gîş kerden di: çoğaltmağa: tekâsür, i'fa
(Naz. Cev. XVIII-XIX. 20)

kovculuk, (koğculuk, koğuculuk, kovuculuk): Kov yapma, nemmamlık.

§ ...ve bu kovculuk قوجلق sebeptir iki kişinin ortasında adâvet bırağup gönüllerinde gazap odun yakmağa.
(Müneb. XIV-XV. 84-1)

§ Anlar dünyada kovculuk قوجلق edüp halkı biri birine düşman kılurlardı. *(Leys. Mu. XIV-XV. 443-2)*

Kovuculuk قووجیلق dinicilik eyleme
Yatlu sözler eyleme hem söyleme *(Vahdet. XV. 162-2)*

§ Yalan söylemek ve hiyanet ve kovculuk قوجلق etmek ve giyeceği üzerine bevl yetişmekten yığlınmaktır.
(Delil. XV. 135)

§ El-ıdbe العضبه [*Ar.*]: Koğuculuk قوغوجيلق, nemime gibi. *(Ah. XVI. 678)*

§ En-nemime النميمه [*Ar.*]: Koğuculuk قوغوجيلق ve ifşa-yi sır etmek. *(Ah. XVI. 1109)*

§ El-isave الاثاوه [*Ar.*]: Koğuculuk قوغيجيلق, nemime gibi. *(Ah. XVI. 13)*

§ En-nemime النميمه [*Ar.*]: Koğculuğa قوغجيلغه denir. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 570)*

kov çav: Dedi kodu, gıybet, çekiştirme.

Ki ta halkın kesile kovu çavı قووچاوی
Dilinden gide bu halkın mesavi *(Şeh. Ş. XIV. 959)*

§ Derduḫt دردوخت [*Fa.*] Kov çav قوچاو ve gammazlık. *(Deş. XVI. 401)*

§ Derduḫt دردوخت [*Fa.*]: Kov çav قووچاو. *(Ni'meti. XVI. 297)*

§ Derduḫt دردوخت [*Fa.*]: Kov çav قوچاو. *(Caf. XVI. 57-2)*

kovlamak, (koğlamak, koğulamak): Gammazlık etmek, gıybet etmek.

§ Gelin oğlanı babasına kovlayalum قوليلوم ola kim öldüre. *(Dede. E. XIV. 18)*

Biri oldur kim dilin berk eyleye
Ya'ni koğulamağı قوغولامغی terk eyleye *(K. Ü. XV. 106)*

§ Fursat bulup Oğuz'u kovladılar قولديلر. *(Ta. Sel. XV. 11)*

§ Akrep misali olan oldur ki konşuları evin birer birer gezer birin birine katıp onu buna kovlar قولار. *(Tibr. XVI. 221)*

§ Derduḫten دردوختن [*Fa.*]: Kovlamak قولامق gamz mânasına. *(Caf. XVI. 188-2)*

§ Derduḫten دردوختن [*Fa.*]: Gamz etmek, ya'ni koğulamak قغولق. *(Ni'meti. XVI. 21)*

Eğer cehlin nişanını sorarsan
Varıp birin birine koğlamaktır قوغلامقدر *(Ab. Na. XVI. 153)*

§ Et-tegammüz التغمز [*Ar.*]: Koğlamak قوغلامق, nemime gibi. *(Kdeb. XVIII. 559-2)*

Gece yarısı gezme dönüp düzd-i şepreve
Koğlar قوغلار babana komşu konum haydi gel eve
(Vasıf. XIX. 47)

kovmak, (koğmak): 1. Takibetmek, izlemek, kovalamak.

Kova gördüler ana yetmediler
Uzadı vü ardınca gitmediler *(Süh. XIV. 292)*

Degürmezdi mazlûma zâlim gücü
Kelebek kovar idi قواريدى karlağucu *(Süh. XIV. 294)*

Havaya bakıp ol ki nefsin kova
Kuyuya düşe nitesi kim koğa *(Süh. XIV. 246)*

§ ... Kaçarsa ardından yel yetmez, kovarsa قوورسه önünden geyik kurtulmaz. *(Anter. XIV. 125)*

§ Dedeyi kova kova قوا قوا on belen yer aşırdı.
(Dede. E. XIV. 84)

Özümü rüsva kılmışam dünya kovanlara قووانلارا ki ben
Aşk ehli meydanında uş ahsentü şâbaş olmuşam
(Kadı. XIV. 336)

Nice kaçarsa kaçsun ben kovusaram قووسارم anı
Ana değin ki irem ya gendüzü hot ara *(Kadı. XIV. 313)*

Didim şahâ seven sini benem ben
Gece gündüz kovan قون sini benem ben *(Kadı. XIV. 127)*

Bir iki gün kim senin ışkın kova قوا
Sonra usana vu ayruğu seve *(Man. Tayr. XIV. 185)*

Beni yalvartmağ ise yeter olur
Kaçana kovan قوون âhir yeter olur *(Işk. XIV. 301-2)*

§ Çün müslümanlar kâfir leşkerini sıdılar, kovmağa قومغه başladılar. *(Si. Da. XIV. 623-1)*

Yiyici ki hayrede vü şer sava
Yeğ oruç tutandan ki dünya kova قوا *(Ferh. XIV. 26)*

§ Kaçan eri koğmak قوغمق erliğe düşmez.
(Hamza. XIV-XV. 19, 202)

Uzun endiş özüne ne revâdur
Ecel ökçeni basuben kovadur قوادر *(Salâtin. XV. 105)*

§ Ol beğ birle anı sürdüler tâ kim kovarak قوارق ol kilisanın dibine getirdiler. *(Bektaş. XV. 406)*

§ Rıdvan Şah sahrada av kovarken قوارکن bir kolan belürdü. *(Ferec. XV. 68)*

§ Ol kaçtı, ben kovdum قوردم, irişirim, elimden balık gibi sıçrar. *(Ferec. XV. 248)*

Kimse kovmaz قومز ardınızdan at ile
Yüğürürsüz ok bigi kim atıla *(İbrahim. XV. 74-1)*

§ Nice ki iriştiler, hiç mecâl vermeyip önlerine katıp kova قوره kıra Şeyban'ın üstüne döktüler. *(Müslim. XV. 6, 18)*

Kal'aya girdi firengin serveri
Kovuben قووبن irişti islâmın eri *(Enveri. XV. 28)*

§ Artlarınca tozu yel sürer gibi kovdular قودیلر.
(Ta. Sel. XV. 445)

Saye-i Tuba kovar قور kûteh-nazar
Doğrusu bize bu balâ hoş gelir *(Şeyhi. XV. 91)*

§ Önlerine kattılar kova kova قور قور leşker-i ebtere iletiler. *(Saadet. XV-XVI. 177-1)*

Bölük bölük kaçard'alay-i hınzir
Kovardı قوردی her azîm alayı bir şîr *(Enis. XVI. 37)*

Ey dünye kovan قون dön geri irüp yetemezsin
Yüz bin yıl eğer yel gibi yelsen tutamazsın
(Nihani. XVI. 69)

§ Mezbur İdris sürüm basıp, koyunum kovup قوب beni muhkem let eyleyip döğdü. *(Sic. K. XVI. 4, 26)*

§ Mezbur Seyyit Ahmed'i elinde kılıç ile Hasan nâm kimesne kovup قوروب gider iken tuttum, sual olunsun, dedikte...
(Sic. A. XVI. 3, 629)

§ Ba'zı İspanya kapudanları, sizin gemileriniz yüğrük değildir deyü ta'n eyledikte beri taraftan ârif korsanlar, bizim gemilerimiz kaçanı kovmaz قوماز, kovandan قوواندن kaçmaz gemilerdir deyü ilzam etmişlerdir. *(Tuh. Ki. XVII. 144)*

§ Andan Değirmen-deresi'ne varılup Meriç kenarın kovarak Balkan dağına teveccüh eylediler. *(Solak. XVII. 65-2)*

§ Gaziler bunların ardın alup kova قوواكندى gitti. *(Solak. XVII. 7-1)*

§ Et-tırâd الطراد [*Ar.*]: Uğraşta koğuşmak, ya'ni esnâ-yi harpte biri birini koğup قوغوب saldırmak. *(Kdeb. XVIII. 381-2)*

Gördü alemdarı çün sındı çeri
Mallarını kodu kaçtı her biri
Sünnîler anları üç gün kovdular قوديلر
Bu gazâyı dahi böyle savdılar *(Battal. XVIII. 52)*

2. Koşturmak.

§ Râniş رانش [*Fa.*]: Rânden'den hasıl-ı masdardır, sürmek ve kovmak قوومق mânasınadır. *(Bürh. XVIII-XIX. 295)*

kovu: → **kov.**

kovucu: → **kovcu.**

kovuculuk: → **kovculuk.**

kovuk: 1. Oyuk, oyulmuş, boş.

§ Bir içi kovuk قوق kalem koyalar ki tütün ancak ol kalemin deliğinden çıka. *(Mü. Şi. XIV-XV. 114)*

§ Ol mel'un buyurdu kim bakırdan bir sığır eylediler içi kovuk قوق, ve içine neft ile katran koydular. *(Cennet. XV. 363)*

§ El-musmitü المصمت [*Ar.*]: Ve bir nesnenin içini dolu edip kovuk قووق ve kovuz yer komayıcı kimesne. *(Terceman. XV. 30)*

§ Hak Taâlâ kulağı yarattı, her savt okuna kalkan eyledi ve ortasın kovuk قوق kıldı, ol kovuğundan قوغندن bir delik dımağa varır. *(Hazain. XV. 53-1)*

§ Pûde پوده [*Fa.*]: Boş ve kovuk قووق ve çürümüş koz. *(Ni'meti. XVI. 186)*

Soyulmuşa: mukaşşer, içi kovuk قوق: mücevvef مجوف [*Ar.*] *(Cev. Ke. XVII. 53)*

§ Puk پك [*Fa.*]: altı mânası var... salis, pûk muhaffefi olur ki mücevvef ve kovuk قوروق mânasınadır.
(Bürh. XVIII-XIX. 158)

2. Çürük.

Eyüye eyle bazarında rağbet
Çoğ olsa koz kovuksuz قوقسز olmaz elbet
(Güvahi. XVI. 35)

kovuş: İğ yapanların iğ tıraş ve perdah ettikleri oluk gibi alet.

§ Taride طريده [*Ar.*], nâvek-i duk-tıraş ناوك دوك تراش [*Fa.*]:İğ yapan kimesnenin iğ perdaht ettiği oluk gibi alet ki kovuş قووش ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 180)*

kovuşmak, (koğuşmak): Koşmada yarışmak, yarış etmek, birbirini kovalamak.

Dost yolunda başını ortaya ko yindek yürü
Yüğrük at bin kuş gibi koş düşman ile var kovuş قووش
(D.B. XVI. 98)

§ Et-tırâd الطراد [*Ar.*]: Uğraşta koğuşmak قوغشمق, ya'ni esnâ-yi harpte biri birini koğup saldırmak.
(Kdeb. XVIII. 381-2)

kovuş ok: → **çiğre.**

kovuş oku: → **çiğre.**

kovuz: (İçi) boş.

§ El-musmitü المصمت [*Ar.*]: Ve bir nesnenin içini dolu edip kovuk ve kovuz قووز yer komayıcı kimesne.
(Terceman. XV. 30)

koy: Koyun.

§ Hatta Hanın pây-i semendine iki yüz adet koy قوى kurban edip... *(Ev. XVII. 7, 782)*

koya: Bırak.

Serir-i sinede bir mâhpâremiz yoktur
Koya قويه gönül koya hergiz sitâremiz yoktur
(Âli. XVI. 87)

koyaḫ: → **koyak (I).**

koyak (I), (koyaḫ): Vadi, dere.

Varıp seni koyaklarda güdeyim
Kuzum kuzum der de meler bir koyun
(Saz. Kul Mehmet. XVI. 19)

§ Kûh-i Erciş dâmeninde âb-ı hayat sulu çemenzarlı bir koyaḫ قویاخ olup gûnagûn kirazı meşhurdur.
(Ev. XVII. 3, 185)

Yârimi yitirdim yanar ararım
Gümanım var koyağında kaşında *(Kara. XVII. 111)*

koyak (II): → **koyuk.**

koyasın atmak: Avcı kuşlar yiyeceklerini yedikten sonra bunun bir kısmını kursaklarından döndürüp ağızlarından çıkarmak.

§ Perendâḫten پرانداختن [*Fa.*]: Ve şikârî kuşlar tu'me yedikten sonra kursaktan geri döndürüp atmağa dahi denir ki kuşçular beyinlerinde koyasın atmak قویه سن آتمق ta'bir olunur. Bu hâlet kuşlarda hazım alâmeti ve kursaklarının safveti emaresidir. *(Bürh. XVIII-XIX. 148)*

koygun: Ak doğan.

§ Bâz باز [*Fa.*]: ... Bâz-ı sefid deseler murat ak çakırdır ki Türkide ana koygun قویغون derler. *(Deş. XVI. 128-1)*

koyka: Bırakılan şey, metrukât.

Kimi bulsa soyar idi soykasın
Ya öldürüp alır idi koykasın قیقاسن *(Süh. XIV. 151)*

koymak: → **komak.**

koynu: Koyun.

Havası mu'tedil kışlağ idi ol
Suyu vü ateşi vü koynusı قوینسی bol *(Hadidi. XVI. 150)*

koytan: Mezarın bir yanındaki yarık, lahit.

Camid: ölü, hufre: çukur, lahd لحد [*Ar.*], cedes: koytan قویتان ü kör

Bevr: o yer kim ola por, ırgat: ecir, ücret: emek
(Naz. Le. XVII. 8)

koyuk, (koyak (II), koyuḫ) : Hazin, müessir, dokunaklı.

Ne uyak gözlerin koyak قویاق sözün var
Sovuk ef'âlin ü ıssı yüzün var *(Işk. XIV. 59-1)*

Ben seni severem seviserem
Bu sözü Türkçe koyuḫ قویوخ diyelim *(Kadı. XIV. 171)*

Ko ayağı ayağ oyuktur oyuk
Mestoluben ah edegör bir koyuk قویوق *(Ruşeni. XV. 97)*

§ Müessir مؤثر [*Ar.*] : Koyuk قویوق olan söz. *(Bab. XVI. 2, 82)*

koyulmak: 1. Akmak, dökülmek.

§ ... Şolok saat sıçradı ol göle koyulan قیولن sunun yokarısına gitti. *(Kel. XIV. 40)*

Eğer saklar isem sonra duyulur
Ocağıma benim sular koyulur قییلر *(Şeh. Ş. XVI. 384)*

2. Konmak, konulmak.

Kapıdan daşra iletir kor anı
Şimdi anda koyuluptur قویولیدر Yusuf teni *(Yuz. Şeyd. XIII. 102)*

§ Yahşi bilirsiniz kim bizim ileyimizde Cennet-i Naim koyuluptur قویلیپ‌در. *(Fütuh. XIV. 36)*

Hele bâri münasiptir bu hale
Ki bulaşmaz koyulsa قویلسه destmâle *(Güvahi. XVI. 14)*

3. Üzerine saldırmak, hücum etmek, şiddetle girmek, dalmak.

§ ... Delle, kızına karavaşına kara kuru nesne giyürdü, ellerine silah verdi, bu harabeye bir etraftan koyuldular قویولدیلر na'ralar urdular, sa'lûklere başı kayusu oldu. *(Ferec. XV. 492)*

§ ... Silahlarını çıkarıp atlarını ota saldılar, keşik tuttular, nâgâh haramîler koyuldu قویولدی ceng oldu, âhir haramîler galip geldiler. *(Ferec. XV. 313)*

§ Gördüler sabah oldu, çıkmaz; eve koyuldular قویلدیلر gördüler yerinde Ali yatur. *(Leys. Ar. XV. 486)*

Kodular kal'ayı taşra çıktılar
Koyulur قویلور kâfir içeri çoktular *(Enveri. XV. 59)*

Dilerler kim yaturken avlayalar
Koyula قیوله anlara atlı yayalar *(Şeh. Ş. XVI. 83)*

Bir uğurdan koyulurlar قیولورلر çeriye
Girerler içeriden içeriye *(Şeh. Ş. XVI. 454)*

§ Heman-dem tâun ve vebâ gibi üzerine koyulup قویلوب ... filhâl başın kestiler. *(Şeref. XVI. 58)*

Koyulduğunda قیولدوغنده gaziler hısara
Tekürü eylediler pâre pâre *(Hadidi. XVI. 62)*

Dediler kim nedir bu derde çare
Bugün yarın koyulurlar قیولورلر hısara *(Hadidi. XVI. 344)*

Mebadâ kim kudurmuş gibi mestan
Koyulup قیولب bir taraftan vere hüsran *(Enis. XVI. 24-2)*

Çeküp tığ-ı mihr-incilâsın heman
Koyuldu قویلدی ana her cılasın heman *(Atai. Ha. XVII. 15)*

§ Bir gün müritleriyle ittifak edüp alel-gafle kal'anın içine koyuldular قویلدیلر, hâkimini, aman ve zaman vermeyüp katlettiler. *(Solak. XVII. 6-1)*

koyuluşmak: Birlikte hücum etmek.

§ Zebaniler dahi çengelleriyle anın üzerine koyuluşup قویلشوب anı yırtalar. *(Delil. XV. 145)*

koyun ala gözlü: → **koyun gözlü.**

koyun eri, (koyun oğlanı): Koyun çobanı.

§ Mâlik, koyun eri قوینارى pîre at, deve, kaftan ve dülbent gönderdi. *(Anter. XIV. 258)*

§ Mezkûr Kızağılı kışlasında olan münkir koyun eri قیون ارى koyunları güderek yakın geldi. *(Bektaş. XV. 172)*

§ Bundan akdem koyunum oğlanı قیونم اوغلانى olan Pîri'nin hiyanetine muttali' olup reddedüp, mezbur beni öldürmek niyyetine gece ile evime girüp... *(Sic. A. XVI. 1, 776)*

koyun gözlü, (koyun ala gözlü): Açık elâ gözlü.

§ Saruhan ilinde Süleymanlu köyünden Musa oğlu Hasan, Hacı Bahşayiş azatlısı Hacı Atmaca elinde bir Macar asıllı sarışın, açık kaşlı, koyun gözlü قیون کوزلو orta boylu İlyas nâm gulâmı bulup... *(Sic. B. XV. 3, 23)*

§ Ali nâm saruşın koyun ala gözlü قیون اله کوزلو, uzun boylu, yalın yüzlü, Bosnaviyü'l-asıl oğlan taûn zahmetinden vefat etti dediler. *(Sic. B. XV. 11, 56)*

koyungözü: Papatya.

§ Babuneç بابونج [*Fa.*]: Papatya çiçeği... Türkide koyungözü قیون کوزی derler. *(Deş. XVI. 49-1)*

§ Kûpel کوپل [*Fa.*]: Papatya dedikleri ot... ba'zı yerlerde koyungözü قیون کوزی derler. *(Deş. XVI. 223-1)*

§ Babuneç بابونج [*Fa.*]: Bapadye çiçeği, Arabidir, Farisi babunedir. Ba'zılar koyungözüdür قیون کوزیدر dediler. *(Ni'meti. XVI. 107)*

koyunmak: Dökünmek.

Geçüben oturdu kurna yanına
Bir iki tas su koyunda قیوندی tenine *(Cam. XV. 106)*

koyun oğlanı: → **koyun eri.**

koyurak: Koyuca.

§ Kabı çıkmış buğday ununu süt ile yağ ile koyurak قویرق bişireler yidireler. *(Hazain. XV. 11-2)*

koyurmak: Tesir ettirmek.

§ Kendözüne koyurmaduğuñ قیرمدغك öğüdü ayruklara verme. *(Tuh. Le. XV. 226)*

koz: Ceviz.

Çıktım erik dalına anda yedim üzümü
Bostan issi kakıyıp der ne yersin kozumu قوزمی
(Yunus. XVIII-XIV)

§ Koz قوز kabuğunu sıksalar balla pişirseler...
(M. Bay. XIV. 14)

Koz قوز dahi beş katturur âlem gibi
Anın içün benzer ana tertibi *(Ga. XIV. 268)*

§ Yaramaz ağaçlardan, incir ağacı ve koz قوز ağacı gibi: bunlardan ırağ ola. *(Yadigâr. XIV. 4-2)*

Koz قوز u hurmanın hifakı var idi
Arada incir sadık yâr idi *(Man. Tayr. XIV. 244)*

İllâ koz قوز onat ola dir Daniyâl
Çok ola hain hıyanet kıyl ü kal *(Melhame. XIV-XV. 105-2)*

§ Koz قوز ve hıyar çok yedireler. *(Mü. Şi. XIV-XV.)*

Bu düzgünü vü bu düzenleri boz
Ki durmaz künbet üzre atıcak koz قوز *(G. Ra. XV. 224)*

§ Sen de mi bildin yüküm kozduğun قوزدوغن. *(Ata. XV. 27)*

Kestene, koz قوز, fındığ u elma vü nar
Her yemişten evlerinde ne ki var *(Cam. XV. 55)*

Koz قوز ağacından ana tabut ider
Ana koydu dönüben andan gider *(Enveri. XV. 67)*

§ El-ircil الارجيل [*Ar.*]: Hindistan kozu قوزى.
(Terceman. XV. 46)

§ İçinde koz قوز ve şeker var idi, getirip orta yere saçtılar.
(Kesir. XV. 339)

§ Âzuğ آزغ [*Fa.*]: Çürük koz قوز. *(Miftah. XV. 47)*

Hutûr idinc'anın gönlüne bu söz
Budağından ağacın düştü bir koz قوز *(Hikmet. XV. 296)*

§ Gevz كوز [*Fa.*]: Koz قوز. *(Miftah. XV. 126)*

§ Yaş kozuñ قوزك gök kabın döğeler ve sıkalar ve suyun alalar. *(Akr. XV. 336)*

§ Yaramaz gıdâlardan yimemek gerek koz قوز gibi, kerefis gibi. *(Hazain. XV. 8-2)*

§ Hindistan kozun قوزن beraber şekerle içireler.
(Hazain. XV. 15-2)

§ İki söğüt ve ortalarında olan koz قوز ağacı ikiniz arasında müşterek olup metin sınur ola dediler. *(Sic. B. XV. 11, 80)*

§ Anın misali koza قوزه benzer, nite ki kozun hem içi var, hem kabı. *(İrşad. XV. 373)*

Çürük kozsun قوزسن bu görünen kalaydır
Kişi gurbette öğünmek kolaydır *(Mih. XV. 229)*

§ Bir torba koz قوز doldurgıl. *(Tez. Lâ. XV. 260-2)*

§ ... Bir topra koz قوز toldırgıl. *(Tez. Ün. XV. 81-1)*

§ Koz قوز ağacı dibinde, bınar üzerinde uyuman.
(Ferec. XV. 387)

§ Pûde پوده [*Fa.*]: Boş ve kovuk ve çürümüş koz قوز.
(Ni'meti. XVI. 186)

§ Girdigân گردگان [*Fa.*]: Koz قوز, ceviz mânasına.
(Deş. XVI. 276-1)

§ Bazarda badem bulmayanlar koz قوز alalar.
(Zati. XVI. 702)

§ Girdigân گردگان [*Fa.*]: Koz قوز. *(Şamil. XVI. 640)*

Gözünde koz قوز gibi şişmiş kapaklar
Erik samgı gibi akar çapaklar *(Hüs. Dil. XVI. 144)*

Eyüye eyle bazarında rağbet
Çoğ olsa koz قوز kovuksuz olmaz elbet *(Güvahi. XVI. 35)*

§ Bir koz قوز ağacı, iki emrut ağacı: 100 ...
(Sic. K. XVI. 3, 73)

§ Helvayî Hacı Ahmed'in dükkânında bey' olunan kozlu قوزلی helvada iki vukıyyede elli dirhem naksı gelip kayt olundu.
(Sic. A. XVI. 2, 1758)

Gözünde koz قوز gibi şişmiş kapaklar
Erik zamkı gibi akar çapaklar *(Letaif. XVI. 30)*

Urucak her biri tîşe hısara
Tozardı kozlu قوزلو helva gibi hârâ *(Enis. XVI. 21-2)*

§ Çalgûze چلغوزه [*Fa.*]: Hindistan kozu قوزی ve çam kozağı.
(Caf. XVI. 41-2)

Mantar: keme, pazı: pezik, nâ-puhte: çiğ, sûde: ezik
Bat: kaz u pûside: çürük, koz قوز: gevz گوز [*Fa.*] ü kaynana: haser
(Genc. XVII. 54)

§ Cevz جوز [*Ar.*]: Koz قوز. *(Müntehab. XVII. 27-1)*

§ Gevz کوز [*Fa.*]: Kozdur قوزدر ve cevz muarrebidir.
(Lû. Şeh. XVIII. 74-1)

§ Gevz کوز [*Fa.*]: Girdigân mânasınadır ki muarrebi olan cevz ile ma'ruf yemiştir. Türkide koz قوز derler.
(Bürh. XVIII-XIX. 533)

Mizc ü levz-i mürr: acı badem adı: bâdam-ı telh
Dıbr ضبر [*Ar.*] u cevz جوز [*Ar.*] ü çâr-mağz چارمغز [*Fa.*] ü king كنك [*Fa.*]: koz قوز
(Naz. Cev. XVIII-XIX. 58)

koza: Gümüşten ve sırmadan yapılmış süslü düğme.

§ Gevz-i girih کوزگره [*Fa.*]: Bir nevi' hoş-nüma düğmedir, Türkide koza قوزه ta'bir olunur. Ba'zı gümüşten ve sırmadan yapıp ekseriya şemseli kaput yakasına dikilir.
(Bürh. XVIII-XIX. 534)

kozak: Koza, kozalak.

§ Beş direm servi kozağı قوزاغی ve zağferen ve sabır birer direm. *(Yadigâr. XIV. 127-2)*

§ Her birinden bir cüz' ve servi kozağı قوزغی iki cüz'.
(Yadigâr. XIV. 205-1)

§ Panbuk kozakları قوزقلری gibi üzerinde kozakları olur.
(M. Bay. XIV. 69)

§ Çınar kozağını قوزاغنی döğüp it ısırdığına yaksalar yarar.
(Mü. Şi. XIV-XV. 47)

§ Yürek bir katı ettir ... Şol baş aşağa bitmiş şam ağacı kozağına قوزاغنه benzer. *(Hazain. XV. 56-2)*

§ Gûze غوزه [*Fa.*]: Kozak قوزق, pamukun ve çam ağacının olsun. *(Caf. XVI. 111-2)*

§ Çalgûze چلغوزه [*Fa.*]: Hindistan kozu ve çam kozağı قوزغی. *(Caf. XVI. 41-2)*

§ Gönlü sol memesinin altında sanevber şekli ya'ni çam kozağı قوزغی gibidir. *(Zad. XVI. 17)*

§ Çalgûje چلغوژه [*Fa.*]: Köknar kozağı قوزاغی. *(Şamil. XVI. 416)*

§ Gûje غوژه [*Fa.*]: Panbuk kozağı قوزاغی. *(Şamil. XVI. 476)*

§ Çalgûze چلغوزه [*Fa.*]: Hindistan kozu ve çam kozağı قوزاغی ve fıstığa benzer bir yemiştir. *(Ni'meti. XVI. 233)*

§ Cevzeka جوزقه [*Ar.*], gûze-i penbe غوزهٔ پنبه [*Fa.*]: Penbe kozağı قوزاغی. *(Aks. XVII-XVIII. 145)*

koz kabına komak: → **koz kabuğuna komak.**

koz kabuğuna komak, (koz kabına komak): Pek sıkmak, sıkıştırmak.

§ Kerdus şahı koz kabuğuna kodu قوز قابوغنه قودی. *(Hamza. XIV-XV. 16, 24)*

§ Ol da'vayı edenleri koz kabına koyarlar قوزقابنه قویرلر. *(Nasayih. XVII. 272)*

Urdu leb-i fitneye mühr-i eman
Koz kabına koydu قوزقابنه قویدی cihanı heman
(Atai. Ha. XVII. 22)

koz kırmak: Marifet göstermek.

§ ... Amma görelim sen ne koz kırarsın قوز قرارسین. *(Hamza. XIV-XV. 9, 159)*

§ Samsam Şah fikirde idi kim ayyar bir koz kırabilür mü قوز قیره‌بیلورمی derken... *(Müslim. XV. 15, 27)*

köçek: → **köşek.**

köfeke: → **küfek.**

köfte demiri: Izgara.

§ Fener: 1, köfte demiri کوفته دمری: 6, bir kebe, bir yastık, bir minder: 25. *(Sic. B. XV. 6, 19)*

köfter: Pestil, sucuk.

§ Fürâte فراته [*Fa.*]: Besdil ki köfter کوفتر dahi derler. Ba'zılar besdille köfteri fark ederler. *(Caf. XVI. 117-1)*

§ Fürâte فراته [*Fa.*]: Pestil. Ba'zılar köfterdir کوفتردر dediler. *(Ni'meti. XVI. 483)*

§ Ferâte فراته [*Fa.*]: Bestil ve köfter کوفتر. *(Şamil. XVI. 477)*

köken: Kavun, karpuz, kabak gibi yere yatan bitkilerin kökünden çıkan dal.

§ Şol kabak kökeni کوکنی çam ağacına: Ben dahi sencileyin ağacım, dediğine benzer. *(Cinan. XV. 27)*

§ El-irşaü الارشاء [*Ar.*]: Ve dahi kavun ve karpuz kökeni کوکنی budaklanmak ve uruk atmak. *(Terceman. XV. 48)*

§ Iraktan burnuna kavun kohusu geldi, gördü bir kökende کوکنده üç dane iri kavunlar bitmiş. *(Bektaş. XV. 118)*

§ Kaba köken کوکن içinde gömülmüş kavun var deyü elin sundu. *(Sır. XVI. 37)*

Kökeninde کوکنده büyümüş gül gibi nazüklük ile
Germ ü serdin ne bilir gonca dahi bu çemenin
(Sabit. XVII-XVIII. 141)

köknar içi: Çam fıstığı.

§ Köknar içini کوکنار اچنی döğeler, balla karışturalar, günde üç direm yidüreler. *(Yadigâr. XIV. 72-2)*

§ Celgûze جلغوزه [*Fa.*]: Çam fıstığıdır ki köknar içi کوکنار ایچی dahi derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 205)*

kölemen: Köle.

Zevci olan nikbetî köhne puluç
Ya çelebi ya kölemen کولمن ya uluç *(Atai. Ha. XVII. 110)*

kömeli: Çok, bir yığın.

İçliğinin her cebine
Dökmeli altun kömeli *(Emrah. XIX. 35)*

kömürdenmek: Homurdanmak.

Akıtırdı yaşlarını gözüne
Kömürdenip کوردانپ eydürdü kendözüne

Kim ey hayf bilüsüzün ettim iş
Kişi sandığı doğru gelmez imiş *(Süh. XIV. 262)*

Kız eydür bu olmaya durmak yeri
Sivişigör ussun var ise yürü
Ayağı bıraktı vü etti eyü
Gönüldü kömürdeni کوردەنی vü söyleyü *(Süh. XIV. 145)*

kömüş: Manda.

§ Yedi karasığır ineği: 700, üç merkep: 200, bir kömüş کش : 260... *(Sic. K. XV. 2, 231)*

§ Mezburun zimmetinde bir çift kömüş کومش bahasından otuz iki buçuk altunun var. *(Sic. A. XVI. 6, 9)*

§ İki kömüş کومش: 800 ve bir inek: 100 ve bir tosun: 50... *(Sic. K. XVI. 3, 101)*

§ Mezbur Süleyman benim bir çift kömüşüm کومشم ile bir kanlımı cebren alıp... *(Sic. A. XVI. 1, 484)*

§ ... Mezbur benim bir çift kömüşüm کومشم ve bir kanlım aldı. *(Sic. A. XVI. 1, 508)*

§ Bin üç yüz akçaya bir kömüş کومش iştira idüp... *(Sic. A. XVI. 4, 444)*

§ ... Bu miktar akçaya bir çift kömüş کومش almış idim, lâkin dahi va'demiz vardır deyicek merkum Hızır, va'demiz kanlı yürüdüğü zamana değin va'demiz vardır, çoktan tamam oldu deyü cevabı... *(Sic. A. XVI. 5, 136)*

kömüş ineği: Dişi manda.

§ İşbu kömüş ineği کومش اینکی ve buzağusu benim mülküm idi, mülkümden zayi' olmuş idi, hâlâ talep ederin. *(Sic. A. XVI. 2, 1786)*

§ ... Mezbur Husam, gütmek içün ve gece ve gündüz hıfz içün bir kömüş ineği کومش اینکی katmış idi, bir nice gün güttükten sonra zâyi' oldu, gece mi zâyi' oldu, gündüz mü zâyi' oldu bilmezin. *(Sic. A. XVI. 1, 571)*

kömüş malağı: Manda yavrusu.

§ İki öküz ve iki buzağılı inek ve bir düğe ve bir kömüş malağı كومش مالاغى ve bir kazgan ve bir sini... *(Sic. A. XVI. 4, 1017)*

kömüş öküz: Erkek manda.

§ Ali bin Aykut meclis-i şer'de diğer Ali bin Mehmet mahzarında takrir-i meram idüp kömüş öküz كومش اوكوز bahasından dokuz yüz kırk akçam vardır, talep iderin diyicek... *(Sic. A. XVI. 3, 854)*

köp: Çok.

Ne köp كوب yahşi hamiyyet kıldınız siz
Yaman gönlüm kılığın bildiniz siz *(Hurş. XIV. 56)*

Tutmagıl bizge i(ey) can sen dak dahi
Tutmagay köp كوپ mücrime dak Hak dahi *(Kadı. XIV. 588)*

Dedi şöyledir dileğime kolay
Ki koymayaven sizi dahi bir ay
Yaraştıraven size tan irte toy
Bunu sen becit bil ü köp كوپ sözü koy *(Süh. XIV. 131)*

Dedi sordum ancak ki nedir adın
Ki köp كوب kulluk ettin ü köp yaradın *(Süh. XIV. 144)*

Dedi cefa vü cevr bile yine nicesin
Dedim bana o mihr gelir gördüm anı köp كوپ *(Muhibbi. XVI. 10)*

Görmesin gussa bizi meygedeye köp كوپ düşelim
Zahidâ gel çökelim küp dibine nite ki dürd *(Zati. XVI. 102)*

köpçük: Eyer yastığı.

§ Kefcek كفجك [*Fa.*]: Köpçük كپچك ki eyer yastığına derler. *(Ni'meti. XVI. 545)*

köpen: Deve çulu.

§ El-ihlâsü الاحلاس [*Ar.*]: Deveye köpen كوپن giydirmek. *(Terceman. XV. 26)*

§ Güzvan كوزوان [*Fa.*]: Kürtün ve köpen كپن, ya'ni devenin havudu altına vurdukları çul. *(Caf. XVI. 145-2)*

§ Palâs پالاس [*Fa.*]: Vala ve hırka ve eski ve köpen كوپن. *(Ni'meti. XVI. 121)*

köpmek: Şişmek.

§ El-garfü الغرف [*Ar.*]: Balamut (palamut) ağacını yemekten devenin karnı köpmek كوپمك. *(Terceman. XV. 106)*

köprü bağlamak: Köprü meydana gelmek.

Ağaçlar çün geyer altun yarıklar
Gümüşten köprüler bağlar كپرىلر بغلر arıklar
(Çeng. Dâi. XV. 240)

köptürmek: Kabartmak.

Şişirip kendözün köptürmek كپدرمك ister
Kime olsa elin öptürmek ister *(G. Ra. XV. 215)*

köpük taşı, (körpük taşı): Sünger taşı.

§ Fînek فينك [*Fa.*]: Köpük taşı كو پك طاشى. *(Miftah. XV. 114)*

§ Fînek فينك [*Fa.*]: Körpük taşı كرپوك طاشى ki etıbba katında hacer-i fîşur demekle meşhurdur. *(Deş. XVI. 207-1)*

§ Fînek فينك [*Fa.*]: Deniz köpüğü nev'inden ak ve mütehalhil taş gibi olur. Beyne'l-etıbba fînek, hacer-i fîşurdur ki hacer-i efruç gibi bununla da hamamlarda ayak oğarlar. Anın içün ba'zılar buna da ayak taşı derler ve ba'zılar fîşuru tahfif edüp fiyur taşı ve köpük taşı كپوك طاشى ve körpük taşı كرپوك طاشى dahi derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 452)*

köpümek: Hırka ve yorgan gibi şeyleri aralıklı dikmek.

§ Rişte-i nigende رشتهٔ نكده [*Fa.*]: Döşek ve yorgan ve yastık makûlesi esbab kaplayıp ve köpüyecek كوپيجك nigende ipliğidir ki sap ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 301)*

köpürtken: Çöven, Şam çöveni.

§ Çûbek-uşnan چوبك اشنان [*Fa.*]: Kilim-şûy ismidir ki Arabide şecere-i ebi-mâlik... ve Türkide Şam çöğeni ve tonuz ağırşağı ve köpürtken كپورتكن dahi derler.
(Bürh. XVIII-XIX. 226)

kör: Mezar, kabir.

§ Melikin düşmanına hiç körden كوردن yeğrek zindan yoktur.
(Kel. XIV. 60)

§ Bir gece ırakta bir od gördüm, eyittim: Ol ne oddur. Eydür: Ol senün avratınun köründen كورندن çıhar.
(Yüz. Ha. XIV. 55)

§ Pes İsa durugeldi, bir tepeciğe vardı ve eliyle bir avuç toprak aldı ve eyitti: İşbu Nuh oğlu Sam'ın toprağıdır; eğer dilerseniz sizin içün diri kılayın. Eyittiler: Naam ya Ruhullah. Pes İsa Tanrı'nın ulu adıyle dua kıldı ve ol tepeciği asası birle urdu, ve eyitti: Diri ol Tanrı desturıyle; pes Sam köründen كورندن çıkageldi. *(Enb. XIV. 827)*

Cühudun ol eyle'ttiğin gördü
Sanasın ana höcresi kör كور idi *(Süh. XIV. 201)*

Göre nitti felek Behram Gûr'e
Çıkardı kasrdan giyürdü köre كوره *(Hikmet. XV. 153)*

§ Bir gün recep ayında oruç dutmuş olaydı ana kör كور azabın etmezlerdi. *(Cennet. XV. 145)*

§ ... Ol iki karanulu: Birisi, kör كور karanuluğudur ve birisi kıyamet karanuluğudur. *(Cennet. XV. 188)*

§ Yazılı yazısın görse gerek, görmeyince köre كوره girmez.
(Ata. XV. 20)

§ ... Temam cevap vericek anın körünü كورنى ginidürler göz irimince. *(Güzide. XV. 37)*

§ El-berzah البرزخ [*Ar.*]: Kör كور. Dünya ile ukbâ miyanında olan mahal, ya'ni kabr ki Türkçe sin derler.
(Kdeb. XVIII. 348-2)

Mezar مزار [*Fa.*] ü kabr قبر [*Ar.*]: kör كور olmuş, azap: işkencedir: pâhek

Ten ü cisman: gövde; can demektir: hûlis ü hûbâ

(Naz. Cev. XVIII-XIX. 15)

kör biliş: Noksan bilgi.

§ Bir görüş bir kör biliş كور بليش. *(Ata. XV. 6)*

kör çetük: Kör sıçan, köstebek.

§ Eğer yaban kör çetüğünüñ كورچتوكنك bağarsuğun masru'a yidirseler... *(Mü. Şi. XIV-XV. 73)*

kör duman: Koyu sis, pus.

§ Hazm خوزم [*Fa.*]: Umumen buhar ve hususen kaplayı sis ve buhardır ki kör duman كور طمان ta'bir olunur.

(Bürh. XVIII-XIX. 255)

§ Târmiğ تارميغ [*Fa.*]: Ol sis ve pus ve dumandır ki soğuk günlerde hâdis olup zemine dek mümas olur. Arabide dabab denir. Türkmenler kör duman كور طمان ta'bir ederler.

(Bürh. XVIII-XIX. 172)

körelmek: Körleşmek, sönmeğe yüz tutmak, eski şenliğini kaybetmek.

Ölürsem körelür babam ocağı *(Kayıkçı. XVII. 61)*

körepe: Dahra.

§ Muşta: 5, körepe كورپه: 7, iki destere: 5, üç keser: 5.

(Sic. B. XV. 2, 372)

§ İki kazma, bir balta, körepe كرەپه, kürek, bel: 25.

(Sic. B. XV. 6, 39)

körezimin: Düşkün, âciz.

§ Ve yidirin körezimin كورەزمين olanlara ve fakire ki hergiz nesnesi yoktur. *(Cev. Es. XV. 36)*

kör kuyu: Suyu olmayan veya suyu çekilen kuyu.

§ Tebengû تبنكو [*Fa.*]: Sandık ve anbar ki sarpun dahi derler ve kör kuyu كور قوي ki içine süprüntü dökerler.

(Ni'meti. XVI. 196)

§ Halit ha kaçtı, Haccam çağırır: Tutun ! Kazayı gör yolda bir kör kuyu كور قوى var imiş, Halit düştü. *(Ferec. XV. 474)*

körliğine: → **körlüğüne.**

körlüğüne, (körliğine): Rağmine, rağmen.

Ger inandınsa Hak'ın birliğine
Ver salavat iblisin körliğine كورليكنه *(Yuz. Şeyd. XIII. 67)*

§ Ey Mihr, Hamza'nın körlüğüne كورلكنه sana iki kat cihaz edüp seksen gün düğün edeyin. *(Hamza. XIV-XV. 10, 43)*

§ ... Cüllâh, neccar körlüğüne كورلكينه şahane zevk sürdü. *(Ferec. XV. 204)*

Bu gece iyş ü safa gulgulesin subha çıkar
Müddai körlüğüne كورلكنه subhun anın şâm idelim
(Dâi. XV. 120)

§ ... Ben bîdile terahhüm eyle ve beni kendine, adüvlerin körlüğüne كورلكنه isâl eyle. *(Ha. Ş. XVI. 373)*

körlük: Birbirinin inadına hareket, rağm.

§ El-mugaadaba المغاضبه [*Ar.*]: Rağm eylemek, ya'ni körlük كورلك dedikleridir. *(Kdeb. XVIII. 196-2)*

körlük etmek, (körlük vermek): Nisbet vermek, inadına yapmak.

Çektir çiçekli anterine telli bir şerit
Akranlarınla paça günü giy de körlük it كورلك ايت
(Vasıf. XIX. 50)

§ Rağm رغم [*Ar.*]: Birisinin hoşlanmayacağı, çirkin göreceği işi inadına işlemek ki Türkçede körlük vermek كورلك ويرمك, burun sürtmek ta'bir olunur. *(Kam. Os. XIX. 434)*

körlük vermek: → **körlük etmek.**

körpük taşı: → **köpük taşı.**

körük: → **kürük.**

köse: Cılız, bodur.

§ Et-tecdî' التجديع [*Ar.*] ... Ve kurak sene nebatatı büyütmeyip bodur ve köse كوسه komak mânasınadır. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 555)*

köseç: Köse.

§ İşbu hâmil-i kitap Karagöz bin Abdullah nâm buğday enlü, ala gözlü, köseç كوسج Arnavudiyü'l-asıl kimesne ki İlbasan nâm hısardan imiş. *(Sic. B. XV. 5, 159)*

Usluluk: ferzanegî, hûşî, hıredmendî vü irb
Uslu: ferzane, dehiy; kösec كوسج: teng-riş تنك ريش [*Fa.*] ü esat اثط [*Ar.*]
(Naz. Cev. XVIII-XIX. 75)

köseği, (köseğü): Ocak karıştırmakta kullanılan ucu yanmış odun.

§ Ola kim size bir haber getürem ya oddan bir köseğü كوسكو getürem. *(Cev. Es. XV. 98)*

§ El-istamü الاسطام [*Ar.*]: Od kösegisi كوسكيسى. *(Terceman. XV. 72)*

§ El-miscere المسجره [*Ar.*]: Od ölçerecek ve tennur kurdayacak ve ocak kurdayacak köseği كوسكى. *(Terceman. XV. 355)*

§ Ol erenlerin birisi el sunup ol odun eğsisinden bir köseği كوساكى alıp... *(Bektaş. XV. 101)*

§ Eyitti: Yâ Bektaş! her kanda ki bu köseği كوساكى düşerse senin makam ü menzilin anda olsa gerek. *(Bektaş. XV. 101)*

§ Mihrâk محراك [*Ar.*]: Od karıştıracak köseğü كوسه‌كو ağacı. *(Bab. XVI. 1, 387)*

§ Mirkâz مركض [*Ar.*]: Od köseğisi كوسه‌كسى. *(Bab. XVI. 1, 204)*

§ Tenur-âşub تنورآشوب [*Fa.*]: Köseği كوسكى. *(Caf. XVI. 36-1)*

El-mis'ar المسعار [*Ar.*]: Od ölçerdikleri uzun ağaç, köseğü كوسكو derler. *(Ah. XVI. 977)*

§ El-mihrâk المحراك [*Ar.*]: ... Odu karıştıracak nesne ki köseğü كوسكو derler. *(Ah. XVI. 939)*

§ Ḫâde خاده [*Fa.*]: Köseği كوسكى ki anınla od ölçerler ve doğru budak. *(Ni'meti. XVI. 254)*

§ Ateş-kâv آتش كاو [*Fa.*]: Od karıştıracak köseği كوسكى, Arapça mis'ar derler. *(Deş. XVI. 284-2)*

§ Tennur-âşûb تنور آشوب [*Fa.*]: Köseğü کوسکو ki od karıştırırlar. *(Deş. XVI. 23-2)*

§ Nîm-suḫt نیم سوخت [*Fa.*]: Köseğü کوسکو, bir yanı yanmış oduna derler. *(Deş. XVI. 47-1)*

§ Nîm-suḫt نیم سوخت [*Fa.*]: Köseğü کوساکو. *(Şamil. XVI. 79)*

Enküjet: kasnı, kâsni: güneyik
Kevsec ü ḫâde خاده [*Fa.*]: Köse vü köseğü کوسەکو *(Genc. XVII. 78)*

§ Mis'ar مسعار [*Ar.*]: Tennur köseğüsü کوسکوسی. *(Müntehab. XVII. 99-1)*

§ Mis'ar مسعر [*Ar.*], tennur-âşûb تنور آشوب [*Fa.*]: Ol ağaç ki anınla yanmış tennur karıştırırlar ki köseğü کوسەکو ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 153)*

§ Harrese'n-nâre bi'l-mihras حرثالناربالمحراث [*Ar.*]: Ateşi karıştırdı, ateş karıştıracak âlet ile ki köseğü کوساکو ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 252)*

§ Mihaşşe محشه [*Ar.*]: Ateş tutacak maşa, ateş karıştıracak kürek ve köseğü کوسکو ve kanca makûlesi âletlere denir. *(Nuhbe. Ş. XVIII-XIX. 237)*

§ El-istam الاسطام [*Ar.*]: Ateş ölçerecek köseğiye کوسکیه denir. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 480)*

köseğü: → **köseği.**

köseltmek: → **kösültmek.**

kösem: Sürünün önünde giden koç, kösemen.

§ Nehaz نهاز [*Fa.*]: Erkeç ve kösem کوسم ki kasabın koyunları önünce yürür. Ber-sebil-i istiâre her metbu'dan ibârettir. *(Ni'meti. XVI. 607)*

§ Vükû' وکوع [*Ar.*]: Kösem olan koyun. *(Bab. XVI. 2, 273)*

§ Nehaz نهاز [*Fa.*]: Erkeç, ya'ni keçinin erkeği ... ve kösem کوسم ki koyunun önünce yürür. *(Caf. XVI. 167-2)*

§ Eş-şerîbe الشريبه [*Ar.*]: Sürünün önünde giden koyun ki kösem كوسم derler. *(Kdeb. XVIII. 239)*

Koyuna: şat di, koç: kebş kösemdir كوسمدر : kerraz كراز [*Ar.*] *(Asım. XVIII-XIX. 28)*

§ Bâjen باژن [*Fa.*]: Ol koyuna ve keçiye denir ki daima sürünün önünce gider. Arabide kerraz ve Türkide kösem كوسم ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 97)*

§ Tekke تكه [*Fa.*]: Koyun sürüsünün her bâr önönce gidip gelen koyundur ki kösem كوسم ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 185)*

§ Nuḫraz نخراز [*Fa.*]: Ol koyuna ve keçiye denir ki daima sürünün önünce gider. Arabide kerraz ve Türkide kösem كوسم derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 589)*

§ El-veki' الوكيع [*Ar.*]: Şol koça denir ki daima sürünün önünce gidip sair koyunlar ana tabi' ola ki kösem كوسم ta'bir olunur. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 694)*

kösemek: Gıpta etmek, imrenmek, yarsımak.

§ ...ve dahi Şerefüddin ebi'l İzzü'l-Hanefî bu ölüme köseyüp كسيوب dururdu. Allahü Taâlâ ana dahi rûzi kıldı. *(Kesir. XV. 192)*

§ ... Anın mertebesine kösedikleri كسه‌دكلرى için Allah'tan ol mertebeyi istedikleri için Allahü Taâlâ bunlara dahi ol mertebeyi müyesser etti. *(Kesir. XV. 196)*

§ Cemi' halk bu ölüme kösediler كسدلر ve bu makbereye tehassür ettiler. *(Kesir. XV. 192)*

kösilmek: → **kösülmek.**

kösnimek: → **kösnümek.**

kösnük: Erkek isteyen kızgın dişi.

§ Bu kavim senden şikâyet ederler ki bir kösnük كوسنك kahpedir. *(Hamza. XIV-XV. 15, 35)*

§ Pes Cebrail bir kösnük كسنك kısrağa binmiş bir atlı suretinde Fir'avnin önünce denize girdi. Fir'avnin aygırı yundun kokusun alıcak ardınca denize bile girdi.
(Kesir. XV. 99)

§ Eş-şerub الشروب [*Ar.*]: Erkek talep eden kızgın dişiye ıtlak olunur ki kösnük كوسنك ta'bir olunur.
(Kam. XVIII-XIX. 1, 169)

kösnümek, (kösnimek): Dişi hayvan erkek istemek.

§ Vedak ودق [*Ar.*]: Dişi hayvan kösnimek كوسنيمك.
(Bab. XVI. 2, 354)

§ Dab'a ضبعه [*Ar.*]: Buğursamış nâka ve kösnümüş كوسنمش avrat. *(Bab. XVI. 234)*

§ Dabâî ضباعى [*Ar.*]: Buğursamış nâkalar ve kösnümüş كوسنمش avratlar. *(Bab. XVI. 2, 602)*

§ Es-sıraf الصراف [*Ar.*]: Hayvan kösnimek كوسنيمك.
(Ah. XVI. 579)

§ El-istizra' الاستذراء [*Ar.*]: Hayvan kösnüyüp كوسنيوب erkek istemek. *(Ah. XVI. 45)*

§ Evdaka'l-himar اودقالحمار [*Ar.*]: Himar erkeğe talip oldu ki kösnüdü كوسنيدى ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 385)*

§ ... Dişi eşek erkeğe talip oldu ki kösnüdü كوسنيدى ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 240)*

§ El-miblâs المبلاس [*Ar.*]: Begayet kösnimiş كوسنيمش nâkaya dinür. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 218)*

§ Guşn كشن [*Fa.*]: Erkek mânasınadır, ekseriya aygır hayvanda müsta'meldir... ve dişi hayvan erkeğe talip olmağa da denir, talap olmak ve kösnümek كوسنمك ta'bir olunur, ol hayvana kösnük ta'bir ederler. *(Bürh. XVIII-XIX. 526)*

§ El-belem البلم [*Ar.*]: Nâka kısmının kösnüklüğüne denir alâ-kavlin pek kösnümekten كوسنيمكدن ferci şişmeğe denir.
(Kam. XVIII-XIX. 3, 403)

kösre, (kösre taşı): Bileği taşı.

§ Âsyabe آسیابه [*Fa.*]: Çevirme kösre کسره ve bileği. *(Deş. XVI. 287-2)*

§ Sân سان [*Ar.*]: ... Ve kösre taşı کسره طاشی ki nacak ve bıçak bilerler. *(Cad. XVI. 78-1)*

§ Âsiyâne آسیانه [*Fa.*]: Çevirme kösre کوسره ve bileği. *(Ni'meti. XVI. 69)*

§ Sân سان [*Fa.*]: ... Kösre taşı کسره طاشی. *(Ni'meti. XVI. 375)*

kösrelenmek: Bilenmek.

§ Es-sullebî الصلبی [*Ar.*] : Bilenmiş ve kösrelenmiş کوسره لنمش nesne. *(Terceman. XV. 13)*

kösre taşı: → **kösre.**

kösteği üzmek: İpi koparmak, uzaklaşıp gitmek.

§ Üz kösteği اوز کوستکی ol aradan dediler. *(Hamza. XIV-XV. 12, 11)*

§ Dilkü heman ayak götürüp kösteği üzmek کوستکی اوزمك ardınca olur. *(Letaif. XVI. 81)*

kösten: Ilıca.

§ Yörük dilince kösten کوستن ılıcaya derler, buna da ılıcasının çokluğundan Köstendil demişler. *(Ev. XVII. 5, 566)*

kösülmek, (kösilmek): Uzanmak, ayağını uzatmak.

Kilimince kösilen کوسیلن ayağını
Sovuk günde dondurmaya yağını *(Süh. XIV. 220)*

Kılıc ehli çadır içinde nite
Yalıncak oluben kösile کوسیله yata *(Ferh. XIV. 23)*

§ Çok başlar kesilmiş çok gövdeler kösülmüş کوسلمش, beller biçilmiş, kanlar saçılmış... *(Fütuh. XIV. 501)*

§ .. Dürger girip geldi, avratını ma'şûkıyle anda gördü bir saat eğlendi tâ kim döşeğe girdiler bîçare dürger taht altına

girdi tâ kim buların temam halvetin müşahede kıla. Bu hal içinde dürgeri uyku kaptı ve uyku içinde ayağın taht altından daşra kösüldü كسلدى, nagâh avratın gözü anın ayağına şeş oldu. *(Kel. XIV. 113)*

Hemin kim adli aydını kösüldü كوسلدى
Şolok dem karanu zulmü kesildi *(Hurş. XIV. 24)*

§ Yorganına göre kösil كسل. *(Ata. XV. 10)*

Kalmayıp şahın ümidi kesilür
Yüzü üstüne düşüben kösülür كوسلور *(Cam. XV. 52)*

Edepsizliği kâr edinme kesil
Katı uzanma yorganınca kösül كوسل *(Güvahi. XVI. 25)*

Hareket et harîmine göre
Kösiligör كوسل كور kilimine göre *(Mîri. XVI. 48)*

kösültmek, (köseltmek): Uzatmak, ayağını uzatmak.

§ Edepsizlik edüp gafil olmak, ya ayak köseldüp كوسلدوب yatmak olmaz. *(Müz. XV. 339)*

§ Halvet içinde bir gün ayağınız kösültüp كسلدب rahatlansanız nola. *(Tez. Ün. XV. 118-2)*

§ İşsa' اشصاء [*Ar.*]: Ölümlü kimse gözlerin yukarı tutup dikmek ve elini ayağını kösültmek كوسلتمك. *(Bab. XVI. 2, 10)*

köşek, (köçek): Deve yavrusu.

§ Kızıl kızıl develer karıyuptur köşek كوشك vermez. *(Dede XIV. 31)*

Firaş: döşek, himar: eşek, fasîl فصيل [*Ar.*]: köşek كوشك
basal: soğan
(Fer. XIV. 25)

§ Andan ol deve bir köşek كشك doğurdu ululuğu anın dahi anası gibi. *(Enb. XIV. 127)*

§ Beş yüz deve verdi köşekleriyle كوشكلريله. *(Anter XIV. 177)*

§ Cima' içün deve köşeği كوشكى mayasın kurudalar hacet vaktında bir nohut kadarı otuz dirhem su ile ezeler... *(Mü. Şi. XIV-XV. 154)*

§ ... Devenin karnına urdu karnından bir köşek كوشك çıktı. *(Envar. XV. 58)*

Bir köşeklü كوشكلو devecüğü var idi
Haylı vakt idi katında yâr idi *(İbrahim. XV. 77-2)*

§ ... Küçüğü eyitti: Deven köçek mi idi كوچكيدى ? Ha, dedi ... Gördüm çöktüğü yerde kığı yığın ile turur, bildim ki köçektir كوچكدر. *(Ferec. XV. 300)*

§ Ve dahi deveden, ki köşeğinüñ كوشكنوك köşeği binüye yarayadı... *(Enfes. XV. 75)*

§ İşbu deve eğer erkek köşek كوشك getirecek olursa... *(Enfes. XV. 75)*

§ Pes ol deve köşekledi, köşeği كوشكى dahi yanınca bile yürüdü. *(Leys. Ar. XV. 608)*

§ El-huvaru الحوار [*Ar.*]: Anasını emen deve köşeği كوشكى. *(Terceman. XV. 285)*

§ Köşeği كوشكى kaçtı bir yüce tağa çıktı... *(Kesir. XV. 55)*

§ Kaya yarıldı, içinden bir büyük arvana çıktı. Gözlerine karşı bir köşek كشك doğurdu. Köşek vardı gene ol kayaya girdi. *(Hay. XV. 190)*

§ Kuzuda, köşekde كوشكده oğlakta, bızağuda zekât yoktur. *(Tuh. Le. XV. 346)*

§ Zecr زجر [*Ar.*]: Botlacı deve köşeğini كوشكنى bırakmak. *(Bab. XVI. 1, 49)*

§ İltiba' التباء [*Ar.*]: Köşek كوشك ağız emmek ve memeden ağız sıkmak. *(Bab. XVI. 1, 16)*

§ Benden bir mâde köşek كوشك devem aldın, talep ederim. *(Sic. K. XVI. 8, 17)*

Deve gördün mü dise kimse sana
Köşeğin كوشاكن dahi görmedim di ana *(Güvahi. XVI. 13)*

§ El-huvar الحوار [*Ar.*]: Deve köşeği كوشكى ki anasından ayrılmaya. *(Ah. XVI. 327)*

§ El-lâkıh اللاقح [*Ar.*]: Ve karnında köşeği کوشکی olan yüklü deve. *(Ah. XVI. 906)*

§ Hıkka: ol dişi deve köçeğine کوچکنه derler kim üç yaşını tamam edip dört yaşına basmış ola. *(Ter. Kurt. XVI. 75)*

§ Cezea: Ol dişi deve köçeğine کوچهکنه derler kim dört yaşını tamam edip beş yaşına basmış ola. *(Ter. Kurt. XVI. 75)*

§ Bedr gazâsında bir deve köşeği کوشکی üzerine süvar idün. *(Şevahid. XVI. 88)*

§ Burc برج [*Ar.*]: Hisar burcu ve deve köşeği کوشکی. *(Müntehab. XVII. 14-1)*

§ Fasîl فصیل [*Ar.*]: Sürüden ayrılmış deve köşeği کوشکی. *Müntehab. XVII. 72-2)*

§ Biserâk بیسراك [*Fa.*]: Bir ya iki yaşında olan deve köçeği کوچکی. *(Aks. XVII-XVIII. 94)*

§ Ez-zecur الزجور [*Ar.*]: Şol nâkaya ıtlak olunur ki doğurduğu köşeğine nazar eyledikte köşeği olduğunu hiss ü idrâk idip istişmam eyledikte... köşeği کوشکی emmekten men'eder. *(Kam. XVIII-XIX. 1, 873)*

§ Fasîl فصیل [*Ar.*]: Memeden kesilmiş deve yavrusuna denir ki Türkide köşek کوشك ve turum ta'bir olunur. *(Nuhbe. Ş. XVIII-XIX. 139)*

§ Bisürâk بیسراك [*Fa.*]: Genç ve tüvana deveye derler ve bir yaşında veya iki yaşındaki deve köşeğine کوشکنه dahi denir. *(Bürh. XVIII-XIX. 137)*

§ Hirek هیرك [*Fa.*]: Keçi yavrusudur oğlak mânasına ve bazılar deve köşeği کوشکی ile tefsir ettiler. *(Bürh. XVIII-XIX. 633)*

köşeklemek: Deve yavrulamak.

§ Ol deve köşekledi کوشکلدی. *(Enfes. XV. 124)*

köşeklenmek: Böbürlenmek, kasalmak.

§ ... Ve bir fi'liyle fahredüp tekebbürlenmek ve kendüyi görüp köşeklenü كوشكلنو yürümek.
(Müneb. XIV-XV. 292-1)

§ Dahi kibr ü ucb eylemek, köşeklenü كوشكلنو salınu yürümek şol haysiyetle kim kendi sıfatıyle nefsini aziz tuta, kendüyi hoş kişi göre. *(Müneb. XIV-XV. 290-2)*

§ Yâ Muhammed haber ver şol tekebbür edip köşeklenüp كوشكلنوب yürüyenlere. *(Enfes. XV. 595)*

köşekletmek: Deveyi yavrulatmak.

§ El-ıkram الاقرام [*Ar.*]: Deveyi köşekletmek كوشكلتمك için beslemek. *(Ah. XVI. 80)*

kötek: Baston, sopa.

§ Çûp-destî چوب دستی [*Fa.*]: kötek كوتك ki elde götürürler, serdeste dahi derler. *(Ni'meti. XVI. 247)*

§ Dûrbaş دورباش [*Fa.*]: Kötek كوتك ve çomak ve dayak. *(Ni'meti. XVI. 325)*

§ Kûpâl كوپال [*Fa.*]: Kötek كوتك ve demir çomak. *(Deş. XVI. 223-1)*

§ Kûpâl كوپال [*Fa.*]: Çomak ve kötek كوتاك. *(Şamil. XVI. 503)*

kötek çalmak: Dayak atmak.

§ Haramzade Hürmüz'e a'lâ kötek çaldı كوتك چالدى. *(Hamza. XIV-XV. 15, 141)*

kötü añmak: Gıybet etmek.

§ Zişt-yâd زشت ياد [*Fa.*]: Gıybet... ya'ni bir kişi ardınca kötü añmak كوتوآكق. *(Caf. XVI. 76-1)*

köv: Köy.

§ Zira ki Mahan kövü كوى müslümanlar idi. *(Müslim. XV. 4)*

§ İbtidası diyar-ı Horasan'dan Mahan kövünden كوندن odunculuk ile huruç eylemiş. *(Müslim. XV. 15, 38)*

köy: Köz, kor; yanık, yanma; azap, ıztırap.

Bu aşk âdeme gör neler uğratır
Yarar bağrını yüreğin doğratır
Sonucu işi hem nite tuş olur
Güvenç azacık köyü کوی öğüş olur *(Süh. XIV. 123)*

köydeş: Hemşehri, bir köylü.

§ Hem-câyî همجاي [*Fa.*]: Yerdeş ve köydeş کویدش. *(Ni'meti. XVI. 633)*

köyeğen: Eşek sineği, büvelek, eğrice.

§ Ḫargez خرکز [*Fa.*] Köyeğen کویکن didikleri sinek ki yaz günlerinde sahrada tavara üşüp incitir. *(Cinas. XVI. 55-2)*

köy subaşısı: Köyün düzenini koruyan kişi.

§ Şahne [*Fa.*]: Köy subaşısı کوی سوباشیسی ki salâr derler. *(Şamil. XVI. 466)*

köz: Kor, ateş koru, kızıl ateş parçası.

§ Devletli oğul kopsa ocağının közüdür کوزی در. *(Dede. XIV. 4)*

§ Anter bunu gördü içmedin esridi, gözleri köz کوز gibi kızardı, damarları gerildi. *(Anter. XIV. 451)*

§ Evvel bir botuca kül koyalar, köz کوز koyalar. *(Mü. Şi. XIV-XV. 114)*

§ Her kişi kendi çöreğine köz کوز eşer. *(Ata. XV. 17)*

Yahıncak baştan ayağa odunu
Kızıl köz کوز olucak olmaz dütünü *(G. Ra. XV. 55)*

Deme kim hicr odu kor canıma köz کوز
Gönül katlanıcıdır görmese göz *(Güvahi. XVI. 102)*

§ Aḫger اخکر [*Fa.*]: Kor közü کوزی. *(Şamil. XVI. 382)*

Canımı cânâna teslim eyleyince Zatiyâ
Od'a, köze کوزه düştü çok cehdeyledi pervaneler *(Zati. XVI. 209)*

§ Aḫger اخكر [*Fa.*]: Od közü كوزى kor dahi derler.
(Ni'meti. XVI. 80)

§ Zelk زلك [*Fa.*]: Od közü كوزى, kor dahi derler, ahger mânasına. *(Ni'meti. XVI. 357)*

§ Ez-zaḫiyḫ الزخيخ [*Ar.*]: Odun közü كوزى ziyade yıldıramak.
(Ah. XVI. 654)

§ El-cezeve الجذوه [*Ar.*]: Od közü كوزى cemre gibi.
(Ah. XVI. 252)

§ Aḫger اخكر [*Fa.*]: Od közü كوزى. *(Caf. XVI. 3-2)*

Köze كوزه: cemre جمره [*Ar.*]; yalına di: leheb: leza: od, tütün : asen, usan
(Naz. Le. XVII. 16)

§ Cemre جمره [*Ar.*] Köz كوز. *(Müntehab. XVII. 26-1)*

Bak şu kaşa bak şu göze
Ciğer kebap oldu köze *(Saz. Kara. XVII. 311)*

§ Faḫ فخ [*Fa.*]: Köz كوز, cemre mânasına.
(Cam. Fa. XVII. 15)

Âzer ü nâr oldu: od, hem od közü كوزى: aḫger اخكر [*Fa.*], kabes قبس [*Ar.*]
(Men. Cev. XVII. 23)

§ . . . Kebbetü'n-nar كبة النار [*Ar.*]: derler köz كوز kül altında mestur olsa. *(Aks. XVII-XVIII. 282)*

§ En-nuhhas النحاس [*Ar.*]: Ateş. Türkçe köz كوز ve kor derler. *(Kdeb. XVIII. 589-2)*

§ Eş-şühüp الشهب [*Ar.*]: Od közleri كوزلرى, ya'ni ateş pâreler, cemerât gibi. *(Kdeb. XVIII. 198-2)*

§ El-cemr الجمر [*Ar.*]: Ateşin közleri كوزلرى ki kor derler.
(Kdeb. XVIII. 5371-)

§ En-nâr النار [*Ar.*]: Ateş ma'ruftur. Türkçe közdür كوزدر.
(Kdeb. XVIII. 472-1)

§ Ez-zekve الذكوة [*Ar.*]: Ateş tutuşturacak tutruğa denir ve şu'leli ateş közüne كوزينه denir. *(Kam. XVIII-XIX. 3,815)*

§ El-kabes القبس [*Ar.*]: Azim ateşten ahzolunan şûleye ya'ni parlak ateş közüne کوزینه denir. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 272)*

§ El-cemre الجمر [*Ar.*]: Bir dane ateş koruna denir ki köz کوز ta'bir olunur. *(Kam. XVIII-XIX. 1, 801)*

§ Aḫger اخکر [*Fa.*]: Ateş koru ki ateş közü کوزی dahi derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 51)*

köz etmeği: Yağlı yufka, gözleme.

§ Külûç کلوج [*Fa.*]: Köz etmeği کوزلمکی ve etmek. *(Caf. XVI. 142-1)*

köz komak: Ateşlemek, korla yakmak.

Gönüle kor bırağır cana kor köz قور کوز
Ne işitti kulak gördü ne hot göz *(Çeng. Dâi. XV. 198)*

kubur: Ok çantası, sadak.

§ Nakit akça: 106, kubur قبور: 2, dülbent bürgü: 3. *(Sic. B. XV. 10, 72)*

§ Segâ سکا [*Fa.*]: Tîrdân, ya'ni belikte ok koyacak tarafı ve kubur قبور. *(Ni'meti. XVI. 388)*

§ Tîrkeş تیرکش [*Fa.*]: Kuburdur قبوردر. *(Deka. XVI. 62-1)*

§ ...Ve nice bî-garaz müslümanlar ile varıp arandıkta bir halı ve bir yay ve bir kubur قبور dolu ok bulunup mahkemeye götürüldükte... *(Sic. A. XVI. 1, 964)*

§ Bir kalkan ve bir kılıç ve bir kubur قبور ve bir yay... *(Sic. K. XVI. 8, 182)*

§ Bir kubur قبور maa tîr. *(Sic. E. XVI. 3, 1)*

§ ... Üç heğbe ve bir mendil ve bir kebe ve iki yay ve üç kubur قبور ve bir... *(Sic. K. XVI. 6, 83)*

§ Tîrdân تیردان [*Fa.*]: Kubur قوبور. *(Şamil. XVI. 411)*

§ Kesb کثب [*Ar.*]: Canver atım yerine gelmek, kuburdan قبوردن ok dükmek. *(Bab. XVI. 2, 104)*

§ Şegaa شغا [*Fa.*]: Kubur ve tîrdân. *(Lû. Şeh. XVIII. 48-1)*

kubur yolu: Dehliz, üstü kapalı siper.

§ Kubur ta'bir ettikleri odur ki kalenin hendeği içinde kale duvarına gidip gelmek için bir yol yaparlar. Ol yol üzre kalın top kundağı tahtaları, meşe ve çam direkleri döşeyip daha üstüne nice bin torba toprak döküp düzeltirler. İçi kubur gibi mahfuz bir yol olduğundan kubur yolu قوبور یولی derler. *(Ev. XVII. 6, 318)*

kubuz: → **kopuz.**

kuçak: Kucak.

Ihtidan: koçmak: hıcâliden; kuçak قوچاق : hicr حجر [*Ar.*] ü kenar کنار [*Fa.*]

Lems ü bûsî: öpmedir; bedrud: esenleşmek, veda' *(Naz. Cev. XVIII-XIX. 80)*

kuç kucak olmak: Kucak kucağa olmak.

§ Âyin-i kâfir gibi kuç kucağ olup قوچ قوجاغ اولوب ... *(Ev. XVII. 8, 680)*

§ Ebülfeth Tersane Bağçesine gelip Fransa kıralının kızı ile kuç kucağ olup قوچ قوجاغ اولوب. *(Ev. XVII. 10, 10)*

§ Bade ve arak keyfi germiyetiyle birbiriyle kuç kucak olup قوچ قوجاق اولوب. *(Ev. XVII. 7, 231)*

kuduz kurdu: Bambul kurdu.

§ Pûle پوله [*Fa.*]: Bambıl kurdu ki kuduz kurdu قودز قوردی derler. *(Ni'meti. XVI. 189)*

kulacık: Kulakcık.

§ Bucakta bir merkep sıpacığı kulacıkların قولاجقلرین dineldip durur. *(Letaif. XVI. 55)*

kulaçka: Kuluçka.

§ Gemiler, kulaçka قولاچقه tavuk yavruların kanadı altına alup yürüdüğü gibi teenni ile giderler. *(Tuh. Ki. XVII. 134)*

kulağa almamak: Dinlememek, sem'i itibara almamak.

§ Ulemâ tâifesi anın sözünü kulağa almadılar قولاغه المادیلر. *(Bektaş. XV. 237)*

kulağına çalınmak: Tesadüfen işitmek, kulağına gelmek.

Acep mi şîr-i kûh ü deşti tep tutsa hirasından
Kulağına çalınmıştır چالنشدر قولاغینه nehib-i tığ-ı bürranın
(Hâleti. XVII. 29)

kulağına dokunmak: Kulağına gelmek.

§ Elmanın otuz üçüncüsüne el sunduğum dem kulağıma قولاغمه gümürtü avazesi dokundu دوقندی. *(İs. H. XIV-XV. 596)*

kulağını burmak: → **kulak burmak.**

kulağı yolda kalmak: Haber beklemek.

§ ... Ebunevas bu sözü işitti sevindi. Beş yüz dînar ve on atlas ve on kasap dâyeyle viribidi, ma'zur tutun ve iki bin dînar varıcak bile getirem, ne edersen revadır dedi. Delle çıktı evine gitti. İki üç gün geçti, Ebunevas'ın kulağı yolda kaldı قولاغی یولده قالدی gördü gelür gider yok. *(Ferec. XV. 495)*

kulağ olmak: → **kulak olmak.**

kulağ urmak: → **kulak urmak.**

kulağuz, (kulavuz): Kılavuz, rehber.

§ Kıyâmet gününde bular size geleler şefi' olup kulavuz قولوز olalar. *(Yuz. Ha. XIV. 51)*

Dün içi kığırırsın üş yalınız
Kimesne olımaz bana kulağuz قولغوز *(Süh. XIV. 102)*

Ne bilsin yavuz konşu yavuz olur
Yavuzlara şeytan kulavuz قولاوز olur *(Süh. XIV. 75)*

§ Kişi kulağuzu قلاغوز menzile irmek içün ister, çün menzile ire kulağuzu قولاغوز nider. *(İhlâs. XIV. 63)*

§ ... Gelip Esved'e kulağuz قلاغوز oldular. *(Si. Da. XIV. 109-1)*

§ Kulağuzsuz قلاغزسز yol başaran Kazan er idim.
((Dede. E. XIV. 278)

§ Dahi bir hil'at aklına bağışladı, ol hil'at kulavuzluktur قلوزلقدر. *(Tuh. Le. XV. 192)*

Huda verdi anı bize kulağuz قلاغوز
Ki doğru yolu anunla varavuz *(Salâtin. XV. 5)*

§ Yola giden uz gerek; Hak isteyene kulavuz قولوز gerek.
(Tazarru. XV. 176)

Bilesince ola anın kulavuz قولاوز
Ol anı başlaya yol göstere uz *(Tennuri. XV. 52)*

§ İlim, amelin kulavuzudur قلاوزدر ve amel uçmağın kulavuzudur قلاوزدر. *(Cennet. XV. 422)*

Kim a'mâlar bigi yol azmayavuz
İlâhî lûtfunu eyle kulavuz قولاووز *(Delil. XV. 4)*

§ Kuş kulağuzsuz قلاغزسز uçmaz, derler, meseldir.
(Şeref. XVI. 41)

Kulağuz قلاغوز oldu kâfir önce gitti
Gece ile hısar altına yetti *(Hadidi. XVI. 86)*

§ Rahber راه بر [*Fa.*]: Kulavuz قولاوز. *(Ni'meti. XVI. 330)*

Kulağuz قلاغوز koştu gönderdi resûlü
Selâmetle geçürdü cümle yolu *(Enis. XVI. 50-2)*

§ Görünür yola kulağuz قولاغوز isteyip delilsiz gitmezler.
(Mevahib. XVI. 215)

§ Bedraka بدرقه [*Fa.*]: Kulavuz قولاوز. *(Şamil. XVI. 119)*

§ Pervane پروانه [*Fa.*]: Yumuş oğlanı ve kulavuz قولاوز.
(Şamil. XVI. 394)

Yakın menzilde halka söz ne hacet
Görünen köye kulağuz قلاغز ne hacet *(Güvahi. XVI. 69)*

§ Kulağuzları قولاغزلری eyitti: Bu yerde bir kuyu vardır anda konalım, dedi. *(Zehr. XVI. 88)*

§ ... Gece ile birnice yeniçeri gelüp benden kulağuz قولاغوز talep idüp ben dahi... *(Sic. A. XVI. 1, 906)*

§ İlim mü'minin hünerlerinin sultanıdır, hilim veziridir, akıl kulağuzudur قولاغوزیدر. *(Ta. Şahi. XVI. 12-2)*

§ Eyü amellere kulavuz قلاوز olup hazretimize reh-nümun olan... *(Ta. Şahi. XVI. 31-2)*

§ Râhber راهبر [*Fğ.*]: Kulavuz قولاوز. *(Cam. Fa. XVII. 26)*

§ Delil دلیل [*Ar.*]: Kulağuz قولاغز ve nişan. *(Müntehab. XVII. 38-1)*

Alîm: Bilicidir, hem kulağuz قولاغوز oldu: delil دلیل [*Ar.*] *(Cev. Ke. XVII. 99)*

Delâlettir دلالتدر [*Ar.*]: kulağuzluk قولاغزلق, celâlet hem: ululuktur *(Cev. Ke. XVII. 10)*

kulağuzlamak, (kulavuzlamak): 1. Yol göstermek, önüne düşüp götürmek, rehberlik etmek, delâlet etmek.

§ Her kim meliki zulm üzerine kındıra ve kulavuzlaya قلوزلیا ve kavil sımak üzerine duta... *(Kel. XIV. 48)*

§ Andan Cebrail Âdemi karahüleyle ve sarıhüleyle ağacına kulağuzladı قلغزلدی. *(Enb. XIV. 45)*

§ Sen bizi yaramaz yere kulavuzlamazsın قولاوزلمزسن. *(Fütuh. XIV. 10)*

§ ... Önlerine düşüp yol kulavuzladı قلاوزلدی ve kırmağa yiltedi ve esir etmeğe kındırsdı. *(Anter. XIV. 770)*

§ Ben nefsimi öğmezem ki nefis daima kişiyi yavuz işlere kulağuzlayıcıdır قولاغزلایجدر. *(Cinan. XV. 120)*

§ Cuma günü ol gündür kim Yehud ve Nasara ol günü istediler Allahü Taâlâ anları ol günden uzaklaştırdı, müsülmanları ol güne kulavuzladı قولاوزلدی. *(Kesir. XV. 8)*

§ Rûzgâr anı bî-maslahat yere kulavuzlar قلاوزلر. *(Güls. XV. 42)*

§ Üç dürlü kişiye azap olmaya... İkinci, mü'minleri hayır işe kulavuzlayanlara قولاوزلینلره. *(Cennet. XV. 311)*

§ ... ve şunlardan ki kulağuzladuk قلغزلدق ve üründüledük peygamberlığa... *(Cev. Es. XV. 5)*

§ Sizi kulağuzlayayım mı سی یم قلغزلیا bir bezirgânlığa kurtara sizi azaptan. *(Güzide. XV. 11)*

§ Şeytan kişiyi tâat-ı hayra kulağuzlamaz قولغزلمز ; kulağuzlarsa قولغزلرسا inanmamak gerektir. *(Müz. XV. 30)*

§ İlâhi beni bir amele kulağuzla قلاغوزله ki senin için ola. *(Envar. XV. 113)*

§ Hak yolu gösterip kulağuzlasalar قولاغوزلاسلر gitmez. *(Tibr. XVI. 220)*

§ İska اسقا [*Ar.*]: Su ile suvarmak veya suya kulağuzlamak قولغوزلمق ve yağmur ile yeri suvarmak. *(Bab. XVI. 1, 8)*

§ ... Ol kulavuzladığı قلاوزلدغی yola gitmek. *(Zad. XVI. 181)*

§ İnân عنان [*Fa.*]: Çılbır, ya'ni uyanın elde tuttukları kayışı ki anınla biniti istedikleri yerlere kulavuzlarlar قولاوزلرلر. *(Deş. XVI. 270-1)*

§ Beni bir amele kulağuzla قولاغوزله kim... *(Rahat. XVI. 82)*

Andan esenlik ola nebiler ulusuna
Bizi o kulağuzladı قولغزلدی yollar eyüsine *(Men. Cev. XVII. 2)*

2. Kılavuz olarak vermek, göstermek.

§ Yâ Rabbi, bana bir amel kulağuzla قولاغوزله kim anın sebebiyle sana yakın olam. *(Cev. Ah. XV-XVI. 275)*

kulağuzlayıcı, (kulavuzlayıcı): Rehber, yol gösteren.

§ Ve ümmet demek hayra kulağuzlayıcı قلغزلیجی demek olur, anınçün kim İbrahimde eylik ve dürlü hayır şol kadar var idi kim bir ümmette var idi. *(Enb. XIV. 193)*

§ Hak Taâlâ bu ilim sebebiyle bir kavmin menziletin yüceldir, buları hayra delil ve kulağuzlayıcı قلاغزليجى kılur ki halk bulara ıktidâ kılurlar. *(Müneb. XIV-XV. 242-1)*

§ Ben nefsimi öğmezem, anınçün kim nefis daima kişiyi yavuz işlere kulavuzlayıcıdır قولاوزلايجيدر. *(Müz. XV. 213)*

kulaḫ: Kulak.

Dedi tutun yâ müsülmanlar sözüme siz kulaḫ قلاخ
Kim ne buyurdu Resûlûllah tutunuz sız kulaḫ
(Muham. XV. 234)

Gözüm seğrir kulaḫ قولخ çınlar işitüben gönül inler
Ki candan sevgili dilber gelir dirler gelir dirler
(Gülşeni. XVI. 79)

kulaḫ urmak: → **kulak urmak.**

kulak asmak: Dikkatle dinlemek, önem vermek.

Gelin dinleyin yarenler
Kulak asın bu destana *(Kuloğlu. XVII. 39)*

Kimi casus-ı hâl ü düzd-i ahbar
Kulağ asmış قولاغ آصمش heman her bir figane
(Fazıl. XVIII-XIX. 8)

kulak burmak, (kulağını burmak): 1. Kulağını bükmek, tenbih ve ikaz etmek.

Aşk öğretir edep kişiye, ana kakıyıp
Bencileyin kimesne kulağını burmadı قولاغنى بورمدى
(Süh. XIV. 82)

§ Bir hiyanet kişinin kulağını burmağ ile برمغله قلاغين kamu fesat ve dalâlet ehli yavuzluktan yığılır. *(Kel. XIV. 70)*

§ ... Padişah dahi eylik edene ıvaz ve kullukçuların timarını vâcip sayabile ve zalimleri zecreylemeği ve kullukta taksirlik kılanın kulağın burmağı برمغى قلغين lâzım bile.
(Kel. XIV. 101)

Kulağıñ bursam قولغك بورسم eğer kanun-vâr
Her işin bir vechile kanunu var *(Ruşeni. XV. 152)*

Ağzına öyküdüğiyçün gonca
Gül sabâya dedi kulağını bur قولاغنی بور *(Ruşeni. XV. 246)*

§ Yaramaz nefsin kulağını bur قولاغنی بور ve anı zebun eyle. *(Saa. Pend. XVI. 23)*

§ Gûşmâl کوشمال [*Fa.*]: Kulak burmak قولق بورمق, te'dip etmekten kinâyettir. *(Ni'meti. XVI. 556)*

Bağda miskin benefşenin kulağın burdular قولاغن بوردلر *(Hayali. XVI. 43)*

§ Gulâm terk-i edep eyledi, kulağını burdular, gulâm acıdı deyü ah eyledi. *(Mevahib. XVI. 17)*

§ Gûşmâl کوشمال [*Fa.*]: Kulak burmak قولاق بورمق. *(Şamil. XVI. 183)*

§ Gûşeşra nevaziş dâd کوششرا نوازش داد [*Fa.*]: Kulağını burdu قولاغنی بوردی ki anı agâh etti demekten kinayedir. *(Aks. XVII-XVIII. 125)*

§ Ark عرك [*Ar.*]: Kulak ovmak ki kulak burmak قولاق بورمق ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 262)*

2. (Sazın) burgusunu bükerek düzen vermek.

§ İshak barbatı eline aldı kulaklarını burdu قولاقلرینی بوردی çaldı. *(Ferec. XV. 219)*

Kulağını çü buraydı قولاغینی بریدی kubuzun
Olurdu keşf esrarı rumûzun *(Ravza. XV. 83)*

kulak burulmak: İkaz edilmek, tedip, tecziye olunmak.

Gerekmez kime kim kulak burulmak قولق بورولمق
Müdam aşüfte olup had urulmak
Harabat içre içüp hoş müdamı
Ayılmasın olup sarhoş müdamî *(Ruşeni. XV. 24)*

§ Gûş hured کوش خورد [*Fa.*]: Kulağı buruldu قولاغی بورولدی. *(Aks. XVII-XVIII. 122)*

kulak çekmek: Kulak vermek, dikkatle dinlemek.

§ İnşanı hoca-i cihan işitse kulak çeküp قولق چكوب hezâr aferin iderdi. *(Ârifîn. XVI. 7)*

kulak çirki: Kulak kiri.

§ Sımlaḫ صملاخ [*Ar.*], rîm-i gûş ريم كوش [*Fa.*] : Kulak çirki قولاق چركى . *(Aks. XVII-XVIII. 158)*

kulak dinç olmak: Dedi kodudan, lüzumsuz sözden kurtulmak.

Bi-hamdillâh ki kurtuldum yüzünden
Kulağım dinç olmuştur اولمشدر دنج قولاغم sözünden
(Şeh. Ş. XVI. 171)

kulak dutmak: → **kulak tutmak.**

kulaklaşmak: Birbirinin kulağına fısıldamak.

Ne bir gül çıktı hem-rengin, ne bir bülbül ki hem-derdim
Sular gibi dolaştım bağı güllerle kulaklaştım قولقلشدم
(Âli. XVI. 129)

kulak olmak, (kulağ olmak): Kulak kesilmek, dikkatle dinlemek.

Yavuz söze olma kulak الما قلق , durma, yort
Yaramaz işi görür olursan ört *(Ferh. XIV. 59)*

§ Bunların kıssa-i pür-gussasın ve hikâyet-i bâ-şikâyetin kulağ olup قلاغ اولب dinlerdi. *(Şeref. XVI. 106)*

kulak ovmak: Kulak bükmek; ihtarda bulunarak bir kimsenin uyanık bulunmasını sağlamak.

§ Ark عرك [*Ar.*]: Kulak ovmak قولاق اوومق ki kulak burmak ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 262)*

kulak tözü: Kulak dibi.

§ Başım eti ve kulağım tözleri gitti şöyle kim bu kulağımdan ol kulağım gözükür ve beynim ağzımdan akar. *(Enb. XIV)*

§ Zâtü'r-rie zahmeti olan kişinin kulağı tözünde قولغى توزنده ya göksü üzerinde ya eyeğüler başlarında cerahat belürse...
(Yadigâr. XIV. 66)

§ Bünâgûş بنا گوش [*Fa.*]: Kulak tözü قولاق توزی ve dip.
(Şamil. XVI. 599)

§ Bünâgûş بنا گوش [*Fa.*] : Kulak tözü قولق توزی .
(Ni'meti. XVI. 164)

§ Bünâgûş بنا گوش [*Fa.*]: Kulak tözü قولاق توزی .
(Nuh. Tuh. XVII. 96-2)

kulak tutmak, (kulak dutmak): 1. Kulak vermek, dikkatle dinlemek.

Maksudu nedir anın aydam size
Varsa canın tut kulak قولاق طوت üşbu söze
(Yuz. Şeyd. XIII. 67)

İmdi dinlen sözüme tutuñ kulak قولاق طوتك
Bir söz aydam kim şekerden tatlırak *(Yuz. Şeyd. XIII. 2)*

§ Bu düşmanların cevabına niçün kulak dutarsın قولاق دوترسن, aklın kancaru gitti. *(Si. Da. XIV. 59)*

Didi ol kuş ana ey ehl-i kerem
Dut kulağuñ قولاغك دوت sana birkaç söz diyem
(İbrahim. XV. 69-2)

§ Dört yana kulak tuttum قولق طوتدم ki bir söz işitem, ana göre kıyas idem. *(Ferec. XV. 406)*

Gözün aç gey kulak dut قولق دوت müstemi' ol
Perişan dutma hatır müctemi' ol *(Çeng. Dâi. XV. 194)*

Gerçi sözüne kulağ tuttum قولاغ طوتدم
Ne sûd, işittim ü unuttum *(Fuzuli. XVI. 310)*

§ Nüyûş نیوش [*Fa.*]: Kulak tutmak قولق طوتمق .
(Ni'meti. XVI. 618)

§ Buyîden بوییدن [*Fa.*]: Kohulamak ve kulak tutmak قولاق طوتمق .
(Ni'meti. XVI. 14)

Bu bir hoş mev'izedir tut kulağıñ قلاغك طوت
Tutarsan Hak cinan ede durağın *(Zati. XVI. 302)*

§ Ca'de ki ol kelimatı işitti ve ol güftar-ı nâ-savaba kulak tuttu قولاق طوتدی. *(Hadika. XVI. 82)*

§ Püyûs پیوس [*Fa.*]: Tevazu' ve kulak tutmak قولق طوتمق ki ne söylerler. *(Şamil. XVI. 406)*

§ Gûş dâşten کوش داشتن [*Fa.*]: Kulak tutmak قولاق طوتمق. *(Şamil. XVI. 331)*

§ Peyûs پیوس [*Fa.*]: ... ve sanu sanmak ve dinü, ki kulak tutmaktır قولاق طوتمقدر hakkımda eyü mü, yaramaz mı söyler deyü. *(Deş. XVI. 155-1)*

Gül hasretinle yollara tutsun kulağını طوتسون قولاغنی
(Baki XVI. 12)

Kim ki yansın der ise kalp içre irfandan çırağ
Ehl-i diller meclisinde daima tutsun kulağ طوتسون قولاغ
(Letaif. XVI. 12)

Ki bir halvet yere geldi geceye dek anda kaldı
Gelip leşkere ne kıldı kulak dut kim قولق دتکم olam şerrah
(Battal. XVIII. 144)

2. Kulak dikmek, kulağı dik tutmak.

Kılıç elde kalkanı yapındılar
Kuzu emişir gibi depindiler
Ne kuzu kim aç kurt nice kim kulak قلاق
Tutup طوتب, koyunu kılur alak bulak *(Süh. XIV. 165)*

kulak urmak, (kulağ urmak, kulaḫ urmak): 1. Kulak vermek, dinlemek.

Okuna Kur'an ü Yâsin kulak urup قلق ارب dinleyesin
Dağca günahın yuyasın tanla seher vaktında dur
(Yunus XIII-XIV. 312)

Çü bunlar oldular yola revane
Kulak ur billâhi bu dâstane *(Dah. XIV. 60)*

Hem âdem sesine urun kulağı
Gözetüben kılın hazır yarağı *(Dah. XIV. 35)*

§ Kulak urup قولق اورپ dinleyende ümmet görklü.
(Dede XIV. 5)

§ Pes kaplan durdu söz uğurlamak içün kulak urdu قلق اردی ...
(Kel. XIV. 61)

§ Anınçün kim şeytanın sözüne kulak urmuş idi قلاق اورمشیدی .
(İs. H. XIV-XV. 54)

Kulağ ur قولاغ اور sözüme hoş ma'rifet var *(Ruşeni. XV. 59)*

Ney ki her çalanda ol Tanrı ana
Kulağ urmak قولغ اورمق cayiz ola pes ana *(Ruşeni. XV. 160)*

§ Pes kulak ur قلق اور şuna ki vahyolunur. *(Cev. Es. XV.)*

§ Ve anlardan şol kişi var ki kulak ururlar قولاق اوررلر sana.
(Cev. Es. XV. 185)

Güle bak görsen yetimin yüzüne
Hatırın hoş et kulağ ur قولاغ اور sözüne *(Vahdet. XV. 163-1)*

Her gonca sâmit olup urur اورر gül gibi kulağ قولاغ
Her kanda kim Mesihi-i bülbül-kelâm ola *(Mesihi. XV. 99)*

§ ... Eyitti: Oğul, fülan yerde bir hammam var, külhanı yanında bir zâviye var. Karanu olucak var dama çık, bacada yat, kulak ur قولاق اور ne söyleşirler dinle. *(Ferec. XV. 535)*

§ ... A'ma dört yana kulak urdu قولق اوردی tâ bir söz işite.
(Ferec. XV. 406)

§ Kulak urdum قلاق اوردم dinledim. *(Tez. Ün. XV. 19-2)*

§ Nügûşe نغوشه [*Fa.*]: Kulak urmak قولاق اورمق mânasına.
(Deş. XVI. 350-2)

Ey bana gelip soran dünye nedir, ur kulaḫ قلاخ اور
Dünye odur kim ide yahımı Hak'tan ırah *(Gülşeni. XVI. 13)*

§ Niyûş نیوش [*Fa.*]: Kulak urup قولاق اوروب bir nesneyi dinlemek.
(Şamil. XVI. 528)

§ Sağy صغی [*Ar.*]: Kulak urup قولق اورب söz dinleyici.
(Bab. XVI. 2, 601)

Çan heykeldir deve boğazına
Çınradıkça kulağ urma قولاغ اورمه sazına *(Budın. XVI. 5)*

Dike tutup çü baktı şeh yüzüne
Kulağ urdu قلاغ اوردی hem ol şirin sözüne *(Veyse. XVI. 102-1)*

§ Niyûş نیوش [*Fa.*]: Kulak urmak قلاق اورمق mânasına. *(Cam. Fa. XVII. 43)*

2. Ehemmiyet vermek, kulak asmak.

Kulak urdu kapıldı sözlerine
Ne bilsin şah anın bu sözleri ne *(Dah. XIV.)*

Nice ki giysülerinçün neğam kılam geceler
Sen ana urmayıben kulağuñ اورمیین قولغوك ne gam diyesin *(Kadı. XIV. 349)*

Çü girdin bahrine bu münşeatın
Kulağ ur قلاغ اور kalbine bu müşkilâtın *(G. Ra. XV. 14)*

kulavuz: → **kulağuz.**

kulavuzlamak: → **kulağuzlamak.**

kulavuzlayıcı: → **kulağuzlayıcı.**

kuldurdatmak: Guruldatmak.

Girip kuldurdaturdu قلدورده‌دردی karnını su
Düşerdi işiden gönlüne korku *(Ruşeni. XV. 14)*

kulgan: → **kurlağan.**

kulka: Fundalık.

§ Şeytan ... İsmail anasına geldi ve eyitti: Bilir misin İbrahim oğlunu kanca iletür. Eyitti: Vardı kim şol kulkada قلقدا odun dere. Şeytan eyitti: Vallahi ol anı boğazlamak içün iletti. *(Enb. XIV. 185)*

kulluğa durmak: Hizmetçilik yapmak.

§ Andan İsa bunlara eyitti: İşbu dün kim ben sizin içün taam eyledim ve kulluğuñuza durdum قللغکزه دردم ve ellerinizi kendi elim ile yudum tâ kim siz bana uyasız ve benim huyumu huylanasız. *(Enb. XIV. 846)*

kulluğa tutmak: Kul edinmek, bir kimseyi bende veya bend etmek.

§ El-isti'bâd الاستعباد [*Ar.*]: Kulluğa tutmak قوللغه طوتمق, ya'ni bir kimseyi kendine kul eylemek ya hakikatte bahasıyle ve yahut hüsn-i hulk ile bir azâdı kendine bende eylemek. *(Kdeb. XVIII. 392-1)*

kulluk: 1. Hizmet, hizmetçilik.

Bunda geldi onumuz üş tapuda
Evde kaldı birimiz kulluk قلوق ide *(Yuz. Şeyd. XIII. 66)*

Ol zamanda uğruluk kılan kanı
Kulluk قوللق kılur iki yıl dünü günü *(Yuz. Şeyd. XIII. 77)*

§ Hergiz güman iletmezven kim benim öğütçülüğümün ve gerçekliğe kulluk قللق kıldığımın semeresi bu oldu. *(Kel. XIV. 65)*

§ Eyitti kim: Eğer bu kullukta قللقده nice kim zahmet ve meşakkat çok çektim... *(Kel. XIV. 7)*

§ Öküz senâ ve dua kıldı ve kulluk قللق kuşağın rağbet ve dilek birle kuşandı. *(Kel. XIV. 16)*

§ ... Korktu, şöyle kim mübarek levni tegayyür oldu ve Sara Hatun turup kulluk ederdi, Sara Hatun eyitti: Neye korkarsın? *(Si. Da. XIV. 42)*

Dedi hoca yaraklanın gidelim
Buyur ne kulluğun varsa edelim *(Dah. XIV. 43)*

§ Gece benden kulluk قوللق isteme. Her irte sana bir bunun bigi akça getüreyin. *(Yüz. Ha. XIV. 73)*

Ana süt verip besledi on daya
Kalan kulluk edeni hot kim saya *(Süh. XIV. 25)*

§ Elde tutmak, ayakta yürümek, bilde turmak oturmak, yatmak kalkmak dükeli ol sinirler sebebiyledir. Kimi tutmağa kulluk قللق kılar, kimi kovmağa; herbiri bir hizmettedir. *(Hazain. XV. 48-2)*

§ Gönlüme yarar bir güzel bulursan, kim kimesnesi olmaya, bize kulluk قوللق eyle, ben dahi ana ve sana beğenecekleyin kulluk idem dedi. *(Ferec. XV. 51)*

§ Ferruhşad her gün atası kulluğuna قوللوغنه gelirdi, bir gün kulluğundan قوللوغندن hâli olamazdı. *(Ferec. XV. 87)*

Değir her bir kula bir dürlü kulluk قوللق
Eğer artık ede olur fuzûlluk *(Çeng. Dâi. XV. 180)*

§ Kulluk قوللق etmiş ve kulluktan قوللقدن kalmış kocaları ve muhtaçları göre, gözete. *(Ta. Sel. XV. 34)*

§ Nice yıl anası Meryem'e kulluk قوللق ettim, nice yıl İsa Peygambere hizmet ettim. *(Cennet. XV. 156)*

§ Ḫidmet خدمت [*Ar.*]: Kulluk قوللق. *(Şamil. XVI. 600)*

§ Ḫidmet خدمت [*Ar.*]: Kulluk قوللق. *(Müntehab. XVII. 32-2)*

2. Kula gerek olan hizmet, ibadet.

Sultanlık geldi sana imdengerü
Kulluk eyle ایله قلق Tanrı'ya tiz tur örü *(Yuz. Şeyd. XIII. 47)*

Gelin imdi terk idin siz bu büti
Hakka kılın kulluğu قللغی dün gün katı *(Yuz. Şeyd. XIII. 18)*

§ Yüksek yerlerde ezan okurlar, halkı benim kulluğuma قوللوغمه da'vet iderler. *(Cennet. XV. 413)*

§ İlâhî ol dil kim Ramazan ayında seni birledi, senin kulluğuña قوللغوکه dürüştü, oda mı yakasın. *(Cennet. XV. 273)*

§ Eyitti: Bana anın gibi efendi gerekmez kim Tanrısına ay ile, gün ile kulluk قللق ide. *(Cennet. XV. 151)*

Ne kulluk قوللق ola sana bizde lâyık
Bilürüz eksüğümüz bellü bayık *(Yuz. Şems. XVI. 11)*

kullukcu, (kullukçu): 1. Maiyet memuru, hizmetkâr, cariye.

§ Kullukcu قوللقجی dahi issi tavarına bekçidir. *(Yüz. Ha. XIV. 32)*

§ Bir kullukçu قوللقج kişiyi sekitür gibi beni sekite, epsem turgıl diye... *(Fütuh. XIV. 8)*

Kavim kab(i)le kullukçular قلقجيلر il ü şar
Temamet sarayına şahın üşer *(Süh. XIV. 37)*

§ Melikler dergâhında şunun gibi iş düşer ise kim anı el altındağı kiçi kullukçular چلر قللق bitirmeğe hacet olur.
(Kel. XIV. 28)

§ Ol arslan kendi makamında sakin olup oturdu, hergiz çevre hareket eylemedi ve anın kullukçuları چلری قللق arasında iki şağal var idi, birisinin adı Kelile ve birisinin adı Dimne idi.
(Kel. XIV. 24)

§ ... Kızların avratıma kullukcu قللقجی kılaydım.
(Anter. XIV. 390)

§ ... Ve Hacer'i bana kullukçu قللقجی ve yâr kıldı.
(Enb. XIV. 156)

§ Erkek oğlancukların öldürüp kızların kendülere kullukcu قوللقجی edinürlerdi. *(Leys. Ar. XV. 451)*

§ Mü'minler birbiriyle muâvenet kılmakta şol iki kardaş gibidir, zira dükeli bir din üzeredir ve bir kullukculardır قوللقجيلر در. *(Leys. Ar. XV. 506)*

§ Kendi ehlini ve ashabını ve kullukçularını قوللقچيلرنی begayet gözlerdi. *(Kesir. XV. 44)*

§ Ve güç eylemen kullukçularıñıza قوللقجيلركزه zina üzerine.
(Cev. Es. XV. 58)

§ Çâker چاكر [*Fa.*]: Kullukçu قوللقجی. *(Miftah. XV. 70)*

§ Bennâ bitiyi alır, evi adın, kullukçuları قوللوقچيلری adın bitide yazılmış gördü. *(Ferec. XV. 50)*

§ Gemimizi derya helâk eyledi. Ben hatunumla, bir iki kullukçılar قوللوقچيلر ile zevrakta bulunduk, kurtulduk.
(Ferec. XV. 126)

Ne kim sazende vü gûyendelerdir
Ana kullukçıdur قوللقچيدر hep bendelerdir
(Çeng. Dâi. XV. 200)

§ Kullukcular قوللقجيلر libasları, baha: 200. *(Sic. B. XV. 2, 84)*

§ Bitileri bir kullukcıya قلقجيه verdiler, kadıya götürdü. *(Tez. Ün. XV. 116-2)*

§ Ḫaşem خشم [*Fa.*]: Kullukcular قوللوقجلر. *(Sıh. Ac. XV. 49)*

§ Ḫidmetkâr خدمتكار [*Fa.*]: Kullukcu قوللقجى. *(Ni'meti. XVI. 273)*

§ Perestar پرستار [*Fa.*]: Kullukçu قوللقچى. *(Şamil. XVI. 112)*

§ Gulâm غلام [*Fa.*]: Kullukçu قوللوقچى. *(Şamil. XVI. 476)*

§ Ḫadem خدم [*Ar.*]: Kullukçu قوللقجى. *(Müntehab. XVII. 32-2)*

Nesep : soya, kullukçuya قولقجى di: haşem حشم [*Ar.*] *(Cev. Ke. XVII. 102)*

Hem koparıcı: kaami' kullukçu قولقجى dahi: hâdim خادم [*Ar.*] *(Cev. Ke. XVII. 72)*

§ Çâker چاكر [*Fa.*]: Kullukcu قوللقجى, ba'zıları hassa kul dediler. *(Nuh. Tuh. XVII. 66-1)*

§ ...ve kaimmakam olanlar dahi bu kanunları vech-i mezkûr üzre icra ederler, lâkin ol zaman Yeniçeriağası yerine segbanbaşı ve paşanın önünde mumcular yerine kullukcular قوللقجيلر yürür. *(Os. Kanun. XVII. 505)*

2. Bekçi, nöbetçi.

§ Tanrı seni işbu suret ile bana kullukçu قلقجى kılmış idi. *(Enb. XIV. 264)*

Anı kullukçu قوللقجى komuştu ana Hak
Ahmedi Hak nice saklar yahşi bak *(Mevlit XV. 42)*

kullukçu: → **kullukcu.**

kulluk yatı: Hizmet usulü, âdabı.

Bunun gibi vü dahi mevzûnrek
Yemenden sana viribiyem gerek
İğen uzdurur, katı kulluk yatın قلوق يتن
Bilir, doğru dutar işe niyyetin *(Süh. XIV. 145)*

kulmaş: Aldatıcı, hilekâr, sahtekâr, herzegû, kalleş, terbiyesiz.

Erenler yoludur mişe, mişe kolaydır kulmaşa قولمشا
Mişe olan yerde beşe harami çok anteri var
(Yunus XIII-XIV. 324)

Kim ki biri iki görür şaşıdır
Sözünü işitmegil kulmaşdır قولماشدر *(Velet. XVIII-XIX. 86)*

Adın doğru imiş ki Nakkaşsın
Gönülde vü pür fi'l ü kulmaşsın *(Süh. XIV. 168)*

Varıp Nakkaşı anda getirdiler
Kamu yarguya beğler oturdular
Anı gördü Fağfur iğen kakıdı
Dedi ey haramzade kulmaş قلماش gidi *(Süh. XIV. 177)*

Hatayî gözlerinin yoh hatası
Kadi doğru veli işvesi kulmaş قلماش *(Kadı. XIV. 196)*

Gelürek ellerine aldılar taş
Dediler durunuz ey hire kulmaş قلماش *(Hurş. XIV. 73)*

Ki sen kulmaş imişsin قلماشمشسن eyledin rîv
İçine girdi azdırdı seni div *(Işk. XIV. 307-2)*

Varır nâmahreme yoldaş olur ol
Bu yolda müdbir ü kulmaş قلماش olur ol *(Tennuri. XV. 131)*

Yahudi gibisin islâm ile fâş
Be-zâhir âbid ü bâtında kulmaş قلماش *(Ravza. XV. 116)*

Toldu bağrım başlar gözümden akar yaşlar
Aldı ol kulmaşlar قلماشلر komadı bende ihtiyar
(Kesir. XV. 159)

Dedi ana Taâlâllah ki niçün etmedin secde
Dedi ben yiğreğem andan ne söyler dinle ol kulmaş قلماش
(Muham. XV. 57)

Kimi kezzab ü kimi iftiracı
Kimi kulmaş قلماش u kimisi karacı *(G. Ra. XV. 211)*

§ Çünkü padişahın alemi şehre gire, şehirde ne denlü evbaş, kulmaş قلماش varsa... *(İrşad. XV. 197)*

Kim ola saht-dil bir eyle kulmaş قلماش
Ki pây-i dilbere tokundura taş *(Mih. XV. 282)*

§ Dağal دغل [*Fa.*]: Kulmaş قلماش ya'ni kise-bür ve haramzade. *(Ni'meti. XVI. 304)*

§ Dağal دغل [*Fa.*]: Kulmaş قلماش. *(Caf. XVI. 59-1)*

§ Dağal دغل [*Fa.*]: Kulmaş قولماش ve müfsit. *(Şamil. XVI. 434)*

kulmaşlık: Aldatıcılık, hilekârlık, kalleşlik.

Bu senden ne kulmaşlığ idi قلماشلغیدی hele
Yavuz konşuya Tanrı versin belâ *(Süh. XIV. 170)*

§ Değaa دغا [*Fa.*]: Kulmaşlık قلماشلق. *(Caf. XVI. 59-1)*

kulun: Tay.

§ Ebcer (Anter'in atı), şol kulunun yavı kılmış gibi dört ayağın ve başın sala sala geldi. *(Anter. XIV. 11)*

§ ... Bir yıl temam olucak bir kulun قولن dogurdu. *(Anter. XIV. 238)*

§ Gün mağrıptan doğduğundan sonra bir kulun قلن doğursa ol kuluna binmeye. *(Enb. XIV. 100)*

§ ... Ya avratı kız doğursa ya yundu kulunun قولنن bıraksa... *(Leys. Mu. XIV-XV. 35-1)*

§ El müfli المفل [*Ar.*]: ... ve dahi kulunlu قولونلی kısrağa derler. *(Terceman. XV. 100)*

§ Kûrre کره [*Fa.*]: At ve eşekten doğan kulun قولن ve koduk. *(Miftah. XV. 120)*

§ Sizden biriniz köşeğin ya kulunun قولنن besler. *(Enfes. XV. 286)*

§ Dün gece yuntlarından bin erkek kulun قلن doğdu. *(Kab. XV. 228)*

§ ... Ol er gece düşünde gördü kim uçmak içinde bir çemende ol at yürür ve dört kulun قلن ardınca bile yürür.
(Tez. Ba. XV. 49)

§ Yunt karnında kulun قولن götürür bin altun değir, hiç belürtmez. *(Güzide. XV. 127)*

§ Kürre كره [*Fa.*]: Koduk ve kulun قولن. *(Caf. XVI. 140-1)*

§ El-felevv الفلو [*Ar.*]: Yunt kulunu قولونی, mühre mânasınadır. *(Ah. XVI. 775)*

§ ... İşbu siyah, kıç ayaklarının biniden tarafı sekili tay benim mülkümdür, yaylımdan zayi' olmuş idi, benim doru yundumun kulunudur قولنیدر ... *(Sic. A. XVI. 2, 25)*

§ Kürre كره [*Fa.*]: Kulun قولن ve koduk.
(Ni'meti. XVI. 543)

§ Sizin biriniz atının kulununu قلونی beslediği gibi.
(Rahat. XVI. 98)

Gerek her kişi bir kısrağa bine
Koya kuluñların قولکلرن taşra sonuna *(Şeh. Ş. XVI. 873)*

§ Hüdudu inde'l-cîran ma'lum evleri bir katır kulunlu قولنلی ata bey' ettik. *(Sic. K. XVI. 8, 84)*

§ ... Alnı sakar çil kısrak yanında bir alnı sakar, bir yaşar erkek kulunu قولنی ile iştira eyledim. *(Sic. A. XVI. 6, 28)*

§ ... Zikrolunan mevsuf bargir, mezburun kısrakı kulunudur قولنیدر. *(Sic. A. XVI. 1, 349)*

§ ... Zikrolunan toru üç yaşar enenmiş at, merkum Hacı Mehmet'in sarı kısrağının kulunudur قولنیدر.
(Sic. A. XVI. 4, 1044)

§ Nütûc نتوج [*Ar.*]: Kısrak kulunun قولنن doğurmak.
(Bab. XVI. 1, 396)

§ Müzaneb مذانب [*Ar.*]: Fercinden kulunu قولونی taşra çıkmalu olan kısrak. *(Bab. XVI. 2, 108)*

§ Cahş جحش [*Ar.*]: Ehlî, vahşî olan eşek koduğu ve kısrak kulunu قولن. *(Bab. XVI. 2, 163)*

§ Mukrib مقرب [*Ar.*]: Doğurmalu olan deve ve iki yaşına girmelü olan köşek ve kulun قولون. *(Bab. XVI. 1, 111)*

§ El-cahş الجحش [*Ar.*]: Eşek sıpası ve kulun قولون. *(Ah. XVI. 246)*

Yolcu: rehav, esbe اسبه [*Fa*]: kulun قولون, gam: nijend *(Genc. XVII. 65)*

§ El-mühre المهره [*Ar.*]: Dişi tay, kürre gibi ki kulun قولون denir. *(Kdeb. XVIII. 551-1)*

§ El-emhâr الامهار [*Ar.*]: Taylar mânasına, kulun قولون, anasına yunt derler. *(Kdeb. XVIII. 193-1)*

§ El-eflâ' الافلاء [*Ar.*]: Sütten kesilmiş kulunlar قولونلر. *(Kdeb. XVIII. 143-2)*

kuluncak: Küçük tay, yeni doğmuş tay.

§ Hep yuntlarınızı kuluncaklarıyle قلنجقلريله almışlar. *(Anter. XIV. 528)*

§ Ve dahi bu yılda bir katır yüklü oldu andan bir kuluncak قولنجق doğdu. *(Kesir. XV. 166)*

kulunc otu: Havlican.

§ Cüsrev-dâru جسرودارو [*Fa.*]: Husrev-dâru mânasınadır ki havlican dedikleri dârudur, ba'zı diyarda kulunc otu قولنج اوتى ve kestane dahi derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 202)*

kulunlacı: → **kunlacı.**

kulunlamak: Kısrak yavrulamak.

§ Kaçan olardan birisi sıhhat bulup ve yuntları görklü kulunlar kulunlasa قلونلسه. *(Leys. Ar. XV. 56)*

kum: Dalga, fırtına.

§ Bir girdab-ı elîme düştük, gâh muvafık, gâh gayr-i muvafık eyyam ile bir gün bir gece derya-yi bî-aman içre çalkanıp

durduk. Temevvüc-i derya ârâm etmedi. Yedişerleme ta'bir ettikleri kum قوم ise asla aman vermeyordu.
(Ev. XVII. 2, 129)

§ Gemiciler de birer tahta parçası ve sair vasıtalara binerek deryaya döküldüler hakir dahi yedi kadar can refiklarımızla dal kılıç olup sandala atıldık. Üçüncü gün vakt-ı zuhurda bir kum gelip sandalı devirdi. Hakir de baş aşağı deryaya düştüm. *(Ev. XVII)*

§ Mevc موج [*Ar.*], aheng-i derya آهنك دريا [*Fa.*]: Derya çağıltısı ki Türkide kum قوم derler. *(Aks. XVII-XVIII. 144)*

kuma: Bir erkeğin, nikahlısı bulunan kadınlardan her birinin ötekine göre adı, ortak, nöker.

§ Bir kişinin ki katında bir yüzü nurluca avrat ola, er anı sever ola, üzerinde birkaç kuması قسی da ola...
(Leys. Mu. XIV-XV. 57-2)

§ Ed-darretü الضرة [*Ar.*]: Ve dahi darre kumaya قومیه derler.
(Terceman. XV. 24)

§ Kendi kızını kumalığa قومالغه padişah-ı islâm hizmetine göndere. *(Ta. Sel. XV. 871)*

§ Benânec بنانج [*Fa.*]: Kuma قومه ya'ni iki avrat ki bir erin ola, ana benânec derler. *(Ni'meti. XVI. 174)*

Ümid ile eğerçi gözetir yol
Kumalıktan da mı قومالقدندی kalakala ol *(Güvahi. XVI. 93)*

§ Vesni وسنی [*Fa.*]: Kuma قومه ve altcı. *(Şamil. XVI. 258)*

§ Vesni وسنی [*Fa.*]: Kuma قه ve altçı. *(Caf. XVI. 173-2)*

§ Vesni وسنی [*Fa.*]: İki avrat ki bir kimesne nikâhı altında ola, Türkide evvelkisine altçı derler, sonuncuya kuma قا derler... *(Deş. XVI. 383-2)*

§ Zen-i şûy زنشوی [*Fa.*]: Kuma قومه. *(Nuh. Tuh. XVII. 209-1)*

§ Darre ضره [*Ar.*], benânec بنانج [*Fa.*]: Bir zevcin taht-ı nikâhında olan iki hatun ki kuma قومه ta'bir olunur.
(Aks. XVII-XVIII. 136)

§ Adarretü'l-mer'etü اضرة المرءة [*Ar.*] derler hatunun zevci bir hatun dahi tezevvüç etse... Ve Türkide evvelki hatuna altçı ve sonraki hatuna kuma قومه ta'bir olunur.
(Aks. XVII-XVIII. 380)

§ Enbâğ انباغ [*Fa.*]: Bir zevc taht-ı nikâhında olan ezvac-i müteaddidenin her birine diğerine nisbetle enbâğ denir, Arabide darre ve Türkide ortak ve kuma قومه dahi derler.
(Bürh. XVIII-XIX. 77)

kumsu: Tezvirci, ara bozan.

§ Mi'nec معنج [*Ar.*]: Mesâlihe karışan er ve aykırı sokulan kumsu قومصى recül. *(Bab. XVI. 1, 395)*

kumsulanmak: Yaltaklanmak, tezellül etmek.

§ ... Zira heman ki bir kimesne çok çok yaltaklandı ve kumsulandı قومسولندى andan hazer edüp korkmak gerektir.
(Hamza. XIV-XV. 6, 44)

§ El-melaku الملق [*Ar.*]: Bir kimse bir kimseye yalınmak ve pisilik etmek ve kumsulanmak قومسولمق. *(Terceman. XV. 142)*

kumsuluk etmek: Tezvirde bulunmak, ara bozmak.

Yâr eşiğinde ululanup etme kumsuluk ايتمه قومصلق
Ey engel imdi var başına kethudalığ et *(D.B. XVI. 60)*

kumus: Yoksul, fakir, müflis.

§ Avârız yazdırmak ıktidarımız yoktur, bize kumus قس derler, yazdırtmayız. *(Sic. K. XVI. 7, 129)*

kundağa konmak: Kundağa sarılmak.

Kişi kundağa kondukta قوندقده قونداغه giren hu
Salacada çıkar meşhurdur bu *(Ârifîn. XVI. 374)*

kunlacı, (kunnacı, kulunlacı): Gebe.

§ ... Kunlacı قونلجى eylemiş tâ ki dölün alıp öğrete.
(Anter. XIV. 611)

§ Kısır yunt talep etti ki kunlacı قونلجی ola. *(Hay. XV. 15)*

§ El-hublâ الحبلی [*Ar.*]: Yüklü avrat ve kunnacı قونجی davar. *(Terceman. XV. 257)*

§ İki re's kulunlacı قولنلاجی kısrak ve bir re's iki yaşar kısrağım... *(Sic. A. XVI. 4, 1139)*

§ Mezbur Himmet'ten bin akçaya bir kulunlacı قولنلاجی kısrak satın aldığım zamanda inşaallah benim kısrağım kulunlacıdır deyü mezbur Himmet Fakih bana beyʿ eylemiş idi, halen kulunlacı değil imiş. *(Sic. A. XVI. 5, 95)*

§ Yalısı ve kuyruğu siyah, kunnacı قوننه‌جی doru kısrağımı işbu Davut bin Ahmed'e... *(Sic. K. XVI. 8, 300)*

kunlamak: Doğurmak.

§ Malın hayırlısı kunlar قونلر yunttur. *(Hay. XV. 189)*

kunnacı: → **kunlacı.**

kunt: Sağlam, kuvvetli, sert, katı.

Denizden çıkıp geldi bir bahrî yunt
Yalı yumşacuğ idi tuynağı kunt قونت *(Süh. XIV. 246)*

Kemişti anın ol darbına Sırhan
İki eliyle bir kunt Çinî kalkan *(Hurş. XIV)*

§ Başımda kunt قونت ışıklar saklar idim senincün. *(Dede. XIV. 66)*

§ El-ecdel الاجدل [*Ar.*]: Kurumu kunt قوند ve hoş olan uzva vasfolur. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 160)*

§ Et-tadbir التضبیر [*Ar.*]: Vücudun kemikleri pek dernekli ve eti kunt قوند ve sımsıkı ve kurumu kavi olmak mânasına. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 2)*

§ Çegâl چکال [*Fa.*]: Ağır ve sengîn ve kunt قوند nesneye denir. *(Bürh. XVIII-XIX. 222)*

§ Süft سفت [*Fa.*]: Dört mânası vardır. 3, pek ve muhkem ve mazbut mânasınadır, bu peklik Türkide kunt قوند ile ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 356)*

kupuz: → **kopuz.**

kur: **1.** Mevki, derece, had, mertebe, pâye.

§ Hüner ve ma'rifet ehli katında kendi kurunu قرن ve beraberini gözetmek mu'teberdir. *(Kel. XIV. 32)*

§ ... Komaya kim her birine nâ-ehl ve yavuz güherli, asîl kişilerin ve hüner islerinin kuruna قرنا gele. Zira eğer korlar ise kim şol aşağa mertebeli kişiler orta mertebeliye beraber gele... *(Kel. XIV. 173)*

2. Akran, emsâl.

Tavar kim baha saymadın, ayruğun
Olur, nice ola senin buyruğun
Anı isteme kim değil sana kur قور
Ger ister olursan Çalap nite kor *(Süh. XIV. 267)*

Kişi kim gözlemeye kendüye kur قور
Hakikat başına bilin ki kor kor *(Işk. XIV. 290-1)*

§ Ya dakı kendi kurları ile padişaha kulluk eylemiş ola ve kurları قرلرى padişahtan timar bulmuş olalar, ol bulmamış ola. *(Kel. XIV. 31)*

§ Hünerli ve mürüvvetli kişi niceme kim alçaklık ve bilmezlik menzilinde ola ve düşmanı çok ola, kendi akıl ve hüneri birle kendözün belirtir ve kendi kuru قور arasında meşhur olur. *(Kel. XIV. 29)*

§ Zağ anın tapusunda temam hürmet ile dirilirdi, kulluk resimlerinden ve tâat edeplerinden hiç eksik komaz idi, yâranları ve kendi kurları قرلرى birle uzluk ve lûtuf birle dirilirdi. *(Kel. XIV. 115)*

§ Kurlu kuriyle قورلو قوريله kupuz kılıyle. *(Ata. XV. 31)*

kurbağı: Kurbağa.

§ Beni kurbağı قورباغی kadar bile kaçırmayıp tuttu. *(Hamza. XIV - XV.19, 34)*

kurban: → **kırban.**

kurbet: Yurt tutmayan, gezici çingene.

Karacıdır kimisi kimi kurbet قربت
Hele yok başlarında hiç devlet *(Şeh. Ş. XVI. 948)*

Veli surette gey çirkin er idi
Kara kurbet قربت erine benzer idi *(Güvahi. XVI. 24)*

kurca: Domuz kılı.

§ Kâsmuy کاسموی [*Fa.*]: Donuz kılı ki Türkçe kurca قرجه derler. *(Deş. XVI)*

kurcamak: Karıştırmak.

§ Iklâ' اقلاء [*Ar.*]: Kimseye buğzetmek ve taâmı tağanda kurcamak قورجمق. *(Bab. XVI. 1, 15)*

kurdamak: Kurcalamak, karıştırmak.

§ Ve dişi katı kurdamaktan قوردمقدن sahınmak gerek. *(Mü. Şi. XIV-XV. 90)*

§ Ben hammaldım, bir kişinin oduncuğun götürüverdim, andan bir kıymucak kopardım destursuz dişim kurdadım قرددم geri bıraktım. *(Müneb. XIV-XV. 129-1)*

§ Dişle katı nesneler sıkmaktan ve dişi katı kurdamaktan قردمقدن ihtiraz eylemek gerek. *(Teshil. XIV-XV. 94)*

§ El-miscere المسجره [*Ar.*]: Od ölçerecek ve tennur kurdayacak ve ocak kurdayacak köseği. *(Terceman. XV. 355)*

§ El-ḫilâl الخلال [*Ar.*]: Dişi kurdayacak قوردیجق nesne. *(Terceman. XV. 307)*

Budur ol, bunun ile kurdanur قوردنور diş
Bunu getürdü şaha işbu derviş *(Salâtin. XV. 197)*

Bize lâyık görüp getürdü derviş
Bununla biz dahi kurdalaruz قوردلرز diş *(Salâtin. XV. 198)*

§ Bu bap, diş kurdamaktan قردمقدن nehyolan ağaçları bildirir. *(Zad. XVI. 45)*

kurdaş: Akran, emsal.

§ Ve dahi eğer bir kurdaşına قورداشنه mansıp verseler, yahut ulular ve ekâbirler içinde muhterem ve muazzez olsa, hasetinden şol hale gelir kim... *(Müneb. XIV-XV. 14-1)*

kurdeşeni: Kurdeşen.

§ Kurdeşeni قورداشنی ve ḫasba ve demreği ve çiçek ve kızamuk... *(Mü. Şi. XIV-XV. 60)*

§ Şerâ ki kurdeşeni قردشنی derler, yassı yassı kızıllığa mail kabarcıklardır... *(Teshil. XIV-XV. 39)*

§ Demîdeği دمیده‌کی [*Fa.*]: Kurdeşeni قورداشنی bigi ki gövdede kabar kabar olur. *(Miftah. XV. 84)*

Daima dilkilenip yâre uyuzlanma rakib
Çıkarır kurdeşeni قورداشنی her ki basarsa izimiz *(Revani. XVI. 64)*

§ Âyir آیر [*Fa.*]: Kurdeşeni قوردآشنی. *(Caf. XVI. 10-2)*

§ Püştürm پشترم [*Fa.*]: Kurdeşeni قورداشنی dedikleri illet, şerâ mânasına. *(Deş. XVI. 228-2)*

§ Bercûşidegî برجوشیدکی [*Fa.*]: Kurdeşeni قورداشنی dedikleri illet. *(Ni'meti. XVI. 134)*

§ Es-sera السری [*Ar.*]: Ve kurdeşeni قورداشنی çıkmak. *(Ah. XVI. 499)*

§ Şerâ شرا [*Ar.*]: Kurdeşeni قورداشنی derler kabar kabar olur bir marazdır. *(Bab. XVI. 2, 36)*

§ Âyire آیره [*Fa.*]: Kurdeşeni قورداشنی. *(Şamil. XVI. 382)*

§ Şerâ شری [*Ar.*]: Kurdeşeni قوردشنی olmak ki bir meşhur kırmızı kırmızı bedende zuhur eder pul gibi kabarcıklardır. *(Aks. XVII-XVIII. 315)*

§ Şerâ شری [*Ar.*] ḫârîş-i heft-endam خارش هفت اندام [*Fa.*]: Yedi uzuvda ya'ni cemi-i azaya düşen gicişme ki kurdeşeni قورداشنی ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 181)*

§ İr ایر [*Fa.*] Kurdeşeni قورداشنی ta'bir olunan giciktir, bedende kızıl kızıl gicişerek zuhur eder. *(Bürh. XVIII-XIX. 88)*

§ Büşter بشتر [*Fa.*]: Kurdeşeni قورداشنی ta'bir olunan giciğe derler. Arabide şerâ denir. *(Bürh. XVIII-XIX. 120)*

kur eyer: Süslü, özenle yapılmış eyer.

Eyü at, kur kılıç ü kur eyerler قور ایرلر
Şah önünde getirirler sayarlar *(Hurş. XIV. 61)*

Key atlar kur eyerler قور ایرلر kamu tâzi
Dakılmış kodusu vü tablbazı *(Hurş. XIV. 74)*

§ Üzerindeki altununu ve cevherini ve kur eyer قور ایر ve uyan birle atını aldı. *(Kesir. XV. 383)*

kur kemer: Süslü, özenle yapılmış kemer.

Her biri bir peri-sıfat dilber
Altun üsküflü kur kemerli قورکرلی kamer
(Yuz. Hamdi. XV. 82-2)

kur kılıç, (kurlu kılıç): Süslü, özenle yapılmış kılıç.

Eyü at kur kılıç قور قلج ü kur eyerler
Şah önünde getirirler sayarlar *(Hurş. XIV. 61)*

§ İskender Şahın on yedi hazine-i sultanîsin açtılar mal ü genç ve kumaşları, ve kurlu kılıçları قرلو قلچلری, müzerkeş, murassa' kiş ve kurbanları cümle divan içine getirdiler. *(İs. H. XIV-XV. 692)*

§ Bir kur kılıç قور قلج, bir kara kılıç: *1000*, bir hançer, iki mızrak... *(Sic. K. XV. 2, 231)*

§ ...ve bir zencir ve altı bin akça kıymetlü iki kur kılıç قور قلج alup kabul ve kabz idüp... *(Sic. A. XVI. 3, 7)*

kur kurma kuşak: → **kur kuşak.**

kur kuşak, (kur kurma kuşak): Süslü, özenle yapılmış kuşak.

§ Kur kurma kuşaklı قور قورمه قوشقلی kulağı altın küpeli. *(Dede XIV. 32)*

§ Altunlu kur kuşak قور قوشق kuşanıp kendi gibi bir Âdem oğlanına kulluk etmekten... *(Güls. XV. 22)*

§ Halife enva'-ı hil'atler ve kur kuşaklar قور قوشقلر ve iki alem ki biri altundan ve biri gümüştendi... *(Kesir. XV. 274)*

§ İp kuşaklunun sulhün kur kuşaku قورقوشقلو bozamaz. *(Ata. XV. 28)*

§ Kemer-i zerrin کمرزرین [*Fa.*]: Kur kuşak قور قوشق. *(Sıh. Ac. XV. 58)*

§ Veşah وشح [*Ar.*]: Kur kuşak قور قوشق kuşanmak. *(Bab. XVI. 1, 427)*

§ Ridâ' رداء [*Ar.*]: Kişilik kaftanı ve üst kaftanı kılıç ve yay ve cehl ve burç ve kur kuşak قور قوشق. *(Bab. XVI. 1, 32)*

§ Mıntaka منطقه [*Ar.*]: Kur kuşak قور قشاق. *(Müntehab. XVII. 97-1)*

kurla: Kere, kat, defa, derece.

Anın içün bir kişinin mansıbı
Ola yetmiş kurla قرله bu dünya gibi *(Ga. XIV. 277)*

kurlağan, (kurluğan, kurluğaz, kurlağun, kulgan): Etyaran, dolama.

§ Dâḫis داخس [*Ar.*]: Dırnak dibinde olan şişe derler kim Türkice kurluğan قورلوغن derler. *(Yadigâr. XIV. 119-1)*

§ Eğer kulak kirin irinsiz kurluğana قورلوغنه ursalar faide ede. *(M. Bay. XIV. 165)*

Ya uyuz ola ya kurluğan قورلوغان anın
Ya kabarcık ola ya çıban anın
(Melhame. XIV-XV. 165-2)

§ Ed-dabbü الضب [*Ar.*]: Ve dahi dabab deve tırnağında kabarcık ve kurluğan قورلغان çıkmak. *(Terceman. XV. 21)*

§ Peryun پریون [*Fa.*]: Demreği ve kurlağan قورلغن renci. *(Caf. XVI. 19-2)*

§ Derd-i nâḫun درد ناخن [*Fa.*]: Kurlağan قورلغن dedikleri zahmet ki barmak uçlarında olur. *(Caf. XVI. 57-1)*

§ Derd-i nâḫun درد ناخن [*Fa.*]: Kurlağan قورلغن zahmeti ki dırnakta olur. *(Ni'meti. XVI. 297)*

§ Ed-dâḫis الداخس [*Ar.*]: Bir nesnedir ki tırnak kurbinde olur, inde'l-avam kurlağun قورلاغون ve yahut dolama derler. *(Ah. XVI. 379)*

§ Peryun پریون [*Fa.*]:... ve kurlağan قورلغان illeti ki dırnaklarda zâhir olur ki dırnağı düşürür, vecaı gayette şedit olur. *(Deş. XVI. 247-1)*

§ Beryut پریوت [*Fa.*]: Kurlağan قورلغان illeti ki dırnakta zâhir olur ve gâh olur ki dırnağı düşürür. Arap devhase der... *(Deş. XVI. 36-2)*

§ Dâḫış داخش [*Fa.*]: Kurlağan قورلغان illeti ki parmaklar ucunda zâhir olur... *(Deş. XVI. 166-2)*

§ Dâhis داحس [*Ar.*], derd-i nâhun درد ناخن [*Fa.*]: Tırnak marazı ki kurlağaz قورلاغاز ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 181)*

§ Dâhis داحس [*Ar.*]: Bir yara yahut bir sivilce ismidir ki tırnakla etin beyninde hâdis olup gâhice ol sebeble tırnak yerinden kopup ayrılır, kurlağan قورلغان ve et yaran dedikleridir. Bunun hafif nev'ine dana burnu ve dolama ta'bir ederler. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 236)*

§ Nâḫun-pâl ناخن پال [*Fa.*]: Kırmızıya mâil bir veremdir, insanın tırnağında zuhur eder, Arabide dâhis ve Türkide bir nev'ine tolama ve bir nev'ine et yaran ve kolgan قولغان derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 238)*

§ Ḫivider خویدر [*Fa.*]: Kurlağan قورلغان illetidir ki dana burnu dahi derler, parmağın ucunda ve tırnak etrafında çıkar. Gâh olur tırnak dibinden düşer. Arabide dâhis denir. *(Bürh. XVIII-XIX. 256)*

kurlağun: → **kurlağan.**

kurlu: Kurulu, kurulmuş, tertip ve tanzim edilmiş.

Boyu servi kim bütmüş ola bir ay
Hem iki kaşı müşkten kurlu قورلو yay *(Süh. XIV. 198)*

Budakları bir kaçı sayvan bigi
Dahi bir kaçı âli iyvan bigi
Yayılmış idi vü önünde pınar
Dibinde anın kurlu قورلو bir taht var *(Süh. XIV. 221)*

kurluğan: → **kurlağan.**

kurluğaz: → **kurlağan.**

kurlu kılıç: → **kur kılıç.**

kurmak: 1. Tertip etmek, hazırlamak.

§ Duhter buyurdu köşkü düzdüler, bezmi anda kurdular قوردیلر. *(Ferec. XV. 457)*

2. Tasavvur etmek, tasarlamak.

Nat'-ı emelde kurduğum قوردیغم çıkmadı sandığım gibi
Raht ü bisatım ol şehe gitti fedaya neyleyim
(Ş. Galip. XVIII. 214)

kurnazlanmak: Kendini kurnaz göstermek.

Yutabilir misin sen bu lokmayı
Öğretirler sana ders okutmayı
İncecik eğirip sık dokutmayı
Gider kahvelerde kurnazlanırsın *(Saz. Dertli. XIX. 679)*

kursağı dar: Tahammülü kıt, çabuk kızan.

§ ... Ve bî-havsala بی حوصله [*Fa.*] : Türkide kursağı dar قورساغی طار ibaretiyle ta'bir olunur. Meselâ az şarap ile ziyade mest olan ve az bahane ile gazaba gelen kimeseneye bî-havsala derler. *(Aks. XVII-XVIII. 1-97)*

kursak: 1. Mide.

İlle göyner kursağında قرسغنده yoğ olur
Anın içün gelmez elinden kalur *(Ga. XIV. 230)*

§ Eğer hatun kişi kursağına قرصغنه yaku ede hayzını yürüde. *(Yadigâr. XIV. 28-1)*

§ Müşriklerin dahi necatından helâki yakınrektir cehennemin ka'rına düşmek ile yahut tamu yılanlarının kursağına قرصغنه düşmek ile. *(Leys. Mu. XIV-XV. 38-1)*

§ Er etmeği er kursağında قورصاغنده kalmaz. *(Ata. XV. 24)*

§ Hak Taâlâ ni'metini birkaç kişinin kursağına قرصغنه lâyık gördü. *(Kab. XV. 128)*

§ Mü'minlere nasip olacak daneleri vardı kâfirlerin kursağına قورصاغنه düşürdü. *(Bektaş. XV. 206)*

§ Ol lokmayı, kim fil içün düzdünüz, karınca kursağına قرسغنه nice sığa? *(Tez. Ün. XV. 17-2)*

Ey mübâhî sana sinmez bu kelâm
Kursağıñda قرصغكده hazm olmaz bu taam
(Vahdet. XV. 141-2)

Bu haberden sonra didi ey hakim
Kursağımda قرصغمده on direm dürr-i yetim
(İbrahim. XV. 70-2)

Erin er kursağında قورساغنده lokması hiç
Dahi kalmış değil er ü eğer geç *(Güvahi. XVI. 27)*

§ Çînedân چينه دان [*Fa.*]: Kursak قورسق. *(Şamil. XVI. 419)*

§ ... Ya kursağımı قرسغمى zakkum için mi yarattın? *(Ta. Şahi. XVI. 17-2)*

§ Küjâr كژار [*Fa.*]: Kursak قورصق, havsala mânasına ve havsala-i murg. *(Caf. XVI. 140-2)*

§ Havsala حوصله [*Ar.*]: Kursak قورسق. *(Ni'meti. XVI. 252)*

§ Ma'de معده [*Ar.*]: Kursak قورصاق, havsala mânasına. *(Deş. XVI. 353-1)*

Batn بطن [*Ar.*]: kursak قورسق, karn: otuz yıl, yoldaşa dirler: karîn
(Cev. Ke. XVII. 102)

§ Mi'de معده [*Ar.*], Caygâh-ı taam جایکاه طعام [*Fa.*]: İnsanda taam duracak mevzi' kursak قورساق ta'bir olunur.
(Aks. XVII-XVIII. 161)

2. İdrâk, zekâ.

§ Hem korkarın ki ehl-i zâhir olanlar kursağına قورصغنه bu ehl-i hâl olanlar sözü sinmeye. *(Leys. Ar. XV. 23)*

İnsanın kötüsü iylikten bilmez
Kursaksıza öğüt versen de almaz
İnsan çiğ süt emmiş itimat olmaz
Kapında hizmetkâr kulundan sakın *(Kara. XVII)*

3. Göğüs.

§ Evda' اودع [*Ar.*]: Kursağında قورصغنده ak yünü olan göğercin. *(Bab. XVI. 2, 238)*

kurşak: Kuşak.

Kurşaklu قورشاقلو hizmet eyler tapuda
(Yuz. Da. XIV. 56)

kurşum: Kurşun.

§ Meğer kurşum قورشوم, atımın boynuna isabet edince.
(Ev. XVII. 7, 92)

§ Gazze Paşası Ömer Paşayı Vakid nâm bir Şeyhü'l-Arab cenkte kurşum قورشوم ile şehit edip... *(Ev. XVII. 194)*

§ .....Küffara, Allah Allah deyip der-ceng-i evvel sataşıp bir yaylım kurşum anlar bizlere ve cümle bizler de anlara girişip... *(Ev. XVII)*

kurtaltmak: Kurtarmak, taarruzdan uzak bulundurmak.

§ Bir kimse hakkında söz söylerseniz hak üzre söylen, kizb etmen. Eğer ol söyledüğünüz kimsenin size karâbeti dahi var, anı kurtaldalum قورتلدلوم. *(Leys. Ar. XV. 100)*

kurt lingi: Belli belirsiz zıplayarak koşma, tırıs yürüyüş.

§ Gürk-dev گرك دو [*Fa.*]: Kurt lingi قوردلنگی ta'bir olunan bir nevi yürüyüştür, Arabide hervele denir.
(Bürh. XVIII-XIX. 523)

kuru, (kuru yer): Kara, toprak, yer.

Eğer sen gidip ben kalırsam bayık
Ölürem nite kim kuruda قروده balık *(Süh. XVI. 36)*

Bulardan kaçarlardı oldukça ceng
Kruda قروده peleng ü denizde neheng *(Süh. XIV. 278)*

Bana şimdi çih kuru قورو vü çih deniz
Hiç aldırmazam, korkubenin, beniz *(Süh. XIV. 248)*

Ya'ni berr ü bahr deyip söylediğim
Kuru yer قوروير ile denizdir dediğim *(Ga. XIV. 86)*

§ Araplar ana gûlü'l-berr derlerdi ya'ni kuru yerüñ قرو يروك ılbızı demek olur. *(Anter. XIV. 657)*

§ Pes Tanrı Taâlâ denizden, kurudan قرداً, dağdan, yazıdan canavarlar ana veribidi. *(Enb. XIV. 84)*

§ Her kim diler ise kim kuruda قرده gemi süre ve deniz yüzünde at seğirte... *(Kel. XIV. 80)*

§ ... Göz pınarından Ceyhun ırmağın akıttı, şol kuruya قرويا düşmüş balık gibi talbırdı ve kendözüne eydürdü kim...
(Kel. XIV. 178)

Vardı şarda işlerin gördü gerü
Geçti çok yaşı vu geçti çok kuru قرو *(Man. Tayr. XIV. 92)*

Kerem komuş senin zatında Hâlık
Dirilür kuruda قورودا lutf ile balık *(Işk. XIV. 233-2)*

§ Nice kişi kim saçı karcaşmış, yüz göz toza bulaşmış kuruda قورو ده denizde gezer. *(Müneb. XIV-XV. 118-1)*

§ Çin diyarın görmeğe gayet hevesim oldu amma kurudan mı gitmek âsandır yoksa denizden mi dedi. *(İs. H. XIV-XV)*

§ Ayağını ol kaynar suya kodu, kuruda قرده yürür gibi yürüdü geçti . *(Ferec. XV. 98)*

Kuruda قرده hasıl ettinse define
Sal imden gerü bu bahre sefine *(G. Ra. XV. 124)*

§ Kuruda قوروده eğer mal gitse baş kurtulmağa imkân olur ki mal bulunur, can bulunmaz, veli denizde olmaz.
(Kab. XV. 314)

§ Kim ki kuruda قروده yahut deryada sefer eyleye.
(Ac. A. XV. 70)

İrdi limona girür cümle gemi
Tuttu gülbangi buların âlemi
Kurudan قوردن Paşa çün alay bağladı
Anda kâfirler yüreğin dağladı *(Enveri. XV. 48)*

§ Bu dünya bin yıllık yoldur, altı yüz yıllığı denizdir, dört yüz yıllığı kurudur قرودر. *(Cennet. XV. 110)*

§ Hak Taâlâ deniz ortasında bir kaya yaratmış idi, ini uzunu otuz arşın. Ol denizin her tarafından kuruya قوریه dört bin ferseng yol idi. *(Cennet. XV. 104)*

§ Denizde ve kuruda قروده kuşlardan ve deprenip yer yüzünde yürüyen... *(Enfes. XV. 11)*

§ Ol belâlardan ve hatalardan ki kuruda قروده ve denizde vardır. *(Enfes. XV. 34)*

§ Ve bilürsün ki kurudadır قروده‌در ve denizdedür.
(Cev. Es. XV. 191)

Hızr ile İlyas istînas olur
Hızr suda kurıda قروده İlyas olur *(Muham. XV. 93)*

§ ... Dahi Yemen ehlinden bir tâife dâim denizden ve kurudan قوروده Mekke'ye ṭaam taşıdılar. *(Leys. Ar. XV. 515)*

Merdüm-i çeşmim görüp hâk-i rehin oldu ferah
Kavm-i keşti şad olur nâgâh görünse kuru قرو
(Sarıca. XV. 33)

Kuruda kırlağuç gibi uçucu
Suda turna gibi deniz geçici *(Yuz. Hamdi. XV. 82-1)*

§ Bilmiş ol ki gemi kuru yerde قرو یرده yörümez.
(Cinan. XV. 56)

§ Bir kimesne kuru yerde قورى يردە gazâ eylese...
(Cev. Ah. XV-XVI. 359)

§ Denizden, kurudan قورودن kuşattılar, kurudan قورودن bir nice yerden mancılıklar kurdular. *(Âş. XVI. 66)*

§ Su çekilince oğlan kuruda قورودە kaldı, tahta su ile denize gitti. *(Câm. Na. XVI. 68)*

Kuruda قوريدە karlağuç gibi uçucu
Turna gibi suda deniz geçici *(Ârifîn. XVI. 165)*

§ Sakankur سقنقور [*Fa.*]: Kum balığı... timsah doğurucak kuruda قوردە kalsa sakankur olur. *(Caf. XVI. 81-1)*

§ Fâtih Sultan Mehmet Han keştileri kuruya قورى يە sürdü, Galata'nın üstünden derya kenarına indirdi.
(Nigâ. Ter. XVII. 64-2)

§ Küffar, Turgut sihir bilür, kuru yerde قورى يردە gemiler yürütür deyü mebhut oldular. *(Tuh. Ki. XVII. 61)*

§ Tuna üzerinden gemiler ile ve kurudan قورودن asker-i zafer-rehber ile feth ü teshirine sa'y-i belığ... *(Solak. XVII. 272-2)*

Pes Abdülmü'min'i Seyyit Halife eyledi ol dem
Alıp mal-i ganimetler gemiye girdi hep yâran
Kuruya قرويە çıktı çün Seyyit heman bir na'ra haykırdı
İşitüp Seyyid'in ünün mişeden çıktı ol aslan
(Battal. XVIII. 102)

2. Boş, faydasız, abes, bihude, nafile, değersiz.

Ne sormak gerek halim andan gerü
Ki cansız kalan gövde kalır kuru قرو *(Süh. XIV. 116)*

§ Her kim bir yakutu bile götüre hiç ağır yüklü olmaz ve cümle garazı ol bir yakut ile hasıl olur ve her kim kaç kuru taş kiseye koyup götürse zahmet ve renç görür. *(Kel. XIV.)*

Delim yıllar gerek kim şol kuru قرو taş
Akik ola Yemenden götüre baş *(Kel. XIV. 67)*

§ Çün ol kassam-ı hak böyle taksim kıldı her kişiye nasibi temam bu beşten ana irişti, öte dahi artuk gözetmek kuru قرو tama'dır. *(Leys. Ar. XV. 5)*

Gâh hikmette dirilür üstâd
Bilmez andan illâ ol bir kuru قورو ad *(Tazarru. XV. 152)*

Seni kuruttu kuru قورى güft ü gûyün
Nedendir âleme çıkmadı bûyun *(Ruşeni. XV. 199)*

Geçmez dişi münkirin bu işe
Nişe kuru قورى yeredir nizaı *(Ruşeni. XV. 233)*

Seni şişirdi halkın kuru قورى düşü
İnanma kim yalan söyler öğüşü *(Ruşeni. XV. 71)*

Assı ne çün Basra olmuştur harap
Geçti düğün neye gerek kuru قورو kap *(Enveri. XV. 60)*

Sepet su içre görünür dolu âb
Veli götrülse yine bir kuru قرو kap *(Mih. XV. 137)*

Gitmedi hattınla zülfün fikri başımdan meğer
Ben kara yazıluya olmuş kuru قورو sevda nasip
(Mesihi. XV. 39)

Kuru قورى sözü kor İbrahim can gözü ile sır gören
Hal idigör disarını şi'ri idinmegil şiar *(İbrahim. XV. 117-2)*

§ Mal ki anın âhirete faidesi olmaya kuru قرو vebâl olur. *(Maârif. XV. 213)*

Hemişe yeltenüp olmaz havaya
Kuru قورو efsane ile cûş kılma *(Letaif. XVI. 75)*

Gayret-i akrana düşme eyleme dünyaya meyl
Hasıl olmaz nesne dünyadan kuru قورى sevdayı ko
(Ruhi. XVI. 64)

§ Dünyanın kuru قورى kalayını ve fâni yaldızını ya'ni sonu fena kuru قورى şöhretini terk etsin. *(Nasayih. XVII. 196)*

3. Boş, eli boş, mahrum.

Dedi nite kaçtınız ü noldu
Kuru قرو geldiniz hot yemiş boldu
Birisi dedi hâce nolur yemiş
Bize uğramıştır bir ayrıksı iş *(Süh. XIV. 192)*

Malini terket yüzün döndürmegil
Geleni hoş tut kuru قرو göndürmegil *(Ga. XIV. 323)*

§ Nite revâ göre... kul kendi hâcetin anın hazretine arzeyleye, anı kereminden kuru mu قروم göndere. *(İhlâs. XIV. 106)*

Sana lâyık işim yok dirliğimde
Elim kuru قورو giderem pirliğimde *(Anasır. XV. 404)*

§ Amma öksüzü kahreyleme ve amma dilenciyi kuru قرو gönderme. *(Cev. Es. XV. 343)*

§ Sordular kim tahıl bulmadın mı kuru قرو geldin. *(Güzide. XV. 76)*

Ne çare çok sınanmıştır bu merrat
Ki tutulmaz kuru قور torba ile at *(Güvahi. XVI. 11)*

4. Yalnız, sade.

§ Heman kuru قورى başıyle kaçtılar. *(Hamza. XIV-XV. 13, 130)*

§ Beli, peşimanlık kuru قرو zebandan gerekmez. *(Tazarru. XV. 85)*

§ Tevhid, kuru قرو lâfz ile söylemek değildir. *(Tazarru. XV. 117)*

kuruca umu, (kuru umu): Boş ümit.

§ Sen anları kuru umu قرو اومو ile kendine uydur. *(Enfes. XV. 167)*

§ Temenna تمنا [*Ar.*]: Kuruca umu قوريجه اومو. *(Bab. XVI. 1, 23)*

kurudan: Patlıcana benzer bir ot.

§ El-mağd المغد [*Ar.*]: Kurudan قورودان dedikleri ot ki badıcana müşabihtir. *(Ah. XVI. 1009)*

§ Şabizek شابيزك [*Fa.*]: Kurudan قرودان dedikleri ot ki etıbba katında lüffah demekle meşhurdur. *(Deş. XVI. 201-1)*

§ Yebruc يبروج [*Fa.*]: Kurudan قردان otu dedikleri. *(Deş. XVI. 58-2)*

§ Şabizek شابيزك [*Fa.*]: Kurudan قرودان ve hacılar otu. *(Ni'meti. XVI. 417)*

§ Şabizek شابيزك [*Fa.*]: Kurudan قوردن, ya'ni hacılar otu. *(Caf. XVI. 91-1)*

§ El-lüffah اللفاح [*Ar.*]: Hoş kokulu bir ottur ve etıbba katında ma'ruf kurudan قوردن didikleri ot. *(Ah. XVI. 905)*

kuru hastalık: Verem.

§ El-bihr البحر [*Ar.*]: Sell marazına uğramış kimseye bihr denir maraz-ı mezbur halk içinde verem ve kuru hastalık قورى خسته‌لك dedikleri illettir. *(Kam. XVIII-XIX. 1, 757)*

kurulmak: Hazırlanmak.

Gül yüzün açtı bülbüle kuşlara düştü gulgule
Bülbüle geldi kulkule bezm kuruldu قرالد şahvâr
(İbrahim. XV. 116-2)

Kurulduğunda قرولدوغنده söz topuna meydan
Sana sunuldu bu meydanda çevgân *(Yuz. Şems. XVI. 49)*

kurultay: Büyük toplantı.

§ Kılitanus'un beyleri oturdular, kurultay قرلتاى kurdular. *(Fütuh. XIV. 2)*

§ ... Kurultay قرلتاى kuralım, meşverete oturalım. *(Fütuh. XIV. 7)*

§ İyaz bin Ganem ulu kurultay قرلتاى kurdu. *(Fütuh. XIV. 573)*

§ Beyler ve ulular ve kethudalar kurultay قورلتای ve dernek edüp danıştılar. *(Ta. Sel. XV. 37)*

§ Kurultay: قورولتای Gayette azîm ulu cem'iyete derler. Çağatay lûgatidir, meşhurdur. *(Deş. XVI. 379-2)*

§ Gavga غوغا [*Fa.*]: Cığıltı ve ses ve şamata ve arbede ve karkaşa mânasınadır ve encümen ve meclis ve cemaat mânasınadır, Çağatayca kurultay قرلتای derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 432)*

kurum: Kuruluş, yapılış, şekil, biçim.

§ El-irmac الإرماج [*Ar.*]: Kurumunu قورمنی kavi ve yapusunu metin, hilkatini muhkem eylemek. *(Kdeb. XVIII. 306-1)*

v El-huz'ûb الخزعوب [*Ar.*]: Kurumu قوروی güzel cemilü'l-hilka erkek deve. *(Kdeb. XVIII. 234-2)*

§ Et-tadbir التضبیر [*Ar.*]: Vücudun kemikleri pek dernekli ve eti kunt ve sımsıkı ve kurumu قوروی kavi olmak mânasınadır. *(Kam. XVII-IXIX. 2,2)*

§ Eş-şevsa' الشوصاء [*Ar.*]: Şol göze denir ki kurumu قوروی yukarı olmağla gûya ki yukarısından nazar eder gibi ola. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 383)*

§ El-kuffaḫ القفاخ [*Ar.*]: Etine dolgun kurumu قوروی güzel hoş-endam hatuna denir. *(Kam. XVIII-XIX. 1, 556)*

kurumsak: Deyyus, pezevenk.

§ El-azver العزور [*Ar.*]: Bed-huy adama denir ve deyyus ve kurumsak قورمساق kimseye denir. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 28)*

§ Pejvend پژوند [*Fa.*]: Kapı tırkazına denir... ve ol şahsa denir ki kapı tırkazı gibi kendisi kapı ensesini bekleyip zevcesi olacak yadigâr içeride bigâne ile kapanıp zevk ve safasına meşgul ola, pezevenk ve kurumsak قرمساق ve deyyus ve gidi ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 155)*

Oldu pejvend پژوند [*Fa.*]: Kurumsak قورمساق ki demektir pözevenk
(Tuhfe. XVIII-XIX. 271)

kurumsu: Kül, yakılmış şeyin külü.

§ Çakmak çakıp od yaktı; dahi kepeneğinden kurumsu قرومسی edip yarasına bastı. *(Dede XIV. 23)*

kurut: Kaynatılıp suyu alınan ayran kurusu, yoğurt kurusu, keş.

§ Terf ترف [*Fa.*]: Kurut قورت ki keşk dahi derler.
(Caf. XVI. 31-2)

§ Terf ترف [*Fa.*]: Kurut ya'ni keş. *(Şamil. XVI. 412)*

§ Terf ترف [*Fa.*]: Keş ki kurut قورت derler.
(Nuh. Tuh. XVII. 107-1)

§ Masl مصل [*Ar.*], terf-i sefid ترف سفید [*Fa.*]: Yoğurt ayranından yaparlar ki kurut قوروت ta'bir olunur.
(Aks. XVII-XVIII. 184)

§ Sevr ثور [*Ar.*]: İkıttan ya'ni kurut قورود ta'bir olunan taamdan bir kıt'a. *(Aks. XVII-XVIII. 29)*

kuru umu: → **kuruca umu.**

kuru yaş: **1.** İyi kötü, değerli değersiz.

Soralar kuldan karavaştan bu kez
Neylediyse kurudan yaştan قوردن یاشدن bu kez
(Muham. XV. 323)

2. Deniz, kara.

Yaşıma acıyup ol kim yapa yıkık gönlüm
Kuruda yaşda قورده یاشده ola yoldaşı Hızr u İlyas
(D.B. XVI. 96)

Kuruda yaşta قورده یاشده yel gibi sebük-hîz
Taş üzre berk gibi ateş-engîz *(Yuz. Şems. XVI. 135)*

kuru yer: → **kuru.**

kuru yerden: Asılsız fasılsız, boş yere, sebepsiz.

§ Ululuk kuru yerden قرو یردن olmaz ana sebep gerek.
(Maârif. XV. 190)

kusağan: Çok kusan.

§ ... Kusağan olur, ilacı, karanfili döğerler, tatlı elma suyiyle içirirler. *(Hazain. XV. 15-2)*

kusgun: → **kuskun.**

kusgun urmak: Kuskun geçirmek.

§ Eğerçi ki her birisi eyerletmez ve kusgun urdurmazdı قوسغون اوردرمزدی. *(Selim. XVI. 206)*

kuskun, (kusgun): Eyer, semer ve palanın arkasında bulunan ve kuyruk altından geçirilen kuşak.

§ Benim ol taliim yoktur ki gökten palan yağarsa kuskunu قوسقنی boğazıma geçe. *(Ata. XV. 39)*

§ On bir kuskun قصقون: *18*, on buçuk deste urkan: *70*. *(Sic. B. XV. 10, 145)*

§ ... Def'a on kolan: *50*, def'a kuskun sekiz adet: *20*. *(Sic. B. XV. 12, 194)*

§ Kusgun قوسغون: *10*, bazubend gümüşlü: *30*. *(Sic. B. XV. 12, 103)*

§ Paldum پالدم [*Fa.*]: Kuskun قسقون. *(Ni'meti. XVI. 122)*

§ Pardum پاردم [*Fa.*]: Kuskun قوسقون. *(Şamil. XVI. 185)*

§ Kâşû کاشو [*Fa.*]: Kusgun قوسغن. *(Ni'meti. XVI. 500)*

kuskuna kuvvet: Tabana kuvvet.

Kodu yerinde raht ü bâr ü büngâh
Dedi kuskuna kuvvet قوسقونه قوت kaçtı bîrah
(Hadidi. XVI. 457)

§ Katı yaydan ok çıkar gibi kuskuna kuvvet قوسقونه قوت, kamçıya bereket diyip gitti. *(Müslüm. XV. 34, 28)*

kusundu: Kusmuk.

§ Bahşışından dönen kusundusun قوصندوسن yiyen it bigidir. *(Hay. XV. 184)*

kuşağı berk: Gönülden inanan, bel bağlamış olan.

Yer yüzünde gezer idim uğradım milketler yatur
Kimi ulu, kimi kiçi key kuşağı berkler قوشاغی برکلر yatur
(Yunus XIII-XIV. 353)

kuşağına tolu: Güçlü kuvvetli.

Kuşağına tolu قشاغینه طولو gürbüz er idi
Acem içinde ulu server idi *(Şeh. Ş. XVI. 1128)*

kuşağını iki yerden bağlamak, (kuşağını iki yerden kuşanmak): Güçlüğe karşı iyi hazırlanmak, sıkı durmak.

Kığırdı Hurrem'i dedi ki ey yâr
Kuşağıñ iki yerden bağla قشاغك ایکی یردن بغلا zinhar
(Işk. XIV. 272-2)

İki yerden kuşanur kuşağı قوشنور قوشنی ایکیردن mûr
Öldürür kâhili lâbüd zenbur *(Atai. Ha. XVII. 37)*

kuşağını iki yerden kuşanmak: → **kuşağını iki yerden bağlamak.**

kuşaḫ : Kuşak.

Gayret içün bir kuşaḫ قوشخ kuşanalım
Anın içün gidiser başım benim *(Kadı. XIV. 598)*

kuşak bağlanmak: İşe başlamağa hazır olmak, hazırlanmak.

Sefer kastına bağlanmış kuşağın بغلنمش قوشاغن
Serâser hazır etmiş yol yarağın *(Letaif. XVI. 30)*

kuşak berkitmek: İçten inanmak, bel bağlamak.

§ Arı abdest alalar ve kuşakların قشقلرن kulluğum içün berkideler برکدلر. *(Enb. XIV. 694)*

kuşak çözmemek: Metanetini kaybetmemek.

Mir Mahmut eyleyip şedd-i visak
Çözmedi چوزمدی rah-ı tagallüpte kuşak قوشاق
(S. Vehbi. XVIII. 36)

kuşamak: Kuşatmak, çevirmek.

§ ... ve tahkik Tamu kuşayıcıdır قشایجیدر kâfirleri.
(Cev. Es. XV. 259)

Tuttu müşk-i Huten etrafını berg-i semenin
Kuşadı قوشدی (harekelidir) sünbül-i ter dairesin yasemenin
(Nizami. XV. 29)

Kuşamış قشامش dört yanında iki leşker
Önünde sancağı var gâv-peyker *(Şeh. Ş. XVI. 285)*

kuşanmak: 1. Silâhlanmak.

§ Er gördün kuşan قشان ev gördün kaşan. *(Ata. XVI. 36)*

Gece yatıp sabahın cümle turdu
Kuşandı قوشندی biri birinden önürdü *(Fazilet. XVI. 72)*

2. Yeltenmek, meyletmek, yapmağa girişmek.

Bu iş kim o kuşandı قوشندی müşkil iştür
Buna dost ağlayış düşman gülüştür *(Hurş. XIV. 76)*

Pes andan bir dahi kesti şecerden
Fesada tiz kuşanur قشانور avrat erden *(Muham. XV. 63)*

kuş burnu: Gaga.

§ Tük تك [*Fa.*]: Kuş burnu قوش بورنی, minkar mânasına.
(Deş. XVI. 94-1)

§ Çeng-i murg چنك مرغ [*Fa.*]: Kuş burnu قوش برنی minkar mânasına. *(Caf. XVI. 42-2)*

§ Betfuz بتفوز [*Fa.*]: Yırtıcıların minkarı. Tuyûr olsa burun بورن derler, sâir hayvanâtta olsa çaynak derler.
(Caf. XVI. 16-1)

§ Çeng-i murg چنك مرغ [*Fa.*]: Kuş burnu قوش بورنی.
(Ni'meti. XVI. 236)

kuşça: Kuş gibi zaif, bir sıkımlık.

Dedi ey maderim ey mihribanım
Feda olsun sana bu kuşça قوشجه canım *(Şeh. Ş. XVI. 125)*

kuşdili: 1. Erişte gibi bir hamur yemeği.

§ Züban-ı güncişk زبان كنجشك [*Fa.*] : Kuş dili قوش دلی dedikleri tutmaç aşı. *(Ni'meti. XVI. 368)*

2. Kara ağacın yemişi.

§ Lisanü'l-asafir لسان العصافير [*Ar.*]: Dardar ağacının ya'ni kara ağaç dedikleri şecerin semeridir, Türkide kuşdili قوش دلی derler. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 701)*

§ Zebân-ı güncişk زبان كنجشك [*Fa.*]: Kuşdili قوش دلی ağacıdır, semeri serçe lisanına şebih olur; Arabide lisanü'l-asafir derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 315)*

kuşetmeği: Tere yaprağına benzer yaprağı olan yenilir bir ot.

§ Yollar kenarında biter bir otçugaz vardır biaynihi tere yaprağına benzer uvacuk yaprağı olur görklüce, Türkçe kuşetmeği قوش اتمكي derler. *(Yadigâr. XIV. 104)*

kuş kanadı: Lokma almağa hazırlanan beş parmak.

§ Taâma salâ olup herkes murat üzre el sunup kuş kanadı قوش قنادی inip, deve tabanı kalkıp... *(Müslim. XV. 19, 5)*

kuş kuşlamak: → **kuşlamak.**

kuşkuyruğu: Kuşpalazı, difteri hastalığı.

§ El-ḫunakıye الخناقيه [*Ar.*]: Bir marazdır ki kuş ve at kısmının boğazlarında zuhur eder, Türkmenler kuşkuyruğu قوش قويريغی ta'bir ederler. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 899)*

kuşlamak, (kuş kuşlamak): Kuş avlamak, kuş yakalamak.

Şimdiki kavm öğünür işlemeden
Sözü çokaldur işe başlamadan
Ol kavim kanı ki işler söylemez
Kuş sözünü söylemez kuşlamadan قشلامدن *(Kel. XIV. 54)*

§ Göğsü güzel kaba dağa ava çıktı. Sen var iken av avladı, kuş kuşladı قوش قوشلدی, anasının yanına alıp geldi. *(Dede. XIV. 12)*

§ Alar sabah Derse Han yerinden örü durdu, oğlancuğun yanına alıp kırk yiğidin boyuna saldı, ava çıktı, av aldılar, kuş kuşladılar قوش قوشلادلر. Ol kırk nâmerdin bir kaçı oğlanın yanına geldi. *(Dede. XIV. 12)*

§ Avlayu kuşlayu قشلیو çıktı. *(Fütuh. XIV. 123)*

kuşluğun: Kuşluk vaktı.

§ Ve eğer matbuh ya nuku' ise kuşluğun قوشلغین içe. *(Mü. Şi. XIV-XV. 15)*

kuş sañı: Kuş tersi, kuş gübresi.

§ Tırḫâl ترخال [*Fa.*]: Kuş sañı قوش صاکی. *(Şamil. XVI. 410)*

§ Espḫûl اسپخول [*Fa.*]: Kuş tersi, fazla-i mürg mânasınadır, kuş sañı قوش ساکی derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 62)*

kuş siyiği: Kuş pisliği.

§ Pencâl پنجال [*Fa.*]: Kuş sirkini, ya'ni kuş siyiği قوش سیکی. *(Ni'meti. XVI. 153)*

kuş surbası, (surba): Kuş sürüsü.

§ Cefale جفاله [*Fa.*]: Kuş sürüsüdür ki kuş surbası قوش سوربەسی ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 204)*

§ Fesile فسیله [*Fa.*]: Mutlak sürü ve reme mânasınadır, tavar sürüsü ve kuş surbası قوش سوربەسی ve at ılkısı gibi. *(Bürh. XVIII-XIX. 446)*

§ Reme رمه [*Fa.*]: Sürü mânasınadır. Arabide katî' denir. Koyun sürüsü ve hargele ve ılkı ve kuş surbası قوش سوربەسی gibi. Ve mecazen adam sürüsüne de denir. *(Bürh. XVIII-XIX. 303)*

kuşüzümü: Çekirdeksiz ufak üzüm.

§ Uncüd عنجد [*Ar.*], kişmiş کشمش [*Fa.*]: Ma'ruftur ki kuşüzümü قوش اوزوی ta'bir olunur, çekirdeksiz üzümdür. *(Ask. XVII-XVIII. 181)*

kuş yürekli: Korkak, yüreksiz.

§ Oğlan kuş yürekli قوش یورکلی olur, kaçıp anasına gitmiştir dediler. *(Dede. XIV. 69)*

kut: Uğur, talih, saadet, baht.

§ El-yümn الیمن [*Ar.*]: kut قوت ve and ve kasem mânasına. *(Ah. XVI. 1197)*

kutlu: Uğurlu, hayırlı, mubarek.

Kutlu قتلو kuldur bu oğlan key anlagıl
Benden dahi yeğ bunu ağırlagıl *(Yuz. Şeyd. XIII. 28)*

Eğer er ü avrat konuz kim gire
Süheylin gele kutlu قتلو yüzün göre *(Süh. XIV. 100)*

Dönüp dedi Fağfur tanla gelem
Yarınkı günü ana kutlu kılam *(Süh. XIV. 59)*

Varuben tapusuna irmek gerek
Anın kutlu yüzünü görmek gerek *(Süh. XIV. 40)*

Ne kutlu قوتلو gicedir subh-ı mübarek
Kim olusar gicelerde mükerrem *(Si. Da. XIV. 122-2)*

§ Sözü tatlı, kademi kutlu قوتلو kişisin. *(Anter. XIV. 371)*

Gideriz simurga biz divaneler
Kutlu قتلو olsun baykuşa viraneler *(Man. Tayr. XIV. 100)*

Dedi ey kutlu قتلو yüzlü tatlı sözlü
Dilinde kand ü mengü suyu gizli *(Işk. XIV. 242-2)*

Hümayun karşı vardı kıldı izzet
Dedi kutlu قتلو ola şaha bu nusret *(Işk. XIV. 136-2)*

§ Ve ol kutlu قتلو ağaç kim Tanrı Taâlâ yad kıldı...
(Enb. XIV. 193)

Güneş bizim sarayımıza doğmaz
Senin kutlu قتلو ayağın basmayınca *(Kel. XIV. 84)*

Kış bu yıl yumşak hele kutlu قتلو gelir
Yaz eyü hem güz bereketlü gelir *(Melhame. XIV-XV. 48-1)*

§ Mektup yazdı eyitti: Kutlu قتل olsun mevlâmıza kim...
(Kesir. XV. 236)

Ola kim bir lisanı kutlu قتلو ola
Kendüsü hûb ü sözü tatlu ola *(Tazarru. XV. 42)*

§ El-yümnü اليمن [*Ar.*]: Bir nesne mübarek olmak ve kutlu قوتلو olmak. *(Terceman. XV. 306)*

§ Bir mübarek günün kutlu قتلو sâatinde hocaya vermek gerek ki Hak Sübhanehu ve Taâlâ ilm-i Kur'an müyesser ede. *(T.E. XV. 20)*

§ Yurdun otlusundan kutlusu قتلوسی yeğdir. *(Ata. XV. 18)*

§ Kutlu قطلو gün doğuşundan bellidir. *(Ata. XV. 21)*

Cümle Muhammed ümmetin ey padişah-ı zül-metin
Kamu belâlardan emin eyle vü fethet kutlu قتلو bâb
(Delil. XV.)

Açılsın kutludur قتلودر falın hemişe
Yücelsin baht ü ikbalin hemişe *(Çeng. Dâi. XV. 179)*

§ Bir ağzı kutlu قوتلی dili tatlı azize şeş gelir.
(Maârif. XV. 25)

§ Şükür rahmet-i Huda bu dem irişti, kutlu قوتلی yüzünü gördüm. *(Ferec. XV. 527)*

§ Zehi kutlu قتلو gece kim sizin gibi ulu birle oturup sohbet olduk. *(Tez. Ba. XV. 123)*

Ulu beğler yere yüz urup o gün
Kutlu قوتلو olsun dediler feth-i Budun *(Budın. XVI. 25)*

§ Meymun ميمون [*Ar.*]: Mübarek olan kimse ve yumluca, kutluca قوطليجه olan nesne. *(Bab. XVI. 2, 541)*

§ Atalar demişlerdir ki kutlu قوتلو gün doğuşundan bellüdür.
(Şeref. XVI. 416)

§ Mübarek مبارك [*Ar.*]: Kutlu قوت لو. *(Caf. XVI. 160-1)*

Zehi ferhunde-fâl ü kutlu قوتلو sâat
Cihandan gitti o dem küfr ü zulmet *(Zati. XVI. 247)*

§ Mübarek: مبارك [*Ar.*]: Kutlu قتلو. *(Ni'meti XVI. 588)*

Def'-i gamçün varalım savmaadan meygedeye
Ruhi'yâ gafleti ko kutlu قوتلو olur her yerden
(Ruhi. XVI. 319)

§ Ferruḫ فرخ [*Fa.*]: kutlu قوتلو, huceste mânasına.
(Cinas. XVI. 30-2)

Ağzı kutlu قوتلو âdeme ettir dua
Kim dua ile turur sakf-i sema *(Zehr. XVI. 246)*

Yumun hayr it görünce kutlu قوتلو bir yüz
Meseldir kim yumundan bayar uğuz *(Güvahi. XVI. 28)*

§ Ferruḫ فرخ [*Fa.*]: Kutlu قوتل ve mübarek ve şad ve huceste.
(Şamil. XVI. 477)

§ Meymun میمون [*Fa.*]: Kutlu قوتلو. *(Şamil. XVI. 649)*
Kutlu قوتلو günler doğuşunda seheri ruşendir

Balçığ ile günü örtem deyü var etme hayâl *(Letaif. XVI. 71)*

İydden rûz-ı visali biliriz a'lâdır

Kutlu قوتلو gündür o gün amma katı çok ferdası
(Baki XVI. 241)

§ Hümayun هایون [*Fa.*]: Kutludur قوتلودر, Hüma'ya nisbetten hasıl olmuş mânadır. *(Deka. XVI. 172-1)*

Cemal-i yâri uşşaka komaz seyretmeğe ağyar
Cihanda kutlu قوتل gün görmez Revani onmadık başlar
(Revani. XVI. 52)

Değildir kutlu قوتلو nev kanunu icat
Reh ü resm-i kühen ya ola berbat *(Nigâ. Ter. XVII. 30-2)*

§ Ferruḫ فرخ [*Fa.*]: Kutlu قتلو ve mübarek.
(Cam. Fa. XVII. 15)

Ferḫunde فرخنده [*Fa.*] vü ferruḫ فرخ [*Fa.*] ne: mübarek مبارك [*Ar.*], kutlu قوتلو
(Men. Cev. XVII. 32)

Gönül çekici, hümayun هایون [*Fa.*]: dilkeş ü kutlu قوتلو
Kemançe: ıklığ u ılgun kozağı: kezmazû *(Genc. XVII. 85)*

Kim bakar tali'-i mevlude veli
Kutlu قوتل gün çak doğuşunden belli
(Atai. Ha. XVII. 51)

§ Ferruḫ فرخ [*Fa.*]: Kutlu قوتلو ve bahtlı.
(Nuh. Tuh. XVII. 43-1)

§ Mübarek مبارك [*Ar.*]: Kutlu قوتلو ve yüce.
(Müntehab. XVII. 84-2)

§ Meymun ميمون [*Ar.*]: Kutlu قوتلو ve yüce.
(Müntehab. XVII. 98-2)

§ Nuşe نوشه [*Fa.*]: şâd ve hurrem ve hoş-hal mânasınadır ve hûşâ ve hungâ mânasınadır ki Arabide tubâ lehû ve Türkide ne mutlu ve ne kutlu قوتلى ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII-XIX. 601)

kutlu etmek: Tebrik eylemek.

Gelin görün bu düğünü kutlu edin قتلو ادن ay u günü
Tanrı yüzü bir görünür konuz anı dutun bunu
(Velet. XIII-XIV. 42)

kutlu eylemek: Aziz, uğurlu, mübarek saymak.

§ Ta'ziz تعزيز [*Ar.*]: Kutlu eylemek قوتلو ايلمك.
(Müntehab. XVII. 20-1)

kutlu kuş: Hüma kuşu.

§ Humay همای [*Fa.*]: Kutlu kuş قوتلو قوش. *(Şamil. XVI. 258)*

kutlulamak: Kutlamak, tebrik etmek.

Ulu kici anı kamusu bildi
Düğün kutlulamağa cümle geldi *(Dah. XIV. 84)*

Çü geldi kutluladı قتلولادى ulu kiçi
İşitti Şah Nu'man koptu içi *(Işk. XIV. 311-1)*

§ Yurt kutlulamadı قتلولدى yerin suyun yörendirmedi, konukluk etmedi. *(Anter. XIV. 372)*

Kutluladı قتلولادى cümle mi'racın anın
Gör ne izzetlü şefiin var senin *(Melhame. XIV-XV. 7-2)*

§ Birbirlerine gazâ kutluladılar قوتلولديلر.
(Hamza. XIV-XV. 53, 203)

§ İbni-Mu'tez Âmid'i fethettiğin kutluladı قتلولادی.
(Kesir. XV. 137)

§ Me'mûn'e Halifelik kutluladuğı قوتلولدوغی vakıt eytti...
(Kesir. XV. 5)

§ Et-tehnietü التهنئة [*Ar.*]: Kutlulamak قوتلولق ve kutlu olsun demek. *(Terceman. XV. 224)*

§ Nişabur şehrinin halkı haccı kutlulayu قوتلولیو Şeyh Lokman Perrende'ye karşı çıkıp... *(Bektaş. XV. 18)*

Tac ü taht ü baht ü devlet kutlular قوتلولر ey şah sana
Husrev-i eflâk olup kapunda her gün hâksâr
(Lâmii. XVI. 13)

Hazırlamaktır: tehyie, kutlulamaktır: قوتلولقدر tehnie تهنئة [*Ar.*]
(Cev. Ke. XVII. 77)

kutluluk: Saâdet.

§ Bu kutluluk قوتلولق dilden dile düşe ardı kesilmeye.
(Sır. XVI. 4)

kutsuz: Uğursuz, meş'um.

§ Kız aydur: Kademi kutsuz قوتسز gelin diyince udsuz gelin dimesinler kayın atama, kayın anama ayıdayım dedi.
(Dede. XIV. 133)

§ Kademi kutsuz قوتسز gelin diyince utsuz gelin disinler.
(Dede. E. XIV. 262)

§ Toprak ol kutsuzuñ قتسزك bışına kim ol padişah dergâhında kendözün toprak eylemeye. *(Tuh. Le. XV. 168)*

§ Yoksulu hiç kimse sevmez şol kutsuz قتسز umusu ucundan.
(Kab. XV. 183)

§ Kutsuz قوتسز kuşun yuvası doğan yanında olur. *(Ata. XV. 5)*

§ Şeytan oğlancıkların ohşamış, birbirinden kutsuzcalarım قوتسزجالرم demiş. *(Ata. XV. 25)*

§ Kutsuzuñ قتسوزك yedi eve dek ziyanı dokunur.
(Ata. XV. 41)

§ Ḫusârim خثارم [*Ar.*]: Kademi kudsuz قودسز recül.
(Bab. XVI. 1, 452)

§ Asîr عسير [*Ar.*]: Katı düşvar olan mihnetli yevm, şûm olan kutsuz قوتسز yevm. *(Bab. XVI. 2, 267)*

Kara karıların odsuz ocağı
Kara günlülerin kutsuz قوتسز bucağı *(Yuz. Şems. XVI. 241)*

Şol irkip yığdığın akça fulori dahi her partal
Olusardır sonunda hay kutsuz قوتسوز başlu hep yağma
(D.B. XVI. 21)

§ Şûm شوم [*Fa.*]: Kutsuz قوتسوز ve nâ-mübarek.
(Şamil. XVI. 473)

Edepli kıl ayâlin vermegil yüz
Sakın kundaktan itme anı kutsuz قوتسوز *(Güvahi. XVI. 88)*

Ocağını dütünsüz koma zinhar
Demişler odsuz ev kutsuz قوتسز ev ey yâr *(Güvahi. XVI. 75)*

§ Avaz geldi uğruya kim: Ey gözü açılmaz kutsuz قتسوز kişi...
(Ta. Şahi. XVI. 34-2)

Kutsuz قوتسز kişi di: meş'um مشئوم [*Ar.*], burun deliği: hayşûm
Boğaz deliği: hulkum, enek çukuru: nûnan *(Genc. XVII. 19)*

kutsuzluk: Uğursuzluk.

Başıma kutsuzluk قتسزلق od saçmışdurur
Ömrüm uğruluğ ile geçmişdürür *(Man. Tayr. XIV. 240)*

kuvvet dutmak: Kuvvet peyda etmek, kuvvetlenmek.

§ Düşman mühlet bulucak kuvvet dutar قوت در.
(Kel. XIV. 42)

kuyrucuk: Küçük kuyruk.

Zemin giydi bir kürk-i kakum cedit
Saçaklarda yah, kuyrucuklar قويروجقلر sefit
(Sabit. XVII-XVIII. 203)

kuyruğu köse: Kuyruğunun kılları seyrek olan.

§ ... Hâlâ mezburun yedinde ve tasarrufunda olan dört yaşar, kuyruğu köse کویروغی کوسه gök merkep benim mülkümdür, sirkat olunmuş idi. *(Sic. A. XVI. 3, 47)*

kuyruğuörü: Akrep.

§ Yılan ve kuyruğuörüyü قویروغی اورویی kendi evinden alıp konşu evine bırakmak eyü olmaz. *(Ta. Sel. XV. 35)*

§ El-akrebü العقرب [*Ar.*]: Kuyruğuörü قویروغی اورو dedikleri ağulu böcek. *(Terceman. XV. 80)*

§ Kej-düm کژدم [*Fa.*]: Kuyruğuörü ya'ni akrep. *(Şamil. XVI. 490)*

§ El-akreb العقرب [*Ar.*]: Ma'ruf mûzi canavar adıdır. Fariside kej-düm denir Türkisi olmayan esmadandır. Bir Etrâkten kuyruğuörü قویریغی اورى diye mesmûumuz oldu. *(Kam. XVIII-XIX. 1, 212)*

§ Ümmü-ıryat ام عریط [*Ar.*]: Akreptir; Türkide kuyruğu kalkık ve yukarı mânasına kuyruğuörü قویروغی اورو denir ve tahrif olunup kuyruklu denir. *(Nuhbe. Ş. XVIII-XIX. 283)*

kuyruk: Kılıcın, bıçağın saplarına giren demirdir.

§ Es-siylan السیلان [*Ar.*]: Kılıcın ve bıçağın saplarına giren timüre denir ki kuyruk قویرق ta'bir olunur. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 252)*

kuyruk bulamak: Kuyruk sallamak.

§ (Kuduz) Dügeli itler anı görücek kaçar, kaçan kaçmasalar yakın gelicek ana tevazu' eylerler, kuyrukların bularlar قیرقلر بلرلر (harekelidir). *(Teshil. XIV-XV. 150)*

Bulduğuna kuyruğunu bulayup قویروغنی بولیوب
Yaş ile yerin yüzünü sulayup *(Ruşeni. XV. 107)*

Kuyruğunu bulayuben قویروغنی بولیوبن geh durur
İrdigi ize yüzünü geh sürür *(Ruşeni. XV. 107)*

Dilin çıkarıp uşağı irisi
Buladı kuyruğunu قویروغونی بولادی her birisi
(Lâvendi. XVI. 235)

kuyruklu biber: Kebabe denilen bir nevi ilâç.

§ Kebabe كبابه [*Ar.*]: Çin'den gelen bir nevi ilâç; kuyruklu biber قویروقلو بیبر de derler. *(Kam. Os. XIX. 244)*

kuyruksalan: Yunt kuşu denilen kuş.

§ Leycur لیجور [*Fa.*]: Irmak kenarı ve kuyruksalan قویرق صلان dedikleri kuş, sa've mânasına. *(Deş. XVI. 122-1)*

kuyruksokumu: → **kuyruksokunu.**

kuyruksokunu, (kuyruksokumu): Omurga kemiğinin son ucu.

§ Kunzu' قنزع [*Ar.*]: Oğlancık perçemi, kuyruksokunu قویروق صوقونی. *((Bab. XVI. 1, 263)*

§ Dümgaze دمغزه [*Fa.*]: Kuyruksokunu قویروق صوقنی. *(Şamil. XVI. 439)*

§ Dümbâl دمبال [*Fa.*]: Kuyruksokunu قویروق صوقونی. *(Cinas. XVI. 85-1)*

§ Zahr ظهر [*Ar.*]: Yağrın ta'bir olunan mevziden kuyruk sokumu قویروق صوقوی ta'bir olunan mevzie varınca zahirdir. *(Aks. XVII-XVIII. 37)*

Kuyruk yıldızı: Ülker yıldızı.

§ İki kerre yüz bin adam yüz bin koyunlarıyle Kuyruk قویروق ya'ni Ülker yıldızı یلدیزی doğunca... *(Ev. XVII. 3,44)*

kuytul: İkametgâh, karargâh.

§ Bir nice müslümanlar birle demürleyip kuytullarına قویتوللرنه iletmişlerdi. *(Fütuh. XIV. 46)*

§ Yukanna Kılitanos'un kuytuluna قویتولنه geldi. *(Fütuh. XIV. 12)*

§ Nevfel bin Mâzin'in kuytulunda قویتولنده kondu. *(Fütuh. XIV. 334)*

kuytulanmak: Bir yere girip sığınmak.

§ Ed-dahl الدحل [*Ar.*]: Çadırın gölgesine girip kuytulanmak قویتولنمق. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 207)*

kuyulamak: Kuyu açarak içine bir şey koymak.

§ Bundan akdem mezburun evi önünde iki mut buğday kuyulayup قیولیوب gitmiş idim. *(Sic. A. XVI. 4, 1086)*

kuyum: Çeyiz, ev eşyası.

§ El-karbeşûş القربشوش [*Ar.*]: Alçak cihaz ki tezviç olunan hatuna verdikleri levazım-ı beyttir, ana Türkçe kuyum قیوم denür. *(Kdeb. XVIII. 626-2)*

kuz: Güneş görmeyen serin yer.

Her kim ki yakılmaya bir güneşin odunda
Bir kuzda قوزده yata kar tek sayvana gelimez ol
(Kadı XIV. 167)

§ Nisrim نسرم [*Fa.*]: Kuz قوز yer. *(Miftah. XV. 136)*

§ El-ekikü الاکیك [*Ar.*]: Yel ve kuz قوز olmayıp dahi ısıcakı katı olan güne derler. *(Terceman. XV. 114)*

§ Nesir نسر [*Fa.*]: Kuz قوز yer ki güneş dokunmaz ola. *(Ni'meti. XVI. 602)*

§ Nesrem نسرم [*Fa.*]: Kuz قوز yer ki güneş dokunmaz. *(Ni'meti. XVI. 602)*

§ Nesrem نسرم [*Fa.*]: Ol yer ki kuz قوز ola. *(Şamil. XVI. 521)*

§ Nesirem نسیرم [*Fa.*]: ... Ve kuz قوز, ya'ni gün dokunmaz. *(Caf. XVI. 165-1)*

kuzey: Güneş görmeyen yer.

§ El-kam'e القماة [*Ar.*]: Şol yere denir ki ana asla güneş uğramaya. Türkide kuzey قوزی ta'bir olunur. *(Kam. XVIII-XIX. 1, 45)*

§ Nesa نسا [*Fa.*]: Ol mevzi'dir ki asla güneş tokunmaya, yahut pek az tokuna, Türkide kuzey قوزی ve kuytu ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 591)*

kuzlacı: Kuzulayacak.

§ Ol ki kuzlacı قوزلج koyunu var, ya botlacı devesi var, benimle gelmesin. *(Hay. XV. 72)*

kuzlamak: Doğurmak.

Heman bir dane beyza kuzlar قوزلر ol tayr
Çıkar ol beyzadan bir beççe lâğar *(Hikmet. XV. 333)*

Budurur işleri kim murgdür ol
Yumurta kuzlar قوزلر ol da az eğer bol *(Hikmet. XV. 348)*

Uçar kuştur ve liykin kuzlamaz قوزلمز beyz
Görür âdem bigi dişis'anın hayz *(Hikmet. XV. 357)*

kuzuluca: Kuzulu (?), kuzu gibi (?).

Kuzuluca قوزولوجه dostumu sen tap yine
Gönlünü yıktın yürü var yap yine *(Ruşeni. XV. 96)*

kuzulu kapı: Ortasında ayrıca küçük bir kapı bulunan büyük kapı.

§ Ḫavḫa خوخه [*Ar.*], deriçe [*Fa.*]: Büyük kapının ortasında olan delik ve küçük kapı "Haşiyeden - Türkide ol büyük kapıya kuzulu kapı قوزولوقاپی ve ol küçük kapıya kuzu ta'bir ederler." *(Aks. XVII-XVIII. 152)*

Hem kuzulu kapuya قوزولی قاپویه dendi: ritac رتاج [*Ar.*] *(Asım. XVIII-XIX. 14)*

küci: → **küçü.**

küçü, (küzi, küci): Dokumacılıkta arış ipliklerini aralayan iplik tarak.

§ Vefre وفره [*Fa.*]: Bir âlettir cüllâh âletlerindendir, küci کوجی ve kirkit derler, anınla çuval ve kalı dokurlar. *(Deş. XVI. 357-1)*

Haff حف [*Ar.*]: küzi کزی ; löhme لحمه, seda : arğaç, arış *(Uc Gar. XV. 41)*

§ Vefre وفره [*Fa.*]: Cüllâhlar âletlerinden bir âlettir, küci کجی derler. *(Ni'meti. XVI. 626)*

§ Minsec منسج [*Ar.*]: Bez tokuyacak çulha tarağı veya küçüsü کچوسی de bile ola. *(Bab. XVI. 1, 395)*

§ Vefre وفره [*Fa.*]: Küci کجی ki cüllâh âletidir. *(Caf. XVI. 174-1)*

§ Vefre وفره [*Fa.*]: Küci کوجی. *(Şamil. XVI. 245)*

§ Befteri بفتری [*Fa.*]: Tefe ve yahut küci کوجی. *(Şamil. XVI. 396)*

§ Kelâte کلاته [*Fa.*]: Çulha âleti olan kücı کوجی. *(Nuh. Tuh. XVII. 193)*

Tezgâh kurma alıp eve taze bir uşak
Bez çöz küçünde کوچنده çözme kızım kimseye kuşak *(Vasıf. XIX. 46)*

küçük tevbe: Şaban ayı.

Bak büyük ablan oldu küçük tevbede کوچك توبه‌ده gelin
Siz de bacınla dâye dadı bir yere gelin *(Vasıf. XIX. 46)*

küçük yaz: Pastırma yazı, yalancı yaz.

§ İki ay kadar küçük yaz کوچك یاز olup meyva ağaçlarına varınca ser-i sebze olup. *(Naima. XVII-XVIII. 1, 88)*

küçürek: → **kiçirek.**

küfek, (küfeke, köfeke, küfeki): 1. Çabuk kırılan bir taş, sünger taşı.

§ El-basra البصره [*Ar.*]: Yumuşak, küfeki کوفکی taş ... Bu sebepten Basra şehrine öyle tesmiye edilmiştir. *(Ah. XVI. 134)*

§ El-kizan الکزان [*Ar.*]: Yumuşak taş ki küfeki کوفه‌کی derler. *(Ah. XVI. 856)*

§ Fînek فینك [*Fa.*]: Köfeke کوفکه taşı. *(Şamil. XVI. 481)*

§ Şehr-i Üsküdarın dağlarında bir gûne küfeki kayağan taşı hasıl olur. *(Ev. XVII.)*

§ Baş ve ayak uçlarına küfeki کوفکی taşları dikin.
(Ev. XVII. 6, 139)

§ ... Ve dahi, tehatteme تحتم [*Ar.*] derler, bir nesneyi muhkem yahut küfeke کوفکه gibi şeyi çiğnese...
(Aks. XVII-XVIII. 493)

§ Kudkud قدقد [*Ar.*]: Bir dağ ismidir ki anda hacerü'l-biram ya'ni küfeki کوفه‌کی ta'bir olunan taş ma'deni vardır.
(Kam. XVIII-XIX. 1, 668)

2. Gevrek, yumuşak.

§ Er-raḫvü الرخو [*Ar.*]: Yumuşak ve küfeki کوفکی nesne.
(Terceman. XV. 351)

§ El-heşş الهش [*Ar.*]: Yumşak, küfek کوفك nesne.
(Ah. XVI. 1176)

küfeke: → **küfek.**

küfeki: → **küfek.**

küf küf: 1. Küfür küfür.

§ Gard غرد [*Fa.*]: Yay evleri ki âli yerlerde yaparlar içinde küf küf کف‌کف yeller eser. *(Deş. XVI. 77-2)*

§ Bâ-gard باغرد [*Fa.*]: Yay evi ki içinde küf küf کف‌کف yeller eser. *(Deş. XVI. 65-1)*

§ Gard غرد [*Fa.*]: Yay evi ki içinde küf küf کوف کوف yeller eser. *(Caf. XVI. 107-1)*

§ Bâd-gard بادغرد [*Fa.*]: Yay evi ki içinde küf küf کوف کوف yeller eser. *(Cinas. XVI. 49-2)*

2. (Nefes hakkında) sık sık, kesik kesik.

§ El ve ayağ ile dürüşüp başını salup küf küf کف کف solur.
(Letaif. XVI. 85)

kükçük: Küçük.

§ Ba'zı ırmakları büyük kıldı ve ba'zısını kükçük کوکچك kıldı hikmet ve maslahat ıktizasına göre. *(Kesir. XV. 12)*

küke: Küçük ekmek.

§ Kûke کوکه [*Fa.*]: Baykuşa derler ve Türkide süt karındaşa ve küçük etmek kursuna küke کوکه derler.
(Bürh. XVIII-XIX. 508)

kükürt deve: Anası ve babası başka başka soydan olan deve.

§ Bir kükürt deve کوکرت دوه: *500* ve bir besirek deve: *1000* ve bir at: *200*. *(Sic. K. XVI. 4, 266)*

külâh eğmek: Eyvallah etmek, müdara etmek.

Irak u Rum u Şam u Hind şahı
Ki eğmez اکز her biri maha külâhı کلاهی
(Yuz. Şems. XIV. 127)

külâh urmak: Serpuş giydirmek.

§ Cübbe çıkardım giyürdüm, başına külâh urdum کولاه اوردم.
(Ferec. XV. 398)

külçe: → **küliçe.**

külçer: → **kileçeri.**

küldürdü: Patırtı, gürültü, ses.

§ Pes bu güman içinde korku ile durur iken at küldürdüsün کلدردسن işittiler. Pes kamusu namaza durdular.
(Enb. XIV. 905)

küle: Yığın.

§ Gundiş غندش [*Fa.*]: Atılmış pamuk külesine کوله‌سنه denir, yiğre ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 431)*

külek, (güvlek): Tahta kova, gerdel.

§ Elin yüzün yumadan dokuz bazlamaç ilen bir külek کولك yoğurt gözler toyunca tıka basa yer. *(Dede. XIV. 5)*

§ Eline bir değenek ve bir eline dahi bir külek کولك yoğurt aldı. *(Müslim. XV. 5, 11)*

§ Sacayak, maşa: *4*, kutu: *1*, iki güvlek کولك: *2*.
(Sic. B. XV. 1, 90)

§ Nitekim yilindeki südü sağıp küleğe كولكا dökerler.
(Enfes. XV. 511)

§ ... Bir külek كولك suyunu dünyaya dökseler cemi-i ehl-i dünya yiyir idi. *(Kesir. XV. 381)*

§ Gâvdûş كاودوش [*Fa.*]: Süt sağacak güvlek كولك .
(Miftah. XV. 117)

§ El-mihlebü المحلب [*Ar.*]: İçine süt sağacak güvlek كوولك ve gayri kap. *(Terceman. XV. 287)*

§ Bir külek كولك: 60. *(Sic. E. XVI. 3-2)*

§ Gâvduş كاودوش [*Fa.*] : Süt sağacak güvlek كولك .
(Şamil. XVI. 638)

§ Gâvdûş كاودوش [*Fa.*] : Külek كولك süt sağacak.
(Şamil. XVI. 155)

§ Medilce مدلجه [*Ar.*] : Süt taşıyacak büyük külek كولك .
(Bab. XVI. 2, 300)

§ Gâvdûş كاودوش [*Fa.*] : Süt sağacak zarf ki külek كولك derler.
(Deş. XVI. 170.2)

§ Duğûl دغول [*Fa.*] : ... Büyük kadeh ve külek كولك ve koğa ki kuyudan su çekerler delv mânasına.
(Ni'meti. XVI. 321)

§ Külek كولك, tahtadan yapılmış yüksekliği az büyükçe kovaya denilir. *(Ev. XVII. 7, 447)*

§ Delv دلو [*Ar.*]: külek كولك, ress: kuyu, kûre: şehir
(Genc. XVII. 24)

§ Gâvdûş كاودوش [*Fa.*]: Külek كولك . *(Cam. Fa. XVII. 42)*

§ Ölbe علبه [*Ar.*], gâvdûşe كاودوشه [*Fa.*]: Sığır südü sağacak kap çömlek ve külek كولك gibi ve mutlaka süt sağacak kaba dahi derler. *(Aks. XVII-XVIII. 154)*

§ El-ka'bel القعبل [*Ar.*], : Süt sağacak kaba denir, ağaçtan olur güvlek كولك ta'bir olunur. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 327)*

§ Âbriz آبریز [*Fa.*]: ... Ve matbah suyu dökecek gerdel ve külek كولك misillü kablara dahi denir.
(Bürh. XVIII-XIX. 26)

§ Şircame شیرجامه [*Fa.*]: Memeye ıtlak olunur ve süt sağacak kaba da denir. Türkide külek كولك ve susak ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII-XIX. 407)

§ Kâviş كاويش [*Fa.*]: Yoğurt ve ayran koyacak zarfa denir ki külek كولك ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 470)*

küliçe, (külçe): Külde pişirilen çörek.

§ El-kursatu القرصة [*Ar.*]: Bir tane çörek ve külçe كولچه ve bazlamaç. *(Terceman. XV. 151)*

Od içinde pişmeyince ol hamır
Ne küliçe كليچه olur u ne kimse yir *(İbrahim. XV. 52-2)*

§ El-kurs القرص [*Ar.*]: Küliçe كليچه ve çörek ve güneş cirmine dahi kurs-ı şems derler. *(Ah. XVI. 800)*

küllük: Saflık (?)

§ Nefsin bu dâr-ı rengînin nakş ü nigârına ığtiraru küllükdendir كوللكدن در. *(Nigâ. Ter. XVII. 105-1)*

kül öksüzü: Hem anası, hem babası olmayan öksüz.

Ne içün bülbülü hâkister ider ateş-i gül
Bir kül öksüzüne كل اوكسوزينه bağı neden eyler külhan
(Âli. XVI. 20)

Söyündürdü ocağın dûde-i ateş-perestanın
Olup kül öksüzü كول اوكسوزى düştü rivak-ı gurfe-i Kisra
(Sabit. XVII-XVIII. 2)

Bülbülün hakisterin gülbünde buldu bağban
Kaldılar kül öksüzü كل اوكسوزى etfal-i gülşen zâr zâr
(Molla. XIX. 242)

külünk: Taşçı kazması.

§ Bu üç âdem bu külünklerle كولنكلرله darbe-i uhra dahi edip ve gûşların bâba tutup ısga ederler. *(Men. Av. XVI. 58)*

§ Yitîn يتين [*Fa.*]: Külünk كلنك dedikleri ki anımla taş keserler. *(Deş. XVI. 280-2)*

künd: 1. Kör, körleşmiş, kesmez.

§ Teşhiz تشحيذ [*Ar.*]: Kesmez olan künd كند âleti bileyip keskin eylemek. *(Nuhbe. Ş. XVIII-XIX. 131)*

2. Ahmak, aptal.

§ Belâdet بلادة [*Ar.*]: Fehimsiz ve izansız olmak ki kâhil ve gevden ve Türkide künd كند ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 293)*

künde: 1. Doğan kuşunun ayaklarına bağlanan kayış; bukağı.

Tapunsuz bu cihan ü cennet ü bağ
Elime kündedür كندەدر ayağıma bağ *(Işk. XIV. 275-1)*

§ El-muḥarratu المخرط [*Ar.*]: ... ve ayağından kündesi كوندسى alınmış dahi yabana salıverilmiş doğan. *(Terceman. XV. 307)*

§ Boğazına kündeler كندەلر geçirmişler oddan bukağular urmuşlar. *(Zad. XVI. 28)*

K'anın bu kündeye كندەيه payini nâçar
Atası zalim etmiştir giriftar *(Lârendi. XVI. 212)*

§ El-mıktara المقطرة [*Ar.*]: Kuş ayağına ettikleri künde كنده ve mahpuslar eline urdukları kelepçe. *(Ah. XVI. 1019)*

§ Künd كند [*Fa.*]: Künde كونده. *(Cam. Fa. XVII. 1-20)*

§ Tene تنه [*Fa.*]: ... ve doğan kündesi كندەسى... *(Deş. XVI. 313-2)*

§ Sibaka'l-bâzî سباق البازى [*Ar.*]: Doğanın ayaklarına taktıkları kayışlar ki künde كنده ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 208)*

2. Ava alışkın doğanın üzerinde oturduğu ağaç.

§ Mika'atü'l-bâzî مقعة البازى [*Ar.*]: Ol ağaçtır ki doğan anın üzerine oturmağa melûf olmuş ola ki Arabide ol ağaca kündüre ve tahrif edip Türkide künde كونده derler. *(Aks. XVII-XVIII. 335)*

§ Pervaz پروار [*Fa.*]: Beş mânası var... Rabi', kuş oturağına denir ki künde کنده ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 152)*

§ Petvâz پتواز [*Fa.*]: Kuş oturağı ki iki uzun sırığı zemine karşılıklı kakıp üzerlerine arkuru bir ağaç uzatırlar ba'dehu iki uçlarını eğser ile veya ip ile muhkem bendederler. Arabide mika'a ve Türkide künde کونده derler.
(Bürh. XVIII-XIX. 146)

kündelmek: Küntleşmek, körleşmek.

Ki ömr âhiri hayr ola kişinin
Gider tiz kündelduğı کندالدوغی dişinin *(Süh. XIV. 329)*

§ Sügüleri kütüldü, kılıçları kündeldi کندلدی.
(Anter. XIV. 513)

kündlük: Ahmaklık.

§ Belâdet بلادة [*Ar.*]: Kündlük کوندلك ve neşata kaabil olmamaklık. *(Bab. XVI. 2, 138)*

kündü: Ağacın ortasındaki kav gibi yumuşak madde.

§ Ḫar' خرع [*Ar.*]: Ağaç budağının özdeği kündüsü کندسی gidüp düz ve sırlan olmak. *(Bab. XVI. 1, 249)*

küngülenmek: Kamaşmak.

§ Ed-daras الضرس [*Ar.*]: Ekşi nesne yimekle dişleri küngülenüp کونکولنوب kamaşmak mânasınadır.
(Kam. XVIII-XIX. 2, 253)

küpçük: → **küpecik.**

küpdüşen: Tavşancıla benzer bir kuş.

§ Mürze مرزه [*Ar.*]: Devlengeç ve tavşancıla şebih bir kuştur, karakuş ve küpdüşen کوپ دوشن derler.
(Bab. XVI. 2, 303)

küp düşmek: Birdenbire düşmek.

Cadu gibi sihr ile küpe bindi meğer kim
Küp düşe کوپ دوشه varup meclis-i dildâra karanfül
(Aşki. XVI. 21)

küpecik, (küpçük, küpecük): Kavanoz, ufak küp.

§ Pes dihkan evlerinden bir eve girdi kim uşak şerbet küpecikleri var idi. İsa ol küpecükler كپجكلر üzere tâ elin urdu, tâkim ucuna çıkınca pes ol kamusu dolu şerbet oldu. *(Enb. XIV. 813)*

§ Küpecüğe كوپجوكه koyalar ve ağzın bezle bağlayalar. *(Akr. XV. 338)*

§ Nakit akça: *639*, küpecik كوپەجك: *1*, tabak çanak: *4*. *(Sic. B. XV. 10, 23)*

§ Ḫumbera خمبره [*Fa.*]: Küpçük كوپچك ve kumbara ki içine akça koyarlar. *(Ni'meti. XVI. 282)*

§ Pestu پستو [*Fa.*]: Küpecik كوپەجك. *(Ni'meti. XVI. 146)*

§ Ḫunbek خنبك [*Fa.*]: Hunb lâfzının tasgıridir, küpecik كوپەجك demek olur... *(Deş. XVI. 197-1)*

§ Pestuka پستوقه [*Fa.*]: Küpecik كوپەجك, humbara mânasına. *(Deş. XVI. 306-1)*

§ Ḫumbera خمبره [*Fa.*] Küpecik كوپەجك ki Arapça bestuka derler. Ve kumbara ki içine akça koyarlar... *(Deş. XVI. 321-1)*

§ Pestu پستو [*Fa.*]: Küpecik كوپەجك humbara mânasına ve desti. *(Deş. XVI. 286-2)*

§ Pestuka پستوقه [*Fa.*]: Küpecük كوپەجك. *(Caf. XVI. 20)*

§ Ḫumbera خمبره [*Fa.*]: Kumbara ve küpecük كوپەجك. *(Caf. XVI. 54-1)*

§ ... Bir küpecik كوپجك içinde sade yag..... *(Sic. A. XVI. 1, 141)*

§ Gulin غولين [*Fa.*]: Küpecük كوپەجك. *(Şamil. XVI. 204)*

§ Beştük بشتك [*Fa.*]: Küpçük كوپچك ve martabâni ve kavanozdur ki saksı ve çini dahi olur. *(Bürh. XVIII-XIX. 119)*

küpecük: → **küpecik.**

küp kuzusu: Küçük küp, küpecik.

§ Bestuka بستوقه [*Ar.*], hunbera خنبره [*Fa.*]: Küp kuzusu کوب قوزیسی mânasına, lihaza küpeciğe ıtlak ederler ve avamın kumbara dediklerine dahi derler.*(Aks. XVII-XVIII. 154)*

küp küp: Küt küt, güm güm.

§ Her zamanda gâh çûb-ı bîdâd ile ser-i bîsâmanımızı etbâl-i ehl-i harb ü kıtâl gibi küp küp کوپ کوپ darbederler.
(Şeref. XVI. 246)

Bulup bir la'l-i mey-gûnu düşüp ayağına küp küp کپ کپ
Hasetten câm-ı yâkutun yüreği aynasın düp düp
(Selim. XVI. 223)

Bâdenin üstüne küp küp کوپ کوپ ne düşersin bilmem
Dehr humhanesinin mesti mi hüşyarı mısın *(Âli. XVI. 21)*

küpültü, (küpürdü): Patırtı, gümbürtü.

Beni alıp giderken nagehanî
Başından nerdübanın ittim anı
Heman ol dem yıkıldı indi andan
Küpürdüsün işittim bir zamandan *(Dah. XIV. 110)*

§ Demirci dükkânı gibi gürzler küpültüsünden کوپلدوسندن âdemin kulakları sağır olurdu. *(Müslim. XV. 6, 86)*

§ Gürzlerin küpültüsü کپولدوسی, okların gıçıltısı, kılıçların şakırtısı âlemi velveleye getirdi. *(Müslim. XV. 10, 120)*

§ ... Küpüldüsünden کوپولدوسندن, gümürtüsünden âdemîlerin aklı zâyi' olurdu. *(Müslim. XV. 6, 82)*

§ Oklar fışıltısı, gürzler küpültüsü کوپولدوسی...
(Müslim. XV. 19, 17)

§ Kulağıma kupültü کوپولدی geldi, meğer bir düzd evi delmiş dıvar dibinden bir burç gibi yiğit çıkageldi. *(Ferec. XV. 270)*

§ Rakarak رقاراق [*Fa.*]: Tavar ayağının sadasından hikâyedir ki küpürdü کوپردی ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 301)*

küpürdü: → **küpültü.**

kür: Aksi, dik başlı.

§ Beğler Tanrı bize bir kür كور oğul vermiş, varayın anı anası yanından alayın, kılıç ile paralayayın. *(Dede. E. XIV. 134)*

§ Yarımasın yarçımasın, senin oğlun kür كور koptu. *(Dede. E. XIV. 19)*

küran : Al donlu at.

§ Küran كران [*Fa.*]: Ol ata denir ki sarı ile doru meyanında ola. Hâlâ al ta'bir olunan attır. Ve lûgat-i mezbure dahi Türkidir. *(Bürh. XVIII-XIX. 480)*

§ Küran كران [*Fa.*]: Al at, Türkçesi kürandır كوران. *(Kam. Os. XIX. 272)*

kürçe: Külçe.

§ Bir kantar miktarı bakır kürçesini كورچه سنی on nefer âdem şikemi üstünde ağır çekiçler ile kûfte-i medakka-i dikkat ettiler. *(Sûr. XVIII. 190)*

kürde: Şiş gibi bir çeşit ince kılıç.

Çok zırh hem kalkan ü çukal, ışık
Düzdüler bîhad, oluben müttefik
Hem kılıçlar, harbeler hem kürdeler كوردەلر
Düzdüler bunlar çeri itmek diler *(Enveri. XV. 57)*

Harbe vü kalkan götüren haddi yok
Kılıç ü kürde كورده götüren anda çok *(Enveri. XV. 61)*

§ Üstadım şerbetçi Ramazan bin el-hac İlyas dükkânından destursuz bir kürdesin كورده سن ve bir kara kaftanın ve bir gümüşlü masadın alıp gittim. *(Sic. B. XV. 4, 333)*

§ Kılıç: *10*, çelme: *5*, kürde كورده, kalkan, yay: *40*. *(Sic. B. XV. 10, 3)*

§ ... Hatunu ve baldızı kürde كورده ile urup kaftanın kestirüp taaddî eyledi idi. *(Sic. A. XVI. 5, 120)*

§ ... Andan mâada yüz otuz akçaya bir kürde كورده vermiş idim. *(Sic. A. XVI. 4, 162)*

§ Mezbur Mustafa gece ile beni kürde كورده ile çalıp mecruh eyledi. *(Sic. A. XVI. 3, 408)*

§ Abd-i mezbur karye-i Tahir'de sâkin Ahmet nâm karındaşımın abd-i memlûkü idi, mezbur Ahmed'i kürde كورده ile başında bir nice yerde vurup katleyledi. *(Sic. A. XVI. 2, 547)*

§ Beni Satılmış nâm kimesne sağ kolumda kürde كورده ile urup mecruh eyledi. *(Sic. A. XVI. 6, 89)*

§ Kepenek ve kürdei كورده vereyim. *(Sic. K. XVI. 8, 217)*

§ ... ve bil-cümle taht-i kazanızda okları ve yayları ve iki kuburlu, kürdeli كورده‌لى olan iki suhteyi bir yerde komayıp... *(Sic. A. XVI. 1, 1113)*

Yürü ahın odundan Nazmi her çağ
Bir iki yüzlü yalın kürde كورده dakın *(D.B. XVI. 50)*

§ El-miğvel المغول [*Ar.*]: Enseli bir gûne incerek kılıca denir ki Türkide kürde كورده dedikleri olacaktır ki Arapların cenbiye ta'bir ettikleri dahi bu kısımdandır. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 308)*

kürdeği: Eteği ve kolları kısa mintan.

§ Kürte كرته [*Fa.*]: Kabâya müşabih bir melbustur. Türkide kürdeği كردى dinür, etekleri ve yenleri kasîr nîmtene mânasına. *(Lû. Şeh. XVIII. 71-2)*

kürde sıyırmak: İnce kılıcı kınından çekip çıkarmak.

§ ... Mezbur Mustafa bize dahi kürde sıyırup كورده صيروب üzerimize geldi. *(Sic. A. XVI. 3, 130)*

kürdimek, (kürdükmek): Dişi hayvan erkek istemek.

§ Kalâha قلاحه [*Ar.*]: Deve kürdimeklik كوردمكلك. *(Bab. XVI. 1, 276)*

§ Ikfaḥ اقفاخ [*Ar.*]: İnek boğasımak ve kurt yalıkmak ve kürdükmek كردكك. *(Bab. XVI. 2, 428)*

§ Hâciye هاجيه [*Ar.*]: Buğursamış nâka ve kürdükmüş كوردكش ılan ve şöhret. *(Bab. XVI. 2, 356)*

§ İc'aletel-kelbetü-vel-hirre اجلعت الكلبة والهره [*Ar.*]: Kancık köpek erkek istedi ki yalıktı ta'bir olunur ve dişi kedi erkek istedi ki kürdüktü كوردكدى ta'bir olunur.
(Aks. XVII-XVIII. 372)

kürdüğü: İğ.

§ Mezburda dört yüz elli akça dülbent bahasından ve üç yüz elli akça kürdüğü كوردك bahasından cem'an sekiz yüz akça hakkım var. *(Sic. A. XVI. 6, 1300)*

kürdükmek: → **kürdimek.**

küre: Demirci ocağı, maden ocağı.

Cevher oldu bu kez ana bir küre كوره
Eyler üstadı ki cevher sızıra *(Ga. XV. 197)*

§ ... Buyurdum ki: Ba'del'yevm dahi küreden كوره‌دن ibak eden kullarım her kanda tutulur ise müjdegânesi dutanın olup... *(Sic. A. XVI. 1, 1078)*

§ Acemi oğlanı taifesinden olup bakır küresinde كوره سنده İnabolu nâm kasabadan olan Mustafa bin Hüseyin...
(Sic. A. XVI. 6, 375)

§ Tâbdân تابدان [*Fa.*]: ... Demirci ve tuccu ocağına ve emsali ocaklara ve samako ve maden kürelerine كوره‌لرينه ve sair ateş ve şedit hararet olan yerlere ıtlak olunur.
(Bürh. XVIII-XIX. 171)

kürek çalmak: Kürek çekmek.

§ Gemiye kürek çaldık كرك چلدق, gemi tiz gitti. *(Hay. XV. 94)*

küremek, (kürükmek): Dişi hayvan erkek istemek.

§ El-vedku الودق [*Ar.*]: ... ve dahi eşek küremek كورمك ve kısrak küremek كورمك ve aykırsamak. *(Terceman. XV. 261)*

§ Guşn كشن [*Fa.*]: Erkek mânasına; ekseriya aygır hayvanda müsta'meldir... ve dişi hayvan erkeğe tâlip olmağa da denir, talap olmak ve kösnümek ta'bir olunur. Ol hayvana kösnük ta'bir ederler. Meselâ guşn hast gurbe [*Fa.*] derler, ya'ni kedi erkek istedi ki kızdı ve kürükdü كوركدى ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII-XIX. 526)

kürsiye binmek: Tahta oturmak.

Yusuf bindi kürsiye بندی کرسیه hükmeyledi
Yüklerini arattı gör neyledi *(Yuz. Şeyd. XIII. 77)*

kürtül: Kalın, kuvvetli.

§ ... Suret şöyle azim, gövde şöyle yoğun, boyun şöyle kürtül کرتل ve kalıp şöyle abâdan ve gönül şöyle kâfir... *(Kel. XIV. 223)*

kürtün: İçi otla doldurulmuş palan.

§ Kim eşek olursa biz kürtünü کورتنی. *(Ata. XV. 39)*

§ Güzvan کوزوان [*Fa.*]: Kürtün کرتن ve köpen, ya'ni devenin havudu altına vurdukları çul. *(Caf. XVI. 145-2)*

§ Güzvan کوزوان [*Fa.*]: Kürtün کورتن ve devenin havudu altına urdukları çul. *(Ni'meti. XVI. 555)*

§ Peşmâkend پشماکند [*Fa.*]: Teğelti ve eyrim ve kürtün کرتن. *(Ni'meti. XVI, 148)*

§ Peşmakend پشماکند [*Fa.*]: Kürtün کورتن. *(Cam. Fa. XVII. 17)*

kürük, (körük): Buynuzsuz öküz.

§ El-ecleh الاجله [*Ar.*]: .. ve buynuzsuz öküze denir ki kürük کورك ta'bir olunur. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 729)*

kürükmek: → **küremek.**

kürümek: Kürek gibi bir şeyle atmak.

§ Keklik, kaçan tohmu tutmasa toprağa ağnar, yeleği dibine toprak kürür کرر de tohumu tutar. *(Hay. XV. 52)*

§ Ahır kürüyüp کوریوب at kaşırken ve ya havlı süpürürken... *(Nasayih. XVII. 60)*

küslü: → **küsülü.**

küsü: Küsme, dargınlık.

Kimesneyle eylerse hışm ü küsü کسو
Becit şöyle durur ki kalburda su
Çü aşkın kişi anlaya kıymetin
Anı yerme kim bağlaya himmetin *(Süh. XIV. 123)*

§ İranduht cevap verdi kim: Benim ile melik arasında bir itap ve küsü كسو vaki‘ olmuştur... *(Kel. XIV. 180)*

Çü sevgi ola küsü كوسو eksik olmaz
Muhip olana kısu eksik olmaz *(Işk. XIV. 111-2)*

Koyalım bu itabı, bu küsüyü كسوي
Açalım iki canipten pusuyu *(Hurş. XIV. 91)*

§ Tâv تاو [*Fa.*]: Küsü كسو ve ceng ve hararet ve tâkat. *(Ni‘meti. XVI. 194)*

küsülü, (küslü): Dargın, gücenik, küsmüş.

§ Ve iki küsülü كوسلى kimse olsa barıştırırdı, görüştürürdü. *(Si. Da. XIV. 204)*

İğen hûb ü cömerd ü usludurur
Göreli gönül bana küslüdürür *(Süh. XIV. 60)*

§ On yedinci âfet oldur kim, iki dilli ola, iki küsülü كسلو kişinin ortasında vara gele, her birine kendi sözlerine muvafık keleci vere. *(Müneb. XIV-XV. 87-1)*

§ Eğer küsülü كوسلى olsanız üç günden ilerü özür dileşesiz. *(Güzide. XV. 163)*

§ Küsülüleri كسلولرى barıştır, halkı ıslah etmek içün söyle. *(Müz. XV. 324)*

§ ... Yahut iki küsülü كوسلو müslüman arasında ıslah ede, ana ol fi‘linden Allahü Taâlâ katında ulu sevaplar nasip olur. *(Leys. Ar. XV. 256)*

küsünmek: Gücenmek, darılmak.

Küsünüp كسونب taliine hasretle
Geçinirdi bu derd ü mihnetle *(Ş. G. XVI. 125)*

küşne: Burçak.

§ Kersene كرسنه [*Fa.*]: Burçak ta‘bir olunan galle ismidir... mukaşşer idüp öküze yidirirler. Bizim diyarda bu galleye küşne كشنه derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 477)*

küt olmak: Kötürüm olmak, elden ayaktan düşmek.

Söyletir idi oda bişmişleri
Sağ ederdi küt olup كوت اولوپ kalmışları *(Mevlit. XV. 43)*

kütük ocağı: Büyük ocak.

İânet-i has ü haşak-i gamle menfade
Kütük ocağı كوتوك اوجاغى gibi yanmada bu abd-i fakir
(Mihnet. XIX. 206)

kütüldü: Kütürtü, gümbürtü.

§ Gürzler kütüldüsü كتلدوسى yedi kat yerlere geçti.
(Anter. XIV. 447)

kütülmek: Kütleşmek.

§ Sügüleri kütüldü كتلدى, kılıçları kündeldi.
(Anter. XIV. 513)

kütüval: Muhafız; kale dızdarı.

§ Ve melik, Şirvan zabtı içün vali ve emirü'l-ümera nasbedip ve kütüval كوتوال ve sair mâyahtac tedariki ile medine-i Şemahi'yi ta'mir etti. *(Men. Av. XVI. 339)*

§ Ve bu kal'anın kütüval كوتوال ve hafazası vardır.
(Men. Av. XVI. 27)

§ Aziz ibni Harun ki kütüval-i كوتوال kal'a idi, burc ü baru üzre seyrederken görüp avaz yetürdüler ki...
(Hadika. XVI. 172)

§ Dizdar دزدار [*Fa.*]: Kal'a zabiti ve kal'a muhafızına denir, kütüval كوتوال dahi derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 271)*

§ Kûtvâl كوتوال [*Fa.*]: Muhafız-ı kal'a mânasınadır ki dizdar ta'bir olunur, bu dahi Farisidir. Diz kal'a mânasınadır. Bazılar işbu kütval كتوال lûgatini Hindidir derler.
(Bürh. XVIII-XIX. 505)

kütüz: Kısa boylu ve tıknaz.

§ El-müsterık المسترق [*Ar.*]: Bünye ve terkibi nâkıs ve zaif olan adama ıtlak olunur... Ve kısa boyunlu kütüz كوتوز adama müsteriku'l-unk ıtlak olunur.
(Kam. XVIII-XIX. 2, 926)

küydürmek: Bekletmek, intizarda bırakmak.

İmlâ املا [*Ar.*] nedir: küydürmek كويدرمك, mecruh kişidir: akîr
(Fer. XIV. 25)

§ ... Amma ol sağındığı ferişte üzerine müekkeldir, ol yaz dimeyince yazmaz tâ altı sâata değin küydürür كيدرر umar kim tevbeye gele. *(Leys. Mu. XIV-XV. 326-1)*

§ Et-temkisü التمكيث [*Ar.*]: Bir kimesneyi bir yerde eğlendirmek ve eğlemek ve küydürmek كويدرمك.
(Terceman. XV. 212)

Üş getirdik mal ü ni'metler sana
Gidelim bugün de küydürme كيدرمه tana *(İbrahim. XV. 92-2)*

§ Buyurdu kim o kişiyi öldüreler tiz bir lâhza sabretti, bir lâhza küydürdü كويدردى, şolok sâat intikam hırsını kendüden ref'eyledi. *(Müz. XV. 281)*

§ Liyy لي [*Ar.*]: Deynini vermeyüp küydürmek كويدرمك.
(Bab. XVI. 1, 441)

§ İrsad ارصاد [*Ar.*]: kişiye küyüp durmak ve küydürmek كويدرمك. *(Bab. XVI. 1, 441)*

küyegörmek: Bekleyedurmak.

İki oğlaniyle çeri yasayıp
Kamu halkı düğenleyüben sayıp
Küyegörüp كويا كورپ özegü gerdi bular
At üstünde kaplan gibi durdular
Döğüldü nakare vü çalındı kûs
Küvüden yanılırdı vaktın horus *(Süh. XIV. 161)*

küyesiye: Vadeli olarak.

§ El-i'netü العينة [*Ar.*]: Bir nesneyi veresiye ve küyesiye كويەسيه satmak ve almak. *(Terceman. XV. 100)*

küyi vermek: Vade, mühlet vermek.

§ El-inzaru الانظار [*Ar.*]: Bir kimesneye mühlet vermek ve zaman vermek ve küyemek ve küyi vermek كوپي ويرمك.
(Terceman. XV. 138)

küymek: Beklemek, sabretmek, teenni etmek, intizarda bulunmak, etrafı gözetlemek.

Sevdikli sevdiğiyle bile kopusar yarın
Benim işim yarına küymez كيمز bu gün soyaktı
(Yunus XIII-XIV. 144)

Hem Çalap didarı anda görüne
Bu gün iste anı küyme كويمه yarına *(Ga. XIV. 243)*

Küyeler كيالر fursat anda el verince
Çü verdi, iveler başa varınca *(Hurş. XIV. 32)*

§ Uğru bunu işitti azim şad oldu ve bir saat küydü كيد kim ev issi uykuya vara. *(Kel. XIV. 13)*

§ Pes bir zaman atası küydü كيد andan Hızır'a eyitti: Dilerven kim işbu avratın boşayasın kim sana doğurucu avrat alıverem. *(Enb. XIV. 459)*

Nedir üviyy: nüzûl etmek, şihab: ıldız, rasad رصد [*Ar.*]: küymek كويمك
(Fer. XIV. 30)

§ Ey kullarım, enbiya ve evliya cümle ayağın durup küyerler كويرلر ki ben Bîçûn cemalimden hicap giderem.
(İhlâs. XIV. 298)

§ Ben bildiğim oldur ki gönlünden kaygun gideresin, anın cenazesine küyevüz كويوز. *(Anter. XIV. 245)*

§ Müslümanlar muntazır idiler, ana küyerlerdi كويرلردى.
(Fütuh. XIV. 50)

Hüma küydü كيدى şuna dek kim zemane
Kara bürka' bürüdü âsmane *(Işk. XIV. 173-1)*

§ Küyerin كويرن kim sen dahi gelesin. *(Yüz. Ha. XIV. 149)*

Yolum urdu şeytan ana uydum
Ne durdum ü ne yoldaşa küydüm كيدم *(Süh. XIV. 234)*

Odasına vardı kadeh kıldı nuş
Küyerdi كويردى ki ahşam kaçan ola uş *(Süh. XIV. 121)*

Küyüñ كيك ey olar kim yiğitsiz ü cüst
Göç içinde var kocalar katı süst *(Ferh. XIV. 11)*

Vücudu küllî fida ger kıla kişi yoluna
Ömür yoluna küyimeye كويمايه bir nefes eyyam
(Kadı. XIV. 104)

§ Bular bu inkârlarıyle muhkem turup muntazır olmazlar illâ şol kıyamet gününe küyerler كويرلر ol gün apansızın hiç sanmadıkları vakıtta gele. *(Leys. Mu. XIV-XV. 270-2)*

Gel hoş görelim bir nice gün ömrü ganimet
Küymez كويمز kişiye fursat-ı eyyam efendi *(Dâi. XV. 66)*

§ Pâyîden پاييدن [*Fa.*]: Küyüp كويب durmak ve muhkem tutmak ve basmak ve ebedî olmak. *(Miftah. XV. 18)*

Kim iver, İblis'e ol uymuşturur
Şol ki maksuda irer küymüştürür كويمشدرر
Didi küymek hadden aştı ey emîr
Reddidüp kılma beni hor u hakir *(Enveri. XV. 55)*

Her dem ki bûy-i zülfüne bâd-i seher geçer
Yâ merhaba demekliğe küymez كويمز kaçar geçer
(Mesihi. XV. 48)

Oturma gece vü gündüz yol al yol
Yalan yoldaşa küyme كويما vü revan ol *(G. Ra. XV. 30)*

§ Eşek ata eyitmiş: Yokuşta sen bana küy كوى, inişte ben sana küyem كويم. *(Ata. XV. 35)*

§ Tiz nameyi elinden kodu ve elin yüzüne tuttu, ya'ni ki burun kanadı deyü taşra gitti ve kaçtı gizlendi, bir zaman küydüler كيدلر Abdülcebbar gelmedi. *(Kab. XV. 391)*

§ Üç nesne ile günaha kefaret olur: Abdesti gökcek almak ile, beş vakıt namazı kılmak ile, bir namazı kılıp bir namaza küymek كويمك ile. *(Cennet. XV. 10)*

§ Bular bu efkâr ile muhkem turup muntazır olmazlar, illâ şol kıyamet gününe küyerler كويرلر. *(Leys. Ar. XV. 439)*

§ Ömür va'deye küymez كويمز, ansızda gelir. *(Cinan. XV. 28)*

Dedi görelim imdi Allah nice emreder
Ki tâ vahy inince küyüp كيوب edelim ıstıbar
(Muham. XV. 276)

§ El-istinzarü الاستنظار [*Ar.*]: Bir kimseden mühlet dilemek ve küymek كويمك istemek. *(Terceman. XV. 68)*

§ Andan sonra anlar şeyhe küymediler كويمدلر, gittiler şeyh kendinin has yârenleriyle kaldı. *(Kesir. XV. 174)*

Anı alıp bir şişeye koyasın
Şöyle koyup soğuyunca küyesin كويه سين *(Cam. XV. 113)*

Vaktını çün buldular küye küye كويه كويه
Verdiler gelin elin güyegüye *(Cam. XV. 98)*

§ Rısad رصاد [*Ar.*]: Kimseye intizarlık çekmek ve kimseye küymek كويمك. *(Bab. XVI. 2, 460)*

§ Terakkub ترقب [*Ar.*]: Gözleyip durmak ve küymek كويمك. *(Bab. XVI. 1, 73)*

§ Terassud ترصد [*Ar.*]: Nesneye muntazır olup küyüp كويب durmak. *(Bab. XVI. 1, 450)*

§ Sabr صبر [*Ar.*]: Küymek كويمك, ya'ni katlanmak ve bir otun ismidir ki gayette acıdır. *(Ni'meti. XVI. 450)*

§ Pâyisten پايستن [*Fa.*]: Küymek, muntazır olmak, terabbus mânasına. *(Caf. XVI. 183-1)*

§ Bâşîden باشيدن [*Fa.*]: Bir yerde olmak ve küymek كويمك ve durmak. *(Şamil. XVI. 314)*

§ Sabr صبر [*Ar.*]: ... Katlanmak, küymek كويمك mânasına. *(Deş. XVI. 116-1)*

Küyer bu yerde her can nevbetine
Varır ni'met olup şeyhin katına *(Veyse. XVI. 166-1)*

§ Ey melekler bu ikisine küyüñ كويوك, tâ aralarında barışıklık olunca... *(Rahat. XVI. 157)*

Küyenler كوينلر hârden hurma yidiler
Koruktan sabr ile helva yidiler *(Ârifîn. XVI. 85)*

Birez küydü كويدى bular gelmedi giden
Dedi bir dilkü aslana buyur ben *(Güvahi. XVI. 62)*

Eğer aklın deşüresin başına
Gidesin küymeyesin كويمياسن yoldaşına *(Şeh. Ş. XVI. 222)*

İgen ağlatma ey kerem kânı
Nevbetine küyücü كويوجى kurbanı *(Ş. G. XVI. 70)*

§ Pâyiden پاييدن [*Fa.*]: Küymek كويمك. *(Cam. Fa. XVII. 113)*

Tevakku' توقع [*Ar.*] nedir: küymek كويمك terecci: ümit etmek

Tekattür, tekattur, hem teheyyü': yaraklanmak *(Naz. Le. XVII. 24)*

§ Bermû برمو [*Fa.*]: Terakkup ve intizar mânasınadır, Türkide küymek كويمك ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 112)*

§ Piyûs پيوس [*Fa.*]: Piyûsiden'den ism-i masdardır, piyûsiden küymek كويمك ve gözetmek ve terabbus ve intizar mânasınadır. *(Bürh. XVIII-XIX. 170)*

§ Bermûz برموز [*Fa.*]: İntizar, bekleyiş. İntizarın asıl Türkçesi küymektir كويمك در. *(Kam. Os. XIX. 134)*

küzi : → küçü.

L

laçin: 1. Şahin.

Bu kuşca canıma esirgemeden
Laçin لاچين gözlerini baz eder ohşar *(Kadı. XIV. 169)*

Kebuterle uçar bir yerde laçin لاچين
Öper ağzında laçini لاچينى göğerçin *(Şeh. Ş. XVI. 10)*

2. Sarp, yalçın.

Yüksek yüksek laçin kaya
Hep de bakar Arpaçaya *(Saz. Karaman. XX. 720)*

laf çatlatmak: Yüksekten atmak.

Na'ra-i mest-i aşka benzetemez
Laf çatlatmasun لاف چاتلتمسون igende felek *(Baki XVI. 152)*

lafın urmak: Sözünü etmek.

§ Neccar ... avrata kakıdı eyitti: Ne revadır ki beni sevmek lafın ururسuñ لافن اوررسك, yine cüllaha baş koşarsın. *(Ferec. XV. 199)*

laf urmak: Yüksekten atmak, atıp tutmak, böbürlenmek, övünmek.

Kaz delim laf ura اوره لاف kim benem arı
İlla Gülşehri alırdı gevheri *(Man. Tayr. XIV. 75)*

Ger ne ol olsan ne bu ey bîfüruğ
Laf urma اورمه لاف sâdıkam deyü düruğ *(Vahdet. XV. 144-1)*

§ Kep كپ [*Fa.*]: Lâf urup اوروب لاف kendüyi öğmek. *(Miftah. XV. 118)*

Bir cür'a mey içmedin dilersin
Laf urmağa اورمغه لاف mest-vâr ya'ni *(İbrahim. XV. 113-1)*

Aşkın yolunda laf urana لاف اورنا sen inanma kim
Isbat ederse her sözünü bin delil ile *(Dâi. XV. 105)*

§ İfte ايفته [*Ar.*]: Yeynicek kimesne ki bihude laf urur لاف اورر. *(Caf. XVI. 11-2)*

§ Et-tasallüf التصلف [*Ar.*]: Öğünmek ve lâf urmak لاف اورمق. *(Ah. XVI. 189)*

§ Tasallüf تصلف [*Ar.*]: Laf urup لاف اورب öğünmek. *(Bab. XVI. 1, 293)*

§ Faḫr فخر [*Ar.*]: Eyü hasletlerle laf urup لاف اوروب öğünmek. *(Bab. XVI. 2, 74)*

§ Kep كپ [*Fa.*]: Laf urmak لاف اورمق ve avurdun iç yanı ve sürçmek. *(Ni'meti. XVI. 506)*

Bu güft ü gû ile Yahya iğende laf urma لاف اورمه
Hilâl gibi gel eksüklüğünü kıl tebyîn *(Yahya Bey. XVI. 44)*

Mihnet-i aşk ey dil âsandır deyü çok urma laf لاف اورمه
Aşk bir yüktür ki ham olmuş anın altında Kaf
(Fuzuli. XVI. 162)

§ Ḫutenber ختنبر [*Fa.*]: Ol cimri ki laf urur لاف اورر maldâr derler. *(Şamil. XVI. 427)*

§ Lâfiden لافيدن [*Fa.*]: Laf urmak لاف اورمق. *(Şamil. XVI. 647)*

Laf urup لاف اوروب her bîhiret eyler beli da'va-yi aşk
Bunu bildim bilmez imiş nedürür ma'na-yi aşk
(Alâ. XVI. 71)

§ Et-tasallüf التصلف [*Ar.*]: Öğünmek ve laf urmak لاف اورمق. *(Müntehab. XVII. 19-2)*

Utarit laf ururmuş لاف اوررمش hüsn-i hattan âsman üzre
Kalem al deste anın nay-i kilkin bîsada eyle
(Nedim. XVIII. 64)

lağlaşmak: Şakalaşmak.

§ Gazle غزلة [*Ar.*]: İplik eğirmeklik ve avratlar ile lağlaşmak لاغ لشمق ve avurdlaşmak. *(Bab. XVI. 1, 258)*

lâkab urmak: Ad takmak.

Kimse aybın gözleme urma lâkab اورمه لقب
Kimse sırrın bilmeğe kılma talep *(Vahdet. XV. 162-2)*

lakırdamak: Lak lak sesi çıkarmak.

Âşık hadis-i câm-ı lebin alsa ağzına
Mecliste çok lakırdamasun لقردەمسون sâkıyâ kabak
(Baki. XVI. 144)

lâyık değül: Lâyık olmayan.

§ Lâyık değül لايق دكل sözler söylerdi. *(Şevahid. XVI. 198)*

lecek, (leçek): Üç köşeli kadın baş örtüsü.

§ El-ḫumur الخمر [*Ar.*]: Başa örttükleri sütrelerdir ki lecekdir لجك در. *(Kdeb. XVIII. 451-1)*

§ Serḫâre سرخاره [*Fa.*]: Bir altun iğnedir karılar anı leçek لچك ve yaşmak ve hotuz üzerine ziynet içün sancarlar. *(Bürh. XVIII-XIX. 349)*

§ Senbûse سنبوسه [*Fa.*]: Umûmen müsellesü'ş-şekl nesneye ve hususan diyar-ı şark karılarının leçek لچك ta'bir ettikleri üç köşeli baş örtülerine denir. *(Bürh. XVIII-XIX. 364)*

lem: Nem.

§ Lâin ince fikirli, bundan lem لم kaptı. *(Müslim. XV. 3, 57)*

lem kapmak: Alınmak.

§ Lâin ince fikirli, bundan lem kaptı لم قاپدی. *(Müslim. XV. 3, 57)*

lengeç: Yengeç.

§ Lengeç لنكج yılda altı gez kavlanır. *(Hay. XV. 101)*

lenger bırakmak: Demir atmak; oturup kalmak.

§ Âkıl çünki ceng göre orada karar etmez ve eğer sulh göre lenger bırağır لنكر براغر. *(Güls. XV. 78)*

lenger koparmak: Demir almak.

§ Lenger koparup لنكر قوپاروب yelken yırtıp deryaya açılıp revane oldular. *(Hamza. XIV-XV. 35, 28)*

lenger üzerinde: Demir atmış.

§ Gemi lenger üzerinde لنگر اوزرنده sanırlar. *(Tibr. XVI. 55)*

lese: Çalı çırpı, çit.

§ Sekitvar kapısı canibinden on yedi gün döğülüp karşı yakadan döğülmek lâzım gelmeğin top erişmez yerden su üzerine çubuktan hasır misâl çitler ki, ana lese لسه derler, döşenip ancak bir araba geçer yol yapılıp bir gün ancak dayanırdı, gerü tamir ve tecdid olunurdu. Tarafeynden leseler döşenip bataklar otun yükleriyle doldurulmağa sa'yolunurdu. *(Naima. XVII-XVIII. 123)*

lıca: → **lice.**

lice, (lıca): Lıca, kaplıca.

§ Suyu karip deniz kenarında Hudayî bir lice ليجه var; mezkûr lice ليجه gayet nâfi' licedir ليجه در, licenin karayel tarafları tarlalardır. *(K. B. XVI. 138)*

limon, (limona): Liman.

§ Yukanna'nın gemileri Sur şehrinin limonuna ليمونه girdi. *(Fütuh. XIV. 105)*

Gemiyi yudu iki gün hakınca
Ki canı çıktı limondan ليموندن çıkınca *(Işk. XIV. 174-1)*

İrdi limona ليمونه girür cümle gemi
Tuttu gülbangi buların âlemi *(Enveri. XV. 48)*

Kal'a önünde limon لمون Burgus var
Anda pür-harbî firengî bîşumar *(Enveri. XV. 19)*

Lenger üzre gece yattı çün adû
Subh-dem yürüdü çalındı boru
Cümle limon ليمون kal'asına irişip
Anı almak dilediler dürüşüp *(Enveri. XV. 58)*

İki limona ليمونه vardır anda mahsun
Trabzon biri, birisi Samsun *(Hikmet. XV. 227)*

Gilibolu bilürsüz zabt oluptur
Gemiler hep limon لمون içre doluptur *(Hadidi. XVI. 164)*

Beş on yoldaş ile geçti oturdu
Gemiyi cümle limona ليمونه getürdü *(Hadidi. XVI. 188)*

limona: → **limon.**

ling: Bir çeşit tırıs yürüyüş.

§ El-hervele الهروله [*Ar.*]: Seğirtme ile yürüme beyninde olan yürümektir ki yelmek ta'bir olunur. Alâ-kavlin anak عنق [*Ar.*] dedikleri yürümekten ziyadecedir, yahut süratle yürümektir. Hulâsası ling لنك ile yürümektir.
(Kam. XVIII-XIX. 3, 382)

ling ling yelmek: Tırıs tırıs gitmek.

§ Süksük سكسك [*Fa.*]: Yorğa ve eşkin olmayıp ling ling لنك لنك yelen tavar. *(Cinas. XVI. 41-1)*

ling urmak: Tırıs yürümek.

Peyk-i felek hezaran her gice takınıp zeng
Ling uruben لنك اوردن yolunda tan mı yelerse her dem
(Mih. XV. 55)

Peyinden özg'ana yoğ idi çün hing
Biraz âsude düştü urmadan ling لنك اورمەدن
(Lârendi. XVI. 185)

loğ, (loğ taşı): Toprağı pekiştirmek için kullanılan taş merdane.

§ Bâm-gülâm بام كلام [*Fa.*]: Tulânî ve musaykal ve müdevver bir taştır. Kârgir hane sutuhu üzere vaz'ederler, iki başlarında iki küçük sûrahları olmakla ol sûrahlara iki ayaklı çatal ağaç geçirirler, hanenin üzeri yeni örtüldükte ve yağmur akablerinde ağaç ile mezbur taşı beri öte çekerler, damın toprağı pekişip hemvâr olur, aşağısına yaş nufuz eylemez... Ol taşa loğ لوغ ve ol ağaca loğ ağacı ve vech-i meşruh üzere beri öte çekmeğe loğlamak ta'bir ederler.
(Bürh. XVIII-XIX. 100)

§ Garteban غرتبان [*Fa.*]: ... Bir zira' miktarında tulânî ve müdevver ve musaykal taştır; kârgir binaların sutuhunda toprak pekişip istihkâm bulmak için beri öte çekip yuvarlar, Türkçe loğ taşı لوغ طاشی derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 426)*

loğlamak: Loğ taşını, pekiştirilecek toprak üzerinde yuvarlayarak gezdirmek.

§ Bâm-gülâm بام كلام [*Fa.*]: Tulânî ve musaykal ve müdever bir taştır. Kârgir hane sutuhu üzre vaz'ederler, iki başlarında iki küçük sûrahları olmakla ol sûrahlara iki ayaklı çatal ağaç geçirirler, hanenin üzeri yeni örtüldükte ve yağmur akablerinde ağaç ile mezbur taşı beri öte çekerler, damın toprağı pekişip hemvâr olur, aşağısına yaş nufuz eylemez... Ol taşa loğ ve ol ağaca loğ ağacı ve vech-i meşruh üzere beri öte çekmeğe loğlamak لوغلمق ta'bir ederler.
(Bürh. XVIII-XIX. 100)

loğ taşı: → **loğ.**

lokma göz, (lokma gözlü): Patlak gözlü.

§ Cahız جحيظ [*Ar.*]: Gözün ağını ve karasını câmi' olan şahmesi domalıç olan lokma göz لقمه كوز kimseye denir.
(Nuhbe. Ş. XVIII-XIX. 181)

§ Câhız جاحظ [*Ar.*]: Patlak gözlü adam. Türkçede lokma gözlü لقمه كوزلو denilir. *(Kam. Os. XIX. 194)*

lokma gözlü: → **lokma göz.**

lor: Peynir suyuna süt veya yoğurt katarak kaynatılmakla yapılan yiyecek.

§ El-kerıys الكريص [*Ar.*]: Lor لور dedikleri nesne ki peynir suyuna süt veya yoğurt katıp kaynatırlar. *(Ah. XVI.)*

lori, (lori kuşu): Balıkçıla benzer bir kuş.

§ Üstüḫan-zend استخوان زند [*Fa.*]: Lori kuşu لورى قوشى.
(Şamil. XVI. 91)

§ Dâl دال [*Fa.*]: Kartal ve lori لورى. *(Şamil. XVI. 180)*

§ Dâl دال [*Fa.*]: Kartal dedikleri büyük kuştur ve lori kuşu لورى قوشى ve büyük balık. *(Ni'meti. XVI. 193)*

§ Üstüḫan-ḫâr استخوان خور [*Fa.*]: Lori kuşu لورى قوشى.
(Ni'meti. XVI. 103)

§ Dâle دالە [*Fa.*]: Kartal dedikleri büyük kuş ve lori kuşu لوری قوشی . *(Cam. Fa. XVII. 90)*

Kaçan lori kuşu bulsa bir kemik
Evvel ölçer sonra yutar demişler *(Saz. Levni. XVIII. 359)*

§ Begas بغاث [*Ar.*]: Türkçede lori kuşu لوری قوشی derler. *(Kam. Os. XIX. 159)*

lori kuşu: → **lori.**

löğün: → **lökün.**

lök: Tek hörgüçlü deve.

§ Es-sarsarani الصرصرانی [*Ar.*]: Şol deveye derler ki anası lök ve babası çatal örküçlü buğur ola, ya'ni maya ve biserek dedikleri deve. *(Terceman. XV. 7)*

§ ... Senin elindeki sarı lök لك deve benim halâl mülkümdür, İncesu'dan iki buçuk yıldır uğurlandıydı. *(Sic. K. XV. 2, 59)*

§ Altı deve, dördü erkek ve beserek ve ikisi lök لوك erkek deve, ve bir ak at ve bir gökce eşek... *(Sic. B. XV. 4, 67)*

§ Mezkûr Kaya dahi ikrar edüp bir lök لوك ve bir mâde deve gelip bağa girdi, ben dahi tutup götürüp... *(Sic. K. XVI. 7, 6)*

§ Bir besirek ve bir lök لوك : 1500, ve bir öküz: 200, ve... *(Sic. K. XVI. 3, 26)*

§ ... Nâm kimesnenin oğlu Ahmet nâm kimesneler beni nikâh idüp mehr-i muaccelime tuta bana verdikleri bir lök لوك deve ile ve bir re's kır tayı alıp... *(Sic. A. XVI. 3, 146)*

lökün, (löğün): Kireç, zeytin yağı ve pamuk karıştırılıp dövülerek yapılan bir macun ki künkleri birbirine tutturmak gibi işlerde kullanılır.

§ Âḫiz آخز [*Fa.*]: Şol nesnedir ki balçığı kalıp kalıp keserler ve anunla divar yaparlar ve yahut kalıp içinde dökerler ana kerpiç derler ve lökün لکون . *(Ni'meti. XVI. 63)*

§ Bendgir بندگیر [*Fa.*]: Lökün لکون ve katıl ağacı.
(Ni'meti. XVI. 155)

§ Saruç صاروچ [*Fa.*]: Löğün لوکون. *(Şamil. XVI. 83)*

§ Bendgir بندگیر [*Fa.*]: Löğün لوکون. *(Şamil. XVI. 582)*

§ Çaru چارو [*Fa.*]: Su mahzenlerini ve kuyu ve havuz misillü yerleri sıvayacak sıvadır ve löküne لوکونه dahi denir.
(Bürh. XVIII-XIX. 213)

lû'b geçmek: Hile yapmak, oyun oynamak.

Bağlayam bel idem buna çare
Tâ geçem کچم bir lû'b لعب o bed-kâre *(Mîri. XVI. 39)*

lüfen: Mayhoş nar.

§ Müzz مز [*Ar.*]: Ta'mı halâvet ile humuzetten mürekkep olan mayhoş nesneye denir, lüfen لوفان ta'bir olunan nar gibi. *(Nuhbe. Ş. XVIII-XIX. 132)*

§ Rumman رمان [*Ar.*]: Nar demektir ki üç nevi olur, tatlı ve ekşi ve mayhoş ki lüfen لوفان ıtlak olunur.
(Nuhbe. Ş. XVIII-XIX. 156)

§ El-müzz المز [*Ar.*]: ... Lüfen لوفان ta'bir olunan mayhoş nara denir. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 202)*

lüleli bardak: Emzikli bardak.

Bülbüle بلبله [*Ar.*]: lüleli bardak لوله لی بارداق, toloya dendi: dibak
(Asım. XVIII-XIX. 41)

M

ma: → **me.**

mağ: Sahtiyanın iç yüzü.

§ Edeme ادمه [*Ar.*]: Sahtiyanın tüyü, iç yüzü ki etinden yana gelür, ana mağ ماغ derler, ya taş yüzü. *(Bab. XVI. 2, 119)*

§ Mağ ماغ [*Fa.*]: ... ve sahtiyan ve gayri derilerin iç yüzü. Bu mânaya Türki dilde dahi şâyi'dir. *(Deş. XVI. 179-1)*

§ Mağ ماغ [*Fa.*]: ... Ve sahtiyan ve sâir derilerin iç yanına mağ ماغ derler, nitekim Türkide isti'mâl ederler. *(Ni'meti. XVI. 572)*

mağara kesmek: Kayalığı oyarak mağara meydana getirmek.

Mağaralar kesüp مغارالرکسوب yerden kayada
İçine girdiler tahte's-serâda *(Hikmet. XV. 57)*

mahrama: Mendil, baş örtüsü, havlu.

Telli mahramasın attı üstüme
Terlersen sevgilim sil dedi bana *(Kara. XVII. 165)*

maktamak: Methetmek.

O tıflı maktadılar مقتدیلر terbiyetle
Riayet eylediler her cihetle *(Şey. Ş. XVI. 904)*

mal: Çift ve yük hayvanları.

Böylesi mal düşmesin fukaraya
Benim senden bağrım yandı boz öküz *(Saz. Talibi. XX. 737)*

mala: → **bala (II).**

malağma: Döğülmüş, fakat samanından ayrılmamış hububat.

§ Lûbeşe لوبشه [*Fa.*]: Ol galledir ki döğülmüş ve henüz samanından ayrılmamış ola; bizim diyar dihkanîleri ana malağma مالاغمه derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 549)*

mala kesmek: Diyete bağlamak.

§ ... Meğer kim ölenin hısımları bağışlayalar, ya mala keseler ماله کسلر. Eyle olucak öldürmemek vardır.
(Tuh. Le. XV. 389)

mal başı: Sermaye, resülmal.

§ Sermaye سرمایه [*Fa.*]: Mal başı مال باشی demektir re'sü'l-mâl demektir. *(Deş. XVI. 329-1)*

mal dökmek: Bol para harcamak.

Pes eğlenmegil malumı dök مالوم دوك ü yort
Sakahaneler yap ü sen dahi dört *(Süh. XIV. 240)*

malı beslemek: Serveti artırmak, çoğaltmak.

§ ... İki kardaşlarım müdbir ve müsrif koptu, fiska meşgûl olup malların telef etti. Ben malımı besledim مالمی بسلەدم ziyade oldu, atam malından çok oldu. *(Ferec. XV. 236)*

mama: → **mamı.**

mamalık: → **mamılık.**

mamı, (mama): Ebe.

§ El-kaabiletü القابلة [*Ar.*]: Mama ده ve avırda dedikleri avrat. *(Terceman. XV. 142)*

§ Pişkâr ve pîşyâr ve pîşâ پیشکار و پیشیار و پیشا [*Fa.*]: Kaabile mânasına, oğlan tutan mamı مای *(Miftah. XV. 63)*

§ Pîşyâre پیشیاره [*Fa.*]: Kaabile mânasına ki Türkide mamı مای ve avurda ve ebe derler. *(Deş. XVI. 309-1)*

§ Pîşâre پیشاره [*Fa.*]: Türkide mamı مای derler, kaabile mânasına; avurda dahi derler. *(Deş. XVI. 309-1)*

§ Esma der ki: Hazreti Hasan ve Hüseyin'in kaabilesi ya'ni mamıları مامیلری ben idim. *(Rahat. XVI. 458)*

§ Kaabile قابله [*Ar.*]: Avrat doğurdan mamı مای avrat. *(Bab. XVI. 2, 268)*

§ Bârâç [*Fa.*]: Kaabile ki Türkide mamı مای derler ve avurda derler. *(Ni'meti. XVI. 114)*

§ Pişkâre پیشکاره [*Fa.*]: Mamı مای. *(Şamil. XVI. 401)*

§ Pîşkâr پیشکار [*Fa.*]: Mamı مای , kabile gibi.
(Nuh. Tuh. XVII. 65-1)

§ ... Ḥâdına خاضنه [*Ar.*], pişkâre پیشکاره [*Fa.*]:... Kaabile ya'ni ma'sum tevellüt ettikte hizmet eden hatuna dahi derler ki mamı مای ve ebe ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 169)*

§ En-netac النتاج [*Ar.*]: ... İşbu netac maddesinde âdeta mamı مای ameliyle suretyab olmağla hayvanın ol bapta asla medhali olmadığına i'tibar olunur.
(Kam. XVIII-XIX. 1, 444)

mamılık, (mamalık) : Ebelik.

§ El-kabaletü القبالة [*Ar.*]: Avrat mamalık مەلیق ve avırdalık eylemek. *(Terceman. XV. 143)*

§ Kıbâle قباله [*Ar.*]: Mamılık مایلك ve âmillık.
(Bab. XVI. 2, 269)

§ Kabl قبل [*Ar.*]: Doğuran avratlara mamılık ماميلق etmek.
(Bab. XVI. 2, 416)

§ Kıbâle قباله [*Ar.*]: Mamılık ماميلق etmek ki hatun ebelik etmek ta'bir olunur ki hin-i veladette ma'sum valdesinin batnından taşra çıktıkta ma'sumu karşılayıp yere düşürmemekten ibarettir. *(Aks. XVII-XVIII. 264)*

§ En-netac النتاج [*Ar.*]: ... cemi'-i behayim vaz'ını müştemildir.. Vaz'-ı hamleden behimeye mentuce ve veledine netice ve mamılık ماميلق eden kimseye nâtic denir.
(Kam. XVIII-XIX. 1, 443)

mañña: Bana.

§ Sen yarlığa ve bunlar mañña منكا artuk nesne didükleri içün önüp ikaab eyleme. *(Yüz. Ha. XIV. 180)*

mancılık (I) : Mancınık.

§ Mancılığı مانجلغی ağır taştan gıjıldayıp katı inen.
(Dede XIV. 96)

§ Nefs-i şûm mancılığı مانجلغی bizi kaldırıp atmadın, sürülmüş şeytan bize gülüp temaşamıza bakmadın...
(Saat. XV. 2)

§ El-menceniku المنجنيق [*Ar.*]: Mancılık منجليق dedikleri âlettir ki anınla hısarın içine taş atarlar. *(Terceman. XV. 172)*

Mancılığ ile منجليغلا Kelas'ı aldı ol
Çıkuben tekfürü hizmet kıldı bol *(Enveri. XV. 17)*

§ İbrahim Peygamber mancılıkında منجليقنده ne var idi. *(Cennet. XV. 317)*

§ Kendini belâ mancılığına منجلغنه koya ve kazâ denizine koya. *(Envar. XV. 342)*

§ Pelken [*Fa.*]: Mancınık, Türkçe mancılık منجلق derler. *(Ni'meti. XVI. 151)*

§ Kırâ قرا [*Fa.*]: Mancınıktır ki selefte ceng âlâtındandır, anınla hısar içre taş atarlar, âmme mancılık منجليق derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 455)*

mancılık (II): Hereni de denilen büyük bakır kap.

§ Bir değirmen: 15, mancılık منجليق : 20. *(Sic. B. XV. 12, 11)*

§ Küpecük: 1, cehre ve mancılık منجيلق : 15. *(Sic. B. XV. 6, 26)*

mancuk: Sancağın alemi, alâmeti, başlığı, mahçe.

Anın gibi yüce idi serefraz
Ki mancukı منجوق açar ayyuk ile raz *(Hurş. XIV. 56)*

mank: Ahmak, akılsız, mankafa, sersem.

Ol ki mank مانق ola o bir sözü onat anlayumaz
Olur ol yüzden olanın sözü yindek yanlış *(D.B. XVI. 101)*

§ El-mâık المائق [*Ar.*]: Gabi ve künt-zihn olan ahmak ve bîmağza denir ki mank مانق ve seme denir. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 56)*

mankadaş: Manka arkadaşı.

§ Hazine kâtibi İbrahim Çelebi ile mankadaş مانقداش oldum. *(Ev. XVII. 2, 149)*

maral: → **meral.**

maraslamak: Düzlemek, parlatmak.

§ Levvah لواح [*Ar.*]: Derinin yüzünü maraslayup مرصليوب tağyir edici nesne. *(Bab. XVI. 1, 421)*

marsama, (varsama): Yaprakları nane gibi güzel kokulu olup bazı yemeklere konan bir bitki, barsama.

§ Sisenber سیسنبر [*Fa.*]: Varsama ورصمه dedikleri hoş kokulu yaprak... Hak budur ki sisenber varsama'nın gayridir. *(Deş. XVI. 112-2)*

§ En-nemmam النمام [*Ar.*]: Bir hoş-bû nebat adıdır. Türkide marsama مارصمه dirler. Reyâhin envâındandır. Bevl ve hayzı müdirr ve rahimden ölmüş cenini ve soğulcanları muhriç ve kehleyi mühlik ve sirkencebin ile bir miskalini şürp bilhassa arı sokmuş kimseye nâfi'dir. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 570)*

§ Sisenber سیسنبر [*Fa.*]: Marsama مارصمه ta'bir olunan nebattır. Arabide nemmam ve nemmamü'l-melik derler. Ba'zı diyarda nemmam muharrefi nemmem ve âşık yaprağı dahi derler. Akrep soktuğu mevzıa tılâ nâfi'dir. *(Bürh. XVIII-XIX. 375)*

masara: Masıra.

§ Masure ماسوره [*Fa.*]: Masara ماسره (harekelidir). *(Şamil. XVI. 510)*

maslık: Esrar, haşiş.

§ Beng [*Fa.*]: Esrar, ya'ni maslık مصلق. *(Ni'meti. XVI. 155)*

§ Penc-pâye پنج پایه [*Fa.*]: Benc dedikleri ot ki Arapça haşiş derler, Türkide esrar ve maslık مصلق ve hayranlık derler. *(Deş. XVI. 307-1)*

§ Beng بنك [*Fa.*]: ... Amma ıstılah-ı avamda esrara derler ki maslık مصلق ve zevzek dahi derler. *(Deş. XVI. 191-1)*

Her kim ister yimeğe çok lût u put
Otudur anın o maslık مصلق diyen ot *(D.B. XVI. 58)*

mastı: Ayakları kısa, kulakları tüylü av köpeği.

§ Tûle توله [*Fa.*] ve zağar dedikleri şikârî köpeğe dahi denir, ayakları kısa ve kulakları gayette tüylü olan nev'ine mastı ماصتی ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 194)*

§ Şelel gûş شلل كوش [*Fa.*]: Bir cins küçük köpektir ki kulakları gayette tüylü olur saçak gibi salınıp sarkar. Türkide mastı ماصتی dedikleridir ki ta'limli olur. *(Bürh. XVIII-XIX. 397)*

matah: Kumaş, meta'.

§ El-kumaşat [*Ar.*]: Türkçe matahlardır متاهلردر. Kumaş ziyade ma'ruf lâfzdır, metâ-ı beyt mânasına.
(Kdeb. XVIII. 266-2)

mavlamak: Kedi miyavlamak.

§ Kedi gelicek mavlaya ماولیا mavlayıcak ماولیجق sıçan ürke...
(Tuh. Le. XV. 371)

mavlatmak: Kediyi miyavlatmak, miyav miyav dedirtmek.

§ İtini ulutmayan, çetüğünü mavlatmayan مولتمیان.
(Dede. XIV. 65)

maya: Dişi deve.

§ Bin buğra getirin kim maya مایه görmemiş ola.
(Dede. XIV. 44)

§ Satmak içün iki maya مایه ve iki besirek deve getirmiş imiş.
(Sic. B. XV. 3, 403)

§ Beş baş maya مایه deve bahasından iki bin beş yüz otuz akça borcum vardır. *(Sic. B. XV. 3, 328)*

§ El-baḫtü البخت [*Ar.*]: Bir nevi devedir ki türkçe erkeğine biserek ve dişisine maya مایه derler. *(Terceman. XV. 153)*

Benden selâm söylen Aydın eline
Top kara zülüflü mayalarına *(Kara. XVII. 15)*

§ Nâka ناقه [*Ar.*], üştür-mâde اشترماده [*Fa.*]: Dişi deve ki tahrif edip maya مایه deve derler. *(Aks. XVII-XVIII. 200)*

§ Mâye مایه [*Fa.*]: Mikdar mânasınadır... Ve dişi hayvana denir, mâde mânasına ve hususan dişi deveye denir; Türkide dahi maya مایه derler, Arabide nâka denir.
(Bürh. XVIII-XIX. 558)

Aşağıdan akça koyun ötünce
Katar başım mayaları sökünce *(Saz. Dadaloğlu. XIX. 572)*

mazak: Gelişmemiş, cılız kalmış, cüce.

§ Sarışın, gök ala gözlü, çatık kaşlı, mazak مزاق orta boylu, tolañî yüzlü Rumiyü'l-asıl oğlan mühtedidir.
(Sic. B. XV. 11, 76)

me, (ma): 1. Nah, işte, al.

Eğer âşık isen eteğin koma
Canın kanı dirlerse di üşte ma ما *(Ferh. XIV. 34)*

§ Yâ İlâhâ dünyada bana ancak bunu verdün, me ↫ yine, dek hisap eyleme diyiserem. *(Yüz. Ha. XIV. 128)*

§ Efendisi eydür: Me ↫, on dört akçanun yerine bin dirhem. *(Yüz. Ha. XIV. 24)*

§ Delle bir gün şehirde yürürdü. Bir har-bende bunu bilip tuttu. Delle eyitti: Ey âzade, Tanrıdan kork, halimde yürür bir garibem, kime niderem, meğer beni bir kimseye benzettin ola. Har-bende eyitti: Ey mel'ûne bana zerkın faide etmez, tuttum seni halifeye iletirem. Delle eyitti: Ey hoca, me ↫ sana on dînar ve bir katır. Har-bende eyitti: On dînar ile bir katırı alayım, bununla halk ne gerekse eylesin bana ne, dedi. *(Ferec. XV. 483)*

§ Haccam... kiseden bir bileğü çıkardı usturayı çaldı, eyitti: Ben bu taşı Mekke'den getiriptururam, bir dînara alıptururam... Halit gerü feryat eyledi: Me ↫ bir dînarı, beni ko, var git dedi. *(Ferec. XV. 466)*

§ ... filhal hısardan indi miftahları bile getirdi, Karakuş'a eyitti: Me ↫ bu hısarın miftahını, ne gerekse eyle... *(Kesir. XV. 219)*

§ İlerü vardı ol taam satanların birine belindeki akçadan çıkarup verdi dedi ki: Me ↫, üşbuna bana taam ver. *(Leys. Ar. XV. 788)*

§ Sürâka dedi ki: Yâ Muhammed me ↫ tirkeşimden bir ok vereyin, var benim develerime uğra nişan göster sana bir deve gerek... virsünler. *(Leys. Ar. XV. 523)*

§ Yâ Muhammed me ↫, tirkeşimden bir ok vereyin. *(Enfes. XV. 257)*

§ Bilesindeki akçadan çıkarıp verdi, dedi ki: Me ↫ işbuna bana taam ver. *(Enfes. XV. 640)*

§ Üşte me ↫ sana beş tane altun var. *(Rahat. XVI. 427)*

§ Ol toprağı bana gösterdi ve buyurdu ki: Me ↫ bu hâki alıp bir şişede hıfzet. *(Raufi. XVI. 27)*

Sevindirdi o sevdiğim bu gönlüm
Bana sunup bir alma dedi al ma ـا *(D.B. XVI. 28)*

Ele alıp o sevdiğim bir alma
Dedi kim gel elimden şunu al ma ـا *(D.B. XVI. 29)*

Cânâ bu naz ü gance acep nolusar meâl
Dil hot senindürür dileğin can ise me ـه al
(Nizami. XVI. 34)

§ Pilavı me ـه al deyü çiniyi önüne sürüp bast-ı makaal eyledi. *(Mevahib. XVI. 211)*

Devr-i İskender'de olsa Hızr dirdi gösterip
İşte ma ـا aynü'l-hayatı buldum ey İskender iç
(S. Vehbi. XVIII. 379)

2. Bırak, elleme.

Serv gördü çınar el uzatmış
Eğilip naz ile dedi me ـه beni *(Nihani. XVI. 13)*

mec: İki tarafı da kesen kılıç.

§ Dehre دهره [*Fa.*]: İki yüzlü kılıçdır ki Türkide ana mec مج dinür. *(Lû. Şeh. XVIII. 32-2)*

meçik, (meçük): 1. Av âleti olarak kullanılan ucu topuzlu değnek.

§ Ve Malkara'da ahşab-ı sığardan tûlü bir zira' ve dahi ekser meçik مچك lafzı ile müsemma bir çob tıraş ederler ve bu çobu tuyûr ve vuhuş sayyadları isti'mâl ederler.
(Men. Av. XVI. 21)

2. Başı topuzlu çomak, davul tokmağı.

§ El-mikraatü المقرعة [*Ar.*]: Çomak ve meçik مچيك dedikleri başı topak ağaç ki anınla davul döğerler.
(Terceman. XV. 112)

§ Nacak, keser, meçük مچوك : 15, arpa: 40, unluk: 20.
(Sic. B. XV. 12, 93)

§ Bir yemeni boğça ve bir Bulgarî matara ve bir demür meçük مچوك ve bir sandık... *(Sic. B. XV. 8, 255)*

meçiklü: Taun.

§ Et-taûn الطاعون [*Ar.*]: Ölet ve meçiklü مچكلو dedikleri maraz. *(Terceman. XV. 38)*

meçük: → **meçik.**

medize: Rahim, döl yatağı.

§ Pûgân پوكان [*Fa.*]:... ve oğlan yatağı, rahim, zehdan mânasına. Türk dilinde medize مذزه derler. *(Deş. XVI. 250-1)*

§ Bûgân بوكان [*Fa.*]: Oğlan yatağı ki rahm-ı maderdir, Türkide medize مذزه dahi derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 131)*

§ Tûn تون [*Fa.*]: Rahm ve zihdan mânasınadır. Batn-ı maderde cenin tekevvün edecek zarftır. Türkide medize مذزه ve oğlan yatağı derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 194)*

mefret: Büyük, cesim.

§ Bir havz-ı azîmi var ki içinde kayığı ve mefret مفرت mahileri vardır. *(Ev. XVII. 1, 477)*

meğer: Fakat, ancak, yalnız.

§ Hak Taâlâ Berat gecesi dükeli mü'minleri yarlığar, meğer مكر altı kişiyi yarlığamaz. Birisi, süci içe ve zina kıla. İkinci... *(Cennet. XV. 181)*

meğremek: Melemek.

§ Kuzucağım aldırmışam meğreyeyin mi? مكريه ينمى *(Dede. XIV. 71)*

meğreşmek: Meleşmek.

§ Ağca koyunlarım meğreşmedin مكرشمدين... *(Dede. XIV. 151)*

mehelsek, (mehilsek, mihilsek): Şefkatli, merhametli.

§ Atûf عطوف [*Ar.*]: Köşeğine katı mehelsek مهلسك olan nâka. *(Bab. XVI, 2, 309)*

§ A'taf اعطف [*Ar.*]: Katı şefkatli mihilsek مهلسك olan recül. *(Bab. XVI. 1, 288)*

§ Hunüv حنو [*Ar.*]: Katı mehilsek مهلسك kimse.
(Bab. XVI. 1, 549)

mehilsek: → **mehelsek.**

meleğen: Çok meleyici.

§ Sütsüz inek meleğen مله كن olur. *(Ata. XV. 27)*

meles: Gayet ince, ipekli bir çeşit kumaş.

İnciden mercandan beyaz yanağı
Meles gömlek koç yiğitin konağı *(Saz. Kara. XVII. 290)*

Meles gömleğini attı bilekten
Güneş gibi parlar kolun sevdiğim *(Kara. XVII. 78)*

Meles gömlek giymiş vücudu nezik
Kollarını sıkmış altın bilezik *(Kara. XVII. 17)*

melhem: Merhem.

§ Merhem مرهم [*Fa.*]: Cerâhat üzere urdukları. Avam tahrif idüp melhem ملهم dir. *(Deş. XVI. 237-2)*

memeden yarmak: Memeden kesmek, ayırmak.

§ Tağrız تغريض [*Ar.*]: Kuzuyu vaktından evvel tizce memeden yarmak مه دن يارمق. *(Bab. XVI. 2, 196)*

§ Filâ' فلاء [*Ar.*] : Köşeği ya oğlanı memeden yarmak مەدن يارمق ve ayırmaklık. *(Bab. XVI. 2, 46)*

§ Fesl فسل [*Ar.*]: Oğlanı memeden yarmak مەدن يارمق.
(Bab. XVI. 2, 414)

§ İflâ' افلاء [*Ar.*]: Oğlancuğu memeden yarmak ve ıssız susuz sahraya varmak ve kuluncağun memeden yarılacak مه دن يارله جق zamanı olmak. *(Bab. XVI. 2, 14)*

§ Sıbye صبية [*Ar.*]: Memeden yarılmış مەدن يارلش oğlancıklar.
(Bab. XVI. 1, 228)

§ Arâre عرارة [*Ar.*]: Memeden مەدن tiz yarılmış يارلش kız ve ululuk ve yücelik. *(Bab. XVI. 2, 247)*

meneğiş: → **meneviş.**

memek: Meme.

Haramdan özün sakınmaktır: afafe
Memekde مکده südün kalancasıdır: ufafe عفافه [*Ar.*]
(Naz. Le. XVII. 29)

meneviş, (meneğiş): Çitlenbik.

§ El-muklü المقل [*Ar.*]: Meneviş منویش dedikleri yemiş ki sakız ağacının yemişidir. *(Terceman. XV. 116)*

§ Sebz-dâne سبزدانه [*Fa.*]: Meneğiş منکش. *(Şamil. XVI. 231)*

§ Sebz-dâne سبزدانه [*Fa.*]: Meneğiş منکش yemişi.
(Ni'meti. XVI. 376)

§ Benâsib بناسب [*Fa.*]: Sakızlık ağacının yemişi. Arapça habbetü'l-hadrâ derler. Türkide cedene, meneviş منوش derler. *(Deş. XVI. 28)*

§ Benâsib بناسب [*Fa.*]: Sakız ağacının sakızı. Arapça habbetü'l-hadrâ derler, Türkice meneviş منوش derler.
(Ni'meti. XVI. 153)

§ Ben بن [*Fa.*]: Harman ve ekin ve bağ ve bağçe mânasınadır. Ve meneviş منوش ve çitlenbik ta'bir olunan meyvaya dahi derler, sakızlık ağacının yemişidir. Arabide habbetü'l-hadrâ ve Türkistan'da çatlaguç derler.
(Bürh. XVIII-XIX. 126)

menevşe: Menekşe.

İki güzel birbirine düşesi
Biri güldür biri gül menevşesi *(Kara. XVII. 195)*

mengü: Ebedî, ölümsüz.

Şirin lebin şarabını her kim ki nûş ide
Mengü منکو yaşaya Hızr gibi câvidan ola *(Dâi. XV. 32)*

mengü bınarı: Âbıhayat çeşmesi.

Kara saçını bağlarsa seher ol
Sabâ mengü bınarına منکو بکارینه açar yol *(Işk. XIV. 294-1)*

mengü suyu, (mengü suvu) : Âbıhayat.

Boğazlandı ol toyda yindi idi
Melâikten artuğu toyundudu
Kamu dürlü ni'metler anda idi
Meğer mengü suvıyle منكو سويله kuşun südü *(Süh. XIV. 132)*

Nite olmaya kimse ayın bayın
Ki karanuda bula mengü suvun منكوصون *(Süh. XIV. 117)*

Dedi ey kutlu yüzlü tatlı sözlü
Dilinde kand ü mengü suyu منكوسوى gizli *(Işk. XIV. 242-2)*

menlik, (menlük): Benlik.

Özün yahşi sanmak yamandır ağa
Neçün menlüğüñ منلكوك Tanrı'lığa sığa *(Ferh. XIV. 41)*

Menliğiñ منلكنك ref'olmayınca aradan gitmez hicap
(Nesimi. XIV. 207)

menlük: → **menlik.**

menüm: Benim.

§ İbrahim anı gördü, bir kula ısmarladı kim şol derviş uyanıcak al menüm منم katuma getür dedi.
(Yüz. Ha. XIV. 4)

menzil taşı: Ok atılınca düştüğü yere dikilen taş.

§ Menzil taşı منزل طاشى gibi bir ok atımı yer ırakta dikildi.
(Saadet. XV-XVI. 161-1)

meral, (maral): Ceylan, gazâl.

Salınışın ilen apar canımı ki diye gören
Nice saydeder pelengi bu geyik meralını مرالنى gör
(Kadı. XIV. 240)

§ Âb u havası gayet lâtif olduğundan dilîranları ve meral مرال gözlü ve şirin sözlü bütanları çoktur. *(Ev. XVII. 7, 47)*

Gerdanına yoktur sözüm
Bağdadî merala benzer *(Saz. Âşık Hasan. XVII. 127)*

Kanğı dağda bulsam ben o merali
Kangı yerde görsem çeşmi gazali *(Saz. Zihni. XIX. 469)*

Meryem ana eli: Buhurumeryem.

§ Buḫur-ı Meryem بخور مريم [*Fa.*]: Bu isimle ma'ruftur, bahçelerde biter. Türkler Meryem ana eli مريم انا الى derler ve köküne tomuz ağırşağı ta'bir ederler.
(Bürh. XVIII-XIX. 105)

§ Buḫur-ı Meryem بخور مريم [*Fa.*]: Def-i teftih ve idrara gayetle nafi' olup Türkçede Meryem ana eli مريم آنا الى denilen bir nevi nebattır. *(Kam. Os. XIX. 105)*

mesel kurmak: → **mesel urmak.**

mesel urmak, (misal kurmak, mesel kurmak): Hale münasip meşhur söz söylemek, mesel iradetmek, misal getirmek.

§ Bu bir meseldir مثل در kim buların üzere urdum اردم. Bular bir Tanrıya yakın olmağı koyun ve sığır kurban eylemek birle isterler. *(Enb. XIV. 689)*

§ Hak Taâlâ buyurur ki yâ Muhammed nazar etmez misin ki Hak Taâlâ mesel kuruben مثل قوربن beyan eyledi.
(Leys. Ar. XV. 686)

§ Bunu deyüp dahi komadı belki oların haline misâl kurup مثال قورب dedi ki... *(Leys. Ar. XV. 669)*

§ Tanrı mesel kurar مثل قورر halka ola kim öğütleneler.
(Cev. Es. XV. 344)

§ Ya'ni üvezle mesel urur مثل اورر, örümcek hot kanda kaldı.
(Cev. Es. XV. 10)

§ Allahü Taâlâ mesel urdu مثل اوردى şunlara ki iyman getirdiler. *(Cev. Es. XV. 296)*

§ Gör ya Muhammed senin içün ne mesel urdular مثل اوردلر.
(Cev. Es. XV. 66)

§ Pes Tanrıya mesel urmañ مثل اورمك, zira anın beğdeşi yoktur. *(Cev. Es. XV. 365)*

Mesih suyu: İmam suyu, papaz suyu, şarap (?),

Ya'ni bize sun anı ki anın
Demişler adın Mesih suyu مسیح صوبی *(Ruşeni. XV. 226)*

meşe: Orman.

Bezirgân, Köroğlu'n görenler şaşar
Bağıranda arslan kaplan kan işer
El idüp Ayvaz'ın yanağın okşar
Meşenin arslanı, kurtu bezirgân *(Saz. Köroğlu. XVI. 47)*

Bîşe بیشه [*Fa.*]: meşe مشه, is: dûd ü tütün; dûde: mürekkep *(Genc. XVII. 66)*

Göllerinde kuğuları yüzüşür
Meşesinde sığırları böğrüşür *(Saz. Kara. XVII. 286)*

met: Küçük değnek, çelik.

§ El-mıklâü المقلاء [*Ar.*]: Çelik ve met مت dedikleri ağaç pâresini çaldıkları ve urdukları ağaç. *(Terceman. XV. 121)*

meteriz: Siper.

§ Meteris مترس [*Fa.*]: Türkide meteriz مترز dedikleri, ceng mahallinde ve asker hısar cenginde büyük kalın ağaçlardan çatarlar top ve gayri nesne leşkere dokunmasın deyü ederler. *(Deş. XVI. 160-1)*

meydan almak: Meydana hâkim olmak.

Tevsen-i tab'ı yarandırmağ içün ac tutarak
Nice meydan alayım میدان آلیم iydde görsün yâran *(S. Vehbi. XVIII. 186)*

meydanlu kılmak: Serbest, geniş hareket etmesine imkân vermek.

§ El-firaş الفراش [*Ar.*]: Bir nesneyi yapmak ve döşemek mânasınadır... ve bir kimseye bir işi tazyık eylemeyip meydanlu kılmak میدانلو قیلمق mânasınadır. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 342)*

meze eylemek: → **mezeye almak.**

mezeye almak, (meze eylemek): Alay etmek, eğlenmek.

§ Ey hoca beni mezeye mi alursun مزه‌یه‌می آلورسن ?
(Hamza. XIV-XV. 26, 161)

Görücek hışmile bakar yüzüne eyler meze ایلر مزه
(Kuddusi. XIX. 179)

mezgeldek: Yabanî ördek cinsinden bir kuş.

§ Tezerv تذرو [*Fa.*]: Durraç ve mezgeldek مزکلدك dedikleri kuştur, çeltik yerlerinde çok olur. *(Ni'meti. XVI. 198)*

§ Rund رند [*Fa.*]: Mezgeldek مزکلدك kuşu ki ekser çeltik yerlerinde olur. *(Ni'meti. XVI. 344)*

§ Runde رنده [*Fa.*]: Mezgeldek مزکلدك dedikleri kuş ki ekser çeltik yerlerinde olur. *(Deş. XVI. 228-2)*

mırlanmak: Mırıldanmak.

Kımransa havaya kalbolurdu
Mırlansa مرلانسه sadaya kalbolurdu *(Hüs. Aşk. XVIII. 83)*

mısmıl, (musmul, bismil): 1. Temiz, pâk, tahir.

Haps içinde kalmayayım deyü aç
Mısmıl u mürdar yedim bir iki kaç *(Yunus. XIII-XIV.)*

Bir tona kan bulaşıcak yumayınca mısmıl مسمل olmaz
Gönül pası yunmayınca namaz reva olmayıser
(Yunus. XIII-XIV. 328)

Ederler bana haram ben uğruluk değilim
Çunki aslım mısmıldır مسملدر ne var imiş kirişte
(Yunus. XIII-XIV. 86)

Ölmeğin ma'nisi nedir gey bil
Nefsin öldür kim olasın bismil بسمل *(Velet. XIII-XIV. 48)*

Mısmılı مسمل mürdarı bunlardır bilen
Din içinde gösterip ma'lûm kılan *(Ga. XIV. 176)*

§ Et-tahirü الطاهر [*Ar.*]: Mısmıl مسمل ve pâk ve arı nesne.
(Terceman. XV. 44)

§ Beraber olmaz mürdar ile mısmıl مسمل, ya'ni haram ile helâl. *(Cev. Es. XV. 176)*

§ Allahü Taâlâ kor değildir şunun üzerine ki siz anın üzerinesiz tâ mürdarı mısmıldan مسملدن seçmeyince, ya'ni münafıkı muhlisten ayırmayınca. *(Cev. Es. XV. 112)*

Ve illâ nakdin ilte nefs-i mekkâr
Gire mısmıl مسمل cihana çıka mürdar *(Tennuri. XV. 113)*

Taharet tap nemeklânında şer'in
Döne tâ tuza cümle asl u fer'in
Olur tuzlu sözün tâ halk içinde
Nemeklâne dönesin dalk içinde
Ne kim var mısmıl مسمل olup hep sözünden
Tapa hoş fayide cümle özünden *(Ruşeni. XV. 8)*

§ Şol kelbi görmez misin kim cemi' hayvanların mürdarı iken bismillâh ile anı bir vahşiye salıverirler, tutup öldürdüğü mısmıl مسمل olur. *(Müz. XV. 443)*

§ Pâk پاك [*Fa.*]: Arı ve mısmıl مسمل ve temiz. *(Ni'meti. XVI. 121)*

§ Nazif نظيف [*Ar.*]: Musmul مصمل. *(Müntehab. XVII. 101.2)*

2. Ağır, gevşek.

§ Merdele مردله [*Ar.*]: İşi mısmılca مصمل جه işlemek. *(Bab. XVI. 1, 305)*

mısmıllamak: Temizlemek.

§ Dibağat دباغت [*Ar.*]: Deri mısmıllamak مصمل لق ve deri pâk olması ve tabaklık san'atı. *(Bab. XVI. 1, 185)*

mısmıllık, (musmulluk): Temizlik, pâklik.

§ Et-taharetü الطهارة [*Ar.*]: Mısmıllık مسملق ve pâklik. *(Terceman. XV. 44)*

§ Nezafet نظافت [*Ar.*]: Musmulluk مصملق, pâklik. *(Müntehab. XVII. 101-2)*

mış mış: → **muş muş.**

mızganmak: → **ımızganmak.**

mızrağa dizmek: Mızrağa geçirmek, mızrağa saplamak.

§ El-iḫtilâl الاختلال [*Ar.*]: Düşmanı mızrağa dizmek مزراغه ديزمك mânasınadır. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 198)*

mihilsek: → **mehelsek.**

milez: Bal arısı.

§ Milez ميلز her lâtif çiçeğe konar, beğendiğinden alır. *(Hay. XV. 192)*

§ Milez ميلز çiçeği yir, karnında bal olur. *(Hay. XV. 193)*

§ İmam Gazâli, İhya'da der ki: Nazar et ki, Hak Taâlâ mileze ميلزه nice vahyetti ki dağlarda ağaçlarda ev yaptı; ağız yârından mumla bal çıkardı. *(Hay. XV. 193)*

miñ: Bin.

On sekiz miñ مينك âlemin mevcudu gönlümdür menim
(Nesimi. XIV. 37)

Bir kez öptüm men seni gel sen meni yüz miñ ميك kez öp
(Ruşeni. XV. 260)

Kime varam ağlayup halim şikâyet eyleyem
Vay yüz miñ ميك vay kim terk-i mahabbet kıldı yâr
(Aşki. XVI. 85)

minmek: Binmek.

Cebrail çekti Burakı mindi ميندى gitti çün ukab
(Nesimi. XIV. 60)

misal kurmak: → **mesel urmak.**

miş yaş: Şüphe uyandıran, kötü şeyler düşündüren söz.

§ Ba'zı nâsezâ ahvâle hamleylediler, beyne'n-nâs miş yaş مش ياش söylenmeğe başladılar. *(Solak. XVII. 176-2)*

molak: Çam ağacından yapılmış birkaç budaklı çengel.

§ Başmak ve na'lin: 5, tekne: 5, molak ملاق: 1.
(Sic. B. XV. 10, 163)

molamak, (mölemek): Öküz ve inek böğürmek.

§ Şenzebe kuvvet tuttu, semirdi, gövdesi imaret oldu; pes ol dinlenmek deliliği ve ni'met esrüklüğü ana yol buldu, tamam şazılık ve sevinmeklikle bir güşlü avaz ile öğürüp möledi مولدی. *(Kel. XIV. 24)*

§ Üç gün içinde anın kamusun bir buzagu eyledi... Andan ol bir avuç toprağı anın üstüne bıraktı, pes dirilip möledi مولدی ve yürüdü. *(Enb. XIV. 435)*

§ Bir nice rivayet budürür kim kaçan Sameri altından buzağu eyledi ve ol toprağı üstüne saçtı, pes tülendi ve et, kan oldu ve segirtip möler مولر idi. *(Enb. XIV. 435)*

§ Ol buzağu moladı مولدی ol kavm işittiler. *(Enfes. XV. 155)*

morsağı: Morumsu.

§ Sincab سنجاب [*Ar.*]: Sıçandır ya böcek, kuyruksuz bir canavardır, derisinden kürkler edüp giyerler. Tatarda çok olur. Katı hilekâr bir canavardır. Karasağı, morsağı مورصغی rengi olur. *(Bab. XVI. 1, 91)*

mölemek: → **molamak.**

Muğal: Moğul.

Şunun gibi nazmeyleyem Türkice
Ki Tat u Muğal مغال ede şabaş ü ça *(Süh. XIV. 23)*

mumbar: Bumbar.

Paça: zumbub u şazıyye vü küra' u pâje
Şahm: yağ: pih; asib عصیب [*Ar.*] ile legâne لگانه [*Fa.*]: mumbar عبار
(Naz. Cev. XVIII-XIX. 57)

mumla okumak: Çok isteyerek davet etmek.

Hemdemim sâyemdürür ahşam olucak ol dahi
Okumazsam mum ile اوقومزسم مومله ey mah gelmez yanıma
(Ârifîn. XVI. 203)

mum şenliği: Fener alayı.

Makdem-i şah-ı suhure etmeğe mum şenliği شنلکی موم
Gülşene peyk-i sabâ tebliğ-i ferman eyledi
(S. Vehbi. XVIII. 57)

mumul: Kirpiklerin içeriye doğru kıvrılması, trikiazis.

Mumul مومول [*Fa.*]: Mumul مل mânasınadır ki göz illetlerindendir, buna kıl bitme illetidir demişler.
(Bürh. XVIII-XIX. 577)

muna: Buna.

Bülbül özünü bu dem ta'rif eder
Nevbaharı gör neler teşrif eder
Tuti ger bünyat ede kavl ü amel
Muna مونا laklak musıki tasnif eder *(Kadı. XIV. 601)*

munca: Bunca, bu kadar.

Munca مونجه kim seyreyledim gezdim vücudum şehrini
Şehr bir, dükkân birdir, söyleyen güftâr bir
(Nesimi. XIV. 123)

Dedi ey seyyit acım munca مونجه gündür *(Ruşeni. XV. 37)*

Kanı tavus isen pes perr ü bâlin
Nesine munca مونجه da'valar şegalin *(Ruşeni. XV. 71)*

Men hoş edem munca مونجه atâlar sana
Hasta olam gelmeyesin sen bana *(Ruşeni. XV. 117)*

muncılayın: → **buncılayın.**

munda: Burada.

Munda موندہ bildi Hakk'ı küllî enbiya vü evliya
(Nesimi. XIV. 91)

munkur: Büyük kadeh, şarap kabı.

Mübarek mukbil ü şahin ü sunkur
Sunardı tas u kıf u şişe, munkur *(Hurş. XIV. 55)*

§ Ve dahi dört yüz kırk dört katır yükü sim ü zer gümüş sini, altun tepsi, zebercet tabaklar, sahanlar, laʿl, cevahirlerle bezenmiş kıf munkurlar منقورلر ve sağrak surahiler ve bâki ecnas... *(İs. H. XIV-XV. 144)*

munuk: Durgun, hareketsiz, işe yaramaz (adam).

§ Lehed لهد [*Ar.*]: Dongun mizaçlı sakil herif ve munuk منوق kimse. *(Bab. XVI. 2, 476)*

murt ağacı: Mersin ağacı.

Şeftalü: hûh u mişmiş: zerdalü, nar: rumman
Bağ : kerm ü murt agacı مورت اغاجی : âs آس [*Ar.*] ü birisi : âse
(Naz. Le. XVII. 19)

musmul: → **mısmıl.**

musmulluk: → **mısmıllık.**

muş muş, (mış mış): Mışıl mışıl.

§ İki oğlancukları hayat bulup muş muş موش موش uyurlardı. *(Rahat. XVI. 248)*

Gördü ki her birisi mış mış مش مش uyur
Hazır o mehpare ise turuyor *(Atai. Ha. XVII. 123)*

muştucu: Müjdeci.

İmdi geldi üş Yusuf'tan muştucu مشتجی
Arttı derdim içimden koptu ucu *(Yuz. Şeyd. XIII. 92)*

Çağırdı muştucu مشتوجی geldi kanaat
Harir donlar giyer biner burağ at *(Yunus. XIII-XIV. 6)*

Varan muştucu مشتجی yine Hurrem olsun
Şeh işitsin bu sözü hurrem olsun *(Işk. XIV. 309-2)*

§ Oğuza muştucu موشتجی gönderdi, ağ boz atlar binüben yürüyüştüler, kalın Oğuz illerine haber geldi. *(Dede. XIV. 119)*

§ Bu Kur'an indirildi bu hâlette kim muştucudur مشتجیدر uçmağ ile. *(Leys. Mu. XIV-XV. 240-1)*

§ ... Andan turdu Çin'e geldi, atasına muştucu موشتوجی gönderdi, asker-i bî-şumar ile karşı gelip istıkbâl etti.
(Ferec. XV. 530)

§ Kaçan size rahmet ve bereket yağmurların yağdurmak dilese ol yağmurdan ön muştucu مشتجی yeller verür ki...
(Leys. Ar. XV. 217)

Evine muştucu مشتجی gönderdi ol dem
Ki bilin yoktur İran içre âdem *(Şeh. Ş. XV. 159)*

§ Çün kim muştucu مشتجی geldi gönleği Yakub'un yüzü üzerine kodu. *(Kesir. XV. 83)*

§ Tâ bu hafta ki hacılardan muştucu مشتجی geldi.
(Güls. XV. 17)

§ Dürraç mübarek kuştur, baharın muştucusudur مشدجسیدر.
(Hay. XV. 83)

§ Muştucu mısın موشتوجسن, yahut ta'ziye edici misin?
(Rahat. XVI. 54)

Aziz-i Mısr'a gitti muştucılar مشتجیلر
Dediler irdi Mısr'a teng-i şekker *(Yuz. Şems. XVI. 138)*

§ Nüvid نوید [*Fa.*]: Muştucı مشتیجی, haber iletici ve müjde.
(Nuh. Tuh. XVII. 57-2)

muştulamak: Müjdelemek, tebşir etmek.

Yüğürür gelir muştular مشتلر ey hoca
Hazne dolmuş mal ile uçtan uca *(Yuz. Şeyd. XIII. 28)*

§ Mekke'den kardaşın Useyd geliyorur deyü muştuladı مشدلد ی.
(Anter. XIV. 32)

§ Şeybub'u ileri göndürdüler ki varıp, geldiklerin muşdılaya مشدلیه.
(Anter. XIV. 32)

§ Ya'kup oğulları Ken'an'dan çıkmadan Cebrail geldi, Yusuf'a muştuladı مشتلدی. *(İhlâs. XIV. 197)*

Kaçan irem der idi yâranlara
Kim bu hali muştulayam مشتلایم anlara
(Man. Tayr. XIV. 252)

Önürdü Hurrem irdi muştuladı مشتلادی
Süde şekker karıştırdı buladı *(Isk. XIV. 314-2)*

§ Oğlun geldi deyü Aruz'a muştuladı موشتلدی Aruz sevindi. *(Dede. E. XIV. 223)*

Adam çaptırdı şaha muştulayu مشتلایو
Ki oğlun geldi üş suçun dileyü *(Hurş. XIV. 74)*

§ Kaçan ol bulutu gördüler sevinişip birbirine muştuladılar مشتلدلر. *(Enb. XIV. 120)*

Gelip şaha muştuladılar مشتلدیلر anı
Çü işitti iğen sevindi canı *(Süh. XIV. 25)*

§ Bir kişi gelür sencileyin bana muştular مشتلر ki Tanrı senden hoşnut değüldür, der. *(Yüz. Ha. XIV. 68)*

§ İshak Nebi Aleyhisselâmı muştuladı مشتولدی Sara anın cevabıyle onun gönlü hoş oldu. *(Si. Da. XIV. 50)*

§ Beşaret kıl muştula مشتله şol kimselere kim gece karanularında mescitlere yürüyücüdür. *(Müneb. XIV-XV. 251-2)*

§ Bir kavim kim kaçan kızları doğucak muşdulasalar مشدلسلر melûl olurlardı, fâş olmasun diyüp arlarından halktan gizleyip basurırlardı. *(Müneb. XIV-XV. 210)*

§ Anlara beşaret edüp muştula مشتله kim biz anları dünyada yarlığayıp... *(Leys. Mu. XIV-XV. 180-2)*

§ Peygamber hazretin düşümde gördüm, bana çağırıp eydür: Ya Utbi! İriş, Ârâbiye benim şefaatimle muştula مشدله. *(Faza. XV. 139)*

§ Desturdur girsin kendüyü uçmağ ile muştula مشدله, dedi, geldim, Ebubekir'e ayıttım ki: Gir içeri Hazreti Resul seni uçmağ ile muştuladı. *(Faza. XV. 167)*

§ ... Evine geldi avratına eyitti: Dermanı getirdim, var hemşirene muştula مشتوله dedi. *(Ferec. XV. 401)*

§ Yâ Davut, günahkârlara muştula مشتوله ... tevbe eylesinler. *(Envar. XV. 141)*

§ Köseye sakal muştulamışlar مشتلامشلر, haberin olacağın söylen demiş. *(Ata. XV. 24)*

§ Sultanın nâibi kığırttı, muştuladı مشتلدی, kabul etmedi, yine sultana bildirdi. *(Kesir. XV. 194)*

Bu sözü çün muştuladıñ مشتولەدك sen bana
Çakmacuğum kavlucuğum al sana *(Ruşeni. XV. 98)*

§ El-bişrü البشر [*Ar.*]: Muştulamak مشتلمق ve sevindirmek. *(Terceman. XV. 159)*

§ Ve eğer tâat üzre ise ana dahi cenneti muştularlar مشتولرلر. *(Saat. XV. 32)*

Melekler birbirine muştularlar مشتلرلر
Ki geldi âleme ol sırr-ı ekber *(Muham. XV. 99)*

§ Cebrail ve İsrafil ve Mikâil ve Azrail geldiler İbrahim'e muştuladılar مشتولديلر. *(Leys. Ar. XV. 200)*

§ Ol kimse dünyadan çıkmaya, tâ Hazret-i Resul Aleyhisselâmı görmeyince ve cenneti ana muştulamayınca مشتلمايىجه. *(Delil. XV. 81)*

§ ... Yâ Davut günahlı kullarıma muştula مشتولا ve tâat edici kullarıma korku haberin ver. Davut Peygamber eyitti: Nice muştulayam مشتوليم. *(Cennet. XV. 109)*

§ Ve muştula مشتلا yâ Muhammed şunları kim iyman getürdüler ve eyü amel işlediler. *(Cev. Es. XV. 10)*

§ Allahü Taâlâ Mikâil'i Havva'ya viribidi muştuladı مشتلدی, ton geyürdü. *(Ta. Şahi. XVI. 68-1)*

Alup ol dem şikârı vü doğanı
Beğine muştuladı مشتلادی verdi anı *(Güvahi. XVI. 8)*

§ Musa, Harun'a risalette şerik olduğunu muştuladı موشتلدی. *(Mevahib. XVI. 91)*

§ Bu muştuluk şunlara muştulanur مشتولنور ki geldiği yerden kendüliğin anlaya. *(Sır. XVI. 9-1)*

§ Mübeşşir مبشر [*Ar.*] : Kimseye haber muştulayıcı مشتلەيجى recül. *(Bab. XVI. 2, 83)*

§ İbşar ابشار [*Ar.*]: Nesneyi muştulamak موشتلمق. *(Bab. XVI. 1, 2)*

§ Mübeşşir مبشر [*Ar.*]: Muştulayıcı مشتليجى. *(Müntehab. XVII. 89-2)*

§ Beşîr بشير [*Ar.*]: Muştulayıcı مشتليجى. *(Müntehab. XVII. 14-2)*

§ El-büşûr [*Ar.*]: Muştulayan مشتوليان kimesneler. *(Kdeb. XVIII. 450-2)*

Girdi Tavabil kapudan şadüman
Oğlun oldu der Hüseyn'e muştular مشتولر *(Battal. XVIII. 10)*

muştuluk: 1. Müjde, beşaret.

Etti seni Mâlik inder tur örü
Eylük geldi muştuluk مشتلق tur gel berü
(Yuz. Şeyd. XIII. 50)

Geldi hayali gönlüme özünü buldu hanede
Muştuluğ مشدلغ oldu gönüle kul hana erdi şükr ana
(Kadı. XIV. 102)

§ Atasına Basat'ın sevinç verdi, muştuluk موشتلق oğlun Depegöz'ü depeledi dedi. *(Dede. XIV. 119)*

§ Bu muştuluk مشتلق ol kişileredir kim son demlerinde korkarlar kim dünyadan... *(Cennet. XV. 124)*

§ Her kim temam recep ayın oruç dutsa ferişteler eyide: Ey Tanrının dostu sana muştuluk مشتلق olsun kim...
(Cennet. XV. 153)

Muştuluk مشتلق ey mey-huran için bugün Nevrûzdur
(Sarıca. XV. 14)

İşitti çün Resûlullah dedi ki muştuluk مشتلق olsun
Ki Allah cismini oda haram etti pes ol neşşat
(Muham. XV. 241)

§ Nevid نوید [*Fa.*]: Muştuluk مشتلق. *(Sıh. Ac. XV. 20)*

§ Bir kimesne geldi Nuşinrevan'a muştuladı ki, sultana muştuluklar مشتولقلر olsun ki fülân düşmanın dünyadan gitti. *(Güls. XV. 23)*

§ Muştuluk مشتلق olsun kim erkek oğlan doğurursun, adını İsmail ver dedi. *(Kesir. XV. 62)*

§ Muştuluk مشتلق olsun sana ve nesline ki... *(T. Oruç. XV. 9)*

§ ... Keli gördü ırmak kenarında oturmuş ibrişim saçın tarar. Dâye, keli temaşa etti, döndü duhter katına geldi eyitti: Muştuluk موشتولق, kel, kel değil imiş, başı korkusundan kendüyi kel dirmiş. *(Ferec. XV. 459)*

§ Müjde مژده [*Fa.*]: Muştuluk مشتلق. *(Ni'meti. XVI. 589)*

§ Beşaret بشارت [*Ar.*]: Muştuluk مشتلق. *(Bab. XVI. 1, 136)*

§ Muştuluk موشتولق olsun size benim cemalimi göresiz. *(Rahat. XVI. 12)*

§ Hâlet-i nez'de gelip derler ki: Muştuluk مشتلق mağfursun, ehl-i cennetsin. *(Saat. XV. 68)*

§ Müjde مژده [*Fa.*]: Muştuluk مشتلق mânasına... *(Deş. XVI. 353-2)*

§ Müjdegân مژدکان [*Fa.*]: Beşaret, muştuluk مشتلق mânasına. *(Deş. XVI. 280-2)*

§ Nevid نوید [*Fa.*]: Muştuluk مشتلق, beşaret mânasına. *(Caf. XVI. 167-1)*

§ Müjde مژده [*Fa.*]: Muştuluk مشتلق mânasına. *(Caf. XVI. 160-2)*

§ Bu muştuluk مشتلوق şunlara muştulanır ki geldiği yerden kendüliğin anlaya. *(Sır. XVI. 9-1)*

Cihana muştuluk مشتلق mah ile mihrin didesi ruşen
Saâdet matlaından oldu bir nur-ı safa peyda
(Men. Av. XVI. 2)

Dedi kim muştuluk مشتولق ey serv-i azat
Mübarek hatırımı eylegil şat *(Şeh. Ş. XVI. 127)*

§ Müjde مژده [*Fa.*]: Muştuluk مشتولق. *(Şamil. XVI. 516)*

Gamlı: mendûr u yalın: gûr, peyamber: vahşûr
Muştuluk مشتولق: müjde مژده [*Fa.*], mürûd: armut u çevlik: girdap
(Genc. XVII. 63)

§ Çarhacı giden adamlarımızdan altı nefer yiğitlerimiz at boynuna düşüp seğirderek gelip muştuluk موشدولق kâfirden kırk adet esir dil aldık. *(Ev. XVII. 7, 12)*

Îma vü remz: işaret, hem muştuluk مشتلق: beşaret بشارت [*Ar*]:
Kesmek ümidi ma'ni hem: ye's ü hem iyase
(Naz. Le. XVII. 19)

Haber vermek: rivayet muştuluk مشتلق dahi: bişarettir بشارتدر [*Ar.*]
(Cev. Ke. XVIII. 73)

§ El-büşerâ' البشراء [*Ar.*]: Muştuluk مشتلق verenlerdir.
(Kdeb. XVIII. 124-1)

İyd ü bayram: çereş; zelle vü sûr oldu: düğün
Muştuluk مشتولق: müjde مژده [*Fa.*], beşaret بشارت [*Ar.*], sevinen: şad ü neşît
(Naz. Cev. XVIII-XIX. 74)

2. Müjdelik, müjde bahşişi.

Yine verdi çok muştuluk مشتلق karıya
Tama'cı olur kimse kim karıya *(Süh. XIV. 104)*

§ Kayın ata kayın ana, muştuluk موشتلق mana ne verirsiz.
(Dede. E. XIV. 117)

§ Müjde مژده [*Fa.*]: muştuluk مشتلق, müjdegânî, bişaret.
(Miftah. XV. 132)

Ol selâmı kim gerektir muştuluk مشتلق bin can ana
Tenlere canlar bağışlar can verir cânan ana *(Dâi. XV. 142)*

§ Müjdegânî مژدکانی [*Fa.*]: Muştuluk مشتلق verilen nesne.
(Deş. XVI. 382-2)

§ Müjdegânî مژدکانی [*Fa.*]: Muştuluk مشتولق. *(Şamil. XVI. 257)*

§ ... Boynuna muştuluk مشتلق tavk istedi, ayaklarına zeng diledi. *(Ta. Şahi. XVI. 129-2)*

§ Müjdegânî مژدکانی [*Fa.*]: Muştuluk مشتلق verilen nesne.
(Caf. XV. 160-2)

§ Müjdegânî مژدکانی [*Fa.*]: Muştuluk مشتلق.
(Cam. Fa. XVII. 305)

§ Müjdegânî مژدکانی [*Fa.*]: Muştuluk مشتولق.
(Nuh. Tuh. XVII. 162-2)

§ Bağyazî بغیازی [*Fa.*]: Muştuluk ve müjde-baha ve müjdegânî mânasınadır. Türkide muştuluk مشتلق ta'bir olunur.
(Bürh. XVIII-XIX. 121)

§ Fağyazî فغیازی [*Fa.*]: Müjde-baha ve müjdegânî mânasınadır. Türkide muştuluk موشتیلق ta'bir olunur
(Bürh. XVIII-XIX. 447)

muştuluk eylemek, (muştuluk vermek): Müjde vermek, tebşir etmek.

§ Müjde dâden مژده دادن [*Fa.*]: Muştuluk vermek مشتلق ورمك.
(Miftah. XV. 38)

§ ...Bir gün eyitti :Size muştuluk vereyim mi مشتلق ویریمی kim bugün karındaşım Cebrail bana muştuluk eyledi مشتلق ایلدی.
(Cennet. XV. 162)

§ Müjde dâden مژده دادن [*Fa.*]: Muştuluk vermek مشتولق ویرمك.
(Şamil. XVI. 332)

§ Büşra بشری [*Ar.*]: Muştuluk vermek مشتلق ویرمك.
(Müntehab. XVII. 148-2)

muştuluk vermek: → **muştuluk eylemek.**

muşulamak: Uyuyan kimse işitilecek şekilde nefes alıp vermek.

§ Buḫusten بخستن [*Fa.*]: Muşulamak موشولق mânasınadır.
(Bürh. XVIII-XIX. 104)

muşultu: Mışıl mışıl uyuyanın nefes alışı.

§ Ah anın bigi uyku kanda ele girür ki yanında muşultu ola. *(Kab. XV.)*

§ Şeypûy شیپوی [*Fa.*]: Aheste ayak sadasıdır ve uykudaki muşultuya موشلدی da denir. *(Bürh. XVIII-XIX. 405)*

§ Buḫḫast بخست [*Fa.*]: Uyku içre dımağdan sudûr eden nefes-i şedittir ki Arabide gatıyt ve Türkide muşultu مشولتی derler. *(Bürh. XVIII-XIX. 104)*

mut: Eski zamanda kullanılmış bir ölçek.

Muta موته girip batmana tartılmadı
Evlere düşmek ile eksilmedi *(Ga. XIV. 510)*

§ Bu bademi söyleşip pazarlaştı, mutun موتن altmış üç dinara diledi. *(Kesir. XV. 75)*

§ Bir mut مد darı bir akçaya, bir karı aç ölmüş. *(Ata. XV. 22)*

Ne ola halimiz armutlar ile
Ki tomuzlar yiyeler mutlar ile موطلریله *(Şeh. Ş. XV. 535)*

§ Altı mud مد buğday dokuz kile: 650. *(Sic. B. XV. 2, 285)*

§ ...ve yel değirmeni dahi yılda buçuk mut مد dahıl yarı buğday yarı arpa ale'l-münasafa Edirne mudıyle مدیله vere. *(Fatih. Ka. XV. 25)*

§ ... Çiftin boza, yılda iki mut مد miktarı ekin ekmeye tuz ve gayri nesne götüre süvarisine elli akça vere. Eğer çiftin bozmasa ki evvelki gibi iki mut مد miktarı ekin ekeler... *(Fatih. Ka. XV. 24)*

§ ..., Hâlâ Cebeci yakasında vâki' Ahi Elvan yeri ki beş mutluk مدلق yerdir, mezbur Musa'ya her yılda üç yüz akça vermek şartı ile icareye verdim. *(Sic. A. XVI. 1, 390)*

§ ... Üç at ve üç öküz ve üç yunt ve iki öküz dahi ve beş mut مد arpa ve iki çuka kaftan ve... *(Sic. A. XVI. 1, 1083)*

§ ... on sekiz mut مد on altı kile buğday ve on mut şairi ve üç mut on bir kile alefi ve... *(Sic. E. XVI. 5-1)*

§ Bundan akdem mezburun evi önünde iki mut مد buğday kuyulayıp gitmiş idim. *(Sic. A. XVI. 4, 1086)*

§ ... Mezbur benim, kol getirip cebren döğe döğe bir mut مد arpam alıp... *(Sic. A. XVI. 4, 733)*

mutlu: Saadete ermiş, mesut.

Zülfü sevdası ile geçti uzun ömr veli
Mutlu موتلو can ol kim anın ömrü bu sevdaya gider
(Dâi. XV. 134)

mutlu sava: Müjde, beşaret.

§ Nüvîd نويد [*Fa.*]: Beşaret, müjde. Türkçesi mutlu sava موطلى صاوه ki, sevinçli, iyi haber demektir. *(Kam. Os. XIX. 613)*

muymul: Atmaca cinsinden, delice doğan dedikleri yırtıcı kuş.

§ Ve esnaf-ı hamseden afsı min-ciheti'l-kadr asgar-ı cevarih-i tuyurdur. Râkımü'l-hurûfe lâyih oldu ki galiba Türkide muymul مويمول dedikleri tayr olmak vardır.
(Men. Av. XVI. 170)

Hatmi: hirû, yûhe يوه [*Fa.*]: muymul مويمل, yaraşıklı: zibâ
Bürden ezrah: azıtmak, suya doymuş: sîrab *(Genc. XVII.)*

§ El-yü'yü' اليؤيؤ [*Ar.*]: Yırtıcı kuşlardan atmaca gibi bir kuş adıdır. Türkide muymul مويمول derler. Ba'zılar delice doğan ile ve ba'zılar zağnos ile beyan ettiler.
(Kam. XVIII-XIX. 1, 71)

muza: Kısa boylu, cüce, bücür.

§ Dikaal دقال [*Ar.*]: Muzaca موزجه uvacık koyunlardır.
(Bab. XVI. 1, 398)

§ Ârim عارم [*Ar.*]: Muza موزه recül ve yaramaz hulu er.
(Bab. XVI. 2, 461)

§ Kalt قلط [*Ar.*]: Çirkinlik, muzalik موزه لك.
(Bab. XVI. 2, 223)

§ Zâd-i hast [*Fa.*]: Ol ki yaşlı ola amma boyu uzamaya, Türkçe muza موزه derler, Arapça kasır' derler. *(Caf. XVI. 71-2)*

muza olmak: Cüce kalmak.

§ Kasʿ قصع [*Ar.*]: Oğlanın boyu uzamayıp muza olmak موزه اولمق. *(Bab. XVI. 1, 262)*

müçe: Hisse (?).

§ Ve hem bunların sunugu ve nasip ve müçeleri موچالری ücedir. *(Ta. Sel. XV. 238)*

müçelge: Senet, karar (?).

§ Şart ve müçelge موچلکا koymuştu. *(Ta. Sel. XV. 891)*

§ Ol cümle üzerine müçelge موچلکا verip şart kodular. *(Ta. Sel. XV. 843)*

müfte satılmak: Yok yere harcanmak.

§ Kapudan-ı mezbur Tersane ocağında bir nâmdâr ve kârgüzar kimesne idi, müfte satılup مفته صاتلوب gitti. *(Tuh. Ki. XVII. 104)*

müfte vermek: Yok yere harcamak.

Bir akçaya satınca iki tahta gümüşü
Ver müfte مفته ور, bâri ecrini Allah'dan dile
(Nizami. XV. 50)

mühür urmak: Mühür basmak.

§ Cümle ahali-i şehir razı ve şâkir oldu. Cümlenin mühürlerin urup مهرلرین اوروب âsitaneye irsâl eyledi. *(Solak. XVI. 396-2)*

Kalemler sındı defterler dürüldü
Devât ağzına müşkin mühr uruldu مهر اورلدی
(Şeref. XVI. 430)

mürdük: → **mürdümek.**

mürdümek, (mürdümük, mürdük): Baklagillerden, taneleri bezelyeye benzer ve ondan çok ufak bir bitki.

§ El-mâşü الماش [*Ar.*]: Mürdük موردك dedikleri danedir. *(Terceman. XV. 206)*

§ Mâş ماش [*Fa.*]: Mürdümük مردمك. *(Şamil. XVI. 510)*

§ Mâş ماش [*Ar.*], meşeng مشنك [*Fa.*]: Mürdümek مردمك. *(Aks. XVII-XVIII. 1-145)*

§ El-mâş الماش [*Ar.*]: Bu isimle ma'ruf galledir. Türkide mürdümek مردمك derler. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 353)*

mürdümük: → **mürdümek.**

müşterilenmek: Müşteri olmak istemek.

Ey Mesihi müşterilenme مشتريلنمه meta-ı vasl içün
Dirhem-i eşkinden artık nesne gelmez surete
(Mesihi. XV. 96)

N

nacak: 1. Hançer.

Sikkin: bıçak, ḫançer خنجر [*Ar.*]: nacak نجق, oklar: sihâm ü kavs: yay *(Fer. XIV. 13)*

§ Aden'e vara dür getirmeye ve Mısr'a vara şeker getirmeye... ve cündî olup Şam'dan gele Şamî nacakları نجقلری olmaya. *(Maârif. XV. 66)*

§ Teberzin تبرزين [*Fa.*]: Çomak ve nacak نجق. *(Ni'meti. XVI. 195)*

2. Kazma.

§ Kenende [*Fa.*]: Bir nacakdır نجقدر ki anınla taş koparırlar ve kazarlar. *(Ni'meti XVI. 527)*

§ ... Nacak نجاق: 6, babuc: 5, sındı: 5. *(Sic. B. XV. 2, 127)*

naḫıllemek: → **nakıllamak.**

nakam: Yer altı yolu.

§ Yâ Seyyid, bu ara nakam نقم ağzıdır. *(Fütuh. XIV. 224)*

§ Bu şehrin ulu yolu vardır nakam نقم urulmuş, ol nakam içinden varırdı, yine gelirdi. *(Fütuh. XIV. 222)*

nakıl: Türlü çiçekler ve renkli mumlarla süslenip şenlik gecelerinde alay önünde götürülen ağaç.

§ Naḫl نخل [*Fa.*] Gül ve sâire çiçeği ziynet içün bir uzun ağaç üzerine bağlarlar ve mülevven bal mumundan eyyam-ı ferahta ettikleri ki Türkide de nakıl نقل derler. *(Deş. XVI. 224-2)*

Gelse bir kimsʾ o nakıla نقله ursa el
Görse kim bir mum imiş bunca mahal *(Vahdet. XVI. 147-1)*

Oldu bu âlem aluben nâm ü neng
Nakıl نقل gibi kʾanda var yüz dürlü reng
(Vahdet. XV. 147-1)

§ Naḫl نخل [*Fa.*]: Yaʿni nakıl, Arabidir, hurma ağacına derler. Fariside şol nesnedir ki gülü bir ağaç üzerine dizerler, bağlarlar; Türkide nakıl نقل derler. *(Niʿmeti. XVI. 601)*

nakıllamak, (naḫıllemek): At rahvan yürümek.

§ Er-retean الرتان [*Ar.*]: Deve adımlarını birbirine karip atarak yorgalamak mânasınadır ki at kısmında nakıllamak نقللمق taʿbir olunur. *(Kam. XVIII-XIX. 1, 23)*

§ El-ḫabeb الخبب [*Ar.*]: Bir nevi' seyrdir ki atlarda naḫıllemek نخللمك derler. *(Kdeb. XVIII. 182-1)*

§ Ḫunbiden خنبيدن [*Fa.*]: ... ve sıçramak ve atılmak ve nakıllamak نقللمق mânalarına gelir.
(Bürh. XVIII-XIX. 252)

§ Çevgânî چوكانى [*Fa.*]: Top ve çevgân oynayacak taʿlimli nakıllayıcı نقليجى ata denir. *(Bürh. XVIII-XIX. 226)*

nakş oynamak: Oyun etmek.

Adın doğru imiş ki Nakkaşsın
Gönülde vü pür-fiʿl ü kulmuşsın
Bizim ile kaç dürlü nakş oynaduñ نقش ايندوك
Katı hamsın gerçi çok kaynadın *(Süh. XIV. 168)*

nalbant orağı: Nalʿbantların hayvan tırnağını kesmekte kullandıkları âlet, sunturaç.

§ Dehn دهن [*Fa.*]: Nalbend (nalbant) orağı نعلبند اوراغى .
(Miftah. XV. 86)

nalça boğmak: Nalça şeklinde gerdanlık.

§ Altun üsküf: 4200, nalça boğmak نالچه بوغمق : 5500, altun bilezik: 3500. *(Sic. B. XV. 12, 30)*

nal kesmek: Damga ile dağlamak.

§ El-mersun المرصون [*Ar.*]: Na'l (nal) kesilmiş نعل کسلمش ya tamga urulmuş uzva denir. *(Kam. XVIII-XIX. 638)*

namazbur: Abdestbozan.

§ ... Ve heyza illetini gidere ve namazburu نماز بوری gidere ve dalaktan olan yarakanı gidere. *(Yadigâr. XIV. 59-2)*

§ Tohmgânın yaşına Türkice semüzot derler ve sovukluk dahi derler. Eğer yaprağının suyun içseler büyükten ve küçükten namazburu نماز بوری düşüre. *(Yadigâr. XIV. 95-2)*

§ Gece yatacak vaktın yiyeler yatalar, sabaha değin eyü işleye soğulcan ve namazburu نماز بوری gidere. *(Yadigâr. XIV. 95-1)*

§ Namazbura نماز بوره ayvadana suyiyle vereler. *(Yadigâr. XIV. 63-2)*

§ Bir dürlü hap dahi kim soğulcanı ve namazburu نماز بوری döker. *(Akr. XV. 395)*

§ ... Bu bir haptır kim namazburu نماز بوری ve her kurt ki karında ola, gidere. *(Akr. XV. 381)*

namaz etmek: Namaz kılmak.

Çün namaz etmek نماز ایتمك dilersen aşk resmince Kemâl Hırka-i âlûdeni var eşk-i hûnîninle yu *(Sarıca. XV. 33)*

namazlağı, (namazlağu, namazlık, namazluk): Üzerinde namaz kılınan seccade.

§ Ana Hızır anın içün denildi kim bir ak namazlağu نمازلغو üzere oturur idi. Kaçan anın üstünde dursa ol döşek yaşıl olur idi ve yaşıla arap dilince hızr derler. *(Enb. XIV. 695)*

§ Çünkü günaha müptelâ oldu, namazlağusun نمازلغوسن omuzuna bıraktı... mescide gelirdi. *(İhlâs. XIV. 109)*

§ Ve bir kıymetli namazluğı نمازلوغی gönderdi ve bir ulu fil gönderdi. Melik Nuruddin dahi ol namazluğı نمازلغی çok hediyeler ile halifeye viribidi. *(Kesir. XV. 181)*

§ Es-seccadetü السجادة [*Ar.*]: Hurma çöpünden örülmüş ve dokunmuş namazlığa نمازلنه derler. *(Terceman. XV. 388)*

§ Namazlağusu نمازلغوسی üzerinde secdeye vardı, birez ımızgandı. *(Tuh. Le. XV. 220)*

§ İbni-Abbas eydür: Resulullah eyitti: İyiler namazlağısında نمازلغسنده kılın. *(Faza. XV. 64)*

§ Râbia namazlağusın نمازلغوسین hava üzre bıraktı muâllak, eyitti: Yâ Hasan gel namaz kılalım. *(Tez. Ba. XV. 98)*

§ Cây-i namaz جای نماز [*Fa.*]: Namazlağı نمازلغی. *(Sıh. Ac. XV. 29)*

§ Namazlağı نمازلغی iki kalı: 25, üç minder: 25, üç döşek: 100. *(Sic. B. XV. 1, 11)*

§ Münakkaş çarşaf: 150, ve köhne namazlağı نمازلغی: 5 ve kilim: 150... *(Sic. K. XVI. 5, 64)*

§ Mescid [*Ar.*]: Namazlağı نمازلغی. *(Bab. XVI. 1, 480)*

§ Musâllâ مصلی [*Ar.*]: Mescid içinde serilmiş namazlağı نمازلغی *(Bab. XVI. 2, 620)*

namazlağu: → **namazlağı.**

namazlık: → **namazlağı.**

namazluk: → **namazlağı.**

namusunu beklemek: Şerefini korumak.

Âciz oldu ol Kutayfer söyledi
Hazinede dahi malim kalmadı
Namusum bekle ناموسوم بکله varım sağışlagıl
Kamusun aldın kulun bağışlagıl *(Yuz. Şeyd. XIII. 26)*

na'ra urmak: Na'ra atmak, haykırmak.

§ Ciğerinden bir sehmnâk na'ra urdu نعره اوردی. *(Bektaş. XV. 394)*

naşı : → **naşi.**

naşi (naşı) : 1. Mezhep dışı kimse, zındık.

Müşkili halleylemek değmenin işi değil
Bir kişiye ver gönül bu yolda naşi ناشی değil
(Yunus XIII-XIV. 196)

§ Erbab-ı kulûb ü küşûf ceberûtun hareminde bir bölük bigâne ve naşi ناشی . *(Tazarru. XV. 45)*

Benim Ukbe Kadı'nın karındaşı
Benim kanlımdır dahi bil o naşı ناشی *(Battal. XVIII. 325)*

Bu rence hiç şifa olmaz, bu derde hiç deva olmaz
Zira bunda vefa olmaz, ne naşi ناشی kor, ne allâkı
(Battal. XVIII. 318)

2. Yad, yabancı, ağyar.

Biri iki görürsen şaşısın sen
Erenler sohbetinden naşisin ناشیسن sen *(Ruşeni. XV. 54)*

Yine bir gün muvahhidler emiri
İkilikde kalanlar destgiri
Dedirmeyen özüne kör ü şaşı
Olan yâr olmayan sohbette naşı ناشی *(Ruşeni. XV. 54)*

Kimi kavmi kimi sırdaşı anın
Değildi hiç birisi naşı ناشی anın *(Lârendi. XVI. 110)*

Bahasın bulucağız bir kumaşı
Hemin satmaktır aslı olma naşı ناشی *(Lârendi. XVI. 122)*

Komaz ol âftaba bakmağa bir lâhza ey Yahya
Cihanda görmedim hergiz gözüm yaşı gibi naşi ناشی
(Yahya Bey. XVI. 221)

Yüzü açılmadın örtüle başı
Bu işi duymaya âlemde naşı ناشی *(Yuz. Şems. XVI. 168)*

Âşnalık resmin unutmuş segân-ı kûy-i yâr
Var ise sanmış bizi bezm-i vefada naşiyüz ناشی یوز
(Aşki. XVI. 175)

Mâni'-i vasl-ı habib olan hava-yi gayr imiş
Aramızda Aşkıyâ bildim ki naşi ناشی var imiş
(Aşki. XVI. 178)

Dost sanıp sırrını açma naşıya
Şayet düşmanına haber taşıya *(Kâtibi. XVII. 43)*

Alışıp mürteşi ile râşi
Arada ehl-i ilm idi naşi ناشی *(Atai. Ha. XVII. 14)*

3. Lâübali, hoyrat, ahmak.

§ ... Eline girmeyecek nesneye tama' etme... Bu naşı ناشی hareketle kim deprendin, dahi beni görmeyesin, şöyle düşesin dahi turmayasın. Bu gazapla kalktı gitti.
(Ferec. XV. 281)

nazar salmak: Bakmak, alabildiğine bakmak.

§ Bir mürtefi' yere çıkup nazar saldılar نظر صالدیلر gördüler ki rûy-i zemin gûya bir âhenin derya olmuş...
(Solak. XVII. 25-1)

§ Ve etrafına nazar salup نظر صلوب Dil'i makamında bulımaz.
(Hüs. Dil. XVI. 146)

Nazar saldım نظر صالدم şebangeh lücce-i mevvac-ı hazraye
Gözüm düş oldu nâgeh gurre-i mah-ı şeb-âraye
(S. Vehbi. XVIII. 172)

nazar yetişmek: Görülebilir uzaklıkta olmak.

§ Ali oğlu Yusuf'un Etmekci Hamza mahallesinde olan havlısına mukabil ve nazar yetişür نظر یتشور yerde boncukcu Mehmet bir çartak bina idüp... *(Sic. B. XV. 4, 14)*

nazın nazın: Nazlı nazlı.

Yürü ey şeh nazın nazın
Edelim Hakka niyazın *(Saz. Köroğlu. XVI. 44)*

naz yükü: Çok nazlı.

Naz yükü ناز یوکی cevr kânı dil-firib
Şive ehli jive bardağı habib *(Selâman. XVI. 146)*

ne: 1. Hangi.

§ Sen ne ﻧﻲ bağın gülü, kangı bakçanın sünbülüsün, bu yad illerde kimin âşinasısın. *(Müslim. XV. 1, 12)*

Cihan ne ﻧﻲ kişiye el verdi k'etmedi pâmâl
(Mesihi. XV. 26)

§ Ol kethuda nedir, ne ﻧﻲ tarihten nasp olunmuştur?
(Sic. B. XV. 7, 137)

§ ... Eyittim: Ey mahdume, senden ne ﻧﻲ dil ile özür dileyeyim, senin iyiliğine mükâfat nicesi ideyim, didim.
(Ferec. XV. 267)

Nazmi sana ne ﻧﻲ çağa dek usanlık ile yürümek
Hot ansızın irse gerek bir gün ölüm deyince ha
(D.B. XVI. 30)

Ne ﻧﻲ göğe çıktısa geldi melekler
Elin öpüp dilediler dilekler *(Şeh. Ş. XVI. 5)*

§ Ne zehre ile güzer edersin ve ne ﻧﻲ yürekle gezersin?
(Hüs. Dil. XVI. 44)

§ ... Pes haber vergil ki ne yerden geldin ve ne ﻧﻲ diyarda ulaldın? *(Hüs. Dil. XVI. 90)*

§ Ne ﻧﻲ diyardansız? Ken'an'danız dediler. *(Zehr. XVI. 256)*

Gül yüzün ile ne ﻧﻲ yüz ile yüze yüz ola
Bazar içinde bir pula bir bağı lâlenin *(Nihani. XVI. 56)*

2. Nasıl, ne şekilde.

Süheyl anda uykuya düşmüş iken
Gülün yanına gör ne ﻧﻲ bitti diken *(Süh. XIV. 150)*

Gice uzunu ne ﻧﻮ belüre sana
Uyursun dönüp değme gez yanına *(Ferh. XIV. 11)*

Ol ne ﻧﻲ âşıktır ki candan kayıra
Mâye vü sûd ü ziyandan kayıra *(Man. Tayr. XIV. 102)*

§ ... ol kişi katına vardım altunu önünde kodum, eydür: Bu ne ـی altundur. *(Tez. Lâ. XV. 582-2)*

§ Çobanı talep etti: Bu getirdiğin kuzu ne ـی kuzudur dedi. *(Ferec. XV. 300)*

Lâ'lin şarabın içmeğe zülfün ne ـی men'eder
Kim su içerken âdemi urmaz ılan dahi *(Nizami. XV. 58)*

Ne ـی katlansun ciğerler bu firaka
Ne doysun üşbu derde seng-i hârâ *(Muham. XV. 5)*

§ Bilmezem kim ol ev ne ـی evdir ve ol yer ne ـی yerdir, ol duhter, kim benimle bu fendi oynadı, ne ـی duhterdir? *(Ferec. XV. 244)*

§ Bilmezem bundan anaru nice çeng-i belâya giriftar ve ne ـی âheng-i cefa ile zâr olusaram, dir. *(Hüs. Dil. XVI. 75)*

3. Ne olur, ne var.

Benim yok mu kapum, kon bu fığanı
İletsem ne ـی ana bu armağanı *(Muham. XV. 549)*

Ulu toplar kodu derya yüzünde
Gemi ne ـی kebki ururlar gözünde *(Hadidi. XVI. 263)*

4. Ya.

§ Kanı ol Allahtan gayri İlâh tutunup taptuğunuz, gelse sizi bu azâptan kurtarsa ne ـی. *(Leys. Ar. XV. 416)*

5. Ne kadar, ne çok.

§ Çi dûr چه دور [*Fa.*] Ne ـی ırak demektir. Gayet baidden kinayedir. *(Deş. XVI. 99-2)*

§ ... Ne ـی cimri kimse olursun, bâri bir kuzu boğazla, bahasın verelim. *(Hamza. XIV. 14, 88)*

6. Kim.

§ Ol kethuda nedir ندر, ne tarihten nasp olunmuştur? *(Sic. B. XV. 7, 137)*

ne ara: Nere.

Her ne araya آرایه نه ki ol servi kadin sâye sala
Yüz sürer ol araya âb-ı revan yıllar ile *(Sarıca. XV. 34)*

§ Bu yere ne aradan آرادن نه düştün. *(Güls. XV. 45)*

ne asıl: Nasıl.

§ Beriye gelin, ne asıl اصل نه kimselersiz, diyip bunları sordular. *(Müslim. XV. 4, 5)*

neceler: → **niceler.**

neci: Ne oluyor, ne kelime.

Yiğitlik ola aşk u andan süci
Ol arada ud ile korkü neci نجی *(Süh. XIV. 118)*

neçün, (neşün, nişün): Niçin, ne için.

Çü bir pîşe bile hoş ola hali
Neçün نچون suna kimse eline eli *(Ferh. XIV. 64)*

Özün yahşi sanmak yamandır ağa
Neçün نچون menligin Tanrılığa sığa *(Ferh. XIV. 41)*

Neçün نچون suçluya urasın had ahi
Çü suçlusun ancılayın sen dahi *(Ferh. XIV. 71)*

§ Ol yiğit eyitti: Bedir şehitlerinin müzdün verdi ve dahi artırdı. Eyittim: Artık neşün نشون verdi. *(Enb. XIV. 11)*

§ Davut eyitti: Neşün نشون bana haberci veribimedin kim ölüm içün yarak edinem. *(Enb. XIV. 607)*

İşi dâima fikr ü halka karışmaz neçün نچون
Bu söze cevap vermedi Atike oldu lâl *(Muham. XV. 105)*

§ Neçün نچون böyle yalnızlığı ihtiyar kıldın? *(Tez. Ba. XV. 9)*

Eğer gamgin isen şadî neçündür نچوندر
Bu işret kaydı bünyadı neçündür *(Çeng. Dâi. XV. 208)*

Hele bâri neçün نچون hamuş olasın
Sözünden her harin medhuş olasın *(Mih. XV. 31)*

Dirile ölmeyen bilmez hayat-ı câvidanîyi
Nişün نشون dirilüben ölmez olanlar bî-dili aşkın
(Gülşeni. XVI. 121)

Nişün münkir olursun hal-ı aşka
Hıred kalinden ey mağrur-ı bâtıl *(Gülşeni. XVI. 123)*

Nişün şerr-i devab edersin özün
Esam ebkem sıfat cehlile âkıl *(Gülşeni. XVI. 124)*

ne eksüğü: Ne işine yarar.

§ ... Bunun gibi suâl senin ne eksüğüñdür نه اكسوكك در.
(Anter. XIV. 39)

nefelenmek: Canlanmak, kuvvet bulmak.

§ Gece yeğlenüp gündüzü kovucak Tanrı eydür: Yâ gece iğen dahi kabarma. Şol kelime ile gündüz gerü semrir, nefelenür نفلنر geceyi gerü yener. *(Tuh. Le. XV. 357)*

nefesi bağlanmak: Soluğu tıkanmak, nefesi kesilmek.

§ Ol mikdar çekti ki râh-ı dem ü nefesi bağlandı نفسی بغلندی.
(Saadet. XV-XVI. 36-1)

nefret tutmak: Kaçınmak, nefret etmek.

§ Eyitti: Biz garipler bu mahalleye geldik sizlere arzumendiz. Siz hot gariplerden nefret tutarmışsız نفرت طوتارمشسز.
(Ferec. XV. 146)

nefsini kör eylemek: Nefsini körlemek, nefsin zarurî ihtiyacını te'min etmek.

§ Mescitte üç gün üç gece oturdu, açlıktan takatı tak oldu, durdu mahalleye girdi kim kapılardan etmek dilene, nefsini kör eyleye نفسنی کور ایلیه. *(Ferec. XV. 25)*

ne gerekse: Ne olursa, gelişigüzel, olur olmaz şeyler.

§ Ve dahi anı haram kıldı ki Allahü Taâlâ üzerine iftira kılup bilmeden ne gerekse نه کرکسه söyleyesiz. *(Leys. Ar. XV. 415)*

Çün kaplaya bâtının mahabbet
Olsun ne gerekse نه كركسه âşikârın *(İbrahim. XV. 114-2)*

ne görseler ki: Hayretle gördüler ki, ne görseler beğenirsiniz? Bir de ne görsünler?

§ Ne görseler ki نه كورسه لركه bir cânverdir ki bünyesi baştan ayağa üştüre benzer. *(Şeref. XVI. 79)*

§ Ne görseler ki نه كورسالرك ehremen-sıfat ve ifrit-sûret bir tağdır. *(Şeref. XVI. 85)*

ne gününe durur: Ne zamanı bekler, daha ne bekler, niçin ölmez.

Ne günüme tururun نه كونومه طورورين ah medet vah medet
Ki yamanlar iyü oldu, iyüler oldu yaman
(Yahya Bey. XVI. 50)

ne ki, (ne kim): Neyi, her ne.

Kamu nesnesin Zeliha unutur
Ne ki نه كه görse eydür üş Yusuf budur
(Yuz. Şeyd. XIII. 29)

2. Ne kadar.

Etti destur ver bana tâ kim varam
Ne ki نه كه kurt var kamu bunda getirem
(Yuz. Şeyd. XIII. 11)

§ Ömer eyitti: Sizin aranızda Karan'dan kimse var mı? Beli, dediler, ne kim نكم Karan'lu var, Ömer katına geldiler. *(Tez. Ba. XV. 19)*

ne kim: → **ne ki.**

ne kimse: → **ne kişi.**

ne kişi, (ne kimse): Kim.

§ Eyittim: Ol kişiyi bana digil kim ol ne kişi نه كيشى idi? Eydür: İlyas Peygamber idi. *(Yüz. Ha. XIV. 5)*

§ Bir karıcık çıktı andan sordu ne kişilerdir نه كشيلردر? *(Anter. XIV. 256)*

Ettim âhir ne kişilersiz نه کشیلرسز acep
İşbu mevzı'da ne eylersiz talep. *(Man. Tayr. XIV. 177)*

Zaman ne kimseye نه کسیه lûtfetti k'etmedi makhur
(Mesihi. XV. 26)

Cihan ne kişiye نه کیشیيه el verdi k'etmedi pâmâl
(Mesihi. XV. 26)

§ Gülendam: ... Ya bunda sen yalınız neylersin? dedi. Dâye eyitti: Hizmetiniz evvel beni küstah eylesün, kendüler ne kişidir نه‌کیشیدر beyan eylesün, tâ bu âcız bîçare söylemeğe imkân ola, dedi. *(Ferec. XV. 70)*

§ ... Yiğit gözün açtı eyitti: Ne kişisiñ نه کیشیسك ? bu ukûbete neden düştün? dediler. Ebulkasım eyitti: Bir bezirgân kuluydum... *(Ferec. XV. 14)*

§ ... Beni bir âhu-vâr ata bindirdiler, bir cariye ardımdan tuttu, alıp yola girdiler, bilmezem ne kişidir نه کشیدر kancaru gider. *(Ferec. XV. 240)*

§ Zübeyde Hatun nikabını götürüp ol yiğit ile söyleşir: Ey cüvan, ne kişisiñ نه کشیسك , kandan gelirsin? *(Ferec. XV. 20)*

§ Vaktâki ben içeri girdim anlar gaip oldular, taaccüp kıldım ve tahayyür bahrine daldım ki ne kişilerdir نه کشیلردر .
(Bektaş. XV. 15)

Ne kişisin نه کیشی‌سین nedir di bana adın
Ne ile anılır âlemde yâdın *(Ravza. XV. 17)*

§ Harunürreşit bir gün atlanıp giderken sinle yöresine uğradı; gördü kim Behlûl Divane bir kamışa at gibi binmiş idi; oğlanlar ardına düşmüş ve üşmüş. Sordu bu ne kişidir? نه کشیدر . Eyittiler: Behlûl Divanedir.. *(Cennet. XV. 55)*

Ne yerdensin, adın ne, ne kişisin نه کشی‌سین .
Bu yad illerde kimin bilişisin *(Ârifîn. XVI. 119)*

§ Ne kişisiñ کشی‌سن ve kimin yoldaşısın? *(Hüs. Dil. XVI. 44)*

Yine aklın başına cem'eyledi
Ne kişisiñ كشيسك نه deyü ana söyledi *(Battal. XVIII. 50)*

nelik: Keyfiyet, mahiyet.

Biz bunun neliğin نلكن bildik, dünyanın nesine kaldık
Arzumuz nefs içün değil dünya teferrücündeyiz
(Yunus XIII-XIV. 394)

Ey neliksiz نلكسز, niteliksiz bî-misal *(K. Ü. XV. 1)*

§ Bunlarda nelik نالك nitelik kalmamıştır kim kişi bunları vasfedebildi. *(Müz. XV. 37)*

İptidanın neliği نلكى
İntihadan bilindi *(Ab. Na. XVI. 128)*

nem: Bütün varım.

Benüm şol nem ki yok bir katra nesnem
Kamusundan kamu sensin benüm nem نم *(Şevahid. XVI. 5)*

nemerse: Nesne, şey.

Bizden ilerü gelenler ne dimiş
Her nemersenüñ نمرسەنك nice kaydın yimiş
(Melhame. XIV-XV. 57-1)

neniñ, (nenüñ): Neyin.

§ Her kul nenüñ ننك üzerine olursa gerü anın üzerine kopar. *(Leys. Mu. XIV-XV. 284-1)*

§ Ben ve ashabım nenüñ ننوك üzerine olursavuz...
(Enfes. XV. 35)

§ ... Başcı geldi: ... İki yük öd eliktürdüm. Şeyh eyitti: Beleş mi, ya satun mu? eyitti: Bir başa verirem dedi. Şeyh eyitti: Neniñ ننك başı? Eyitti: Heman baş. *(Ferec. XV. 536)*

§ Bu hizmete irsâlde nenüñ نەنوك üzerine karar ettin.
(Şeref. XVI. 129)

neniñçün: Ne için.

§ Bizi neniñçün نكچون istediniz. *(Cev. Ah. XV-XVI. 223)*

neniñ gibi, (nenüñ gibi): Ne gibi, nasıl.

§ Buna nenüñ gibi تنوك كبى söz söylediğin hikâyet itti. *(Anter. XIV. 247)*

§ Eyitti: Karındaş seninçün bir düş gördüm. Eyitti: Hayrola, neniñ gibi تنك كب düş? *(Güls. XV. 49-1)*

§ Padişah eyitti: Neniñ gibi تنك كبى ihsan? *(Güls. XV. 28-1)*

§ Beşinci bab dil vasfın söyler... her neniñ gibi تنك كبى lezzetler kim ağıza girer, çaşnigîr oldur. *(Hazain. XV. 54-1)*

§ Anı dahi bil kim nenüñ gibi تنك كبى avratla cima' eylemek reva değildir. *(Hazain. XV. 44-2)*

§ Karnı acmadın hırsından gözüne her nenüñ gibi تنك كبى yiyecek görünürse kisesinden akcasın vere satın ala. *(Hazain. XV. 45-2)*

§ Nenüñ gibi تنك كبى devlet gelir ki âkıbet gitmesi olmaz. *(Maârif. XV. 197)*

§ Cariyeye eyitti: Mori, gör, seni neniñ gibi تنك كبى kişiye sataram, hünerlerini göster, dedi. *(Ferec. XV. 282)*

§ Vezir dedi kim: Neniñ gibi تنك كبى hayır ve ihsanda bulundun Hak Taâlâ seni bu beladan kurtardı? *(Ferec. XV. 305)*

Neniñ gibi تنك كبى dirsen diyeyin sana
Ki tâ bilesin anı öndin sona *(Şamil. XVI. 343)*

neniñle: Ne ile, ne suretle.

§ Kalpler paslanır, nice kim demir paslanır. Denildi kim anın silgisi nedir, pası neniñle تنكله gider. *(Cev. Ah. XV-XVI. 90)*

§ Sen neniñle تنكله bu menzile vâsıl oldun. *(Cev. Ah. XV-XVI. 633)*

§ Bunları neniñle تنكله iğva edersin. *(Cev. Ah. XV-XVI. 57)*

nenni: Ninni.

Yatır beni kız dizinin üstüne
Nennile de kaşın gözün süzerek *(Kara. XVII. 64)*

Yavaş gider beşik gibi sallanır
Ügüleyim seni, nenni boz öküz *(Saz. Talibi. XX. 736)*

nenni çalmak: Ninni söylemek.

§ El-hemheme الهمهمه [*Ar.*]: Sözü pek yapca söylemek mânasınadır, şöyle ki muhatap işidüp lâkin meâl ve mefhumunu fehmeylemeye, Türkide mırıldanmak ta'bir olunur ve çocuğu uyutmak içün nenni çalmak نی چالق mânasınadır. *(Kam. XVIII-XIX. 3, 586)*

Tehmim تهميم [*Ar.*]: nenni çalmak نی چالق, tehciddir: uyarmak *(Asım. XVIII-XIX. 42)*

nenüñ: → **neniñ.**

nenüñ gibi: → **neniñ gibi.**

ne ol: O değil.

Odur pehlivan k'iş kolayın bile
Ne ol نه اول kim kolayına cür'et kıla *(Şeref. XVI. 185)*

ne ola: → **nola.**

ne olur ne olmaz: Ne var ne yok, ne oluyur ne bitiyor.

Halk ile hergiz keleci kılmaya
Şarda ne olur ne olmaz نه اولور نه اولمز bilmeye *(Man. Tayr. XIV. 160)*

nere: Nereye.

Gönül sultandır nitmek gerektir
Nere نره kim ol çeker gitmek gerektir *(Yuz. Şems. XVI. 126)*

nesdane: Nesne, şey.

Eğer kavmi kalırsa mali vermez
Ol âzad idene nesdane نسدانه irmez *(Tennuri. XV. 106)*

nese: Nesne.

Kendözünden yavuzluğu sürgil
Ne neseden نسادن ki hak değil durgıl *(Velet. XIII-XIV. 48)*

Ol neseyi نسانی kim kimesne bulmadı
Ol kim anı buldu canı ölmedi *(Velet. XIII-XIV. 78)*

Çün açıldı âşıka bu medrese
Gözüne ibret göründü her nese نسه *(Ga. XIV. 107)*

Dört neseden نسادن Hak anın bünyadını
Eyledi vü urdu Âdem adını *(Ga. XIV. 126)*

Değme bir kemter neseye نسایه görüben
Kalmaya yârden yüzün döndürüben *(Ga. XIV. 50)*

Hiç zamanda hiç mekânda hiç nese نسه
Görmeyem ki anda seni görmeyem *(Kadı. XIV. 228)*

Kalır hayrette Şeytan her nesemden نسمدن
Azar İblis yolda vesvesemden *(Çeng. Dâi. XV. 164)*

nesene: → **nesne.**

nesi varı: Nesi varsa, her şeyi, bütün varlığı.

Hakka kodum anı, nesi varı ناسی وار uş
Algıl anın canına harc eyle hoş *(Man. Tayr. XIV. 197)*

nesne, (nesene): 1. Şey.

Kamu nesnesin نسنه‌سین Zeliha unutur
Ne ki görse eydür üş Yusuf budur *(Yuz. Şeyd. XIII. 29)*

Ola benzi sarı toprağa düşe
Havaya her nesene نسانه ki tayana *(Kadı. XIV. 244)*

Ma'şuk ile âşık arasında nesene نسنه yok
Bir ismile bir cismdürür ortada hâil *(Kadı. XIV. 297)*

§ İslâm yapıluptur beş nesne نسنه üzerine. *(Yüz. Ha. XIV. 6)*

§ Ekşi nesneler نسنه‌لر şarabını bişürücek sakınalar oda çaldırmayalar. *(Yadigâr. XIV. 52-1)*

§ Günde beş kez kap kacağın yur, pes ol kap kacakta hiç arısuz nesne نسنه kalmaz. *(Si. Da. XIV. 28)*

Şu nesne نسنه kim hayal ola havası
Anı terk eylemektir hem revası *(Işk. XIV. 40-1)*

Benim hacetim nesneye نسنیا yokturur
Sözüm azdurur sanma kim çokturur *(Süh. XIV. 28)*

Bir iki gün karar etti oturdu
Görün fikrinde ne nesne bitirdi *(Dah. XIV. 39)*

§ Biz senin ile ol kadar nesne نسنه için depeleşmezüz. *(Anter. XIV. 239)*

§ Bizim hiç bir nesneye نسنه‌یه kudretimiz yoktur illâ anın hükmiyle. *(Leys. Mu. XIV-XV. 7-1)*

§ Hak Taâlâ yücedir, bu nesneden نسنه‌دن arıdır ki anlar vasfederler. *(Leys. Mu. XIV-XV. 213-2)*

§ Ve dahi şol nesneden نسندن almak kim müsülmanlara zulüm birle salındı birim gibi. *(Müneb. XIV-XV. 190-1)*

§ Bu a'zalarını Hak Taâlâ nehyettiği nesnelerden نسنلردن saklarsan ve... *(Müneb. XIV-XV. 2-2)*

§ ... Ya'ni islâm beş nesne نسنه üzerine bina olunmuştur. *(Delil. XV. 22)*

Ey Mesihi müşterilenme meta-ı vasl içün
Dirhem-i eşkinden artık nesne نسنه gelmez surete *(Mesihi. XV. 96)*

§ Oturup birez geleci kıldılar, birbirine ilmî nesnelerden نسنه‌لردن söyleştiler. *(Enfes. XV. 635)*

§ Üç nesne نسنه günaha kefaret olur.. *(Cennet. XV. 10)*

Demiştir bu sözü mâni iyesi
Meğer üç nesneniñ نسنه‌نك yoktur vefası *(Hikmet. XV. 310)*

§ Bizim âdetimiz oldur kim konuğumuza bir nesnemiz نسنه‌مز yarayıcak ayruk bize yaramaz olur. *(Ferec. XV. 10)*

§ Hak Taâlâ kaçan bir nesne نسنه halk etmek murat etse...
(Leys. Dâi. XV. 5-2)

Ana kim ol vermedi kim veriser
Konmadık nesneye نسنايه el mi iriser *(İbrahim. XV. 28-1)*

§ Hak nesne نسنه tene ağır gelir, bâtıl nesne tene yeyni gelir.
(Güzide. XV. 9)

Bir ağız sözde bunca dillerin var
Delim diller bilen çok nesne نسنه anlar
(Çeng. Dâi. XV. 221)

§ İlâhi, dünyada ve âhirette talep ettiğim nesneleri نسنلرى sen müyesser eyle. *(Saat. XV. 11)*

§ Urup baş yarmak ve kılıç ve bıçak ve ziyan ve gayri niza'lı nesnelerden نسنلردن ki kadı katında sabit ola...
(Fatih. Ka. XV. 29)

§ Eğer toprak veya gayri nesne نسنه karışmış olsa arıtalar.
(Akr. XV. 27)

§ Yâ İbrahim, izzetim haklıyçün yer ile gök arasında fakrdan eşet nesne نسنه yaratmadım. *(Envar. XV. 66)*

§ Şol nesne نسنه ki fâsıklara zecrdir ve gafilleri uyarmaklıktır.
(Cev. Ah. XV-XVI. 8)

Bir şey midir, vücudu mu vardır ne nesnedir نسنه‌در
Anlanmaz oldu gitti sadâkat dedikleri *(Âli. XVI. 70)*

Nice feryat etmeyem hadden aşırdın cevrini
A benim çok sevdiğim her nesneniñ نسنه‌نك oranı var
(Revani. XVI. 41)

Sonu her nesneniñ نسنه‌نك ölüm olucak ah imdi
Nolur andan tutalım ki olasın bir ulu han *(D.B. XVI. 6)*

§ Âyin : آيين *[Fa.]* : Şol nesneniñ نسنه‌نك ismidir ki Arap dilinde ona kanun derler, resm derler. Türk dilinde türe derler.
(Deka. XVI. 118-1)

§ Koyun ednâ nesneden نسنه‌دن ürker ve cüz'i kazıyyeden belinler. *(Şeref. XVI. 142)*

§ Nev-âyin نوآیین [*Fa.*]: Yenile düreyen nesne نسنه. *(Ni'meti. XVI. 606)*

Her nesne نسنه kim yarattı Huda bî-bahanedir *(Hayali. XVI. 59)*

§ Yüceden yüceye yüce nesne نسنه verildi. *(Sır. XVI. 51)*

§ Şeref-i imtiyaza talip olanlar, sizi imtihan ideriz bir nesne نسنه ile. *(Hadika. XVI. 1)*

Gayret-i akrana düşme eyleme dünyaya meyl
Hasıl olmaz nesne نسنه dünyadan kuru sevdayı ko *(Ruhi. XVI. 64)*

§ Ancak heykeli ve sındıyı buldum, artık nesne نسنه bulmadım. *(Sic. K. XVI. 4, 215)*

§ Çîz چیز [*Fa.*]: Nesne نسنه. *(Şamil. XVI. 137)*

§ Her nesneyi bir nesneye نسنه‌یه bekdeş yarattı. *(Ta. Şahi. XVI. 25-2)*

§ Gökçek kokulu nesneyi نسنه‌یی ve ziyneti ve sürme çekmeği ve... *(Ter. Kurt. XVI. 170)*

§ Bir kimesnenin bir altundan düzülmüş nesnesi نسنه‌سی zayi' olsa... *(Tibr. XVI. 87)*

§ Dört nesne نسنه bedene kesel ve zahmet verir: sarp yola gitmek, eşmez tavara binmek... *(Tibr. XVI. 182)*

§ İsa bin Resul nâm kimesne eyü âdemdir, bu âna gelince nâ-ma'kul nesnesin نسنه‌سن görmedik. *(Sic. K. XVI. 8, 11)*

§ Her nesne نسنه ne denlü çok olursa harçlansa elbette dükenir. *(Câm. Na. XVI. 24)*

§ Hak Taâlâ ol kişiye cennette şol nesneleri نسنه‌لری vere kim göz görmedi, kulaklar işitmedi, gönüllerden geçmedi. *(Zad. XVI. 149)*

§ Çak vasatında lif gibi bir nesne نسنه vardır.
(Cihan. XVII. 137)

§ Pusula, bir kutu içinde kıble-nümâ gibi rakkaslı nesnedir نسنه‌در. *(Tuh. Ki. XVII. 142)*

Dükeli nesneñ نسنك iste Tanrı'dan:
Heme çized zi-Girdigâr be-cû *(Genc. XVII. 79)*

Bir nesne نسنه düzmek: İḫtira', yaş olmak oldu: ibtilâl
(Cev. Ke. XVII. 44)

2. Bir şey, hiçbir şey.

Eğer nesne نسنه umsa yoğ iken hakı
Olur ol kişi âdemin ahmakı *(Süh. XIV. 267)*

Yohsa ayruk kimse nesne نسنه dimedi
Şehdi koyup zehr-i katil yimedi *(Man. Tayr. XIV. 157)*

§ Vardı, nevmit ve mahrum yine geldi, nesne نسنه başarımadı.
(Anter. XIV. 2, 42)

§ Tanlacak nesne نسنه yimeden ve nesne içmeden...
(Mü. Şi. XIV-XV. 4)

§ Hak Taâlâ eydür: Biz ol atalarının amellerinden nesne نسنه eksimezüz. *(Leys. Mu. XIV-XV. 335-2)*

§ Şol yer gibi ki ekilü ekilü kuvveti anın gider, nesne نسنه bitmez olur. *(Leys. Ar. XV. 678)*

Bir bölük ahmaklar uyduğun sana
Nesne نسنه sandın sa'yin o yönden yana *(Vahdet. XV. 96-2)*

Bir dahi gizli açık ev bacasuz
Hiç göstermez ol evde nesne نسنه yüz *(İbrahim. XV. 60-2)*

§ Üç gün düni gün nesne نسنه yimedi.
(Tez. Lâ. XV. 38-1)

§ Akçalı dostlarım var, eğer dilersen senin içün nesne نسنه dileyem. *(Tez. Ba. XV. 107)*

§ ... Hiç nesneye نسنه tama' kılmadılar. *(Bektaş. XV. 22)*

§ Bütün köyün sığırları her gün bunda yayılır yürür nesne نسنه olmaz. *(Bektaş. XV. 146)*

§ Her kankı âdemi çoğ işetirse bilsin kim kavuğunda, böğreğinde nesne نسنه komaz arıtır. *(Hazain. XV. 35-2)*

§ Sâil kapıya geldi nesne نسنه diledi. *(Tez. Ba. XV. 73)*

§ Melik eyitti: Ey hatun, oğlancığımı oda bıraktın nesne نسنه dimedim, kızcağazım ite verdin nesne dimedim... *(Ferec. XV. 220)*

§ Hiç nesne نسنه dilemezven ve hiç nesne istemezven. *(İrşad. XV. 242)*

§ ... Mademki şimdengerü âdil şahitler ile bunların üzerlerine nesne نسنه sabit ve müseccel olmaya... *(Sic. A. XVI. 4, 1225)*

§ Bargir bahası olan on altundan ziyade nesne نسنه almadığına yemin teklif ettiğinde... *(Sic. A. XVI. 5, 244)*

Tama' yeliyle zinhar olma yaprak
Gözü nesne نسنه doyurmaz illa toprak *(Güvahi. XVI.)*

Destinde nesne نسنه yok ki ede pâyine nisar *(Zati. XVI. 19)*

Mâni' olmaz nesne نسنه ey Baki olunca feyz-i Hak *(Baki. XVI. 143)*

Varın alur nesne نسنه zâhir eylemez
İttiği işleri kâfir eylemez *(Enis. XVI. 56-2)*

§ Rebv ربو [*Ar.*]: Nesne نسنه artmak ve ulalmak. *(Bab. XVI. 2, 550)*

§ Tederrüc تدرج [*Ar.*]: Nesne نسنه nesnenin içine yapca yapca, azın azın gitmek. *(Bab. XVI. 2, 380)*

Hâleti pâmâl-i gamdır ummanuz anda hüner
Nesne نسنه hasıl eylemez zira ayaklanmış türap *(Hâleti. XVII. 178)*

nesnecik, (nesnecük): Az, küçük de olsa bir şey.

§ ... Destur oldu içeri girdi yüz yere kodu. Duhter ayağ üzre turdu, oturdular, nesnecik نسنه‌جك eyit, dediler. Tanburun kulakların burdu, bu gazeli hazin avaz ile söyledi.

(Ferec. XV. 458)

§ Miskin oldur ki anın elinde birez nesnecüğü نسنه‌جوكی ola.

(Leys. Ar. XV. 529)

nesne tuymak: Bir şeyler anlamak.

§ ... Bu erenler sözlerinden nesne tuyalar نسنه طیالر.

(Tez. Ün. XV. 2-2)

neste: Şey, nesne.

Dünyada ettiğim gizli nesteler
Hak katında ayan olsa gerektir *(Kara. XVII. 177)*

§ Şey' شیٔ *[Ar.]* : Türkide nesne ve bazen nun-ı sâniye bedeli "te" ile neste نسته denir. *(Nuhbe. Ş. XVIII-XIX. 178)*

Düşündükçe ol iki dil-hastayı
Tükettik yine nesteyi نسته besteyi *(Mihnet. XIX. 157)*

neste beste: Şöyle böyle, derme çatma, düzensiz, saçma sapan.

Kelâm-ı süst-i âşık neste besteyken نسته بسته‌یکن o bîrahme
Girizgâh-ı sitemden nâleye âğaze yol bulmuş

(Ş. Galip. XVIII. 182)

Şart-ı islâmı rakibe soradüştüm İzzet
Kâfirin sözleri hep neste نسته idi beste بسته idi

(Molla. XIX. 376)

ne şekil: Nasıl.

Besbelli ki gayri yâr gözler
Amma ne şekil نه شكل şikâr gözler *(Hüs. Aşk. XVIII. 20)*

neşün: → **neçün.**

ne tañ: Şaşılır mı?

Ol leb ü hadd ile kaçsa eşk ü ahımdan ne tañ نه طلك
Kimde kim var şem' ü şekker bâd ü bârandan kaçar

(Nizami. XV. 19)

Himmet ü cûdun hayalimden ne tañ نه طلك olmasa dûr
(Mihri. XV. 153)

Ben garib ü hastanın halini bilmezsen ne tañ نه طلك
Kim ne bilir sağ olan hâl-i dil-i bîmardan *(Cem. XV. 154)*

Dûd-ı ahım zulmet etmiştir cihanı şep gibi
Doğsa yaşım burc-ı çeşmimden ne tañ نه طلك kevkep gibi
(Zati. XVI. 607)

Ne tañ نه طلك bir olsa ana zehr ü şekker
Dilinde var idi tiryak-ı ekber *(Enis. XVI. 5-2)*

Anların yüzü suyu hürmetine
Olsa dûzah ne tañ نه طلك haram bize *(Letaif. XVI. 14)*

Derya misali şevk ile cûş etsevüz ne tañ نه طلك
Biz katra, bahr-ı aşkın ile âşinalarız *(Aşki. XVI. 164)*

ne umutlu: Ne mutlu.

§ Nidâ gele ki: Ne umutlu نه امدلو sana eğer tevbelü isen.
(Cev. Ah. XV-XVI. 771)

ne var: Şaşılır mı? ne çıkar? ne lâzım gelir?

Ne var نه وار elma hem benzese elmaya
Adam benzeri böyle hiç olmaya *(Süh. XIV. 139)*

Ne var Tanrı bir ise, iş ikidir
Ölüm dedikleri sanma ikidir *(Dah. XIV. 32)*

Kişi tohm ekerken usansa ne var نور
Yatur dinlenir hırmanı çün savar *(Ferh. XIV. 36)*

Ne var نور ahtan olsa gözügü tebah *(Ferh. XIV. 85)*

Âdem çün oldu harmen-i cûdunda hûşe-çîn
Âli kapında olsa Süleyman ne var نور geda *(Mih. XV. 21)*

Ne var نه وار ger sen dahi bir ad ideydin
Sühan mülkünde nev-bünyad ideydin *(Selim. XVI. 18)*

Aklın aldırsa ne var نور gönlün verip sana rakib
Şehr-i kâfir kim güc ile alına yağma olur *(Revani. XVI. 36)*

Ne var نه وار Yusuf'leyinsem çâk-dâmen
Benem İsa gibi çün pâk-dâmen *(Hüs. Dil. XVI. 191)*

Ne var نه وار kadri yoğ ise söz erinin
Bilinür kıymeti söz gevherinin *(Yuz. Şems. XVI. 43)*

Kosan arzetse erbab-ı muhabbet sana ahvalin
Ne var نه وار ey lebleri İsi birez mevtayı söyletsen
(Hâleti. XVII. 312)

Ağzı tadın versen ağyara cevab-ı telh ile
Padişah-ı mülk-i behcetsin ne var نه وار dâd eylesen
(Atai. XVII. 57)

neyçün: Ne için, niçin.

§ Neyçün نیچون böyle ettin dediler. *(Güls. XV. 46)*

§ Bir pîre eyittiler: Neyçün نیچون evlenmezsin?
(Güls. XV. 60)

§ Melik sordu: Neyçün نیچون bugün süt eksildi. *(Hay. XV. 31)*

neydi: Ne olurdu?

§ Her biriniz elinize bir türlü silâh alsanız, dahi ahkâm-ı şer'i yerine getirseniz neydi نایدی . *(Müz. XV. 420)*

neydiği: → **neydüğü.**

neydüğü, (neydiği, nidüğü): Ne olduğu.

Nice bilsin katra derya neydüğün نیدوکن
Zerre ne bilsin güneş niceydüğün *(Ga. XIV. 14)*

§ Cenabı Hak ol cevher değil kim kişi ana el yohaya, neydüğünü نیدوکنی bile. *(Fütuh. XIV. 177)*

§ Sen ol Zâhir'sin ki kimse neydüğüñü نیدوکوکی bilmez.
(Tazarru. XV. 13)

Zira kimse rûhı bilmez neydüğün نیدوکن
Ya hakikat ilmini niteydüğün *(Muham. XV. 17)*

§ ... Eğer eydürsen ki şehr neydüğün نیدوکن bildim amma...
(Leys. Ar. XV. 2)

§ Geldi şeyh önünde hal neydüğün نیدوکن takrir edüp şikâyet etti. *(Güls. XV. 8)*

Tâ biline neydüğü نیدوکی kemalin
Sen de bilesin nedir ki halin *(Ley. XV. 229)*

Nidüğün نیدکن şerheyledim önden sona *(K. Ü. XV. 106)*

§ Eğerçi kim suret-i halimden neydüğüm نیدکوم ve kıyl ü kalimden ne nesne idüğüm mefhumdur. *(Hüs. Dil. XVI. 81)*

Sorana dünya nedir, bunu direm
Ne bilem neydüğin hayretten özge *(Gülşeni. XVI. 67)*

Ölüp aşk ile dirilen kıyamet neydüğin نیدوکن bilir
O danla denilen günü bugün ölüp gören gelsin *(Gülşeni. XVI. 101)*

Kıldılar ana çünkü arz-ı murat
Anladı neydüğin نیدوکن o pâk-nijat *(Mîri. XVI. 21)*

Neydüğün نیدوکن fehmettik esmadan garaz hâlâ bize
Bade-i sâfi gerek sofi tasavvuf bertaraf *(Ruhi. XVI. 268)*

Felekte resm-i izz ü cah ü haşmet nidüğün نیدوکن bilmez *(Nedim. XVIII. 39)*

Âşıkım hâb neydiğin نیدیکن bilmem
Ateşim âb neydiğin bilmem *(Ş. Galip. XVIII. 212)*

ne yeller esti: Hangi yel attı, nasıl oldu da...

Bu yüzüm hâkine idüp kerem siz
Ne yeller esti نه یللر اسدی bastınız kadem siz *(Güvahi. XVI. 70)*

ne yer, (ne yir) : Nere.

§ Bilâl Radıyallahü anh geldi Peygambere gökcek lezzetli hurma getirdi, Resul Aleyhisselâm sordu ki: Yâ Bilâl bu hurma ne yerden نه یردن geldi. *(Müneb. XIV-XV. 120-2)*

§ Bir kavim turu gelip ivişmek ile uçmaktan yana giderler, bir bölük ferişteler bulara istikbal edüp diyeler kim: Böyle ivişüp ne yere نه یره gidersiz? *(Müneb. XIV-XV. 14-2)*

Ne yere نه یره kim bakar isem gözüme görünen oldur
Gelsin ol diyen ki yoktur bu gün bunda rü'yet-i dost
(Eşrefoğlu. XV. 5)

§ Kendinizi bu fakire i'lâm eylen ki size kim derler, istemelü olucak sizi ne yerde نه یرده bulalım. *(Bektaş. XV. 197)*

§ Sâhirler hot felâh bulmaz her ne yere نه یره gelürlerse.
(Leys. Ar. XV. 23)

Leşker-i küffar elinden nidelim
Başımız alıp ne yire نه یره gidelim *(Bektaş. XV. 39)*

Ne yirdür نه یردر ıklimin kandan gelüpsün
Meğer sen âlem-i candan gelüpsün *(Çeng. Dâi. XV. 206)*

§ ... Yâ Üveys ne yerde نه یرده makam dutayın? Üveys eyitti: Şam'da. *(Tez. Ba. XV. 27)*

§ Ey mihman-ı aziz, bil kim ben seni bilmezem kimsin, ne yerdensiñ نه یردنسك?
(Ferec. XV. 10)

§ ... Buncadan berü harcettiğin ne yerden نه یردن aldın? dedi. Mansur, cariyeyi havuz üzerine götürdü: Üşbundan aldım, dedi. *(Ferec. XV. 233)*

§ ... Pes haber vergil ki ne yerden نه یردن geldin ne diyarda ulaldın? *(Hüs. Dil. XVI. 90)*

Karınca gibi halk-ı âlem ekser
Ne yerde نه یرده görseler bir şehd üşerler *(Letaif. XVI. 102)*

Gider rızk içün edinme gamı hu
Yine akar ne yerden نه یردن aktısa su *(Güvahi. XVI. 27)*

§ Baban Hacı Mehmet Çelebi ne yere نه یره gitmiştir.
(Sic. K. XVI. 5, 158)

§ Ağamız olan Bali atından inip biz atını tuttuk, bu zimmilerin beş merkeplerin aldı, şehre alıp geldik, lâkin merkepleri ne yere نه یره kodular bilmezüz deyü cevap verdiklerinde...
(Sic. A. XVI. 3, 100)

§ Hastaya ne yerdensin نه یردنسن deyü süal etti.
(Mevahib. XVI. 12)

§ Musa Aleyhisselâm buyurdu ki ya Rabbi seni ne yerde نه یرده bulayın. *(Rav. Ah. XVI. 13)*

Ne yerdensin نه یردنسن , adın ne, ne kişisin
Bu yad illerde kimin bilişisin *(Ârifîn. XVI. 119)*

ne yir : →**ne yer.**

neyki, (neyiki): 1. Neden? acaba neden?

Ben hot severim can ile seni
Sen sevmediğin ya neyki نیکی beni *(D.B. XVI. 216)*

Dostum düşmanımın boğazına takmışlar
Şol bir asılmalu uğru gibi urgan neyiki نیکی *(D.B. XVI. 198)*

2. Nedir? ne oluyur?

§ Acep neyiki نهیکی deyü Anter bir pâre nazar etti.
(Anter. XIV. 209)

neyle: Ne ile, ne suretle, nasıl (?).

§ İskender-i Rumi'den sordular ki : Meşrıktan magrıba değin neyle نیله tuttun. *(Güls. XV. 23)*

neylemek: Ne yapmak.

§ ... Ey bula neylersin نیلرسین , nedir ol elindeki saz, didi.
(Hamza. XIV. 10, 125)

§ Bu gece sabır gerektir, tâ sabah melikin vefatını şehir halkı bile, neylerler نیلرلر biz dahi görevüz. *(Ferec. XV. 121)*

neyler: Ne geziyor? ne arıyor? ne işi var?

Tığ-ı hışm ile sitem hançeri neyler نیلر sende
Kîne cellâdı mısın fitne silâhdarı mısın *(Âli. XVI. 218)*

Özge sözün katma Nazmi beytine
Mermer olan yapuda neyler نیلر helük *(D.B. XVI. 128)*

Ben ben isem sende neyler نیلر bu kedû
Ben sen isem kimdürür ortada bu *(Selâman. XVI. 9)*

Yeni tarh içre köhneler neyler نیلر
Bağ-ı nevde kuru şecer neyler *(Atai. Ha. XVII. 58)*

neylersevüz: Ne yapacak isek.

§ Neylersevüz نیلرساوز eyledik. *(Anter. XIV. 43)*

neylersiz: Ne yapıyorsunuz?

§ Çevre yanında olan halk çağrıştılar kim hay hay neylersiz نیلرسز . *(Müslim. XV. 1, 103)*

neyleyesin: Ne yapacağını, ne edeceğini.

Küllî âlem başın eğüp neyleyesin نیلیاسن bilmeye
Kim ırakta kim yakında kim muazzep kim musâb
(Muham. XV. 311)

Ne idüp neyleyesin نیلیاسن bilimedi
Dağıldı aklı özün bulımadı *(Ravza. XV. 89)*

neynemeli: Neylemeli, ne yapmalı.

§ Neynemeli نینمل yâ Süleyman her musahabete karışmak olmaz dedi. *(Müslim. XV. 10, 205)*

nezik: Elemye, iplik çıkrığı.

§ Nezik نزیك : 10, dört adet sahan: 60, bir kilim: 80 ve kaftan: 30. *(Sic. K. XVI. 4, 247)*

nezkep: Başörtüsü.

§ İki yaşmaklık: 350, bürüncek: 40, nezkep نزکب: 200, iki takya: 85. *(Sic. B. XV. 2, 6)*

§ ...ve iki arşın vala ve bir vala dolama ve bir nezkep نزکب ve bir alaca gönlek... *(Sic. B. XV. 5, 59)*

§ Basma nezkep نزکب: 20, Boğ: 70 ... *(Sic. B. XV. 9, 44)*

§ Seriş سریش [*Fa.*]: Bürüncek ve nezkeb نزکب *(Ni'meti. XVI. 386)*

§ Bir nezkep نزکب : 15. *(Sic. E. XVI. 4-2)*

§ Muharrem nâm kimesnenin elinde bir kaftan ve bir gömlek ve bir çenber ve nezkep نزکب bulundukta...
(Sic. A. XVI. 2, 1129)

§ Merkume hatunun evi aranıp, örtmesi içinde nezkep نزکب gibi ve çeki çenber bir köşesinde haylı esbap bulunup... *(Sic. A. XVI. 5, 86)*

§ Mezbura ben dahi yüz elli akçaya bir Şamî atlas nezkep نزکب vermiş idim. *(Sic. A. XVI. 478)*

§ ... Kemha kaftan ve bir incili nezkep نزکب ve bir mâi basma zıbun ve bir... *(Sic. A. XVI. 3, 246)*

§ Serâguç سراغوچ [*Fa.*]: Avratlar başlarına örttükleri bez pâresi, nezkep نزکب ve devenin boynuna bağladıkları ip ve ya gayri nesne. *(Ni'meti. XVI. 340)*

§ Serâkuç سراقوچ [*Fa.*]: Nezkep نزکب ve baş bezi. *(Şamil. XVI. 82)*

§ Serâguş سرآغوش [*Fa.*] : Nezkep نزکب . *(Şamil. XVI. 454)*

§ Serâguc سراغوج [*Fa.*]: Nezkep نزکب ki avratlar ve kızlar başlarına giyerler. *(Caf. XVI. 79-1)*

§ Serâguş سراغوش [*Fa.*] : Nezkep ki avratlar başlarına giyerler. *(Deş. XVI. 168-1)*

§ Seriş سریش [*Fa.*]: Bürüncük ve nezkep نزکب , serâguş mânasına. *(Deş. XVI. 168-1)*

§ Bir keten gömlek, bir sarı nezkep نزکب, bir ala nezkep saçağı, bir yeşil... *(Sic. A. XVI. 6, 396)*

§ ... Ve intesafetü'l-cariye انتصفت الجاریه [*Ar.*] derler, başına nasif örtünse ki nasif humardan küçüktür ki Fariside serâguş ve serpuş ve siriş derler ki Türkide nezkep نزکب ta'bir olunur. *(Aks. XVII-XVIII. 454)*

§ El-intisaf الانتصاف [*Ar.*]: Kız başına nezkep نزکب örtünmek mânasınadır. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 849)*

§ Et-tanassuf التنصف [*Ar.*]: ... Kız başına nezkep نزکب örtünmek mânasınadır. *(Kam. XVIII-XIX. 2, 849)*

nice, (niçe): 1. Nasıl.

Göçtü kafle gitti karanlık gece
Sormagıl kim Yusuf'un hali nice نیجه *(Yuz. Şeyd. XIII. 16)*

§ Çalabım göster bana nice نیجه diri kılursun oğlum sevgüsünden ölmüş gönlümü. *(Tebareke. XIV. 31-1)*

§ Ve topraktan âdem yarattı ve can verdi ve kemâle yetürdü, ya bir kişi akl ile anı nice نجه bilsin. *(Si. Da. XIV. 3)*

§ Sen kendi oğlunu nice نیجه erlenürsün, evlenürsün. *(Fütuh. XIV. 365)*

§ Han Kazan nice ağlamayım, nice نجه bozulamayım. *(Dede. XIV. 36)*

Dedi bir bir nice gördüyse hali
Şehinşah tanladı işbu hayali *(Dah. XIV. 37)*

Ne hoş tıfl k'okumadan sarf ü nahv
Niçe نچا milletin ilmini etti mahv *(Ferh. XIV. 2)*

Yüzümden suyu, canavardan kanı
Nice نیجه dökem insafım âhir kanı *(Süh. XIV. 191)*

§ Bu zamanda nice نجه dirilelim. *(Anter. XIV. 223)*

Bu nice نجه baht olur bu nice tali'
Ki üstünden değil hâli vakayi' *(Işk. XIV. 153-2)*

Nice نیجه mü'mindir acep gaybet diyen
Kardaşının dirile etin yiyen *(Man. Tayr. XIV. 149)*

Yedi gün ağlardı işit kim nice نچا
Ne yemek içmek ne uyurdu gece *(Melhame. XIV-XV. 59-1)*

§ Köy fakısına var danış gör nice نیجه olur. *(Hamza. XIV-XV. 4, 112)*

§ Göklere nazar kılmazlar mı kim biz ol gökleri nice نجه bünyat kıldık. *(Leys. Mu. XIV-XV. 324-2)*

§ Kendisine nice نجه ziyan ederse ana dahi ancılayın ziyan eyler. *(Hazain. XV. 9-1)*

§ Ben zaif kul ol kavmin sözlerin nice نجه şerh ideydim kim...
(Tez. Ün. XV. 3-1)

§ Ca'fer Sadık eydür: Ben kendi amelimle utanuram kim yarın kıyamet gününde dedemin yüzüne nice bakam.
(Tez. Ba. XV. 8)

§ Halin nicedir نیجەدر, bana vâkıandan haber ver.
(Ferec. XV. 21)

§ Ol Allah'ı nice نجه bilirsin ve ana nice tâat ederdin.
(Saat. XV. 106)

§ Beğ eyitti: ... Bu nice نیجه sözdür ki söylersiniz.
(Bektaş. XV. 241)

§ Nice نجه âşıktır kim peygamber tapusuna gelmeğe evmedi.
(Tez. Lâ. XV. 25-2)

§ Tanrı Taâlânın kullarıyle nice نیجه dirilmek gerek.
(Güzide. XV. 3)

§ Anın mübarek kaşı nice نیجه idi. *(Tez. Ba. XV. 23)*

Didi sultan ana gey şefkatinden
Nicesin نجەسن gurbet ü yol zahmetinden *(Mih. XV. 287)*

Kopa altıncı sınf issi kubûrundan işit nice نیجا
Kesilmiş ola dilleri kafasından bil ey kaani' *(Delil. XV. 152)*

Yine bir bölüğü gör kim niderler
Huda'nın yoluna nice نیجه giderler *(Ruşeni. XV. 27)*

§ Şems ile kamer nice نجه tutulur ve nice نجه açılır. *(Ac. XV. 5)*

§ İmdi diyeyim kâfir niçedir نیچدر, fâsık niçedir نیچدر ve münafık niçedir نیچدر. *(Müz. XV. 2)*

Dedi görelim imdi Allah nice نجه emreder
Ki tâ vahy inince küyüp edelim istıbar *(Muham. XV. 276)*

Temürlenk ulu düşmandır bilürsüz
Dinüz buna nice نیجه tedbir kılursuz *(Salâtin. XV. 89)*

§ Amma nice نجه edeyin, hâcet kişiyi söyledür ve dert âdemi ağladur. *(Tazarru. XV. 133)*

Nice نجه aldanmayayın va'de-i dildâre Kemâl
Dürlü peymanlar içer bâde-i peymane gibi *(Sarıca. XV. 43)*

§ Hele şimdi olan oldu, giden gitti; nice نیجه idelim dedikte... *(Müslim. XV. 34, 19)*

Rindin eli nice نجه değe sofi namaza kim
Bir elde lâ'l-i dilber ü bir elde câm ola *(Mesihi. XV. 99)*

§ Fülân kişi nicedir نجادر, fülân avrat nicedir نجادر. *(Cennet. XV. 231)*

Bu nice نیجه derttir ki düştü cana derman istemez
Artırır günden güne derdine noksan istemez *(Eşrefoğlu. XV. 9)*

§ Bu Âdem oğlanı ivecektir, şol hayır dua kılmakta nice نیجا iverse şerle dua kılmakta dahi eyle ivecektir. *(Enfes. XV. 583)*

Bilümezlerdi nice نیجه ola tedbir
Nişana nice iriştireler tîr *(Ravza. XV. 37)*

§ Nice نجا kim arslan, hayvanlar arasında heybetli olduğu gibi... *(Cev. Ah. XV-XVI. 16)*

§ Ömrü varı namazı terketmekte geçenin hali nice نجه olur. *(Cev. Ah. XV-XVI. 501)*

§ Himmet'in zevcesi Fatıma ve kızı Âbide'nin ahvali nicedir نجەدر nice نجه değildir, istikametleri ve sakametleri mahallesi cemâatlarından süal olunsun. *(Sic. A. XVI. 4, 293)*

§ Sicil elinizde, nice نیجه yazarsanız yazarsız. *(Sic. K. XVI. 8, 374)*

§ Kurşun odda, tuz suda nice نجه erirse şöyle erir. *(Ta. Şahi. XVI. 63-2)*

§ Çi-gûne چگونه [*Fa.*]: Ne dürlü ve nice نیجه ve nite. *(Şamil. XVI. 418)*

Şem'i kim Hak yaka nice نیجه söyünür
Kim ki püf derse sebleti göyünür *(Ârifîn. XVI. 361)*

Eğerçi nevreside goncadır ol
Nice نجه vasfeylesem yüz ancadır ol *(Veyse. XVI. 31-1)*

Kalb-i çarha nice نیجه konmasın döğün
Âmil-i şah oldu her âlim bugün *(Selâman. XVI. 17)*

§ Ulu sahraya bir hardal danesi nice نیجه ise eyle olur. *(Ta. Şahi. XVI. 10-1)*

§ ... Bundan akdem mezbura raht düzdürmek için yüz yirmi dört dirhem gümüş vermiş idim, nice نجه olmuştur, süal olunsun. *(Sic. A. XVI. 3, 1064)*

Canıma can imiş derdim çü bildim
Nice نجه pes dirilem cânansız ey meh *(Gülşeni. XVI. 64)*

§ ... Hakikat-i hal nicedir نیجه‌در ahali-i mezbureden süal olunup tahrir olunmak reca ederin. *(Sic. A. XVI. 6, 15)*

§ Yavuz yel oldukta varak nice نیجه ditrer ise şöyle lerzan olmuş. *(Zehr. XVI. 46)*

Kankı mü'mindir saçından şedd-i zünnar eylemez
Nice نیجه kâfirdir yüzün görüp müselman olmayan *(Selaman. XVI. 71)*

Yaraksız anda nice نیجه tuş tutasın
Tutalım ağzın ile kuş tutasın *(Güvahi. XVI. 68)*

Nice نیجه feryat etmeyem hadden aşırdın cevrini
A benim çok sevdiğim her nesnenin oranı var *(Revani. XVI. 41)*

§ Türkide bir kimsenin halinden sormalı olsalar nicesin نیچه‌سین derler. *(Deka. XVI. 83-2)*

Diken olup yeri bülbüllerin bezm-i gülistanda
Nice نیجه âh etmesin kim gülden ayrı görmedi hârı *(Zati. XVI. 13)*

Nice نیجه kıldın âkıbet mülkünü viran zulmile
Nice نیجه saldın zevk mir'âtına mihnetten gubar
(Fuzuli. XVI. 61)

Uzandı kametin vasfında şi'rim korkaram, derler
Nice نیجه âşıksın ey Ruhi ki güftara mecalin var
(Ruhi. XVI. 194)

Nice نیجه mihmandır bu iyman düşmanı
Kâfir ancak hot bize can düşmanı *(Enis. XVI. 56-2)*

§ Çûnî چونی [*Fa.*]:... Nitesin, nicesin نیجهسن demektir.
(Deş. XVI. 371)

§ Ömür nice نیجه geçtiği duyulmaz. *(Sır. XVI. 32)*

Bahr-i a'zamda nice نجه yürür olar
Ma'lûm olan cümle size hep bular *(K. B. XVI. 30)*

Kısaltır geceyi günü uzatır
Nice نجه kim dilese eyle düzetir *(Şeh. Ş. XVI. 1)*

Şişe-i çarhta gör bunca murassa' nahli
Nice نیجه ârâste kılmış anı sun'-ı Cebbar *(Baki. XVI. 42)*

§ Çûn چون [*Fa.*]: Nice نجه ve nite demektir, keyfe mânasına. *(Ni'meti. XVI. 248)*

§ Büyüğü kiçisine eyitti: Gel berü sana göstereyim babam kuzuyu nice نیجه boğazladuğun. *(Şevahid. XVI. 102)*

Tûba'ya nice نیجه benzedeyin kametini kim
Yanında senin çöpçe görünmez bana Tûba
(Yahya Bey. XVI. 5)

Nice نجه dinsün ana Mecnun'un işi
Ki Mecnun ana göre uslu kişi *(Yuz. Şems. XVI. 110)*

§ Çûn چون [*Fa.*]: Nice نجه nite demektir keyfe mânasına.
(Caf. XVI. 45-2)

Şu koçulası vü koca olası
Yiğitcik nice نیجه güzel âdem olmuş *(D.B. XVI. 97)*

Has yaraşmaz bu sebze-i terde
Nice نیجه bitti ekilmedik yerde *(Atai. Ha. XVII. 99)*

Bildiğimdir dermiş ol gül ansalar dil bülbülün
Yıl geçer yâd eylemez nice نیجه biliştir bu biliş
(Hâleti. XVII. 277)

Bülbülün şekvası gülün hârından
Âşık nice ağlamasın yârından *(Kâtibi. XVII. 75)*

§ Bu binayı nice نیجه gördüler. *(Ev. XVII. 1,158)*

§ Bu babda siz nice نیجه tedbir edersiz, bu kâr-ı müşkil âsan ola. *(Solak. XVII. 13-1)*

Nahl-i nâzım nice نیجه teşbih edeyim kametini
Servde cümbüş olur şive-i reftar olmaz
(Sabit. XVII-XVIII. 12)

Tevsen-i tab'ı yarandırmağ içün ac tutarak
Nice نیجه meydan alayım iydde görsün yâran
(S. Vehbi. XVIII. 186)

Nâme yazsam sevdiceğim nicedir
Bu derdime çare olur mu bilmem
(Saz. Bursalı Halil. XVIII. 421)

Nice نیجه çıkam acaba uhdesinden ol nezrin
Kalır mı ah benim gerdenimde yohsa bu bâr
(Nedim. XVIII. 30)

Didi Râmin sen nice نجه re'y eyledin
Kim bu işde bizi rüsvay eyledin *(Battal. XVIII. 57)*

Nice نیجه ihraç ede bu inciyi hep bir dalgıç
(Asım. XVIII-XIX. 34)

Fevt olduğu dem bişmedi bir tancıra helva
Gördük nice نیجه kazgan gibi dünyayı kazanmış
(Molla. XIX. 277)

Yolunuz o yana doğru varırsa
Ayrılık nicedir sorun turnalar *(Saz. Ruhsati. XIX. 497)*

2. Çok, birçok, hayli.

§ Nice نیجه gencecük nâresideler kılıca doğranmış.
(Fütuh. XIV. 230)

Gerek varasın ey nice نیجه şehre sen
Gerek kılasın ey nice çare sen *(Süh. XIV. 29)*

§ Nice نیجه kişilerin malı ve tavarı uğurlandı.
(Si. Da. XIV. 58)

Meğer anda duran nice نیجه karavaş
Ki kılmazlardı sırrı saklayup faş *(Işk. XIV. 257-2)*

§ Nice نیجه kişi kim saçı karcaşmış, yüz göz toza bulaşmış kuruda, denizde gezer. *(Müneb. XIV-XV. 118-1)*

Niceniñ نیجنك günü muattal geçe hem
Az ola halkta kazanç ribh ola kem *(Melhame. XIV-XV. 50-2)*

§ Heman ol neft-endazlar nice نجه yerden garure-i nefte ateş urup... *(Hamza. XIV-XV. 13, 79)*

§ Her yaprağın iki yüzünde yirmi dört satır yazdı, bir yüzün gümüşle, bir yüzün demür ile, her satırında nice نیجه kelime, her kelimede nice نیجه harf, her harfte nice mâna kim.
(Hazain. XV. 1-2)

Niçe نیچا halvetleri meyhane düzdüm
Niçe kandili ben peymane düzdüm *(Çeng. Dâi. XV. 216)*

§ Hâcip eyitti: Bu mudur seni bu azaplara uğratan, evini zindan eden? Halit eyitti: Bu mel'undur nice نیجه nevbet ölüm yerine iletti. *(Ferec. XV. 474)*

§ Ol mescidin üzerini ve çevre dıvarlarını nice نیجه def'a ta'mir ettiler. *(Bektaş. XV. 129)*

Niçeyi نیچه‌یی bu mekr mağbun eyledi
Nakdi elden çıktı mahzun eyledi *(İbrahim. XV. 27-2)*

Dahi olmazdan öndin âşinalık
Yaraklarsın niçe نچه yerden cüdalık *(Mih. XV. 164)*

§ Peygamber Aleyhisselâm emir buyurdu gazâya çıkın deyü; nice نجه kişiler Medine yohsullarından eyittiler...
(Cev. Es. XV. 50)

Nice نجه dürlü neâyim kıldı ihsan
Yiyüben cümle millet doydu yeksan *(Delil. XV. 4)*

Kaçan kim bulasın anı ana lûtf ile deprengil
Ki anı ben ana kıldım niçe نچه evlât ide ırzaʿ
(Muham. XV. 80)

Zâhidâ rûz-ı kıyamet bilürem âhir kopar
Ey nice نیجه ehl-i riya ol dem kamu kâfir kopar
(Sarıca. XV. 11)

Ki Rûm'da var idi niçe نیچه Tatarlar
Tonuz gözlüler ü itten beterler *(Salâtin. XV. 107)*

§ Nice نیجه zamandır ki senin cengin arzu eder idim.
(Müslim. XV. 8, 86)

Bu kadar zillet ile ben ayağın toprağına
Sadef-i tabʿdan ettim nice نجه gevher îsâr *(Mesihi. XV. 9)*

Andan kaynadım taştım geldim gurbete düştüm
Nice نجه göz yaşı saçtım bu yaşımdan ileri
(Eşrefoğlu. XV. 14)

Çalınır tabl ü nakare vü nefir
Bile yanınca anın nice نیجه emîr *(Enveri. XV. 18)*

§ İsa peygamber zamanından kalmış kişiyim, nice نجا yıl anası Meryem'e kulluk ettim, nice نجا yıl İsa peygambere hizmet ettim. *(Cennet. XV. 156)*

§ Nice نیجه rezmden baş kurtarmış şeciʿ-i tığ-zen ve dilîr-i saf-şikensin. *(Saadet. XV-XVI. 157-1)*

§ Tağ تاغ [*Fa.*]: Ol ağaçtır ki odu nice نیجه gün söyünmez.
(Şamil. XVI. 159)

Ey hilâl eyleme ebru-yi nigâr ile cidâl
Tırnağın kesse olur niçe نیچه senin gibi hilâl
(Ârifîn. XVI. 379)

Gök demür yer misali Rûyinten
Nice نیجه Rüstem sımak ana ehven *(Mîri. XVI. 233)*

Her taraftan belürdü nice نیجه süvar
Berk urup misl-i ra'd-ı ebr-i bahar *(Mîri. XVI. 220)*

Geyürsen nice نیجه kat dîba vü eksun
Ola efsane akl ehline efsun *(Veyse. XVI. 194-2)*

§ ... Dünya hasretinden yüreklerinde başlar çıkup nice نیجه başlar kesmişlerdir. *(Tibr. XVI. 56)*

§ Ve niçe نیچه akabe ve derbent geçüp Dil'in ardın sürdü. *(Hüs. Dil. XVI. 112)*

§ ... Biz dahi nice نیجه müslümanlar ile medet haylarına vardıkta mezbur Seyyit Ahmet'i elinde kılıç ile Hasan nâm kimesneyi kovup gider iken tuttum. *(Sic. A. XVI. 3, 629)*

§ Mezburlar fısk eyleyip çalkılar ile şarap içip nice نیجه fesat eylemişler. *(Sic. K. XVI. 4, 231)*

Bilimez aldanırsın tutma reybi
Ki bir dirhem et örter nice نیجه aybı *(Güvahi. XVI. 35)*

Eskiden eski âşiyanedürür
Nice نیجه senin gibi kuş uçurdu *(Nihani. XVI. 64)*

§ Niçe نیچه evleri yıkar ve niçelerin yakar. *(Tibr. XVI. 221)*

§ Besî بسی [*Fa.*]: Niçe نیچه, kem mânasına. *(Cinas. XVI. 42-1)*

Sen de ulular sözlerini vird edinirsen
Tab'ına nice نیجه dürr-i maâni ola vârit *(Zati. XVI. 1)*

Bırak hicab ü nikabın güzel cemalinden
Ki tâ göre seni ortada görmeyen niçe نیچه kör
(Fuzuli. XVI. 14)

Nice نیجه gündür o mah-ı âlem-ârâdan haber gelmez
Dili irsal ederdim korkarım ol da gider gelmez
(Ruhi. XVI. 235)

§ Anca bin kâfiri helâk ve nice نیچه binini esir eyleyip...
(Rahat. XVI. 40)

Hısarın niçe نیچه deyrin mescit etti
Yarar âdem koyup şehri bekitti *(Hadidi. XVI. 247)*

§ Muğavir مغاور [*Ar.*]: Nice نیچه keret basgunlar ve yağmalar edüp il urağan akıncı er. *(Bab. XVI. 1, 91)*

§ ... İllerde çağırtırlar kim: Her kim bennâyı bulup getire, ana nice نیچه in'amlar va'deler ettiler kim ol haber âleme çavlandı, nice kişiler çok cehdettiler... *(Âş. XVI. 91)*

Berr ü bahri geşt edüp yeldik yopurduk nice نیچه yıl
Lücce-i derya sıfat taştık köpürdük nice yıl *(Aşki. XVI. 92)*

Âdem gerek ki adını âlemde andıra
Yoksa bu âleme niçe نیچه âdem gelür gider
(Yuz. Şems. XVI. 402)

Niçe نیچه ıssı soğuk çektim su gibi niçe نیچه yer gezdim
Usandım hasılı ey dil yeter gezdim yeter gezdim
(Âli. XVI. 58)

Niçe نیچه beğler dahi yer yer konuldu
Nigehdâr-ı memâlik ol denildi *(Enis. XVI. 16)*

Bendine düşmüştü anın nice نیچه mert
Aldamadık komadı âlemde fert *(Atai. Ha. XVII. 114)*

§ İspanyol ve Fransız ve İnkilis'den niçe نیچه kimseler varup her biri bir vilâyet keşfeyledi. *(Cihan. XVII. 106)*

Bîvefaya gönül aldırmaz idim
Nice dem düşmanı güldürmez idim *(Kâtibi. XVII. 18)*

§ Bunun ucundandır ki nice نیچه yıldır seferlerde fütûhat vukua gelmeyüp yok yere bunca hazâin...
(Solak. XVII. 241-1)

§ Kalyon kısmı dahi nice نیچه nev' olur. *(Tuh. Ki. XVII. 137)*

Verâ-ı Bîsütun-ı aşkı sanma kimse aşmıştır
Nice نیجه Ferhad'lar ol kûh-ı mihnette savaşmıştır
(Molla. XIX. 237)

Niçe نچه ümmî söylemek bilmez sığır çobanının
Dilini bülbül, sözünü dürr-i meknûn etti aşk
(Kuddusi. XIX. 91)

3. Çok kere.

Min : den, ilâ : dek, niçedürür نیچه‌درر: rubbema ربما [*Ar.*]
(Asım. XVIII-XIX. 14)

4. Ne.

Bular gerçi bu işi tedbir etti
Huda gör kim niceyi takdir etti *(Dah. XIV. 33)*

§ ... ve nice نجه işledi Fir'avn'e ki ulu beyler tapusunda turdu. *(Cev. Es. XV. 339)*

Çiger yiğit yolun koca varımaz
Nice نیجه eyleyiser gönül karımaz *(Güvahi. XVI. 99)*

§ Yüz yük mal-i mirîyi nice نیجه eyledin.
(Naima. XVII-XVIII. 5, 13)

5. Ne zaman.

Zülf ile ruhun her nice نجه kim Mushafa bahdım
Gördüm ki anın sûreleri Nur ü Duhan'dır *(Nesimi. XIV. 160)*

6. Kaç, ne kadar.

Yusuf eydür sen haber ver bileli
Sor anlara nice نجه gündür geleli *(Yuz. Şeyd. XIII. 65)*

Çok vilayetler bu yıl ola harap
Ey niçe نچا zerrin külah ola türap *(Melhame. XIV-XV. 28-2)*

Dedi kim ey cemâat nice نیجه gündür
Eşeğim yitti bağrımda döğündür *(Güvahi. XVI. 99)*

§ Çend چند [*Fa.*]: Nice نیجه mânasına adetten süâldir, kem mânasına... ve kaç ve miktar mânasına dahi isti'mal olunur.
(Deş. XVI. 69-2)

7. Hangi.

§ Bu hamel-i cebel-heykeli kangı çeragâhda otardın ve nice نجه menhel-i musaffâda suvardın. *(Saadet. XV-XVI. 26-1)*

8. Ne kadar, ne derece.

Hiç altun dutmayısar jeng ile pas
Niçe نچه üstüne örterlerse pelâs *(Işk. XIV. 70-1)*

Ne çare hem nice نجه tutsan kapaklı
Olur konşu kızı ekser çapaklı *(Güvahi. XVI. 53)*

Henüz düştü lebün hurmasına ben
Bilürdün nice نیجه şîrindir diş ursan
(Yuz. Şems. XVI. 272)

9. Ne vakta kadar.

Ey gönül aşk ateşine nice نیجه par par yanasın
Bâl ü perden gam yimez bîbâk bir pervanesin
(Nihani. XVI. 71)

nice biñ biñ: Binlerce.

§ Ribbiyyun [*Ar.*]: Nice biñ biñ بك بك نجه olan insan leşkeri. *(Bab. XVI. 1, 509)*

nice bir: Ne vakta kadar, daha ne kadar.

İnceldi tenim ü yüreğim toludurur kan
Ten beline dil lâ'line ohşaşa nice bir نیجا بیر *(Kadı. XIV. 215)*

Şahâ tutağın gönülümü ala nice bir نجا ر
Döndere gözüm yaşlarını ala nice bir *(Kadı. XIV. 251)*

Yârin nice bir نیجه بیر çeke gönül gunc ü delâlin
Can nice tahammül kıla işvesi muhalin *(Kadı. XIV. 483)*

Kim bu yola anın ile gidevüz
Padişahsız nice bir نیجه ر sabridevüz *(Man. Tayr. XIV. 4)*

Nice bir نجا ر gaflet oduna yanasın
Dahi vakt olmadı mı k'uyanasın *(Ravza. XV. 51)*

Dâi'yi şehd-i lebinden niçe bir نیچه ر men'edesin
Mümkün olmaz ki sineği ıralar helvadan *(Dâi. XV. 111)*

Nice bir نجه ر nefsine uyup havaye yeltenesin sen
Gözün aç ilm ile nefsin şeyatînini ol kaatil *(Delil. XV. 103)*

Niçe bir نچا ر göz ucundan gamz edersin
İşaret gösterirsin remz edersin *(Çeng. Dâi. XV. 221)*

§ ... Kapıya çıktı gördü haccam oturur, kaçtı, haccam ardına düştü çağırır: Ey cuvanmert, kaygunu nice bir نیجه ر yiyem, Tanrı beni sana kullukçu yaratmış. *(Ferec. XV. 478)*

Hasretinden tenim inceldi saçın kılı bigi
Nice bir نیجه ر ince belini koça küstah kemer
(İbrahim. XV. 141-1)

§ Niçe bir نیچه ر tevbe eyleyip yine sıyasın. *(Maârif. XV. 76)*

Nice bir نیجه ر saklayalım dilde musibet dağın
Kalalım sûz ü güdâz ile ıyan ağlayalım
(Saadet. XV-XVI. 143-2)

Nice bir نیجه ر züht ile takva nice bir savm u salât
Bursa dilberleri ile gele bayram edelim *(Revani. XVI. 94)*

Altun üsküflü gümüş tüğmeli dilberler ile
Bize gercikleneler beğler ağalar niçe bir نیچه ر
(Revani. XVI. 54)

Bu vâdi-i gamdan beni lûtfunla halâs et
Nice bir نیجا ر ola sâhat-ı dil menzil-i belva *(Cem. XV. 14)*

§ Müslümanlar şol eşeği neye ağırtırlar ve sığır gibi niçe bir نچه ر bağırtırlar. *(Letaif. XVI. 29)*

Nice bir نیجه ر meclis-i gamda dil ola ayık oyuk
Bir ayak nûş edeyim bî-ser ü sâman olayın *(Nihani. XVI. 75)*

Bize çün kadr bulunmaz çıkalım dünyadan
Müşteri yok nice bir نیجه ر bekleyelim bazarı
(Fuzuli. XVI. 196)

Bir nazar kıl kim basa devrinde eflâke kadem
Râh-ı gamda nice bir نیجه ر dehr ide kendin payimâl
(Ruhi. XVI. 25)

Gönül ne fikrdesin nice bir نیجه بر bu şeydalık
Azab-ı kabrden irmez mi cana havf ü hiras *(Ruhi. XVI. 16)*

Namazdan seni dûr ede nice bir نیجه بر sevda
Niyazdan seni men'ede nice bir نیجه بر vesvas *(Ruhi. XVI. 16)*

Niçe bir نیچه بر firkat ü cefa niçe bir
Niçe bir نیچه بر hasret ü belâ niçe bir *(Ş. G. XVI. 80)*

Nice bir نیجه بر vâdi-i gamda dil-i mahzun yerine
Bağlamaz ol saçı Leyli beni Mecnun yerine
(Yahya Bey. XVI. 201)

Beni hicr ateşi birle yakasın
Niçe bir نچه بر, hey güzel gel bana yakış *(D.B. XVI. 231)*

Gözüme karşı benim kanda giderse ol yâr
Niçe bir نچه بر engeli yancuk gibi yanına daka
(D. B. XVI. 183)

Bana incinmesi ol sevdiğimin niceye dek
Niçe bir نچه بر ya beni incitmek idüp durmaya dek
(D.B. XVI. 130)

Cebe içinde can verdi bu leşker
At arkasında nice bir نیجه بر duralar *(Şeh. Ş. XVI. 566)*

Bâzî ile aşkı başa niçe bir نیچه بر iltem sanasın
Anı mukarrer anla kim aşk ayru bâzî ayrudur
(Nigâ. Ter. XVII. 161-2)

Yaza yaza yarin aşkı kitabın
Nice bir söylesin dilim nice bir *(Kâtibi. XVII. 29)*

Gül bezmi savuldu nice bir نیجه بر eylesin efgan
Dinlenmeyicek bülbül-i nâlâna cefadır *(Atai. XVII. 20)*

nice gez: Çok kere, birçok defa.

§ Musa eyitti: Kulağımda nice gez نجا کز Hak Taâlânın vahy kelâmın işittim. *(Cennet. XV. 383)*

§ Melikler ve ulular ser ü pâ bürehne cinaze önünce feryatkünan gelirler. Nice gez نیجه کز kastettim bıçağa düşem, hezar cehd ile kendimi zapteyledim. *(Ferec. XV. 263)*

Eline yârim alıp niçe gez نیچا کز ok
Benimçün gezledi vü gözledi çok *(D.B. XVI. 118)*

Nice gez نیجه کز sağmış indirip ayı
Şîre sîr eylemiş Sureyya'yı *(Atai. Ha. XVII. 35)*

nice ki, (nice kim): 1. Mademki, her ne kadar.

Yağı olası olur ise gelip
Varam üstüne şar çerisin alıp
Bu şarda nice kim نیجه کیم yok ise çeri
Bularca üç olalar ölüm eri *(Süh. XIV. 48)*

§ Söylemez oldu, hiç nutku kalmadı; nice kim نجکیم dürüştü ki söyleye, söyleyümedi. *(Si. Da. XIV. 464)*

§ Dediler nice kim نجه کم dürüştük hiç azdurımaduk. *(Yüz. Ha. XIV. 92)*

Nice ki نیجا که ayru olavuz tapudan
Biz bizi yine seninle sanarız *(Kadı. XIV. 304)*

§ Nice ki نجه که cehdeyledi örümcek ağından bir iplik üzemedi. *(Tebareke. XIV. 26-2)*

§ Bir kişi bir kişinin kapısına varsa otuz gün bir nesne dilek eylese, ol kişi niçe kim نچاکم bahil dahi olsa âkıbet utanır, verir. *(Cennet. XV. 262)*

§ Niçe kim نچاکم peygamber, kâfirleri dine da'vet eyledi, iyman getirmediler. *(Cennet. XV. 185)*

Mey-gûn lebin hadîsini penhan ü aşikâr
Hergiz surahi demedi nice ki نیجا که sordular *(Sarıca. XV. 12)*

§ Mansur Halife bir dünle vezirin kığırdı eydür: Var Ca'fer Sadık'ı getir kim depeleyem. Vezir çok eyitti kim : Ol bir köşede oturmuş ve yalnızlığı ihtiyar kılmıştır ve Tanrı'ya ibadet kılur, elin dünya milkinden çekmiştir, Halifeye andan zahmet değmez, anı depelemekte ne faide ola. Nice kim نجکم didi faide kılmadı. *(Tez. Ba. XV. 6)*

Nice kim نیجا کم her makamı seyrederler
Veli her şu'beye benden giderler *(Çeng. Dâi. XV. 258)*

Nice kim نجا کم sabredegördü ve liykin
Oransız derde sabr olmaya mümkin *(Çeng. Dâi. XV. 225)*

Önünde nice kim نیجکم varlık dağı var
Gözüne sanma kim görüne didar *(G. Ra. XV. 31)*

Nice kim نیجه کم gövdede kanım kımıldar
Komayam ol ikiden bir kımıldar *(Şeh. Ş. XVI. 76)*

2. Nasıl ki.

§ ... Ya'ni nice ki نجه کی andan yiğrenürsüz ancılayın mesâviden dahi yiğrenün. *(Cev. Es. XV. 241)*

3. Her ne vakıt.

§ Hergiz ol bitiyi katından gidermedi, niçe kim نیچه کم namaz kılardı açup ol nameyi okurdu. *(Yüz. Ha. XIV. 152)*

nice kim: → **nice ki.**

niceler, (niçeler, neceler): Nice kimseler, çok kimseler, birçokları.

Ki bizim gibi niceler نیجه‌لر içtiler
Bu çeşme suyun geldiler geçtiler *(Ferh. XIV. 10)*

Hay hayat-ı ebedî buldu visaline iren
Firkatin zehrin içer ey niçeler نچلر leyl ü nehar
(Nesimi. XIV. 135)

Neler kılur görün bu çarh-ı gaddar
Kılur derde niceleri giriftar *(Dah. XIV. 64)*

Niceler نیجه‌لر kendözün uçmaklık sana
Anda tamuda teni oda yana *(Man. Tayr. XIV. 134)*

Niçeler نچه‌لر gördüm işi gussa idi
Ki sonra gerü anı gussa yidi *(Işk. XIV. 31-2)*

§ Neceler نجه‌لر durmaz dürüşür dahi karnı ac, neceler نجلر (harekelidir) epsem oturur genc ü hazâin katında cem'olmuş.
(Leys. Mu. XIV-XV. 333-2)

Niceler نجالر bu denizde zevrak olmuş
Sonu hayran olup müstağrak olmuş *(Çeng. Dâi. XV. 163)*

§ Niceler نیجەلر bunda mağrur olup ayağı tayınup dalâlet çukuruna düşüp helâk oldular. *(Leys. Ar. XV. 147)*

Niceler نیجەلر yârin visaline irişmeğe iver
Çün iradet dost elinde ben acâlet itmezem *(Eşrefoğlu. XV. 23)*

Hâli olmaz niceler نیجلر şerden dahi tutmaz samah
Hak söze, belkim nasihat etseler kaçar ırah *(Delil. XV. 172)*

Kimi sultanım deyüben karşısına, niçeler نیچەلر
Ayağın durup ederler hizmetin der-şep sabah
(Delil. XV. 172)

Niceler نیجلر gelmişdürür bu âleme
Aşk-ı Hak ile irişmiş hoş deme *(Ruşeni. XV. 178)*

Bu sûrda niceler نیجەلر sünnet oldu hakkaa kim
Resulün etmedik icray-ı sünnetinde kusur *(Ruhi. XVI. 20)*

Niçeler نچەلر let yidiler umarak lut
Katı ötme dıkarlar çanına ot *(Güvahi. XVI. 59)*

nicelik: 1. Keyfiyet.

Ömrümün niceliğin نیجالکن çün bilesin
Sen katımda dünki bir tıfl olasın *(Man. Tayr. XIV. 224)*

§ El-keyfiyyetü الکیفیة [*Ar.*] : Bir kimsenin niceliği نیجلکی.
(Terceman. XV. 202)

§ Çünki ilmi artuğ oldu, her nesnenin niteliğin ve niceliğin نجلکن bildi. *(Kab. XV. 474)*

2. Kemiyet.

§ ... Zındık eydür: Hak Taâlâ nitedir? Ali radıyallahü anh eydür: Nitelik yoktur, dahi nicelik نیجلك yoktur.
(Müneb. XIV-XV. 93-1)

§ Çendînî چندينى [*Fa.*]: Nicelik نيجەلك demektir.
(Deş. XVI. 370-1)

§ Çendînî چندينى [*Fa.*] : Nicelik نيجەلك . *(Ni'meti. XVI. 235)*

§ Çendînî چندينى [*Fa.*] : Nicelik نيجەلك . *(Şamil. XVI. 250)*

§ Kemmiyyet كيت [*Ar.*] Nicelik نجەلك .
(Müntehab. XVII. 80-2)

niceme, (niceme kim, niçeme, niçeme kim): Ne kadar, her ne kadar.

Usan olma niçeme نچمه yol emindir
Haramî çok bu yolda pür-kemindir *(Yunus. XIII-XIV. 25)*

Ne eksile ululuğundan acep
Sorarven niceme نجاما değildir edep *(Ferh. XIV. 3)*

Niceme نيجاما ki gözsüzvenin dünyada
Elimi duta âhirette yede *(Süh. XIV. 12)*

Hakikat niçeme نيچەمه çevük olsa kuş
İki ayağından dutulur öğüş *(Süh. XIV. 143)*

Dilerdi ki kolun açıp koçadı
Yiğitlendi niçme نيچەما kim kocadı *(Süh. XIV. 211)*

Kazam ben dahi niçeme نچەما kim kızam
Beş erce dürüşevenin çün kızam *(Süh. XIV. 121)*

§ Kullukçu niceme نجا yatlu ve kiçi ise dahi bir ziyan gidermekten ve bir assı getürmekten hâli olmaz. *(Kel. XIV. 28)*

§ Her kim hürmete ve yüksek menzilete erdi, niceme kim نجا ڭ şol gül gibi kısa ömürlü olur ise dahi âkıller anı uzun ömür sayarlar. *(Kel. XIV. 26)*

§ Pes şagirtlik veçhile her bir yere varırdı, niceme kim نجا ڭ ilmi var idi, kendözün nesne bilmez gibi eyleyip yürürdü. *(Kel. XIV. 4)*

§ Şol kadar yazuktan ötürü Tanrı Davud'a itap eyledi anınçün kim peygamber yazuğu niceme نجاما kiçiyise dahi ol Tanrı katında ulu yazuktur. *(Enb. XIV. 585)*

Yüzün güldür ben anın bülbülüven
Niçeme نچامه şah isem tapun kuluven *(Işk. XIV. 170-2)*

Niçeme kim نیچاکم sürdü beni kapudan
Gerü kapusunda olduk tapudan *(Man. Tayr. XIV. 227)*

Niçeme نچاما bir garip âdemdürür kem
Halince ol dahi şah oğludur hem *(Hurş. XIV. 71)*

Niceme نجاما varsa halkta kuvvet ü zor
Ayağ altında ölmez idi bir mûr *(Salâtin. XV. 104)*

Niçeme نچاما kal'alar olursa düşvar
Mübarizler gerek içinde her-bâr *(Hikmet. XV. 580)*

Niçeme نچاما kişi var kim sözü dinler
Veli işitmeyen andan yeğ anlar *(Muham. XV. 209)*

Ki izzim celâlim hakıyçün sana dünyada
Niçeme نچاما ki vermemiş idim bıkaa' ü kılâ'
(Muham. XV. 356)

Niçeme نیچامه küççük ise habbe-i dil
Hudavend-i cihana oldu menzil *(G. Ra. XV. 25)*

Ildız bigi niçeme نچامه öğüş cem'ola adû
Gün yüzün ile gece gibi târümâr ola *(Şeyhi. XV. 51)*

Niçeme نیچا lâyık değil in'ama lûtfun âmdır
Hüsn-i zan kullara muhsin şehlerin ihsanıdır
(Şeyhi. XV. 25)

Düşman kıçına kaçmağ ile kurtulam sanır
Serçe niceme نجامه tiz ise şahin doğan yeter
(Şeyhi. XV. 47)

§ Bu yolda lâcirem niçeme نیچا ki öd artık yana çevredekilere râyiha artık yetişir bu safa ziyade olur. *(İrşad. XV. 355)*

§ Pes niçeme نچما ki melâike firasetle Âdemi tecessüs iderlerdi, bilmezlerdi. *(İrşad. XV. 46)*

Ger surahi dükenirse kadem ur meygedeye
Niçeme نچاما müflis olursak varalım vâm idelim
(Dâi. XV. 120)

§ Hammam niçeme نچاما esbab-ı zarurîden değildir, beka-yi ömre liykin zarurîdir, ya'ni gereklidir sıhhate.
(Hazain. XV. 46-1)

niceme kim: → **niceme.**

nice nice, (niçe niçe): **1.** Defalarla, pek çok, çok kere.

§ Ol nur sahibine kimse zarar etmeğe kaadir olmaya, üş nice nice نجه نجه tecribe olundu. *(Si. Da. XIV. 105)*

2. Ne vakta kadar.

Ya odunu gel yah bize ya hoş nazarla bah bize
Nice nice نیجا نیجا şol gül gibi geh taze vü geh solalım
(Kadı. XIV. 229)

Şol lâ'l dudağın hevesinden niçe niçe نیچه نیچه
Bağrım kanını göz yaşına karam efendi *(İbrahim. XV. 127-2)*

Nice nice نیجه نیجه nefs arzusu nice nice Hakka âsi
Geldi üş ölüm elçisi derip döşürülü görün *(Eşrefoğlu. XV. 58)*

nicesi, (nicesine): **1.** Nasıl, ne suretle.

Bu veçhile nicesi نجاس olusar hâl
Ki hiç eyü amel yok doludur kaal *(Yunus. XIII-XIV. 19)*

Hüma eydür nazar kılgıl i(y) dâye
Süreyya nicesi نیجسی ulaştı aya *(Işk. XIV. 67-2)*

Biz nicesi نجسی aşk ile olmayalım bir çün
Biz yoğ iken vahdete eyledi ikrar aşk *(Kadı. XIV. 2)*

Sen gani mühtac ben nicesi نیجسی hal kılısar
Dünyada bu müşkili yoksul ile bay beğim *(Kadı. XIV. 348)*

Dedi bir dahi gevherim gizli var
Göresin ki nicesi نیجه‌سی olur davar
Ol ikisi gibi değildir ucuz
Anı satın ala meğer şahımız *(Süh. XIV. 256)*

Nicesi نجاسی görürsün sen üşbu işi
Ayıt doğrusunu ey uslu kişi *(Süh. XIV. 26)*

Zühreyi bir gör nicesi نجاسی şad-kâm
Ol semada zevka garkolmuş müdam *(Ga. XIV. 10)*

Nicesi نیجه‌سی unuttunuz kardaş hakın *(Yuz. Da. XIV. 8)*

§ Altından direği yok, üstünden zincirle asılmış değil, nicesi نیجسی muhkem durur. *(Müneb. XIV-XV. 4-1)*

Nicesi نیجسی bilsin anı her bî-basar
Gevheri hergiz bile mi pilever *(İs. XIV-XV. 33)*

§ Görmezler mi kim biz anlara nicesi نجه‌سی azapların ta'cil edüp helâk eyledik. *(Leys. Mu. XIV-XV. 21-1)*

Göz nicesi نجاسی uyusun kan yaş ile toldu cüfün
Her uyuyanı uyardı bu belânın zahmeti *(Kesir. XV. 85)*

Günüm, sana nicesi نجه‌سی ayı benzetem kim ol
Çınar-kamet ü gül-rû vü gonca-fem olmaz *(Adni. XV. 13)*

Nicesi نیجه‌سی kâr eylesün ahımla yaşım ey peri
Kim senin gönlün katıdır seng ü mermerden dahi
(Sarıca. XV. 4)

§ İlâhî sen Rahîm'sin, senin kulluğunda karıyan, kocayan kullara nicesi نیجسی azâp edesin. *(Cennet. XV. 274)*

Saltanat göklerine bedr oldu ol
Nicesi نیجه‌سی bedr, âsman-kadr oldu ol *(Enveri. XV. 103)*

§ Ebumüslim ol canavarı nicesine نجه‌سنه öldürdüğün beyan eyledi. *(Müslim. XV. 1,130)*

Düşmeyince yüzüne zülfün bu çeşmim ağlamaz
Gün bulutlu olmayınca nicesi نیجه‌سی bâran yağar
(Mesihi. XV. 59)

§ ... Ya'ni eğer sen anları göreydin ya Muhammed şol kâfirlerin, ki canları kabzolunur, ferişteler anları nicesi نیجه‌سی döğerler. *(Leys. Ar. XV. 493)*

Ol kim ola aslı anın hor u hâk
Nicesi نیجسی bilsün nedir ol nûr-ı pâk *(Vahdet. XV. 22-2)*

Nicesi نیجه‌سی söyleşmesin çün buldu yol *(Beş. XV. 42)*

§ Bir yiğit ol kızı dileyü gelse nicesi نیجه‌سی bulur, nicesi söyleşir. *(Ferec. XV. 323)*

§ Eyittim: Ey mahdûme, senden ne dil ile özür dileyeyim, senin iyiliğine mükâfat nicesi نیجه‌سی edeyim. *(Ferec. XV. 267)*

Tanrı vermeklik gerektir kişiye
Nuru olmayan nicesi نجاسی ışıya *(İbrahim. XV. 74-2)*

§ Taam yirlerdi ve yörürlerdi bazarlarda, niçesine نچه‌سنه Tanrı olalar. *(Cev. Es. XV. 171)*

İletmek lâzım oldu padişaha
Göze göz nicesi نیجسی girsin günaha *(Mih. XV. 46)*

Mey ü ma'şukayı Dâi nicesi نجسی terk ediser
Zira uçmağa varan hep bu temennaya gider *(Dâi. XV. 134)*

§ Tâatı nicesi نجسی kılmak gerek öğrene. *(Güzide. XV. 3)*

Görsen ey dilber ki sensiz nicesi نیجسی ayş eylerem
Eşk saki, ah mutrip, nâle hemdem, gam nedim *(Nizami. XV. 38)*

Nergis nicesi نجسی gözlerine öyküne ey dost
Görmez mi gözün fitnesin âhir basarı var *(Nizami. XV. 22)*

Her kimin sencileyin var hâcesi
Âlem içre ac ola ol nicesi نیجه‌سی *(Selâman. XVI. 13)*

Nicesi نجه‌سی bülbül etmesin feryat
Goncanın hem-nişini hâr oldu *(Nihani. XVI. 11)*

Nicesi نجه‌سی bulasın benden halâsı
Bulam dimez midin sen bu kıyası *(Fazilet. XVI. 195)*

Kanısın kandasın ya kandayım ben
Ne şehsin sen nicesi نیجه‌سی bendeyim ben *(Lârendi. XVI. 287)*

Gör misalin câmidin kim nicesi نجه‌سی
Gündüze değşilür anın gecesi *(Şamil. XVI. 548)*

Heman Abdüsselâm anda ki şekvâ kıldı Battal'dan
Nicesi نیجەسی oldu ahvali didi bir bir şikâyetle
(Battal. XVIII. 59)

2. Önceki gibi, eskisi gibi.

Sen ivmeyigör sonucu göresin
Ki kaç kez yörene damın yöresin
. . . . . .
Yine göresin ol gele nicesi نیجەسی
Gele isteyü yârın ol nicesi *(Süh. XIV. 84)*

nicesine: → **nicesi.**

niceye, (niçeye): Ne fiyata, kaça.

Kutayfer söyler bezirgân hocaya
Bahasın kes kulunu ayt niceye نیجیا *(Yuz. Şeyd. XIII. 26)*

§ Zer-i Horasanî var mıdır? Eyitti: Vardır. Eyitti: Niceye نیجەیە verirsin? Sarraf eyitti: Dînarı beş buçuk Mağrıbîye.
(Ferec. XV. 477)

§ ... Halifenin kedbanusu gönderdi, eyitti: Dilerem hâcibin Yakut'unu alam, üstat-darlığım ana verem, var söyle, gönlü var ise alayım dedi. Hâdim hurrem oldu... Seni hocan niceye نیجەیە alupturur bilir misin? Yakut eyitti: Üç yüz dînara. *(Ferec. XV. 498)*

§ ... Attar eydür: Bildiğim nesne değil, ancak niçeye نچیە dirsin. *(Letaif. XVI. 57)*

Halka satsa ne kadar zinet ü fer
Gülerek niçeye نیچەیە aldın dirler *(Atai. Ha. XVII. 55)*

niceye değin: → **niceye dek.**

niceye dek, (niceye değin): Ne vakta kadar.

Bilimezvenin kim niceye değin نیجیە داکن
Bu gönlüm benim dirmeyiser öğün *(Süh. XIV. 116)*

Gözüme mecal olsa görmeğe cemalini
Niçeye değin نیچایە دکن kan yaş andan ahsar âhir
(Kadı. XIV. 14)

§ Bu müdare niceye dek نچایه دك ola. *(Anter. XIV. 224)*

Kıl amel niceye dek نیجیدك bahs ü cedel
Kim şecerdir ilm esmârı amel *(Vahdet. XV. 58-2)*

Ey gönül niçeye dek نیچیا دك hırs u fuzûl
Ey gönül niçeye dek redd ü kabûl *(Vahdet. XV. 79-2)*

§ ... Haccam gördü, çağırdı eyitti: Ey yâr vardın kanına sa'yettin, belaya giriftar olsan feryadına kim irişirdi, niceye dek نیجه‌یه دك senin kaygunu yiyeyim dedi. *(Ferec. XV. 469)*

§ ... Seni görmüş âşık olmuş, imdi diler kim seni bir dem göre, seninle otura, tura; firakından niceye dek نیجه‌یه دك zarılık ide. *(Ferec. XV. 481)*

§ Delle eyitti: Ey nâpâk kişi, benim dâdımı senden Tanrı alıvere. Niceye dek نیجه‌یه دك bana zahmet edersin dedi. *(Ferec. XV. 489)*

§ Vücut canbazı niceye dek نیجیدك ömür urganına binip oynasa gerek, bir gün ipi üzülür. *(Maârif. XV. 34)*

§ Niceye dek نیجیه دك sen tursun, oğlun tura... bir gün ya ol gider ya sen gidersin. *(Maârif. XV. 164)*

§ Zengi, giriz ve ihtifa niceye dek نیجیه دك oran oldu ki seni emirü'l-mü'minîne armağan iltem. *(Mevahib. XVI. 577)*

§ Yâ Fuzeyl, niceye dek نیجیه دك yol urasın? *(Tez. Ün. XV. 47-2)*

Yâ İlâhî kime şekvâ eyleyem
Niceye dek نیجیه دك işimi vâ eyleyem *(Zehr. XVI. 210)*

İbret gözünde niceye dek نیجه‌یه دك gaflet uykusu
Yetmez mi sana vâkıa-i Şah-ı şir-ceng *(Baki. XVI.)*

Zülfünü ref'eyle göster gül cemalin Kâ'besin
Niceye dek نیجیه دك anı mestur ede ol müşkin nikap *(Muhibbi. XVI. 11)*

Bana incinmesi ol sevdiğimin niçeye dek نیچیه دك
Nice bir ya beni incitmek idüp durmaya dek *(D.B. XVI. 130)*

§ Niceye dek نیجهیه دك bu saray-ı sürur ve eyvan-ı kusûr içre huzur u hubûr ile... *(Tar. İs. XVI. 56)*

Edem tama'dan edânî-i dehre niceye dek نیجیه دك
Risalelerle belağ ü kasideler irsal *(Ruhi. XVI. 28)*

Siper-i tîr-i belâ eyleyip ey çarh-ı deni
Değesin hatır-ı erbab-ı dile niceye dek نیجیه دك
(Ruhi. XVI. 281)

§ Tâ key تاکی [*Fa.*]: Niceye dek نیجهیه دك. *(Şamil. XVI. 249)*

nice yüzden: Birçok cihetten.

Cemalini nice yüzden نیجه یوزدن görem diyen diller
Şikeste âyineler gibi pâre pâre gerek *(Ârifîn. XVI. 72)*

nicidem: Ne yapayım.

§ Dedi nicidem نیجیدم hane yıkılmağa yöneldi.
(Nigâ. Ter. XVII. 102-2)

niçeler: → **niceler.**

niçeme: → **niceme.**

niçeme kim: → **niceme.**

niçe niçe: → **nice nice.**

niçeye: → **niceye.**

nidesin: Ne yapacağını, ne edeceğini.

Çıkardı bir demluç verdi ana
Kızıl altundan idi nidem sana
Bünyamin aldı nidesin نداسین bilmedi
Sırça sandı ana rağbet kılmadı *(Yuz. Şeyd. XIII. 70)*

§ Pes Sare andına peşiman oldu ve nidesin ندسن bilmeyüp hayran kaldı. *(Enb. XIV. 159)*

Ehl-i sıdk ol yolu kim eder talep
Nidesin نیدهسن bilmez acizde kaldı hep
(Vahdet. XV. 131-2)

§ ... Anınla bir ejderha bile girdi bir dudağın suffenin altında kodu ve bir dudağın üstünde v bana eyitti kim: Eğer Sadık'a bir ziyan değüresin seni i bu suffede yirim. Ben o ejdehanın korkusundan ana nidesi m ندەسيم bilmedim.
(Tez. Ba. XV. 7)

Bilmeyüp hayretten ol can nidesin نيدەسين
Hâb-ı gaflet almış idi dîdesin *(Selâman. XVI. 81)*

nidüğin: Ne olduğunu.

§ Beden-i insanın sıhhati nidüğin نيدكن bilip saklamağa nitmek gerek anı bilesin. *(Hazain. XV. 6-1)*

nidüğü: → **neydüğü.**

nirdeliğin: Nerede olduğunu.

Gönül aşka uyup terketti beni
Soraram nirdeliğin نردەليكن döne dör e *(Gülşeni. XVI. 78)*

nire: Nereye.

Sâkı-i feyzinin nire نره tamdıysa c ir'ası
Her katrasından oldu revan çeşm -i zülâl *(Mih. XV. 11)*

Hava-yi nefs ile dermande kaldım
Ne bilem nire نيره varam kanda ka ldım *(Ravza. XV. 8)*

nirecük: Neresi.

Kalup müşkilde deme nirecükdür نيرەجكدر
Adı vü sanı ile Firecük'dür *(Hadidi. XVI. 91)*

nise: Ne ise.

Kalan kala gidenümüz gidevüz
Muradumuz nise نيسه eyle idevüz *(Hadidi. XVI. 355)*

nistemek: Ne yapmak, ne aramak.

§ ... Garip olduğun için halk içinde ırzını yıkmadım... Bir dürlü latife dahi idesin elimden ku rtulasın. Levvaha eyitti: Nistersin نسترسين ? *(Ferec. XV. 307)*

§ ... Kız uyandı, şahzade selâm verdi, cevap işitti: Kimsin, bunda nistersiñ نسترسك dedi. Şahzade eyitti: Kıssa diraz ...
(Ferec. XV. 353)

§ ... Selâm verdi, cuvan aldı, hoş geldin dedi, kandansın, ne kişisin, bunda nistersiñ نسترسك? Ebülfaris halini söyledi.
(Ferec. XV. 509)

§ On yalıncak kişi oturmuşlar, semrimişler, gözleri görünmez olmuş. Mellâh'ı görüp ağlaştılar: Ne kişisin, bunda nistersiñ نسترسك dediler. Mellâh halini dedi... *(Ferec. XV. 510)*

§ ... Bitten kaşınmaktan âciz kaldım, turdum zindancı katına vardım, yalvardım. Zindancı avratı yalnız otururdu, çağırdı: Hey bed-fiil, bunda nistersiñ نسترسك dedi.
(Ferec. XV. 270)

nişan çekmek: Tuğra çekmek, nişan teşkil etmek.

Berat-ı hüsnüne kaşın nişan çeker چكر نشان daim
Ki mülk-i lûtf u melâhat sana müsellemdir *(Cem. XV. 45)*

nişan dikilmek: İşaret konulmak.

§ Merkum Mustafa dahi dokuz adım yol vermek üzre mukır ve mu'terif olup bu minvâl üzre rızaları ile nişan dikilüp نشان دكيلوب kazıyye bu minvâl üzre olduğuna...
(Sic. A. XVI. 5, 808)

nişan komak: Nişanlamak, nişan yapmak.

§ Kızı babasından isteyüp nişan korlar نشان قورلر ve âyin-i akd-i nikâh her ne ise olur ve kız ere varmalu olur.
(Letaif. XVI. 46)

§ Mustafa bin Mehmet meclis-i şer'de ikrar edüp kızım Gülana'yı Abdal oğlu İsa Balı'ya nişan kodum نشان قودم dediği ...
(Sic. K. XVI. 8, 197)

nişan urmak: Nişan koymak.

Kaygusuz bakmazın cana
Yok olup geldim cihana
Pirim nişan urdu نشان اوردى bana
Bînişanın nişanıyım *(Alâ. XVI. 54)*

nişe: Niçin, nasıl.

Hoş süal var bu arada ey paşa
Gönleğini verdi iltmeğe, nişe نشا
Destarını, yüzüğünü vermedi
Gönleğim iltün deyü ısmarladı *(Yuz. Şeyd. XIII. 89)*

Etti nişe نیشه dimez idin sen bana
İletirdim seni atan anana *(Yuz. Şeyd. XIII. 27)*

Ger sen dilemezsen kim beni deli edesin
Ol ay yüz ile gündüz damda nişe نیشه gezersin
(Velet. XIII-XIV. 26)

Seni nişe نشه severim yüz can bigi dilerim
Ola ki kolay gele senin olurven bir gün
(Velet. XIII-XIV. 24)

Put önünde nişe نشه kılursun sücût *(Yuz. Da. XIV. 34)*

Gerçi takdir Tanrı'dandır her işe
Hiç kimesne aydımaz kim bu nişe نشه *(Ga. XIV. 97)*

Eyitti nişe نیشه sergerdan gezersin
Dün ü gün bîdil ü bîcan gezersin *(Hurş. XIV. 24)*

§ Bundan ileri gelenler ol cemâate kakımadılar; nişe نشه Yahudiler oldunuz, nişe Nasranî oldunuz demediler.
(Si. Da. XIV. 315-1)

Bayın bâri bu yüz türüş nişedir نیشدر
Meğer yoksul umusu endişedir *(Ferh. XIV.)*

Bir er dedi kim nişe نیشه avratlayın
Yatıp arslan altında eğdin boyun *(Ferh. XIV. 36)*

Eğer bahti ana medet ededi
Turup nişe نیشه şardan şara gidedi *(Ferh. XIV. 70)*

Hüsnü ki Hak lûtfudur bize haram edüben
Gözleri âşık kanın nişe نیشه helâl eyledi *(Kadı. XIV. 9)*

Yârin işine nişe نیشه gönül hoş safa değil *(Nesimî. XIV. 113)*

Çeri ile beklemek içün olur
Çü hazır bulunmaya nişe gelir *(Süh. XIV. 47)*

Ki nişe نیشه koyasın beni yalınız
Çü ehliyyetin var yiğitsin uz *(Süh. XIV. 18)*

Atına dedi ol belâ dartıcı
Sana nişe yok yere ettim gücü *(Süh. XIV. 232)*

Şunun ki eteğin irdi eline
Nişe نیشه ayağına koymaya başı *(Kadı. XIV. 236)*

Dem dem nişe نیشه bu yüreğimi dem kılasın sen
Çün bir dem ile ölüyü âdem kılasın sen *(Kadı. XIV. 135)*

Gamzen nişe نیشه bu âşıka bir tîri esirger
Zülfün ne içün delüye zenciri esirger *(Kadı. XIV. 530)*

Yahdı beni oduna işim olmadı altun
Işkı nişe نشه bu bakıra iksiri esirger *(Kadı. XIV. 530)*

Çü anlarsın kamu işi bilirsin
Özüne nişe نیشه taksirlık kılursun *(Işk. XIV. 217-1)*

Dinle imdi ol hikâyet nitedür
İşbu sözlerden işaret nişedür نشه‌در *(İbrahim. XV. 22-1)*

Dilin yüğrük sözün de cüst ü çalâk
İşin şadî özündür nişe نیشه gamnâk *(Çeng. Dâi. XV. 208)*

Bâ-şükr kula nişe نیشه belâ nuşunu sunar
Şeyhi şikâyet etse edep ola mı şehâ *(Şeyhi. XV. 70)*

§ Kıyamet gününde eydürlerse: Nişe نشه itmedin. Bana yeğrektir kim eydeler: Nişe نشه ittin? *(Tez. Ün. XV. 96-1)*

Nişe نیشه İsa ola mahzun ü zebun
Bula izzet hor iken Kaarun-ı dûn *(Vahdet. XV. 44-1)*

Kıl tefekkür aslını ey nûr-ı Hak
Nişe نیشه bu zindanı idindin durak *(Vahdet. XV. 43-2)*

§ Cebrail eydür: Yâ od nişe نشه inanmazsın. *(Tuh. Le. XV. 213)*

Kim seni ben nişe نیشه handân görmezem
Rûz ü şep bir lâhza şâdan görmezem *(Tazarru. XV. 60)*

Özün saydeyledi kurduğu ağlar
Çü kendi kendi düştü nişe نیشه ağlar *(Hikmet. XV. 145)*

Nişe نیشه münacat edeni sen bana
Men' edüben benden edersin cüda *(Ruşeni. XV. 95)*

Kanı benim has kulumu neyledin
Nişe نیشه biliş bendemi yad eyledin *(Ruşeni. XV. 96)*

Şefi'i her günehkârın çü sensin
Nişe نشه pes Gülşeni olmaya bî-bâk *(Gülşeni. XVI. 40)*

Eline girdi evvel nişe نیشه saldın
Elindeki düğümü dişe saldın *(Şeh. Ş. XVI. 300)*

Koptu cûdundan yüreği geldi k'anın ağzına
Nişe نیشه kim kahrın sadasından adûnün Husrevâ
(Hüs. Dil. XVI. 20)

§ Hitap geldi ki ey Cebrail, Âdem'e nişe نیشه mâni' oldun.
(Hadika. XVI. 5)

§ Çirâ چرا [*Fa.*] : Niçün... ve nişe نیشه dimektir.
(Deş. XVI. 12-1)

Açılmadan eyâ gül nişe نیشه soldun
Ve yâ gonca-dehen ne hâmuş oldun *(Lârendi. XVI. 350)*

Ey kılan şeyda beni bilmem bu istiğna nedir
Nişe نیشه sormazsın ki ahval-i dil-i şeyda nedir
(Fuzuli. XVI. 332)

nişe ki: Niçin ki, çünkü.

Menden ayırma vaslını nişe ki نیشه که şad olur adû
Yüreğini adûlerin yaralı eyle yâra gel *(Nesimi. XIV. 100)*

nişlemek: Ne yapmak.

§ Zen-i benna bağçeye geldi bir yerde oturdu, cariyeyi gönderdi: Mori, var gör, vezir nişler نشلر dedi. *(Ferec. XV. 55)*

§ Bire nişlersiz نشلرسز deyesiye kalmayup ulemâdan, sulehâdan nice kimseyi telef edüp. *(Solak. XVII. 398-2)*

Acep nişlerdi نشلردی ol şiveyle bilsem Leyli-i gül-rû
Koparırken göreydi ravzasından Kays'ı şeftalü
(Burada "Kaysı" sözü iki mana ile kullanılmıştır.)
(Sabit. XVII-XVIII. 159)

Arada zayi' olan nakd-i ömrü nişleyelim نشلهيلم
Metaib-i seferi ihtisar olunsa bile *(Nabi. XVII-XVIII. 188)*

Değil tavsifine kadir, ne yapsın, nişlesün نشلسون şâir
(Nedim. XVIII. 97)

nişün: → **neçün.**

nite: Nasıl.

Yusuf eydür nitedir نتادر babam ḥali
Nice oldu ol benden ayrılalı *(Yuz. Şeyd. XIII. 75)*

Anı kim ben görürven sen göresin
Benim halim nitedir نتەدر gey bilesin *(Velet. XIII-XIV. 22)*

Anı gördü kaçar nefs haşaratı
Gör imdi nitedür نتەدر Hâlık sıfatı *(Yunus. XIII-XIV. 6)*

§ Çün Resûlün keremi böyle ola; ekremü'l-ekremîn padişah nite نتا revâ göre. *(İhlâs. XIV. 105)*

Yine Ahmet Harami'den haber bil
Nite oldu hikâyet anla âkıl *(Dah. XIV. 91)*

Nite نتا tuta isyan obasında ev
Şu kim sen ana olasın pişrev *(Ferh. XIV. 2)*

Ki her beyti yerli yerince dürüst
Nite نتا Tatçadan Türkiye geldi cüst *(Ferh. XIV. 5)*

Danıştı ikisi vü bindi ata
Bu fethi kılan âdem nite نيته yata *(Işk. XIV. 248-1)*

§ Yâ ammi, habibim Muhammed'i nite نته gördün.
(Si. Da. XIV. 295)

§ Ben dilerin kim aklım temam ola, nite نته revâ gürürün kim süci içem. *(Yüz. Ha. XIV. 171)*

§ Pes Muhammed Mustafa başladı Âdemîlere geçmiş peygamberler haberin ve ileriki melikler ve ümmetler sözün ve nite نتا geçtiğin söyler idi. *(Enb. XIV. 2)*

Eyle dut kim âkıl eve aldana
Pâsbanı nite نیته padişah sana *(Man. Tayr. XIV. 229)*

Ettim adım yok ki sözde getürem
Nite نیته adlılar gibi şad oturam *(Man. Tayr. XIV. 177)*

Yakıncak nite نتا bulduğunu Hak'ı
Gerek bilesin "Kaabe kavseyn" oku *(Süh. XIV. 10)*

Eğer ay ise nite bindi ata
Peri ise pes nite نیته kaçmaz öte *(Süh. XIV. 193)*

Üşbu söze kim direm tanuk nedir
İşit imdi kim hikâyet nitedir نیتدر *(Ga. XIV. 65)*

§ .. Üşbu sözden geçgil, kim kendüye lâyık değil işe girmek isteye, ana ol vâkıa ire kim bûzineye erdi. Dimne eyitti: Nite نتا idi eyitgil... *(Kel. XIV. 25)*

§ Bu işi kendözüme ben işledim ve liykin benim kurtulmaklığıma tedbir nite نتا bilürsün. *(Kel. XIV. 21)*

Çün kıla kaygu melâlet izdiham
Pes nite نتا ola halâyık şadkâm *(Melhame. XIV-XV.)*

§ Bir yaşlı pîre sataştım, sordum ana ki: Halin nitedür نتادر? *(Müneb. XIV-XV. 3-1)*

§ Eğer bu nesne sehl imişse bunun bigi sahabe nite نتا böyle diyeydi. *(Müneb. XIV-XV. 91-1)*

§ ... Bulara bilen padişah kulların sırrın nite نتا bilmeye. *(Leys. Mu. XIV - XV. 408-2)*

§ Şol uçucu kuşları ki Hak Taâlâ anları nite نته yaratmıştır ve kanatlardan ve çeleklerden nite düzmüştür. *(Leys. Mu. XIV - XV. 409-1)*

Dinle imdi ol hikâyet nitedür نتادر
İşbu sözlerden işaret nişedür *(İbrahim. XV. 22-1)*

§ Sen dahi nitesin نتسن bu dünya zahmetlerinden? *(Tez. Ün. XV. 13-1)*

Ey kabr, nite نیته gizledin ol bahr-i cûdu kim
Mevciyle dolmuş idi zemin ü zaman dahi *(Ah. Pş. XV. 42)*

§ Acep ol günde hal nite نتا ola? *(Müz. XV. 177)*

Aşk beni yağma kıluptur sen beni sorma bana
Ben beni bilimezem nite نته haber verem sana
(Eşrefoğlu. XV. 6)

§ Bunca in'amlar ve ikramlar ben kuluna kıldı ve dahi bana Kelîm deyü münacatına okudu, pes süci nite نتا içem.
(Cennet. XV. 384)

Geldi Sarhanoğlu Orhan hizmete
Germiyanoğlu bilir hali nite نته
Ol dahi gelip olur sultana kul *(Enveri. XV. 88)*

§ Bir gayriden irişen atâ ile kendüyi medhetmek nite نته reva ola. *(Leys. Dâi. XV. 9-1)*

§ Bir gün andan süâl ettiler kim: Nitesin نتەسن? Ol eyitti : Nite نته olayım? Her gün ömür eksilir ve yazuk artar.
(Tez. Ba. XV. 71)

§ ... Halktan bir arpa ummaz, bundan artuk ululuk nite نته olur. *(Tez. Ba. XV. 38)*

§ Çoban eyitti: Bir kul kişiven, koyunu nite نته satayın.
(Güzide. XV. 70)

§ Er kişiye uğruluktan yaramaz ayıp olmaz. Bu işi kendinize nite نیته reva gördünüz. *(Ferec. XV. 32)*

§ Bunda nite نته kondunuz, bu yer arslanlıdır. *(Hay. XV. 6)*

§ Ve hem gördüler kim âdemden her nesne vücut sahrasına nite نتا zâhir olur. *(İrşad. XV. 17)*

Nite نتا sen böyle gaafilsin bu fi'l-i sûi terkeyle
Ecel çün sana akrebdir gözün ağ u karasından
(Delil. XV. 140)

Eğer lûtfu zülâli ahmayaydı
Nite نته kahri cihanı yahmayaydı *(Hikmet. XV. 2)*

§ Siz anı nite نته yalanlayıp inkâr edersiz. *(Enfes. XV. 54)*

§ ... Halini ma'lum eyle, bu yere nite نيته düştün? *(Ferec. XV. 373)*

Safa ehli bilir zevkın safanın
Nite نتا âşık bilir kadrin vefanın *(Çeng. Dâi. XV. 219)*

§ Nazar kıl gör ya Muhammed ki o müfsitlerin âkıbeti nite نته oldu. *(Leys. Ar. XV. 148)*

Dilârâdur tutan hurrem gezem gönlüm cihanını
Ve illâ nite نيته bulaydı dilârâyı dil arayı *(Muham. XV. 555)*

§ ... Yer eydür nite نته . Eydür, anın içün kim ben yüksekven, sen aşağasın. *(Tuh. Le. XV. 189)*

§ Eğer Âdem çıktığı cennete irişmek mümkün değil imişse nite نتا üzüm istemeğe giderlerdi. *(Kesir. XV. 33)*

Sen nite نيته kalursun ol olur hâkk
Bâri anı koy sana kalem çek *(Fuzuli. XVI. 314)*

§ Çigûne چگونه [*Fa.*]: Ne dürlü demek olur ve nite نته ; keyfe mânasına. *(Deş. XVI. 317-1)*

§ Çûn چون [*Fa.*]: Nice ve nite نته demektir... *(Deş. XVI. 253-2)*

§ Çûn چون [*Fa.*]: Nice ve nite نته demektir, keyfe mânasına. *(Ni'meti. XVI. 248)*

Bulayın nite نته derdin çaresini
Onuldayın yüreğin yâresini *(Yuz. Şems. XVI. 97)*

§ Çûn چون [*Fa.*] : ... Nice, nite نته demektir keyfe mânasına. *(Caf. XVI. 45-2)*

Nite نته anlar gani mühtaç halin
Ne bilsin tok olanlar ac halin *(Ârifin. XVI. 313)*

Demişler kurda boynun nite نيته yoğun
Eyitmiş işlerimin az u çoğun *(Güvahi. XVI. 75)*

§ Türş-rû olmak avam huzurunda lâyık değil, melik huzurunda nite نته müvecceh görüne. *(Câm. Na. XVI. 90)*

§ Çûn چون [*Fa.*]: Nite نیته. *(Şamil. XVI. 198)*

Kâga: nâdan, çûn چون [*Fa.*]: nite نیته, düştü: fütad *(Genc. XVII. 69)*

§ Çûn چون [*Fa.*]: ... Nice, nite نته demektir. *(Nuh. Tuh. XVII. 152-1)*

§ Çû چو [*Fa.*]: ... Çûn muhaffefi olur ki nite نته ve nice mânasınadır. Arabide keyfe müradifidir ki istifsar-ı keyfiyettir. *(Bürh. XVIII-XIX. 226)*

nitedür: Nasıl oldu da.

§ Kulcuğaz eyitti : Hoca, nitedür نتەدر bugün hılâf-ı âdet işledin. *(Tebareke. XIV. 21-1)*

niteki: Misilli, gibi, nasıl ki, nitekim.

Dedi iş işleme sen ol bana iş
Ki seni saklayam niteki نتەکی bir hîş *(Işk. XIV. 283-1)*

Yelse yel yürüse su gibi revan
Dursa sâbit niteki نتاکه kûh-ı giran *(Yuz. Hamdi. XV. 82-2)*

§ Niteki نتکی Hak Taâlâ haber verdi. *(Cinan. XV. 10)*

§ Anın misali koza benzer, niteki نتاکی kozun hem içi var, hem kabı. *(İrşad. XV. 373)*

Dertmendim yanaram niteki نتاکه od *(İs. XIV-XV. 2)*

Yanaram aşk oduna niteki نیتاکه ben *(İs. XIV-XV. 3)*

Dür idi belki murad ol deniz vücudundan
Niteki نتاکه nûr içün oldu fetil ü hem zeytun *(İbrahim. XV. 115-2)*

Uram aşk odunu cana, yanam niteki نیتەکه pervane
Olam şöyle ki divane melâmet ihtiyar idem *(Eşrefoğlu. XV. 15)*

Mümsik ol malı yigil yohsa yılanlar olup ol
Dolaşur gerdenine niteki تتکه şol habl-i verid
(Sarıca. XV. 5)

Pîçide olur niteki تتاکه nâme
Kan yaş akıtır niteki hâme *(Ley. XV. 98)*

Baktı yüzüne vü gitti idrâk
Üftade olur niteki تتاکه haşâk *(Ley. XV. 162)*

Âsitanında kamu sayene eltafın irer
Sunulur niteki نیتهکه mü'minlere cennette rahîk
(Zati. XVI. 16)

Her işine şahan ol avını al bir onat
Sankıla değzinmeği ko niteki نیتهکه toy *(D.B. XVI. 201)*

Niteki نیتهکه sünbül-i şeb-bû sifâl-i gerdunda
Bitüp yerine bite vakt-ı subh neylûfer *(Hayali. XVI. 5)*

§ Âşikâra آشکارا [*Fa.*]: ... Mukabili nihandır ki mânası hafi'dir. Niteki تتکه bu beyitte riayet olunmuştur...
(Deş. XVI.)

§ Hüveyda هویدا [*Fa.*] da zâhir mânasınadır. Niteki تتکه bu beyitte vâki'dir... *(Deş. XVI. 6-2)*

§ Aka آقا [*Fa.*]: Harezm lisanında mahdum-i büzürg mânasınadır. Niteki تتکه Türkide ağa derler. *(Deş. XVI. 6-2)*

Kim karşı dursa dairesin bilmeyip sana
Çok sille yer zamane elinden niteki تتکه def
(Ruhi. XVI. 7)

Yanında yoktur gayrin vücudu
Kâmil yanında niteki نیتهکه cahil *(Ruhi. XVI. 49)*

§ ... Niteki تتکه ben sizi feramuş etmezin. *(Hadika. XVI. 43)*

Ağardı berf ile yer yer çemende cism-i nihâl
Niteki تتکه penbe-i dağ ile sine-i abdal *(Baki. XVI. 36)*

Yelse yel yürüse su gibi revan
Tursa sabit niteki تتکه kûh-i giran *(Ârifîn. XVI. 164)*

Dilberler içre niteki نیتهکه cânan gönüllüdür
Güller içinde gonca-i handan gönüllüdür *(Revani. XVI. 50)*

Hak'tan sunuldu canıma bu aşk-ı dil-füruz
Niteki نیتاکه gökten indi şeh-i kâmrane tığ
(Lâmii. XVI. 41)

Soldu bir pâre ol gül-i ahmer
Issı yelden niteki نتهکه gonce-i ter *(Ş. G. XVI. 67)*

nitelik: Keyfiyet, mahiyet.

§ ...Ma'nisi oldur kim dükeli akıllar hayrandır anın niteliğini نتلکنی bilmekte. *(İhlâs. XIV. 113)*

Anın niteliğini نیتالکنی bilmedi akl
Dürüştü vü çare bulımadı akl *(Süh. XIV. 3)*

Ne kim var anın Tanrı'lığın bilir
Veli niteliğine نیتلیکنه hayran kalır *(Ferh. XIV. 2)*

§ Âdemîler iki bölüktür: Birisi, uyanık ve hazır ve birisi, âciz ve gafil. Uyanığı hem iki türlüdür: Anın birisi oldur kim iş başa gelmedin ve gözükmedin işin niteliğin نتلکین anlamış olur. *(Kel. XIV. 39)*

§ ... Buyurdu kim ol kocayı çıkardılar. Kaçan hal niteliğin نتلکین aydıverdi. *(Kel. XIV. 57)*

§ Bekâr bin Abdurrahman rivayet kıldı Veheb bin Münebbih'ten kim ol Tanrı'dan bir candır kaçan bir nesnede bular tartışsalar ol söyler ve anın niteliğin نتالك (harekelidir) bulara beyan kılur. *(Enb. XIV. 555)*

Biz dahi iş niteliğin نیتهلیکن bilelim
İlla bunlarun ile bir olalım *(Man. Tayr. XIV. 156)*

§ Ca'fer Sadık'a sordular, dediler kim: Hak Taâlâ nitedir? Ca'fer eydür: Canınıñ niteliğin نتالکن bilir misin? Eydür: Bilmezem. Eydür: Çün, sen bilmezsen şol nesneyi ki niteliği نتالکی var. Nice bilesin şol padişahı ki anın niteliği yok ...
(Müneb. XIV-XV. 93-1)

§ ... Zındık eydür: Hak Taâlâ nitedir? Ali Radıyallahü anh eydür: Nitelik نتالك yoktur, dahi nicelik yoktur.
(Müneb. XIV-XV. 93-1)

§ Kaçan erte namazın kıldım, Hasan'a eyittim: Tanrı içün işbu işin niteliğin bana bildir. *(Tez. Ba. XV. 45)*

§ El-mütehakkıku المتحقق [*Ar.*]: Ve bir nesnenin hakikatın ve niteliğin نه‌لکین bilici kimesne. *(Terceman. XV. 254)*

§ Bunlarda nelik, nitelik تالك kalmamıştır kim kişi bunları vasfedebiledi. *(Müz. XV. 37)*

§ Ol kimse kim kendinin niteliğini تالکنی bilmez, ol Hakk'ı dahi bilmez. *(Müz. XV. 17)*

§ Pes her gâh Hak Taâlâ'nın san'atlarından okursun niteliğini نه‌لکنی kendi âcizliğin ve bîçareliğin gibi bil. Allah'ı kendi azameti mucibi gibi bilme. *(Kab. XV. 16)*

Nitelikten تالکدن berîdir künh-i zatı
Havadisten arıdır hem sıfatı *(Çeng. Dâi. XV. 157)*

§ Baky بقی [*Ar.*]: Niteliğini نه‌لکنی bilmek içün nesneye nazar etmek. *(Bab. XVI. 2, 574)*

niteliksiz, (nitelüksüz, nitesüz): 1. Bir işin niteliği kendisinden sorulamayan, bir işin niteliğinden sorumsuz olan.

§ Hakkın varlığın ve birliğin bildiğinden sonra sana vâcip oldur bilesin Hak Taâlâ nitesiz تاسز ve niteliksüzdür تالکسوزدر, ya'ni, hiç kimseye benzemez ve kimse dahi ana benzemez. *(Müneb. XIV-XV. 93-1)*

§ Ayruk nesne dahi hergiz ana benzemez, nitesüz ve nitelüksüzdür تتلك‌سزدر. *(Güzide. XV. 912)*

Ey neliksiz niteliksiz نیته‌لکسز bîmisal *(K.Ü. XV. 1)*

§ Hasan eyitti: Tanrı'yı nite bilirsin? Eyitti: Biz niteliksiz نه‌لکسز biliriz. *(Tez. Ba. XV. 99)*

§ Bîçûn بیچون [*Fa.*] : Niteliksiz نه‌لکسز demektir. Allahü Taâlâ'nın, celle ve âlâ, zâtın anınla tavsif ederler. *(Deş. XVI. 249-1)*

§ Bîçûn بیچون [*Fa.*] : Niteliksiz نتەلكسز demektir, Hak Taâlânın zâtında ve sıfâtında zikrolunur. *(Ni'meti. XVI. 166)*

§ Bîçûn بیچون [*Fa.*]: Niteliksiz نتەلكسز zat-ı Bâri Taâlâ. *(Nuh. Tuh. XVII. 149-1)*

§ Çûn چون [*Fa.*]: ... Huday-i bîçûn denür; zat-ı pâki ârıza-i istifsar-ı keyfiyyetten mukaddes demektir. Andan niteliksiz نتەلكسز ile ta'bir olunur. *(Bürh. XVIII-XIX. 226)*

2. Mahiyeti bilinmeyen şekilde.

§ Resûl Hazreti Tanrı Taâlânın kuvvetiyle Tanrı'yı baş göziyle gördü nitesüz نتاسز, niteliksüz نتلكسز. Doğru söz işbudur. *(Tuh. Le. XV. 197)*

Levnimiz bî-levn ü rengdir niteliksiz نيتەلكسز nurumuz
Ruhumuz da dâim esrük yokturur hüşyarımız
(Eşrefoğlu. XV. 4)

§ Ve dahi rengsiz ve niteliksiz نتالكسز âlemler görse ve maâni ve ulûm keşfolsa... *(İrşad. XV. 301)*

§ Andan sonra Cennet-i Adn'e cem'olalar. Hak Taâlâ hazretlerini görmek için keyfiyyetsiz ve niteliksiz نيتەلكسز. *(Envar. XV. 432)*

§ ... Gözü eyde: Yâ Rabbi kanı benim ecrim Hak Taâlâ hazretleri eyde: Yâ feriştelerim, hicapları götürün, tâ ki kulum niteliksiz نتلكسز cemalimi görsün. *(Envar. XV. 412)*

§ Pes Allahü Taâlâ keşf-i hicap kıla, mecmû-ı ehl-i cennet ana nazar edüp ve niteliksüz نتەلكسوز göreler. *(Leys. Ar. XV. 566)*

§ Ol tesbihler sevabın kudret kalemiyle nitesüz نتسوز yaza. *(Tuh. Le. XV. 193)*

§ Başla, göz ile nitesiz نتاسز ve niteliksiz نتالكسز buldu, doksan bin keleci söyleşti. *(Ta. Şahi. XVI. 86-2)*

nitelüksüz: → **niteliksiz.**

niteme: Ne kadar, her ne kadar.

Niteme نتا muhkem ise tahtaları geminin
Mevç urucağız deniz anı oynadasıdır
(Yunus. XIII-XIV. 347)

nitesi: Ne suretle, ne şekilde, nasıl, ne türlü.

Ben ol kişi hulkın nitesi öğem
Kim ol demeye kimseneden yeğem *(Süh. XIV. 30)*

Dedi kim döşekten örü durayım
Bu düşü nitesi نیتاسی olur yorayım *(Süh. XIV. 43)*

Nite olduğun ü nitesi نیتاسی nice
Ferağat olucak deyem bir gece *(Süh. XVI. 111)*

Cefayı nitesi نیتاسی kıldın i taş bağırlı bize
Benim bu meylime billâh vefa gerekmez mi *(Kadı. XIV. 66)*

§ Sordular kim hikâyet nitesi نتەسی olmuş.
(Yüz. Ha. XIV. 185)

§ Görmez misin, tahkik ol Allah bulutları nitesi نتسی sürer... dağılmış bulutları bir yere devşirip nitesi نتسی cem'eder?
(Leys. Mu. XIV-XV. 66-2)

§ ...Cizye hot kâfirlere vaz' olunmuştur; ben hot mü'minem, nitesi نتسی cizye verem. *(Leys. Ar. XV. 536)*

§ Göresin bilesin Allahü Taâlâ nitesi نتەسی in'am eder.
(Leys. Ar. XV. 171)

Dedi kim enbiyayı hiç yimez yer
Haram eyledi Allah nitesi نیتسی yir *(Muham. XV. 258)*

nitesüz: → **niteliksiz.**

niteydüğün: Nasıl olduğunu.

Zira kimse rûhı bilmez neydüğün
Ya hakikat ilmini niteydüğün نیتیدکن *(Muham. XV. 17)*

§ Allahü Taâlâ anların niteydüğün نتایدوکن bilir.
(Enfes. XV. 443)

nitlü: Kasten, amden, bile bile, bilerek.

§ Hak Taâlâ senin günahının evvelini âhirini, yenisini, eskisini, nitlüsini نتلوسنی (harekelidir) ve hatalısını, büyüğünü ve kiçisini, âşikâresini ve gizlisini yarlıgar. *(Zad. XVI. 117)*

§ Pes her günah ki sen anı işledin gerek ulu gerek kiçi, gerek âşikâr gerek gizli, gerek hata ile gerek nitlü نتلو ben anı sana bağışladım. *(Zad. XVI. 9)*

nitmek: Ne etmek, ne yapmak.

Yusuf eydür kim varavuz butlara
Göresin kim ben niderem نیدارم anlara *(Yuz. Şeyd. XIII. 19)*

§ Sordu kim: Nittüñüz نتدوکز? Eyittiler: Nesne başarımaduk. *(Yüz. Ha. XIV. 92)*

Ne dersin bu işe nitmek نتمك sezadır
Kim aç ü yalın olmak key cezadır *(Işk. XIV. 279)*

Kara oldu bu bahtım nideyin نیدین ben
Isuz kaldı bu tahtım nideyin ben *(Işk. XIV. 147-1)*

Yoh cihanın bekası pes nidelüm نیدالوم
Derdinin yoh devası pes nidelüm *(Kadı. XIV. 262)*

Her biregü dünyada bir iş güder
Deliler katında âkiller nider ندر *(Man. Tayr. XIV. 115)*

Fikr idüp çok ey acep nitsem نتسم didim
Bilmezem hiç kancaru gitsem didim
(Melhame. XIV-XV. 13-1)

Hem katı ölet ola dir nidevüz نیدوز
Tevbeden yeğrek ne var kim idevüz
(Melhame. XIV-XV. 71-2)

İnilder dert ile kumru nidem ندم dost
Senin ile kaçan bir zevk idem dost *(Çeng. Dâi. XV. 191)*

Safası olmayan canı niderler ندرلر
Garaz gevherdir ol kânı niderler *(Çeng. Dâi. XV. 218)*

§ Bin can ile ana âşık olup kendüden gitti, dinle ki nitti نتدی, ol çâr-tâkın revzenesine karşı gözün dikip kaldı.
(Bektaş. XV. 186)

Leşker-i küffar elinden nidelüm نیدملم
Başımız alıp ne yere gidelüm *(Bektaş. XV. 39)*

§ ... Can terkin urup dâmengîr olucak her müşkil âsan olur. Tereddüt vaktı değildir, nitmek نتمك gerek, anı bana söyle.
(Ferec. XV. 106)

Kim aslın bilse fer'in terkin urdu
Nider ندر ıldızı ol kim ayı gördü *(İbrahim. XV. 47-2)*

§ Beden-i insanın sıhhati nidüğin bilip saklamağa nitmek نتمك gerek anı bilesin. *(Hazain. XV. 6-1)*

§ ... Ben anın korkusundan nitdüğüm نتدوكم bilmedim dedi.
(Tez. Ün. XV. 7-2)

Ben bana nittim نتدم deyü hasret ede
Nolusar hâlim deyü gayret ede *(Tazarru. XV. 85)*

Olmasun kimseye bühtan edesin
Sana bir bir sorısarlar nidesin نیده سن *(Vahdet. XV. 46-2)*

Benim derdim dükenmez nideyin نیدین ah
Ölünce yana yana gideyin ah *(Muham. XV. 560)*

Yer öpüp dâim ıraktan bize hizmet yaraşır
Değiliz çünkü elin öpmeğe mahrem nidelim ندلم
(İrşad. XV. 35)

Melik didi ki düşvar iş bu elhak
Hele tınman görelim ki nider ندر Hak *(Mih. XV. 268)*

Seni sevduğümü demezdim nidem ندم
Saht imiş aşk odunun işkencesi *(Sarıca. XV. 41)*

§ Hoca eyitti: Bu harap evde nidersiñ نیده رسیك.
(Cennet. XV. 13)

Dervişler dosta gider iki cihanı nider نیدر
Mekânsız lâmekânda seyranı dervişlerin *(Eşrefoğlu. XV. 24)*

§ Kılâde-i mihr-i ferzendi gerden-i cana peyvend edüp nidersin ندرسن . *(Saadet. XV-XVI. 15-2)*

Deli gönlüm nideyin ندەين çare yok uslanmağa hiç
Gözüm ağara meğer çoktan ağardı sakalım
(Nihani. XVI. 65)

Yolca giden müsafir kasr u sarayı neyler
Tahtı vü tacı nitsün نتسون şol kimse kim konuktur
(Nihani. XVI. 33)

Hay nakkaşı gözet surete aldanmayıgör
Dîde-i pâk-nazar suret-i divarı nider ندر *(Nihani. XVI. 26)*

Gözüne âlem karanudur güzelsiz âşıkın
Kişi dünyayı nider ندر hurşid-i âlem-tabsız *(Revani. XVI. 59)*

Gönül sultandır nitmek نتمك gerekdir
Nire kim ol çeker gitmek gerekdir *(Yuz. Şems. XVI. 126)*

Cihan bağı baharını nidem ندم evvel-baharımsın
Gerekmez ravza-i cennet rıyâz-ı gül'izarımsın
(Figani. XVI. 9)

Bunu verip haber Cibril gitti
İşit kim din ulusu tanla nitti نتدى *(Fazilet. XVI. 112)*

Gönül verip alamazam gözüm ağlar gülemezem
Nideceğüm نداجكوم bilemezem amansız aşkın elinden
(Gülşeni. XVI. 59)

Nidem نيدم gönülden özge bulamazam
Ki peygam ilte gizli yâre benden *(Gülşeni. XVI. 58)*

Nidem نيدم zahmini aşkın çün belürmez
Ki andan görsedem yaramı yâre *(Gülşeni. XVI. 64)*

Gören halimi yığılur başıma
Nidem ندم oynağa düştüm aşk elinden *(Gülşeni. XVI. 101)*

Vereli gönlümü sevda-yı aşka
Dönüben nidem نيدم andan alamazam *(Gülşeni. XV. 147)*

Gönül Mansur'a dönüp aşkın ile
Nidem ندم asılmağ ister dâre benden *(Gülşeni. XVI. 58)*

Ne müşkil derde uğradık medet hay
Oğul oğlancuğu ya ben nidem ندم vay *(Güvahi. XVI. 96)*

Ger alırsan nidelim ندەلم çek anâsın
Kimi kızın sever kimi anasın *(Güvahi. XVI. 112)*

Vefadâr oldurur kim cana kalmaz
Nider ندر sim ü zer ü mercana kalmaz *(Letaif. XVI. 85)*

Seng-i cevr-i yâre doymazdı yürek
Şimdi tığ-ı hicr ile nitsem نتسم gerek *(Selâman. XVI. 141)*

Eline girse ana nideñ نيدك didi
Didi şah kanını dökerem didi *(Battal. XVIII. 249)*

noḫda: Gem, dizgin.

Ah-ı inan-gusisteyi çün gizleyimezem
Boynuna noḫdasın نوخدسن doladım herçi-bâd bâd
(Kadı. XIV. 505)

noḫt, (noḫtın, noḫtun, nokt) : Ne vakit, ne zaman.

Yazılur anda gönül evrakına
Hazır olur noḫt نوخت gerek olsa yine *(Ga. XIV. 171)*

İverdi yine gice noḫtın نوختن ola
Ki yerin yüzü karanuluk dola *(Süh. XIV. 114)*

Bu yana muntazır durmuş Boğa Han
Ki noḫtın نخت (harekelidi·) gele ol sultan-ı hûban
(Hurş. XIV. 67)

Nokt نقت ola ana raiyet olavuz
Can ü gönülden itaat kılavuz *(İs. H. XIV-XV. 253)*

Hakikat ehline hod noḫt نوخت ire ol
Salât-ı ruhu bes kanda göre ol *(Tennuri. XV. 15)*

noḫtın: → **noḫt.**

noḫtun: → **noḫt.**

nokt: → **noḫt.**

nola, (ne ola): 1. Ne olur? ne çıkar? şaşılır mı?

Nola kılsam hâk-i payinde feda can Ahmed'e
(Yunus. XIII-XIV.)

Ecel irse nola نولا Çalap emridir *(Ferh. XIV. 3)*

Can dahi senindir sanemâ nola نولا dilersen
Dil dahi senindir a beğim nola dilersen *(Kadı. XIV. 194)*

Yârin firakı gökteki bulutu zâr ider
Gözüm nola نولا hayaline lâ'li nisar ider *(Kadı. XIV. 433)*

§ Nazar kıldık gördük kim igen yavlak ağlar zarılıklar kılur, esirgeyip ol yârime dedim ki: Nola نولا, biz buna gelip halvette nasihat kılsavuz şayet ki birez nefsine rıfk edüp esirgeyeydi, bu nevhasını birez azaldaya idi.
(Müneb. XIV-XV. 9-1)

Çıkarsa merdüm-i ağyare dîde karşı nola نولا
Ki bâd-i subh ile üş hâk-i pây-i yâr gelür *(Sarıca. XV. 9)*

Eşkimle harap olsa nola نولا hane-i çeşmim
Viran olur ön-son su yolunda yapılan ev *(Mesihi. XV. 44)*

§ Asâdâr Dede nola نولا diyüp emrine imtisâl gösterdi.
(Müslim. XV. 2, 3)

Fürkatı içre oluptur bu gün İbrahim zaif
Nola نولا ger rahmeder ise ışkının şeydasına
(İbrahim. XV. 144-1)

§ Her ne ise halin bize ma'lum olmuştu, nola نولا hizmet et emek yetür nasibin al dedi. *(Bektaş. XV. 214)*

§ Halvet içinde bir gün ayağınız kösültüp rahatlansanız nola نولا. *(Tez. Ün. XV. 118-2)*

§ Bir ulu kişi işbu mahalde konmuş, gönlü diler kim seninle sohbet ede, eğer bir iki gece anı ululayasın, müşerref dutasın nola نولا. *(Ferec. XV. 52)*

§ Bir kâfire uğradım; gel berü seninle güreş tutalım dedi. Eyittim: Nola نولا ! Ben dahi kuvvetli idim ... tutaklaştık, beni bastı. *(Cev. Ah. XV-XVI. 361)*

Nola نولە olsam nesr-i medhin içre meşhur-ı bilâd
Nola نولە bulsam nazm-ı lûtfun birle ta'rif-i diyar
(Lâmii. XVI. 13)

Harîm-i Kâ'be-i kûyü tavafın kılmağa anın
Nola نولا bel bağlasam oldu müyesser aşkı ihramı
(Zati. XVI. 8)

Ârızın yâdiyle nemnâk olsa müjgânım nola نولە
Zayi' olmaz gül temennasıyle vermek hâre su
(Fuzuli. XVI. 15)

Bülbül olduksa nola نولە her güle mâil değiliz
Yeter ey Ruhi bize ârız-ı cânan gül-i sürh *(Ruhi. XVI. 118)*

Eflâke irse zemzeme-i kevkebin nola نولە
Bir kethüdadürür sana İskender-i zaman *(Figani. XVI. 4)*

Ağlar isem nola نولە yindek derd ile yaşın yaşın
Ölücek çün yokturur Nazmi bir ağlarım benim
(D.B. XVI. 148)

Aşkınla taşsavuz nola نولە âşık değil miyüz
Deryaya Nil gibi ulaşık değil miyüz *(Aşki. XVI. 172)*

Nola نولە olduğ ise aşkın gedâsı
Gedânın dahi vardurur Hudâ'sı *(Yuz. Şems. XVI. 236)*

İnayet bezminin olsak nola نولە bir cür'a-keş hâki
Harabat-ı muğanda bunca devlet-hâhımız vardır
(Hayali. XVI. 60)

Dilümden nola نولە derya kana yunsa
Gamımdan taşlar alup döğünse *(Şeref. XVI. 114)*

Kimi âlimlerin olmuştur azgun
Gözetir leş nola نولا dirlerse kuzgun *(Güvahi. XVI. 87)*

Nola نولا ger râm ise il buyruğuna
İgen dahi tükürme yumruğuna *(Güvahi. XVI. 41)*

Yanılma sözde bulsan ne kadar yüz
Dedilerse nola نولە açar sözü söz *(Güvahi. XVI. 4)*

Gözlerimiz alacalansa temaşadan nola نوله
Bu cihan güzellerinin gözleri alası yok *(Revani. XVI. 76)*

Dedi Hayder yigit ersin nola نولا var
Onat bekle sakın uyuma zinhar *(Fazilet. XVI. 260)*

Olsa nola نوله Nihani gönlün şikeste beste
Makbul-i hazret olmak bütün değil sınıktır
(Nihani. XVI. 33)

Dağ-ı sürhüm gösterip lutfun reca etsem nola نوله
Her gedâ kim şaha gül arzeyleye ihsan umar
(Atai. XVII. 16)

Girîbanı çâk oldu verd-i terin
Dağılsa nola نوله saçı sünbüllerin *(Atai. XVII. 59)*

Eyledi kıpkızıl deli her birini o gonca lep
Gülleri gülşenin nola نوله handeler etse bî-sebep
(Hâleti. XVII. 180)

Naz uyhusuna varsa nola نوله bezm-i safada
Zîba yaraşır ol gözü bâdama şeker-hâb *(Hâleti. XVII. 171)*

Zu'münce ki zahit geçinir murg-ı behiştî
Tavus sıfat giyse nola نوله kara tomaklar
(S. Vehbi. XVIII. 238)

2. Nedir? ne olabilir?

Döğmedise ger göksünü taş ile gamından
Pes bu göğerenler ne ola نه اولا cirm-i kamerde
(Nizami. XV. 45)

nolası: Ne hale geleceği.

Kime kim dost gerek ise aydayım ne kılasını
Berk eyleye kendözünü hiç anmaya nolasını نولاسنی
(Yunus. XIII-XIV. 19)

nolaydı: Ne olurdu, keşke.

§ Nolaydı نولایدی fülanın sözüne uyup bunun gibi sevdaya yeltenmeye idim. *(Anter. XIV. 441)*

§ Fikridüp gönlünden eyitti : Nolaydı نولایدی bunun gibi kişi müslüman olaydı. *(Bektaş. XV. 207)*

§ Hiç bir zıyâ gire yeri yoktur, nolaydı نولیدی bunun a'lâ bir revzeni olaydı. *(Bektaş. XV. 133)*

Gılman ü hûr u Rıdvan irseydi bu makama
Dirlerdi bize mesken olaydı bu nolaydı نولیدی
(Hüs. Dil. XVI. 41)

§ Leyte [*Ar.*]: Temenni mânasına harftir. Türkçe nolaydı نولیدی fülân şey şöyle olaydı demek. *(Kdeb. XVIII. 276-1)*

nolsa gerek: Ne çıkar? ne olmak ihtimali vardır?

Sanma ki insan mütemadî kalır
Nolsa gerek نولسه کرك er ölür adı kalır *(Atai. Ha. XVII. 87)*

nolur: 1. Ne olur? nerede kalır?

§ Şimdi sakladığından nolur نولور, çün öldükten sonra üleşseler gerek. *(Maârif. XV. 17)*

Bana sensiz cihan mülkin gerekmez
Cihan nolur نولور ki can ilkin gerekmez
(Yuz. Şems. XVI. 266)

2. Nedir? ne kadardır?

§ Pîr eyitti: Ey şah-ı âlem, yük bahasın aldım, çuval ve palan ve rîsman bahası bâkıdir. Sultan güldü: Bunların bahası nolur نولور? dedi. Yüz dînar, dedi. *(Ferec. XV. 518)*

nolusar: Ne olmak ihtimali vardır? kim bilir ne olur.

Cânâ bu naz ü gance acep nolusar نولسر meâl
Dil hot senindürür dileğin can ise me al *(Nizami. XV. 34)*

Geçirme fursatı düşerse kanda
Nolısar نولیسر bitmez iş olmaz cihanda *(Güvahi. XVI. 57)*

nöker: 1. Maiyet memuru, hizmetçi.

Ol dahi aldı sözün gitti gerü
Ol beşinci nökeri نوکری geld'ilerü *(Ga. XIV. 376)*